

SYMBOLA AVREÆ MENSÆ DVODECIM NATIONVM.

HOC EST,

HERMÆA SEV MERCVRII FESTA

ab Heroibus duodenis ſelectis, artis Chymicæ vſu, ſapientia & authoritate PARIBVS *celebrata, ad Pyrgopolynicen ſeu Aduerſarium illum tot annis iactabundum, virgini*

CHEMIÆ

Iniuriam argumentis tam vitioſis, quàm conuiciis argutis inferentem, confundendum & exarmandum, Artifices verò optimè de ea meritos ſuo honori & famæ reſtituendum,

Vbi & artis continuatio & veritas inuicta 36. rationibus, & experientia libriſque authorum plus quam trecentis demonſtratur,

Opus, vt Chemiæ, ſic omnibus aliis Antiquitatis & rerum ſcitu digniſſimarum percupidis, vtiliſſimum, 12. libris explicatum & traditum, figuris cupro inciſis paſſim adiectis,

AVTHORE

MICHAELE MAIERO COMITE

Imperialis Conſiſtorii, Nobili, Exempto, Med. Doct. P. C. olim Aulico Cæſ.

FRANCOFVRTI

Typis Antonij Hummij, impenſis Lucæ Iennis. M. DC. XVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EM.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
30 N
16

SYMBOLA AVREÆ MENSÆ DVODECIM NATIONVM.

HOC EST,

HERMÆA SEV MERCVRII FESTA ab Heroibus duodenis ſelectis, artis Chymicæ vſu, ſapientia & authoritate PARIBVS *celebrata, ad Pyrgopolynicen ſeu Aduerſarium illum tot annis iactabundum, virgini*

CHEMIÆ

Iniuriam argumentis tam vitioſis, quàm conuitiis argutis inferentem, confundendum & exarmandum, Artifices verò optimè de ea meritos ſuo honori & famæ reſtituendum,

Vbi & artis continuatio & veritas inuicta 36. rationibus, & experientia librisque authorum plus quam trecentis demonſtratur,

Opus, vt Chemiæ, ſic omnibus aliis Antiquitatis & rerum ſcitu digniſſimarum percupidis, vtiliſſimum, 12. libris explicatum & traditum, figuris cupro inciſis paſſim adiectis,

AVTHORE

MICHAELE MAIERO COMITE Imperialis Conſiſtorii, Nobili, Exempto, Med. Doct. P. C. olim Aulico Cæſ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FRANCOFVRTI

Typis Antonij Hummij, impenſis Lucæ Iennis. M. DC. XVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
ET GENEROSISSIMO S. R. IMP. COMITI AC DOMINO

DN. ERNESTO,

COMITI HOLSATIÆ, SCHAVM-BVRGI AC STERNBERK, DOMINO in Gehmen &c.

BIBLIOT... ROMA... VITTORIO...

D. D. D.

MICHAEL MAIERVS, COMES PALATII Cæſar. Nobil. Exemptus, Phil. ac Med. D. P. C.

SOCRATES *Philoſophus*, Comes illuſtriſſime, *iudicio oraculi Delphici, totiusq; Græciæ ſapientiſſimus habitus, hoc vnicum ſe ſcire profitebatur*, Quod nihil ſciret: *Et Heracletus veritatem in ſubterraneis ſepultam clauſtris detineri aiebat, vnde valdè difficile ſit eam emergere, niſi à patre, hoc eſt*, Tempore *tandem reueletur et eruatur: Qui duo excellentiſſimi viri, quam-*

Digitized by Google

uis in cæteris ſuæ doctrinæ theorematis minimè conuenerint, tamen hac parte diuerſis dictis, at iiſdem ſententiis valde ſunt vnanimes; Nempe humanæ mentis imbecillitatem eſſe tantam, vt ad vera Entia, prout ſunt, non niſi rariſſimè penetrare valeat, at plærumque vmbras pro ſolido corpore, inſtar Æſopici canis, captet & circumgeſtet: Hinc illæ in vnâ eâdemq; re animorum ſententiarumq; diuerſitates: Hinc tot ſectæ in omnibus diſciplinis, quæ iterum in infinitas opiniones diſcinduntur & ab inuicem à Veritatis vnitate ſeparantur: Hinc tot ſomnia vigilantium & phantaſmata ſcripturientium: Quicquid vnus pro indubitato ſtatuit, id alter eludit, et econtra: Quæ huic veritas ipſa nuda et plana credita eſt, vix alteri veſtigium veritatis, nedum faciem, referre videtur: Horum omnium cauſam vt alter philoſophorum dictorum optime expreſſit, ſic primus effectum in ſe ingenue agnouit. Accedit ad rerum ipſarum obſcuritatẽ et veſtem tenebroſam, qua veritas tegitur, glaucoma oculorum mentis et linguæ varietas: Hæc n. duo cum ſecundũ ſoli ac poli depreſſionẽ aut eleuationẽ per totum terrarum orbem lõge inter ſe differãt, hinc factum, vt oculis vel nimis craſſis vel alio colore imbutis, in tenebris latentem veritatem non videant, at videre ſe exiſtiment, quemadmodum ſenes quidã hoc vitio laborantes quid pro quo accipiunt; Aut linguæ alienæ ignorantia, alterum aliter, quã ille vult, intelligat: Inde accidit vt inſtar ſagittariorum feram in denſis dumetis latentem

ſcien-

Digitized by Google

*ſcientium, at non quo puncto loci, ab omnibus lateribus ſagittis impetant, rariſſimi autem ſtringant aut vulnerent. Vnicum vero in his ſublunaribus ſeſe offert, quod cum omnibus omnium ætatum & locorum philoſophantibus abſtruſiſſimum & quaſi non ens, videatur, indignumq; indagatione, tamen ſi bene conſideretur, ab innumeris, non in ſuperficie hærentibus, ſed in profundum rei penetrantibus, veluti punctum aliquod immobile, notatũ oculis, perceptum mente, & linguæ idiomatis diuerſiſſimis, quamuis ſub tropis & figuris, plus millies expreſſum; idq; S*VBIECTVM *C*HEMIÆ *habetur: In hoc enim, omnibus alijs ignorantibus excluſis concordant omnium ætatum, etiam antiquiſſimi, philoſophi, & in præcipuis ſuis allegorijs & fictionibus primi poetæ; Omnium nationum populi differentes ingenijs, linguis, moribus, religione, legibus & alijs vitæ inſtitutis; Imo omnium locorum ſapientes, non ſolum tot regnorum Europæ, ſed & Africæ & Aſiæ: Quod cum perpenderim, atque hinc, circa Chemicam veritatem, omnium, quotquot extant ſcientiarum cupidi, capaces aut rudes, vota in binas ſententias diuidi animaduerterim, ab vna parte Chemiæ deditos et fauentes præcipuarum nationum duodecim, quæ fuerunt in promptu, tanquam* APOLLINEM *quendã; ab altera eidem contradicentes, quorum eſt promiſcua et maior multitudo, veluti* PANA, *conſtitui: A quo cum Apollo toties ad certamen cantus prouocatus ſit, hoc eſt,* Chemia, *eiq; addicti ab ignaris et ſtolidis,* Pa-

ni,*hirſuto,brutisque pedibus & capite cornuto, non diſſimilibus,contumelijs & dicterijs agitati, non potui præterire,quin tandem eos ab vtraq; parte committerem, vt de victoria non tam dulcedinis cantus,quam* Veritatis *exprimendæ gratia,dimicarent: Hæc inſtituti mei ratio cum nulli ingenuo nõ laudabilis eſſe poſſit, ſiquidem dici ſoleat:* Amicus Socrates, Amicus Plato, veritas magis amica,*in eam redegi formam, quæ tot nationibus earumq; decretis ordine producendis, inprimis conueniret, nempe vt ad* Menſam, *ob philoſophorum dignitatem & artem vocitatam Aurcam, collocarentur, ac ſinguli cum ſuis congentilibus ſtipati Aduerſarium, nempe Pyrgopolynicen, à prædictis omnibus ſubdelegatum, expectarent & exciperent pugnantem, rationibusq; firmis conuincerent. Cum itaq;* Illuſtriſſime Comes, *inprimis neceſſarium ſit, vt in tam inſigni & hactenus inaudito Philoſophorum omniũ ætatum & nationum conuentu velitationeq; Arbiter aliquis præclarus, ſplendore generis, iuſtitia, iudicio & ingenio à Muſis non auerſo, quem vtraque partes non reformident, ſed lubentes agnoſcant, eique ſe ſubijciant, ſtatuatur; hoc conſilio, nullum equidem* Tua Celſitudine *digniorem, illuſtriorem, ac omnib. virtutibus ac dotib. animi, corporis, fortunæq; magis inſignitum, reperire potui; Quippe* quæ in Sacro Rom. Imper, inter antiquiores *domus illuſtriſſimas locum ampliſſimum, nec non ditionem, obtineat; Deinde cum iã ante paucos annos in Celſ. Tuæ regione eſſem,*

ſem,eiq; mea ſeruitia qualiacunq;, data occaſione, tanquã in tranſitu, coram D.D. Cancellarijs, Medicoque, vigilantiſſimis Bokelburgi offerrem, quæ nec ingrata eidem fuiſſe intellexi, hinc non præterire potui, quin hæc Symbola aureæ Menſæ 12. nationum, opus licet ſub manu languida mihi natum, tamen multis perutile & acceptum futurum, Celſ. Tuæ, (cui, prout politiſſimis & precioſiſſimis quibuſq; reb. præ omnibus delectatur, vtinam ſat comptum & politum videretur) dedicarem, tranſmitterem & inſinuarem. Magna eſt inſuper Celſ. Tuæ *in literatorum ordinem literaſq; propenſio, vt non iniuria* Chemiæ *propugnatores philoſophi talem & tantum ſibi Tutorem, præ vi & iniuria quacunque ſeſe defenſurum, gratulentur. Nec vero laborem hunc meum tanti æſtimo, quaſi dignius ſit, vt tanto Comiti merito offerri debeat, at quia* Celſitudini Tuæ *ea eſt innata Clementia, inque ſtudia fauor propitius, vt minutiora etiam literatorum ſchediaſmata non negligat, ſed vultu manuque beneuola recipiat, oculis menteq; curioſa perluſtret et euoluat, hinc audaculus* Tuæ Celſitudinis *nomen præſcripſi meis pagellis: Quod vt clementi accipiat animo, precibus, queis poſſum, contendo maximis.* Celſitudo Tua *me ſemper ſibi ad ſeruitia paratiſſimum habebit, quam Deo Opt. Max. Commendatam velim. Dabam Francofurti cis Mœnum, menſe Decembri Anno* 1616.

TRES SCHOLA, TRES COESAR TITVLOS DE-
DIT; HÆC MIHI RESTANT,
POSSE BENE IN CHRISTO VIVERE, POSSE MORI.
MICHAEL MAIERVS COMES IMPERIALIS CON-
SISTORII *etc.* PHILOSOPH: ET MEDICINARVM
DOCTOR. P. C. C. NOBIL. EXEMPTVS FOR. OLIM
MEDICVS CÆS *etc.*

Digitized by Google

IN INSIGNIA ET TITVLOS MAGNIFICI ET NOBILISSIMI VIRI, DOMINI MICHAELIS MAIERI

COMITIS PALATINI, EQVITIS, EXEMPTI, PHIL. ET MED. DOCTORIS, P. L. & Cæſar. Maieſt. quondam Medici.

SIc, Maiere, ſuos tibi cum Natura receſſus
Pandat, & immerſum gurgite quicquid habet.
Cum tibi Pegaſides faueant, dederitq; medendi
Et reliquas artes Delius ipſe ſuas.
Quid mirum Diui fueris quod cura Rudolphi,
Sis in amore Ducum, Dux ſacer Aonidum?
Perge velut magni Iouis armiger ales, inertem
Bufonem gelida tollere victor humo.
Sic ea, quæ clypeum decoratq; premitq; patentem
Frons galeam, æterno flore ſuperſtes erit.

Petrus Finxius Med.D.

Digitized by Google

Ad eiuſdem Inſignia.

Quid Iouis eſt ales, Maiere, per æthera tranans?
Num ſic mente cluis, num cluis ingenio?
Altiuolans patulo Rex eſt Aquila orbe volucrum:
Sic tu mente cluis, ſic cluis ingenio?
Bufo quid in terra repens cum torque figurat?
Ad mentem informas corpus & ingenium:
Arte vires, ternoq́ gradu decoraris ab arte:
Hinc LAVRVS TRIPLEX, *hinc Diadema duplex.*
Atro felle caret, nec roſtro lædit adunco
Turtur, ab augurio qui tuus, extat auis.
Hæc ſunt Maieri laudata inſignia, viuax
Nobilitat virtus & bona fama virum.

M. Petrus Ailberus Olſnitio-Variſcus P.L. Cæſar.

Aliud in eadem inſignia.

Quid ſibi vult Aquila & Bufo? illa volans ſuper aſtra,
Ille at humi repens? Virtutem ad Numina euntem
Vult illa humanæ ſpernantem pondera fæcis.
Bufo homini ſimile eſt bruto, terramq; tenenti,
Qui ratione carens ſupra locat infera cælum,
Alite ni vectus Iouis æthera tendit ad aureum,
Vt, Maiere, vehit te trans cæleſtia virtus
Omnia, turtureo & te Diui pectore donant.
Nomen & in terris vernat ceu ſplendida laurus,
Donec celſa petat cæli laquearia laurus.
Hinc geminis clares galeis Diuûmq́ hominumq;
Armis, corda etiam Diuûmq; hominumq; mereris.

M. Samuel Rulingius P.L.C.

In eadem inſignia.

O Maiere inter Comites es nomen adeptus,
Aula Palatinum te Laterana vocat.

Quippe

Digitized by Google

Quippe quod inſigni (mirum) virtute coruſces,
Ac ſimilem poſſis vix bene habere tui:
Ecce tibi Cæſar donauit ſplendida ſigna,
Quæ quicquam arcani conuenienter habent.
Nam velut ad ſolem volitat pernix Iouis ales
Inſpicit in radios luminis atq; acie:
Haud aliter mentis ſcrutaris acumine pernix
Myſtica naturæ, quæ latuere diu.
Sicut & in bufone vides telluris amante,
Qui niſi tollatur, repit, vt ante, ſolo:
Sic niſi quem virtus tollat, mortalia curat
Ac terrena ſolet quærere bufo velut.
Quid gemina Galeaſ claris virtutibus orta,
Tu ſiquidem duplici nobilitate micas.
Quod ſupereſt iſtis inſignibus vtere felix,
Lauriger ac titulum nobilitatis habe.

Iohannes Cnorrius Mittenvvaldenſis P.L.C.

EPIGRAMMA AVTHORIS.

VNum opus vnanimes primæuo tempore gentes
Dicitur in varios diſtribuiſſe ſonos:
Scilicet hoc fuerat, Babylonica vertice turris
Dum foret ætherijs æquiparanda polis.
Mentis vt inſanæ lueret pro crimine linguæ,
Hei mihi, diuerſos quam tulit illa modos.
Non audita prius gens hic idiomata fudit,
Frater & hic fratri barbara verba dedit.
Non lapis hic lapis eſt, liceat res vna videri
Poſſit, at ambiguas cepit habere notas.
Nulla fuit populis concordia mentis & oris,
Senſa animi quiuis non potuere loqui.

Ad eiuſdem Inſignia.

Quid Iouis eſt ales, Maiere, per æthera tranans?
Num ſic mente cluis, num cluis ingenio?
Altiuolans patulo Rex eſt Aquila orbe volucrum:
Sic tu mente cluis, ſic cluis ingenio?
Buſo quid in terra repens cum torque figurat?
Ad mentem informas corpus & ingenium:
Arte vires, ternoq́ gradu decoraris ab arte:
Hinc LAVRVS TRIPLEX, *hinc Diadema duplex.*
Atro felle caret, nec roſtro lædit adunco
Turtur, ab augurio qui tuus, extat auis.
Hæc ſunt Maieri laudatæ inſignia, viuax
Nobilitat virtus & bona fama virum.

M. Petrus Ailberus Olſnitio-Variſcus P. L. Cæſar.

Aliud in eadem inſignia.

Quid ſibi vult Aquila & Buſo? illa volans ſuper aſtra,
Ille at humi repens? Virtutem ad Numina euntem
Vult illa humana ſpernantem pondera fæcis.
Buſo homini ſimile eſt bruto, terramq; tenentẽ,
Qui ratione carens ſupra locat infera cœlum,
Alite ni vectus Iouis æthera tendit ad aureum,
Vt, Maiere, vehit te trans cœleſtia virtus
Omnia, turtureo & te Diui pectore donant.
Nomen & in terris vernat ceu ſplendida laurus,
Donec celſa petat cœli laquearia laurus.
Hinc geminis clares galeis Diuûmq; hominumq;
Armis, corda etiam Diuûmq; hominumq; mereris.

M. Samuel Rulingius P. L. C.

In eadem inſignia.

O Maiere inter Comites es nomen adeptus,
Aula Palatinum te Laterana vocat.

Quippe

Digitized by Google

Quippe quod inſigni (mirum) virtute coruſces,
Ac ſimilem poſſis vix bene habere tui:
Ecce tibi Cæſar donauit ſplendida ſigna,
Quæ quicquam arcani conuenienter habent.
Nam velut ad ſolem volitat pernix Iouis ales
Inſpicit in radios luminis atq; acie:
Haud aliter mentis ſcrutaris acumine pernix
Myſtica naturæ, quæ latuere diu.
Sicut & in bufone vides telluris amante,
Qui niſi tollatur, repit, vt ante, ſolo:
Sic niſi quem virtus tollat, mortalia curat
Ac terrena ſolet quærere bufo velut.
Quid gemina Galeæ claris virtutibus orta,
Tu ſiquidem duplici nobilitate micas.
Quod ſupereſt iſtis inſignibus vtere felix,
Laurigér ac titulum nobilitatis habe.

Iohannes Cnorrius Mittenvvaldenſis P.L.C.

EPIGRAMMA AVTHORIS.

VNum opus vnanimes primæuo tempore gentes
Dicitur in varios diſtribuiſſe ſonos:
Scilicet hoc fuerat, Babylonica vertice turris
Dum foret ætherijs æquiparanda polis.
Mentis vt inſanæ lueret pro crimine linguæ,
Hei mihi, diuerſos quam tulit illa modos.
Non audita prius gens hic idiomata fudit,
Frater & hic fratri barbara verba dedit.
Non lapis hic lapis eſt, liceat res vna videri
Poſſit, at ambiguas cœpit habere notas.
Nulla fuit populis concordia mentis & oris,
Senſa animi quiuis non potuêre loqui.

Intellexit enim, quod noluit alter, & vnus
Quod voluit dicens, alter id eſſe negat.
Vnum opus en priſcis hac vſq; ad tempora ſeclis
Conſona diffuſis gentibus ora dedit.
Hoc equidem fuerat, Moles ad ſydera cæli
Chemiæ varijs ædificata ſophis:
Mentis vt argutæ caperet dictamina lingua,
Sit licet alternis hæc variata ſonis.
Hic populi incipiunt ſe intellexiſſe loquendo,
Quamuis non vno dent ſua verba modo.
Hic lapis huic lapis eſt, liceat nil tale feratur,
Vnanimes rebus ſunt & amore pares.
Omnis in hoc toti redijt concordia mundo,
Alterius mentem quilibet vt capiat.
Vna equidem res eſt, milleno nomine quamuis
Dicatur, varijs ſitq; coquenda focis.
Singuli in hac vna Græci, Mauriq; & Hebræi
Conueniunt, miris ſe ſociantq; tropis.
ARCIS *in excelſo tantæ ſe culmine* VIRGO
Abdidit, AEgypti CHEMIA *diues opum.*
Filia quæ fertur Sapientûm nata cerebro,
Edita ceu Pallas creditur eſſe Ioui:
Dextera cuius habet medicamina certa ſalutis,
Diuitias numeris abſq; ſiniſtra gerit.
Cui non pro tantâ ſit amor bella horrida, bella,
Virgine Regina dite ciere manu?
Cui non ſit volupe in patrijs occumbere campis,
Si quod amet, tanta dote ſuperſtes erit?
Crede mihi, non eſt vir, at imbelliſſimus ille,
Fœmineo qui non pro grege bella ſubit.
Ergo animis aude validis Heroica turba,
Pro te pugnat amor, caſtaq; virgo tibi.

Aliud

Digitized by Google

Aliud eiuſdem.

AVrea Saturno ſub Rege peracta feruntur
Secula, ſi meruit fabula priſca fidem.
Tum Pax orbe fuit toto celebrata, nec vllus
Martis honos, degit tum lupus inter oues:
Nec gladiis, nec vomeribus fuit vſus aduncis,
Omnia cum tellus ſemina ſponte daret.
Singula quin flauo fulſerunt arua metallo,
Eſtq́ fauiſſa cauis crebra reperta locis.
Tum quoque vixerunt clari pietate ſenatus
Turba virûm, ſequitur quos ſchola docta ſophos.
Omnibus vna fuit reuerentia Numinis, at non
Lingua, nec vnius gens genuina ſoli.
Arte ſuper terris noti, ſcriptisq́ per orbem
Scilicet æternum promeruere decus:
Illorum nullis obliuio nomina ſeclis
Deleat, omniuorâ qua ſine morte virent.
Inde mihi ſancta cùm religione colantur,
Et vigeant faſtis intemerata meis.
Saluete Heroes, *Hermetica corda, per æuum*
Palladiâ illuſtres arte valete ſenes.

Digitized by Google

Præfatio ad Lectorem.

Q*Votieſcunq;* candide lector, *illius Maioricani Philoſophi, acerrimi naturæ indagatoris, cõſiderarim ſententiam, quam Theorica Teſtamenti pro concluſione refert in hunc modum* : QVI AD TALE TEMPERAMENTVM VENERIT, dignus erit vt ad MENSAM DVODECIM PARIVM collocetur, *recordatus ſum antiquæ conſuetudinis, quâ viri Martiâ virtute, bellicâq; gloriâ inſignes & veluti pares,* ad Menſam Auream, *hoc eſt, aureis Vtenſilibus, poculis & patinis magnificentiſſimè inſtructam ſoliti ſunt diſcumbere, quemadmodum antiquitus apud Romanos* L. Verus è Syria reuerſus Romam, celebrauit cœnam ad quam duodecim tantum conuiuæ admiſſi ſunt, & impenſa centum & quinquaginta millia coronatorum : Donauit enim conuiuis omnes famulos cœnæ inſeruientes, vaſa aurea & argentea, lectos, periſtromata & reliquum conuiuij apparatum: *Paulo autem ante noſtram ætatem tale quid ſæpiſſimè (in cæteras gentes taceam)* in Germanorum Torneamentis *& proauorum memoriâ in* Boruſſia à quodam Teutonici ordinis *magiſtro honorificentiſſimè factitatum animaduertimus. Hoc enim veluti brabeion virtutis & paludamentum honoris Martialis, vt omni æuo ſemper laudabile extitit, ita huic nationi imprimis vtile inuentum fuit, cum nobilitatem armis deditam in virtuoſis factis & præclaris facinoribus adeò animarit, vt quamplurimi vitam ſibi acerbam putarent, ſi*

L. Veri Romani menſa.

Vlricus à Iungingen. A.C. 1410.

non

Digitized by Google

non rebus magnifice geſtis, ſpreto omni periculo incumberent, quò aliquando ad tantam virtutis menſam, veluti apicem dignitatis ſummum, aſpirarent. Idem in Græcorum *ludis variis,* Olympicis, Pythiis, Iſthmiis & Nemeis *propoſitum fuiſſe apparet, ad quos olim iuuentus Græciæ confluxit tanto ſtudio, vt non abſq; cauſa Xerxes admiratus fuerit, tantum operæ & laboris pro quernea vel populea fronde impenſum, quantum fortè pro diademate aureo: Nec n. victori Olympico portæ capiendo ſat amplæ fuerunt, quippe qui per dirutos muros in patriam, ab omnibus honorificentiſſimè acceptus, ingrederetur. Vt Romanorũ coronas Triũphales, Murales, Nauticas, Ciuicas & alias hic prætereamus, quib. illi ad tantũ Imperij faſtigiũ, dum virtuti præmium, vitio pœnam ſtatuerint, euecti ſunt: Quicquid n. à laudabili b. laudatur, id augeri, quod cõtẽnitur, id decrementum pati ſolet: Vt itaq; virtus quotidie accreſcat, encomium ſui poſtulat, ſcelera verò vt extirpentur, infamiã meruerunt. Quod ſi verò contrarium eueniat, tũ vt virtus ferè omnis extinguatur, vitiũq; effloreſcat, neceſſum eſt. Huic nõ abſimile noſtro ſeculo cõtingere nõ ſolum in militia & caſtris Martialibus, ſed etiã Palladijs & humaniorib. artibus, maximè dolendũ eſt. Inter has nil arcanius, ſublimius & laudabilius Chemiâ, vtpote, quæ de prophanis loquẽdo, ſit ars artiũ & ſciẽtia ſciẽtiarũ, quẽadmodum nõ ex vulgò deceptorium Alchymiſtarũ, qui ne literã eius capiunt, ſed ex lõga omnis ſeculi doctiſſimorum, inq; reliqs ſciẽtiis alias clariſſimorũ virorũ ſerie cõſtat, qui eã lõgo tẽpore inueſtigarũt, inueſtigatã tandẽ obtinuerunt, obtentã ſcriptis ſuis partim, partim manuũ labore, poſteris atteſtatã reliquerũt. Nihilominus inuẽti ſunt quàplurimi, qui artem ipsã, nõ artẽ, eiusq; artifices, homines leuiſſimos, vanos & ſubdolos proclamẽt, nõ aliã ob cauſam, quã quod ipſi arbitri non videant aut intelligant, quomodo ea ars vera eſſe, h. e. quod nõ perſpiciãt quomodo per artẽ naturale opus, aut per naturam artificiale promoueri poſſit: Verum his immaturis Donorum Dei æſtimatoribus virgulam cenſoriam nimis præcocis iudicij ademptam velim: Non enim diſcuntur artes occultæ conuitiis, iniuriis*

Romanorũ corona.

Artis Chymicæ dignitas.

Chemiæ detrectatores.

Digitized by Google

& calumniis in artifices congeſtis,ſed laboribus,ſumptibus & ſtudiis diu noctuque continuatis,quibus tamen niſi gratuita ſummi largitonis benignitas affluat,nec vi , nec audacia, nec ingenij calliditate quicquam opera precio dignum acquiritur: Si ſane, prout meritus quis eſt de Repub.aut literatura,præmium recipere debeat,non illi tot & tanti viri calumniis aut dicteriis,ſed encomiis & honorificis titulis proſequẽdi ſunt,qui quæ ipſi pro ſe ſolis inuenerint & elaborarint, poſteritati tamen non incognita eſſe voluerint, licet non tam indignis, indoctis & duræ ceruicis,quam intelligentibus Adæ filiis & docilibus. Quod ſi vero quam plurimi illorum ſcriptis ad literam vel ſenſum a natura alienum detortis,decipi ntur, ipſi ſuimet erroris cauſa fuerunt, cum ſæpius inculcari ab artificibus audiant, non niſi doctiſſimos,acuti ingenij,optimæ intelligentiæ,conſtantis voluntatis,patientes laborum,vigiliarum & ſtudiorum, verè philoſophos, non idiotas aut vulgariter doctos,ſat diuites,non extreme pauperes, ad epulas Menſæ *philoſophicæ inuitari; præter quos ſi alius adcurrerit & non de appoſitis quid guſtauerit, id ipſius temeritati aſſcribendum fore: Interim meam in credendo facilitatem vt excuſare nequeo qui cum innumeris alijs, tam doctis quam indoctis, idoneis, quam inidoneis, viam communium errorum,in nullo mihi diffidens ingreſſus,ſic nec experientiam in hiſce tam raris atteſtari cupio: tantum mihi inter cætera quæ tractaui,experientia acceſſit, vt de illis, quæ ſunt extra* Aulam Chemiæ *liberius dijudicare præſumam, qualia ſunt,quæ hoc tractatu continentur: Quæ intra Ilij muros geruntur, de his mortui audiantur conſiliarij, vt pote omni exceptione maiores teſtes,fidiſſimi & oculati, quorum vnus plus valet, vt Comicus ait quam auriti decem: Hi etſi ſua innocentia & vitæ puritate freti, cum iam humanum gloriolæ & lucelli, qui vinos plerumque excruciat,affectum exuerint, & ad locum omnibus mortalibus communem conceſſerint, alienis nec vituperijs ſupprimi, nec laudibus euehi valeant, ita vt detrectatorum minas & calumnias floccifaciant, noſtram verò commendationem & quaſi in integrum reſtitutionem*

Artifices Chymici laudibus & honoribus digni,cur.

Chymici non cauſa aliorum errorum.

tionem vix deſiderent, tamen, ne velut ingrati muli, matrem, quæ lacte ſapientiæ nos enutriuit, calcitrando petamus, aut ab aliis peti admittamus, in didactri vicem hanc gratiam illis referimus, vti, quantum in nobis fuerit, à canum latratibus, viperarum linguis & nequiſſimorum hominum manibus manes illorum liberemus & defendamus, quod hoc ſcripti genere nos aſſecuturos ſperamus; quo quatuor, niſi fallor, vna fidelia parietes tingemus : Primo *enim Chemiæ vera antiquitatem, nec non authoritatem & continuam ſemperque tot ſecula, nationes, gentes & linguas propagationem hic inſinuabimus, quo aduerſarij, ſi modo non omni iudicio deſtituantur facilè eneruari & conuinci, aut ad minus, emolliri poterunt, vt mitiorem (non adeò capitalem) de re Chymica eiuſque authoribus forte dicturi ſint.* Secundo, *Authores ipſos legitimos & veros Chemiæ tam antiquos quàm recentiores cum ſuis ſuffraganeis à calumnijs maledicorum & ſugillationibus inuidorum eripiemus & optimæ ſuæ famæ, gloriæ & honori reſtituemus, quod inprimis fieri decuit.* Tertio, *aduerſariorum ſpicula plumbea & nimis obtuſa in ipſorum ceruices retorquebimus, hoc eſt, fallacias eorum & argutias in ratiocinando illegitimas domum ipſis reportandas indicabimus.*

Quæ cauſa motiua huius ſcripti.

Quatuor hoc ſcripti genere obtineri.

1. 2. 3.

Quarto *affirmatiuam pro Chemica veritate partem, quantum licet & ſufficit, defendendam nobis ſumemus, ne ſcilicet fruſtrà ab illis irritati videamur, chalybeam aut certe minitantem ictus, aciem inferendo. Ex quibus apparebit illis emeritis veteranis aut potius veteratoribus & veterinarijs, qui adeò ante pugnam victoriam, ante hoſtem viſum, triumphum cecinerunt, nondum eſſe Chemiam virginem illam puram & innocuam, in Arce ſua munitiſſima latentem, proſtratam, peſſumdatam aut penitus è medio ſublatam, ita vt nunquam (veluti iactant) vires recuperare poſſit; ſed potius ridendam fore bis ſenum veſaniam, qui cum ex bello Chymico profugi, dum in fuga ſunt ſe hoſtem proſtraſſe glorientur, riſu omnium digniſſimi : E contra vero Chemiam, quæ va-* 4.

Chemiam nondum debellatam, aut peſſumdatam.

Chemiam Reginam eſſe artium.

na

& calumniis in artifices congeſtis, ſed laboribus, ſumptibus & ſtudiis diu noctuque continuatis, quibus tamen niſi gratuita ſummi largitonis benignitas affluat, nec vi , nec audacia, nec ingenij calliditate quicquam opera precio dignum acquiritur: Si ſane, prout meritus quis eſt de Repub. aut literatura, prętnium recipere debeat, non illi tot & tanti viri calumniis aut dicteriis, ſed encomiis & honorificis titulis proſequēdi ſunt, qui quę ipſi pro ſe ſolis inuenerint & elaborarint, poſteritati tamen non incognita eſſe voluerint, licet non tam indignis, indoctis & duræ ceruicis, quam intelligentibus Adæ filiis & docilibus.

Artifices Chymici laudibus & honoribus digni, cur.

Quod ſi vero quam plurimi illorum ſcriptis ad literam vel ſenſum à natura alienum detortis, decipi ntur, ipſi ſuimet erroris cauſa fuerunt, cum ſæpius inculcari ab artificibus audiant, non niſi doctiſſimos, acuti ingenij, optimæ intelligentiæ, conſtantis voluntatis, patientes laborum, vigiliarum & ſtudiorum, verè philoſophos, non idiotas aut vulgariter doctos, ſat diuites, non extreme pauperes, ad epulas Menſæ *philoſophicæ inuitari; prater quos ſi alius adcurrerit & non de appoſitis quid guſtauerit, id ipſius temeritati aſſcribendum fore: Interim meam in credendo facilitatem vt excuſare nequeo qui cum innumeris alijs, tam doctis quam indoctis, idoneis, quam inidoneis, viam communium errorum, in nullo mihi diffidens ingreſſus, ſic nec experientiam in hiſce tam raris atteſtari cupio: tantum mihi inter cætera quæ tractaui, experientia acceſſit, vt de illis, quæ ſunt extra* Aulam Chemiæ *liberius dijudicare præſumam, qualia ſunt, quæ hoc tractatu continentur: Quæ intra Ilij muros geruntur, de his mortui audiantur conſiliarij, vt pote omni exceptione maiores teſtes, fidiſſimi & oculati, quorum vnus plus valet, vt Comicus ait quam auriti decem: Hi etſi ſua innocentia & vitæ puritate freti cum iam humanum gloriolæ & lucelli, qui viuos plerumque excruciat, affectum exuerint, & ad locum omnibus mortalibus communem conceſſerint, alienis nec vituperijs ſupprimi, nec laudibus euehi valeant, ita vt detrectatorum minas & calumnias floccifaciant, noſtram verò commendationem & quaſi in integrum reſtitutionem*

Chymici non cauſa aliorum errorum.

Digitized by Google

tionem vix deſiderent, tamen, ne velut ingrati muli, matrem, quæ lacte ſapientia nos enutriuit, calcitrando petamus, aut ab aliis peti admittamus, in didactri vicem hanc gratiam illis referimus, vti, quantum in nobis fuerit, à canum latratibus, viperarum linguis & nequiſſimorum hominum manibus manes illorum liberemus & defendamus, quod hoc ſcripti genere nos aſſecuturos ſperamus; quo quatuor, niſi fallor, vna fidelia parietes tingemus: Primo *enim Chemia vera antiquitatem, nec non authoritatem & continuam ſeriem perque tot ſecula, nationes, gentes & linguas propagationem hic inſinuabimus, quo aduerſarij, ſi modo non omni iudicio deſtituantur, facilè eneruari & conuinci, aut ad minus, emolliri poterunt, vt mitiorem (non adeò capitalem) de re Chymica eiuſque authoribus forte dicturi ſint.* Secundo, *Authores ipſos legitimos & veros Chemiæ tam antiquos quàm recentiores cum ſuis ſuffraganeis à calumnijs maledicorum & ſugillationibus inuidorum eripiemus & optimæ ſuæ famæ, gloriæ & honori reſtituemus, quod inprimis fieri decuit.* Tertio, *aduerſariorum ſpicula plumbea & nimis obtuſa in ipſorum ceruices retorquebimus hoc eſt, fallacias eorum & argutias in ratiocinando illegitimas domum ipſis reportandas indicabimus.*

Qua cauſa motiua huius ſcripti.

Quatuor hoc ſcripti genere obtineri.

1.

2.

3.

Quarto *affirmatiuam pro Chemica veritate partem, quantum licet & ſufficit, defendendam nobis ſumemus, ne ſcilicet fruſtrà ab illis irritati videamur, chalybeam aut certe minitantem ictus, aciem inferendo. Ex quibus apparebit illis emeritis veteranis aut potius veteratoribus & veterinarijs, qui adeò ante pugnam victoriam, ante hoſtem viſum, triumphum cecinerunt, nondum eſſe Chemiam virginem illam puram & innocuam, in Arce ſua munitiſſima latentem, proſtratam, peſſumdatam aut penitus è medio ſublatam; ita vt nunquam (veluti iactant) vires recuperare poſſit, ſed potius ridendam fore bis ſenum veſaniam, qui cum ex bello Chymico profugi, dum in fuga ſunt ſe hoſtem proſtraſſe glorientur, riſu omnium digniſſimi: E contra vero Chemiam, quæ va-* 4.

Chemiam nondum debellatam, aut peſſumdatam.

Chemiam Reginam eſſe artium.

Digitized by Google

na habita eſt illis, veriſſimam, quæ vilis, nobiliſſimam, quæ proſti-bulum vulgi, caſtiſſimam, quæ abiecta, Reginam omnium artium reuera exiſtere; ante cuius aulæ veſtibulum hanc Menſam Auream duodecim Paribus paratam, *& ab ijs cum ho-ſte* Pyrgopolynice *(qui vno eodemque tempore, vt ex Plautina Comœdia patet, omnes artifices Chemicos ante ter mille annos in Europa, Aſia & Africa huc vſque viuentes, in centenis diuerſis prouincijs, tantis à ſe inuicem temporis & loci ſpacijs remotos, vno, ſi dijs placet, ictu, capite truncauit) velitationem inſtitutam fuiſſe præſupponimus, eam ob cauſam, quod hoſti adita Chemiæ intrare, vt nec peregrino, liceat: Cum optimus ille* Bonus Ferrarienſis *probet, quod ars Chymica neque rationibus ſatis probari, neque etiam diſputationibus labefactari poſſit; Et quod argumenta ferè omnia, quæ contra eam adducuntur, non aliunde procedant, quam ex ignorantia eorum, quæ in arte fiunt:* Aduerſarius virginem *negat, hi demonſtrant: ille omnibus vitijs naturæ & morum maculatam, hi puram & caſtam aſſerunt: Ille pauperem, hi diuitem declarant: Ille inermem, impotentem & fallacem, hi contra dicunt: Quid multis? Lis vtrobique agitur anceps & varia, non gladiis, at linguis, non pugione, ſed ratione; Nec Arbiter, qui dirimat, interuenit: Aduerſarius prouocat ad ad oculatam manifeſtationem, vt ſeſe qualis & quanta ſit* Chemia, *publicè oſtendat, nudam palpandam omnibus præbeat, potentiam & diuitias aliaſque dotes edoceat, modum, quo hæc obtinuit & poſſideat, non abſcondat; ſed ſingula ſua bona & dona reuelet: Et ſane hæc eſſet commodiſſima via* Pyrgopolynici *roſtrum (vt olim Lullio ab Arnoldo accidit) obſtruendi, Experientia facta manuali ſæpius repetita & additis rationibus tanta operationis clariſſimis, niſi cauſæ eſſent grauiſſimæ, quæ prohibeant virginem Chemiam ſeſe vulgo propalare & proſtituere.* Nam primo *parcendum eſt ſexus imbecillitati, virgineæq; caſtitati:* Secũdo *nõ eſt ſat tutũ, Reginã ex arce ſua alias inacceſſa*

Pyrgopolynices communu hoſtis Chemiæ aliorum ſubdelegatus.

Aduerſarii conuitia.

Cauſæ, cur Chemia virgo non palam conuenienda, aut proſtituenda aduerſariis.

ceſſa prodire, ſeſeq; nudam & capiendam aduerſario obferre: quod ſæpe vſu veniſſe obſeruatum eſt, niſi cautiſſime in his proſpiciatur æquis obſidibus. At qui obſides Reginæ tantæ æquiualere poſſent? Tertio tantus ſpectatorum & otioſorum concurſus contingeret, vt hinc vitæ periculum ſi non immineret virgini, tamen damna quamplurima impendere viderentur, quæ rationalis quicunque facile ex ſeipſo perſpiciet. Vnde tutius exiſtimatum eſt, vnum Pyrgopolynicen aduerſarium & incredulum, aut ex ignorantia aut inuidia manere, quam tantam Reginam ſuis bonis exui aut ſpoliari, cum ipſius credulitate. Quam enim facile eſt, demonſtrare problema aliquod geometricum (exempli gratia, omnem angulum acutum ſupra lineam rectam cum ſuo vicino obtuſo eſſe duobus rectis æqualem) tam procliue eſſet, Veritatem Chemiæ contra hoſtes & oſores eius demonſtrare, patefactis omnibus illius arcanis, ſed quia hæc aperire omnibus nefas & ſacrilegium ſit, niſi per ambages anfractus & varios gyros, vt nautæ aliquando ſinuant vela contra ventum oblique annitendo eo, quo volunt, hinc Chemia virgo illibata hucuſque permanſit. Nec vero quis mirabitur, cur arma inter epulas, ceu muſicam in luctu, miſceamus, qui conſiderabit in antiquorum conuiuijs inter epulandum gladiatores ſæpenumero commiſſos fuiſſe apud Romanos vt in Saturnalibus, quæ eadem ſunt cum Mercurialibus inſtitutione prima & origine, apud Athenienſes vero in Mineruæ feſtis, vbi varijs armorum ludis ac telis dimicabatur. Adhæc noſtra ſpicula non ſunt cruenta, vt conuiuis epularum faſtidium creent, ſed Platonica potius rationis & orationis fercula, quæ quem vulnerant, inſtar Peliæ Achillis haſtæ, eundem ſanent, quem reficiunt pridie, poſtridie quoq; afficiant: Ad quæ ſeu fercula ſeu ſpicula prout quilibet ergo hanc Virginem animatus (dum illa, vt candida, amicitiam & inimicitiam in fronte promptã gerit) omnes quotquot ſunt arbitri huius ſeu cœnæ ſeu pugnæ, inuitamus & remittimus, ad illa nimirum beneuolos puellæ huius procos, ad hæc maleuolos eiuſdem oſores, vt vtrique ad Dei omnipotentis laudem, Reipublicæ vtilita-

Aduerſarius ſit incredulus.

Chemiæ veritatem argumentis vnico demonſtrari poſſe.

Cur arma inter epulas tractentur.

vtilitatem, proxĩmi bonum prouehendum vnanimes conſpirent, quod faxit ille, à quo, tanquam Patre Luminum, *omnia bona & dona deſcendunt perfecta.*

Amen.

SYM-

Digitized by Google

SYMBOLA AVREÆ MENSÆ DVODECIM NATIONVM.

LIBER PRIMVS.

POſt horribiles minas & grauiſſimas debacchationes, quas Pyrgopolynices in CHEMIAM *Virginem, orphanam, & ab omnibus derelictam, iam pridem effuderat* (proclamans illam ſpuriam, meretricem, adulteram, deformem, imbellem, impotentem, mendacem, mendicam, inhoneſtam, imò omnium ſceleſtiſſimam, ſacrilegam, relegandam aut morte peſſima delendam) *hæc præ dolore animi impatiens Comitia indixit omnibus, quotquot ſeſe* DOMINAM *agnoſcerent, præſertim* SENIORIBVS, *qui effrenatæ illius inſaniæ reſponderent, ſeſeq; pro virili caſtam & intactam defenderent.* Conuentu itaque habito ex præcipuis noſtri Orbis nationibus, duodecim inprimis comparuerunt, ſingulæ in ſuas TRIBVS d-

Quæ cauſa & occaſio huius conuentus Philoſophici.

Nationes quæ conuenerint.

uiſæ, quarum omnium quaſi REX & anteſignanus HERMES ille Ægyptius cum ſuis popularibus & confinibus extitit: Poſt hunc *Hebræi*, mox *Græci*, deinde *Romani*, quinto *Arabes*, ſexto *Germani*, ſeptimo *Galli*, octauo *Itali*, nono *Hiſpani*, decimo *Angli*, vndecimo *Vngari*, vltimo *Sarmatæ*, ordine inceſſerunt: Singulæ autem ex his gentibus primatem ſibi elegerunt, qui vnus pro omnibus ſuę TRIBVS calculum ferret, quemadmodum aliàs in magnis eiuſmodi concilijs ſeu comitijs fieri ſolet, vbi plurimorum nutus & ſuffragia ad vota paucorum electorum contrahuntur. Ducum verò ſeu Capitaneorum hæc fuere nomina: Poſt *Hermetem dictum Ægyptium, Maria Hebræa, Democritus Græcus, Morienus Romanus, Auicenna Arabs, Albertus Magnus Germanus, Arnoldus de villa noua Gallus, Thomas Aquinas Italus, Raimundus Lullius Hiſpanus, Rocherius Bacon Anglus, Melchior Cibinenſis Vngarus, Anonymus Sarmata*: Hi omnes cum ſuis gregarijs coniuncti haud aſpernandam Triariorum phalangem cõſtituerunt in pomærijs ARCIS CHEMIÆ: Quos cum Hermes ad nutum Reginæ præſentes vidiſſet, luſtrationemq; ſingulorum diligentiùs inſtituiſſet, EN, inquit, *hæc eſt lux illa, quâ nobis decertandum eſt omnibus cum Aduerſario Reginæ acerrimo, qui vt illi iniurioſus & maledicus huc vſque extitit, ſic nobis dedolandus*

Capitanei qui ſingularum natio-num.

Hermetis oratio ad nationum capitaneos.

& armis

& armis, quibus adeò tumidus ſeſe effert, exuendus erit: Verum vt ſinguli ſuos in hoſtem ictus validiores animare poſſint, MENSÆ AVREÆ à Regina nobis, honoris gratiâ, inſtructæ accumbentes, Symbola conferemus, quibus feſta hæc, à nobis HERMÆA appellata, ſolenniter celebrabimus: His dictis, conſedere pro ſuo quiſque ordine & loco, omneſque in HERMETEM, veluti Regem, intenti vultum mentemq; humaniſſimè direxerunt: Erat autem menſa hæc inſtar Orbis rotunda, ex duabus Hemicyclijs compacta, quarum vna ruberrimi coloris, altera niuei viſa eſt; nullam aliam ob cauſam, quam vt hoc quaſi Hieroglyphico Conuiuæ aſſidentes admonerentur, hos inprimis colores eſſe veros & legitimos, Lunæ & Solis proprios, quos Chamęleon verſipellis nullo modo imitari aut exprimere poſſit: Cum enim veritas ſimplex hiſce coloribus denotetur, hinc falſarij cæteros omnes induúnt, hos non item. *Sed vt in recenſendis* & colligendis HERMETIS aliorumq; Symbolis, hoc eſt, argumẽtis pro Chemia aduerſus hoſtem adductis, ordinem obſeruemus, *Primo* cuiuſq; *PRIMATIS* gentem, patriam, vitam, res geſtas, opera & alia huc ſpectantia, quatenus illa in noſtram cognitionem deuenerint, enarrabimus: *Deinde* cõterraneos cuique ſuos itidem Chemię addictos adijciemus: *Hinc* aduerſarij momenta & tela Chemiã

Symbola conferenda ad auream menſam.

Menſa philoſophica quæ & ſeu lis.

Ordo quis obſeruandus in ſingulis.

1.

2.

3.

4. oppugnantia ponderabimus : *Demum* reſponſa, tanquam ſcuta valida, ſingulis opponemus: *Ac de-*
5. *nique* grauis armaturę manus ſolidiſſimas hoſti immittemus, hoc eſt, Syllogiſticas lanceas & frameas in iugulum eius adaptabimus, quibus etiamſi non omninò enecetur aduerſarius, (nec enim ſanguinem profundere eſt huic confeſſui ſolenne) tamen ſeſe petitum, ſtrictum & ſuperatum (etiamſi id perneget linguâ) mente fatebitur.

I. HER-

Digitized by Google

I. HERMETIS ÆGYPTIORVM REGIS ET ANTESIGNANI SYMBOLVM.

SOL EST EIVS CONIVGII PATER ET alba Luna Mater, tertius ſuccedit, vt gubernator, Ignis.

PRimarium apud Auream Menſam locum HERMETI ÆGYPTIO, tanquam proregi & Vicario ſuo Regia virgo CHEMIA deputauit & attribuit, vt iam antè commemora-

Digitized by Google

uimus,qui mox Feciales ſuos ad bellum hoſti Pyrgopoly-nici indicendum emiſit: At cum hic fortè in Germania ſiue Lotharingia,vel etiam Gallia aut Italia, aliiſuè locis vagaretur, nonnihil temporis interceſſit, antequam conueniri potuit. Interim dum ipſe aderit, nos de Hermete eiuſque ſequacibus nonnulla conſideratione digniſſima in medium producemus: HERMETEM non eſſe perſonam fictitiam,aut,ut quidam perperam exiſtimant,ex Arabum illorum,qui Hiſpaniam aliquot abhinc retro ſeculis incoluerunt,familiâ quendam obſcuræ originis ac famæ extitiſſe, qui vt deceptus ſit ab aliis, ſic viciſſim alios decipere voluerit,prout aliqui calumniantur, ſed Ægyptium antiquiſſimum Philoſophum, Triſmegiſtum à Græcis dictum ex indiciis & circumſtantiis innumeris conſtat: Huius enim fit ſæpiſſimè mentio in Græcorum libris longè ante illa tempora,cum primum Mahometani Hiſpaniam obtinuerunt,imò ante ipſum Mahometem natum, vt patet ex variis locis librorum Auguſtini de ciuitate Dei, Apuleio Madaurenſi Philoſopho, Iamblicho, (quorum, vtpote Ethnicorum, hic fuit Pythagoricus, ille vero Platonicus) Suida, Fulgoſio & quampluribus aliis: Quando autem Hermes apud Ægyptios vixerit præcisè determinari non poteſt, cum ſuperet omnem ætatẽ temporis apud Hiſtoricos,nec quicquam ad nos de eo peruenerit,niſi ex Græcorum monumentis,qui longo poſt ipſum vixerunt interuallo: Nihilominus iudicio omnium optimè ſentientium patet, ipſum ante Pharaonum, Ægypti regum, tempora vixiſſe, circiter annum Mundi 1956. hoc eſt à diluuio 300. ante natum Chriſtum 2007. Vnde Abrahami (qui Pharaoni cuidam in Ægypto adfuit) euocationem ex Charan vrbe Meſopotamiæ 44. fere annis anteceſſit: Hoc autem tempus coincidit cum eâ ætate, quâ Oceanus, Oſiris & Iſis

Hermetem non eſſe perſonam fictitiam.

Hermes quando vixeſſe creditur.

ſis Dii Ægyptii primi (licet fabuloſè) regnaſſe præſupponuntur, nempe ante Dynaſtiam Ægyptiorum, quâ paſtores regno præeſſe inceperunt, ſecundùm Euſebii traditionem Anno mundi 2139. De parentibus Hermetis æquè obſcura fama ſpargitur, niſi quod ipſe patrem ſibi Hermetem alium nominet, cui inprimis credendum erit: Nullo modo itaque verum videtur, quod C. Agrippa in quadam Epiſtola narrat, Hermetem fuiſſe nepotem Abrahami ex Iſmaele aut aliis, ex concubinis ſuſceptis, filiis, de quibus poſt ſub Indicis Philoſophis Brachmanis dicturi ſumus. Abrahamus quidem à Chaldæis per traditionem patrum diuerſas hominique vtiliſſimas artes acceperat, inter quas rerum naturalium ſcientia & aſtrologica fuit doctrina, cuius arcana non vulgaria abſque dubio Regem Ægyptium Pharaonem docuit, cum ipſi adeſſet: Nec verò credibile eſt, Ægyptios ex ſeſe tot artes, quibus pòſt celeberrimi fuerunt, primos inueniſſe, ſed vel Hermetem, vel eius prædeceſſores à Chaldæis, ipſisque Senioribus à SEM filio Nohæ deſcendentibus, quaſi per manus traditas accepiſſe: Magiâ enim naturali (quæ rebus naturalibus vtitur, ex quarum virtute, compoſitione & temperaturâ mirifici effectus proficiſcuntur, cum nihil aliud ſit, quam Phyſica Practica) excelluerunt Babylonii & Chaldæi; ac Magi, *teſte Ariſtotele lib.*1. *de philoſophia*, antiquiores fuerunt Ægyptiis ſapientibus: *Serenus Abbas apud Caſſianum collat.* 8. *cap.* 21. dicit doctrinam à Deo traditam de cæleſtibus & ſublunaribus rebus Adamum cõmunicaſſe filio ſuo Seth (quæ erat vera Theologia, Aſtronomia, Phyſica & cognitio rerum omnium proprietatum & naturarum) qui eam conſeruauit incorruptam, donec filii Dei (vt ait ſcriptura) mixti ſunt cum filiabus hominum, hoc eſt, cum poſteris Cain: Tunc ex iis orta propago ſacrilega, quæ iam à Deo

Hermetis Pater.

Hermetem de artes primitus acceperit.

Digitized by Google

defecerat, inſtinctu Dæmonum ſalubrem hanc doctrinam in ſuperſtitiones Magicas & artes noxias conuertit, ſucceſſuque temporis vſque adeò accreuit in peius, vt omnis ſcopus huius artis (Magiæ ſcilicet naturalis) remotiſſimus eſſet à cultu diuino. Cham autem (qui Zoroaſtres Bactrianorum rex creditur) cum patre Noa & fratribus diluuio ſeruatus, antè inundationem Magiæ artem, & ſeptem alias liberales artes quatuordecim columnis inſcripſit, ſeptem æneis & ſeptem lateritiis, contra duplex orbis excidium, quod præuiderat, vnum per aquas, alterum per ignem, atque ita ſeminium tam malarum, quam bonarum ſcientiarum tranſmiſit ad poſteros. Idem Zoroaſtres, vt tradit author Scholaſticæ hiſtoriæ, ſcripſit vicies centum millia verſuum, in quos Hermippus commentatus eſt, at quos Ninus maiori ex parte combuſſit, vtpote de Magica illicita ſcriptos: Sic Magicas artes tàm illicitas, quàm licitas, quoque ante diluuium viguiſſe idem Serenus Abbas antedicto loco teſtatur. Vnde percipitur Aegyptios, qui gloriantur ſeſe per 20. millia annorum aſtronomiæ notitiam habuiſſe, maximè falli ſuis perſuaſionibus, cum primitùs eam ab Abrahamo, aut Nohæ nepotibus, vt fortè pleraſque alias artes ſub Magia Naturali ſeu phyſica comprehenſas, acceperint. *Bernhardus* comes, vir grauis, ex aliorum coniecturis Hermetem coæuum Moſi & Aaroni facit, dum inquit: *Vixiſſe fertur ante legem & poſt, quo tempore multi ſapientes viri vixerunt.*

Quod Hermes longe ante Moſis ætatem vixerit.

Verùm nos Hermetem his longè antiquiorem ſtatuimus: Quia Moſis æuo Ægyptus iamdiu floruerat his artibus, quod patet ex diuitiis & luxuria Regum, qui Pyramides iam ante extruxerant, aliaq; ſtupenda opera, quorum meminimus *lib. 1. Hieroglyph. AEgyptio-Græcor*: perfecerant, ad quæ Iſraelitarum ſeruili opera vtebantur, vt notum eſt

ex ſacra hiſtoria. Ad hæc Apim, Oſirim, Iſim & reliqua numina tunc ante multa ſecula coluerant: Vnde Iſraelitæ in abſentia Moſis, cum in deſerto viuerent, ad hunc Apidis colendi ritum, quem in Ægypto viderant & obſeruârant, Aaronis conceſſu reuertebantur, facto idolo aurei vituli ſeu Apidis (Apis enim linguâ Ægyptiâ bouem ſignificat) quod deinde Moſes reuerſus ex monte Sinai confregit & combuſſit in cineres, quos populo Iſraelitico in potu bibendos propinauit.

Cum vero demonſtrauerimus in dictis Hieroglyphicis, cultum Ægyptiorum ſacrorum cum arte Chymica, quæ in templo Vulcani (vbi Apis alebatur in aureis cubilibus,) exercebatur, ſemper coniunctum fuiſſe, imo in eius artis occultiſſimæ gratiam introductum, inde patet, quod cauſa, vtpote Chemiæ tractatio & hinc proueniens Medicina arcaniſſima, prior fuerit ſuo effecto ſeu conſequente, hoc eſt, Religione ac operibus Ægyptiis hinc dependentibus. *Palæphatus lib.* II. Mercurio ſeu Hermeti patrem Philonem aſſcribit, qui ex Proſerpina filiâ, quam in balneo conſpexerat, genuit hunc filium, eumque cum exponere vellet propter inceſti dedecus, cõſuluit Mathematicum quendam, qui eo tempore famâ erat celebris propter Aſtronomicas prædictiones & vaticinia: Is Philoni patri reſpondit, puerum, qui ex eius filia natus erat, fore maximum & doctiſſimum rerum diuinarum interpretem, obtenturumque inter homines magnam authoritatem & potentiam: id illi ex aſtris promitti euentu certiſſimo: Pater hoc vatis reſponſo motus puerum ſeruauit & educauit, curauitque bonis literis & liberalibus omnibus diſciplinis inſtitui, ita vt cum tempore miraculo omnibus factus ſit, propter doctrinam & ingenii acumen. Sed hæc fabuloſa eſſe & Hermeti, exemplo Mahometis, affica nemo non videt: Nec vero opus

Hermetis libri.

eſt illi alium patrem quærere, cum ipſe, vt dictum, Hermetem patrem agnoſcat, non Philonem: Libros Hermetem ſcripſiſſe quam plurimos recenſet *Iamblichus in libro de myſteriis*, vbi COLVMNARVM MERCVRII mentionem fecerat in hunc modum: *Principia quidem*, inquit, *tota vniuerſaliaue, vt narrat Seleucus, Mercurius ipſe tradit viginti millibus voluminibus, vel ſicut Meneteus recenſet, tradidit voluminibus triginta millibus, itemque ſex millibus & quingentis, atque viginti quinque, & in eis perfectè omnia demonſtrauit.* Idem dicit, *Mercurium de Dijs AEthereis, Empyrais & cœleſtibus ſcripſiſſe, ac de Empyrais libros centum, totidemque de AEthereis, mille de cæleſtibus compoſuiſſe:* quorum permultos in Græcum Sermonem translatos tradit his verbis: *Qui enim libri ſub Mercurij titulo circumferuntur, opiniones Mercuriales continent, etſi ſæpè Philoſophorum Græcorum ſtylo loquuntur: ſunt enim ex lingua AEgyptia in Græcam translati à viris philoſophia non imperitis.* Incredibile verò & ſupra fidem omnem poſitum videri poſſit, ab vno homine tot ſcripta edita eſſe, quæ vel ſola toti mundo in philoſophicis ſufficerent: Sed conſiderandum eſt, virum illum omnibus numeris abſolutiſſimum hæc velut oris ſui ſacrificia Deo Creatori conſecrâſſe, hymnis & laudibus diuinis innumeris repleta, cumque abſque dubio de ſingulis creatis ſingulos libros, tanquam Vniuerſi paginas, conſcripſiſſe.

Ex Hermetis libris qui extent.

Ex libris eius pauciſſimi adhuc ſuperſunt & ad noſtram ætatem peruenerunt, nempe *Pimander*, *Aſclepius*, *Tractatus 7. capitulorum*, & Tabula vocata Smaragdina: Aſclepium Apuleius ante ſeſquimille annos & amplius, Latinum reddidit, Pimandrum Marſilius Ficinus:

Hermes cur dictus Triſmegiſtus.

HERMES vocatur Græcis, quia interpretem Dei quaſi egerit apud homines: TRISMEGISTVS, quia & Philoſophus & Sacerdos, & Rex maximus fuerit, primusque inuentor & inſtitutor legum AEgyptiarum, vnde conſultor Iſidi relictus.

lictus dicitur ab Oſiride in Indias expeditionem ſuſcepturo: Sed alii, inter quos Suidas eſt, potius eum Triſmegiſtum dictum volunt, quia primus ex Dei Opt. Max. reuelatione MYSTERIVM TRINITATIS DIVINAE inter Ethnicos tradidit tam clarè, vt vix clariùs alicubi inueniatur: DEVM VNVM & ſolum eſſe docet PATREM, & ἀνώνυμον: Quia cum vnus ſit & ſolus, nomine non eget, vt ab aliis diſcernatur: Et hunc Deum, qui ſolus eſt & Deum alium neminem ſuæ Diuinitatis ſocium admittit, fatetur eſſe conditorem hominis. Atque DEI huius ſummi FILIVM vocat δημιουργὸν, quod per eum facta ſint omnia, quæ in hoc mundo creata ſunt: Et huius FILII nomen ait incognitum eſſe omnibus hominibus, ipſis etiam Angelis, qui DEO aſſiſtunt & eius voluntatem iuſſaque promptitudine mirabili exequuntur; Myſterium tamen generationis huius filii admirantur & ſuſpiciunt, cuius nomen ore non poteſt exprimi: Idem Triſmegiſtus (vt citat Lactantius libr. 4. de vera ſapientia) fatetur DEI Summi FILIVM venturum in carne, vt legitur eo libro, qui inſcribitur λόγος τέλειος: Hunc quoque Dei filium teſtatur Hermes venturum vltimis ſeculis ad liberationem & ſalutem piorum. De Trinitate loquens Hermes, vt citat eum Suidas, in ea vnam eſſe Deitatem inquit his verbis: FVIT LVMEN INTELLIGENS *ante Lumen intelligens, & fuit ſemper* MENS MENTIS *lucida: Et nihil aliud fuit huius* VERITAS, *&* SPIRITVS *omnia continens: Extra hunc non eſt* DEVS, *non Angelus, non eſſentia vlla alia: Omnium enim* DOMINVS *eſt &* PATER *&* DEVS, *omnia ſub ipſo & in ipſo ſunt. Obteſtor te Cælum Magni* DEI *ſapiens opus, Obteſtor te* VOCEM PATRIS, *quam locutus eſt primùm, cum omnem Mundum formauit, obteſtor te per* VNIGENITVM,

Hermes myſterium Trinitatis tradidit.

B 2 SER-

SERMONEM & PATREM *omnia continentem, propitius propitius mihi eſto:* Hermetis hymnos miræ pietatis circa finem huius tractatus audiemus: Ex quibus conſtat, Hermeti nomen Triſmegiſti non abſque cauſa datum ſiue ob multiplicem rerum diuinarum humanarumque ſcientiã, quâ Ethnicos philoſophos omnes antecelluit, ſiue ob Trinitatis myſteria, quæ ex ſingulari Dei inſpiratione omnium primus explicauit: Huius profunda in diuinis ſapiẽtia primitus ex intentione illius artis, quæ in TABVLA Smaragdina & in libro illo 7. capitum explicatur, ſine dubio originem duxit, cum hæc à terreſtribus ad cæleſtia ſenſim aſcendat & intellectum aperiat, vulgoque magis admirabilis exiſtat, quam vlla alia ex ſpeculatiuis ſcientiis ſeu Metaphyſicis ſeu Mathematicis, quarum ſenſibilis effectus ita non animaduertatur. Etſi vero plerique, qui Triſmegiſti vitam aut ſcripta euoluunt, Chemiæ vix vllã mentionem faciant, omniaque ad aliam intentionem interpretentur: tamen ſatis patet, eum eſſe verę Chemiæ, ſi non primum inuentorem, tamen inſtauratorem, ſecundum quã, vt dictum, Ægypti regnum reformauit & nouas leges inſtituit. In Aſclepio Chymicorum Deorum, hoc eſt, terrenorum, poſt cæleſtium conſiderationem, mentionem facit, prout manifeſtum fiet, ſi paulo acutiùs introſpiciatur: *Vbi cap.* 8. Cauſam exponit, cur ſolis hominibus intelligentiam & diſciplinam ſuam DIVINITAS ſit impartiri dignata, dũm inquit: *Hominem ex animalibus cunctis de ſola ratione diſciplinaque agnoſcens, per quæ vitia corporum homines auertere atque abalienare potuiſſent, ipſos ad intentionem ſpemq; immortalitatis prætendit: Denique & bonum hominem, qui poſſet immortalis eſſe, ex vtraque natura compoſuit, diuina atque mortali: Et ſic compoſitum per voluntatem Dei hominem etiam conſtitutum eſſe meliorem Dijs, qui ſunt ex ſola immortali natura formati, & omnibus*

Vnde Hermetis ſapientia.

Hermetem fuiſſe Chemiæ artificem & inſtauratorẽ.

Hermes ſecundum Chemiam Ægypti leges inſtituit.

bus mortalibus; propter quod homo diis cognatione coniunctus, ipſos religione & ſancta mente veneratur, dijq; etiam pro affectu humana omnia reſpiciunt atque cuſtodiunt: ſed de hominibus paucis iſtud dictum eſt, pia mente præditis, de vitioſis verò nihil dicendum eſt, ne ſanctiſſimus ſermo eorum contemplatione violetur. Poſt ſequenti capite tractat de diis terrenis in hunc modum: *Et quoniam,* inquit, *de cognatione & conſortio hominum deorumque ſermo nobis indicitur, poteſtatem hominis, ô Aſclepi, vimque cognoſce: Dominus & Pater, vel (quod eſt ſummum)* DEVS, *vt effector eſt deorum cæleſtium, ita homo effector eſt deorum, qui in templis ſunt, humana proximitate contenti, & non ſolum illuminantur, verum etiam illuminant, nec ſolum ad eum proficit, verum etiam confirmat Deos, Miraris ô Aſclepi, an nunquid diffidis, vt multi:* Aſclep. *Confundor ô Triſmegiſte, ſed tuis verbis libenter aſſenſus, feliciſſimum hominem indico, qui ſit tantam felicitatem conſecutus:* Ac deinde, poſtquam ſtatuas ſe intelligere ac religionem interituram demonſtraſſet, addit: *O AEgypte, AEgypte, religionum tuarum ſolæ ſupererunt fabulæ, & æquè incredibiles poſteris tuis, ſolaque ſupererunt verba lapidibus inciſa, tua pia facta narrantibus.* Poſtea cap. 13. *Omnium mirabilium vincit admirationem, quod homo diuinam potuit inuenire naturam; eamque efficere; quoniam ergo proaui noſtri multum errabant circa deorum rationem increduli & non animaduertentes ad cultum, religionemque diuinam, inuenerunt artem, quâ deos efficerent; cui inuentæ adiunxerunt virtutem de mundi natura conuenientem, eamque miſcentes: Et quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum vel angelorum, eas indiderunt imaginibus ſanctis, diuiniſque myſterijs, per quas ſolas idola & benefaciendi & malefaciendi vires habere potuiſſent:* Et mox: *Iſin vero vxorem Oſiris quam multa præſtare propitiam, quantis obeſſe ſcimus iratam? Terrenis etenim dijs atque mundanis facile eſt iraſci, vt pote, qui ſunt ab hominibus, extraque naturam facti atque compoſiti: Vnde contingit, ab AEgyptijs hæc ſancta animalia:*

Dii terreni qui Hermeti.

Iſin & Oſirin eſſe terrenos deos.

malia nuncupari, coliq; per ſingulas ciuitates eorum animas, qui ea conſecrauêre viuentes, ita vt eorum legibus incolantur & eorum nominibus nuncupentur &c. Ac paulò poſt: Aſcl. *Et horum, ô Trimegiſte, deorum, qui terreni habentur, cuiuſmodi eſt qualitas?* TRISM. *Conſtat ô Aſclepi de herbis, de lapidibus, de aromatibus, vim diuinitatis naturalem in ſe habentibus:* Ac deinde: *Sic deorum fictor eſt homo, & ne putes, fortuitos effectus eſſe terrenorum deorum, ô Aſclepi, dij cæleſtes inhabitant ſumma cæleſtia, vnuſquiſque ordinem, quem accepit complens atq; cuſtodiens.* Hactenus Hermetis verba; quæ Diuus Auguſtinus & alii, prout ſonant, accipientes non iniuria pro idololatria horrenda deteſtantur & reiiciunt; quibus nos hac in parte aſſentimur, cum conſtet Ægyptum idolis abundaſſe, ideoque Deum per Ezechielem prophetam ſuæ genti dicere: *In idolis Aegypti nolite pollui. Ego Dominus Deus veſter.* Vbi & de Idolum ceſſatione & eiectione, *Diſperdam*, inquit, *ſimulachra & ceſſare faciam Idola de Memphi, & dux non erit amplius de terra Aegypti:* Verùm cum nonnullos videamus Hermetis verba analogicè accipere, vt certum eſt de Lazarelo (qui facit idola Apoſtolos, fictorem hominem Chriſtum, virtutem inditam, Spiritum Sāctum &c.) nos illa ſimiliter eodem ſenſu, ſed ad philoſophiam potiùs, quam theologiam, hoc eſt, Chemiam interpretabimur; idque meo iudicio longè rectiùs. De Chriſto enim & Apoſtolis Hermetem illa intellexiſſe nullo modo eſt veriſimile, quamuis nos ita à poſteriori intelligere poſſimus; ſed hoc modo non eſſet difficile plæraque dicta & figmenta poetarum, aliorumque apud Ethnicos ſcriptorum, ad Chriſtum detorquere; quod contra veritatem fieri neutiquam debet. Hermetem Ethnicum fuiſſe & Ægyptium in tenebris gentium educatum non inficiamur, nihilominus ex ſcriptis eius ſatis apparet illum à Deo

Terrenos Deos conſtare herbis & lapidibus.

ſingulari-

ſingulariter illuminatum fuiſſe, vt illa prophetico ſpiritu ſeu inſtinctu diuino de DEO VNO, hominum, Angelorum & omnium creatore, PATRE, LOGO & SPIRITV æterno, apertéque de FILIO DEI ſcripſerit. Vnde Socrates & Plato in Ægypto verſati hæc dogmata de Deo libris ſuis paſſim inſeruerunt, cum fide Chriſtiana eo reſpectu valde conuenientia. Certum enim eſt magnum illum Regem, ſacerdotem & philoſophum mente coniectaſſe multa de Omnipotenti & Æterna Dei ſubſtantia, quæ ſuæ diuinitatis nullum participem vel ſocium admittit, cum ſolus ſit omnium conditor; omnesque creaturæ cum cæleſti Maieſtate collatæ, minus ſint, quam nihil. Quapropter rigidi illi cenſores non audiendi ſunt, qui philoſophorum antiquorum laudem ita imminuunt, vt nihil illis relinquunt, quam politicas quaſdam virtutes quæ ab omni pietate ſint alienæ. Sanè tantum gloriæ, ſiquidem cum veritate coniuncta ſit, ſummis illis viris non eſt inuidendum. Ignaros quidem fateor illos fuiſſe aduentus Chriſti ſeruatoris, per quem ſolum ſalus mundo parta eſt, at nihilominus, non dubito, eos mente concepiſſe vnum Deum, qui ſolus coli vellet ac deberet. Reliquos Gentium Deos crediderunt eſſe Genios, Aſſeſſores illius ſummæ diuinitatis, à quâ, communicatione quadam, multum potentiæ in humanas creaturas accipiebant, vt illis in neceſſitatibus opitulari poſſent, morbis ſuccurrere, alimoniam præbere, telluris vbertatẽ promouere & reliqua eiuſmodi procurare, quæ ad ornatũ & neceſſitatẽ facerẽt, ideò quaſi ſecundũ honorẽ Geniis illis tribuerũt, quatenus per eos ſũmus ille Deus tã excellẽtes virtutes operaretur. Philoſophia verò, fundata in opinibus humanis, ideoq; maximos in ſe continens errores, poſtea anſã præbuit cultus Idolorũ & mortuorũ; qui poſtquã introduct⁹ eſt, paulatim extirpauit

Hermetem de diuinitate multa piè tradidiſſe.

Philoſophia anſam præbuit idololatria.

extirpauit omnem reuerentiam, quæ Deo ſummo debebatur: Neque in poteſtate fuit poſterorum eradicare è mentibus hominum conceptam hanc de pluralitate Deorum opinionem, quam vulgus obſtinaciter retinuit & principes ſuperſtitioſi edictis ſeueriſſimis ſeruari præceperunt. Hinc videmus Socratem potâ cicutâ mortem vltrò ſubiiſſe, quod vnum Deum conditorem rerum omnium coli debere doceret, Platonem, Theophraſtum, aliosque plurimos hanc opinionem, iuxta Hermetis, Aegyptiorumque doctiſſimorum doctrinam, ſecutos de vitâ periclitaſſe. Qui ſi ſcriptores habuiſſent idoneos ſuarum opinionum de Deo promulgatores, fortaſſis legeremus inſignia pietatis illorum teſtimonia: Metus illos coercuit, ne auderent propalare, quod animo ſentirent. Mitiorem igitur pro Hermete interpretationem nos amplectemur, & dicemus ipſum per ſtatuas, quibus animæ includerentur, longè aliud intellexiſſe quam marmora & lapides in ſtatuas formatos, nempe ſubiectum Chymicum. Nam hoc velut ſtatua quædam eſt lapidea, cui infunditur, anima ſua ſpiritualis natura, & ſic ſtatuæ illæ animatæ cernuntur, & multa edunt mirabilia: Deum ſummum vocat creatorem cæleſtium deorum, hominem fictorem terreſtrium: quales autem dii illi terreſtres ſint, ipſe exponit, cum inquit, *eos ex herbis, lapidibus & aromatibus, vim naturalem habentibus, conſtare:* Vnde apparet Hermetis opus eſſe naturale omnino & non magicum aut illicitum, multo minus diabolicum, cũ in omnibus ſcriptis à diabolo abhorreat: Et ſi, vt res eſt, fateri velimus; per Deos, qui in templis locantur, quorum homo effictor eſt, Deos aureos intelligit ſeu Idola Oſiridis aut Iſidis ex ſolido auro facta; in quibus cum religio omnis Aegyptiorum fundata erat, ideo addit, *eius ſolas fabulas ſuperſtites manſuras, quæ poſteris incredibiles erũt,* *ſed*

Socrates cur cicutam bibit.

Quid Hermes per ſtatuas intellexerit.

Hermetis opus non magicum.

(*ſed verba lapidibus inciſa Ægypti pia facta narratura*: Atque ſic de artis Chymicę, qua dii eiuſmodi terreſtres fieri poſſent, amiſſione, quæ ſubſecuta eſſet, conqueritur: Quomodo autem hæc cum veritate ipſa conuenerint, experientia demonſtrauit: Omnis religio, cultus ceremoniarum, leges, agrorum diſtributiones à Mercurio inſtitutæ erant, Mercurius vero à Vulcano (cui maxima Ægypti templa dicarunt) eruditus & inſtitutus; quibus nihil aliud innuitur (conſentientibus ſexcentis aliis circumſtantiis in *lib.* 1. *Hieroglyph. relatis*,) niſi Chemiæ artem, quæ per Vulcanum proprie exercetur & Mercurio in manus traditur, Ægyptiis multa obſeruanda prę ſcripſiſſe: vt nimirum hæc præ ignaris occultaretur, adeo, ne cuiquam ex vulgo cognitum eſſet, tale quid in rerum natura exiſtere, multo minus, apud Ægyptios ſacerdotes aut reges exerceri: Duplici autem modo vſi ſunt veteres illi huius artis inuentores & propagatores, nempe ſcriptione Hieroglyphica animalium in pyramidibus & lapidibus facta, & allegorica ſeu fabuloſa de diis fictis, eorumque monſtroſis rebus geſtis narratione; Cum itaque ſucceſſu temporis Ægyptus ab exteris petita fuiſſet & expeditiones à regibus Chaldæis, Perſicis & Græcis in eam ſæpius tentatæ, ſacerdotes eius ſcientiæ veritatem agnoſcentes paulatim obierunt, ita vt pauciſſimis lux eiuſdem remanſerit, præter fabulas & de diis fictis opiniones monſtroſas, ſi ad literam accipiantur, quales ſunt, quod Typho Oſiridem interemerit & in multas partes diuiſerit, quæ ab Oſiridis matre, eademque coniuge & ſorore Iſide recollecta, compoſita & diuinis honoribus culta ſint, membro virili abſente: Hæc & his ſimilia de diis figmenta, ab ignaris, vt ſonant, accepta, omnem deorum gentilium vanitatem, errores & opiniones vbicunque multiplicarunt, ex mille millibus vix vno ſuperſtite, qui

Vulcano Aegypti maxima templa dicata. Mercurius à Vulcano eruditus.

Duplex modus Aegyptiorum artem Chymicam tegendi.

Fabula de diis fictis Aegyptiorum.

C cau-

cauſas & originem huiuſmodi cultus veriſſime reſpiceret: Iſin, vxorem Oſiridis inter Idola quoque ab hominibus facta recenſet; quia eſſe eam ex terrenis diis & mundanis, qui facile iraſcantur & hominum manibus facti ſint, ipſemet fatetur.

Iſin & Oſirin non eſſe ex diis cœleſtibus.

Quibus ſatis demonſtrat, quod hic non cœleſtes deos intelligat, & quod tales non fuerint Iſis aut Oſiris, vt poſteriores ex Ethnicis ſcriptoribus arbitrati ſunt, eoſque Poetæ ſecuti, ſed terrenos hominum manibus factos. Hæc noſtra interpretatio non eſt violenta, ſed conuenit cum ipſis circumſtantiis ab Hermete præſcriptis. Etſi vero quamplurimi in hoc mundo AVRVM terrenum Deum non appellent voce, tamen reipſa habent & venerantur, mente & oculis geſtant, eique ad nutum loquuntur, tacent, currunt, ſtant, & nihil non faciunt: Imo pleriſque Deus cœli in ore, terræ in pectore, voto & ſuſpirio: Quantos labores, vigilias, vitæ pericula, per fas, nefas, aquas, terras, imo infamiam, exilium, capitis pœnam & crucem plerique ſubeant & ſuſtineant, pro hoc terreno bono, auro, obtinendo, cuilibet notorium eſt: Hinc Poeta: *Pauperiem fugiens currit mercator ad Indos*: Et, *ô ciues, ciues, quærenda pecunia primum, Virtus poſt nummos*: At ſi dicatur, Hermetem de ſtatuis loqui, quæ de Chymicis nullo modo accipi poſſunt, cum in Chymia ſtatuarum nec mentio nec vſus ſit: Fateor, ſtatuas per ſe nihil facere ad Chymiam, at ſi ſint ex herbis, lapidibus & aromatibus, vt Hermes dicit, maxime eo reſpiciunt & ſunt Chymiæ propriæ: Quod cum nonnulli recentiorum ſcriptorum intellexerint, harum ſtatuarum non ſemel diuerſis locis meminerunt: Senior in allegoria ſeu typo Venationis Leonis: *Deinde caput*, inquit, *manus & pedes colligo & calefacio eis aquam extractam à cordibus ſtatuarum ex lapidibus albis & citrinis,*

Aurum pro terreno Deo habetur mundanis.

Statuæ ex herbis & lapidibus Chymicæ.

nis, qua cadit de cœlo tempore pluuiæ & colligimus eam & reſeruamus ad decoctionem capitis, manuum ac pedum Leonis huius: Idem meminit ſtatuæ ſub figura ſapientis, cum inquit: *Aperiam tibi manifeſte, quæ celauit ille ſapiens, qui fecit ſtatuam illam in domo illa, in qua deſcripſit totam illam ſcientiam quaſi in figura ſua & docuit ſapientiam ſuam in lapide ſuo & manifeſtauit eam intelligentibus: Sciui quod iſta ſtatua eſt in figura ſapientis* &c. Illa enim eſt ſtatua eadem, ex cuius corde aqua extrahitur, cuius & meminit Raymundus Lullius, qui in codicill. cap. 47. *Et ideo*, inquit, *per ablutionem aquæ & deſiccationem ignis ſemper extrahis Deum à cordibus ſtatuarum*: Propter antedicta & innumera alia merita tradunt Hermetem non ſolum viuum ſumma reuerentia ab AEgyptiis cultum, & *Theut* quaſi diuino Mercurii nomine appellatum, ſed quoque in eius mortui honorem *Hermopolin* ciuitatem conditam, & primum anni menſem, qui apud Ægyptios September eſt, denominatum fuiſſe: Ad hæc eundem non ſolum in Ægypto ſed per totum orbem terrarum diuinis honoribus poſt obitum affectum, templis illi ariſque & ſacrificiis dicatis: Ac inter cæteras eius ſtatuas vna fuit lapidea *in Achaia Pharis*, quæ oracula reddebat: Ad eam enim ſub veſperam thus incendebatur in ara, lucernæ replebantur oleo, & ad dextram ſimulacri manum reponebatur nummus aheneus, preceſque auribus Dei obmurmurabantur, quibus rite peractis ſciſcitantes diſcedebant è templo domum obturatis auribus, egreſſique in forum, quam primo vocem apertis auribus excipiebant, reſponſi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emiſſam. At hæc ſuperſtitioni hominum imputanda, qui huius viri excellentiſſimi poſthuma memoria ita abuſi ſunt: Eodem modo fabuloſa arbitramur, quæ Hermeti

Hermes cultus poſt mortem ab Ægyptiis.

Hermeti ſtatua dicata poſt mortem.

Superſtitio in Hermetis honorem orta.

aſcribuntur magica ludicra tanto viro, tam graui pioque indigniſſima.

Abeli falſo aſcripta.

Veluti *S. Thomas in libro, quem edidit de ente & eſſentia*, tradit Abelem Adami filium conſcripſiſſe quædam de virtutibus & proprietatibus planetarum, cumque cognoſceret mundum periturum diluuio generali, characteribus certis id deſignauit, ſignatumque ſecretum lapidi incluſit, ne quid damni ex inundatione Cataclyſmi ſcripta acciperet: Multis poſt diluuium ſeculis ſcripta hæc peruenerunt in manus MERCVRII TRISMEGISTI, ex quibus de multis edoctus, quę omnia in ſuum conuertit, nempe modum conſecrationum & arcana plurima ad Magiam naturalem pertinentia: Eadem ſcripta per manus tradita ab illa antiquitate tandem deuenerunt ad *S. Thomam*, ex quibus didicit confectionem quarundam imaguncularum, quæ conſecratæ ad certos planetarum influxus & cœli poſitionem, auertunt occurſum noxiorum animalium, impoſitæque fontibus efficiunt, vt vrnæ frangantur, ad aquarum contactum. Hæc ſint, vt velint, quod aſcribantur Patriarchæ Abeli ab omni ratione alieniſſimum eſt. Ad quid enim illi hæc contuliſſent, qui non hiſce nugis magicis, ſed vera pietate & cultu diuino, nempe precibus aſſiduis ad Deum fuſis, gratiarum actione pro muneribus acceptis ſæpiſſime inſtituta, fiducia in filium Dei venturum in carnem iuxta promiſſionem Euangelicam Adamo poſt lapſum datam, *Semen mulieris conteret caput ſerpentis*, & his ſimilibus religioſis inſtitutis, meruerit, vti DEO gratus, Caino inuiſus & occiſus fuerit, primuſque ſanguinem ſuum terrę bibendum, animam cælo, vnde exorta fuerat, obtulerit: Quis pro certo affirmarit Abeli aliquod literarũ genus cognitũ fuiſſe, quo quid memoriæ mandare potuerit: verũ quod alii de Setho, hi de Abele referunt.

Abel Patriarcha quibus occupatus.

Abel an ſcribere potuerit, ignotum.

Simili

Simili modo vanitatis coarguendi ſunt, qui artis Chymicę atque inde petitæ præclariſſimæ medicinæ initium & vſum ad Adamum alioſue Patriarchas, qui ante diluuium ad vitæ longæuitatem hoc DEI DONO vſi fuerint; transferunt; tanquam impoſſibile foret Deo abſque hoc medio eorum produxiſſe vitam ad octingentos aut noningentos annos, ita vt etiam poſt aliquot centenos annos filios filiaſque progenerarint: Nam cauſa ea in medicina humana non eſt ſufficiens nec propria ad producendam vitam ad tantum temporis, cum abſque Dei nutu ne ad annum, diem aut horam, ætatem hominis prolongare poſſit, cum hæc ſit in ſolius Dei manu: Cauſa autem naturalis lõgæuitatis Patriarcharum ante diluuium hæc traditur, quia illi ſimplici victus ratione ſemper vſi, nec luxuriæ, gulæue dediti, nec otio indulgentes nimio vt nec immodico labori, vigiliis aut curis propter diuitias immenſas, veſtes precioſas, honoris aut regni ambitus, epulas delicatas, quia hæc & his ſimilia non æſtimabantur; multo minus propter fundos & bona filiis relinquenda pro hæreditate; quia hæc illis erant ampliora, quam coli potuerunt. Præcipua autem naturalis cauſa fuit virtus infuſa ſemini humano in ſummo ſuo vigore & efficacia, vnde factum, quod robuſti & longæui parentes, tales genuerint filios: Præter has vero omnes, benedictio diuina adfuit, quę ex ſingulari ſua prouidentia primos patres donauit tanta longæuitate generandique potentia ad multiplicandum genus humanum, mundumque adhuc vacuum incolis ornandum & propagandum. Quibus cauſæ oppoſitæ oppoſitos effectus produxerunt, nempe vitæ abbreuiationem ſenſim poſt diluuium ad hoc vſque tempus: Luxuria enim, gula, curis inanibus & cæteris vitiis præualere incipientibus, hinc ex parentibus morboſis morboſi fœtus, nec tam vali-

Chemia initium vanè ad Adamum eiuſue filios referri.

Cauſa naturalis longæuitatis patrum ante diluuium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Adamum ſciuiſſe multas artes: vide Hieroglyph. l. 1. p. 48.

di ac longæui, vt prius, ſunt editi: Creſcentibus enim delictis, creuerunt pœnæ, at vitæ anni decreuerũt ex iuſto Dei iudicio: Si itaque Patres illi ad Medicinam conficiendam non opus habuerunt artis Chymicæ exercitio, multo minus ad diuitias: Aurum enim apud eos non in tãta æſtimatione fuit, vt nunc, imo vix in aliquo pretio: cum notum ſit noſtris ſæculis apud Aethiopas, Indos & plurimos Inſulanos Orientales, id in nullo reſpectu extitiſſe, plurimiſque ferrum ad arma & cultros expetitum præ auro: Apud quoſdam Aethiopes aurum in nullo vſu fuiſſe traditur, niſi pro cathenis ad detinendos ſontes & captiuos: Quod ſi Adamus eiuſque nepotes proximi veram auri naturam & prærogatiuam eſſentialem perſpexiſſent, propter quam id eſſet maxime appetibile, eius copiam ex fluuiis, qui tum quoque temporis auriferi fuerunt, habere potuiſſent, ne opus fuerit Vulcani opem & artem implorare, aut per infinita conamina & exercitia nouum artificium Chymicum idque veriſſimum, inuenire: Interim de Tubalcain non negandum eſt, atteſtantibus ſacris literis, quod omne genus artium metallicarum, aut circa metalla verſantium, inuenerit & tractarit, cui ſi Chemiæ primus vſus (vt à multis fit) aſſcribatur, non abſq; ratione forte videbitur: Hoc certum arbitror, Patriarchas ante hunc, ſi ſciuerint ex Dei dono Chemiam ſpeculatiuè, non tamen exercuiſſe eius practicam. Nec vero hic præterire poſſum quorundam inoportunam curioſitatem, qui Marſilii Ficini opinionem ſequuti, adfirmant, Mercurium hunc Triſmegiſtum conſcripſiſſe libros de origine mundi, à Deo omnipotente, ſapiente & bono conditi, ex quo Moſes bonam ſuæ Geneſis partem deſumpſiſſe probetur, quod iiſdem verbis vtatur, quib. Hermes in prima creatione, *Et ferebatur ſpiritus Domini ſuper aquas.* At horũ opinio manifeſte abſurda & falſa inueni-

Adamum non egiſſe Chemia.

Tubalcain inuentor fabrilium artium.

Cui aſſcribi poſſit Chemiæ primus vſus.

Opinio falſa Ficini refutata, Moſen quid hauſiſſe ex ſcriptis Triſmegiſti.

uenitur. Nam ſi *Hermes* habuit creationem mũdi ex patribus *Chaldæis* & *Semi* poſteris, Annon inde Moſes per lineam Abrahami, qui à tempore Hermetis, vt ſupra dictum, non longe abfuit, & arcana plurima à patribus traditione cognouerat, habere potuit? Imo longe certius & perfectius; quia Abrahamus Deo charus & electus fuit ex omni numero Chaldæorum, ex cuius poſteris Moſen hiſtoriam mundi conſcribere voluit. Si vero Hermes prophetico ſpiritu illa ante dicta ſcripſerit. An hic ipſe ſpiritus diuinus Moſi non adfuit, qui eo, vt propheta, & propugnator Iſraelitarum, motus & animatus tanta edidit miracula coram Pharaone, non vi magica, ſed Dei Omnipotentis iuſſu & manu ad confuſionem magorum omnium Ægypti? Tertio Moſes hoc priuilegium habuit non ſolum præ Hermete Ægyptio, adhuc Ethnico, ſed etiam præ hominibus omnibus, prophetis & ſanctis quibuſcunq;: *Quod cum* DEO VIVO & VERO *locutus ſit de facie ad faciem.* Vnde non opus habuit teſtimonio hominum, quantumuis excellentium in omni genere doctrinæ, *cum à* FONTE LVMINVM *& omnis Sapientiæ poterit haurire ea omnia, quæ ad ſuæ hiſtoriæ certitudinem facerent.* Quod ſi Mercurius & quidam alij conſentanea multa publicarunt cum eis, quæ in ſacris continentur voluminibus, non dubium eſt, quin ea didicerint à Chaldæis, aut ab Iſraelitis & Aegyptiis, qui eam doctrinã à primis patribus quaſi per manus acceptam & diu in ſua puritate conſeruatam retinuerunt; quæ ſucceſſu tẽporis, Dæmonum aſtu & populorum in ſuperſtitiones & idololatriam procliuium violentia, paulatim in mentibus hominum refrixit, obſcurata eſt & extincta. Huic errori non abſimile eſt, quod quidam ſcribunt, *ſe magnam partem initij Euangelij Iohannis Euangeliſtæ inueniſſe in Platonis operibus, quaſi Diuus Iohannes à Platone Ethnico Euangelij ſui*

1. 2. 3.

Alia opinio impro banda.

ſui arcana ſumma mutuatus ſit: Qui ita iudicant, Ethniciſmo propinqui ſunt & peſſime falluntur: De Platone, quod Ægyptiis aliquandiu conuixerit & doctrinas multas ſecretiſſimas ab iis didicerit iam ante demonſtratum eſt. Legiſſe quoque eum Hermetis libros, quos nos citauimus, & multos alios, qui nunc interciderunt, in Aegypto credibile eſt, vnde tanta myſteria hauſta ſuis ſcriptis accommodarit. Quid iam dicemus de iis, qui hoc noſtro tempore Creationem mundi, natiuitatem, paſſionem, mortem, reſurrectionem & aſcenſionem Chriſti, imo ferè omnes articulos fidei, ſacrilege & impiiſſime ad Chymicam artem transferre conantur? Annon hi delirant impudentiſſime, vt ſaltem aliquid noui in medium ſuæ inuentionis producant? Tales Ethnicis iam dictis neutiquam ſunt æquiparandi, quia illi diuina & humana, cœleſtia & terrena non confundunt, at ſemper ab inuicẽ diſtinguũt, hi vero, quaſi Chriſtiani, omnes pietatis metas trãſiliunt, verecundiæ fines perrumpunt, Veritatis falſitatisq; mixtionẽ procurare attentant; de quibus aliàs. Nunc ad Chymicos Hermetis libros nos cõferemus, inter quos admodũ breuis quidã ſub nomine Tabulæ Smaragdinæ extat & ad noſtram ætatem peruenit; de qua Albertus *Magnus in libro de ſecretis Chymicis tradit*, Alexandrum Magnum in ſuis itinerib. inueniſſe ſepulchrũ Hermetis, patris omnium philoſophorum, plenum omnib. theſauris, non metallicis, ſed literis aureis ſcriptis in *Tabula Zaradi*, quam alias Smaragdinã vocant. Quod ſi ita eſt, non in Indica expeditione id contigit ſed in Aegypto, cum ad *Hammonis* oraculum proficiſceretur, de quo tamen *Curtius*, aliiq;, quod ſciam, rerum ab Alexandro Magno geſtarum ſcriptores, non faciunt mentionem. At nullum eſt dubium hãc Tabulam, aut eius inſcriptionem longè ante Alexandri tempora apud Aegyptios

Plato unde diuina ſua habeat.

Quorũdam Chriſtianorum falſa opiniones de Chymicis.

Tabula Smaragdina Hermetis.

Alexander Magnus inuenit Hermetis ſepulchrum.

Digitized by Google

ptios ſacerdotes cognitam fuiſſe,licet literis Hieroglyphicis notatam,ne vulgaribus legi aut intelligi poſſet: Tãtum Alexander Magnus ex conuerſatione cum *Sacerdote Leone* pro arcano nulli reuelando accepit,*Deos,Iouem,Martem,Iunonem,Oſirim,Iſin*, & reliquos omnes,tum indubitate pro diis receptos & per maximam orbis cogniti partem cultos, non eſſe,nec fuiſſe deos,ſed homines; quod *Alexander* ad matrem *Olympiadem* perſcripſit, iuſſitq; Epiſtolam lectam in ignem coniici. Quid ſi nec homines,vt reuera non fuerunt,quid itaque? Non ſanè omnino nihil,at dii chymici, hieroglyphici,quibus vſi ſunt tanquam literariis Elementis aut ſententiis axiomaticis, ad declaranda ſibi inuicem animi ſui ſenſa ab antiquiſſimis inuenti & introducti, vt alii videntes eas figuras,non legere,legentes autem minimè intelligere poſſent;quemadmodum hæc copioſius in hieroglyphicis noſtris demonſtrauimus. *Tabula Smaragdinâ*, vt dictum,inuentâ, aut quocunque modo publicata, innumeri fuerunt, qui eius breuitatem cum obſcuritate coniunctam inſpicientes magni aliquid myſterii in ea abſcondi nõ ſine cauſa imaginati ſunt. Imò nullũ fuit dubiũ quin de magiſterio philoſopho ſeu chymico artificio,cui⁹ Hermes auctor extiterit,explicari deberet. *Morienus* (qui Hermetis mentem diuinam ait omnes philoſophiæ partes plenariè attigiſſe) tradit poſt ob tum Hermetis diſcipulos eius in huius libri præceptis per multa tempora ſtuduiſſe, donec effectum conſecuti eſſent;qui deinde innumerabilia dedere præcepta ex inuidia,ne & alii poſt eos ad artem, propter obſcuritatem & difficultatem eius, peruenirent: *Bernhardus Comes* inquit eo libello totum opus contineri, cuius hæc ponit ſummam. VERVM EST CERTVM *& veriſſimum. Quod eſt ſuperius,naturam habet inferioris, & aſcendens naturam deſcendentis: Coniungas vnicâ viâ diſpoſitioneq;*

Alexander M. à Leone ſacerdote Ægypti quid reſciuerit.

Dii Ægyptionẽ chymici fuerũt illis in vſu, vt literaria elementa.

Ex Tabula Smaragdina multi Chymicum artificium cognouerũt.

Tab. Smaragdina ſumma.

Digitized by Google

SOL eſt eius coniugij pater & alba luna mater, tertius ſuccedit, vt gubernator, ignis. Craſſum fac ſubtile & hoc ſpiſſum reddito: ad hūc modum gloriam habebis huius mundi. Cui exiguo libello hoc inprimis accidit, quod poeta canit: *Breuis eſſe laboro, obſcurus fio.* Alii enim hæc verba ad diuerſiſſimas intentiones interpretati ſunt, vt patet ex multorum libris; quidam ad automata ſua quaſi motus perennis, alii ad medica, nonnulli ad phyſica aut aſtronomica: quam plurimi verò ad artificium chymicum, quò rectiſſimè quoque referri debere omnes authores chymici & res ipſæ vnanimiter ſatis conuincunt: Huius quoque *Tabulæ*, vt cæteros prætercam, meminit *Iohannes Pontanus*, recentior author, teſtaturque ſe annis tribus continuis in philoſophorum libris ſtuduiſſe (nempe poſt multorum annorum errores præmiſſos) in ſolo præſertim *Hermete, cuius verba*, inquit, *breuiora totum comprehendunt lapidem, licet obſcurè loquitur de ſuperiore & inferiore, de cœlo & terra.* Ita omnibus ætatibus Tabula illa Smaragdina in admiratione doctiſſimorum virorum meritò habita eſt, tum ob authoris ſummam excellentiam & celebritatem, tum ob contentorum in ea dignitatem, cum multis viam veritatis aperuerit. Præterea eſt *Tractatus quidam ſeptem capitulorum verè Hermeticus & Chymicus*, quem æquè omnium ætatum Chymici pro authentico agnouerunt & receperunt hucvſque. In quo, quæ in Tabula antè dictā obſcurius & breuius tradita ſunt, clarius & latius euoluuntur. Hunc nonnulli eſſe Arabis cuiuſdam Anonymi exiſtimant, cum ex Arabico in latinum ſit translatus, quod manifeſtè ex translatione apparet. Verum hic conſiderandum erit, Ægyptiorum libros partim à finitimis Græcis, partim ab Arabibus, qui Ægyptiis viciniſſimi ſunt & aliquando ſubiecti fuerunt, in ſuas linguas translatos eſſe; ex quibus longè lateque vſitatis idiomatis tandem in Latinum

Tabula Smaragdin. Interpretationes varia.

Tab. Smaragd. omnibus ætatib. admirabilis.

Tractatum 7. capitulorum eſſe Hermetis.

tinum conuerſi ſint. Hinc *Aſclepius & Pimander* græcorum videntur authorum, Tractatus vero hic 7. capitum, *Arabis ſeu Mahometani*, cum hæ nationes chymicis operibus diu ante alias, nobis vicinas, inclaruerint, vt poſt patebit. Quod ſi quis verò præ mentis ignorantia aut ingenii tarditate ex hactenus dictis ſcriptisque philoſophicis nondum lucem veritatis perſpicere poſſit, vt animaduertat Hermetem in arte chymica apud Ægyptios, & in vniuerſum, Inſtauratorem & anteſignanum eſſe, eamque artem in Ægypto inde à multis ſeculis exercitatam & quaſi vernaculam extitiſſe, ille credat, quid velit, ac ſibi perſuadeat, quid placeat, interim rei veritati nullam vim faciet, nec eſſentias veras ſuâ opinione iis contrariâ, ſubuertet: Libera vt ſint hominum ingenia oporteat, ſed ita, ne intellectus, qui diuinæ eſt originis, ab imaginatione vel phantaſia, quæ brutis communis eſt, ſubiugetur aut captiuus ducatur. Aliis, qui ſunt veræ chymiæ amantes, hiſtoriam de Ægypti aurificio, præter antedicta, certiſſimam & irrefragabilem teſtimonio infallibili producemus, & quidem ipſiſſimis authorum verbis. *Paulus Diaconus in vita Diocletiani Cæſaris; Poſtquam*, inquit, *Achillem AEgyptiorum Ducem octomenſes in Alexandria AEgypti obſeſſum profligâſſet Diocletianus omnes chymicæ artis libros diligenti ſtudio requiſitos conflagrauit, ne reparatis opibus Romanis repugnarent. Idem teſtatur Oroſius lib.*17. *capit.*16. *Et Suidas in verbo*, CHEMIA. *Chemia eſt*, inquit, *auri & argenti confectio, cuius libros Diocletianus perquiſitos exuſſit, eò quod AEgyptij res nouas contra Diocletianum moliti fuerant, duriter atque hoſtiliter eos tractauit. Quo tempore etiam libros de chemia auri & argēti à veteribus conſcriptos conquiſiuit & exuſſit, ne deinceps AEgyptiis diuitiæ ex arte illa cōtingerēt, neuè pecuniarū affluentiâ cōfiſi in poſterū Romanis rebellarent.* Hæc ille. Quod circiter annū Chriſti ducētesimū nona-

Hiſtoria de Aegypti vetuſtiſſimo aurificio.

Circiter annum Chriſti 296.

nonageſimum ſextum contigiſſe tradunt. A quo tempore ille Alexandrinus, Ægyptius, Morieni præceptor, non multum abfuit. Huius hiſtoriæ alii complures quoq; meminerunt, tanquam rei ſemel factæ, quæ cum infecta fieri nequeat, etiamſi à multis chymiæ veritas non creditur, contra ipſos artis & rationis vacuos proteſtabitur. Si hæc delere ex hyſtoricis verba poſſint, per nos licebit. Διὰ τὸ νεωτερισθέντα· Αἰγυπτίοις πρὸς τὸ πλοῦτον ἐκείνοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης.

Verba non delenda ab aduerſariis.

Sunt, qui hæc euidentiſſima hyſtoriarum teſtimonia ſcientes dementesque prætereant, extenuerunt & floccifaciūt, dum ex ſuâ imaginatione probare conentur, Chymiā ante ſexcentos abhinc annos ex Arabum Mahumetanorum ſchola primum prodiiſſe, nec ante id temporis quicquam de ea arte fallaci, vt perhibent, ſcriptum aut ſcitum fuiſſe: Hi præ bile tument contra iam dictos authores, quod aufi ſint ſuæ imaginationi quid contrarium adferre & Chymię antiquitatem veritatemque aliquo modo ſtabilire & confirmare. Vno oculo ſe orbos geſtirent, ſi Chymicos cæcos monoculi viderent. Quid *Paulo Diacono, Oroſio & Suida* cum chymicis? Annon, vt hyſtorici, rem veram narrant? quam fortè ſubticere ipſos decuiſſet, ſi de incredulitate quorundam poſt tot centenos annos futurum certi fuiſſent. Si ex hyſtoriis à viris grauibus, non adulatoribus, aut alicui genti infeſtis, conſcriptis, aliorumque teſtimonio confirmatis, delere liceat, quid libeat, neſcio quid veritatis remanebit? Gens in gentis gratiam aut odium quid ſcribere poterit, ob gloriam alienę laudis ad ſe transferendam, (vt videmus ſæpe ab Italis fieri, aliiſque finitimis pro ſeſe aduerſus nationem Germanicam, quæ propriæ illorum laudes ſordēt & vituperationes aliis affictæ, vt inuidorum canum latratus flocciſiunt) verum nulla cauſa eſt, cur viri in aliis fide digniſſimi, propter res, quas ignorāt & fortè nō eſſe in rerū natura

natura putant, nempe Chymiam, eiuſque aurificium, ſe ſuſpectos faciant, falſitatem & mendacia referendo: De eo nullum eſt dubium, quod antedicti hiſtorici, ex aliis authoribus id narrarint, nec ex ſeſe primitus hauſerint: Quales verò illi fuerint, qui Diocletiani tempore vixerint, non occurrit; cum vel omnino tanta temporis mora perierint, vel in manuſcriptis hactenus latuerint.

Quod ſi quis non minus euidens eadem de re teſtimonium, at ſub allegoria aliqua occultatum, legere deſideret, apud *Cornelium Tacitum* nō dubiæ authoritatis ſcriptorem *lib. 6. Annalium*, id perluſtret; vbi narrat ſub imperio Tiberii circiter annum eius regni decimum, *ab vrbe condita* 787. à nato Chriſto fortè 27. *Auem Phœnicem in AEgyptum veniſſe præbuiſſeque materiem doctiſſimis AEgyptiorum & Græcorū multa ſuper eo miraculo diſſerendi*: Et mox dicit; *ſe Soſtride primum Rege, poſt Amaſide dominante, deinde Ptolemæo ex Macedonibus tertio, in ciuitatem, cui Heliopolis* (quæ Thebæ AEgyptiæ) *ſeu Solis vrbs; nomen, eum aduolaſſe, multo cæterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium*: Addit autem qualis ſit auis, quoties & quando redeat & quid in Solis vrbe faciat. De forma, *Sacrum Soli*, inquit *id animal & ore ac diſtinctu pinnarum à cæteris auibus diuerſum, conſentiunt, qui formam eius definiere: De numero annorū varia traduntur*; ait: *maximè vulgatum, quingentorum ſpacium; ſunt: qui adſeuerent* 1461. *interiici, prioreſque alites*: At quia hæc in diſtantia temporis & interuallo annorum (quod inter Seſoſtridem, Amaſidem, Ptolemæum 3. & Tiberium intercedit) non conueniunt, *Vnde nonnulli*, inquit, *falſum hunc Phœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque vſurpauiſſe ex his, quæ vetus memoria firmauit*: Quid faciat, ſic narrat: *Confecto quippe annorum numero; vbi mors propinquet, ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem affundere, ex qua fætum oriri; & primam adultò curam ſepeliendi patris; neq;*

Auis Phœnix in AEgypto.

id temerè, ſed ſublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, vbi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inque SOLIS *aram perferre atq; adolere. Hæc incerta & fabuloſis aucta: Cæterum aſpici in AEgypto eam volucrem, non ambigitur.* Hæc Tacitus: Tã certum, quam quod certiſſimum eſt, Ægyptios per auem Phænicem intellexiſſe tincturam auream, atq; Taciti tempore, vt nec ante vnquam, nec poſt, niſi ætate Morieni ſub initio Chriſtianiſmi huc vſque, nulli gentium, ne quidem doctiſſimo, cognitũ fuiſſe ſcripto vel relatione aperta, aut in mentẽ veniſſe, eſſe artem tanti effectus, nempe aurificii, veriſſimam cauſam. Hinc AEgyptiorum tot allegoriæ, nec non Græcorum figmenta de perſonis, rebus, locis & temporibus, quibus hæc contigerint; cum omnia debeant intelligi de re vna, quæ tot Deorum nominibꝰ appellatur: Eadem res eſt Phœnix, auis, quæ poſt certum annorum numerum redit in AEgypti vrbem, Solis dictam, ibiq; ſe Solis auem cremat, ex quo cinere nouus Phænix enaſcitur: Veteres hoc propter famæ conſtantiam & doctorum hominum, qui aliquid ea de re olfeciſſent, in ſcriptis allegoricis concordantiã, credere nolentes volentes quaſi coacti ſunt, cum aliam viã aut rationẽ non intellexerint, qua id eſſe, aut non eſſe poſſit: At nobis talia velle perſuadere, eſſet *Aethiopem dealbare*, qui ſcimus ex innumeris argumentis pleraque antiquorum fabuloſa de Diis, Deabus, heroibus, animalibus, feſtis, ludis & inſtitutis, ſcripta & cantata, Chymiæ occultiſſimè eſſe velamenta, imprudentibus ob oculos obtẽſa, vt videant lucem ſolis non niſi per vmbras: Prudentioribus vero iiſdem data fuit occaſio indagandi & inquirendi apud alios ſcientes, qualia ſint ea arcana, quæ ibi deliteſcant: Hæc fuit cauſa, cur tot perſpicaciſſimi viri ex Græcis aliiſq; populis Aegyptum, aliaque remotiſſima loca perluſtrârint, vt nimirum ſolẽ viderent abſq; vmbris, hoc eſt, rẽ ipſam

Ægyptios p.r Phænicem intellexiſſe Tincturam aureã.

Veteres crediderę Phænicem reuera eſſe auẽ ex conſtanti fama.

Quæ cauſa tot peregrini Ægyptum adierunt.

ipſam abſq; allegoriis: Imo eadē fuit cauſa, cur AEgyptum nulli peregrino adire liceret, niſi cum contumelia vellet arceri & in fines regni deportari; quia ſcilicet *Phœnix* tum forte patrem ſuum ſepeliuit in ARA *Solis*, ne forte cineres eius ad peregrinos diſpergerentur, quod & factum eſt ſequentibus tēporibus, cum mitiores regnarēt Reges: Hinc *Græci Buſiridis* ſæuitiam famoſis ſcriptis deteſtati ſunt, quaſi ille peregrinos mactaret Ioui, cum reuera Rex præclarus aliàs & philoſophus in his arcanis expertiſſimus fuerit, qui tamē aduenas in regnum non admiſerit propter certas cauſas, cum ſcilicet nec mercibus nec bonis AEgyptii indigerent alienis: De quibus omnibus & huc ſpectantibus aliis videantur *Hieroglyph. noſtra AEgyptio Græca*, quæ ea intentione & fine, vt artis Chymicæ veritas in allegoriis latens apertiſſime demonſtretur, ſcripta & edita ſunt.

Nunc ad Hermetis Sequaces & Gregarios nos conuertemus, qui omnes eius latera ſtipant & veſtigia ſectantur; Atque hi ſunt trium ordinum. *Hermetis ſequaces.*

I. HERMETIS CONGENTILES *Ægyptij.*

MEna, Rex Aegypti, qui leges quaſdam, Mercurii pręcepto tanquam magnorum bonorum cauſam futuras, promulgauit.

Buſiris, qui Heliopolin, Solis vrbem, ſeu Thebas AEgypti condidit, quæ quanta fuerit & quam magnifica, videatur Diodorus Siculus: Cōdidit & Buſirim & in ea magnum Iſidis templum.

Simandius: cuius Epitaphium; *Rex regum Simandius ſum, ſi quis qualis fuerim, & vbi iaceam, noſſe velit, meorum aliquid operum exuperet: vide Hieroglyph. noſtr. l. 1. p. 23.*

Seſoſtris: Hic Memphi in Vulcani tēplo ſtatuas ſumptuoſiſſimas

ſiſſimas poſuit, ſuam & vxoris, vnius lapidis, altitudine cubitorum 30. filiorum verò 20. Cuius patri poſt natum Seſoſtrem in ſomnis *Vulcanum* prædixiſſe ſcribunt, infantem genitum toti orbi imperaturum: Vbi notandum ab omnibus deſpectum & deiectum *Vulcanum* hic in AEgypto maximum eſſe Deum, (ſcilicet Chymicorum) oracula reddere, admirandi artificii templum habere: At cur hoc, non vt coquerent cibos, ſed Medicinas, corpori humano, æquè, vt illos, neceſſarias. Quatuor regibus ante currum vice equorum iunctis dicitur in ſummis feſtis vſus, dum in *Vulcani* templnm tenderet.

Miris, qui Labyrinthum condidit.

Chemnis, qui Pyramidum maximam exſtruxit.

Amaſis, qui Secundam: ſub quo Phænix in AEgyptum rediit.

A. Mundi 3228. *Sethon*, qui & Rex *& Vulcani Sacerdos* ſimul extitit: de quibus ſummis muniis, quomodo conueniant; iudicent alii: Non abſque dubio *Sethon Vulcano* litauit, tanquam inter Deos vltimo, ſed primario, *qui nempe Mercurium* erudierat, vt *Mercurius* leges populo præſcriberet, ex *Iſidis* decreto.

Adfar Alexandrinus, qui Morienum artem docuit.

A Chriſti 705. *Calid Rex AEgypti Saracenus*, qui à Morieno doctus eſt.

Hos verè fuiſſe Chymiæ peritos, partim ex operibus eorum ſtupendis & hieroglyphicis inſcriptionibus longiſſimo tempore poſt ſe relictis luce meridiana clarius pateſcit, vt alibi relatum eſt, partim ex libris, de ipſis vel ab ipſis ſcriptis: quamuis ad noſtram memoriam pauciſſimi peruenerint; quia ipſi, vt incogniti, permanere optarunt etiam ſuis conterraneis eo tempore, quo vixerunt, ita contigit; multò magis nobis, ab ipſis adeò temporum & locorum ſpatio remotiſſimis.

2. AEGY-

Digitized by Google

2. ÆGYPTIORVM COLONIÆ *Chymicæ.*

COloniæ à variis gentibus in diuerſas orbis partes ſunt ſæpiſſimè ductæ propter certas cauſas vulgo notas & politicas: At nos ſuſpicamur præter has, Ægyptiorum quoſdam quaſi priuatos homines relicta patria in alias regiones longinquas migraſſe, ibique vel ciuitatem vel regnum ſuis ſumptibus inſtituiſſe; & eiuſmodi plerumque fuiſſe ex ſacerdotibus oriundos, propter opera Hieroglyphica ab ipſis in Deorum aut ſui honorem poſita, artis illius Chymicæ, quæ *in Vulcani* templo, *Memphi*, honorata & tractata fuit, non inexpertos: *Ex his Phœnices*, aut quoſdam eorum Principes eſſe primarios iam antè alibi demonſtrauimus: *Cadmi* fratrem *Phœnicem*, ſororem *Europam*, patrem *Agenorem*, auum *Belum* fuiſſe tradunt: *Cadmum* verò à patre emiſſum ad ſororem (quam *Iupiter* ſub forma bouis in terræ partem, iam inde dictam *Europam* comportarat) quærendam condidiſſe *Thebas* in *Bœotia* ad fontem, vbi ſocii eius à Dracone horribili alii poſt alios interempti eſſent: At hic, *Typhonis & Echidnæ* filius, à *Cadmo* trucidatus eſt, eiuſque dentes pro feminio terræ inſperſi, mox protulerunt *Terrigenas* armatos in *Cadmum* irruentes, quorum vnum cum lapide percuſſiſſet, aliis inde ciuile bellum mouentibus ſibique mutuas manus inferentibus, ad vnum omnes cæſi & extincti ſunt: Hanc eſſe allegoriam, & non hiſtoriam, nemo non videt: *Cadmum fuiſſe virum artis auri metallorumque fuſionis peritum*, aperte tradunt: quæ nihil aliud eſt, quam Chemiæ deſcriptio, qua *Cadmus* valde excelluit, &, ex patria inſtitutione, immenſas diuitias comparauit: *Thebas* in *Bœotia* ex bouis quaſi indica-

Phœnices.

Cadmus conditor Thebarum Bœotiæ.

Draco Typhonis & Echidnæ filius à Cadmo interemptus, chymia ſubiectum.

Cadmus peritus artis metallorum.

E tione

Cadmi allegoria quid ſignificet.

tione condidit, iam amiſſis ſociis, nempe à Dracone deuoratis: Quæ omnia modum artificii, quod calluit, demonſtrant; Quis ſit Draco ille, *Typhonis & Echidnæ filius*, quid per dentes ipſi extractos & ſeminatos, indeque armatam virorum repentinam ſegetem exortam intelligatur *lib. 2. Hieroglyph. ſub explicatione allegoriæ de aureo vellere*, ſat abundè declarauimus. Quod *Europa* eius ſoror à *Ioue* in Taurum conuerſo auecta ſit, eiuſdem generis eſt fictio, vt ibidem patet: Eius filia *Semele* ex *Ioue Dionyſium* fingitur peperiſſe; authore *Orpheo*, at *Iouis* fulmine matre combuſta, ipſum *Iouem* ſuo femori immaturum inſeruiſſe fætum ad maturitatem vſq; qui poſt *Bimater* dictus: vt ſub *Bacchi ſeu Dionyſij* fabula retulimus: De *Cadmi* nuptiis cum *Harmonia, Martis & Veneris* filia celebratis, quibus omnes Dii ſua dona contulerunt non iniuria multa ſcribunt: At quod tandem cum *vxore in ſerpentem mutatus ſit, id Cadmeæ* infelicitati imputãt: Sed nos ſcimus ita rationem ſuadere, vt ex duobus matrimonio vero coniunctis genus vnum fiat *Mercuriale* & in igne currens, ſerpentis inſtar: Notatu digniſſimum eſt quod in Inſula *Rhodo* ſacerdotes, qui præeſſent ſacris, inſtituerit & reliquerit, *ibiq; Mineruam Lindiam* donis ornarit, *inter quæ antiqui operis ollæ fuit ærea*, hiſce Phœniceis literis inſcripta: TERRA RHODVS A SERPENTIBVS VASTABITVR: Quæ verba merè ſunt Chymica licet nec ab hiſtoria aliena. Fratrem *Cadmi Phœnicem*, apud *Phœnices* ab eo ſic denominatos, regnaſſe tradũt, quos primos nauigiis exteras petiuiſſe oras Hiſpaniæ, aliarumq; regionum, vt mineras auri ſcrutarentur & colligerent, inquilinis adhuc non cognitas aut æſtimatas, ex hiſtoriarum monumentis patet: Poſt hunc *Tyrij principes* arte Chymica celeberrimi fuerunt, cõtra quos Ezechielis comminatio grauiſſima extet, dum ſub perſona Dei diceret ad eos: MVLTIPLICAVI IIS AR-

Cadmi nuptiæ cum Harmonia memorabiles.

Rhodus Ophiuſa dicta propter ſerpentũ multitudinem.

Tyrii Principes.

ENTVM, ET IPSI FECERVNT IDOLO SVO AVRVM: In cuius Prophetæ explicatione *Rabbini* apud Iudæos teſtantur, *Principem Tyri Chymiam exercuiſſe, ideoq; Prophetam illi exprobrare, quod eius artis fiducia Deus ſibi eſſe videretur.* Nam Propheta, vt ipſi aiunt, narrat, *quod aurum & argentum, quod in theſauris ſuis haberet, non è terra effodiſſet, non à ſubditis exegiſſet, nec hoſtibus eripuiſſet, ſed ſibi ipſe feciſſet, hac ſcilicet arte fretus, ideoque Daniele ſapientiorem eſſe & omnia ſecreta naturæ perluſtraſſe.* Ex *Phœnicia* quoque *Beli* filia *Dido* in *Lybiam* ſeu Africæ oram maritimam nauigaſſe traditur, ibique vrbem Carthaginem condidiſſe, regnumq; nouum erexiſſe, cui fabulas Poetæ aſpergunt. *De Colchis Ammianus* l. 22. narrat, *quod ſint antiqua AEgyptiorum ſoboles, Diodorus eos AEgyptiorum* Colonias vocat, qui in Ponto habitant, fodinas metallorum ſecuti: Hinc aurea illa allegoria de *aureo* vellere Colchis aſſcripta eſt eam ob cauſam, quod illa regio metallis & illis mineris abundauit, quæ ad Chemiæ artem requiruntur: *Solis* filius in luco *Martis* pellem ouillam à *Mercurio* deauratam expoſuit variis artificibus, quam tandẽ *Iaſon*, id eſt, medicus ſubtili ſtrategemate, ex *Medea*, hoc eſt, Rationis Theoreticæ conſilio, obtinuit: Primo *Draco* dentibus ſpoliandus erat (qui ſunt materia artis purificata) per offam ſoporiferam, quæ ſatis nota eſt herba colligẽda ſole ingrediẽte in capricornũ, cũ eo tempore radix eius ſit maxime efficax: Secundo hi dentes in terrã propriã ſpargẽdi ſunt, q̃ terra Aquario ſit ſubiecta, hoc eſt, aquoſa vel aqs abundãs: Tertio tauris terra ſubuertẽda & ſupra ſemini ſpargenda: Hinc tumultus bellicus virorũ mox creſcentiũ & per ſe pereuntiũ, Atq; hic eſt meta pellis aureæ obtinendæ. Si qui hæc ad alia exponant, quã natura rei & circumſtantiæ admittunt, eos *nodũ in ſcirpo quærere* ſinimus & ex aperta veritate ſibi, neſcio quas, fabulas fingere. *Phrygiã quoq;*

Rabbini Iudæorum teſtantur principes Tyri fuiſſe Chymicos.

Colchi.

Vnde aurei velleris allegoria.

Tria peragenda ad aureum vellus impetrandum.

Phryges.

metalliferam fuiſſe & poetarum carminibus celebratam; conſtat ex Troiæ deuaſtatione, de qua hic nihil adiiciemus, cum *in hieroglyph: toto libro 6.* de ea egerimus: *Ganymedis* raptus, & *Midæ* votum conuincunt (qui ambo Phryges fuerunt) artis Chymicæ ſcientiam hiſce locis non fuiſſe omnino ignotam: Hinc fingitur *Iuppiter Ganymedem* ſub forma aquilæ ſubuehere in cælum; Et *Midas*, quicquid contigerit, voto obtinuiſſe, vt id in aurum verteretur, nempe ex indulgentia Bacchi, Dei Chymici, quem hoſpitio excepiſſet: *Diodorus Siculus Danaum* quoque Ægyptium fuiſſe narrat, qui cum filiabus profectus in *Græciam*, *Argos*, antiquiſſimam Ciuitatem, condiderit: Sic *Belum* tradit in Babyloniam colonos traduxiſſe, ibique ſacerdotes, quos *Babylonij Chaldæos* vocant; more Ægyptiorum aſtra obſeruantes, Phyſicos & Aſtrologiæ deditos, inſtituiſſe; Hos autẽ duos Chymicos fuiſſe conſtat ex *Belidibus*, aliiſque allegoriis, nec non ex monumentis in eorum honorem erectis, quæ ſuo videantur loco: *Dipetes* quoque *Athenienſis Mnethei* pater, *AEgyptius* origine, Athenienſium ciuis & poſt Rex factus eſt cui diuitiæ potentiam & authoritatem, hæc regnũ conciliarunt; Similiter & *Erichtheus* genere fuit *AEgyptius*, qui, vt vulgo creditur, propter frumentum ex *Aegypto Athenienſibus* allatum, regnum apud eoſdem obtinuit: Hic rex factus myſteria *Cereris Eleuſinæ* ab *AEgyptijs* translata inſtituit; de quibus poſt agemus.

Danaus. *Belus.* *Dipetes.* *Erichtheus.*

Eumolpides. *Eumolpides* inſuper, vt *Diodorus* ait, ab *AEgyptijs* ſacerdotibus traducti ſunt, *Eleuſinijs* præfecti: Hinc *Athenienſes* ſoli ex *Græcis* per *Iſidem* iurare, forma moribuſque Ægyptiis ſimiles eorum, quam plurima affectare, eodem teſte, perhibentur, verum hæc ſub Græcorum tribu copioſius euoluentur.

3. *AEGY-*

3. ÆGYPTIIS CONFINES.

PErmulti audientes noſtram veriſſimam de continuatione artis chymicæ aſſertionem. *Quî ſit*, inquient, *Cur hæc ars, ſi ſemel fuit in hominum vſu & exercitio, non facta ſit alicui genti, Regi aut ciuitati hæreditaria* adeò vt in perpetuum perduret, nec ſemper opus ſit denouo eam tot ſumptuum temporis & laboris interpoſitione indagare? Verùm illi ſciant. Vt nemo in hac vita à Deo prætercitur aut negligitur, quin mortem ſuam obeat aut citius aut tardius, ex Dei dono, ita nec hoc tàm præclarũ Munus in alicuius manus peruenit ignorante Deo, imo volente, vidente & cõcedẽte. Si hoc verũ, nemo hoc vnquã ex manu diuina accepit niſi qui Deo dignus viſus ſit. Et ſi indignus nonnihil ipſius Medicinæ acceperit per fas & nefas, ſcientiam tamen ipſius nequaquam habuit. Hæc eſt cauſa, cur illi, qui hoc Dei Dono gauiſi ſint, ſiue reges & publicæ perſonę fuerint, ſeu priuatæ, ſemper ipſam artem celauerint & ſub vmbris ſermonum obſcuriorum velauerint, adeò vt de quo ſubiecto eiuſmodi allegoriæ, fictiones aut fabulæ ſiue animalium characteres & notæ introductæ, vulgo nõ cognitum fuerit. Inde iuramentis ſtrictiſſimis artifices inter ſe convincti & legati fuerunt, ne quiſquam quid alteri voce, ſcripto, nutu aut alio quocunque modo de ſuis ſecretis aperiret. Eam quoque ob cauſam, ſi quando ſacerdotes Iſiaca ſacra (quæ fiebant à ſacerdotibus mitratis, raſis capitibus & omnibus corporis partibus, albâ talarique & lineâ veſte amictis) celebrarent, eorum myſteria tecta & plebi incognita, verbis exprimi non permiſerunt, ſed ſilentio ſacro texerunt. Ideo SILENTII ſtatua (quæ Sigalion dicebatur) in altaris principio erigebatur, fauere linguis iubebantur aſſiſten-

> *Obiectio quorundam.*
>
> *Chemia donum ſolum Deo volente alicui conceditur.*
>
> *Cur artem celauerint eius periti.*
>
> *Silentii ſtatua ſacris Ægyptiis adhibetur.*

aſſiſtentes & oculos ad eam imaginem conuertere. Hinc quoque Sphyngum ſimulacra ad altaris angulos addebāt, quæ abſtuſatum rerum ſacratarum reconditam & profūdam ſcientiam denotabant. Vt enim Sphynx ænigmata Thebanis propoſuiſſe narratur omnibus ferè inexplorata, ſic hoc loco arcanam artis Chymicæ, ſacræ habitæ, cognitionem ſignificat. His non obſtantibus, inuenti ſunt viri ſapientes in diuerſis nationibus, qui ſemel naturæ aperto & luſtrato ſinu, eum non omni ex parte recludi paſſi ſint, ſed cum paucis quibuſdam ſapientiſſimis viris communicato conſilio COLLEGIVM PHILOSOPHICVM inſtituerunt. Quotquot horum ad noſtram memoriam, ex diligenti indagatione, peruenerint, vtpote Ægyptiis confinia, hic proponemus.

Sphynges obſcuritatē non inquirendam denotarunt.

Quoſdam Chymicos collegia feciſſe.

I. *COLLEGIVM GYMNOSOPHISTARUM apud AEthiopas.*

Collegium Gymnoſophiſtarum: quo tempore floruerit apud Æthiopas. Anno a Chriſto nato 60.

CIrca annum Chriſti 60. imperante *Nerone*, *Apollonius Tyanæus* philoſophus admirabilis vitæ & doctrinæ, poſtquam ex peregrinatione Indica reuerſus fuiſſet; quoque ad *Gymnoſophiſtas Aethiopas* tranſiit; qui ex Ægypto profectus ad *Memnonis* regionem, perluſtrato *Memnonis* templo, Camelis vectus in Æthiopiam penetrauit. *Erat inter Gymnoſophiſtas Nilus quidam vir grauis & prudens, cuius conſilio atque hortatu reliqui ſapientes Apollonium* (qui illis ſuſpectus invidia Euphratis iam ante factus fuerat) *admiſerunt.* Venit igitur in eminentiorem collem, vbi *Theſpion Gymnoſophiſtarum natu ſenior* præſidebat, ſedens *ſub vlmo arbore, quæ (arbor)* voce tenui & articula ſalutauit *Apollonium* proprio nomine: Tum communicatis inter ſe per aliquot dies collocutionibus, multa diſputarunt vtrinq; *de rerum natura* de ſa-

Nilus gymnoſophiſta.

Theſpion præſes gymnoſophiſtarum.

Arbor vlmus vocem edens.

de ſacris & Magia: *Nilus in Apollonij* ſententiam deſiuit, relictoque *Gymnoſophiſtarum* collegio illum poſtea ſecutus eſt. *Philoſtratus & Fulgoſius l.*8 *c.*11. narrant, quod *Apollonius* adfirmarit, ſe vidiſſe in Æthiopia Gymnoſophiſtas, qui efficerent, ut arbores ſeſe inclinarent & loquerentur. Sic & *Volaterranus l.*13.*c.*8. recenſet, quod *Theſpion* præceperit arbori, vt Apollonium ſalutaret, quod inclinato præſtitit cacumine, voce diſtincta, ſed gracili & fœminea. Tantum de *Gymnoſophyſtis*, qui cum Chemia rerum naturalium ſciētiam, ſeu magiam naturalem exercuerunt: Quod verò ad ſupernaturalia quoq; , vti ſunt *vocales* reddere arbores diaboli opera, declinauerint, id non eſt mirum, cum Ethnici fuerint, nec perfectam DEI VERI *cognitionem habuerint*. *Arbores ſe inclinantes.*

2. *COLLEGIVM MAGORVM* *Apud Perſas.*

Collegium Magorum apud Perſas.

M*Agiæ* nomen adeò in deſpectum venit, vt noſtro tempore non niſi de arte illicita, *Negromantia*, quæ dæmonum malorum imploratione ad res quaſdam perficiendas vtitur, cum antiquitus apud *Perſas* pro ſapientia & rerum naturalium perfectiſſima cognitione, accepta ſit. Cuius tāta fuit olim commendatio, *vt teſte Cicerone, lib. de Diuinatione, nemo apud Perſas ad regni moderamen admitteretur, qui artem Magicam non didiciſſet. Et Poſſidonius ex Strabone* refert, *apud Parthos conſilium eſſe duplex, vnum nobilium, alienum magorum. Et ex vtroq; reges eligi ſolitos. Cœlius Rhod. l.*9 *c.*23. *Plinius lib.* 30. vult Oſthanē, qui *Xerxē* ad bellū contra *Græcos* comitatus eſt, primō in Græciā attuliſſe Magiæ cognitionem, vbi ait: *Oſthanes ad rabiē, non auiditatem modo, ſcientiæ eius Græcorū populos egit. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hāc diſcēdā nauigauêre, exiliis verius quā peregrinationibus ſuſceptis.*

Magia quid nunc & olim ſignificet.

Ex magis rex electus apud Perſas & Medos.

Oſthanes Perſa magus.

Philoſophi Græci ad exteros magiæ gratia profeſſi, nempe naturalis.

Hanc-

Hanc reuerſi prædicauère, hanc in arcanis habuère. Et paulò poſt. Non leuem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit profeſſioni ſecundus Oſthanes comitatu eius exornatus. *Oſthanem* apud *Perſas* ſcripſiſſe quoque chymica memorant.

Oſthanes Chymicus.

De Magia naturali, quæ rebus naturalibus vtitur, ex quarum virtute, compoſitione & temperatura mirifici effectus proficiſcũtur, tractat *Ariſtoteles libro de admirandis aud. Plinius l.30. c.1.2. 3. Proclus lib. de ſacrificio & magia. Auguſtin. l.2. de ciu. Dei, c. 4. & 5. Albertus Magnus l.2 mineralium c.1.2. & 17. Fracaſtorius lib. de ſympathia. Ficinus l.4. Theologiæ Platonis c.1. Cardanus lib. de ſubtilitate. Baptiſta Porta & alij.*

Magica naturalis quid & à quibus tractata.

Ad hanc naturalem *Magiam* referuntur Mathematica ſcientia, Phyſica & Medicina. *Phyſica* complectitur Chemiam, quæ cum medicina laudanda eſt quia naturalium rerum arcana docet & ex iis elicit infinita, remedia ad conſeruationem vitæ mortalium pertinentia, quæ Dei munera ſunt non contemnenda.

Magia naturalis ſpecies.

Atque hæc Magia naturalis non omnibus magnis viris & piis improbaretur, ſi eſſet ſine abuſu. Sed quia rarò accidit, vt hæc ſecreta naturæ tractentur ſine communicatione cum Dæmonibus & Geniis aeriis, qui ea docent homines, & vt mali ſunt, ita ſaluti noſtræ inſidiantur, hacque curioſâ & inutili rerum abſtruſarum indagatione quaſi per gradus adducunt deceptos homines ad inquiſitionem rerum malarum, ad vaticinia & reſponſa danda de futuris, ad curationem morborum per incantationes, ligaturas, characteres & verba monſtroſa à dæmonibus indicata, inde hæc Magia non eſt neceſſaria, nec vtilis humano generi, imò Chriſtianis vitanda & deteſtanda. Quod etiam aſſerit *Philo l.2.* vbi ait: *Deprauata eſt & adulterata vera Magia & ex eius corruptione deſcenderunt, quas proprio vocabulo malas artes dicimus, Circulatorum, Ariolorumq; ſtudia, mulierum, nequiſſimorumq; mancipiorum expiationes & luſtrationes, profitentium mutationes amoris*

Magia naturalis magnis viris probata.

Abuſus eius

Magia deprauata quid officiat.

in odium

in odium, aut ex diuerſo odij in amorem, per quaſdam paſſiones amatorias & incantamenta idonea. Atque his dolis circumueniunt homines & ingentium malorum atque ruinarum ſunt cauſa non priuatis modò hominibus aut familiis, ſed ciuitatibus, regnis & prouinciis. Quamobrem huiuſmodi artes merito lege Moſaicâ grauiſſimis propoſitis pœnis prohibentur. Hæc ille. *Plinius l.* 30. *c.* 1. Magiam primum à medicina fuiſſe natam affirmat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, velut altiorem ſanctioremque, quam medicinam: ita blandiſſimis deſideratiſſimisque addidiſſe vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque vt hoc quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſciendi, atque ea è cælo veriſſimè peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo, in tantum faſtigii adoleuit, vt hodie etiam in magna parte gentium præualeat & in Oriente regum regibus imperet. Verùm quò quæ res precioſior & vtilior in vero ſuo vſu, eò pernicioſior & futilior in abuſu: Nos nō dubitamus Chemiā ſub hac rerū naturaliū tractatione præcipuā fuiſſe, ſine qua illa nō fuiſſet perfecta, imó nihili æſtimata. Quia hæc authoritatem & neruos ſapientiæ miniſtrat, ſine qua verboſa ſaltem iactantia ſine effectu videretur, & quæ aliorum auxiliis & ſtipendiis potius egeret, quam quod aliis ſuccurrere poſſet. *Cauſa*, cur vulgo non innotuerit in eiuſmodi collegiis Chymica tractari, iam ante demonſtrata eſt. *Magorum* itaque nomen vt & *Gymnoſophiſtarum* antè dictorum, ideò percrebuiſſe per totum terrarum orbem exiſtimamus, quia *Chymica* arte, vt & *AEgyptij*, ſecretiſſimè vſi fuerint, vnde Regum fauorem, omniumque admirationem meruerint, potius, quam propter ludicra quædam magica, quæ nec multum proficua nec expetibilia cuiquam exiſterent. Hoc quoque patet ex diſcipulis illorum, vt Apollonio,

Magiam ſub ſpecie medicinæ malæ, quoque latere nec non ſub religione & aſtrologia.

Chemiam ſub traditione rerum naturalium præcipuam fuiſſe.

lonio, *Pithagora, Democrito* & multis aliis, qui omnes Chymici perfecti fuiſſe demonſtrabuntur.

Collegium Brachmanum Indorum.

3. *COLLEGIVM BRACHMANVM apud Indos.*

A. C. 59.

Vrbs ſapientum Brachmanum.

Iarchas præſes Brachmanum.

Puteus Brachmanum.

Crater igne plenus Brachmanum.

Dolia 2 ſiccitatis & humiditas apud brachmanas.

Ex eiuſdem antedicti *Apollonij Tyanæi* peregrinatione in Indiam ſuſcepta circa idem ferè tempus à natiuitate Chriſti, conſtat, vltra fluuium *Hypaſin in India* quatridui itinere fuiſſe VRBEM *Sapientum Brachmanorum*, qui caduceatorem iuuenem, dextrâ anchoram tenentem miſerunt ad *Apollonium*, vt ad ſeſe ſolus ſine comitibus veniret in tumulum eminentiorem, in quo *ſapientes* habitabant 18. numero. His præſidebat *Iarchas* ſenior ſedens in alto ſolio ex ære confecto, & circa eum 18. illi pari metallo factis ſubſelliis. Quo loco *Apollonius* puteũ animaduertit latitudine paſſuum quatuor, per cuius numen inuiolabili ſacramento iurare ſolent Indi. Iuxta puteum Crater amplæ capacitatis igne plenus erectus erat, cuius flamma plumbei coloris ſine fumo non excedebat oras Crateris. Vtrinque duo attollebantur dolia, vnum ventorum, aliud imbrium. Ex primo quoties ſiccitas regioni ſterilitatem inducebat, dum aperiebatur, emanabant nebulæ, quæ aerem humectantes, pluuias mouebant ad irrigandam tellurem. Clauſo verò dolio ſerenitas cælo reſtituebatur. Quod ſi lues aliqua vel mala temperies aerem infectaſſet, ſi aliud dolium aperiretur, efflabãt venti magno impetu, qui loca circumquaque replentes, omne noxium auertebant & expurgabant: iidemque flatus clauſo dolio continebantur, ne ſpirarent.

Hiarchas Brachmanum vates.

Hiarchas nominatim ſalutatum *Apollonium* manu apprehenſum ſibi aſſidere præcepit, illique verbis ordine explicuit itineris ſuſcepti cauſam, quibus eſſet parentibus

rentibus ortus, quid in via geſſiſſet, quæcunque illi euenerant, non ſecus ac ſi illi ſemper itineris comes extitiſſet: *Metaphychoſin Brachmani* crediderunt, à quibus Pythagoras eam didicit: de qua dum inter ſe diſſererent, rumor magnus ante fores exauditus eſt: Aduenerat enim *Medorum Rex* gemmis auroque exornatus, & magna clientum aulicorumque turba ſtipatus: Is cum *Iarcha* de regni adminiſtratione multa contulit; Poſt cuius diſceſſum *Apollonius* plurima cum ſapientibus *Brachmanis* diſſeruit, inprimis de *mundi generatione*, quem ſapientes aſſerebant conſtare ex elementis quinque, Æthere, Igne, aere, aqua & terra: Ex quatuor poſtremis generatas eſſe corruptibiles creaturas: ex Æthere diuina numina & Genios cæleſtes: Mundum eſſe animal tam marem, quàm fæminam, quod ſibi ipſi mixtum omnia gignat & producat: Multa quoque miracula ſapientes ediderunt Apollonio præſente: vt de abacto Dæmone, qui adoleſcentem occupauerat, de ſanato claudo, luſco & muliere abortiente: Ab *Iarcha* quoq; multa edoctus eſt *Apollonius de aſtrologia*, de ſacrificiorum ritibus, de inuocatione Dæmonũ *& ab eodem ſeptem annulos* recepit ſeptẽ Planetarum notis inſignitos, quorũ characteres admirandarum rerũ effectus docebant. De multis quoq; aliis *Brachmanæ* cum *Apollonio* contulerunt, tam Magicis arcanis & ſacrificiis, quam DE QVADAM MENTICOSA BELVA, *quæ capite erat humano, reliquo corpore Leonino*, DE AQVA AVRI, *De Lapide*, *qui Magnetem imitatur*, *vocaturque Pantaurea*, *De* PHOENICE, *De Medicina*, *Phyſica*, *aliiſque Naturæ arcanis*: Quæ omnia manifeſtiſſimè arguunt, præcipua *Brachmanum* arcana fuiſſe Chymica, cum iam dicta de nullo alio ſubiecto, quam Chymico, ac de *Tinctura Philoſophica* intelligi debeant: Menticoſa illa belua an non eſt materia philoſophica, quæ diuer-

Metapſychoſin Brachmani credunt.

Brachmanum doctrina Phyſica.

Brachmanes quæ miracula ediderint.

De quibus naturæ arcanis & rei Chymicis Brachmanæ diſſeruerint.

Brachmanum arcana fuiſſe Chymica.

Menticoſa belua quid

diuerſis naturis donata, nempe magis coctâ & maturâ, caput humanum repræſentante, & immaturiori, tanquam corpore beluæ leonino? AQVA AVRI quid ſibi velit, ipſum nomen oſtendit. Quis vnquam de aqua auri præter veros Chymicos ſollicitus fuit? Hac enim cognita & habita præcipuum artis requiſitum habetur. Lapis magneticæ virtutis, PANTAVREA dictus an non eſt totus aureus, ſeu *Tinctura Aurea?* Sic quid per *Phœnicem* intelligi debeat, nempe nihil aliud quam *Tinctura philoſophica*; ſuperius demonſtrauimus. Ex quibus apparet *Brachmanes* illos artem chymicam naturalibus quibuſdam & præternaturalibus ſeu magicis, operationibus tectam & quaſi veſtitam ſibi pro arcanis nulli communicabilibus reſeruaſſe; & ſi qui ex ſapientioribus per multas & diuturnas inveſtigationes olfeciſſent tale artificium in iſtis locis extare peregrinatione eò vſque continuatâ, illis Brachmanes plurimum de ſuis ſecretis ſcientiis communicaſſe abſque invidia. Erat quoque in Collegio Brachmanarum ſtatua Tantali erecta cubitorum quatuor alta, annum præ ſe ferens quinquageſimum ornata more Argolico, chlamide demiſſa, ſicut Theſſali: eaque eſt tanquam propinanti phialam ſimilis, quæ vſque ad oram plena ſitienti potum abundè ſufficit. Ex ea humor *incorruptibilis potionis perennis* diſtillat, quæ tamen phialæ menſuram nunquam excedit. Ex hac Tantali phiala Apollonius dictus eſt bibiſſe: Solebant enim *Brachmanæ Indi* ſapientes firmandæ amicitiæ cauſa ſibi inuicem aliiſque in communionem artis ſuſceptis ex hac *phiala* propinare: quod ignari explicant de vi eloquentiæ, tanquam idem ſit ex *Tantali phiala* bibiſſe, quam Eloquentiæ fluuium acquiſiuiſſe, ideoq; dicunt *Tantalum* fuiſſe virum eloquentiſſimũ. At qui ita iudicant, ſuperficialiter ſaltem res & perſonas conſiderant. *Tãtalum* fuiſſe

Aqua auri quid ſit.

Pantaurea Chymia lapis.

Phœnix Chemia proprius.

Brachmanes philoſophi non inuidi.

Tantali ſtatua.

Phiala Tãtali cum humore incorruptibili.

Philotheſiꝰ, propinatum in ſilentii ſymbolum ſub pœna Tantali.

Vide lib. 3. inferius ſub Pelopidu de Tantalo amplius.

Digitized by Google

fuiſſe hominem non ſaltem eloquentem ſtatuo, ſed & *Chymiæ* ſcientiſſimum; quod non ſolum apparet ex horum *Brachmanum* inſtituto, qui eum honore ſtatuæ dignati ſint, ſed ex multis aliis indiciis: *Regem Phrygiæ* eum fuiſſe aſſerunt, qui cum Deos conuiuio ſuſcepiſſet, Pelopem filium membratim diſcerptum, coctumque illis appoſuit comedendum: A quo cum cæteri dii abhorrerent; ſola Ceres, propter filiam Proſerpinam amiſſam curis prægrauata, comedit humerum: At dii, recollectis in vnum membris, puerum in formam priſtinam reduxere, eique vitam, reuocata per Mercurium anima, reſtituere; Cumque ei humerus deeſſet, loco conſumpti, eburneum refecere, Tantalumque, vt Poetæ fabulantur, ad inferos detruſum perpetua famè ſitique torqueri voluerunt: Quod tormenti genus illi inditum eſſe referunt, quod *Deorum ſecreta mortalibus reuelauerit*: Qui hæc omnia, vti legerunt apud Ethnicos, accipiunt pro hiſtoria, ſtatuentes tot Deos vixiſſe antiquitùs & reuera tanta miracula præſtitiſſe, vt verba ſonant, illi brutis ipſis non plus ratione ſua imaginari poſſunt: Quid multis? Allegoria eſt tota *Chymica* in *Tantali* perſonam efficta, quam *in Hieroglyph. l. 6. pag.* 273. ſub Pelope ſatis explicauimus: Quæ porrò de *Pelopidis*, *Tantali* nepotibus referuntur eodem loco, poſt ſub Græcorum familia repetemus: *Tantum de collegijs Ægypto confinibus*: His omnibus vndiquaque ſtipatus Hermes hoſtem iam diu expectatum adeſſe animaduertit, qui cum ſeſe in inſidiis, vt improuidis vim inferret, collocaſſet, *Quidni prodis*, inquit, *in apricum & à fraude abſtines? non tibi retiario cum mirmillonibus res erit, at cum Pancratiaſtis in hoc genere armorum & campo non inexercitatis: Hæc lex pugnæ eſto vtrinque obſeruanda. Quilibet ingenuè & candidè manum conſerat, ſinguli ex noſtris, vnus poſt alium tuos cõflictus ternos expectent, reſponſionemque per vices toties illis opponant*,

Tantalus Chymicus.

Tantali allegoria.

Tantalus ad inferos detruſus, quod Deorum ſecreta, certe Chymica, mortalibus ſeu filiis reuelauerit.

Lex pugnæ ab Hermete propoſita.

nant,

nant: Poſt ijdem tot in te Rationis ſpicula torqueant, ex Talionis lege. In quæ ab Hermete præmiſſa cum ab vtraque parte conſenſum eſſet, *interim nolo*, inquit *Hermes*, *quenquam nobis ſuccenſere, quod conuiuia celebrantes, menſaque accumbentes, pugnas tractemus, cum non nouum ſit apud Romanos aliosque populos, inter commeſſandum gladiatorum cruenta ſpectare vulnera: Adhac noſtra velitationes ſanguinolentæ non erunt, vt iſtæ, ſiquidem proſtratum eſſe alterum ab altero ſufficiat, nullo modo vulneratum.*

Praeoccupatio Hermetis cur inter epulandum pugna fiat.

PYRGOPOLYNICES ADVERSARIVS CHEMIÆ *& Chymicorum.*

Pyrgopolynicis iactantia.

IAmque hoſtis in medio conſtitit, qui præ bile feruidus, falſaque animi perſuaſione tumidus & iactabundus omnes, quotquot adeſſent, præ ſe contempſit, dictitans ſeſe vnum ſexcentos illos vel leuiculo flatu diſſipaturum, humique ſtraturum: Et mox, *En*, inquit, *in te primum, vtpote reliquorum antesignanum, qui Chemiam illam virgunculam omnibus modis mihi inuiſam & execrandam, vnà cum ſocijs, defendere & propugnare ſatagis, virtutis meæ ſpecimen ſtatuam*, quod huiuſmodi eſt:

1. Argumentum negantium.

1. *Argumentum Chemiæ veritatem negantium.*

Nulla ſpecies eſt mutabilis in aliam ſpeciem.

Sed plumbum, cuprum & his ſimilia metalla ſunt ſpecies per ſe, & aurum per ſe.

Ergo nec plumbum, cuprum, hiſque ſimilia metalla ſunt mutabilia in aurum.

Herme-

Digitized by Google

Hermetis Reſponſio.

M*Aior propoſitio* eſt falſa, quomodocunque intelligatur: Nã & ſpecies quædam totæ tranſeunt in alias diuerſas ſpecies; aut indiuidua quarundam ſpecierum migrant in indiuidua aliarum ſpecierum, vt oua, legumina, ſemina, ſunt ſpecies in ſuo quæq; genere: glans nõ eſt quercus, nec nux iuglans eſt arbor: Hæ tamen ex illis fiunt: ſic ſemina bombycum hyeme remanent, cum ſpecies animalculi perierit, & inde mox eruca naſcitur; quę differt à ſemine, ex eruca fit bõbyx ſeu papilio al[illegible]tus, qui differt ab eruca ſpecie. Imo tota hæc rerum natura nihil aliud oſtendit quotidiana ſui mutatione ſeu naturali ſeu artificiali, quam falſitatem huius maioris propoſitionis, vt nõ opus ſit exemplis aliis particularibus: *Nihilominus eam, veluti baſin, huius Syllogiſmi, hoc* ARIETE *ſubuertam.*

Si ſpecies in ſpeciem non mutaretur, nec indiuiduum vnius ſpeciei in indiuiduum alterius, tunc ex plumbo non generaretur naturaliter argentum, nec ex argento aurum.

Sed hoc fieri (licet non tam cito, vt oua gallinacea excluduntur & mutantur in pullos) diſcendum eſt a metallariis & quotidiana experiẽtia. Ergo &c.

Ad minorem reſpondeo, quod plumbum, cuprum & his ſimilia metalla ſint quidem ſpecies, vt & aurum, per ſe, ſed quod alia ſit poſt aliam, vt gallina poſt ouum, vel ſingula per ſe in ſua perfectione: Ouum enim, fabæ, triticum & eiuſmodi alia perficiuntur amplius, aut non illius, quando propagantur in nouam ſpeciem; hoc, quando ad vſum hominum conuertuntur.

2. *Argu-*

Digitized by Google

2. Argumẽtum negantium.

2. *Argumentum Chemiam oppugnantium.*

A priuatione formæ non poteſt regreſſus fieri in habitum.

At ſi ex plumbo, cupro &c. fieret aurum, ſua priori forma priuari deberent, & deinde regreſſus fieri ad formam auri.

Ergo ex plumbo, cupro &c. non poteſt fieri aurum.

Maior patet ex axiomate recepto: A priuatione ad habitum non datur regreſſus, aut quod morte deletum, non poteſt nec arte nec natura reduci in vitam.

Hermetis Reſponſio.

M*Aior vera* eſt de forma eiuſdem ſpeciei, non de alia: Nam ſi priuatio ſit formæ alicuius rei facta, nõ eadem forma iterum inducitur à natura, ſed alia vel nobilior vel ignobilior, vt apparet in omnibus mutationibus: Si enim mox eadem forma induceretur, nõ eſſet mutatio, ſed permanentia formæ; vt videmus in igne ſemper nouo atq; nouo ſuccedente eiuſdem formâ: Nec vero eſt quis Chymicorum, qui dixerit, metallum tranſmutandum in aurum, debere ita deſtrui, vt nullam habeat formam, antequam formam auri ſuſcipiat: Hoc enim non fit in aliis rebus mutabilibus, veluti in homine manifeſte cernitur, qui primo vtitur vita plantæ vegetabili, nempe Embryo in vtero; dehinc

hinc animali; demum rationali animâ donatur, quę ita ſuccedit cæteris formis, vt pentagonus tetragono, & tetragonus trigono, quorum perfectior imperfectiorem & poſterior priorem continet. Verum diſtinguendum inter priuationes formarum: Aliæ formæ pereunt omninò per corruptionem & reſolutionem in ſua elementa, ſic ouum, quod proiicitur in fimum, ibi corrumpitur in ſua elementa, ex quibus compoſitum fuit, quia eius forma corrupta, non poteſt arte vel natura eidem rei iterum immitti: Aliæ formæ tolluntur non omninò per corruptionem & in ſua elementa reſolutionem, ſed per ſucceſſiuam nobilitationem, aut mutationem, vt cum oui forma ſuſcipit formam perfectiorem pulli in ſe, vt trigonus tetragoni: De prima illa corruptione loquitur maior, at non de ſecunda, de qua minor intelligitur.

Ad minorem dico, quod falſum ſit, regreſſum fieri ad aurum à priuatione formæ plumbi aut cupri; cum ſit vnus progreſſus à minus perfecto ad magis perfectum, veluti de ouo dictum eſt: In ſucceſſione formarum magna differentia eſt; In corruptione in elementa aut materiam primam ſuccedit alia forma ſimplex elementalis; In maturatione autem vel nobilitatione nõ ſuccedit noua forma Compoſiti materiæ primæ, omni forma nudatæ, ſed formæ rudiori, eamq; perficit in momento. *Ad huius Argumenti minorem deiiciendam ei hanc Balliſtam opponam.*

Forma perficiens rem, non tollit omninò rei perficiendæ formam, ſed magis eam perficit, idque in momento.

Sed forma auri, quæ ſuperuenit metallis, plumbo, cupro & ſimilibus, eſt ea perficiens,

Digitized by Google

Ergo forma auri non tollit metallorũ perficiendorum formas omnino, ſed eas perficit in momento.

Maior huius Syllogiſmi nullo exemplo contrario redargui poteſt nec in naturalibus, nec artificialibus: Ipſi aduerſarii fatentur, cum formica fit alata, aut ex verme muſca, quod ibi fiat nobilitatio, forma priori non abeunte omnino, ſed mutata in melius: at nihilominus eſt ibi ſpeciei in ſpeciem migratio, hoc eſt, ex reptili facto volatili, quod ipſi negant: Ex ædili Prætor, ex prætore Conſul, vel ex Nobili Baro, ex Barone Comes, ex Comite Princeps ſi fiat, an ſit deſtructio prioris formæ, an vero nobilitatio? Vt lumen maius non tollit, ſed obſcurat minus, ſic forma nobilior ignobiliorem: *Minor* ab experientia aut hypotheſi vera eſt.

3. Argumentum negantium.

3. *Argumentum Chemiæ contradicentium.*

Si ex metallo corrupto generaretur metallum, daretur circularis generatio.

At hæc non datur.

Ergo ex metallo corrupto non generatur metallum.

Hermetis Reſponſio.

P*Ropoſitionis maioris* connexio nulla eſt: Nec verò Chymici dicunt, quod ex metallo corrupto fiat metallum, ſed quod metallum minus perfectum ſuperaddita nobiliori forma tranſeat in perfectius ac nobilius: Hoc non eſt ex corru-

corrupto metallo fieri aliud: Si corruptio formæ plumbi, cupri & ſimilium deberet fieri vſque ad materiam primam, aut in elementa quatuor, tum primum eius membrum procederet: *Sed nec ita* connexio ſequeretur; quia propterea non eſſet generatio Circularis; vt ex cane fit vermis, ex verme eodem muſca, hæc ſi carni inſideat, vermiculos inſeminat, atque hinc iterum, ſi adoleſcant, muſcæ fiunt; Et ſic eſt mutatio vnius animalculi in aliud: ſed propterea tamen non eſt exactè Circularis dicenda. Ex vno enim in aliud, ſeu ex imperfectiori in perfectius non fit circulus, cum perfectius in imperfectius hic non retrogrediatur.

Ad minorem dico: Non dari circularem generationem, quatenus nobis ea nota eſt exactè; ſed tamen hinc tranſmutationes ſimiles in natura concedi, vt iam de muſca ex verme & verme ex cane diximus: Quid ſi argentum viuum in plumbum, hoc in argentum, argentum in aurum, aurum in argentum retrogradè, argentum in cuprum aut plumbum tranſeat, annon hæc eſſet in natura Circularis generatio? quæ tamen ita ſe habere conceditur, ex incremento & decremento metallorum, veluti *And. Solea demonſtrat, in his rebus artifex peritiſſimus*: Verum hoc non eſt opus in arte Chymica, cuius eſt perficere naturam ſeu iuuare ad perfectionem acquirendam, non à perfectione ad imperfectionem reducere: Quamuis reuera conſtet, omnia metalla & ipſum aurum, poſſe reduci in argentum viuum currens, ex quo originem duxerunt; At hoc non fit per retrogradationem cocti in crudum, ſed potius per ſeparationem magis cocti & tincti à crudo & non tincto, quadam naturarum ſeparatione: Poſſunt & aliæ generationes circulares inueniri, ſi quærantur: Annon ex aqua aer, ex aere aqua, & ite-

An. Solea qui de metallis eruditas ſcripſit Septenrias.

rum ex aqua aer quotidie generatur circulari motu continuo?

Sed nunc RATIONES *pro Chemia affirmatiuas ternas, vt promiſſum, contra te tuoſq́; conatus adducam.*

Ratio 1. affirmatiua.

I. *Ratio affirmatiua Hermetis pro* CHEMIA.

Si naturaliter ex plumbo argentum, & ex argento aurum generatur, nihil eſt, quod prohibeat, quò minus & arte (licet non eadem via aut modo, ſed ratione poſſibilitatis & potentiæ) inde fieri poſſit.

At primum verum.

Ergo & ſecundum.

Aſſumptio huius Syllogiſmi veriſſima eſt & alibi ſatis ad oculum à nobis & aliis demonſtrata: Præ reliquis autem hæc propoſitio affirmatiua à *Clar. Ioh: Matheſio clariſſimè* euincitur.

In Sarepta ſua, in qua omnium metallorũ natura veriſſime tradit.

Connexio maioris propoſitionis nulla diſiunctione ſeparari poteſt, etiamſi non monſtret modum neceſſitatis: Satis eſt, patere, quandam eſſe potentiam naturalem inter hæc metalla, quâ vnum in aliud tranſeat, vt ouum in gallinam, aut imperfectius in perfectius.

Ratio 2. affirmatiua.

2. *Ratio affirmatiua Hermetis.*

Quod eſt in motu perfectionis formæ, perfici poteſt tam arte, quam natura.

At metalla, plumbum, cuprum &c. quæ ideo imper-

imperfecta dicimus,ſunt in motu perfectionis formæ.

Ergo eadem perfici poſſunt tam arte, quam natura.

Maior conſtat in genere vegetabili & animali, nempe inſitione diuerſarum arborum,vnius in aliam; productione florum & foliorum ex ſurculis hyberno tempore in hypocauſtis, excluſione pullorum ex ouis artificiali &c. In minerali quoque,chalybs fit ex ferro &c.

Minor dubia videtur aduerſario,ſed non iis, qui experti ſunt,in omni imperfecto perfecti quid latere, eoque plus, quo meridiano ſoli magis locus ſit expoſitus,etiam in eodem monte minerarum ferace: Et niſi tempus eſſet adeò longum,ac tantum in vno die; quantum nunc centum annis mouerentur ad formæ perfectionem, metalla imperfecta tam citò in aurum mutarentur,quàm ouum in pullum; tum quilibet ita prę oculis haberet metallorum perfectionem,vti nunc ouorum excluſionem: Quod cum non fiat, in tota ætate hominis nulla ſenſibilis mutatio metallorum animaduertitur:Huc ſpectat, quod *Albertus Magnus* narrat & alii ex eo, *ſuo tempore in Sclauonia contigiſſe, vbi cum metallarij incidiſſent in metallum minus perfectum, occluſiſſe fodinas per* 30. *vel plures annos,vt maior maturatio fieret*: Ex his patet, moueri metalla imperfecta motu continuo ad nobiliorem formam occupandam, quæ eſt argentea primò, deinde aurea;quâ habitâ,acquieſcunt,niſi quid mali ſuperueniat! Probat enim idem ante citatus. *Matheſius*, *metalla ſi ad acmē ſuam ſeu perfectionem peruenerint*, caſu aliquo ſuperueniente conſumi iterum poſſe & quaſi comburi; vnde tum metallarii dicunt,ſeſe nimis ſerò veniſſe: *Idem Andreas Solea in tractatu ſuo de incremento & decremento metallorum atteſtatur.*

Dionyſ Zacharius.

Metalla imperfecta in perfectius ſemper nobilitari.

Metalla perfecta conſumi poſſe.

 3. Ra-

3. *Ratio Hermetis pro Chemia.*

3 Ratio affirmatiua.

S*I ex gramine, artiplice*, chryſanthemo & aliis vegetabilibus corruptis, item ex muribus in Ægypto, anguillis, pulicibus & aliis animalibus putrefactis & in atomos reductis, hæc eadem generentur, ſi quoque ex ferro in aquâ vitriolatâ corrupto fiat cuprum, & ex aliis metallis argentum viuum, Quidni generaretur metallum ex metallo corrupto, & ſic circularis generatio detur.

At omnia priora vera ſunt.

Ergo & poſteriora.

Connexio antecedentis inde patet. Quod ſi fiat id in omni triplici genere, tum poſſibile eſt, vt fiat etiam in vno ex iis eo modo. Eſt autem magis mirabile, quod animalculum cum diuerſis partibus organicis, aut vegetabile aliquod ex ſeſe putrefacto & corrupto regeneretur, quàm metallum homogeneum.

Aſſumptionis veritas patet ab experientia. Nam gramen putrefactum in fimum vel combuſtum in cinerem ſi mittatur ſupra agrum vel terram omni ceſpite nudatam, mox regenerabitur. Ita chryſanthemum, vt agricolæ teſtantur, etiamſi à bobus depaſcatur & in fimum vertatur, tamen ex ſeſe nouam progeniem agris, quibus fimus ille infertur, ſummè noxiam (cum ſegetes ſupprimat ſeſeque ſemper multiplicet) immittit: *De muribus Aegypti* ex limo immediatè progenitis, videantur hiſtorici, inprimis *Diodorus Siculus*. De ferro in cuprum conuerſo conſulantur fodinæ *Zepuſienſes*, *Goſlarienſes*, Cuticenſes, Erkerus & alii cum quotidianâ experientiâ. Chymici verò teſtantur ſe omnia metalla in argentum vivum currens redigere poſſe, idque multis modis, quibus hac in parte aſſentiendum erit. Verùm, vt antè dictum, nos non intendimus cor-

rumpere

Digitized by Google

rumpere metallum vnum , vt inde generetur aliud : Et licet hoc fieret , non tamen eſſet perfecta circularis generatio. Plus itaque concluſimus, quàm nobis ſumimus : Sufficit demonſtraſſe , vnum metallum in aliud verè & naturaliter & artificialiter tranſire poſſe , etiamſi non interueniat prioris corruptio ſeu putrefactio, quæ in minimos atomos ſeu prima elementa contingit. Quibus te ſatis à Nobis conuictum apertè proteſtemur,

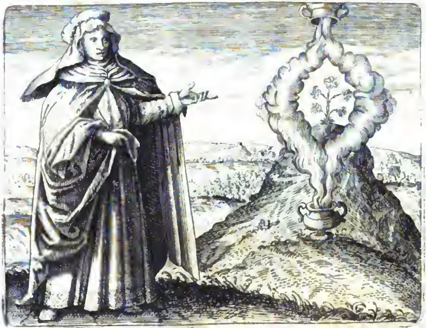
Digitized by Google

2. MARIÆ HE-BRÆÆ SYMBOLVM.

LIBER SECVNDVS.

Cum Hermes Ægyptius raciocinationi ſuæ, prout lex erat, finem impoſuiſſet, Pyrgopolynices ſuæ virtutis plus quàm gignanteæ, toties oſtentatæ, nunc immemor, velut rubore ſuffuſus ſtetit, litans Harpocrati, ſiquidem nihil haberet, quod opponeret. Ad Mariam itaq; *Hebræam, Hermeti* proximam, acceſſit ordo; quæ licet ſexus imbecillioris & ad pugnandum cum hoſte acerrimo inhabilis videretur, tanquam virgo, vt hinc priuilegio fragilitatis & pudoris non immerito frui potuiſſet, attamen cum pro VIRGINE CHEMIA decertandum ſit, ipſa animo velut Amazonio ac planè virili prædita, ſeſe aduerſarium neutiquam reformidare profeſſa eſt; qui, vt vires recolligeret, aliquandiu meditabundus à pugnâ ceſſauit. *Interim nos huius animoſæ viraginis vitam, ſcripta, nec non alia ad eius gentem & adiunctos ſpectantia perluſtrabimus:*

FVMVS COMPLECTITVR FVMVM & herba alba creſcens ſuper monticulis capit vtrumq́;

MAgna eſt controuerſia de hac Maria, an ſit fictitia vel ſuppoſititia omnino, ſi non, an fuerit ſoror Moyſis, an alia Iudaicæ gentis fœmina. Fictitiam non eſſe conuincit conſenſus omnium ætatum Chymicorum & præter illos aliorum doctiſſimorum virorum. Adhæc liber ipſi adſcriptus nomen non videtur mentiri ſed om-

Mariam hanc non eſſe fictitiam.

Digitized by Google

nibus circumſtantiis atteſtari, quem ex Hebraico in latinum fuiſſe conuerſum & authores adfirmant, & phraſis hebraica in latino retenta deſignat: Quod verò in hebræo vix vlla apud nos exemplaria extent, in cauſa eſt, eius linguæ apud noſtrates imperitia; cuius etiamſi nonnulli cognitionem non vulgarem habeant, Theologicis tamen ſolis, vt par eſt, intenti, prophana negligunt. Nec verò credibile eſt apud modernos Iudæos ſcripta chymica reperiri, niſi fortè in magnis principum aut ciuitatum bibliothecis; quia eiuſmodi ſtudia ſolos ingenuos & liberaliter educatos, non mancipia aut ſeruituti perpetuæ ſubiectos Iudæos, decent & ornant: Vnde & iis interdicta videntur à *Rabbinis Thalmudicis* authoribus. Quod hæc fuerit *Moſis* & *Aronis* ſoror pro certo non adfirmauero, at ſi coniecturis locus eſſe debeat, apparet. Percuſſam fuiſſe *Mariam Moſis* ſororem lepra, quod contradixiſſet fratri Aroni ſummo ſacerdoti à Deo inſtituto, ſacræ teſtantur literæ; quod prophetico ſpiritu autem quid vaticinata ſit, de eo nihil conſtat. Propterea tamen id abnegare nolim, qui ſciam multis apud Ethnicos antiquos mulieribus vatum ſeu Sybillarum nomina attributa fuiſſe, quia de rebus futuris fatidico ſpiritu repletæ plurima, certiſſimo ſubſequente euentu, prædixerint, quales à *Boiſſardo* diuerſæ proponuntur & multis coaceruatis authorum teſtimoniis declarantur. Nec mirum eſt, ſi frater vnus fuerit maximus propheta, alter ſummus ſacerdos, hanc à Deo prophetico ſpiritu donatam fuiſſe, cum prophetarum filii, (aliquando & ſerui, ut in Eliſa apparet) patrum ſuorum donis ſæpe gauiſi ſint. Verum etiamſi quidam prophetiſſam Mariam conceſſerint, tamen chymiæ gnaram neutiquam audient. *Quid* inquient,

Scripta chymica rara apud Hebraos modernos.

An Maria hac ſit Moſis ſoror, incertum.

An vates.

Obiectio aduerſariorum.

rent, *mulier, ſoror ſanctorũ virorum feciſſet cum hiſce nugis, diſtillationibus & vexationibus*? Fuitnè aliud negotium illi ſexui & æuo magis accommodum, quando Chemia ne nomine nota fuit? At hi ſciant, verum eſſe, quod chemia eo tempore ne nomine innotuerit, quamuis reuera per mille & amplius annos in vſu & exercitio extiterit apud Ægyptios aliaſque gentes: Et ſi ars vera eſt (vt eſt) rerum eſt omnium mundanarum precioſiſſima non tam propter ſpem diuitiarum inexhauſtam, quam virtutem medicinalem ac Diuinæ omnipotentiæ exinde contemplationem. Quidni igitur *Maria* huic ſe dedidiſſet, eiuſque operationi vacaſſet? Vnde autem hæc cognitio ad ingenium muliebre peruenerit, quærent alii, quibus reſpondeo, triplici viâ; aut communicatione cum Ægyptiis huius artis non ignaris, aut ex inſpiratione ipſius Dei; quemadmodum plurimi artificum teſtantur, ſeſe ex ſola inſpiratione diuina & profunda rerum naturalium meditatione potius habere, quam ex librorum lectione; aut denique ex doctrina Moſis: De primis duobus huiuſce artis adipiſcendæ modis hic nihil ſtatuam aut definiam certi, ſed ſuam cuique ſententiam libere relinquam; *at de vltimo* videntur documenta haud pauca dari poſſe; nempe Moſen Chemiæ rudem non fuiſſe ſed peritiſſimum. Quæ ſententia etſi mihi non ſit approprianda, qui in hiſce dubiis malim euidentiora amplecti, tamen cum aliis arrideat etiam nonnullis doctioribus, non videtur omnino abſque conſideratione aliqua reiicienda. Moſen fuiſſe prophetam, legiſlatorem & Ducem à Deo electum ad liberandos è captiuitate Ægyptia Iſraelitas, indubitatum eſt; Quod ſi ad-

Chemia ars precioſiſſima.

Vnde mulier Chemiam habeat, cognitam quæſtio.

Moſen Chemiæ rudem non fuiſſe ex coniectura quidam eliciunt.

H 2 damus

ſi addamus, fuiſſe, quoque Chymicum, quid hoc ſanctitati aut dignitati eius detrahet, ſi verum ſit? Annon omnis ætatis reges & Imperatores ſapientiores hoc nomen deſiderarint reuerà obtinere? cuius non puduit tot Aegypti Reges, vt etiam *Vulcani Sacerdotes* audirent. Hæc enim ars pulchra & iucunda fuiſſet Moſi cognitu, & adhuc magis neceſſaria & vtilis ipſa praxi; ſine qua tamen Deus eadem miracula in eductione populi, omnipotentemque manum oſtendere potuit, vt arte naturali minimè opus fuerit: ſunt quidam ex Chymicis, qui adfirment quibuſdam Iſraelitis hanc artem à Deo reuelatam, ad arcam Domini auro decorandam. Quod etſi non inueniatur in ſacris literis, vt ab omnibus percipiatur, tamen propterea falſitatis coargui non poterit; quia non fuit de intentione ſacræ ſcripturæ hæc inculcare, quæ omnes ſapientes inuolucris denſiſſimis occultarunt. Artificium fabrile *Moſis*, quod ſemel tanquam ſpecimen ſuæ artis præſtitit, tale eſt, vt ex vnguibus leo agnoſci queat, hoc eſt, *Moſen* in tractando auro, quod tam facilè combuſſerit & puluerem Iſraelitis cum potu bibendum iniunxerit, fuiſſe exercitatiſſimum. Quid aurifabri, qui aurum toties in igne vrunt, cementant, purgant, liquefaciunt & macerant, ad hoc dicent? Quid alii, qui in vitrariis furnis per aliquot menſes liquefactum ſtare permiſerunt & abſque notabili diminutione aut mutatione ſuæ ſubſtantiæ poſt exemptum inuenerunt? Sanè his omnibus non leue artificium videbitur. Nam aurum ad ignem non ſatis magnum remanet in maſſa & non fluit, vt plumbum aut aqua, ſicque per annum & amplius torreri poterit abſque eo, quod in puluerem redigatur. Ad vehementer verò ignem dum

Bernh. Comes ex aliis.

Artificium fabrile Moſis quid demonſtret.

Aurum nõ facilè comburitur in puluerem.

dum fluit, & ſic manet homogeneum & liquor quaſi perennis durationis: Quibus igitur mediis aurum in puluerem redegit *Moſes?* Non aquis acribus; nec additamentis aliis, *ſed igne*, *ait ſcriptura:* Hoc igitur artificium noſtrates ignorant Aurifabri, ſed ſoli exercitati in his Chymici: Quo argumento demonſtratiuo conuinci debeat, Moſen fuiſſe verum Chymicum, aut reddi euidens ratio, quomodo abſque Chymiæ cognitione tam ſubitò aurum comburere potuit: Si quis reſpondeat, *ex Dei inſpiratione aut indicatione:* Concedo, at cur non hinc totius Chemiæ ſcientiam obtinuit? Cum Dei dona ſint perfecta, rotunda & omnibus numeris abſoluta, hæc autem combuſtio auri ſaltem pars Chemiæ imperfectior: Imo credibile eſt, ſi cui, humano ſemine nato, à Deo perfecta contigerint dona, tanquam à patre Luminum, inprimis hęc MOSI, *qui Deum vidit, cumque eo locutus eſt, de facie ad faciem*, collata eſſe; qui ad regendum tantum populum, tam rebellem & duræ ceruicis ſingulari prudentia, conſilioque diuino, opus habuit; At concedamus, Moſen artis Chymicæ cognitionem non habuiſſe immediatè ex Deo; Annon ipſe ex ſtudiis & meditationibus aſſiduis, vt multi alii, eam obtinere potuit; Aut quod plus, ex inſtitutione *Ægyptiaca*, cum à Regia filia in omni doctrina *Ægyptiorum* eruditus & educatus fuerit: Nemo hic dixerit, eum in Magicis Ægyptiis inſtitutum eſſe; Nam illæ artes dum abſque dubio, vt nunc, fuerunt abiectæ & illicitæ habitæ, exceptâ magiâ naturali, quæ Phyſicæ eſt praxis occultiſſima, cuius pars eſt *Chemia*, omnium præclariſſima & excellentiſſima. Sunt alii, qui *Moſen*, atque hinc Mariam ſororem eius, ex traditionibus prædeceſſorum, vt pote *Ioſephi* aut *Abrahami*, (quorum alterutrum *Hermetem* faciunt) hanc artem accepiſſe æſtiment: Quod Hermes ætatem vtriuſque anteceſſerit, ſuperius

Scientia Moſis mirifica in comburendo auro.

Dona Dei perfecta & non particularia.

Moſes ſi à Deo non habuiſſet Chemiam, tamen alio modo habuiſſe potuit.

Ioſephus nõ Chimiæ gnarus. rius demonſtratum eſt: *Ioſephum* autem non opibus vel auro, ſed ſola prudentia, diuinitus ipſi conceſſa, ad faſtigium tantæ dignitatis apud Ægyptios euectum conſtat; quod ſi in tanto officio regio conſtitutus quid à ſacerdotibus reſciuerit, inexploratum manſit: Mihi non fit veriſimile cum Chymicis imbutum fuiſſe, qui tot regni negotia peragenda habuerit, vt ne tantillum alteri rei vacare *Gen. 12.* potuerit: De *Abrahamo* iam ante diximus, illum aſtrorum obſeruationem docuiſſe regem Ægypti, quam cum ſecum ex Chaldæorum regione attulerit, nullum eſt dubiũ, quin plures eiuſmodi artes ſciuerit, quas nepotibus longa ſerie *Gen 14.* deſcendentibus reliquerit: *Abrahamum* potentem & diuitem fuiſſe oportuit, qui quatuor reges vno prælio exupe- *Gen. 12.* raſſe ſcribitur, à quo redeunti *Melchiſedech* offert PANEM *cum* VINO: Ac qui cum potentiſſimo rege Ægypti auſus ſit inire fœdus: Deum illi benedixiſſe præ cæteris fatemur, *Abraham an Chymiæ gnarus.* at annon quoque medio artis naturalis, quam forte ex Vr Chaldæorum traduxerat, quis pro certo adfirmabit?

Verum etiamſi nec *Abrahamus*, *Ioſephus* aut *Moſes* quid Chymicæ artis cognouiſſent, nec *ſororem Moſis* propheti*Maria Iudaica gentis fœmina vere Chymica* ſſam, *tamen* MARIAM *Iudaicæ gentis fœminam*, cuius dictus liber circumfertur, habuiſſe Chymiæ cognitionem perfectam nobis hoc loco ſufficiat; ne aliis contradicendi aut litigandi anſam aliquam præbeamus: Concedimus honoris gratia, in iſto libello, qui incipit, *Conuenit Aros philoſophus cum Maria prophetiſſa ſorore Moſis* &c. factam eſſe mentionem *Mariæ prophetiſſæ*, ſororis *Moſis* & *Aronis*, eumque eſſe alterius authoris antiquiſſimi; tamen *Hebræi* eſſe ordinis & Symboli ex antedictis ſatis perſpicuum eſt: Imo & mulieris, quo ad ſexum, cum vix vir aliquis nomen fœminæ mentiretur abſque cauſa: *Mariæ huius* prophetiſſæ ſeu Hebrææ

Digitized by Google

Hebrææ meminerunt diuerſi authores Chymici, quod ex eius libro multum profectus fecerint: Prima enim hæc abſque dubio extitit, quæ poſt Hermetem, omiſſis omnibus hieroglyphicis, allegoriis, fabulis & figmentis poeticis, de diis, deabus & heroibus, rem omnem alio orationis genere expreſſerit, nempe nec idololatrico, nec nimis aperto, ne ſcilicet per gentium commemoratos, fictitios deos, ſcandalum erga populum & peccatum in Deum committeret, aut indignis arcana omnia proſtitueret, verum quod abſque ratione & non minori cum damno coniunctum foret: Hinc loquitur *de duobus gummis, albo & rubeo, eorumque matrimonio*; Item *de duobus fumis, herba alba & clara creſcente ſuper monticulis*: At totum arcanum dicit *eſſe in ſcientia Vaſis Hermetis*; *quia illud ſit diuinum & de ſapientia* DOMINI *gentibus* occultatum; *Et illi, qui illud ignorant, neſciunt regimen Veritatis, propter Vaſis Hermetis ignorantiam*: Quæ eius verba etſi ignorantibus ſint valde obſcura, attamen longa experientia edoctis & per ſeptem Mundi montes diu noctuque bene verſatis clariora apparent: Vas eſt illud Indicum Philoſophorum *Brachmanum*, quo illi vtuntur æſtiuis ſiccitatibus moderandis, aut illi non abſimile, ab Hermete primitus acceptum: *Illud autem vas*, inquit Maria, *quod Stoici occultauerunt, non eſt vas nigromanticum*, *ſed eſt menſura ignis tui*: Ideo in Cratere ignis, cuius flamma plumbei coloris, moderabatur ſibi contrarium elementum, nec exceſſit vnquam Crateris oras: Hæc ſi quis rite intelligat, MARIAE mentem veriſſimam perſpiciet, eamque illa aperuiſſe arcana Chemiæ, quæ omnes fere vmbroſo ſilentio inuoluunt, Tantum de libello & doctrina MARIAE; nunc comitatum eius perpendemus,

Morienus huius quoque meminit.

Maria non vſa eſt allegoriis Ethnicorum.

Symbola Mariæ.

Vas Hermetis quale.

mus, qui valdè exiguus eſt, partim conſtans ex fæminis, partim viris: *Hermolaus Barbarus Scriptor* magnæ authoritatis, quamuis non Chymicus; *Corollar. in Dioſcorid. l. 5. c. 115.* *narrat tres fæminas lapidem philoſophicum compoſuiſſe, Cleopatram, Taphuntiam & Iudaæ gentis Mariam, cuius liber paſſim circumfertur;* His & quarta annumeranda eſt, *Medera*, cuius meminit *Bernhardus Comes*, cum dicit, *quod* AROS *docuit eam artem Nephandin fratrem ſuum, & Saturnus Luncabur, atque ſororem eius Mederam.*

4. Fæmina Chymica habita, Maria Hebræa, Cleopatra Ægypti regina Taphūtia. Medera.

Quæ fæminæ etſi forte ad aliam gentem referendæ eſſent tamen ne *Maria Hebræa* ſola relinquatur, illi pro gynæceo ab authoribus aſſcribuntur: Nec enim decet caſtas matronas aut virgines ſolas in conſpectu tot virorum apparere: *Sed antequam* reliquos eius gregarios recenſeamus, quæſtionem; quæ hic ſuboritur, primum decidamus, prout poſſumus: Permulti *Salomonem Regem Iſraelis, filium Dauidis; Chemiæ* perfectam ſcientiam habuiſſe dictitāt, plures id pernegant: Affirmantes videntur vti hiſce indiciis: *Primo*, quia à Deo ſapientiam petiuerit & obtinuerit: Quocirca ſapientiſſimus omnium hominum euaſit: Eius autem ſapientiam non ita perfectam fuiſſe abſque Chemiæ, artium Reginę, cognitione, quam ſi eam adiunxiſſet: Cum itaque Salomoni data ſit perfecta ſapientia, quam non alii artifices Chymici ſuis operationibus ſuperare potuerint, inde conſtat eum æquè Chemiæ peritum fuiſſe, ac quemcunque alium: *Secundo* quia non ſolum ſapientiſſimus, ſed & ditiſſimus regum omnium celebratur; Nam cum præ diuitiis ſapientiam elegerit, patet eum ſapientem iam redditum, diuitem quoque factum, quaſi diuitiæ ex *Sapientia* enatæ ſint, quod veriſſimum axioma eſt: Quod ſi diuitias pro voto elegiſſet, diues, at *Midas* aliis viſus fuiſſet, qui præ iudicii imbecillitate *Pani*, ſyluestri & inculta cicuta perſtre-

Quæſtio de Salomone, an habuerit Chemiæ cognitionē, an non: Affirmatiua ratio, 1. quia Salomon ſapientiſſimus.

2. Quia ex ſapientiſſimo ditiſſimus.

perſtrepenti, cantus victoriam, præ Apolline omnis muſicæ authore, adiudicauit.

Verum (vt Roſar. Philoſ. adducit) *Salomon* (Sap. 7.) *hanc ſcientiam pro luce habere propoſuit & omnem pulchritudinem & ſalutem. In comparatione illius lapidis precioſi non comparauit illum: Quoniam omne aurum tanquam arena exigua eſt, veluti lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius: Melior eſt enim acquiſitio eius negociatione argenti & auri puriſſimi: Fructus illius precioſior eſt cunctis opibus huius mundi & omnia, quæ in mundo deſiderantur, huic non valent comparari: Longitudo dierum & ſanitas in dextera eius, In ſiniſtra vero eius gloria & diuitiæ infinitæ: Viæ eius operationes pulchræ & laudabiles, non deſpectæ & ſemita eius moderata & non feſtina, ſed cum laboris diuini inſtantia: Lignum vitæ eſt his, qui apprehendunt eam & lumen indeficiens: Beati, qui tenuerint eam, quia ſcientia* DEI *nunquam peribit*, vt Alphidius teſtatur: *Qui hanc ſcientiam inuenerit, cibus eius legitimus erit & ſempiternus.* Ex ſapientia itaque diuitias immenſas Salomon acquiſiuit, vt omnes teſtantur hiſtoriæ: At quomodo? An exactionibus à ſubditis, vectigalibus, oneribus in ſingula capita aut res impoſitis, An verò ex prouentibus agrorum? Sane omnia hæc Regnum eius non auro & argento repleuiſſent, ſed potius inaniuiſſent; Quantum enim fiſcus principis accreſcit hac ratione, & fit ditior, tantum ſubiecti decreſcunt & fiunt pauperiores; Vnde quidam non inconcinne fiſcum *comparauit lieni corporis humani*, quo intumeſcente totum corpus contabeſcit: Imò & hæc via diteſcendi eſt extraordinaria, nec videtur profecta ex vera Dei ſapientia, quam *Salomon* obtinuerat: *Tyrannum* agere non eſt Regis ſapientis aut ratione præditi, quid dicam, ſapientiſſimi; Ille enim non eſt, *vt Homerus Regem* vocat, *Paſtor populi*, ſed lupus, cuius eſt, pecus deglubere, illius tondere:

Hæc verba de Chemia reuera intelligi, ab Electore Principe Imp. Illuſtr. Er. Ar. Col. mihi in honorem Chemiæ recitata ſunt.

Salomonis diuitiæ vnde.

Tyberii Imp. dictum.

I Non

Non ergo hac via diuitiæ Salomoni per ſapientiam obuenerunt.

Quæ cauſa reddantur diuitiarum Salomonis.

Alij reſpondent, quod à patre Dauide magnam ſummam auri ex hæreditate acceperit, deinde reditus tanti regni habuerit fortè duplicatos; *Adhæc* magna dona ab exteris Regibus acceperit: Denique naues ſuas in Indiam ablegarit ſingulis tribus annis, quæ inde auri & argenti copiam attulerint: Verum his facile ſuccurrendum; ſummam auri & argenti quam à patre acceperat, in ædificationem *templi Domini*, ſuæque arcis regiæ precioſiſſimæ facilè impendit, nec non regni reditus annuos, quibus ſe quoque magnificétiſſimum Regem præbuit magis, quam pater eius fecerat: Dona accepta ab exteris, donis recompenſantur æquiualentibus: *Reſtant* naues *Indicæ*, quæ multum quidem auri & argenti apportarunt, ſed iter fuit diuturnum, multis expenſis, interdum & nauium, hominum & bonorum amiſſione, continuandum; ideoque hæc nauigatio non adeo lucroſa exiſtimanda eſt, vt putatur: Deinde fuit communis *Regi Tyrio Hyramo*, qui communem aleam iecit cum Salomone, & fortè primus inuentor eius nauigationis, ſiquidem *Phœnices* omnes orbis partes omnium hominum primi nauigiis adierint & perluſtrarint, præſertim Tyrii, qui quoque dimiſſo ſodalitatis commercio, quod cum Salomone ad tempus habuerant, ſoli eodem poſt nauigarunt, vt ante: Si igitur ex hac Indica nauigatione immenſæ diuitiæ, illæ fuerunt communes Regi Tyri, & fortè maiores, quia Rex Tyri nauibus abundabat & omnibus ad eas inſtruendas neceſſariis, quibus Rex Salomon non ſolum non abundauit, ſed magna ex parte eguit, ita vt à Tyrio multa in eum vſum acceperit: Portus quoque commoditas, rei nauticæ peritia & innumera Hyramo inſeruit, non Salomoni, cuius regnum potius medi-

Hyramus Rex Tyri in negotiatione Indica Salomoni ſodalis.

Tyriorum commoditas ad nauigandum.

mediterraneum, quam maritimum, niſi ab exiguo latere, fuit.

Si quoque hæc nauigatio fuit effectus ſapientiæ Salomonis, qua diuitias inuenit, tum Hyram longe ſapientior eo, & mercatores aliarum nationum, qui ad ſuum commodum augendum merces alias exportant in longinquas regiones & alias, ſeu aurum, reportant cum maximo lucro, huius ſapientiæ eſſent participes, quod tamē minime credendum eſt. Etſi enim ipſi vulgato loquendi modo ſapientem vocēt, qui bene rei ſuæ familiari præſit, vt eam augeat quocunque modo per extractionem, falſa promiſſa, mendacia, fucum, mangonia, vſuras, & ſimiles nō licitos acquirendi mdos, æque ac laudabiles, tamen eiuſmodi longiſſimè à vera ſapientia, de qua hic ſermo, abeſt: quia eius ſapientia potius vafrities, verſutia & auaritia dicenda eſt, quam alio honeſtanda nomine.

Ex quibus apparet, Salomonem omnium hominum ſapientiſſimum longe alia ſapientia à Deo præditum fuiſſe, ex qua quoque ipſi diuitiæ acquiſitæ ſint tantæ; vt hiſtoria ſacra in binis diuerſis locis affirmet, Salomonem feciſſe, vt in Ieruſalem tantum auri eſſet, quantum tegularum in tectis, & tantum argenti, quantum ſtercoris in plateis: Quod non aliunde, quam ex Chemia, quæ ſapientiæ humanæ, quam Magiam naturalem vocant, potior pars eſt, prouēniſſe potuit.

Salomonis alia ſapientia, quam vulgi.

3. *Copia auri & argenti in Ieruſalē, ex Chemia.*

Salomon itaque Chemiæ peritiſſimus ſtatuitur; quia ſapientiſſimus, ditiſſimus & tantum auri & argenti copiam extraordinarie abundare fecerit in Ieruſalem: His quarta ratio antedicta aſtipulatur, vbi Sapien. 7. deſcribit veram ſapientiam in dextera geſtantem ſanitatem, in ſiniſtra diuitias; quæ deſcriptio vt ab omnibus

4. *Deſcriptio ſapientiæ.*

Chymicis applicatur Chemiæ, ſic à nullis verè doctis, niſi pertinaciter repugnantibus veritati, alteri rei accommo-

5\. *Ænigmata Salomonis de natura arcanis non reuelandis.*

dari poteſt: Præterea problemata & ænigmata inter *Salomonem* & *Hyramum* Regem Tyri abſque dubio fuerunt de occultiſſimis naturæ theſauris, hoc eſt, de rebus in natura latentibus magni precii, quas non vtile eſt in vulgum ſpargi; Inde factum, quod de ænigmatibus eiuſmodi, qualia inter *Salomonem* & *Hyramum* vtrinque propoſita aut ſoluta fuerint, nulla vulgo innotuerint, vti literis mandari potuerint, quemadmodum de *Sampſonis* ænigmate conſtat.

6\. *Salomon Botanicus optimus.*

Diſputaſſe inſuper *Salomonem* de omnibus terræ vegetabilibus, à Cedro Libani vſque ad rutam creſcentem in muris, ſcriptura teſtatur: Botanicum itaque experientiſſimum ipſum fuiſſe demonſtratur, qui niſi & animalium & ſubterraneorum naturas, vnà cum meteoris, illi cognitioni adiunxiſſet, rerum à DEO creatarum non perfectam, ſed mancam & diminutam notitiam habuiſſet, quod fateri ab omni ratione alieniſſimum eſt: De eo-

Salomon in magia naturali perfectus.

dem Salomone rege *Boiſſardus pag.* 347. *ſic ſcribit, In Magia naturali perfectiſſimum fuiſſe Salomonem fama refert, de quo* 3. *Regum* 2. *ſcribitur, illum exactiſſimè rerum naturalium ſcientia fuiſſe instructum: De eo Ioſephus libr. Iudaicar. antiquit.* 8. *Incantationes*, inquit, *Salomon compoſuit, quibus morbi pelluntur, coniurationum modos ſcriptos reliquit, quibus ita fugantur Dæmones, vt deinceps nunquam reuerti audeant: Atque id ſanationis genus etiam ſuo tempore apud Iudæos in vſu fuiſſe teſtatur Ioſephus: Vidiſſe ſe, dicit, Eleaſarum quendam præſente Veſpaſiano, aliiſque Principibus, multos à dæmonibus ve-*

Modus curationis obſeſſorum à dæmone.

xatos hac ratione liberaſſe: Modus curationis erat hic: Admoto naribus dæmoniaci annulo, ſub cuius ſigillo incluſa erat ſpecies cuiuſdam radicis à Salomone indicata. Ad cuius olfactum per naſum contrahebatur dæmonium, & collapſo mox

homi-

homine adiurabatur dæmonium, ne amplius redi-ret; Salomonis mentione factâ & incantationibus eius recitatis: Diſceſſus autem dæmonis ab homine illud erat indicium, quod iuſſu Eleazari egrediens, vas plenum aquâ ibi poſitum inuiſibiliter euertebat. Idem Ioſeph. l. 8. c. 2. dicit Salomonem exorciſmis abegiſſe Dæmonas, qui humana corpora obſidebant, & illa morbis variis torquebant, DEO illi virtutem tribuente ad has peſtes aduertendas.

Salomon exorciſmis vſus contra dæmones.

Nicetus lib. 4. mentionem facit clauiculæ Salomonis, quam vocat librum Salomonium. Hunc Aaron magus apud Manuelem Commenum Imperatorem Conſtantinopolitanum legens, Dæmonum legiones adducebat ſubinde interrogantium, cur accerſiti eſſent, offerentes ſeſe, vt alacriter iuſſa exequerentur. Quæ vltima humanæ ſapientiæ fines videntur tranſcendere & ab homine Chiſtiano extremè deteſtanda:

Salomonis clauicula, liber negromanticus.

Salomonis vita.

An Salomoni conuenerint, qui amore millenarum pellicum faſcinatus, vna legitimâ vxore non contentus, & quod omnium peſſimum, Idololatria horribili, cui eiuſmodi Magia Dęmoniaca ſemper coniuncta, contaminatus fuit, non meum eſt iudicare:

Salomonis annuli.

De annulis odii & amoris ſimiliter à Salomone compoſitis ſcribunt alii. Et in iam dicta clauicula Salomonis, ad mouendos in animis hominum amores ſacrilegè baptizatur lapis calamita, cumq; ſuis applicatur incantationibus, quibus vſum Aaronem Iudæum ferunt.

Magia illicita extremè diſtat à chemia.

At Magiam hanc à Chemia longiſſimo diſtare interuallo profitemur, hanc amplectendo, illam ex medio hominum tollendo & cum authoribus ſuis relegando: Quatenus Magiam illicitam Salomon exercuerit, eius ſapientiam ſummam non admiramur, quatenus licitam & cum ea Chemiam, vt meritò, ſuſpicimus & veneramur. Nec verò exiſtimandum eſt, Salomonis ſapientiam ob nugas quaſdam præſtigiatorias adeò per ſcripta celebratam fuiſſe, ſed ſanè ob profundiſ-

Salomonis ſapientia in natura, arcanis.

ſimæ cõnſiderationis arcana, non Magis aut aliis ex vulgo cognita, qualia ſunt, quæ in abdito naturæ gremio de metallis eorumque generatione continentur: Quod conſtat inde, quia principes Tyri, vt ſupra memoratum, Idolo ſuo fecerint aurum, vt propheta Ezechiel illis exprobrauit. Deinde quod Hyramus rex Tyri quæſtiones omnes à Salomone propoſitas ſoluere non potuerit, niſi opera iuuenis cuiuſdam Tyrii in illis rebus experti: Hanc ob cauſam Regina quoque Auſtri, quæ & Saba dicitur, ad Salomonem longis itineribus contendit, vt Sapientiam eius audiret: De hac Saba Glycas annalium part. 2. ita ſcribit: Cæterum Sabæi natio ſunt Æthiopica: Eorum regina fuit illa admiranda Sibylla: Quippe cum legem ignoraret, nec vates audiuiſſet, per Salomonem Sapientiæ ſubminiſtratorem Deum prædicauit: *Celebretur*, ait, *Dominus Deus ille tuus, qui tibi ſic fauerit, vt te Iſraelitarum ſolio regem imponeret*. Eius hiſtoria recitatur primo Regum capite decimo. Item ſecundo Chronicorum capite nono, vbi diſtinctè tractatur, quomodo illa cum ſummo apparatu hominum & camelorum portantium dona, aurum, gemmas, & aromata precioſiſſima venerit Hieroſolymas ad Salomonem Iſraelitarum regem, vt præſens diſceret & exploraret, an eius ſapientia famæ de eo publicatæ per totum orbem terrarum, reſponderet.

Regina Auſtri ad Salomonem venit.

Regina Saba quæſtiones ad Salomonem.

Quæ poſtquam diuerſis quæſtionibus & ænigmatibus regem tentaſſet, eſſetque à rege de aliis interrogata, in admirationem tantæ ſapientiæ rapta, conſiderans Salomonis opulentiam, ornatum, ſeruos, veſtimenta, cibos & ſacrificia quotidiana, exclamauit: *Beatus es, ô Rex, beati ſerui tui, & populus tuus, qui aſſiduè tibi aſſiſtunt: Benedictus Dominus Deus tuus, qui te conſtituit in Throno regio.*

gio: Cumque donaſſet Salomoni centum & viginti talenta auri, multaſque gemmas & aromata precioſiſſima, reuerſa eſt in ſuam dictionem: Sibyllam hanc dictam fuiſſe, teſtatur quoq; Georgius Cedrenus; qui, *Regina Saba*, inquit, *quæ à Græcis Sibylla dicta fuit, audita Salomonis fama, Hieroſolymam venit, vt propoſita quæſtione de ſapientia eius periculum faceret : Nam & ipſa Sibylla ob ingenij promptitudinem, ſapientiamque & rerum multarum peritiam magni erat nominis. De hac etiam Dominus dixit, ab extremis terræ finibus Auſtrinam veniſſe Reginam, vt ſapientiam Salomonis cerneret.* Hæc ille. Quod ſi qui negatiuam partem defendant, Salomonem non fuiſſe Chymicum, illis non ero nimis contrarius, cum hactenus dicta ſaltem ex aliorum opinione, quæ videtur non eſſe rationibus vacua, produxerim. *Dona Saba Salomoni oblata.* *Regina Saba fuit Sibylla.*

CONGENTILES HEBRÆI.

CAlid filius Iazichi, fuit Chemiæ artifex perfectiſſimus, cuius liber Secretorum Alchemiæ dictus, ex Hebræo in Arabicum & ex Arabico in Latinum verſus adhuc extat & omnium manibus teritur: Quam piè & circumſpectè hic author procedat in hoc tractatu, quilibet ipſe diiudicet: *Scias*, inquit, *frater, quod hoc noſtrum magiſterium de lapide ſecreto, & officium honoratum, eſt ſecretum ſecretorum Dei, quod celauit ſuo populo, nec voluit vllis reuelare, niſi illis, qui fideliter tanquam filij meruerunt, & qui eius bonitatem & magnitudinem cognouerunt: Qui enim ſecretum Dei poſtulat, neceſſe eſt ei hoc ſecretum magiſterij plus quam aliud.* Et cap. decimo quarto. *Et dixit quidam ſapiens: Non eſt tibi datum à Deo hoc magiſterium ſolũ pro tua audacia, fortitudine & cal-* *Calid.*

& calliditate, ſine omni labore. Nam laborant homines & Deus tribuit fortunam hominibus: Adora ergo Deum creatorem, qui tibi tantam gratiam ſuis operibus benedictis voluit exhibere.

Muſa Calidis diſcipulus. *Muſa*, Calidis diſcipulus honorabilior omnibus, qui diu ſtudens in libris philoſophorum, eorumque operationibus laborans, artem non comprehendit; qui cum finem operis inuenire non poſſet, ſupplex ad Calidem rediit, ſed ad lectionem philoſophorum relegatus, legit plures, quàm centum libros nihilque inuenit: vnde ſtupefactus, per annum, quaſique extra mentem poſitus, manſit, donec præceptoris gratiam impetraſſet, perfectionemq; artis opere comprobaſſet.

Hamech. *Hamech* quoque Hebræus artem hebraicè tradidiſſe perhibetur.

Iſaac. *Iſaac Iudæus* de Moiros.

Iacob. *Iacob Albartarne* Iudæus: Hi duo inter artifices ab Auicenna numerantur.

Iohannes Euangeliſta inter chymicos numeratus. IOHANNES *quoque Euangeliſta* ab eodem Auicenna primus inter Chriſtianos Chemiæ peritus recenſetur: Dict. 1. ad fin. cap. 7. de anima. Imò & à Vincentio monacho in ſpeculo Naturali. His aſtipulari videntur illi, qui Proſam eccleſiæ veteris Decemb. die 27. Diuo Iohanni Euangeliſtæ ſacro cantari ſolitam compoſuerunt, quæ ſic habet: Initium eſt. *Gratulemur ad feſtiuum* &c. *Cum gemmarum partes ſolidaſſet, Has diſtractas tribuit pauperibus, Inexhauſtum fert theſaurum, Qui de virgis fecit aurum, gemmas de lapidibus.* Hoc etſi multis non ſolum incredibile, ſed fortè & impium videri poſſit, tamen nos authorum dictorum teſtimoniis, quod contra dicamus, vix inuenimus: Dona Dei non ſunt impia dicenda, at diaboli opera, quæ impietatem procurant: Quod ſi Chriſtus, vt homo verus, ſic Deus omnipotens, Iohanni Euangeliſtæ, conſobrino ſuo, Matriſque tutori, quem

quem præ cæteris amauit & in cœna ſinu ſapientiæ Diuinæ fouit, ac ne martyrio interiret, longævuſque ſupereſſet, voluit, viaticum quoque eiuſmodi attribuere conſtituiſſet, vt egenis & pauperibus, ipſisque novis Chriſtianis iam tum incipientis eccleſiæ, exilio aliiſque damnis afflictis, ſubveniret in ſumma neceſſitate, annon hoc ſingulare & oportunum munus, eleemoſinaque optime collocata fuiſſet? At vt omnibus ſatisfaciamus, potius demus S. Iohannem Evang. ſi quando tale quid fecerit ex virgis aut lapidibus (quæ materiæ ad Tincturam ſuſcipiendam philoſophicam ſunt plane ineptæ) miraculoſo, quam artificiali aut naturali modo vſum eſſe: quemadmodum ipſe Chriſtus, vt vectigal daret, Petrum capere piſcem iubet & capti ventrem aperire, vnde nauiſma depromptum eſt pro vectigali ſufficiens: Sunt, qui eum expreſſe Tincturæ philoſophicæ mentionem feciſſe adfirment in Apocalypſi, vbi dicit nouam cæleſtemque Hieruſalem poſt futuram eſſe inſtar auri puriſſimi, ad modum vitri pellucentis, vnde iidem colligunt, tale aurum non eſſe in rerum natura, at eiuſmodi Tincturam philoſophicam haberi: Cum itaq; Divus Iohannes non à re, quæ non eſt, deſumpſerit ſimilitudinem, ſed ab ea, quæ eſt, quapropter à Tinctura philoſophica ea verba tranſlata arguunt; Et per conſequens, Divum Iohannem eius cognitionem habuiſſe: At reſpondebunt alii, mentionem facere Tincturæ, non eſſe eam habere aut vſurpare: Deinde meminit ſaltem auri puri & vitri pellucidi, quæ duo non ſunt Tinctura: quemadmodum Chriſtus iubet, quod ſimus ſimplices ceu columbæ & prudentes ſicut ſerpentes, nolens interim quod ſimul ſimus ſerpens & columba in ſubſtantia vel eſſentia, at ſaltem ſecundum accidens ſimplicitatis & prudentiæ, quod in ſingulis prævalet: Ita Hieruſalem non erit

Iohannes Euangeliſta potius miraculosè quam per artem ea fecit.

Tinctura philoſophica mentio in Apocalypſi.

Digitized by Google

ipſum aurum,ſed purum vt aurum,nec ipſum vitrum,ſed pellucens,vt vitrum:

Chaldaicè de Chemia ſcripſiſſe traduntur.

Haly Chal. *Thebit. Chald.*

Haly, *Chaldæus.*
Thebit, *Chald.*

Finitimi Hebræis.

Syri.

SVnt *Syri*, qui licet artifices certos nobis non miniſtrent, eorum tamen religionem à Chymicis allegoriis & obſcuris fabulis originem duxiſſe, veritati conſentaneum eſt: Ipſi enim ab antiquis temporibus Adonidem ab apro interemptum luxerunt, eique tanquam vita defuncto, inferias cum eiulatu & planctu fecerunt, quem altero die viuere dixerunt, & in cœlum miſerunt: Non aliter, quam Ægyptii Apim ſuum aquis ſubmerſum lachrymis & luctu horribili planxerunt, donec inuenirent alium, quem inuentum cum gaudiis & tripudiis domum, hoc eſt, Memphim, naue pompoſiſſima reduxerunt inque *Vulcani Templum*, vbi aurea cubilia & cellas habuit, collocarunt, eumque, vt priorem, diuinis honoribus coluerunt. Vt verò Ægyptii per Apim ſubiectum philoſophicum intellexerunt, vt alibi copioſè demonſtratum eſt, ſic Syri per Adonidem eiuſdem ſolem Philoſophicum indigetarunt, qui amatur à Venere, hoc eſt, Luna philoſophica; qui duo ſunt, vt Oſiris & Iſis, maritus & vxor, frater & ſoror, filius & mater, aliiſque innumeris nominibus gaudent: Aper Adonidem interimit, accurrit Venus; Typho Oſirim, accurrit Iſis: Hæc membra eius colligit, illa vulneratum

Adonis apud Syros cultus.

Apis cultus apud Ægyptios.

Apis ſubiectum philoſophicum.

Adonis ſol philoſophicus.

Venus roſas albas rubeas tinxit.

tum inter lactucas diſponit: Venus pedem vulnerans roſeti ſpinis, tinxit roſas niueas cruore purpureas. Hæc fieri in vaſculis Chymicis veriſſimum eſt: Et qui exiſtimat aut ita hiſtoricè facta, aut à re, quæ non ſit omnino, aut nullius precii, deſumpta, errat cum pueris anicularum fabulis fidem adhibentibus: Vnde miror quamplurimos doctos viros, verſantes in Ethnicorum allegoriis, eas vt veras accipere ac deinde ex iis quaſi veris (at falſis) multa alia deducere & ex his adhuc alia, quæ cum in fundamento, mediis & extremis fabuloſa ſint, nil niſi fabulas, hoc eſt, nugas concludunt: Exemplis eiuſmodi ſunt multorum libri ſuffarcinati & repleti: Deus vnus verus vt nunc eſt, ita ſemper fuit, & dii reliqui, deæ, & Heroes à diis oriundi nihil aliud ſunt, quam dii Chymici *in Vulcani* TEMPLO MEMPHITICO fabricati, facti & ficti, quorum ſcintillæ igneæ per finitimas regiones primo ſparſæ, mox per alias atq; alias, donec totum ferè mundum Vulcanus ſuis flammis illuminarit, ne dicam, incenderit: Si iam hæc ſuperuacanea tollantur ex multorum ſcriptionibus aut potius centonibus (in quibus præter ætatem, parentes, facta, patrias & ſimiles circumſtantias deorum, dearum & heroum ab illis natorum, vix quicquam inuenias notatu dignum) plurimum verborum de pauciſſimis rebus factum iudicabis: Si fuerunt tales dii, vt ſcribunt & imaginati ſunt Ethnici, colantur, & omnia eorum facta celebrentur & propagentur: At non fuerunt nec dii, nec homines, (quod ſanè non licuit vni ex Ethnicis dicere aut ſcribere ſub capitali pæna, vnde factum, quod viri prudentiores coacti ſunt eâ de retacere, at ſaltem eandem cantilenam canere) vt patet ex infi-

Dii, deæ & heroes, ad chymiam ſpectant.

Vulcanus mundum incendit ſuis flammis.

infinitis circumſtantiis,in Hieroglyphicis noſtris paſſim inculcatis,& cuilibet ſanæ mentis per ſe. Quid igitur inquirimus fruſtra vmbrarum lucem, aut pumicis aquam, dum cumulamus omnia eorum facinora,dicta & alia memorabilia, quæ tantum habent veritatis,quantum culex pinguedinis: Hinc,vt Cæl. Rhodig.l 7.c 44. annotat, *Xenophanes phyſicus cum Ægyptios ſeſe conuerberantes pro ſacrorum more atque lugentes eſſet intuitus, ſubmonuit clementer ne lugere pergerent ſi crederent deos; quod ſi fuiſſe homines comperium foret, ne ſacrificarent.* Sed pro Syrorum antiqua religione poſſet quis reſpondere, Adonim fuiſſe Cynaræ Regis Cypri filium,ex propria eius filia Myrrha, vt teſtantur hiſtoriæ, natum, qui cum formoſus eſſet, à Venere, quæ eſt Cypria, adamatus, Martis autem Zelotypia apro in eum venantem immiſſo è medio ſublatus fuit: Verum,qui vident hæc ſcripta ab aliis atque aliis, atq; ideo vera exiſtimant;probent primò Martem & Venerem tum deos fuiſſe; quod non facient,niſi quod Cyprus antiquitus optimum æs,quod inde Cyprum, & Cuprum vocatur, vt & vitriolum,dederit. Æs autem Venus ab antiquis temporibus dicta eſt: Nullæ veræ hiſtoriæ, niſi fictiones poeticæ de hoc Cynara quicquam atteſtabuntur, quo ad concubitum cum filia Myrrha. At in philoſophia chymica, ex patre & filia naſcitur filius,aut ex matre & filio,vt ſæpius à nobis probatum. Si concedamus, fuiſſe eiuſmodi inceſtum commiſſum in Cypro,an ideo totus mundus haberet, cur ex inceſtu nati mortem defleret,aut vicem Veneris, quæ nulla eſt,doleret? Quid ſi mortuus, quomodo reuiuiſcet? Annon deteſtandus pater cum filia & filio nepote? Quod leges humanæ prohibent pro delicto grauiſſimo, hoc non legibus diuinis ſeu theologiæ initium præbere poterit. Nonnulli hanc rem ſeu narrationem de Adonide

Xenophanis monita ad Ægyptios.

Adonis cuius filius.

Cypri æs celebre, quod eſt Venus.

ad longe:

ad longe alium ſenſum detorquent; nempe Venerem pro luxuria & deſiderio coeundi, Adonim pro Sole cæleſti; hoc eſt, ſine vi Solis nullam eſſe Venerem: apud Proſerpinam manere per 6. menſes, & alios 6. apud Venerem, quod intelligunt de ſolis à vertice noſtro receſſu & ad eum acceſſu: Aprum pro hyeme habent, veluti fera, hirſuta & aſpera, quæ Adonim ferit, hoc eſt ſolem ſubmergit & viribus ſpoliat: Sed hi nugantur; quemadmodum & illi, qui Adonim pro tritici ſemine habent, quod 6. menſes degit ſub terra apud Proſerpinam, ſex menſes apud Venerem in aeris temperie, ex quo illud meſſores colligunt, quibus Mythologus Nat. his verbis accinit: *Ita ſub his fabularum figmentis vniuerſas prope res naturæ declararunt, non minus ſapienter, quam Platonici aut Peripathetici* Verumenimuero ſi nihil aliud ſub his magnificis inuolucris contineatur, quam tale quid ruſticum, pueris & viliſſimis ex idiotis notiſſimum, iſti qui hoc texerunt certe fatui fuerunt, aut qui detegere voluerunt exiſtimantes caſtaneæ nucleum inſutum abſq; ſutura corio mirabili; quaſi vero nihil myſterii ſub his allegoriis foret reconditum, niſi ruralia opera, quę cauſam prębuiſſent gentibus magnis & variis, vt ceremonias de iis nouas, religionemque inſtituerint; quod nullo modo eſt credibile: ſed omnium horum longe alia fuit intentio, quam vulgo viſa eſt, quemadmodũ ſatis demonſtrauimus: Cum enim Syri & Palæſtini, vt Hieronymus author eſt, ſemper conſueuerint parabolis vti, illorum ſapientiores Adonidis allegoriam longe aliter interpretati ſunt, quàm Idiotæ, nempe abſque dubio ad occultam Chemiæ veritatem, cuius quidam forte participes fuere.

Adonidis fabulæ explicatio aliorum.

Sub allegoriis antiquis nõ ſunt recondita vulgaria.

Iamque aduerſarius ſe pugnæ præpararat, quam auidè expectans in hunc incepit modum.

4. *Argumẽtum negantium.*

4. *Argumentum contra Chemiam.*

Si metalla appetitu naturali feruntur ad optimum ſuæ ſpeciei, inq; eo acquiſito conquieſcunt, conſeruariq; gaudent, tum nulla poteſt eſſe tranſmutatio inferiorum metallorum in aurum.

Sed primum eſt verum.

Ergo & ſecundum.

Mariæ Hebrææ Reſponſio ad 4. *Argumentum.*

HVius *Argumenti* hic ſenſus eſt: Si metalla imperfecta per naturam non tranſmutentur in perfecta, ſed manent in ſuo ſtatu, tum nec per artem.

Sed primum verum: Ergo &c.

Multa fiunt per artem, quæ non per naturam.

At nulla eſt connexio antecedentis: Quod non fit per naturam, id neque per artem fieri poteſt: Quia videmus multa fieri per artem, quæ per ſolam naturam non fiant: Vt, natura non reponit luxata, ars ſola reponit: Natura non diſtillat ſpiritum vini, ſed ars: natura non facit caſeum, panem, vitrum, ſed ars: Ita natura non facit Tincturas agentes abſtractas à materia patiente, licet concretas cum materia faciat, ac materias præparet, ex quibus Tincturæ fiant: Vt iam de inſitione arborum & aliis eiuſmodi naturæ adiumentis ab arte præſtitis nihil dicamus.

Sed ad aſſumptionem, omnino negando: Nam metalla imperfecta apud Naturam non manent in ſuo ſtatu, ſed ſem-

per

Digitized by Google

per tendunt ad perfectionem, dum ſunt in mineris, niſi impediantur à negato calore aut alio requiſito: Quæ cauſa quoque eſt, quod, vt *Erkerus* demonſtrat, vix detur aurum ita purum & purgatum ab omni argento, vt ne tantillum contineat: quia ſemper aliquid matris remanet apud filium: Et ſic ſtatuit de argento & plumbo: Sunt enim hæc naturali vinculo adeo ligata, vt ab inuicem non omnino ſeparari ſe patiantur, licet ad ſenſum ſatis purgata videantur, ſi ſuis examinibus ſolitis ſubiiciantur.

5. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.*

5. Argumentum negantium.

Perfecto nihil poteſt addi.

Inferiora metalla, plumbum, æs, ferrum, ſtannum, ſunt perfecta.

Ergo eis nihil poteſt addi.

Propoſitionem probo: quia ſi poſſet perfecto quid addi, non foret in ſummo ſuo eſſendi ſtatu.

Aſſumptum probo: 1. Quia illa ſpecies ſunt: Quælibet autem ſpecies perfecta.

2. *Optimus* fecit optimum: non autem feciſſet optimum, ſi imperfectum feciſſet.

3. *Si ſpecies* non eſſet perfecta, continue ea adſpiraret ad ſpeciem perfectiorem, nec quieſceret in vili; ſique tenderet ſemper vlterius, eſſet tandem vna ſpecies.

Reſpon-

Digitized by Google

Reſponſio Mariæ ad 5. Argumentum Aduerſarij.

RESpondeo ad propoſitionem; Quod eſt in ſummo ſuo ſtatu eſſendi naturali, illi nihil ſuperaddi poteſt: Si hic intelligis artem, falleris: Quia ars ſæpenumero addit naturæ quid, vt illa perficiatur ad finem vltimum, veluti videmus in panificio; Natura fecit triticum, vt homines eo veſcantur; ſed ars perficit ad hunc finem, non natura; Sic meſpila maturantur arte: Inſitione arborum fructus agreſtes miteſcunt & generoſiores fiunt; quæ omnia ſuperadduntur naturæ generatis ab arte; Antiquitus quoque vnum aurum altero longè nobilius cenſebatur, vt Arabicum, Obrizum, Indicum Vngarico, Vngaricum Rhenano. Quia ars neſciuit modum ſeparationis argenti ab auro, quem cum inuenerit, nunc omne aurum æquat, & ad vnam perfectionem, ſeparato argento, reducit. Si itaque aurum non vbiuis locorum eiuſdem pretii, coloris aut gradus prouenit, ſed neceſſum eſt, vt arte ſeparatoria reducatur ad illum ſtatum; hinc patet, quod eius naturali perfectioni aliquid addatur, hoc eſt, ſubtractis immaturis partibus, veluti in pyris & meſpilis duris, diſperſis per aera partibus incoctis, ea matureſcunt arte. Sic omnis coctio eſt cruditatis diſperſio & caliditatis congregatio. Quomodocunq; igitur conſideretur aurum, illi à natura vel arte ſemper perfectio additur coctione & crudi ſeparatione, calidique augmentatione.

Ad Aſſumptum eiuſque probationes refero.

Ad 1 ſpecies eſſe perfectas. QVod illa metalla ſint perfecta non ad vltimum finem, ſed intermedium, qui poteſt eſſe varius: Sic ex vuis immaturis

maturis facimus acetum, ex nucibus iuglandis immaturis conditis corroborantium ſtomachi, ex oliuis immaturis omphacinum oleum,& condîmus eaſdem ad ſuum vſum. Ex roſis immaturis Cōſeruam roſarum, cucumeres quoq; non maturos condîmus: Quæ omnia & his ſimilia habent duplicem vſum; vnum intermedium, qualem narrauimus, alterum finalem, quando hęc ſingula maturuerunt: ſic fructus arantiorum iuniores, item animalia quęcunque & vegetabilia & mineralia, antequam ad ſuam maturitatē perueniant, vſurpantur. An forte non licet carne vitulina, agnina, hædina, pullorum, pipionum & ſimilium veſci, antequam finem perfectum contigerint? An nō licet granum illud argenti, quod in omnibus imperfectis, tanquam embryo in vtero ſuæ matris deliteſcit, inde eruere, antequam illa imperfecta maturuerint omnino, tum certe non tantum argenti in Germania hiſce ducentis proximis annis ex mineris terræ extractum fuiſſet? Idem dicendum de auro latente in argento: Annon liceat ouis veſci, cum non ſemper adſint gallinæ maturę? Patet itaque & haſce ſingulas eſſe ſpecies, licet ad ſummam perfectionem nondum peruenerint, & tamen ſuos habere peculiares vſus.

Optimus itaque ordinauit ad optimum ſeu vltimum finem omnia, ſed non ſimul & ſemel: Voluit quoque homines frui intermediis finibus rerum; vt præſertim patet in metallis vilioribus; quæ ſunt innumerarum vtilitatum, etiamſi ad argentum & aurum quædam illorum indiuidua non perueniant: Plumbum ad tecta & alia vtenſilia aquis ſeruandis apta: ſtannum ad patinas & vaſcula diuerſa, ferrum ad robur & vim omnem ſuſtinendum ac inferendum vt in bellis, cuprum ad promiſcua opera vſurpamus: Quicquid vero ex his metallis vilioribus ſub terra per naturam, vel ſupra terram per artem in argentum & aurū mutatum *Ad 2. Non eſſe optimū factum, ſi imperfectū.*

L ſit, id

ſit, id ad alios & precioſiores vſus reſeruatur & cautiùs cuſtoditur: ſic ex ſeruo fit Dominus, ex figulo Rex, vt in Agatocle & multis aliis euenit.

Ad 3 ſpeciẽ futuram vnam, ſi ad perfectionẽ metalla contenderẽt ſpeciem.

Non eſt autem, cur verearis, ſi imperfecta tranſeant in aurum, ſaltem vnam eſſe ſpeciem metallicam; & omnia in aurum tandem abitura: Eſſe diuerſas formas metallorum videmus & ex vſibus eorum diuerſis cognoſcimus: Et quæ ſemel ex terra in vſum humanum deprompta ſunt, illa non redibunt in terram ac mineras, vt redeant in argentum & aurum: Atque hæc eſt prima cauſa, cur non tibi verendum erit: Secunda eſt, quia in quibuſdam tanta eſt heterogeneorum admixtio, vt etiamſi decies mille annos manerent ſub terra, ad ſummam perfectionem non redirent, vt ſunt cuprum, ferrum; Tertia cauſa eſt, quia immatura metalla, vt plumbum, ſtannum, argentum viuum & ipſum argentum non poſſunt in his locis frigidioribus ita ad perfectionem properare, vt in India, Arabia & aliis calidiſſimis regionibus, quia frigus per accidens impedit: Hinc apud nos potius hæc immatura metalla inueniuntur, quam aurum & argentum, vtpote maturiora: atque hæc cum multis partibus crudiorum metallorum permixta: Apud illos vero aurum & argentum in maiori copia, & rarius immatura: Vnde Indis argentum maxime appetitur & plumbum, quia ibi ſunt rariora hæc metalla: Et hæc ad illos nos deferimus, illorum aurum à Salomonis temporibus inde exportantes: Propter has tres cauſas manent differentes formæ metallorum, vt ſemper fuerunt ab initio ad finem mundi; atque ita etiam à Creatore ordinatæ ſunt, licet vnum in aliud per naturam & artem mutari poſſit: ſic non eſt verendum, quod omnes homines ſimul & ſemel emoriantur, mundo relicto vacuo & nulla generatione hominum

Digitized by Google

num procedente, quamuis ſingula indiuidua hominum mori neceſſe ſit; quia non omnes ſimul oriuntur, nec moriuntur, ſed vnus ante & poſt alium: Idem de metallis imperfectis in aurum mutandis per naturam ſtatuendum eſt, ad quod minima pars peruenit, atque hoc non ſimul & ſemel, ſed longo tempore intermedio. Si quis hominum eſſet *Lynceus* oculis & *Mathuſalem* ætate, ac poſſet viſu penetrare ad intima terræ (veluti *Lynceus* feciſſe fingitur) vt videret primum concubitum metallicorum fumorum, & ſederet ſemper hæc contemplans per tot centenos annos, ille fortè puerilem ætatem, vt ita loquar, & infantiam metallorum attingeret, non acmen, nec virile robur: Eſt autem, vt eorum infantia plumbum, ſic virilis ætas aurum: Sed cum hoc contingere nequeat, hinc nemo ex ſenſu poteſt iudicare de his abditis & terræ infoſſis muneribus. Mirandum eſt, te, tuique ſimiles Chemiæ aduerſarios, rerum metallicarum imperitos, non adhibere fidem aliis magis expertis, nempe metallicis, & his operam ſuam dantibus: In Aſtronomicis doctrinis obſeruati ſunt motus planetarum & ſtellarum trepidationis, item axium ſeu apogæorum promotiones, quæ omnia longiſſimo tempore contingunt, ita vt vnus homo ne minimum obſeruare potuiſſet ſua ætate aut vita totus huic rei deditus: At quia alii atque alii artifices ſuas operas & obſeruationes contulerunt, hinc veros cæleſtium corporum motus locales præciſe cognouerunt: Idem factum fuit in ſubterraneis, at ſuo modo: Illa ſuperius videntur ſemper & permanent, vt indiuidua: Hæc inferius abſconduntur, & ſi videntur, mutant locum & naturam, nec indiuidua, quæ obſeruata ſunt, permanent, at deſtruuntur, vt hinc iudicium de motu naturali ſeu generatione horum ſit longe difficilius illo de cæleſtibus:

L 2 Nihi-

Nihilominus hominum induſtria cognitum eſt,quod hęc maneant in ſuis locis metalla imperfecta,ſenſim perficiantur,calore accedente requiſito & impuritate loci non prohibente.

6. Argumentum negantiuum.

6. *Argumentum contra Chemiam.*

Si natura per ſe vel arte adiuta non poteſt facere permutationes in ſubſtantiis rerum,ſed tantummodo in accidentibus, hinc metallorum mutationes non ſunt veræ.

At primum verum.

Ergo & ſecundum.

Reſponſio Mariæ ad 6.Argumentum.

NEgo *propoſitionis* connexionem:quia etiamſi natura nullas faceret tranſmutationes, nemo tamen id arti ea de cauſa negare poteſt,quæ ſæpe tranſcendit & ſuperat, non ſolum emendat & perficit naturam, vt ex multis exemplis ſæpe adductis patet,in luxationibus reſtituendis,panificio & ſimilibus.

Verùm aſſumptionem manifeſtè falſam aſſeueramus:Quid enim in mundo frequentius, quam videre mutationes rerum,quæ corrumpuntur & generantur? At reſpondes, eſſe ſaltem accidentia,& non eſſentiam, quam mutet natura,quem delirare puto ſi ita loquendum, erit ſaltem vnum corpus & indiuiduum in toto mundo,nempe materia prima, quæ diuerſa accidentia & formas accidentales in ſe ſecundum partes receperit:ſed nugaris: Quid dices de Apuleio

Digitized by Google

pulei in aſinum conuerſo, aut de lycanthropis, ſeu hominibus in lupinos artus & rabiem transformatis? Hic reſpõdebis, ſaltem in iis eſſe accidentia viſibilia & tãgibilia mutata: Nec non illa diabolica eſſe; hic de naturæ operibus ſermonem haberi: Concedo id equidem, At interim non negabis naturæ permutationes, quales ſunt innumeræ ante oculos: Vna muſca te conuincet, quæ fuit repens vermiculus, & poſtea mutat corporis formam & fit muſca ſubviridis, quæ propagat ſe per vermiculos carnibus aut piſcibus aſperſos: In illa non ſolum eſt accidentium mutatio, ſed tota natura vnius mutatur in aliam, adeò etiam, vt vix milleſimus agnoſcat, hanc muſcam fuiſſe vermem talem, niſi ratione id colligat, & poſt experientiâ obſeruet. Cætera exempla hic omittimus: An corpus canis, vermes repentes & muſcæ volantes, habent vnam eſſentiam? Quare non dico ad muſcam eiuſmodi volantem, CAVE *canem*, aut ad canem, *Vide muſcam*? An ouum ſaltem accidentibus differt à gallo gallinaceo? An ſemen hominis vel animalis, vel vegetabilis cuiuſuis ſaltem diſtat accidentibus ab homine, animali, aut vegetabili ſuæ ſpeciei, cum illa in hæc tranſmutentur? Sic nos non dicimus, plumbum, cuprum & reliqua viliora metalla ſaltem accidentibus differre ab auro & argento; ſed quæque habere ſuas formas eſſentiales eodẽ modo, vt ouum habet ſuam formam propriam ſubordinatam, in quam forma pulli ſuperueniat; Et vermis habet formam ſuam, cui muſcæ forma additur ad perfectionem. At notandum, hæc naturæ exempla, ſi non extarent, veluti non propterea refelli poſſent metallicæ mutationes inter ſe, ita nunc cum extent, etiamſi non probent, quomodo fiant illæ, tamen oſtendunt tale quid in natura non eſſe inconueniens aut inſolitum.

Nunc Rationes meas pro Chemia producam, quarum prior, at numero quarta eſt, vt ſequitur.

4. *Ratio pro Chemia.*

SI *metalla* inferiora ſeu imperfectiora naturali impetu tendunt ad apicem metallicæ perfectionis, quod eſt aurum, tum poſſibile eſt, quod quoq; ſubtili artificio in aurum tranſmutari poſſint.

At primum verum.

Ergo & ſecundum.

Antecedentis propoſitionis connexio conſiſtit in eo, quod niſi in natura eſſet illa conſanguinitas & affinitas metallorum imperfectiorum & perfectorum, tum videretur hæc potentia tranſmutandi magis eſſe violenta, quàm naturalis; nec tamen propterea impoſſibilis; quia etiam illæ res tranſmutantur apud naturam, quæ non conueniunt, vt ligna, coria & eiuſmodi alia quibuſdam aquis in lapidem: Iam verò metalla inter ſe ſunt homogenea, nec heterogenea, vt illa: Et natura horum mutationem amico quodam appetitu perficit, nempe quadam circulatione & æquatione qualitatum, donec longo tempore perfectionem ſummam acquirant.

Aſſumptio veriſſima eſt ab ipſa experientia, quæ eſt optima rerum naturalium magiſtra, & traditione metallicorum magiſtrorum, vt iam antè demonſtrauimus: Hoc argumentum vel vnicum conuincere deberet Antagoniſtas & ad contrariam mentem reducere: Verùm cum non videant ipſi hanc tranſmutationem in naturâ veluti ouorum in pullos, nec ſuſtineant labores, vt legant

gant

gant aliorum hac de re veridicos libros, vel eant ad loca, vbi audiant ab ipſis metallicis & cernant viua experimenta, ideò veluti pueri, præ ignorantiâ & inexperientia, id negant: quod illis condonandum foret, ſi ipſi ſoli ſeſe ſua imperitia oblectarent; at quod ipſi ignorant, cum dicant id eſſe non poſſe, & haberi pro dolis & mendaciis aliorum atteſtationes, ſunt nimis ridiculi & cum puſionibus ad ſcholam remittendi; in qua licet artes & linguas quaſdam didicerint & quaſi ſummum locum obtinuerint, in ſubterraneis tamen illis naturæ ſcholis vix priores ternas literas nouerunt, ad quas illos relegamus.

5. *Ratio Mariæ adfirmatiua pro Chemia.*

5. Ratio affirmatiua.

QVicunque metallo per naturam imperfecto & crudiori additur concoctio & maturatio calore ſufficenti, id perficitur tandem in aurum.

At omnibus illis quatuor, plumbo, ſtanno, &c. Concoctio à natura per calorem ſufficientem additur.

Ergo ea perficiuntur in aurum.

Maior conſtat: quia calore perficiuntur metalla & adhuc creſcunt in mineris, vt omnes metallici teſtantur & *Matheſius in Sarepta* ſua multis argumentis demonſtrat, nec, vt aliquis perperam æſtimare poſſit, ab initio mundi, ita, vt nunc ſunt, condita fuerunt omnia ſimul & ſemel; Quod ſi quis exiſtimet, ſua opinione fallitur; quamuis non negemus, aurum quoq; in fluuiis Paradiſi tum inuentũ, ſacrarũ literarũ teſtimonio, & fortè etiam in montibus; quẽadmodũ homo & reliquę creaturę omnes tũ inceperunt, nõ per naturam, ſed *Manum diuinam*: At poſtquam benedictio omni

omni creaturæ facta eſt à Deo, tum ſingulæ propagari inceperunt ſuo modo, quædam ex ſemine, quædam aliter: Tum quoque ex vaporibus metalla ſunt generata, quorum primus inventor fuit *Tubalcain* ante diluuium, ad cuius ætatem à principio mundi ſunt aliquot ſecula; quo intermedio temporis ſpacio metalla, vt æs & ferrum apparuerunt: At nondum quid de auro ex mineris eruto legitur: Fortè hoc longiori tempore indiguit, vt generaretur, aut maiori diligentiâ, vt inueniretur: Si itaque creſcunt ex mineris metalla, aut in momento ex quatuor elementis ad ſuas formas, in quibus offenduntur, perueniunt, aut ſucceſſiue; Non in momento; Id enim miraculoſum eſſet, vt aurum ex quatuor elementis ſtatim perfectum appareret: & ſic de aliis intelligendum: Ergo ſucceſſiuè: Tempus illud ſucceſſiuum eſt in coctione ſeu maturatione poſitum, nempe imperfecti in perfectum, crudi in maturum: Imperfecta ſunt illa 4. vel etiam cruda: Perfecta & matura, vnum altero magis, Aurum & argentum: Ex quibus, vt etiam ante adductis, minoris probatio ſatis conſtat, vt non opus ſit eam vlterius demonſtrare.

6. Ratio affirmatiua.

6. *Ratio adfirmatiua pro Chemia.*

SI natura per ſe facit omnis generis mutationes, multo magis arte adiuta.

At primum:

Ergo & ſecundum verum eſt.

Connexio propoſitionis eſt vera: Quia ars, vt innumeris exemplis conuinci poteſt, naturam emendat & perficit: Natura 10. vel 20. oua in vno nido, gallinâ incubante, excludit

excludit & pullos inde producit: Ars autem totidem millia, vno furno, eodem tempore educit, atque in hoc naturam millies ſuperat. Natura facit ex lignis cineres, ars ex cineribus vitrum: Idem dicendum de pane, ſpiritu vini, de muſto ex pomis & pyris, de vino ipſo, cereuiſia, aceto, butyro & ſimilibus; quæ omnia fiunt ex naturalibus operibus per artem & non per naturam: Natura quidem diſponit omnia hæc in ſua materia, ſed inde formam non elicit in actum, niſi ars accedat & mutationes haſce cauſetur.

Cairi in Ægypto inde ab antiquis temporibus.

Aſſumptum non eget probatione; niſi cæco in naturæ operibus: Atque his acquieſcere poteris.

M

Digitized by Google

3. DEMOCRITI GRÆCI SYMBOLVM.

LIBER TERTIVS.

DEMOCRITVS, *qui tertius in ordine* ad Menſam Honoris conſederat, videns in ſeſe aduerſarii aciem dirigi, eius ignorantiam cum audacia coniunctam, hoc eſt Philautiam inanem, antequam aliquid in medium proferretur, cachinno ſolito eluſit, ipſumque caput ſine cerebro, hoc quaſi indicio, præmonſtrauit, qui audeat VIRGINEM intactam CHEMIAM, quam ne per tranſennam ſalutauit, aut oculis vnquam notare dignus ſit habitus, contumelioſe excipere, iniuriis afficere & omni conuitiorum genere onerare: *Nos dum ille pulmones riſu exercet, nonnulla ad eius vitam, doctrinam & gentem ſpectantia peruoluemus.*

PHAR-

Digitized by Google

PHARMACO IGNITO SPOLIANDA *denſi eſt corporis umbra.*

H*Vic Philoſopho quamuis ardor diſcendi*, naturæque arcana indagandi extiterit, hinc patet, quod non contentus patriæ ſuæ, ſiue totius Græciæ ſapientum doctrinis, ad exteras regiones profectus ſit: Nam non ſolùm in Ægyptum eam ob cauſam, veluti ſcientiarum omnium matrem & nutricem, ſed quoque *Democriti peregrinatio in Ægyptum & Indiam.*

M 2 in

Digitized by Google

in Orientem longis & periculoſis peregrinationibus, vbi à Perſis & ab ipſis Indis multa didicit, ſeſe contulit. Vnde propter admirabilem eius doctrinam, vt Iohan. Franciſ. Mirand. l. 2. cap. 2. de auro, annotat, Hippocrates illum veneratus eſt, vt ſapientiſſimum virum, Thimo laudauit, Plato non eſt auſus inceſſere, Celſus magni nominis philoſophum appellat: Vix vllus inter antiquos hanc authoritatem obtinuit, vt & in vita & poſt mortem à tot magnis & laudatis viris magnus prædicari & laudari meruerit. Cauſa hæc fuit, quod in ſcriptis, licèt ad literam obſcuris, quid diuinum & abditum, omnibus exoptandum, ſpirârit & præ ſe tulerit: Patrem habuit adeò diuitem, vt exercitui *Xerxis*, hoc eſt, ſepties centenis, octuaginta millibus hominum (quod & *Pythius ille Bithynus* feciſſe dicitur, qui quoque platanum auream, vitemq; nobilem illam Dario regi donauit & inſuper ſtipendium quinque menſium, frumentumque Xerxi pollicitus eſt, vt è quinque liberis ſenectuti ſuæ in delectu vnus ſaltem cõcederetur; at barbarus & inhumanus Rex ſelectum eius filium occidi iuſſit, Plinius l. 33 c. 10.) epulum dare potuerit: Hinc fortunæ bonis liberaliter adiutus eò commodius animi cultum promouere valuit: In Ægyptum vbi venerat, ibi quinque annis moratus in intimam ſacerdotum quorundam familiaritatem incidiſſe traditur, à quibus arcaniſſima quæque acceperit: Addunt nonnulli, quod ibidem Sacerdotis alicuius, DARDANI dicti, ſepulchrum aperuerit, atque librum inde cum ſecreto philoſophico eruerit, qui ipſi ad perfectam artis cognitionem conſequendam multum contulerit. Quod vir hic tantus in omnium admiratione exiſtens, Chymica ſcripſerit & tractarit, nemo negare audeat, cum multa in hodiernum diem extent ex eius libris collecta; cuius inter

Democriti authoritas.

Democritus diues ex patrimonio

Democritus librum ex ſepulchro Dardani accepit.

Democritũ Chymica ſcripſiſſe.

inter Ariſtotelis interpretes Michael Pſellus non ſolùm meminit, ſed à ſe reuelata ſcribit eius arcana: A DEMOCRITO Democritia ſecta, quæ & Abderitica nuncupata eſt, originem duxit: Imo, quotquot fuere Græci recentiores poſt eum, qui Chymica tractarunt, ex Democriti libris ſua dogmata hauſerunt: Cum vero Democritus propter materiæ raritatem & nobilitatem coactus ſit ſemper indere noua rebus nomina ac vti figuratis locutionibus, & illis, qui ſecundum literæ ſonum intelligerent, plerumque impoſſibilibus viſis & manifeſtè falſis, hinc à Cicerone & aliis quibuſdam, qui in verborum ſuperficie ſaltem hæſerunt, nec mentem eius aut res introſpexerunt, mendacii & vanitatis redargutus eſt: idem Mirandulanus de eo ſic ſcribit: *Supra centum vixit annos, multa deprehendit, quæ literatorum vulgus latuère: Scribebat autem ſubobſcurè præcepta, non quidem ea ratione, vt videri nollet Chemicæ ſciens, verum vt ea præcepta conſectaneis eſſent amiciſque tantummodo nota, & ignota vulgo, proptereaque nouabat nomina, vt ab ipſis duntaxat, qui rem alioqui tenuiſſent, deprehenderetur: Atque hinc non poſſum non mirari, Hermolaum Barbarum, virum alioqui de literis bene meritum, hoc ſcribendi genus in Democritia ſchola ſolum damnaſſe & vel malignitati vel arrogantiæ retuliſſe acceptum: Meminiſſe poterat antiquitus, vſque ab Homero, diuerſa rebus vnis indita nomina, & alijs ſuperos, alijs imos dictionibus vti conſueuiſſe, & gentium Antiſtites non eiſdem, quibus vulgus vti ſolere vocabulis; nec non facilè fuerat, vti recordaretur, qui certè legiſſe illum minimè dubito, laudatiſſimum & præcipuum fuiſſe in omni ſecta, quæ inter alios apud philoſophos præcellentior haberetur, vt occulerent ſua dogmata, apud Pythagoricos maximè, & Heraclitios: Nam illi ſilentio & ſymbolis vtebantur, hi, vt Plato ſcribit, ænigmatibus, & eis, qui declarationem quærerent ænigmatum ænigmatibus alijs reſpondebant*: Hæc ille pro Democrito: Duo

Democritia ſecta.

Democritus cur obſcurus.

Duo genera ſcriptorum Chymicorum.

In Chymicis ſemper ſcriptorum genera fuiſſe conſtat, poeticum, idque antiquiſſimum, & philoſophicum, idque eo paulo recentius. Poeticum fabulis & allegoriis contextum, mutauit non verba, ſed ſententiam, ſeu totum ſenſum orationis, quo vſi ſunt antiqui Poetæ; inter Græcos primi vates & Theologi: Philoſophicum, dictis metaphoricis & translatis à communi ſignificatione in alienam, ſæpe renouatis ſeu cum aliis commutatis; Hoc vſi ſunt philoſophi, inprimis Democritus; quo nomine nimiæ obſcuritatis à cauſam ignorantibus accuſatur: Hic Cicero alicubi de eo adfirmat, *ſeſe non audiuiſſe virum maiori authoritate maiores nugas dixiſſe*: Ex quibus forte hoc ipſi viſum eſt, quod Democritus perhibeatur tradere, eſſe quaſdam aues, ex quarum ſanguine commiſto naſcatur ſerpentis aliquod genus, quo comeſto, auium voces alicui non ignotas fore: Ex hac figurata loquendi ratione alii hoc deduxerunt, Democritum ex ſanguine quarundam auium potum ſuum diluiſſe, adhibitis aliis herbarum ſuccis, vnde ſenſu arcano perceperit & intellexerit auium garritum & cum eis communicarit: Quamuis verò quamplurimis aliis eadem facultas aſſcribatur, vt *Thyadamæ*, *Melampodi*, *Apollonio Tyanæo*, tamen vix credidero Democritum eo loco intelligi debere, vt verba ſonant, ſed eum per ſerpentem & aues longe aliud denotaſſe, nempe id, quod Chymici ſexcenties ſerpentis nomine proclamant: Vix enim allegoria quædam Chymica inuenitur, in qua non fiat mentio ſerpentis, tanquam primarii requiſiti: Hinc ſerpens geminus appingitur caduceo *Mercurij*, *Aeſculapio*, *Iaſonis* laboribus, item *Herculis*, *Cadmi*, & innumeris aliis, Aues, ſeu volatilia, ſunt eadem quæ Chymici volatilia nominant, hoc eſt, non fixa, ſeu corpora, ſeu ſpiritus, quæ per ſerpen-

Qui auium voces intellexiſſe dicantur.

Vide Hierogl. l.3.p.126.

ſerpentis illius capturam & maturationem intelliguntur, hoc eſt captui humano habilia, ſeu non fugientia fiunt. Quænam ex eius ſcriptis collectanea ſeu ſparſim excerpta, extant, apud Flamellum videantur, eaque mere ſunt Chymica: Pſellus eius pleraque ſcripta legit, quæ ea aurifera eſſe omnino prædicat: Fertur Theologiam ac Aſtrologiam didiciſſe à Magis & Chaldæis: Congreſſus quoque eſt cum Gymnoſophiſtis in Æthiopia, à quibus & plurima arcana habuit: Hinc in omni philoſophiæ genere adeo profecit vt Encyclopædiam abſoluiſſe & non immerito Pentathlos ſeu Quinquertio videretur: Nam naturalia, moralia, mathematica, liberales diſciplinas, artiumque omnium peritiam callebat: Ideo *Plinius* ipſum virum ſagacem & vitæ vtiliſſimum fuiſſe refert, ſed nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. A peregrinatione ſua diuturna domum in patriam reuerſus, magnam patrimonii ſui reliqui partem ciuibus ſuis Abderitanis diſtribuit, ipſe concedens in hortum ſuburbanum, in quo contemplationibus naturæ ſedulus operam impendit: Nec enim ei ſolum mineralia & vegetabilia cognoſcere, eorumque proprietates rimari curæ fuit, ſed quoque animalium anatomiam exercere: Quocirca curauit ſibi omnis generis animalia apportari, quæ ipſe diſſecuit, eorumque viſcera, venas & fibras ſcrutatus eſt: quam ob rem cum Abderitani ciues, quibus percharus erat, ad eum concurrerent, idque factum, vt inauditum & inſolitum, dementis hominis eſſe putarent, ad Hippocratem medicum, tum temporis celeberrimum, miſerunt, orantes eum vt ad ſeſe è veſtigio veniret curatum ſuis diuinis remediis Democritum inſanientem: Hippocrates accedens à ciuibus eiulantibus & plangentibus, ſibi obuiam factis,

Democritus varias artes didicit.

Democritus ſuis ciuibus dat magnam partē patrimonii.

Se dedidit contemplationi rerū.

Democritus inſanus æſtimatus, cum eſſet omnium ſapientiſſimus.

rem,

rem, vt ſeſe haberet cum Democrito, edoctus ad ipſum adductus eſt.

Verùm cum diuinus hic philoſophus Hippocratis acceſſus cauſam intellexiſſet, iſto ſermonis & rationis genere erga eum vſus eſt, vt Hippocrates obſtupefactus in ſanos Abderîtas grauiſſime increparit, quod ſeſe ad iſtum virum à delirio vel mania curandum ablegarint, qui eſſet omnium ſapientum ſapientiſſimus, & à quo merito ipſe in vera ſapientia erudiri deberet: Cauſam verò ſciſcitanti Hippocrati, cur ita animalia diſſecaſſet Democritus, reddidit, quia quæreret cauſam hominum ſtultitiæ, diuerſi & contrarii appetitus, cur in vanitates & nugaciſſimas res adeò proni eſſent, & à virtute, veriſque bonis auerſi: quæ cum ab humoribus, contentis in venis vel viſceribus, vel aliunde proueniat, ſe illam inquirere pet anatomiam brutorum, cum per hominum nefas ſit.

Democriti riſus cauſa. De quâ hominum vanitate & quocunque fortunæ caſu mutabilibus rebus ſi quando audiret aut cogitaret, in riſum ſoluebatur (ſicut Heracletus eandem ob cauſam in fletum) vnde Gelaſinus nominatus eſt: Totam hanc hiſtoriam ipſe Hippocrates ſingulari libro ſeu epiſtola ſatis prolixè memoriæ prodidit, quæ inter opera eius luſtrari poterit: Quod quidam dicant, illum cum ſumma inopia in hortulo iuxta ſuæ vrbis muros vixiſſe, ſecundum quid intelligi debet: Nam non vixit, vt potuit, ſi voluiſſet, ſeu tam delicate; Aliàs Abderitanis bona ſua non dediſſet, vt ipſe extreme egenus remaneret: Nec vero id ſapientis eſt: Abſque dubio ſatis bonorum, non ex patrimonio, ſed ſtudio, ſibi reliquum retinuit, quo opus habuit ad iſtas contemplationes & anatomias animalium perficiendas, & aliàs per totam vitam, quam ad centeſimum

Democriti ætas.

teſimum nonum perduxiſſe ſcribitur: Mundo ſe abdicauit ob inanitates & notas ſtultitiæ ac malitiæ; Ideo in loco ſolitario vixit vere vt philoſophus: Mundum ex atomis factum, hoc eſt, elementa mundi ex indiuiſibilibus ſubſtantiis conſtare, docuit; cui ſententiæ, niſi nimis abſurda ab Ariſtotele & Peripatheticis proclamata eſſet, fortè & ſui forent ſuffraganei & aſſeclæ: Fernelius in præfatione in vb. de abd. rerum cauſis illi maximè fauet & fortè cum experientia multarum rerum optime conuenire arbitratur: Quod plures mundos eoſque corruptibiles fuiſſe ac futuros dixerit, id pro ingenii magnitudine & libertate illi condonandum erit: Nos Chriſtiani præter hunc mundum, alios ignoramus, niſi Microcoſmum hominem, aut mundum poſt hanc mortalitatis vitam omnibus tranſactam, intelligibilem: Cicero libr. 5. Tuſculan. narrat Democritum ſe occæcaſſe vt naturæ ſecreta ſubtilius rimaretur: Quæ cauſa an ſit ſufficiens & philoſopho digna, non video: Noluit ſolem, cælum & terram intueri? Annon ab his poſt Deum omne bonum habuit? Alii cauſam paulò probabiliorem adferunt, quod nimirum aureo ſpeculo politiſſimo ad radios ſolis poſito ſibi præſtrinxerit aciem oculorum: Forte ipſa longæuitas & continua lectio, ſenſum oculorum, vt fieri ſolet, omnium primò ſuſtulit: Vidimus enim Vetulam Gedani in Boruſſia (quæ in Liuonia vixerat, licet in Miſnia nata) centum triginta aut circiter annorum; Hæc oculis ſenſim euaneſcentibus ſupra triginta annos lucem non viderat; vix enim lacunæ oculorum animaduerti potuerunt, cute ſolida & plana iis obductis; Nec totidem aut pluribus annis pedibus vſa fuerat, qui quoque (mirabile dictu) decrementum adeo paſſi fuerant, vt vix pedibus humanis ſimiles eſſent, quamuis ipſa mulier optima vtebatur ratione & voce expedita tanquam 40. fuiſ-

Democriti opinio de atomis.

Democritus plures mundos ſtatuit.

Democritus dicitur ſe occæcaſſe.

Quod longæuitas per ſe quibuſdā primo viſum adimat.

ſet annorum: Cum vero de tanta longæuitate eius (quæ à duabus mulieribus portata oſtiatim ſtipem quærebat) dubium eſſet, quæſiui de quibuſdam hiſtoriis ante centum annos, quod ſcirem, à Magiſtris Crucigeris in Liuonia celebratis, quas illa ordine cum omnibus circumſtantiis enarrauit, cum ibi locorum tum degiſſet: In ætate igitur tam grandi non videtur opus eſſe, viſum eliminare, cum ſenium vel oculos denios reddat, vel omnino tollat: Præterea & hoc admirabile eſt in eo, quod, cum huius vitæ, veluti ſatur, tædium cæpiſſet, ſeque inedia ad mortem vſque macerare inſtituiſſet, ſororis precibus ſollicitatus, ne ſua morte, filiæ mox nuptum elocandæ gaudia nuptialia in nænias funerales conuerteret, totamque familiam cognatorum perturbaret, ipſe morigerus, panis recentis halitu naribus admoto ſpiritus vitales aliquamdiu reſtaurauit, nec cibo nec potu aliquo aſſumpto, donec nuptiale tempus tranſiiſſet, quo præterito, panis halitu remoto, mox expirauit: In cuius præclari viri morte & vita id dictum veriſſimum comprobatur, quod ex hac vita tanquam ex ſcena ſeu cœna abeundum: Cum enim ſpectatores fuerimus Comœdorum, diuerſas res & perſonas, reges, ſtultos, mulieres, diabolos, regna, bella, gaudia, iocos, cantus & eiuſmodi innumera alia producentium, tandem poſt paucas horas adeò defatigati & ſatiati iſtis ſimulatis laruis & fictis factis videmur, vt theatro egredi voluptati ſit: Eodem modo cum in cæna optimis cibis refecti ſumus, & benè potu repleti, omnis ciborum gratia perit, appetitus diſparet, & tandem abeundi deſiderium cuiquam obuenit: Qui igitur ad tam decrepitam ætatem perueniunt, abſque dubio mundo valedicere, ſeſeque abdicare in votis habent.

Democritus inedia, vita ſatur, mundo valedixit.

Vita humana cui rei ſimilis.

Vnde,

Vnde Cato maior apud Tullium, *Quod ſi*, inquit, *mihi à dijs immortalibus detur vt repueraſcam & in cunis vagiam, valde recuſem: Nec vero velim, quaſi decurſo ſpatio à meta ad carceres redire:* Apud Abderam templum fuiſſe Iaſoni Heroi ſacrum, qui vellus aureum domum reportarit, (vti tradunt) nihil aliud denotat, quam viros ſapientes & diuites benè intellexiſſe, quid ſibi vellet Aureum vellus, nempe à doctrina Democritica non alienum: Cuius templi an DEMOCRITVS fundator fuerit, an alius pro certo non aſſerere poſſumus.

Templum Iaſoni dicatum apud Abderitas.

TRIBVS GRÆCORVM.

DEMOCRITO *Græcorum* Primati Abderitano ex Thracia oriundo ORPHEVS, itidem Thrax, proxime adiungendus venit, non tam propter communem patriam, quam quod hic Græcorum omnium primus doctrinam Chymicam, cum multis aliis ſcientiis, ex Ægypto in Græciam attulerit, quaſi primus Antiſtes, Sacerdos, Theologus, Vates, Legislator & Doctor totius Græcorum nationis: Ipſum in Ægyptum migraſſe eo tempore, cum reges mitiores aduenas deſinerent contumelioſe tractare aut ex finibus ſui regni relegare, circiter annum mundi 3278. cum Pſammitichus regnare cepit, aut, quod veriſimilius eſt, Cheopis tempore, circiter annum Mundi 3060. rationabiliter concludi poteſt; Nam longe ante *Pythagoram* (qui *Amaſis* tempore & Polycratis Samii tyranni, circiter A. M. 3390. ex Ægypto rediit) & Olympiadum initium (quod incidit in A. M. 3189.) Orpheum petiuiſſe Ægyptum ea ratione conſtat, quod Græci nec feſta,

Orpheus, primus Chymiam cum religione ex Ægypto in Græciam attulit.

A. M. 3060

Digitized by Google

nec ludos vllos ante Dionyſiaca ab eo inſtituta habuerint: In tempore etſi ſit aliqua differentia, tamen heroico ſeculo, cum nulla æra definita eſſet annorum ſubſequentium apud Græcos numerandorum, id contigiſſe certiſſimum eſt: Quæ vero in Ægypto didicerit & ſecum in Græciam apportarit, nos in Hieroglyphicis multis in locis copioſe demonſtrauimus; vnde huc potiora ſaltem & ad rem ſpectantia producemus. Diodorus Siculus lib. 2. cap. 6. *Nunc,* inquit, *qui Græci ſapientia & doctrina præditi, in Ægyptum priſcis temporibus tranſierint, vt leges & doctrinam illorum perciperent, recenſebimus: Scribunt eorum Sacerdotes in ſacris contineri libris, tranſiſſe primum ad Ægyptios* ORPHEVM, *Muſæum, Melampodem, Dædalum, Homerum Poëtam, & Spartanum Lycurgum: Deinceps Solonem Athenienſem, Platonem Philoſophum ac Samium Pythagoram: Eudoxum quoque Mathematicum, ac* DEMOCRITVM *Abderitem, & Inopidem Chium: Omnium vero monſtrantur veſtigia, quorundam imagines, nonnullorum loca, tum ab eis, tum à doctrina, quam ſecuti ſunt, denominata: In Ægypto certe perceperunt omnia, quæ illos apud Græcos admirabiles fecere: Nam Orpheum hymnos deorum plurimos, orgia & inferorum fictionem attuliſſe tradunt, Oſiridis ſane ceremonias & Dionyſij eaſdem eſſe, ſimileſque eſſe Iſidis Cererîſque, nominibus tantum differre: Impiorum vero pœnas & campos Elyſios & ſtatuarum vſum ab Ægyptiorum ſepulchris ſumpta introduxit: Mercurium quoque ſecundum antiquos deſtinantem finxit mortuorum animas. Erat mos Aegyptijs Apis corpus reducentem aliquid prope adſtanti Cerbero abſciſſum porrigere: His ab Orpheo ad Græcos traductis, Homerus Orpheum imitatus idem in ſuo poemate ſcribens ait, Mercurium Cyllenium animas Heroum euocare, habentem virgam in manibus*, Hæc Diodorus, qui ante natum Chriſtum anno 55. aut circiter Ægyptum perluſtrauit: De parẽtibus Orphei ambi-

Qui Græci in Ægyptũ doctrinæ gratia migrarint.

ambigitur, aliis illum Calliopes & Apollinis (qui nunquã in rerũ natura fuerũt, niſi fictione philoſophica) filium ſtatuentibus, aliis Oeagri. At propter canendi aut rerum variarum ſcientiam, carminumque dulcedinem ſequentes poetæ his eum donarunt parentibus; vnde & à Mercurio illi lyram adminiſtratam dicunt, at alii à patre Apolline, qua ipſe feras, ſaxa, arbores, volucres attraxerit, fluuios in curſu firmarit, inferos adierit ad Eurydicen vxorem inde reducendam, redieritque: Ipſe primus de Vellere aureo allegoriam pulcherrimam deſcripſit, vbi nempe in Argonaut: *Cætera*, inquit, *narraui, quæ vidi, vt Tænara adiui*

Orphei parentes.

Orpheus de vellere aureo ſcripſit.

Vmbroſas Ditiſque domos & triſtia regna
Confiſus cithara, vxoriſq. coactus amore.

Quid verò per aureum vellus intelligi voluerit, iam cuilibet notum ex hieroglyp. libro ſecundo, & iis, quæ ſuperius dicta ſunt: Bacchi ſacra ſeu Dionyſiaca, & quæ Orphica ab illo dicuntur, Thebis primus inſtituit pro cultu quodam religionis; vti omnes ſcriptores de eo atteſtantur, & inter cæteros Lucianus Dialogo de aſtrologia: qui, *Orpheus*, inquit, *Calliopes & Oeagri filius prior omnibus Bacchi ſacra in Græciam introduxit, primusq. in monte Bœtiæ Thebis ſacra illa, quæ Orphica vocata fuerunt, inſtituit:* Quod in his ſacris à mulieribus diſcerptus ſit, eiuſque membra per agros ſparſa, vt à canibus deuorarentur, fabuloſum eſt à poeta quodam illi inimico affictum: cum alii aliam mortis cauſam, vt mox dicemus, ei aſſignent: De ſacris Dionyſiacis, quod omnino ſint chymici inſtituti, abundè libro quarto hierog. demonſtrauimus: Pauſanias in Bæoticis de Orpheo teſtatur, *quòd multa humanæ politicaque vitæ vtilia inuenerit: Nam & Deorum initia & vniuerſam Theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, nec non mul-*

Orpheus Bacchi ſacra inſtituit Thebis.

Sacra Dionyſiaca eſſe chymica.

ia morborum remedia adinuenit; vt ipſe Argonauticis de ſeſe ſcribit his verbis:

Dicere fert animus, quæ nunquam tempore lapſo
Dixi, cum Bacchi, cum Regis Apollinis actus
Sum ſtimulo, horrenda vt narrarem ſpicula, & idem
Fœdera cum ſuperis mortalibus atque medelas.

Orphei Medicina.

Quibus verſibus tectè innuit, quod Medicinam quãdam Apollineam habeat (cum Apollo reuera ſit Medicinæ chymicæ author) qua mortalibus in morbis ſuccurrat: Preterea ipſe, ſe rerum chymicarum & naturalium fuiſſe ſcientiſſimum, declarat libris phyſicis à ſe ſcriptis, quos recẽſet in initio Argonauticorum: nempe *de elementorum inter ſe generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus*, *de lapillis*, vt reliquos prætereamus: In quo vltimo libro ipſe ſatis exprimit non conſideratis cæteris omnibus eius ſcriptis allegoricis & feſtis inſtitutis, quæ ſit eius mens de MERCVRIO; Nam dum homines ad ſtudia adhortatur, eos ad Mercurii ſpeluncam ablegat, omnium bonorum & commodorum plenam his carminibus.

Orphei libri de rebus naturalibus.

Orpheus ad Mercurii antrum adhortatur homines.

Ὅν δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγει
Ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο,
Ἔνθ' ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον
Αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ὀνείατα πολλὰ κομίζων
Οἴκαδ' ἀποστείχει, προφυγὼν πολύδακρυας οἴζυν.

Hoc eſt,

At quemcunque virum ducit prudentia cordis,
Mercurij ingrediet ſpeluncam, plurima vbi ille
Depoſuit bona, ſtat quorum prægrandis aceruus:
Ambabus valet hic manibus ſibi ſumere & iſta
Ferre domum: valet hic vitare incommoda cuncta.

Quæ

Digitized by Google

Quæ carmina ſatis conuincunt quare Orpheus ſcripſerit de Vellere aureo opus Argonauticum, omniaque alia peregerit. Qui enim velit particeps fieri multorum honorum, antrum *Mercurÿ* adeat, hoc eſt *Tænara, Inferos, Plutonia* regna (ſubterranea enim & metallorum diuitias Pluto ſibi vendicat, vt *Neptunus* mare & *Iupiter* cœlum ex diuiſione mundi) & quod inde apportabit ambabus manibus, Chymici operis erit [illegible] ſubiectum, quo præparato, valebit & morbos curare & alia fortunæ incommoda vitare: Non opus erit hunc Orphei clariſſimum locum dilucidiùs explicare, cum per ſe ſatis reſplendeat, chemiæque vt veriſſimæ, ſic antiquiſſimæ lucem longè latéque præbeat. De obitu Orphei, (præter opinionem ante dictam) ſunt qui cum fulmine ictum concidiſſe tradant: Verum Pauſanias in Bœoticis & Cæl. Rhod. lib. 18. cap. 22. longe aliter de eius morte ſcribunt; nempe in hunc modum: *Orpheus ſepulchrum habuit in Olympo monte Magneſiæ in Aſia, non procul à Libethra vrbe: Libetriis olim reſponſum datum eſt oraculo Liberi patris, quod erat in Thracia, illorum vrbem ſubuerſum iri ὑ-ὸς, à ſue, quando Orphei oſſa ſolem inſpexiſſent. Erant enim Orphei reliquiæ condita in columna quadam, quæ imminebat via ducenti à Dios Hiero (quod eſt oppidum Ionicum inter Lebedum & Colophonem, teſte Stephano) in Olympum: Accidit aliquando, vt paſtor quidam ad Orphei tumulum recubans dormiret, atque in ſomnis verſus cantaret ſuauiſſimè: Eius vocis dulcedine & harmoniâ capti ruſtici, qui in vicinia colebant agros, relictis ſtiuis & operibus agrariis magnâ contentione ad cantorem concurrerunt, qui cum inter ſe certarent, qui propius accederet ad paſtorem, dum ſeſe mutuo compellunt & trudunt, columna illa pulſibus crebis agitata corruit, vrnaque illi impoſita, quâ Orphei continebantur oſſa, fracta eſt: Et reliquiæ ſepulti ſunt humi ſparſæ, nudatæ, & Soli expoſitæ. Nocte ſequente σῦς, ſus, torrens ex Olympo fluens*

Hoc loco Orpheus omnes ſuas allegorias explicat.

Orphei obitus & ſepultura, in olympo.

fluens tantâ aquarum violentiâ abundauit, & deuolutus eſt tanto impetu in ſubiacentem agrum, vt Libethriorum mœnia deiecerit, domoſq́; ſubuerterit, & habitatores omnes ſubmerſerit. Macedones euerſa Libethra Orphei oſſa diligenter conquiſita & intenta Dion tranſportarunt & illic honorifico ſepulchro tumulauerunt.

LINVS. *Linus* à quibuſdam Orphei præceptor traditur., *vt & Thamiræ & Herculis, Apollinis & Terpſichores filius*, aut vt alii dicunt, *Mercurij & Vraniæ* Muſæ, Lyricæ poeticæ peritiſſimus: Huius & Orphei meminit Virgil. Ecl. 4.

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus huic mater quamuis, atq; huic pater adſit,
Orphei Calliopeia, Lino formoſus Apollo.

Verum hi parentes, vt Orpheo, ſic Lino attribuuntur à poetis poſteris, eandem & dictam ob cauſam: Fuit autem Linus poeta antiquiſſimus, qui fertur primus à Phœnice ad Græcos literas attuliſſe: Alii narrant eum Thebis genitū, *ſcripſiſſeq́; de mundi generatione*: Itē de ſolis & lunæ curſu, animaliūq; & fructuū generatione, qui in principio omnia ſimul nata dixit. Lini ſcripta Hunc quoque rerum naturalium perfectam cognitionem habuiſſe, ex omnibus circumſtantiis elicimus, hoc eſt, parem in arte fuiſſe Orpheo, cuius præceptor celebratur.

Muſæus. *Muſæus*, antiquiſſimus quoque poeta fuit, qui non, vt alii fingunt, Argonautas comitatus eſt reuera, ſed vt ipſe Orpheus, allegoricè intelligendo: Quia vnus fuit ex iis, qui in Ægyptum doctrinæ gratia migrârat, indeq; eadem arcana, quæ Orpheus ſecum attulerat: De eo, qui Orphei tempore vixerit, nobis ſermo eſt, non de aliis eiuſdem nominis poetis: Is ab aliquibus Eumolpi filius traditur, patriâ Athenienſis, ab aliis pater: De genealogiâ eius & Eumolpidarum paulò poſt: Hic ſufficiat nobis retuliſſe, eum virum fuiſſe omni doctrinarum (quas ex Ægypto vna

Digitized by Google

vnà cum chemia hauſerat) genere inſtructiſſimum, qui meruerit inter primos Græciæ Heroas, Orphei ſequaces, numerari.

HOMERVS, poetarum ingenioſiſſimus, qui omnium prædeceſſorum ſuorum fictiones & allegorias duplici ſui poematis volumine, *Iliade & Odyſſea* longè ſuperauit: Cum enim, vt ante dictum, apud *Aegyptios* aliquandiu vixiſſet, quam plurima de Diis Ægyptiorum Hieroglyphicis, deque heroibus, legibus & inſtitutis mutuatus operi ſuo inſeruit: quod cum in hieroglyph. noſtris l. 6. ad chymicam veritatem reduxerimus, nihil hic de eius vita aut laboribus tradituri ſumus, quò lectorem candidum ablegatum volumus. *Homerus.*

Solennitatum apud Græcos in honorem Dei & memoriam Chymiæ inſtitutarum ab Authoribus chymicis enarratio.

ELVSINIA SACRA ex his ſunt omnium magis conſpicua: quæ in Eleuſio oppido, Atticæ ditionis, non procul ab Athenis ſito, inſtituta fuerunt; Theſmophoria quoque dicta in Cereris & Proſerpinæ honorem: Herodotus non à Græcis ſed ab Ægyptiis originem ducere ſcribit: Diodorus quoq;, *Sacra*, inquit, *& myſteria eius Deæ* (Cereris) *tunc in Eleuſina ſuſcepta, quæ eadem & penes Aegyptios celebrantur:* De primis authoribus & cauſis huius ſolennitatis ſcriptores non conueniunt: Communior ſententia eſt, quod *Ceres* iuuerit *Athenienſes* frumento in magna annonæ caritate, Erichtheo regnante, à quo illi deæ hic honos habitus ſit: Aliorum opinio eſt, in *Eleuſi* regante *Eleuſio Cererem* ab eo hoſpitio ſuſceptam pro munere ipſi oſtendiſſe omne genus agriculturæ, & Triptolemum recens natum, interdum la- *Eleuſinia ſacra.* *Diuerſa opiniones de inſtitutione Eleuſiniorum.*

O &c

Digitized by Google

cte diuino nutriuiſſe, noctu ſub igne fouiſſe, vnde optimẽ incremẽtum ſumpſerit; at Eleuſio interueniente noctu eã aufugiſſe, & Triptolemo currum, quem ſerpentes alati traherent, dediſſe, quo ille vectus per totum terrarũ orbẽ frumentorum vſum hominibus indicaret. Herodotus vult à Danei filiabus in Græciam hæc feſta tranſlata fuiſſe. Quæ omnia cum allegorica reuera ſint, ſimul vera eſſe poſſunt, ſi hiſtorica, nullo modo. Ipſi ſacerdotes & Ceremoniæ ſatis conuincunt primos authores & cauſas inſtitutionis. Omnes ſacerdotes, qui præerant illis ſacris EVMOLPIDE erant ab vno deſcendentes. Androtio l. 2. de Sacrificiis. *Nam Eumolpum*, inquit, *fuiſſe præconẽ, ex quo naſcitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Muſæus poeta*, (cuius ante meminimus) *Ex hoc Eumolpus, QVIRITVM Sacrorum demonſtrauit, atque functus fuit Sacerdotio.* Hæc ille: Eumolpidanum horum ſacrorum præſidum meminit *Aeſchines* in oratione contra Cteſiphontem, quos Ægyptii generis fuiſſe *Diodorus* refert, vt ſupra quoque inſinuauimus. Quod verò iſta fuerit conſuetudo, vt ſoli *Eumolpidæ* ſacris Cereris initiarentur, eſſentque eorum ſacrorum ſacerdotes, teſtatur Sophocles in Oedipode, in colono, his verbis:

Eumolpidæ Sacerdotes perpetui Eleuſiniorum ſacrorum.

Cum Aurea claue in lingua Eumolpidæ.

ὧν καὶ χρυσέα
Κλῂς ἐπὶ γλώσσα βέβακε
προσπόλων εὐμολπιδᾶν.

Hoc eſt,

Quorum & aurea Clauis in lingua conſtitit
Sacerdotum Eumolpidarum:

Euſebius ex Clemente obſcurè quædam docet, quæ in Eleuſiniis arcaniſſimis continerentur. *Quidam*, inquit, *aiunt Melampodem Amythannis filium ab Aegypto in Græciam luctum Cereris ſolenniter celebratum reportaſſe: Ceres peperit, educatur puella: Perephatten nonnulli appellant, cui Iupiter, qui genuit, Draco factus coniungitur. Et mox: Peperit & Perephatte Tauri formem filium*

Nota contenta chymica in Eleuſiniis.

lium Vnde poeta quidam Taurum laudant Draconis patrē, & Draconem rurſus Tauri patrem, & in montem arcana hæc facta, ducentes paſtoralem ſtimulum celebrabant, &c. Strabo l. 10. & Seruius 4. Aeneid. omnia fere ſacra Orgia eſſe à Græcis dicta perhibent: *Imagines in illis ſacris deorum hæ fuerunt:*

Imagines in Eleuſiniis vſitatæ res ſunt Chymicæ.

CREATORIS, *quam geſtabat Antiſtes Hierophantes:*
SOLIS, *quam Facifer;*
LVNAE, *quam miniſter ad aram,*
MERCVRII, *quam præco ſacrorum.*

Ex hiſce quilibet rationalis facile colliget Eleuſinia ſacra à Chymicis inſtituta primitùs, & poſtea longa ſerie per multa ſecula continuata à ſumma caſtitate corporis, animique puritate notis, nec enormi vitio maculatis eſſe celebrata, vt hiſtoriæ demōſtrāt, & l. 4. Hierogl. copioſiſſime apparet.

Samothracia ſolennia

SAMOTHRACIA *Solennia* Chymicæ quoque inſtitutionis fuiſſe veriſimile eſt, quibus ſi quis initiatus fuerat, credebatur inter turbulentiſſimas tempeſtates omnino ſeruari: Erat autem mos initiandi in Cabiris, atq; deorum nomina, quos nominare nefas erat, iſta fuerunt: AXIOERVS, AXIOCERSA, AXIOCERSVS: *Erat autem Axioerus Ceres, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto*, quibus quartus accedebat CASMILVS, *qui erat Mercurius*, vt ſcripſit Dionyſiodorus. Inter cæteros deos, Cabiris quoq; Samothracibus Alexander Magnus in India ad Hypaſin fluuium inſcriptionem in marmore reliquit, quæ ad Apollonii Tyanæi ætatem ibi perdurauerat: Dicitur autem Cætera fuiſſe *Protei* filia; quæ ex *Vulcano* tres *Caberos* genuit, totidemque nymphas *Caberides*, quibus omnibus dicata fuiſſe templa, Author eſt Strabo lib. 10. Hos omnes Deos deaſque antiquorum Chymicorum fuiſſe artis requiſita ex ante, & alibi dictis iam ſatis eſt exploratum: Eadem itaque cauſa fuit, cur nefas foret hos quatuor deos nomi-

Deorum nomina, quos nominare nefas eſſet.

Cabera quæ.

Digitized by Google

nare aut alicui indicare, quæ Eleuſiniæ ſolennitatis, Ægy-ptiorumque arcanorum, ſilentio perpetuo tegendorum habebatur. Non mirum *Vulcanum* genuiſſe filias tam honorandas, vt illos prophanis nominare nefas fuerit: An *Vulcani* filii, ſi quis preces & ſolennitates debitas illis feciſſet, homines inter turbulentiſſimas tempeſtates ſeruare potuerint? Sane idem hic honos *Vulcano* præſtatur, qui ab Ægyptiis, ipſi precioſiſſimum & præcipuum totius Ægypti templum, nec non Reges ſacerdotes, dicantibus.

Vulcanus honoratus in filiis.

Vulcano communis *ARA fuit Athenis* in Academia cum *Prometheo & Pallade*; certè ſapientiæ habitis diis; quam myſticam cauſam eſſe tradunt.

Lampadophoria.

Lampadophoria in horum trium deorum, *Vulcani, Mineruæ & Promethei* gratiam primitùs inſtituta fuiſſe Athenis ab artifice chymico tam certum eſt, quam quod certiſſimum: Vulcanus quis ſit, cuilibet ex lectione authorum vel ſuperficiali notum eſt, ſic & Pallas; Hæc ex cerebro Iouis nata, Vulcani ſecuri obſtetrice, narratur: Ille, licet deformis & claudus, *Ioue* tamen & *Iunone* parentibus progeneratus: Hæc ſapientiæ & ingenii ſubtilitati præeſt, ille artibus fabrilibus, ipſique igni, pro quo ſæpe intelligitur & ſumitur: *Prometheus* vero eſt quaſi mentis præmeditatio qui Deus fabrilibus artibus & igni quoque ſeſe immiſcet; Nam ignis inuentio nunc ipſi, nunc Vulcano attribuitur Deo o ſic Æſchylus: *Quid proferam*, inquit Prometheus, *quot commoda eductaper me ſunt humi latentia? Ferrum, vel argentum vel aurum, vel quis æs, ni mentiatur, repperit, quis me prior: Nemo profectò, ni velit mentirier: Artes repertæ quæque ſunt Promethei.* Lampadophoria quæ fuerint & quo ritu obſeruata vel vni co illo prouerbio innoteſcit: *Lampada tibi in curſu trado.*

Vulcanus quis.

Prometheus quis.

Olympica

OLYMPICA *Certamina* quibus generibus ludorum, temporibus, iudicibus, pancratiaſtis, victoribus, aut in quem vſum publicum olim, non procul à monte Olympo, prope Piſam ciuitatẽ in Elienſium regione celebrata ſint, de eo nobis hic nulla quæſtio agitatur, ſiquidem hoc aliunde inquirendum erit. Verum quod ab Authoribus philoſophus, Chemiæ peritiſſimis, leui quaſi principio, in honorem Creatoris, artiſque, ab eo conceſſæ, mentionem inchoata & ordinata fuerint, id nobis perſuaſum habemus diuerſis ex circumſtantiis, quas licèt alibi copioſe conſiderauimus, nempe lib. hierogl. 4. tamen hic ſuccinctè producemus: Quatuor ſunt opiniones de authoribus horum ludorum inſtitutionis; ex quibus duas vtpote nullo fundamento innixas reiicimus, nempe à Dactylis Idæis aut Iphiclo eos incepiſſe, quas iam alibi refutauimus: At quod alii dicunt, ipſum Iouem hæc certamina inſtituiſſe deuictis Titanibus, in quibus Apollo Mercurium curſu ſuperauerit & Mars vicerit pugillatu, veritati magis conſentaneum, dummodo allegoricè intelligatur, videtur: Aut, quod Hercules Alcmenæ filius poſt debellatum Augiam Elidis regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniam ſibi promiſſam mercedem ob fimi boum purgationem, non accepiſſet, ex Elidis populationibus & præda certamen hoc Ioui Olympio, inſtituerit, vnde Olympicum nominetur, probabile eſt: At cum Iouis certamen cum Titanibus, vbi Dionyſius diſcerptus fuit & Pallas cor eius palpitans ad Iouem detulit, nihil aliud ſit, quam materiarum coniunctarum in ſe mutua actio & commotio, de Chymico ſubiecto duntaxat id accipimus: De Apolline & Mercurio, quales ſint dii, nempe Chymicis proprii, ad nauſeam à nobis & aliis demonſtratum eſt: Si Apollo Mercurium curſu vicerit, ſolutio operis rite facta eſt, Titaneſque cum Ioue

Olympica certamina.

Olympica in Chymia memoriam instituta.

Apollo ſuperauit Mercurium curſu.

Iouis certamen cum Titanibus quid ſit.

confligent,& finis belli & operis, profligatis Titanibus, mox apparebit: Sic ſi ad aliam intentionem reſpiciamus, & illa Chemiæ propria eſt: Hercules enim vt eſt ipſe Artifex, corpore animoque vegetus (cuius diuerſi præceptores fuere, Chiron in Aſtronomicis, Caſtor, Autolycus, Harpalycus, Eumolpus in muſicis, Linus in literis, Rhadamantus & Amphytrio) ſic eius varii labores ſunt conatus multiplices & exercitia innumera, quibus irretitur & implicatur ille, qui cum Hercule tandem clauam, fælicis euentus gratia, Mercurio dicare & offerre, hoc eſt, optatúm operis finem conſequi, velit, Cætera, vt nimis longa prætercam, non abſque cauſa Herculi purgatio Augiæ ſtabuli à fimeto trium millium boum ſpacio vnius diei imponitur; quippe quod eiuſmodi labor nulli, niſi Herculeis viribus, conuenerit. Boues Augias Solis filius ex patrimonio acceperat: Solem enim perhibent Augiam & AEætam habuiſſe filios, Ex quibus vnus Vellus aureum Iaſoni, ſuperatis periculis, obtinendum expoſuit, alter boues aut eorum decimam partem, nempe 300. peracto labore, Herculi promiſit: Ita Solis filii cum Chironis diſcipulis ſemper habent, quod agant propter oues & boues: Ille laborioſus artifex, alter medicus (Iaſon enim nil niſi medicus), vterque Chymicus eſt: At puto neminem adeò fatuæ mentis fore, vt credat vel minimam partem dictorum hiſtorica fide niti, quamuis Ethnici omnia illa lubentes ſuæ religioni conſentanea pro indubitatis acceperint. Sol equidem nihil aliud eſt, quam Chymiæ ſubiectum, Apollo aliàs dictus, qui curſu victor præ Mercurio euaſit; Et quicquid ibi per vellus aureum arietis denotatur, idem hic per boues à fimeto, hoc eſt, heterogeneis purgandos,

Hercules quis.

Herculis 8. præceptores.

Herculis labores quid.

Hercules & Iaſon Chironis diſcipuli.

Digitized by Google

dos, ſubintelligitur: In hoc ſterquilinio noſtra materia reperitur; Hic eſt fimus noſter, quem vide, vt bene agnoſcas, antequam abiicias, hoc eſt, vt boues bene paſcas in ſtabulis, antequam de Herculis hoc labore cogites.

PYTHIA *à Pythone, ſeu Typhone*, ab Apolline ſagittis interempto, vt contabuerit, denominata, ſatis declarant quid ipſa ſibi velint, ſeu à quo & in quem finem inſtituta ſint: Ne vero quis exiſtimet, *Pythonem* fuiſſe aut draconem ingentem & noxium iſti regioni, aut latronem horribilem: Hæc enim non ſunt eo laboris aut honoris precio digna: Serpens ille eſt ingens ſeu Draco, quem Apollo Chymicus ſuis ſagittis, calore putrido operante, figere, interficere & ad putredinem vſque, quæ in nigro colore apparet, redigere debet: Quos ludos cum artifex quidam ad exemplum Olympicorum inſtituiſſet, poſtea continua ſerie à ſequentibus ſtatis temporibus, & locis celebrati ſunt: Cæteris, vtpote Iſthmiis & Nemeis, ſic prætcritis. *Pythia.*

PELOPIDAE, *Pelopis filij, Atreus & Thyeſtes*, in hiſtoriis & poetis paſſim commemorantur, tum propter propria ipſorum facta, tum patris & aui: Quamuis autem pleraque fabuloſa iis adficta ſint, (vti Orpheo & aliis, quo ad parentes & obitum) tamen ſubeſſe iis quandam hiſtoriam veritatem ex multis indiciis colligimus, Tantalus, qui pater Pelopis eſt, filius Iouis ex Plote nympha exiſtimatur, at fictione Poetarum: Pater TANTALI verus etiamſi ignotus maneat, hoc ipſi rei & perſonæ detrahere nihil debet; Superius lib. 1. ſub Brachmanum Indorum collegio, TANTALI eiuſ- *Pelopidas*

Digitized by Google

Tantali phiala.

eiuſque phialæ mentio facta eſt: Quocirca illum pro ſapientiſſimo viro, Chemiæ perito, habuimus: Nunc Pelopidas, hoc eſt, eius filium & nepotes ab eo eandem ſcientiam in agni pelle exaratam quaſi hæreditariò accepiſſe ſubodorati ſumus.

Si quis ipſius Tantali, deos conuiuio excipientis, filiumque Pelopem membratim conciſum pro carne alia apponentis, hiſtoriam allegoricam conſideret, primo aſpectu Chymica ſubeſſe arcana videbit; cum tale quid in antiquorum monumentis, quæ Chymica eſſe demonſtrauimus, ſæpenumerò occurrat; vt quomodo Oſiris ab Iſide, *Bacchus ſeu Dionyſius à Nymphis, Iaſon à Bacchi nutricibus, Æſon à Medea cocti* dicuntur & iterum iuuenes redditi: At cum hæc alibi copioſe ſint tradita, ſaltem vnius Franciſci Pici Mirand. verba de Pelope & Pelopidis, quæ l. 2. c. 2. de auro habet, proferemus: *Sic*, inquam, *nonnulli interpretantur Atrei nuncupandum agnum, arietemuè, vt deſcriptam auri faciendi poteſtatem lectoribus inſinuent: Nam Atrei & Pelopis opes ex metallis fuiſſe, ſcriptum reliquit Calliſthenes Olynthius, Ariſtotelis & diſcipulus & conſanguineus.*

Qui cocti iuuentuti reſtituti fingantur.

Tantali diuitiæ ex Chemia.

Et lib. 3. c. 1. *Nec defuere*, inquit, *qui* TANTALI *quoque diuitias tulerint acceptas Chemicæ compoſitioni, deſcriptæ in pellibus agni: Vnde ſit & Pelopis filij, & Pelopidarum regnum longe lateque propagatum, vt hinc abſonum viſum non ſit, quæſiſſe Thyeſtem natu minorem Pelopis agnum, hoc eſt, in agni pelle faciendi auri compoſitionem exaratam, quam in arcanis habuerit natu maior Atreus, extorſeritque Thyeſtes ab vxore fratris cognitæ ſtupro, ex quo & odia & cruentiſſimæ Cœnæ Tragœdiæ: Meminerunt huius rei quanquam obſcuro velamento & antiquiſſimi poetæ, & Cicero, Seneca & Papyrius.* Hæc ille.

Quæ à Tantalo ad nepotes eius Atreum & Thyeſtem allegorica referuntur, inde patet, non abſque cauſa efficta eſſe:

Digitized by Google

eſſe: At quæ ſequuntur, de Ægyſtho Thyeſtis, ex filia Pelopeia filio, quomodo ipſe patruum Atreum, eiuſque filium Agamemnonem trucidarit, Clytemneſtrâ Agamemnonis vxore ductâ, ipſeque poſt ab Oreſte vna cum Clytemneſtra, matre Oreſtis, interfectus ſit, poetarum licentiæ aſſcribenda videntur: Nobis ſatis faciat, demonſtraſſe *Pelopidas* à *Tantalo* artis ſcientiam accepiſſe, vnde *Tantalus* dicitur punitus, quod deorum arcana aperuiſſet, apudque inferos pœna perenni ſitis famiſque torqueri, cuiuſque nepotes in mutuas cædes & lanienas ruerunt, donec breui omnes *Tantalidæ* interierint: Nam, vt vulgo dicitur, *De malè quæſitis non gaudet tertius hæres*: *Tantalus* enim filio *Pelopi* dum arcanum communicauit, hic quidem ad regnum promotus eſt, at nepotes non diu id poſſederunt: Vnde coniiciendum, quod veteres illi *Brachmani*, iis, quos in artis ſocietatem, amicitiamque acceperint, ex Tantali phiala perpetuum liquorem propinarint, in ſymbolum, quaſi præſtito ſacramento, perpetui ſilentii; quod niſi purè fideliterque ſeruarent, quód tum *Tantali* pœna garrulæ linguæ impendere debeat: Idem *Ægyptij per Harpocratis* ſimulachrum in ſacris *Iſidis & Serapidis* exprimere voluerunt, quod digito labris impreſſo, admonere videbatur, vt ſilentium fieret.

Tantalus punitus, quod deorũ arcana alii aperuerit.

Cur Brachmana ex Tantali phiala biberint.

Ægypti Harpocrates.

PYTHAGORAS inter philoſophos Græciæ primus fuit, qui, vt erat diſcendi cupidus ac laboris inuicti, in Ægyptum traiecit, Amaſidi Regi commendatus à Polycrate Samio, vbi multa didicit, mores, ritus ac Theologiam AEgyptiorum, quæ Chemiam ſibi coniunctam habuit, diligentiſſime perſcrutans: Vnde Babylonem profectus eſt, vt Chaldæos inuiſeret, à quibus ſyderum curſus, eorumque in genituris hominum effectus edoctus eſt. Primus

Pythagoras primus philoſophorum in Ægyptũ contendit.

Digitized by Google

quas in agro lacerabat, abſtinere & abire coegit: Ariſtoteles teſtatur Pythagoram ſolis verbis interemiſſe in Hetruria ſerpentem morſu noxium & grauia damna inferẽtem: Ipſum quoque Pythagoram dicunt Pythagum, hoc eſt, ludicrum per ſpeculum factitaſſe, vt quę collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeculo, moxque literis ad lunam pleni orbis obuerſis ſtanti à tergo, vt in Lunæ diſco exaratus cõmonſtrauit: Quod refert Suidas in voce θεσσαλὴ γυνὴ Et Cæl. Rhod. l. 9. c. 23. Quin & tam certas de futuris prædictiones ſciſcitantibus prænunciauit, vt illi idcirco Pythagoræ nomen inditum multi aſſeuerent, quod æque certa reſponſa referret ac ipſe Pythius Apollo. Timon in Sillis dicit: *Pythagoram arte Magica inſignem fuiſſe*: Chaldæos enim frequentauerat, qui circa Aſtronomiæ rationes & prædictiones plurimum occupantur: Verum hæc ratio videtur parum inferre: *Plinius quoque aſſeuerat illum magicas artes exercuiſſe, vt & Democritum:* Nam vterque herbarum Magicarum nomina quædam recenſet. Vt Pythagoras nominat *Coraceſiam, Calliciam, Menaidem, Corinthadem, & Aproxin*: Primis duabus aquam ſubitò glaciari & concreſcere fama eſt: Corinthadis decocto in aqua protinus ſanari ſerpentũ venenatorum morſus, ſi eo foueantur: Eundẽ ſuccũ effuſum in herba ſiquis veſtigio conterit, aut ſi eo forte reſpergatur, inſanabilem perire. Democritus has connumerat herbas veneficiis aptas *Chirocineta, Aglaophotin; Marmaritin, Achememdon, Hippophauada & Adamantida. Marmaritide* vſos fuiſſe Magos aſſerit, dum vellet euocare Deos & aeris Genios ac Dæmonas & eos elicere ad reſponſa fatidica reddenda: *Achemenidis* radices in paſtillos redactas, ſi fontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatus noctu confitentur omnia, quę commiſerunt, quæ per tormenta extorqueri nõ poterant. Verũ non exiſtimo, ideo quem magum aſſeue-

Pythagoræ ludicrum.

Pythagoras vera prædixit.

Herbæ magicæ Pythagora nominata.

Herbæ magicæ à Democrito nominata.

Digitized by Google

aſſeuerari poſſe, ſi herbis medicinalibus partim, partim Magis vſitatis vtatur, aut earum nomina inſcriptis ſuis ponat; Quod feciſſe Democritum conſtat, qui vnam rem innumeris nominibus, propter aliquam ſimilitudinem, & ſic quoque *Achemenidis & Marmaritidis* vocibus, appellauit. De coniurationibus Pythagoræ, quas animalibus adhibuit, an illæ ſint magicæ ac diabolicæ, iudicent alii. Ad alteram quæſtionem, quæ propria eſt huic tractationi, accedo: Scribunt Pythagoram in medicinæ præceptis & curatione morborum adprime fuiſſe exercitatum, & ſcripſiſſe librum de Natura; Ammianus refert illum aliquando cum in Olympia eſſet, adſtantibus femur ſuum oſtendiſſe, quod aureum erat; Et quamuis aurum in externo vſu & ornamentis prohibuerit, ipſe tamen aliquando aurea corona capiti impoſita inceſſiſſe legitur; Aurea quoque illius carmina, quæ ſunt quaſi Regulæ vitæ ſuis diſcipulis præſcriptæ, in hunc diem extant, in quibus mentionem facit conſociationis animæ & ſpiritus cum corporibus, quam fieri in philoſophia occulta manifeſtum eſt. Ad hæc referunt, Pythagora docente Crotone fuiſſe Meſſem auream. Deinde, quod Pythagoras in Ægyto, apudq; Gymnoſophiſtas & Chaldeos ſtuduerit, maxime atteſtatur eius arti Chymicæ, quam alii antedicti inde reportarint. Cui & hæc duo ſubſcribunt, quod tam ſtrictè ſilentium ſuis diſcipulis impoſuerit per quinquennale ſpatium, more Aegyptiorum & Brachmanum: ac animæ tranſmigrationem in alia corpora cum iiſdem tradiderit. Cum enim anima quaſi auri, hoc eſt, forma & tinctura in imperfecta mittitur corpora metallica, hæc eſt vera quædam μετεμψύχωσις. Sunt & ex Chymicis, qui Pythagoram Chymiæ occultè deditum fuiſſe affirment. Hinc liber Turbæ philoſophorum refert ſententias ſapientum in tertia ſynodo Pythagorica.

Pythagoræ coniurationes an magica.

Pythagoras morbos curauit.

Pythagoræ aureum femur.

Corona aurea.

Carmina aurea.

Meſſis aurea.

In proiectione tinctura ſeu auri anima eſſe trãſmigrationẽ animæ.

Pythagorica ſynodus.

gorica.

cte diuino nutriuiſſe, noctu ſub igne fouiſſe, vnde optimẽ incremẽtum ſumpſerit; at Eleuſio interueniente noctu eã aufugiſſe, & Triptolemo currum, quem ſerpentes alati traherent, dediſſe, quo ille vectus per totum terrarũ orbẽ frumentorum vſum hominibus indicaret. Herodotus vult à Danei filiabus in Græciam hæc feſta translata fuiſſe. Quæ omnia cum allegorica reuera ſint, ſimul vera eſſe poſſunt, ſi hiſtorica, nullo modo. Ipſi ſacerdotes & Ceremoniæ ſatis conuincunt primos authores & cauſas inſtitutionis. Omnes ſacerdotes, qui præerant illis ſacris EVMOLPIDE erant ab vno deſcendentes. Androtio l. 2. de Sacrificiis. *Nam Eumolpum*, inquit, *fuiſſe præconẽ, ex quo naſcitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Muſæus poeta*, (cuius ante meminimus) *Ex hoc Eumolpus*, QVIRITVM *Sacrorum demonſtrauit, atque functus fuit Sacerdotio.* Hæc ille: Eumolpidanum horum ſacrorum præſidum meminit *Aeſchines* in oratione contra Cteſiphontem, quos Ægyptii generis fuiſſe *Diadorus* refert, vt ſupra quoque inſinuauimus. Quod verò iſta fuerit conſuetudo, vt ſoli *Eumolpidæ* ſacris Cereris initiarentur, eſſentque eorum ſacrorum ſacerdotes, teſtatur Sophocles in Oedipode, in colono, his verbis:

Eumolpidæ Sacerdotes perpetui Eleuſiniorum ſacrorum.

Cum Aurea clàue in lingua Eumolpidæ.

ἂν καὶ χρυσέοις
Κλῆις ἐπὶ γλώσσᾳ βέβακεν
προσπόλων εὐμολπιδᾶν.

Hoc eſt,

Quorum & aurea Clauis in lingua conſtitit
Sacerdotum Eumolpidarum.

Euſebius ex Clemente obſcurè quædam docet, quæ in Eleuſiniis arcaniſſimis continerentur. *Quidam*, inquit, *aiunt Melampodem Amythannis filium ab Aegypto in Græciam luctum Cereris ſolenniter celebratum reportaſſe: Ceres peperit, educatur puella: Perephatten nonnulli appellant, cui Iupiter, qui genuit, Draco factus coniungitur. Et mox: Peperit & Perephatte Tauri formem filium*

Nota contenta chym... in Eleuſi...

Digitized by Google

lium Vnde poeta quidam Taurum laudant Draconis patrē, & Draconem rurſus Tauri patrem, & in montem arcana hæc facta, ducentes paſtoralem ſtimulum celebrabant, &c. Strabo l. 10. & Seruius 4. Aeneid. omnia fere ſacra Orgia eſſe à Græcis dicta perhibent: *Imagines in illis ſacris deorum hæ fuerunt*:

Imagines in Eleuſiniis vſitatæ res ſunt Chymicæ.

CREATORIS, *quam geſtabat Antiſtes Hierophantes:*
SOLIS, *quam Facifer;*
LVNAE, *quam miniſter ad aram,*
MERCVRII, *quam præco ſacrorum.*

Ex hiſce quilibet rationalis facile colliget Eleuſinia ſacra à Chymicis inſtituta primitùs, & poſtea longa ſerie per multa ſecula continuata à ſumma caſtitate corporis, animique puritate notis, nec enormi vitio maculatis eſſe celebrata, vt hiſtoriæ demõſtrãt, & l. 4. Hierogl. copioſiſſime apparet.

Samothracia ſolennia

SAMOTHRACIA *Solennia* Chymicæ quoque inſtitutionis fuiſſe veriſimile eſt, quibus ſi quis initiatus fuerat, credebatur inter turbulentiſſimas tempeſtates omnino ſeruari: Erat autem mos initiandi in Cabiris, atq; deorum nomina, quos nominare nefas erat, iſta fuerunt: AXIOERVS, AXIOCERSA, AXIOCERSVS: *Erat autem Axioerus Ceres, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto*, quibus quartus accedebat CASMILVS, *qui erat Mercurius*, vt ſcripſit Dionyſiodorus. Inter cæteros deos, Cabiris quoq; Samothracibus Alexander Magnus in India ad Hypaſin fluuium inſcriptionem in marmore reliquit, quæ ad Apollonii Tyanæi ætatem ibi perdurauerat: Dicitur autem Cætera fuiſſe *Protei* filia; quæ ex *Vulcano* tres *Caberos* genuit, totidemque nymphas *Caberides*, quibus omnibus dicata fuiſſe templa, Author eſt Strabo lib. 10. Hos omnes Deos deaſque antiquorum Chymicorum fuiſſe artis requiſita ex ante, & alibi dictis iam ſatis eſt exploratum: Eadem itaque cauſa fuit, cur nefas foret hos quatuor deos nominare

Deorum nomina, quos nominare nefas eſſet,

Cabera quæ.

nare

Digitized by Google

nare aut alicui indicare, quæ Eleuſiniæ ſolennitatis, Ægyptiorumque arcanorum, ſilentio perpetuo tegendorum habebatur. Non mirum *Vulcanum* genuiſſe filias tam honorandas, vt illos prophanis nominare nefas fuerit: An *Vulcani* filii, ſi quis preces & ſolennitates debitas illis feciſſet, homines inter turbulentiſſimas tempeſtates ſeruare potuerint? Sane idem hic honos *Vulcano* præſtatur, qui ab Ægyptiis, ipſi precioſiſſimum & præcipuum totius Ægypti templum, nec non Reges ſacerdotes, dicantibus.

Vulcanus honoratus in filiis.

Vulcano communis ARA *fuit Athenis* in Academia cum *Prometheo & Pallade*; certè ſapientiæ habitis diis; quam myſticam cauſam eſſe tradunt.

Lampadophoria.

Lampadophoria in horum trium deorum, *Vulcani, Mineruæ & Promethei* gratiam primitùs inſtituta fuiſſe Athenis ab artifice chymico tam certum eſt, quam quod certiſſimum: Vulcanus quis ſit, cuilibet ex lectione authorum vel ſuperficiali notum eſt, ſic & Pallas; Hæc ex cerebro Iouis nata, Vulcani ſecuri obſtetrice, narratur: Ille, licet deformis & claudus, *Ioue* tamen & *Iunone* parentibus progeneratus: Hæc ſapientiæ & ingenii ſubtilitati præeſt, ille artibus fabrilibus, ipſique igni, pro quo ſæpe intelligitur & ſumitur: *Prometheus* vero eſt quaſi mentis præmeditatio qui Deus fabrilibus artibus & igni quoque ſeſe immiſcet; Nam ignis inuentio nunc ipſi, nunc Vulcano attribuitur Deo eo ſic Æſchylus: *Quid proferam*, inquit Prometheus, *quot commoda educta per me ſunt humi latentia? Ferrum, vel argentum vel aurum, vel quis æs, ni mentiatur, repperit, quis me prior? Nemo profecto, ni velit mentirier: Artes repertæ quæque ſunt Promethei.* Lampadophoria quæ fuerint & quo ritu obſeruata vel vni co illo prouerbio innoteſcit: *Lampada tibi in curſu trado.*

Vulcanus quis.

Prometheus quis.

Olympica

Digitized by Google

OLYMPICA *Certamina* quibus generibus ludorum, temporibus, iudicibus, pancratiaſtis, victoribus, aut in quem vſum publicum olim, non procul à monte Olympo, prope Piſam ciuitatē in Elienſium regione celebrata ſint, de eo nobis hic nulla quæſtio agitatur, ſiquidem hoc aliunde inquirendum erit. Verum quod ab Authoribus philoſophus, Chemiæ peritiſſimis, leui quaſi principio, in honorem Creatoris, artiſque, ab eo conceſſæ, mentionem inchoata & ordinata fuerint, id nobis perſuaſum habemus diuerſis ex circumſtantiis, quas licèt alibi copioſe conſiderauimus, nempe lib. hierogl. 4. tamen hic ſuccinctè producemus: Quatuor ſunt opiniones de authoribus horum ludorum inſtitutionis; ex quibus duas vtpote nullo fundamento innixas reiicimus, nempe à Dactylis Idæis aut Iphiclo eos incepiſſe, quas iam alibi refutauimus: At quod alii dicunt, ipſum Iouem hæc certamina inſtituiſſe deuictis Titanibus, in quibus Apollo Mercurium curſu ſuperauerit & Mars vicerit pugillatu, veritati magis conſentaneum, dummodo allegoricè intelligatur, videtur: Aut, quod Hercules Alcmenæ filius poſt debellatum Augiam Elidis regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniam ſibi promiſſam mercedem ob fimi boum purgationem, non accepiſſet, ex Elidis populationibus & præda certamen hoc Ioui Olympio, inſtituerit, vnde Olympicum nominetur, probabile eſt: At cum Iouis certamen cum Titanibus, vbi Dionyſius diſcerptus fuit & Pallas cor eius palpitans ad Iouem detulit, nihil aliud ſit, quàm materiarum coniunctarum in ſe mutua actio & commotio, de Chymico ſubiecto duntaxat id accipimus: De Apolline & Mercurio, quales ſint dii, nempe Chymicis proprii, ad nauſeam à nobis & aliis demonſtratum eſt: Si Apollo Mercurium curſu vicerit, ſolutio operis rite facta eſt, Titaneſque cum Ioue

Olympica certamina.

Olympica in Chymia memoriam instituta.

Apollo ſuperauit Mercurium curſu.

Iouis certamen cum Titanibus quid ſit.

O 3 con-

confligent,& finis belli & operis , profligatis Titanibus, mox apparebit : Sic ſi ad aliam intentionem reſpiciamus, & illa Chemiæ propria eſt : Hercules enim vt eſt ipſe Artifex, corpore animoque vegetus (cuius diuerſi præceptores fuere, Chiron in Aſtronomicis, Caſtor, Autolycus, Harpalycus, Eumolpus in muſicis, Linus in literis , Rhadamantus & Amphytrio) ſic eius varii labores ſunt conatus multiplices & exercitia innumera, quibus irretitur & implicatur ille, qui cum Hercule tandem clauam, fælicis euentus gratia, Mercurio dicare & offerre, hoc eſt, optatúm operis finem conſequi, velit, Cætera , vt nimis longa prætercam, non abſque cauſa Herculi purgatio Augiæ ſtabuli à fimeto trium millium boum ſpacio vnius diei imponitur; quippe quod eiuſmodi labor nulli, niſi Herculeis viribus, conuenerit. Boues Augias Solis filius ex patrimonio acceperat : Solem enim perhibent Augiam & AEætam habuiſſe filios, Ex quibus vnus Vellus aureum Iaſoni , ſuperatis periculis , obtinendum expoſuit , alter boues aut eorum decimam partem , nempe 300. peracto labore, Herculi promiſit : Ita Solis filii cum Chironis diſcipulis ſemper habent , quod agant propter oues & boues : Ille laborioſus artifex , alter medicus (Iaſon enim nil niſi medicus), vterque Chymicus eſt : At puto neminem adeò fatuæ mentis fore, vt credat vel minimam partem dictorum hiſtorica fide niti , quamuis Ethnici omnia illa lubentes ſuæ religioni conſentanea pro indubitatis acceperint . Sol equidem nihil aliud eſt , quam Chymiæ ſubiectum , Apollo aliàs dictus, qui curſu victor præ Mercurio euaſit ; Et quicquid ibi per vellus aureum arietis denotatur , idem hic per boues à fimeto , hoc eſt , heterogeneis purgandos,

Hercules quis.

Herculis 8. præceptores.

Herculis labores quid.

Hercules & Iaſon Chironis diſcipuli.

dos,

dos, ſubintelligitur: In hoc ſterquilinio noſtra materia reperitur; Hic eſt fimus noſter, quem vide, vt bene agnoſcas, antequam abiicias, hoc eſt, vt boues bene paſcas in ſtabulis, antequam de Herculis hoc labore cogites.

PYTHIA *à Pythone, ſeu Typhone*, ab Apolline ſagittis interempto, vt contabuerit, denominata, ſatis declarant quid ipſa ſibi velint, ſeu à quo & in quem finem inſtituta ſint: Ne vero quis exiſtimet, *Pythonem* fuiſſe aut draconem ingentem & noxium iſti regioni, aut latronem horribilem: Hæc enim non ſunt eo laboris aut honoris precio digna: Serpens ille eſt ingens ſeu Draco, quem Apollo Chymicus ſuis ſagittis, calore putrido operante, figere, interficere & ad putredinem vſque, quæ in nigro colore apparet, redigere debet: Quos ludos cum artifex quidam ad exemplum Olympicorum inſtituiſſet, poſtea continua ſerie à ſequentibus ſtatis temporibus, & locis celebrati ſunt: Cæteris, vtpote Iſthmiis & Nemeis, ſic prætcritis. *Pythia.*

PELOPIDAE, *Pelopis filij, Atreus & Thyeſtes*, in hiſtoriis & poetis paſſim commemorantur, tum propter propria ipſorum facta, tum patris & aui: Quamuis autem pleraque fabuloſa iis adficta ſint, (vti Orpheo & aliis, quo ad parentes & obitum) tamen ſubeſſe iis quandam hiſtoriam veritatem ex multis indiciis colligimus, Tantalus, qui pater Pelopis eſt, filius Iouis ex Plote nympha exiſtimatur, at fictione Poëtarum: Pater TANTALI verus etiamſi ignotus maneat, hoc ipſi rei & perſonæ detrahere nihil debet; Superius lib. 1. ſub Brachmanum Indorum collegio, TANTALI *Pelopidæ*

eiuſ-

Tantali phiala.

eiuſque phialæ mentio facta eſt: Quocirca illum pro ſapientiſſimo viro, Chemię perito, habuimus: Nunc Pelopidas, hoc eſt, eius filium & nepotes ab eo eandem ſcientiam in agni pelle exaratam quaſi hæreditariò accepiſſe ſubodorati ſumus.

Si quis ipſius Tantali, deos conuiuio excipientis, filiumque Pelopem membratim conciſum pro carne alia apponentis, hiſtoriam allegoricam conſideret, primo aſpectu Chymica ſubeſſe arcana videbit; cum tale quid in antiquorum monumentis, quæ Chymica eſſe demonſtrauimus, ſæpenumerò occurrat; vt quomodo Oſiris ab Iſide, *Bacchus ſeu Dionyſius à Nymphis, Iaſon à Bacchi nutricibus, Æſon à Medea cocti* dicuntur & iterum iuuenes redditi: At cum hæc alibi copioſe ſint tradita, ſaltem vnius Franciſci Pici Mirand. verba de Pelope & Pelopidis, quæ l. 2. c. 2. de auro habet, proferemus: *Sic*, inquam, *nonnulli interpretantur Atrei nuncupandum agnum, arietemuè, vt deſcriptam auri faciendi poteſtatem lectoribus inſinuent: Nam Atrei & Pelopis opes ex metallis fuiſſe, ſcriptum reliquit Calliſthenes Olynthius, Ariſtotelis & diſcipulus & conſanguineus.*

Qui cocti iuuentuti reſtituti fingantur.

Et lib. 3. c. 1. *Nec defuere*, inquit, *qui* TANTALI *quoque diuitias tulerint acceptas Chemicæ compoſitioni, deſcriptæ in pellibus agni: Vnde ſit & Pelopis filij, & Pelopidarum regnum longe lateque propagatum, vt hinc abſonum viſum non ſit, quæſiſſe Thyeſtem natu minorem Pelopis agnum, hoc eſt, in agni pelle faciendi auri compoſitionem exaratam, quam in arcanis habuerit natu maior Atreus, extorſeritque Thyeſtes ab vxore fratris cognitæ ſtupro, ex quo & odia & cruentiſſimæ Cœnæ Tragœdiæ: Meminerunt huius rei quanquam obſcuro velamento & antiquiſſimi poetæ, & Cicero, Seneca & Papyrius.* Hæc ille.

Tantali diuitiæ ex Chem. ia.

Quæ à Tantalo ad nepotes eius Atreum & Thyeſtem allegorica referuntur, inde patet, non abſque cauſa efficta eſſe:

eſſe: At quæ ſequuntur, de Ægyſtho Thyeſtis, ex filia Pelopeia filio, quomodo ipſe patruum Atreum, eiuſque filium Agamemnonem trucidarit, Clytemneſtrâ Agamemnonis vxore ductâ, ipſeque poſt ab Oreſte vna cum Clytemneſtra, matre Oreſtis, interfectus ſit, poetarum licentiæ aſſcribenda videntur: Nobis ſatisfaciat, demonſtraſſe *Pelopidas* à *Tantalo* artis ſcientiam accepiſſe, vnde *Tantalus* dicitur punitus, quod deorum arcana aperuiſſet, apudque inferos pæna perenni ſitis famiſque torqueri, cuiuſque nepotes in mutuas cædes & lanienas ruerunt, donec breui omnes *Tantalidæ* interierint: Nam, vt vulgo dicitur, *De malè quaſitis non gaudet tertius hæres*: *Tantalus* enim filio *Pelopi* dum arcanum communicauit, hic quidem ad regnum promotus eſt, at nepotes non diu id poſſederunt: Vnde coniiciendum, quod veteres illi *Brachmani*, iis, quos in artis ſocietatem, amicitiamque acceperint, ex Tantali phiala perpetuum liquorem propinarint, in ſymbolum, quaſi præſtito ſacramento, perpetui ſilentii; quod niſi purè fideliterque ſeruarent, quód tum *Tantali* pæna garrulæ linguæ impendere debeat: Idem *Ægyptij per Harpocratis* ſimulachrum in ſacris *Iſidis & Serapidis* exprimere voluerunt, quod digito labris impreſſo, admonere videbatur, vt ſilentium fieret.

Tantalus punitus, quod deorũ arcana aperuiſſet.

Cur Brachmana ex Tantali phiala biberint.

Ægypti Harpocrates.

PYTHAGORAS inter philoſophos Græciæ primus fuit, qui, vt erat diſcendi cupidus ac laboris inuicti, in Ægyptum traiecit, Amaſidi Regi commendatus à Polycrate Samio, vbi multa didicit, mores, ritus ac Theologiam AEgyptiorum, quæ Chemiam ſibi coniunctam habuit, diligentiſſime perſcrutans: Vnde Babylonem profectus eſt, vt Chaldæos inuiſeret, à quibus ſyderum curſus, eorumque in genituris hominum effectus edoctus eſt. Primus

Pythagoras primus philoſophorum in Ægyptũ contendit.

Pythagoras animæ migrationis auctor.

mus τῆς μετεμψυχώσεως, hoc eſt, transfuſionis & migrationis animarum in alia corpora, auctor fuit, aut ſaltem hanc opinionem doctrina promulgauit: Ideo ſe Æthaliden, poſtea Euphorbum, poſtea Hermotimum, deinde Pyrrhum ac poſtremo Pythagoram fuiſſe aſſerebat: Quam opinionem illum à Brachmanibus Indis potius, quam Brachmanas à

Brachmani & Gymnoſophiſtæ cũ Pythagoreis conueniunt.

Pythagoricis accepiſſe, credibile eſt: Nam de ea ſimiliter ſentire ſapientes illos Indos & Gymnoſophiſtas Æthiopas, ex Apollonii relatione patet; qui omnes eodẽ victus genere & veſtitu cum Pythagoricis vſi ſunt. Sunt enim adhuc hodiè Brachmanæ iſti Indi ſapientes ſummo in honore apud

Brachmanarum modernorum ritus.

Orientales reges, religioni Deorum addictiſſimi, ſed Dæmonum tantum & ſuperſtitioſorum cultuum, cum exciderint ab illa ſapientia, qua priſcis ſeculis celebres habiti ſunt. Horum hiſtoriam, habitus & formas refert *Iohannes Hugonius Lindſconius Herlemius*, qui ad extremas Indiæ regiones profectus diligentiſſimè ſingula notauit, quæ de iis

Cap. 38. peregrinationis eius.

comperit: *Brachmanas præfectos eſſe ait ſacerdotio Idoli Pagodes, totius Indiæ celeberrimi, potiriqúe præcipuis dignitatibus in aulare-*

Brachmanarum modernorum doctrina.

gia: Ex horum nutu & diſciplina omnem religionem tradi: Credunt illi, docentque vnum ſummum Deum eſſe æternum, omnipotentem, conditorem & conſeruatorem mundi totius: ſed animas iuſtorum poſt mortem cœlo inferri & aſſiſtere ſummo Numini, hominumque interceſſores eſſe inter Deum & mortale genus & inuocantes audire, illiſque poteſtate à Deo accepta, opem ferre in neceſſitate: Ideo coli & venerari debere, ſed ſub forma, quantũ exprimere poſſunt horribili, vt metuat populus & formidet illos offendere, cum poſſint obeſſe, quibus velint, ſicut & prodeſſe. Reliquas defunctorum animas minus puras credunt migrare in alia animalia, ſiue ratione prædita, ſiue bruta, prout meritis ſunt præſtantiores, & minoribus peccatis

catis

Digitized by Google

catis inquinatæ & in illis corporib. puniri & agitari, donec repurgatæ à vitiis mereantur reuerti in humana corpora. Sub cuius doctrinæ prætextu Diabolus ſubhorribili illa forma ſe coli impetrauit. Vixit Pythagoras Olympiade ſeptuageſima Crotone in Italia, vbi leges incolis ſcripſit, & trecentis ferè diſcipulis, viris claris, floruit, qui ad eum noctu audiendum conueniebant, inter quos celebres fuerunt *Archytas Tarentinus, Zeleucus, Charondas, Alcmaeon Crotoniata, Hippaſus Metapontinus, & Philolaus Crotoniata:* Ipſiuſque ſchola durauit vſque ad nonã & decimam generationem: Pythagoræ diſcipuli facultates omnes in vnum conferebant, vt omnibus eſſent communes; Quinquennium totùm ſilebant, antequam ad præceptorem admitterentur. Scripſit tres libros, de inſtitutione, de ciuilitate & de Natura, quos *Plato centum minis ſibi emi curauit, quæ efficiunt mille coronatos aureos*: De variis præceptis & regulis eius doctrinæ hic non ſumus ſolliciti, verum duas ſaltem quæſtiones circa illum diſcutiemus; quarum prima erit, An Pythagoras Magus fuerit, & Magia diabolica vſus fuerit: Altera, an aurificii cognitionem habuerit, necne.

Pythagoras quando floruerit.

Pythagoræ diſcipuli qui.

Pythagoræ ſchola quãdiu durauit.

Pythagoricorum facultates communes.

Pythagoricorum ſilentium.

Pythagoræ libri, quos Plato emit magno pretio.

Pythagoras an Magus.

Quoad primam, dicitur aquilam ſupervolantem magico ſuſurro ita incantaſſe, vt cicur ad eum venerit: Ferunt illum eodem die & hora viſum fuiſſe & collocutum cum amicis familiaribus Crotone & Metaponti: Cumque aliquando vrſam feritate horribilem conſpexiſſet, ſola voce ad ſe venire iuſſit, quam manibus demulſit & domum abductam reddidit cicurem: Quam paulo poſt cum dimiſſurus eſſet, iureiurando tanquam verbis conceptis adegit, ne inpoſterum vlli animantium inferret damnum, quod præſtitiſſe poſtea compertum eſt: Ita & bouis auribus quæpiam immurmnrans, eum à fabis,

Pythagoras an Chymicus.

Quæ miranda fecerit Pythagoras.

quas in agro lacerabat, abſtinere & abire coegit: Ariſtoteles teſtatur Pythagoram ſolis verbis interemiſſe in Hetruria ſerpentem morſu noxium & grauia damna inferentem: *Pythagoræ ludicrum.* Ipſum quoque Pythagoram dicunt Pythagum, hoc eſt, ludicrum per ſpeculum factitaſſe, vt quę collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeculo, moxque literis ad lunam pleni orbis obuerſis ſtanti à tergo, vt in Lunæ diſco exaratus cōmonſtrauit: Quod refert Suidas in voce σελαχὶ γωνὶ Et Cæl. Rhod. l. 9. c. 23. Quin & tam certas de futuris prædictiones ſciſcitantibus prænunciauit, vt illi idcirco Pythagoræ nomen *Pythagoras vera prædixit.* inditum multi aſſeuerent, quod æque certa reſponſa referret ac ipſe Pythius Apollo. Timon in Sillis dicit: *Pythagoram arte Magica inſignem fuiſſe*: Chaldæos enim frequentauerat, qui circa Aſtronomiæ rationes & prædictiones plurimum occupantur: Verum hæc ratio videtur parum inferre: *Plinius quoque aſſeuerat illum magicas artes exercuiſſe, vt & Democritum:* Nam vterque herbarum Magicarum nomina quædam recenſet. Vt Pythagoras nominat *Coraceſiam, Calliciam, Menaidem, Corinthadem, & Aproxin*: *Herba magica Pythagora nominata.* Primis duabus aquam ſubitò glaciari & concreſcere fama eſt: Corinthadis decocto in aqua protinus ſanari ſerpentū venenatorum morſus, ſi eo foueantur: Eundē ſuccū effuſum in herba ſi quis veſtigio conterit, aut ſi eo forte reſpergatur, inſanabilem perire. Democritus has connumerat herbas *Herba magi a Democrito nominata.* veneficiis aptas *Chirocineta, Aglaophotin; Marmaritin, Achememdon, Hippophauada & Adamantida. Marmaritide* vſos fuiſſe Magos aſſerit, dum vellet euocare Deos & aeris Genios ac Dæmonas & eos elicere ad reſponſa fatidica reddenda: *Achemenidis* radices in paſtillos redactas, ſi fontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatus noctu confitentur omnia, quę commiſerunt, quæ per tormenta extorqueri nō poterant. Verū non exiſtimo, ideo quem magum

aſſeue-

Digitized by Google

aſſeuerari poſſe, ſi herbis medicinalibus partim, partim Magis vſitatis vtatur, aut earum nomina inſcriptis ſuis ponat; Quod feciſſe Democritum conſtat, qui vnam rem innumeris nominibus, propter aliquam ſimilitudinem, & ſic quoque *Achemenidis & Marmaritidis* vocibus, appellauit. De coniurationibus Pythagoræ, quas animalibus adhibuit, an illæ ſint magicæ ac diabolicæ, iudicent alii. Ad alteram quæſtionem, quæ propria eſt huic tractationi, accedo: Scribunt Pythagoram in medicinæ præceptis & curatione morborum adprime fuiſſe exercitatum, & ſcripſiſſe librum de Natura; Ammianus refert illum aliquando cum in Olympia eſſet, adſtantibus femur ſuum oſtendiſſe, quod aureum erat; Et quamuis aurum in externo vſu & ornamentis prohibuerit, ipſe tamen aliquando aurea corona capiti impoſita inceſſiſſe legitur; Aurea quoque illius carmina, quæ ſunt quaſi Regulæ vitæ ſuis diſcipulis præſcriptæ, in hunc diem extant, in quibus mentionem facit conſociationis animæ & ſpiritus cum corporibus, quam fieri in philoſophia occulta manifeſtum eſt. Ad hæc referunt, Pythagora docente Crotone fuiſſe Meſſem auream. Deinde, quod Pythagoras in Ægyto, apudq; Gymnoſophiſtas & Chaldeos ſtuduerit, maxime atteſtatur eius arti Chymicæ, quam alii antedicti inde reportarint. Cui & hæc duo ſubſcribunt, quod tam ſtricte ſilentium ſuis diſcipulis impoſuerit per quinquennale ſpatium, more Aegyptiorum & Brachmanum: ac animæ tranſmigrationem in alia corpora cum iiſdem tradiderit. Cum enim anima quaſi auri, hoc eſt, forma & tinctura in imperfecta mittitur corpora metallica, hæc eſt vera quædam μετεμψύχωσις. Sunt & ex Chymicis, qui Pythagoram Chymiæ occulte deditum fuiſſe affirment. Hinc liber Turbæ philoſophorum refert ſententias ſapientum in tertia ſynodo Pythagorica.

Pythagoræ coniurationes an magica.

Pythagoras morbos curauit.

Pythagora aureum femur.

Corona aurea.

Carmina aurea.

Meſſis aurea.

In proiectione tinctura ſeu auri anima eſſe tranſmigrationem animæ.

Pythagorica ſynodus.

gorica collectas eſſe, Et Pythagoram philoſophum & magiſtrum introductum; cuius hæc ibidem verba ſunt tanquam præſidis. *Bene aptaſtis, ô filij doctrinæ harum naturarum deſcriptiones, ex quibus Deus omnia creauit; Perſequimini ergo.* Atque ſic in toto illo libro Pythagoras primas tenet, tanquam eius artificii magiſter, cæterique philoſophi illius diſcipuli. Non dubium itaque eſt Pythagoram in hoc doctrinæ genere fuiſſe expertiſſimum & verè magiſtrum, cum antiqui chymici, qui fortè eius ſcripta & vitam ex aliis indiciis exploratam habuerunt, id vnanimiter ſtatuant: Imò nonnulli ex recentioribus chymiæ amantibus de faba Pythagorica, inter quos Iohan. Chryſ. Fan. hunc in modum ſcribunt. *Ariſtoteles*, inquit, *ipſe libro de ſecretis ſecretorum (ſi modo is liber Ariſtotelis eſt) lapidem animalem, vegetalem & metallicum, ouum nominat, & hoc Pythagoras, ſi Marcello credimus,* FABAM. Hæc ille. Si itaque Pythagoras ouum philoſophicum per fabam intellexit, cauſam videtur habuiſſe, cur præceperit, *fabam ne comedas*. Abſtinendum autem duxit à faba Ægyptia, quòd crederet hanc eſſe ſedem animæ: Colocaſia hæc fabula dicitur, extus colore nigro, intus rubeo, quæ quaſi Embryonem in vtero geſtare cernitur. Luto mixta in aquam proiicitur, & ſic excreſcit in vegetabile ad multas res vtiliſſimum: quibus ſatis demonſtraſſe videmur Pythagoram potius chymicum quam magum extitiſſe.

Pythagoras magiſter Chymicorũ declaratus.

Faba Pythagorica quid.

Colocaſia quid.

Xamolxis Pythagoræ in itinere comes fuit, qui iiſdem cum eo præceptoribus vſus eaſdem doctrinas ſecum domum in Samothraciam retulit: Vnde nomen magni & diuini philoſophi in patria ſua obtinuit, qui religionem nouam & leges, quas ſe à Veſta (Dea ignibus præfecta) accepiſſe non tam finxit, quam allegorice affirmauit, vulgus imperitum docuit & multis vtilibus vitæ inſtitutis erudiit

Xamolxis Pythagoræ Comes.

Leges à Dea Veſta acceptæ, hoc eſt dea ignibus præfecta.

rudiit. Sunt, qui auro precioſiora eius dogmata fuiſſe, tradiderint, ipſumque iuſtiſſimum, & Aureum, Semideum & Heroa appellarint.

Anaxagoras Clazomenius Ægyptum quoque adiens occultas inde ſcientias reportauit: Phyſicam ſecretiorem diligentiſſimè indagauit, prior lunam obſeruans, eiuſque ſolis ecclypſes, non in morbum deorum illorum, ſed in concurſum duorum corporum lucentium referens. Lunam & ſolem non pro diis habuit, ſed ſolem pro lapide rubeo, ardente, circumgyrante; vnde in vitæ diſcrimen venit: Ex luna Leonem ab Hercule interemptum decidiſſe, ſtatuit. Ex Aethere lapidem ingentis magnitudinis lapſurum prædixit, quod & euenit. Citatur ſæpenumerò, vt chymicus, non ſolum in turba philoſophorum, ſed quoque ab aliis, vt à Bono Ferrar. & Zachario his verbis: *Verum id eſſe teſtatur Anaxagoras inquiens: Sol noſter eſt rubeus & ardens, qui coniunctus eſt animæ albæ & naturæ lunæ, ſpiritus medio, quamuis totum ſane nihil aliud ſit, præter argentum viuum philoſophicum.* Quod ſubſtantias corporeas ex ſimilibus particulis deduxerit, abſque dubio ad philoſophiam occultam reſpexit, non ad vulgarem, in qua ab Ariſtotele, vt omnes alii, carpitur & taxatur.

Anaxagoras Ægyptū quoque adiit.

Anaxagoras primus Eclypſium cauſas docuit.

Quid prædixit.

Anaxagoras Chymicus citatur.

Heracletus philoſophus clarus ob obſcuritatem, quam ſcriptis ſuis adhibuit, perhibetur: Fletui, vt Democritus riſui, indulſit eaſdem ob cauſas: Veritatem in abdito ſpecu occultam & neglectam iacere deplorauit: Sectam quoque ſeu ſcholam inſtituit, in qua inter reliqua dogmata, ignem pro principio omnium rerum habuit: Eius libri & Virgilius in Æthna, agens de metallis, meminit his verſibus:

Heraclitus obſcurus in ſcriptis.

Heracleti quæ dogmata.

Cogi-

Cogitet obſcuri veriſſima dicta libelli
Heracleti & ibi nihil inſuperabile gigni.

Hunc & aureolum fuiſſe philoſophum hinc conſtat, quod de metallicis, eorumque natura ſcripſerit ita, vt tamen obſcurior, non ab omnibus intelligi voluerit, quemadmodum & Democritus fecerit.

Apollonius Tyanaus, vbi natus. APOLLONIVS *Tyanaus*, dictus, quod in Tyana vrbe Cappadociæ natus ſit. Patrem habuit Apollonium virum nobilem. Vitam, peregrinationes & facta eius omnia hic velle recenſere, nimis longum foret. Quocirca, quæ ad Chemiæ eius cognitionem ſpectent, perluſtrabimus; Et deinde quæ miracula fecerit, an ea ex rerum naturali vi & proprietate, an Dæmonum opera perpetrarit; Ac denique quod Chriſto ſaluatori neutiquam comparari debeat aut poſſit. *Apollonium fuiſſe chymicum qua atteſtentur.* De primo, Chymicum eum fuiſſe, demonſtrant omnes eius peregrinationes ſuſceptæ ad ea loca etiam remotiſſima, vbi Chemia eſſet maximè in vſu, nempe ad Magos & Chaldæos, Brachmanes Indiæ, Aegyptios & Gymnoſophiſtas Aethiopas. Quibus de rebus præſertim apud Brachmanes Indos diſſeruerit, ſuperius relatum eſt, nempe *de Aqua Auri, Phœnica, Pautaurea lapide qui magnetem imitatur* & aliis eiuſmodi, Hæc eſſe Chymica & nucleum totius chymiæ nulli non cognitum eſt. *Apollonius de quibus chymicis rebus apud Brachmanes diſſeruerit.* Hinc ex Tantali quoque Phiala bibiſſe dicitur, ne cuiquam aperiret arcana ab illis percepta, apud quos, nempe ſapientes Indię per quadrimeſtre integrum familiariter verſatus, ab iis in omni ſapientia & doctrina de occultis Magiæ & naturæ ſecretis inſtitutus fuit. *Apollonius ex Tantali phiala bibit.* Poſt ab illis abiens iam in chymia & totius philoſophiæ arcanis perfectus ad reliquas regiones perrexit, tum vt plura addiſceret, tum vt illorum mores & vitę genus coràm videret. Inter hæc mirabile eſt, quod de eo narrant, *Apollonii liberalitas.* Cum conſuleretur à quodam, qua ratione theſaurum, quo

diteſceret, inuenire poſſet. Is duobus drachmarum millibus emit agellum in ſuburbano, quem conſultanti dono dedit, monuitque vt diligenter eum coleret. At is inter fodiendum amphoram inuenit tribus millibus Daricorum aureorum plenam: His opibus locupletatus Apollonio, tanquam Deo alicui, venerabundus gratias egit, illumq; omnibus honoribus proſecutus eſt. De ſecundo; Epheſi dum eſſet, peſtem auertit hoc modo: Epheſiis amicis oſtẽdit ſenem quendam mendicum, ſordidum & veſtibus pãnoſis amictum, vultuque horrido. *Hunc*, inquit, *lapidibus obruite, idque ſtatim factum eſt*, peſtiſq; contagium ſedatum. Paulo autem poſt detracta lapidum congerie, caninum corpus inuentum eſt, quod Apollonius Dæmonem eſſe affirmabat, procuratorem eius luis; factiſque ſacrificiis Epheſios expiauit & ſummo Numini reconciliauit. Athenis Hierophantæ ſacerdoti, qui Epidauria ſacra celebrabat, prædixit mortem poſt quadriennium, quod tanquam incantator & dæmoniacus ab eo prohibitus ſit ſacris initiari; ac ibidem ab adoleſcente molli & effœminato Dæmonem eiecit. Menippum à Lamia ſeu Empuſa, quæ illi adoleſcenti formâ ſingulari nubere voluit, liberauit Corinthi. Puellam nuptiarum die mortuam inuocatione numinis ad vitam reuocauit. Alexandriæ leonem ſibi ſupplicem dixit animam Amaſis habere, ideoque Leontopolim mittendum, ibique in templo alendum. In Æthiopia Satyrum mulieribus infeſtum vini potu ſopitum vinxit, & ne impoſterum vim inferret illi regioni cauit: Helleſpontiacas vrbes à terræ motuum concuſſione ſacris inſtitutis liberauit. Apud Tharſum iuuenem à cane rabioſo morſum cane accito ſanauit. Romæ à Domitiano in carcerem coniectus fuit, Euphratis accuſatione, quod Epheſi de peſte reſponſa dediſſet, quod ſe Deum æſtimari pateretur,

Quæ Apollonius admiranda perfecit.

Peſtem ab Epheſiis auertit.

Apollonius vt incantator prohibitus à ſacris Epidauriis.

Dæmonem eiecit ab adoleſcente.

Ab Empuſa alium liberauit.

Puellam mortuam reſuſcitauit.

Satyrum vinxit.

Apollonius Romæ accuſatus & in carcerem coniectus.

Q quod

Digitized by Google

quod euentus rerum prædiceret: quod multa in Imperatorem palàm & ſecretò fuiſſet locutus, quod puerum Arcadem immolaſſet in ſacro Magico, quod cum Nerua conſpiraſſet in Domitianum, quodque incantator, impoſtor, præſtigiator & Dæmonum euocator coargueretur: At Æliani, Iudicis fauore, Domitianus mitior redditus atque Apollonius ad diluenda obiecta crimina admiſſus eſt; nempe ſe Dei cultorem eſſe, magiàm malam non ſectari, incantationes & præſtigias auerſari, ſe in templis aſſiduum precibus vacare, deoſque magos non admittere, ſacra impia nunquam feciſſe, ſe fauere Neruæ, ſicut cæteris bonis: ſe innocentia vitæ fretum Romam veniſſe; vinculis itaque dimiſſus (quæ voluntariè paſſus eſt, quia quoties voluit compedes excuſſit & recepit) cum in prætorio multa hominum caterua ſtipatus foret, qui in eum intentos fixerant oculos, ex omnium adſtantium aſpectu ſublatus diſparuit, pauloque poſt Damidi, (qui ipſi comes itineris ſemper adfuerat) quem Dicæarchiam ad Demetrium Philoſophum Româ exulem, præmiſerat, & Demetrio ſedentibus in templo Nympharum ad mare prope vrbem ſubito non expectatus adfuit: Bizantii ferocitatem equorum verbis quibuſdam obmurmuratis compeſcuit, vt nunquam mitiores apparuiſſent, vt ſcribit Cedrenus: Conſtantinopoli quoque Stichioſes aliquot poſuit & conſecrauit rogatu ciuium, quæ adhuc in hodiernum diem perdurant ad auerruncandos morbos, & noxiorum animalium infeſtationem: Vna enim fuit ſtatua erecta contra luem, quæ ſæpe in ea vrbe graſſabatur: Quam cum Mahometis Amurathis filius occupata Conſtantinopoli 29. Maii Anno ſalutis 1453. euertiſſet, tam ſæua peſtis vrbem eo anno inuaſit, vt multa hominum millia eâ conſumpta ſunt: Aliam ibidem Stichioſin contra ſerpentes, erexit, cui impoſiti ſerpentes tripli-

Apollonius obiecta crimina diluit.

Apollonius ex oculis adſtantium diſparuit.

Ferocitatē equorum compeſcuit.

Stichioſis Conſtantinopoli erexit.

Statua contra peſtem.

Statua contra ſerpentes.

triplices ex ære conflati & inter ſe nodis cohærentes: Hæc columna quoq; hodie extare in eiuſdem vrbis Hippodromo, quod Atminda vocatur, ex relatione aliorũ, perhibetur: Antiochenſes à culicibus & ſcorpionibus hoc modo liberauit: Præcepit Antiochenſem populum calamos geſtare & circumire mouendo calamos & exclamando: *Vacet vrbes culicibus, vacet vrbs ſcorpiis*: quo facto, ſubito euanuerũt ſcorpii culiceſq;: In Aegypto ad Nilũ erexit ſtichioſin aduerſus Crocodilos: Cardanus l. 8. ſubtilitatum ſcribit Crocodilos noxios eſſe ſupra Memphim, quę Cairus hodie vocatur, infra verò eſſe mitiores: Cauſam adducit hanc: *Ante annos ſeptingentos Mahometi cultores Aegygtum occuparunt, & in euerſione templi cuiuſdam inuenerunt Crocodili ſtatuã plumbeam loco ſacro arcanoq; abſconditã, quam poſtquã eruiſſent & confregiſſẽt, Crocodili, qui in Nilo erãt, & reliquis Aegypti paludibus noxÿ & infeſti ceperunt eſſe hominibus*: Neq; dubiũ eſt hãc conſecrationẽ ab Apollonio factam fuiſſe, ſicut & aliæ fuerunt: Multa prædixit, quæ ita euenerũt: Domitiani mortẽ præuidit, diẽ, horam & momentum lõgè abſens indicauit: Dum n. Epheſi eſſet & in Xyſti luco meridie diſputaret Apollonius, ſubito quaſi & repentino pauore perculſus vocem dimiſit: deinde conciſè magis, quam conſueuerat verba proferre cepit; poſtea tandem oblitus quæ diceret, obticuit: pauloq; progreſſus exclamauit: *Percute tyrannum, percute*: Dion in vita Domitiani de hac re ita ſcribit: Apollonius aſcendens in lapidem elatiorem, conuocanſq; populum exclamauit, Καλῶς Στέφανε, εὖγε Στέφανε, παῖε τὸν μιαιφόνον: ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. *Benè Stephane, euge Stephane, percute homicidam & tyrannum: Tu percuſſiſti, vulneraſti, occidiſti*: Ad eius verba cum ſtuperent Epheſii, *confidiſe*, inquit, *Tyrannus occiſus eſt hoc momẽto, quo me conticentẽ vidiſtis*. Idq; ſic reuera ſe habuit. De morte eius varia tradunt (quæ tamen fabuloſa arbitra-

Contra culices & ſcorpios quid fecerit.

Aduerſus Crocodilos.

Apollonii prædictiones certæ.

Domitiani mortem præuidit & momentum Epheſi indicauit.

mur) nempe in templũ Apollonium in Lyndo Rhodi iuiſſe, valuis ſe aperientibus noctu, atque iterum claudentibus: Tum quoſdam ad oſtii commiſſuras applicantes aures audiuiſſe & vidiſſe medio lumine cantum, tanquam virginum ſuauiter modulantium. Et emiſſam vocem: *Veni de terra, veni, aſcende in cœlum, ſicuti deſuper in terram veniſti.* Hæc poſtquam pronunciata eſſent, patuere ſubito fores & Apollonius repente ex oculis ſpectantium abreptus diſparuit. Verùm magni eiuſmodi philoſophi affectarunt poſt mortem tanquam dii celebrari; vt apparet in Pythagora, Empedocle, & hoc Apollonio; qui proptereà dicitur ſemper in ore habuiſſe hanc ſententiam: *Late dum vixeris, ſin minus id potes, late cum è vita ſis diſceſſurus.* At Apollonius in vita non latuit, ſed omnibus ſeſe honorandum præbuit. In morte verò latuit; Ideo dicitur Damidem (alias indiuiduũ ſibi comitem) data opera ablegaſſe, ne ſuæ mortis illum haberet teſtem. Poſt mortem, vti Deus gentilitius à Tyanæis cultus eſt, at nullum illi ſepulchrum conſtituerunt, cum eius corpus nuſquam poſtea viſum aut inuentum ſit, ſed ſtatuis ſacriſque ceremoniis venerati ſunt. DE APOLLONII Miraculis aliorum iudicia: Anaſtaſius Theopolis Epiſcopus: *Quibuſdam locis,* inquit, *ad hunc vſque diem Apollonij Tyanæi ſtant opera & ſuam habent efficaciam: alia quadrupedibus & volucribus damnoſis auertendis: alia ad inordinatos animorũ excurſus inhibendos: alia aliis rebus, quæ hominibus detrimẽtum afferrent, arcendis: Neq; eo tantum viuo dæmones per ipſum tot & talia egerunt, ſed ipſo etiam mortuo ad monumentum eius perſeuerarunt: Atq; ipſius nomine miracula quædam ediderunt ad decipiendum miſeros homines, qui facilè huiuſmodi rebus ſe à diabolo in fraudem adduci patiuntur. Quid dicam de Manethonis magicis operibus qui tantus fuit iſtarum impoſturarum artifex, vt ſemper palàm Apollonium irriſerit, vt non perfecta eius doctrina peritia inſtructũ: Oporte-*

Apollonius diſparuit ex templo & poſtea nuſquam viſus.

Apollonius data opera mortem ſuam celauit.

Poſt mortẽ vt Deus cultus Tyanæis.

De Apollonii miraculis iudicia aliorum.

Manethon Magus Apolloniũ irriſit.

Oportebat enim, aiebat, *eum; ſicuti ego ſoleo, ſolis verbis perficere quæ vellet non operum effectionibus ad ea vti.* Iuſtinus in quæſtionibus ad Orthodoxas quæſt. 24. de eo hoc modo loquitur: *Apollonius, vt vir naturalium potentiarum & diſſenſionum atque conſenſionum earum peritus, ex hac ſcientia mira faciebat, non auctoritate diuina. Hanc ob rem indiguit aſſumptione materiarum idonearum, quæ eum adiuuarent ad id perficiendum, quod efficiebatur: Et Apollonij quidem opera, quoniam facta ſunt ex ſcientia rerum naturalium ad corporalem actionem hominum, propterea ea non euertit* DEVS. Suidas, cum Magiæ ſpecies declarat, ait: *Magia eſt inuocatio dæmonum beneficorum ad aliquod bonum conficiendum; cuiuſmodi Apollonij Tyanæi prædictiones fuerunt.* Philippus Beroaldus de Apollonio loquens, ita ait: *Apollonius peregrinatione multiuia non parum multa percepit, ad animum formandum, vitamque inſtruendam mirè congruentia: Caucaſum tranſcendit; Indiam penitiſſimam penetrauit: Brachmanas philoſophiæ conſultiſſimos adijt, & vna cum illis ex Tantali phiala potauit: Memphiticos vates acceſſit: Æthiopum Gymnoſophiſtas explorauit, & menſam* SOLIS *vidit in Sabulo: Inſtar Herculis, luſtrator Orbis, purgator animorum, domitor vitiorum, ſititor ſcientiæ, ſpretor pecuniæ, amicus Deorum: Tanta ſanctitate præpollens fuiſſe memoratur, vt pro Deo coleretur: Hic eſt ille Tyanæus, quem mortuis vitam reddidiſſe, quem in Domitiani conſiſtorio nuſquam comparuiſſe, quem non minora, quam* DEVM, *miracula feciſſe prodiderunt:* Et paulò poſt: *Quem inter temulentos abſtemium, inter purpuratos linteatum, inter vnguentatos horridum, inter luxurioſos frugaliſſimum, inter tiaratos, coccinatos, pumicatos, venerabili ſqualore fuiſſe credidit antiquitas.* Quantum ad nos, vti Apollonium non omnino à ſuſpicione Magiæ liberare poterimus, ita tamen pleraque eius facta, ad

Iuſtini iudicium de Apollonio.

Apollonii opera cur Deus non euertit.

Philippi Beroaldi de Apollonio iudicium.

Apollonii facta pleraque ex cogni tione rerum naturali.

hominum vtilitatem ſpectantia, ex cognitione natura- lium proprietatum in rebus latentium profecta eſſe cum antè dicto Iuſtino non dubitamus: Cognouiſſe enim illum rerum ſympathias & antipathias nullum eſt dubium.

Apollonius fuit inſignis phyſicus & aſtronomus eius libri.

Ad hæc Aſtronomus fuit inſignis, cuius, inter cætera opera, numeratur liber nobilis de conicis figuris; quem Raphael Maffeus Vollaterranus l.13.c.3. Antrop. ſcribit adhuc ſeruati Romæ in Bibliotheca Vaticana: Philoſtratus quoque (qui Apollonii vitam deſcripſit ex quo hæc decerpta) teſtatur illum ſcripſiſſe libros quatuor de aſtrologica diuinatione: Aſtrologiæ itaque peritiſſimus, Chaldæorum & Aegyptiorum more, multa hinc prædicere & ad certas cōſtellationes perficere potuit: Excuſandus verò videtur in multis ſuperſtitioſis, quia Ethnicus fuerit; An verò diuinũ aliquem virum, veluti prophetam, miraculis clarum, Deus aliquando Ethnicis miſerit, an verò dæmon malus eiuſmodi ſubornare poſſit ad iuuandos, & ſimul decipiendos homines ſub ſanctitatis ſpecie, in medio relinquimus: Pro tertio itaque dicimus, Chriſtum mundi Saluatorem cum Apollonio neutiquam comparari debere: Nam Chriſtus quæ fecit, non ex naturali rerum proprietate, nec aſtrologicis ſtellarum poſitionibus, nec aliena angeli aut dæmonis virtute, Magicave vi miracula edidit, ſed propria & diuina potentia, qua ægrotos ſanos, cæcos videntes, claudos ambulantes, ſurdos audientes, mortuos viuos reddidit, ſeque ipſum, quod omnium maximum eſt, è morte eripuit; qui neque ſe clanculum alicubi abdidit, vt inde ad ſuperos migraſſe æſtimaretur, ſed viſibiliter ſpectantibus innumeris hominibus in cœlum aſcendit: Demus Apollonium imaginibus eiuſmodi poſitis quid effeciſſe miraculorum, at ſane hoc vel ex certis conſtellationibus obſeruatis ad certum

Apollonius ſcripſit de aſtrologia.

Apollonius in minimis Chriſto cōparandus.

Chriſti miracula.

Digitized by Google

certum tempus, cum eæ imagines factæ ſunt, vel ex dæmonum cooperantium ope & virtute contigit: Idem dicendum de prædictionibus ſeu vaticiniis eius; Quæ ex Magica naturali & licita perfecit, improbanda non erunt; Quod puellam, nuptiarum die mortuam, vitæ reſtituerit, ab eius laudis ebuccinatoribus fortè amplius, quàm fas eſt, aut veritas patitur, prædicatur: Solent enim eiuſmodi puellæ præſertim prouectioris & nubilis ætatis præfocatione vteri ſeu ſtrangulatu decidere, tanquam mortuæ, abſque ſenſibili pulſus aut reſpirationis motu; vnde ſæpe cognitum eſt, tales præfocatas, corde à venenoſis fumis ex matrice euaporantibus circumcluſo, pro mortuis elatas fuiſſe ac pòſt per ſe reuixiſſe, aut potius meliuſculè habuiſſe; Talem itaque virginem, quaſi mortuam (quia mortuæ omninò ſimilis fuit) Apollonium adhibitis quibuſdam bonis remediis, quæ ipſi ad manum fuere, motui & loquelæ reſtituiſſe, veriſimile eſt; precibus ad Deum nihilominus fuſis; Quod ſi virum aut iuuenem verè mortuum reſuſcitaſſet, tum illum hoc non Magica vi, ſed diuina virtute, ſibi à Deo conceſſa, non propria feciſſe arbitraremur.

Apollonius puellam ſuffocatam ex vtero pro mortua vitæ reſtituit.

Nec verò hunc virum Diabolicæ Magiæ nimis deditum fuiſſe, demonſtrant eius bona opera & commoda, quæ fecit in vtilitatem ſemper, nunquam in damna hominum. Secundo quod adeò in vita, virtutis, abſtinentiæ & caſtitatis obſeruator & admonitor, vitiorum autem omnium, impietatiſque extirpator extiterit; Tertiò, quod euentus aut mors eius non aliter quam virum bonum eum conuincant, cum propter illicitam Magiam non punitus inueniatur, licet accuſatus; cum ſemper velut inſons euaſerit.

Apollon. Magiæ diabolicæ deditum fuiſſe vix eſt credibile.

MICHAEL PSELLVS ex Græcis recentioribus fuit, philo-

Michael Pſellus chymicus præclarus.

philoſophus non ſolum Democritiçæ ſcientiæ, hoc eſt, Chemiæ deditus, ſed quoque in aliis philoſophiæ partibus adprime verſatus; tanquam Ariſtotelicus excellentiſſimus: Scripſit enim non ſolum *Rhetorica, Hiſtorica, Mathematica; ſed & Phyſica, Medica & Chemica*; vt ex collectaneis Flamelli & propriis eius operibus apparet: vbi cum *Xiphilino Patriarcha Conſtantinopolitano* inter alia colloquium habet, dicens, ſe illi ſibi concredita ſubterranea monſtraturum, ſi in cœleſtibus ab eo viciſſim inſtituatur; eius verba hæc ſunt: *Quidnam tibi igitur totam Democriti Abderitæ ſapientiam breuiter reuelabimus, nihil intus in aditis relinquemus?* Et mox: *Tibi enim præſtantiora concredita ſunt, ac tu de cœlo Deum deducis & euehis animam & mentem, quæ in materia eſt, & applicas rei exemptæ à materia: Ego vero humi iaceo, ac naturæ contemplator ſum, nec dum retuli me ad rerum non aſpectabilium ſpeculationem: Quoniam nondum mihi acutius lumen factum eſt: Noſti igitur, quid faciemus, inquit, Mihi quidem terræ adita concredita ſunt; Tu verò illa cœleſtia es conſecutus: Impertiamus ergo inuicem res, quas habemus: Tu mihi egregia ſpectacula: Ego verò tibi naturales effectus: Sed viden' Quid ego tibi fecerim: Cum enim auri fontes aperuerim, nec Athô concuſſi, nec Pangeum commoui, nec venas quaſdam ſubterraneas recluſi, ſed lapides inter ſe conterens, & herbas quaſdam miſcens, ingenuè tibi ac vtiliter aurum valdè pretioſum elaboraui*, &c. De eodem Pſello Picus Mirandulanus libr. 2. cap. 8. ſic refert: *Idem paucis ſchedulis artem ſcribens, quam ſub trutina philoſophiæ prius examinandam ſuſceperat, recipi miratur præditam à Strabone naturalem vim quandam fontis tranſmutantem, non recipi metallorum verſas in alterutrum artis beneficio formas, quarum multas ille commemorat. Præter iam dictos ex Græcis Chymici ſunt ſequentes.*

Democriti ſapientia Chymica à Pſello prædicatur.

Pſelli colloquium cum Xiphilino.

Olympiodorus Alexandreus Platonicus & Ariſtoteles interpres, qui Chemica quoque ſcripſit. *Olympiodorus.*

Heliodorus, qui ad Theodoſium Imperatorem de Chymicis ſcripſit. *Heliodorus.*

Stephanus, ad Heraclium Cęſarem, librum edidit de magna & ſacra ſcientia, nempe Chemia. *Stephanus.*

Zoſimus ſcripſit de ſecreta arte & compoſitione aquarum ad χρυσοποιΐαν. *Zoſimus.*

Iſaac, monachus, qui ſcripſit ἀργύρου μέθοδον: *Iſaac.*

Blemidas, qui ſcripſit περὶ χρυσοποιΐας: qui tres vltimi authores dicuntur extare in regia Galliæ bibliotheca. *Blemidas.*

Deinde ſunt, *Pelagius, Africanus, Syneſius, Theophilus, Ptolomæus, Euclides, Dardanus, Demetrius, Abugazal præceptor Platonis, Plato iunior, Hamech, Seneca.* *Chymici alii Græci.*

Pyrgopolynices Democrito intentus hucuſque, à quo riſu Sardonio tanquam velitatione digna irritatus erat, iam pugnæ ſeſe accingit, ac protinus huiuſmodi ſpiculum in eum mittit:

7. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.* *7. Argumentum negantium.*

Si ex inferioribus metallis fieret arte aurum, ſpecies diuerſæ miſcerentur.

At ſpecies non miſcentur.

Ergo nec aurum ex inferioribus metallis fit arte.

Aſſumptum probatur: Quia Ariſtotele teſte 1. Metaphyſ. cap. vltimo, ſpecies vna ex multis ſpeciebus fieri nequit.

Democriti Reſponſio ad 7. Argumentum.

RESpondeo, *propoſitionis connexionem* non conuenire rei veritati: Nam quod vereris, ſpecies miſceri, ac deinde dicis in aſſumpto ſpecies non miſceri, id conſiderandum eſt: Si per ſpecies intelligis, omnia indiuidua alicuius ſpeciei, cum indiuiduis alterius ſpeciei miſceri, hoc aperte falſum eſt in propoſitione: Si autem per eaſdem ſpecies intelligis vnum indiuiduum vnius ſpeciei non miſceri cum indiuiduo alterius, & fieri vnum quid, tum aperte falſum eſt aſſumptum: ſi de alterutro vtrobique intelligatur, tum falſa eſt ratiocinatio: quia non omnia, ſed quædam indiuidua miſcentur inter ſe & fiunt vnum actu: Annon natura ex ſpiritu vini, aquea humiditate & tartari terrea ſubſtantia produxit vinum, quæ ſi per artem ſeparari poſſunt, annon ſunt ſubſtantiæ diuerſæ actu? nihilominus fuerunt vna ſubſtantia per naturam compoſita: Imo conſidera ipſum vinum ſeu muſtum & vuas, ex quibus illud expreſſum eſt, annon illa fuerunt vnum? Ita de lacte ſentiendum, in quo ſunt tres ſubſtantiæ diuerſæ, caſeoſa, ſeroſa & butyroſa, quæ ſeparantur ab inuicem & quælibet, vt ſpecies tractantur: At tu dices, hæc fuiſſe vnum: ſcio, ſed poſt ſeparationem non ſunt: Ergo vides, quod ante ſeparationem ſint coniunctæ, & quod natura vnum corpus ex ipſis fecerit: Idem dicendum de quatuor humoribus in maſſa ſanguinea, qui ſunt confuſi à natura & tamen diſcernuntur ab eadem per renes, lienem & veſiculam fellis: Si vis adhuc aliud, en habes duorum animalium ſemina, vt aſini & equæ in mulum, Pardi & Leænæ

Leænæ in Leopardum, Gallinæ & Phaſiani in mixtum genus tranſeuntia: Sed dices hæc eſſe ſemina, ſed & ſemina ſunt ſpecies in ſuo genere, quæ cum diverſarum ſpecierum in vnam ſubſtantiam coaleſcunt, fit inde noua ſpecies à natura primitùs non creata: Idem eſt in vegetabilibus, vbi vides vnius arboris ſurculum cum trunco alterius ſpeciei coaleſcere & fieri vnum quid. Et ſic ſatis habes exemplorum: Attamen hæc omnia nondum ſatis explicarunt, quomodo plumbum in aurum tranſeat: Nam plumbum & aurum, illa duo non debent coire in vnam ſpeciem, nec plumbum, propriè dicendo, fit aurum, hoc eſt, hoc plumbum, quod habeo in ſiniſtra manu, non conuertetur in illud aurum, quod habeo in dextra manu, quemadmodum promittunt geſticulatores, vnam rem actu exiſtentem debere transſubſtantiari in aliam rem actu ſimiliter ante exiſtentem. ſi propterea nobis has tuas ſpecies tam ſæpe adducis, affirmans, eſſe impoſſibile, quod vna ſpecies, hoc eſt plumbum ſiniſtræ manus, poſſit mutari in aliam ſpeciem, hoc eſt, aurum dextræ manus, tum vel Chymicos inſanos dicas, quod ita ſentient, aut ſanè te ineptiſſimum & omnium hominum ſtultiſſimum, ſi ita interpreteris: At Chymici ita nunquam ſenſerunt: Sed vt breuiter eorum ſententiam intelligas, ſic accipe: Dicunt in hoc plũbo eſſe ſubſtantiam duplicem, vnam argenti viui, eamque maiori ex parte, alteram ſulfuris combuſtibilis exigua eius parte: ſi nunc habeatur ſubſtantia quædam argenti viui, rubea, puriſſima, conſtans in omni igne, permiſcibilis (quæ dicitur & eſt tinctura vera) atque hæc miſceatur cum plumbo illo dicto, tum agente igne ſeparabit à plumbo illam ſubſtantiam ſulfuream combuſtibilẽ, & ſe in eius locũ ſubſtituet; ſicque fiet ex his duabus ſubſtantiis mercurialibus, vna *Tinctura quid ſit.* *Aurũ quomodo fiat.*

Digitized by Google

quæ dicitur Aurum: quæ eſt puriſſima, flaua, conſtantiſſima in igne: Ex his patet, quod non ſpecies miſcentur, vt plumbum & aurum, quia ſunt diuerſæ; ſed duo argenta viua, vt duæ aquæ, & quod ex duobus fiat vnum argentum viuum, quod eſt aurum. Cum autem argentum viuum argento viuo miſcetur, aut aqua aquæ, ibi non fit diuerſarum ſpecierum commixtio; ſed illa commixtio eſt identitatis, duorum quaſi ſexuum ſeminalis complexio, aut ſi quid propinquius eſſe poſſit. Annon in homine eſt admirabilis quædam compoſitio animæ rationalis & corporis elementaris, in quo nulla eſt ſpecierum mixtio? Talis quoque eſt, inter tincturam auream in plumbum proiectam & argentum viuum ex plumbo ſeparatum, cumque ea vnitum, complexio.

8. Argumentum negantium.

8. *Argumentum Aduerſarij, Chemiæ oppoſitum.*

Ex duobus entibus per ſe, non poteſt vnum ens per ſe fieri.

At tranſmutatione metallorum aſſerta, exque tinctura & plumbo auro facto, fieret compoſitio ex duobus entibus per ſe:

Ergo hæc eſt impoſſibilis.

Reſponſio Democriti ad 8. *Argumentum.*

P*Ropoſitio falſiſſima eſt*, cum per artem & naturam ex duobus entibus quotidie vnũ quid fiat, vt ex fermẽto & paſta fermẽtanda, ex coagulo & lacte, & ſpiritu vini & aqua eius

eius ſubſtantia, ex duobus ſeminibus animalium, ex albumine & vitello. Quid dicã de domus partibus, parietibus, tecto & fundamento, an non ex iis entibus per ſe fit vna domus numero, licet quodlibet per ſe quid eſſe videatur? Ne quid adferam de aliis artificioſis operibus.

Verum ad aſſumptum dicimus, quod nihil periculi ſit in rerum natura, ſi ex duobus entibus per ſe fiat vnum quid in tranſmutatione metallorum. Imagineris, eſſe argentum viuum coctum, tincturam, quæ ſi proiiciatur in argentum viuum plumbi, vel ſeparatum ex plumbo, vel in plumbum ad ſeparandum inde argẽtum vivum, tum idem eſt, quàm ſi maſculi ſemen miſceatur fœmineo, aut coagulum lacti. Annon liceat ex his duobus entibus vnum fieri ſi poſſit, aut ſi liceat, annon poſſit? Nulla eſt difficultas, quæ hoc prohibeat; nec tua incredulitas aut ignorantia ei, quò minus fiat, obſtabit.

9. *Argumentum Pyrgopolynicis contra Chemiam.*

9. Argumentum negantium.

Si erucæ in bombycem & bombycis in papilionem mutatio non ſit ſpeciei in ſpeciem, quam prætendunt Chymici; ſed duntaxat accidentium, tum nulla ratione mutationem vnius metalli in aliud probare poterunt, & per conſequens ars falſa eſt.

At primum: Ergo & ſecundum.

Reſponſio Democriti ad 9. Argumentum.

N*Vnc intelligo*, Aduerſarium eſſe abſque vlla miſericordia, qui ita Chymicorum ſubterfugia omnia inter-

cludere conetur, ſi poſſit, vt illi neſciant quò euadant. Nil chymicis ſpei nec rei ſupererit, ſi hæc columna, cui innititur aureola domus in aere ædificata, tam immani balliſta ſubvertatur. Quocirca vt hanc ruinam, illis omnibus lethiferam, anteuertant, oportet eos cautos & prouidos eſſe: Connexio propoſitionis artificioſa eſt ſanè, nec eget refutatione. Eſt enim fundata in eruca, bombyce & papilione, quæ tria ſunt nomine, at duo, vel vnum numero: Eruca enim & bombyx vnius ſunt originis, ſic & papilio. Eruca veſcitur arboris mori foliis & telam circum ſe texit, ex qua tanquam veſicula, non eruca ſed papilio prorepit quatuor alis inſectum, bini ſexus: Hic papilio maſculus miſcetur fœminæ & hæc ſemen poſt effundit, ex quo ſequenti anno, aut quam primum calor lentus aliquot dierum acceſſerit iterum erucæ paruæ naſcuntur, quaſi generatione circulari: At heus tu, qui es calũniator Chemiæ, parum adſis attentus, rem omnem tibi patefaciam.

Parallela. Ex eruca fit papilio: Ex plumbo & tinctura fit aurum. Eruca mutatur in papilionem: Plumbum & tinctura in aurum: Eruca eſt reptile, papilio volatile: Differunt igitur inter ſe, vt in aere & ſuper terram degentia: Plumbum & tinctura ab auro non differunt, ſi ex plumbo ſulſulfur combuſtibile ſeparetur; tum illa duo ſunt argentum vivum & nihil præterea. Aurum eſt argentum viuum & nihil præterea. Imò nihil, niſi mixtione & exigua coctione hæc duo differunt ab auro: Quid nunc ad rem, ſi eruca mutata in papilionem non dicatur in eſſentia, ſed ſaltem accidentibus mutari; cum illa duo in aurum facilius coeant, & abſque vlla difficultate, imo ſint aurum, ſi ſaltem mixtio in igne accedat: Quid igitur Chymico cum eruca & papilione, niſi quod huiuſmodi animalcula ad Aduerſarii placitum & captum

Digitized by Google

ſint aliquando producenda? At non eſt abſq; cauſa, quod hæc duo, aurum ex tinctura & papilio ex eruca, tam mirabiles & ſimiles habeant generationes, quæ vulgo ſint incredibiles, licet eorum effectus maximè honorabiles. Hæc duo, qui mundo velit ſubtrahere; non ſolum Chymicos, ſed omnes purpuratos, ſericeos, auratos, loco mouere conabitur; idque fruſtra, cum veluti aurea cathena inter ſe mundo ſint alligata & connexa: Quid ſi hæc inſecta, tantus, quantus Pyrgopolynices, expugnes, an non ſuperſunt Chymicis adhuc varia genera inſectorum, vt formicarum, quæ in ſenectute alas recipiunt, vermium alborum ſubterra deliteſcentium, Enger dictorum, qui in bruchos volatiles, fructus & folia arborum depaſcentes, tranſeunt; vermium ſub aqua degentium multipedum, qui in nymphas maiuſculas cum quatuor alis mutantur; erucarum communium, quæ in papiliones omnium colorum abeunt: ſunt & muſcæ ex vermibus cadauerum canis & ſcarabęi ex equorum, crabrones ex aſinorum; apes ex iuuencorum cadaveribus progeneratæ: Ne adducamus, tanquam triarios, pulices, pediculos, ſcorpios, ranas & ſerpentes: Pugnes cum his omnibus, & euincas, ſi potes, artem tamen chemicam non deuaſtabis: An ſunt in illis ſingulis ex vna ſpecie in aliam tranſmutatis ſaltem accidentia conuerſa, & non ſubſtantiæ? Quid ſi concederemus hoc, vt nullo modo facimus, quo ea animalia in procinctu teneamus pro chymicis pugnantia, an propterea in tranſmutatione metallorum, ſubſtantiæ & non accidentia ſaltem converterentur? Quid ſi amplius progrediamur non coacti, at liberè, vt videas ſaltem, quantum à veritate aberres, & dicamus perinde eſſe, ſiue ſubſtantiæ, ſiue accidentia ſtatuantur in chymicis operibus

Auri & papilionis generationes mirabiles.

Inſecta quæ tranſmutantur.

Digitized by Google

operibus mutari. Hoc vnum conſtat, quod chymica ſubiecta alienis coloribus non indigeant, & ſatis ſit, ſi ſaltem ſub peculiari modo agere & pati, in vnum coire & vnum fieri diuerſa credantur. Quid ſi tibi narrarem magis incredibilia, quod nimirum in Orcadicis inſulis anſeres in arboribus aut lignis naſcantur, ſine patre & matre, aut ſemine paterno præexiſtente, annon omnia argumenta ex Ariſtotele ſis adducturus, vt hanc expugnares auem? Sed ſunt inſcitiæ tuæ potius condonanda, quàm rationibus prolixis demonſtranda.

RATIONES DEMOCRITI PRO CHEMIA.

7. Ratio affirmatiua

7. *RATIO Democriti pro Chemia.*

SI mel liquidum & mel ad duritiem coctum, pix, reſina, gummi, lac & eiuſmodi alia, non differũt ſpecie à ſe ipſis, quibus iuncta vnum quid numero & indiuiſibile faciant; Tum nec tinctura philoſophica, quæ eſt argentum viuum coctum, differt ab alio argento viuo crudo in metallis exiſtente, ſed eſt vnum quid ſpecie, cum eo iuncta.

At primum verum, Ergo & ſecundum.

Cauſa connexionis in propoſitione eſt conſpicua: quia mel coctum & mel crudum non differunt ſpecie: Ac argentum viuum coctum & crudum non differunt ſpecie. Vnde ſi argentum viuum coctum crudo iungatur, fiet inde ſubſtantia media, quæ eſt aurum.

Aſſumptum

Aſſumptum ex iam dictis & ſua natura patet; nec eget vlteriori probatione. Quod argumentum etſi non ſit ex inducentibus neceſſitatem rei, eſt tamen ex maximè aſſimilantibus veritati & propinquiſſimis: vnde poſſibilitas tincturæ philoſophicæ & ratiuncularum contra eam directarum enormitas ſatis conſpicitur.

8. *Ratio pro Chemiæ veritate.*

8. Ratio affirmatiua.

Si ex duobus entibus per ſe homogeneis & miſcibilibus, quorum vnum maturatione differat ſaltem ab alio, poteſt fieri quid vnum per ſe, Tum ex tinctura & plumbo, quoque poteſt fieri vnum, quod eſt aurum.

At primum verum. Secundum igitur.

Connexio propoſitionis inde patet, vt & aſſumptum. Quia illa duo entia, quæ ſunt homogenea & miſcibilia inter ſe, ac differunt ſaltem maturatione ab inuicem, ſunt quaſi vnum natura, licet actione & paſſione dilata, qualia ſunt tinctura & plumbum. Et quamuis plumbum ante coniunctionem cum ea, differat à tincturâ, ſulfure combuſtibili & nigredine, tamen hæc heterogenea poſt coniunctionem ſeparantur, & agens coniungitur patienti inſeparabiliter in vna homogeneitate.

9. *Ratio Democriti pro Chemia.*

9. Ratio affirmatiua.

Si multa ſint in rerum natura, quæ ſingulari ortu & reconditis proprietatibus polleant, quo-

rum cauſas non ad communes naturæ modos referre licet, quidni & generatio auri per proiectionem Tincturæ aurificæ poſſibilis ſit, licet cauſæ eius ſint vulgo incognitæ.

At primum verum. Secundum igitur.

Connexio propoſitionis ex eo pendet, quòd quilibet præſupponat, ſe poſſe ſcire, ſi eſſet, quomodo eſſet, artificialis auri generatio; cum vero neſciat, quod non ſit, aliis inculcare velit: At ille ipſo animaduertat, eſſe innumeras res etiam nobis quotidie ante oculos, quarum veram rationem nemo hactenus reddere potuerit; aut ſi aliquo modo conceperit, tamen reuera, quid ſit, exprimere nequit; vt quomodo fiat viſio, & ſpecies viſiua extendatur per aerem illuminatum & deferatur ad oculum: quomodo auditus & intellectus fiant: vnde vis magnetis ad polum ſe vertentis, ferrumque attrahentis, & his ſimilia infinita: Tot ſunt equidem naturæ miracula, vt potius ſagaciſſimum in ſtuporem & admirationem, quam ad enucleationem ſingulorum alliciant, audaciſſimum quemvis excludant & eludant. Non itaque mirum, ſi circa generationem auri idem contingat, vt qui rimari ſuo ingenio incipiat, quomodo ſit, aut non, facilè ſe falſum ſentiat, potius quàm alios qui atteſtantur, ſe intellexiſſe, feciſſe, vidiſſe & tetigiſſe, ingenio, arte, oculis & manibus. Quæ pro me ſufficiant.

* *
*

I V. MO:

IV. MORIENI ROMANI SYMBOLVM.

LIBER QVARTVS.

M*Orieno illi Romano Philoſopho ætate,* & doctrina maxime Venerabili hic locus meritò debetur, etiamſi vel ſolitarius acceſſerit vix vlla Romanorum ſtipatus corona: Ipſius enim Authoritas præponderat multis aliis de leuiori ſorte ignotis: Hunc poſtquam adeo ſenem Aduerſarius conſpexit, putauit ipſum vel primo rationis ictu eneruare ac proſternere; At meminiſſe deberet, ibi rem decenter agi ſeu publicam ſeu priuatam, vbi iuuenes haſtis, ſenes conſiliis præualeant: Nos, vt aduerſario furor remittatur paululum, ipſum præſtolari volumus, donec huius ſenis vitam, doctrinam, patriam magnificam potius Marti,

Digitized by Google

quam Mercurio, potius Eloquentiæ, quam occultæ ſapientiæ deditam, & quæ Religionis monumenta a Græcis cum Chemia communicantia antiqua ROMA acceperit, aliaque ad diuitias & luxum eius ſpectantia, ac quæ res aut perſonæ Chemiæ veſtigia ſubindicent, deſcripſerimus & pertractauerimus.

HvC

Digitized by Google

HOC ACCIPE, QVOD IN STERQVILINIIS SVIS calcatur: ſi non; abſque ſcala aſcenſurus cades in caput.

VIta huius Philoſophi vere Chriſtiani reſpondit ipſius religioni & arti: Iſto enim Chriſtianiſmi incipientis tempore quamplurimi deuoti corde piique homines vanitati huius mundanæ ſcenæ valedicentes, extra mundum quaſi, hoc eſt, in eremo viuere deſiderarunt, non curantes delitias ciborum, aliaque iſta varia, quibus diuites diem impertiunt; ſeruorum officia dicant, ſeque ipſos totos, tanquam iis rebus nati, deuouent *Morienus vere Christianus philoſophus.*

& conſecrant: Multorum enim ex his viuere, non eſt niſi bibere, cum videantur viuere, vt bibant & edant, non vice verſa; Eodem modo Morienus, qui iam mundum ex vſu mundum, vt bellum bellũ, cognouerat, pietati, religioni & precibus ſeſe mancipauit. Elegit autem ad hoc deuotionis munus præſtandum terram ſanctam, inq; ea non procul à Hieroſolymis, eremum; hoc quidem conſilio, vt cogitationes ſuas, ſenſu oculorum inſtigante mentem, ſi quando circum ſe reſpiceret, ad Saluatoris miracula, res geſtas, natiuitatem, paſſionem & reliqua omnia hiſtoriæ ſacræ myſteria, ardĕtiores dirigeret: Qua ratione & religionis Chriſtianæ profeſſioni & arti nobiliſſimæ, quæ non in peccatis & luxuriæ corporis impendi debet, ſatisfecit: Ipſius verba de hac ſcientia ſunt conſpicua, quæ habentur libri eius initio: *Hæc enim res* (inquit ad Calidem Ægypti regem de arte inquirentem) *quam iam diu quæſiuiſti, per vim aut iram non accipitur, nec perpetratur: Accipitur enim per patientiam & humilitatem, & amorem certum ac perfectiſſimum. Confert enim Deus hanc diuinam & puram ſcientiam ſuis fidelibus & ſeruis, illis ſcilicet, quibus eam à primæua rerum natura conferre diſpoſuit, ſua mirabili fortitudine; Quæ cum alicui ex ſuis fidelibus collata fuerit, decet ipſum prius præuidere, cui poſtea eam committat & detegat: Nam hæc res nihil niſi donum Dei altiſſimi poteſt, qui prout vult, & etiã, cui vult, ex ſuis ſeruis & fidelibus illud committit & monſtrat: Decet igitur Omnipotenti Deo eſſe in omnibus humiles & omninò ſubiectos*: Et paulo poſt: *Omnipotens Dominus & omnium Creator ex omnipotentia ſua homines creauit: Quoniam ipſi nequeunt eius ordinem transmutare, id eſt, nequeunt poſtponere ea, quæ ipſe præponit, aut præponere ea, quæ ipſe poſtponit, Nec eſt aliquid ſcire poſſibile illis, niſi per illius demonſtrationem, nec etiam aliquid conſequi poterunt, niſi ille eos conſequi illud præiudicauerit: Nec quicquam retinere valebunt, niſi per fortitudinem à ſummo* DEO *ſibi diuinitùs collatum,*

Morienus ſe mundo abdicat. Vixit in terra ſancta Eremita.

Morieni piæ inſtructiones in libro Chymico.

tum, ſed & (vnde magis eſt admirandum) animos ſuos etiam ipſi regere non poſſunt diutius, niſi vſque ad terminum, qui à Deo ſuper eos conſtitutus eſt: Præponit enim D O M I N V S *ex ſeruis ſuis, quos vult & eligit, vt hanc ſcientiam diuinam homini celatam quærant & quæſitam ſecum retineant. Hæc enim ſcientia eſt, quæ Dominum ſuum abſtrahit ab huius mundi miſeria & ad ſcientiam bonorum futurorum reducit*. Hactenus diuinus m. gis quam humanus, aut potius Theologus quam Philoſophus Morienus ſenex: Quibus ſane verbis nihil ad prouidentiam Dei omnipotentis demonſtrandam, accommodatiùs dici aut cogitari poteſt. Quemadmodum enim bonus paterfamilias ſolet nonnihil ſibi reſeruare de opibus in filios diſtribuendis, vt inordinatè, vrgente neceſſitate, chariſſimo ſibi, aliquando ſuppetias ferre & ſuccurrerè poſſit, *ita* P A T E R *cæleſtis*, cuius ſemper inexhauſta manus, præter infinita alia dona, quæ ex nihilo creauit & per naturam indies ex vberrimo *Gazophylacio Cœli & terræ* producit & reducit, habet hoc peculiare, quo donat ſibi electos & probatos, non vt eo vtantur ad exercendam nequitiam aut indulgendum omni vitiorum generi (aliàs ſcrutator cordium & renum hiſce non contuliſſet) ſed potius ad ſeruiendum Deo, maximo pietatis zelo, bonaque circa pauperes miſerabileſque homines aliosque quoſcunque præſtanda opera. Ideo Morienus dicit, *quod hæc ſcientia abſtrahat hominem ab huius mundi calamitate & ad cognitionem aliorum bonorum, quæ poſt hanc vitam ſperanda ſunt, mentem eius reducit.*

Deus donū Chemiæ pro dilectis reſeruauit.

Quod quomodo fiat, operæ precium erit conſiderare: Nam *primo* qui à Deo his ſacris initiatus eſt, omnes illas curas inanes victus & amictus abiicit; atque ſic quaſi de nouo natus ſibi videtur; Quæ propter hæc cadu-

Quomodo per Chemiæ donū homo abſtrahatur ab huius mundi miſeria & reducatur ad cæleſtia.

ſuccurrit, agnoſcit, nec non quomodo illud arte producatur, quod toti mundo impoſſibile videtur. Vere itaque dixit Morienus, *quod hæc ars hominem ad ſcientiam bonorum futurorum reducat, & à vanitatibus mundi abſtrahat*; quibus tanti philoſophi vita pia & verè Deo deuota in omnibus correſpondit.

Doctrina eius in Chymicis eſt conſtans & ſeuera, non fictionibus poeticis aut tropis ac vocabulis incognitis referta, ſed qualis arti Chymicæ, non omnibus reuelandæ, nec occultandæ omnino, conueniat: Quantæ virtutes in eius colloquio cum Rege Calide emicuerint, teſtatur author eius libri, Galip, dum dicit: *Placatus eſt igitur multum Rex ſuper huius viri prudentiam & eius humilitatem & eius patientiam & verecundiam ac venuſtatem: Non enim erat ille lingua verbóſus aut mente elatus: Erat autem humilis, prudens & beneuolus, vt tale eſſe decebat*: *Ipſe vero* interrogatus à Rege cur in montibus & ſolitudinibus potius, quam in conuentibus, qui Deum orant in eccleſiis, viueret reſpondit, *Bonū quod nunc habeo & in futuro expecto, ex Deo eſt & in eius manu collocatum, ipſe autem, quod velit, faciat: Nec ego dubito, quin mihi inter conuentus & cætus maior inueniatur requies, & in ſolitudinibus & montibus labor, ſed nemo metit, niſi qui ſeminat & quod ſeminauerit, hoc etiā metet: Spero itaq; quod diuinitatis bonitas in vita huius mundi me non derelinquat: Nam requiei aditus nimis eſt coarctatus, neque ad illam quiſquam poteſt ingredi niſi per animæ afflictionem*. De Conſtantia & ſeueritate eius hæc teſtantur verba, quæ paulo poſt ſequuntur: *O rex, omnipotens Deus te ad melius conuertat: Nam ego non ſum, de quo multum debeas admirari Ex filijs Adæ vnus exiſto: Omnes quidem ex vno proceſſimus, & iterum ad vnum, licet diuerſo tramite, reuertemur: Temporum quidem longa mutatio hominē ſub tempore conſtitutum confundit & mutat: Nec ego adhuc in tātum ſum mutatus, quod alij multi, qui ante me fuerunt magis non*

Morieni doctrina qualis.

Morieni virtutes & mores.

Morienus cur eremita.

Morieni conſtantia & ſeueritas.

Digitized by Google

mutentur: Vltimam autem mutationem mors dira ſubſequitur, quæ videlicet nulla pœna deterior iudicatur. Nam ante corporis & animæ coniunctionem & poſt eorum diſſolutionem pœna omni morte crudelior animam expectat: Sed & omnipotens creator, qui omnia ex ſeipſo creat & format ſemper ſit in noſtro auxilio. Et mox: *Timorē autem, de quo paulo ante dicebas, non timeo, nec de te hactenus deſpero. Omnis enim qui timuerit in veritate non eſt perfectus: Et maxime ſapientem timere aliquid non decet: Nam ſi timuerit, cito deſperabit: Quod ſi deſperauerit, eius animus vacillabit, nec vllatenus ſuæ intentionis conſequetur effectum.*

Morieni ingenuitas in tradenda arte.

Cur nomina variata in arte.

In ipſa arte tradenda ingenuus & ſyncerus inuenitur: Obſcuritatis authorum cauſam reddit his verbis: *Noſtri quidem anteceſſores huius magiſterij nomina multiplicata & variata tradebant grauiſſimis ſophiſticis circumtecta, ſed omnia tamen veridica & ſæpius comprobata: Quod totum egiſſe arbitrabantur propter ſtultorum inſipientiam; vt dicta ſua non intelligerent, niſi qui tali & tanto magiſterio digni iudicarentur. Si quis ergo eorū dicta inuenerit, in illis diligenter ſtudeat, donec ea recto modo intelligat. Non enim decet quenquam ſe ab hoc magiſterio retrahere, ſed debet ſuam fidem & ſuam ſpem in Deo altiſſimo firmiter configere, & illum aſſiduè hoc efflagitare; quatenus illud diuinum & admirabile opus poſſit perficere.*

Vna rē incipi & finiri magiſteriū.

Quod cum vna re incipiatur & finiatur magiſterium aſſerit, dum inquit: *Huius rei prima & principalis ſubſtantia & materia eſt vna & de ea eſt vnum; & cum ea fit, neque aliquid ſibi additur vel minuitur.* Et deinde: *Multiplicia quidem ſunt eius radicis nomina, ſed ſi ea, quæ ſupra dicta ſunt, recto ordine inſpexeris, vnam eius radicem & ſubſtantiam & materiam inuenies:* Paulò poſt: *Vna ſola confectione vel ſpecie ſic materia mutatur, ſed quanto magis ei ignis colorem innouat, tanto magis ei plurima nomina imponuntur: Vnde Datin Philoſophus ait ad Euticem: Ego tibi oſtendam, quod ſapientes huius magiſterij diſpoſitiones vel confectiones alia de cauſa non multiplicauerunt, niſi vt ſapientes:*

Digitized by Google

pientes in hoc magiſterio inſtruerent & inſipientes penitus excæcarent: Quoniam hoc magiſterium vnum nomen habet, & hoc proprium ſibi deputatur, ſic etiam vnam habet diſpoſitionem atque etiam vnam viam linearem, & hoc modo licet ſapientes eius nomina & ſua dicta mutarunt, tamen noluerunt, niſi rem vnam intelligere & vnam diſpoſitionem. Nam ſapientes, qui ante nos fuerunt, multas nominauerunt confectiones & multa pondera & multos colores & ſic ſuper vulgus dicta ſua allegorizauerunt: neque tamen ſunt mentiti, ſed locuti ſunt, vt eis bonum videbatur, & vt ipſi ad inuicem intelligebant, vt etiam hoc alios lateret.

Vnum eſſe nomen & diſpoſitionē huius magiſterii, licet plures nomina & plures confectiones tradiderint.

De coloribus Lapidis teſtimonio Datin Philoſophi, *Noſter*, ait, *Lato, quamuis primum ſit rubeus, tamen eſt inutilis ſed ſi poſt rubedinem in album vertatur, multum valebit:* Poſt hæc: *Adarmath ſimiliter ſapiens & philoſophus* ait, *Quod omnia harum rerum nomina & earum ſimilitudines nulla alia de cauſa antiquis vocantur, neq; variantur, niſi vt vos intelligatis quod huius rei principium ſuper ſuum finem teſtificatur, & ſuus finis ſuper ſuum principium. Et vt ſciatis, quod hoc totum non eſt niſi vna res, quæ ſcilicet habet patrem & matrem, & eius pater & mater eam nutriunt atque paſcunt, non quod ipſa à ſuo patre aut matre aliquo modo differre poſſit.*

Lapidis colores.

Quod omnia ſint, vnum, licet plura videantur.

De tactu lapidis, inquit, *mollis eſt, & maior mollities eſt in eo, quam in ſuo corpore:* In pondere dicit multum graue, & in guſtu dulciſſimum: In odore ante confectionem nimis grauem & fœtidum; & poſt confectionem eſſe eius odorem bonum, iuxta hoc quod ſapiens ait: *Iſta quidem aqua à corpore mortuo & iam inanimato tollit odorem. Nam & eius odor eſt malus & odori ſepulchrorum aſſimilatur.* Quæ omnia hactenus relata non ſolum Morieni in dicta arte ſummam experientiam oſtendunt, ſed quoque rariſſimam ſapientiam cum candore coniunctam, qui præcipua eius abditæ ſcientiæ puncta ita declaret, vt plus emolumenti & doctrinæ ex eius vnico ſcripto hauriri poſſit, quam ex pluribus aliis

Lapidis pondus.

Lapidis guſtus.

Lapidis odor.

T 2 tene-

Digitized by Google

Morieni annum, vel tempus quo vixerit, incertum.

tenebroſis & opacis: Annus vel ætate, qua vixerit Morienus, ex hiſtoriis præciſe haberi nequit, niſi quod ipſe narret, ſe iuuene exiſtente Romæ totam Latinitatē ſeſe Chriſtianiſmo dedidiſſe: quod circiter quadringenteſimū annū aut paulò poſt à Natiuitate Chriſti cōtigiſſe cenſeri poſſet, tempore *Theodoſij ſecundi*: Verum cum ipſe teſtetur, ſe quarto anno poſt *Herculis* regis (Ægyptii) mortem, eremum ingreſſum, & poſtquam in eremo fuerat poſt multos annos Regem in AEgypto ſurrexiſſe nomine *Macoyam*, qui genuit filium nomine *Gezid*, poſt mortem ſui patris in Ægypto regnantem: *Gezid* autem genuiſſe filium nomine Calid, qui poſt mortem ſui patris diu in Ægypto regnauit. Hic à Morieno iam ſene in arte inſtitutus eſt: quo tempore, non ita patet: Fuiſſe autem hunc *Calidem* non Chriſtianum, at *Saracenum*; certiſſimum eſt: Accidit hoc igitur iampridē profligata Chriſtiana Religione ex Ægypto, eaq; occupata à Saracenis. De eo conſtat, *Calipham Saracenum AEgyptum* tenuiſſe circiter annū Chriſti 703 & ſequentes Caliphas poſſediſſe continua ſerie, vſque ad A. C. 1153. quo anno à *Sarracone Sultano* eo regno ſpoliati ſunt. Saraceni autem Mahometani primum regnare ceperunt Heraclii Imperatoris tēpore, qui regnauit ab A. C. 611. ad A. 641. Ex quib⁹ ſequitur Morienum hoc colloquium cum Calide habuiſſe circiter annum 800. aut paulo ante, Carolo Magno nondū Imperatore Romano facto: Ceperunt autē Chriſtiani ęrā primum ab annis Natiuitatis Chriſti admodum ſerò, nempe Heraclii dicti Imperatoris ætate, ſexcentis annis & amplius iam abactis;; Vnde Romæ, Hieroſolymis aut in Ægypto hic modus tempora deſignandi tum nondum ita in vſu extitit: Vnde excuſandus erit Morienus, quod hiſtoriam ſuam non aliter;, quam per Ægypti reges annotauerit: Abſque dubio tū Irene imperatrix præfuit Imperio Orientali, quæ regna-

Chriſtiani quando ceperunt à Nat. Chriſti annos numerare

regnauit ab A.C. 782. ad A.C. 863. decē annos Leone quarto qui 5. annos & Cōſtantino Copronimo, qui 35. imperarunt annos, ipſius prædeceſſoribus: Carolus Magnus autē A.C. 801. Imperator Romanus declaratus eſt. *Iuuenis exiſtens*, quã auidus doctrinæ ac præſertim huius abditionis fuerit, res ipſa declarat, quod philoſophum *Alexandrinum Aegyptium*, qui libros chymicos ediderat, *Adfar*, percontari & inueſtigare non deſtiterit, donec eum in Ægypto inueniſſet ſenem rei chymicæ peritiſſimum, à quo tandem in artis hæreditatem adoptatus eſt. *Quod* quoque ſenex iam factus inuidia non laborarit reſpectu artis communicationis, inde patet; quod ſua ſponte non coactus ad regem Calidem primâ vice acceſſerit, propter Hermetis magiſterium valdè ſollicitum, eique totum opus, in furno perfecerit vaſique aſſcriptis his verbis, OMNES QVI SECVM OMNIA HABENT, ALIENO AVXILIO NVLLATENVS INDIGENT, clam abiens reliquerit: Ac demum ſecunda vice ad eundem reuerſus artis plenaria cognitione Regem beauerit. DE PATRIA Morieni, quod Roma fuerit antiqua illa dominatrix gentium & regnorum, iam antea diximus; in cuius honorem, cùm Morieno, veluti magnæ nationis nomine, Romanorum Inſignia attributa ſint, proſpiciendum erit nobis, an etiam plures ex Romanis ciuibus ferè immenſi numeri exiſtentibus per tam multa ſecula, quibus Roma floruit, inueniri poſſint, qui huic arcano philoſophico intenti, eiuſque participes facti fuerint.

Morienus auidus doctrinæ ad hunc inuenit.

Morienus non inuidus ob artem.

Morieni patria Roma.

Verum ſi res geſtas Romanorum ab initio conſideremus, ab eo tempore, quo *Tarquinius* Superbus *Lucumonis* filius, Romanorum rex ſeptimus, & pater *Sexti*, qui *Lucretiæ* vim intulit, *Capitolinam* arcem à capite humano vel equino, ibi inuento, ſic dictam condidit, & ab Aruſpice Hetruſco

An Romani antiqui quoque artis Chymicæ dediti fuerint.

Digitized by Google

Romani vnice in hoc incubuerũt, vt imperiũ extenderẽt.

Oleno Caleno, quod id caput portendat ſummam monarchiam & imperium vrbi, cui totus terrarum orbis ſubiiceretur, reſponſum accepit, animaduertemus, quod huic vnicæ rei Romani incubuerint, ne vates vanitatis coargui poſſet: Inde (Deo ſic diſponente) initia bellorum apud Romanos, quibus ferè à paruis vrbis incrementis progreſſi regnum ſuum magis magiſque ampliarunt in ſeptingenteſimum ab vrbe cõdita annum aut circiter (706.) hoc eſt, in tempus Iulii Cæſaris & Cn. Pompeii, cum Romani imperii potentia & opes in ſummo flore fuiſſe perhibentur: Tum enim Romani, Appiano teſte, poſſidebant in Africa quicquid eſt inter columnas Herculis & Gaditanum Oceanum, vſque ad Æthiopiam Orientalem: In Aſia ab Euphrate & Caucaſo monte, principium maioris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum, vt quicquid terrarum eſt inter Euphratem & Phaſin, id Romani eſſet imperii: In Europa verò vſque ad Rhenum & Danubium: Plus nempe à dimidia parte poſſederunt Romani, quam tres primæ Monarchiæ ſimul: De Romanorum opibus idem Appianus tractat in procemio libri bellorum ciuilium: *Noſtro*, inquit, *tempore* (nempe ſub Adriano Imperatore circiter A.C. 130.) *mirabiles ſunt Romanorum vires quæ tam pace quã bello ſtipendiis publicis retinentur: Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: Trecentos elephantos, & duo millia curruum armatorum: præter armamentarium publicum inſtructiſſimum, in quo omnis generis arma reſeruantur, ad armanda trecenta millia militum: Claſſis maritima continet duo millia nauium onerariarum, minorumq; nauigiorum: Mille & quingentas triremes & quinq; remes cum reliquo apparato, quo inſtrui duplo plura nauigia poſſunt: Octoginta naues maiores quarum proræ roſtratæ ſunt ex orichalco deaurato puppesq; auleis diſtinctæ purpureis, ad pompam & magnificentiam noſtrorum Imperatorum: Fra-*

Romanorũ florentium potentia.

Romanorũ opes & vires.

ter

Digitized by Google

ter hac in ærariis publicis ſeruantur ſeptuaginta quatuor Talentorũ Ægyptiorum millia. (quæ hodie efficiunt octoginta milliones & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium vel Alexandrinum, teſte Feſto & Polluce, pendebat duo Talẽta Attica, hoc eſt, mille & ducentos coronatos.) Huic itaque intentioni Martiali inde à pueris mancipati, inprimis belli armorumque exercitationi ſeſe dedide runt: Et quamuis multi præclari poetæ & oratores iſtis ſeculis quoq; inuenti ſint, tamẽ hi potius propter lucrum, honores, opeſq; cumulandas, illi vero ad delectandum & amplificandum nomen Romanum ſuis fabuloſis inuentionibus; hæc genera ſtudiorum tractarunt: Philoſophi perpauci fuerunt, præter grammaticos: Cum enim *Aegyptus*, cæteræq; prouinciæ armis Romanis iampridem eſſent oppreſſæ, nullus ex Romanis ad liberales, aut alias, tum nomi ne nõ cognitas artes, hoc eſt, occultæ philoſophiæ ſeu Chemiæ diſcendas in exteras oras, niſi Athenas proficiſci potuit: Quæ autem ſtudia Athenis in flore tum fuerint, ex ſcriptis antiquorum conſtat: Hinc omnis fama, non de alia quadam doctrina, quam Epicurea, Stoica, Peripathetica, Platonica ſeu Academica Athenis, Romæ aut alibi innotuit aut ſparſa eſt: Imò vix vllus inuentus, qui vel per inſomnium cogitarit, tale quid in naturæ potentiâ artificumque vſu exiſtere; Exceptis tamen pauciſſimis; quos poſtea enumerabimus: Quid Tacitus de *Phœnice*; aut Arabiæ, ſcripſerit, quomodo in Ægyptum Tiberii tẽpore comitantibus multis volucribus, vt in Solis vrbe ſeſe arâ cõburat, vnde nouus *Phœnix* ex cinere reuiuiſcat, aduelârit, ſuperius & alibi latius recẽſuimus: Hic ſolus fuit modus ſapiẽtiorib. ad intellectum imaginẽ ſaltẽ artis Chemicæ referẽdi, vt inquirerẽt, an ſit ſecũdũ rationẽ poſſibile, quod auis quędã ex deſertis Arabicis certo tẽpore ſua ſpõte redeat in

Romani à pueris Marti dediti.

Romani ſtudiorum gratia Athenas vix alio con eſſerunt.

Romani ne cogitarunt de artificio Chemia.

Phœnix celebratus à ſcriptoribus admirabilis eſt Romanis

& conſecrant: Multorum enim ex his viuere, non eſt niſi bibere, cum videantur viuere, vt bibant & edant, non vice verſa: Eodem modo Morienus, qui iam mundum ex vſu mundum, vt bellum bellũ, cognouerat, pietati, religioni & precibus ſeſe mancipauit. Elegit autem ad hoc deuotionis munus præſtandum terram ſanctam, inq; ea non procul à Hieroſolymis, eremum; hoc quidem conſilio, vt cogitationes ſuas, ſenſu oculorum inſtigante mentem, ſi quando circum ſe reſpiceret, ad Saluatoris miracula, res geſtas, natiuitatem, paſſionem & reliqua omnia hiſtoriæ ſacræ myſteria, ardẽtiores dirigeret: Qua ratione & religionis Chriſtianæ profeſſioni & arti nobiliſſimæ, quæ non in peccatis & luxuriæ corporis impendi debet, ſatisfecit: Ipſius verba de hac ſcientia ſunt conſpicua, quæ habentur libri eius initio: *Hac enim res* (inquit ad Calidem Ægypti regem de arte inquirentem) *quam iam diu quæſiuiſti, per vim aut iram non accipitur, nec perpetratur. Accipitur enim per patientiam & humilitatem, & amorem certum ac perfectiſſimum. Confert enim Deus hanc diuinam & puram ſcientiam ſuis fidelibus & ſeruis, illis ſcilicet, quibus eam à primæua rerum natura conferre diſpoſuit, ſua mirabili fortitudine: Quæ cum alicui ex ſuis fidelibus collata fuerit, decet ipſum prius prouidere, cui poſtea eam committat & detegat: Nam hæc res nihil niſi donum Dei altiſſimi poteſt, qui prout vult, & etiã, cui vult, ex ſuis ſeruis & fidelibus illud committit & monſtrat: Decet igitur Omnipotenti Deo eſſe in omnibus humiles & omnino ſubiectos*: Et paulo poſt: *Omnipotens Dominus & omnium Creator ex omnipotentia ſua homines creauit: Quoniam ipſi nequeunt eius ordinem tranſmutare, id eſt, nequeunt poſtponere ea, quæ ipſe præponit, aut præponere ea, quæ ipſe poſtponit, Nec eſt aliquid ſcire poßibile illis, niſi per illius demonſtrationem, nec etiam aliquid conſequi poterunt, niſi ille eos conſequi illud præiudicauerit: Nec quicquam retinere valebunt, niſi per fortitudinem à ſummo* DEO *ſibi diuinitùs collatum,*

Morienus ſe mundo abdicat. Vixit in terra ſancta Eremita.

Morieni piæ inſtructiones in libro Chymico.

tum, ſed & (vnde magis eſt admirandum) animos ſuos etiam ipſi regere non poſſunt diutius, niſi vſque ad terminum, qui à Deo ſuper eos conſtitutus eſt: Præponit enim DOMINVS *ex ſeruis ſuis, quos vult & eligit, vt hanc ſcientiam diuinam homini celatam quærant & quæſitam ſecum retineant. Hæc enim ſcientia eſt, quæ Dominum ſuum abſtrahit ab huius mundi miſeria & ad ſcientiam bonorum futurorum reducit*. Hactenus diuinus magis quam humanus, aut potius Theologus quam Philoſophus Morienus ſenex: Quibus ſane verbis nihil ad prouidentiam Dei omnipotentis demonſtrandam, accommodatiùs dici aut cogitari poteſt. Quemadmodum enim bonus paterfamilias ſolet nonnihil ſibi reſeruare de opibus in filios diſtribuendis, vt inordinatè, vrgente neceſſitate, chariſſimo ſibi, aliquando ſuppetias ferre & ſuccurrerè poſſit, *ita* PATER *cæleſtis*, cuius ſemper inexhauſta manus, præter infinita alia dona, quæ ex nihilo creauit & per naturam indies ex vberrimo *Gazophylacio Cæli & terræ* producit & reducit, habet hoc peculiare, quo donat ſibi electos & probatos, non vt eo vtantur ad exercendam nequitiam aut indulgendum omni vitiorum generi (aliàs ſcrutator cordium & renum hiſce non contuliſſet) ſed potius ad ſeruiendum Deo, maximo pietatis zelo, bonaque circa pauperes miſerabileſque homines aliosque quoſcunque præſtanda opera. Ideo Morienus dicit, *quod hæc ſcientia abſtrahat hominem ab huius mundi calamitate & ad cognitionem aliorum bonorum, quæ poſt hanc vitam ſperanda ſunt, mentem eius reducit.*

Deus donū Chemiæ pro dilectis reſeruauit.

Quod quomodo fiat, operæ precium erit conſiderare: Nam *primo* qui à Deo his ſacris initiatus eſt, omnes illas curas inanes victus & amictus abiicit; atque ſic quaſi de nouo natus ſibi videtur; Quæ propter hæc cadu-

Quomodo per Chemiæ donū homo abſtrahatur ab huius mundi miſeria & reducatur ad cæleſtia.

Digitized by Google

ſuccurrit, agnoſcit, nec non quomodo illud arte producatur, quod toti mundo impoſſibile videtur. Vere itaque dixit Morienus, *quod hæc ars hominem ad ſcientiam bonorum futurorum reducat, & à vanitatibus mundi abſtrahat*; quibus tanti philoſophi vita pia & verè Deo deuota in omnibus correſpondit.

Doctrina eius in Chymicis eſt conſtans & ſeuera, non fictionibus poeticis aut tropis ac vocabulis incognitis referta, ſed qualis arti Chymicæ, non omnibus reuelandæ, nec occultandæ omnino, conueniat: Quantæ virtutes in eius colloquio cum Rege Calide emicuerint, teſtatur author eius libri, Galip, dum dicit: *Placatus eſt igitur multum Rex ſuper huius viri prudentiam & eius humilitatem & eius patientiam & verecundiam ac venuſtatem: Non enim erat ille lingua verboſus aut mente elatus: Erat autem humilis, prudens & beneuolus, vt talē eſſe decebat*: *Ipſe vero* interrogatus à Rege cur in montibus & ſolitudinibus potius, quam in conuentibus, qui Deum orant in eccleſiis, viueret reſpondit, *Bonū quod nunc habeo & in futuro expecto, ex Deo eſt & in eius manu collocatum, ipſe autem, quod velit, faciat: Nec ego dubito, quin mihi inter conuentus & cætus maior inueniatur requies, & in ſolitudinibus & montibus, labor, ſed nemo metit, niſi qui ſeminat & quod ſeminauerit, hoc etiā metet: Spero itaq; quod diuinitatis bonitas in vita huius mundi me non derelinquat: Nam requiei aditus nimis eſt coarctatus, neque ad illam quiſquam poteſt ingredi niſi per animæ afflictionem. De Conſtantia* & ſeueritate eius hæc teſtantur verba, quæ paulo poſt ſequuntur: *O rex, omnipotens Deus te ad melius conuertat: Nam ego non ſum, de quo multum debeas admirari Ex filijs Adæ vnus exiſto: Omnes quidem ex vno proceſſimus, & iterum ad vnum, licet diuerſo tramite, reuertemur: Temporum quidem longa mutatio hominē ſub tempore conſtitutum confundit & mutat: Nec ego adhuc in tātum ſum mutatus, quod alij multi, qui ante me fuerunt magis non*

Morieni doctrina qualis.

Morieni virtutes & mores.

Morienus cur eremita.

Morieni conſtantia & ſeueritas.

mutentur: Vltimam autem mutationem mors dira ſubſequitur qua videlicet nulla pœna deterior indicatur. Nam ante corporis & animæ coniunctionem & poſt eorum diſſolutionem pœna omni morte crudelior animam expectat: Sed & omnipotens creator, qui omnia ex ſeipſo creat & format ſemper ſit in noſtro auxilio. Et mox: *Timorē autem, de quo paulo ante dicebas, non timeo, nec de te hactenus deſpero. Omnis enim qui timuerit in veritate non eſt perfectus: Et maxime ſapientem timere aliquid non decet: Nam ſi timuerit, cito deſperabit: Quod ſi deſperauerit, eius animus vacillabit, nec vllatenus ſuæ intentionis conſequetur effectum.*

Morieni ingenuitas in tradenda arte.

Cur nomina variata in arte.

In ipſa arte tradenda ingenuus & ſyncerus inuenitur: Obſcuritatis authorum cauſam reddit his verbis: *Noſtri quidem anteceſſores huius magiſterij nomina multiplicata & variata tradebant grauiſſimis ſophiſticis circumtecta, ſed omnia tamen veridica & ſæpius comprobata: Quod totum egiſſe arbitrabantur propter ſtultorum inſipientiam; vt dicta ſua non intelligerent, niſi qui tali & tanto magiſterio digni iudicarentur. Si quis ergo corū dicta inuenerit, in illis diligenter ſtudeat, donec ea recto modo intelligat. Non enim decet quenquam ſe ab hoc magiſterio retrahere, ſed debet ſuam fidem & ſuam ſpem in Deo altiſſimo firmiter configere, & illum aſſiduè hoc efflagitare, quatenus illud diuinum & admirabile opus poſſit perficere.*

Vna re incipi & finiri magiſteriū.

Quod cum vna re incipiatur & finiatur magiſterium aſſerit, dum inquit: *Huius rei prima & principalis ſubſtantia & materia eſt vna & de ea eſt vnum; & cum ea ſit, neque aliquid ſibi additur vel minuitur:* Et deinde: *Multiplicia quidem ſunt eius radicis nomina, ſed ſi ea, quæ ſupra dicta ſunt, recto ordine inſpexeris, vnam eius radicem & ſubſtantiam & materiam inuenies:* Paulò poſt: *Vna ſola confectione vel ſpecie ſic materia mutatur, ſed quanto magis ei ignis colorem innouat, tanto magis ei plurima nomina imponuntur: Vnde Datin Philoſophus ait ad Euticem: Ego tibi oſtendam, quod ſapientes huius magiſterij diſpoſitiones vel confectiones alia de cauſa non multiplicauerunt, niſi vt ſapientes:*

Digitized by Google

pientes in hoc magiſterio inſtruerent & inſipientes penitus excæcarent: Quoniam hoc magiſterium vnum nomen habet, & hoc proprium ſibi deputatur, ſic etiam vnam habet diſpoſitionem atque etiam vnam viam linearem, & hoc modo licet ſapientes eius nomina & ſua dicta mutarunt, tamen noluerunt, niſi rem vnam intelligere & vnam diſpoſitionem. Nam ſapientes, qui ante nos fuerunt, multas nominauerunt confectiones & multa pondera & multos colores & ſic ſuper vulgus dicta ſua allegorizauerunt: neque tamen ſunt mentiti, ſed locuti ſunt, vt eis bonum videbatur, & vt ipſi ad inuicem intelligebant, vt etiam hoc alios lateret. De coloribus Lapidis teſtimonio Datin Philoſophi, *Noſter*, ait, *Lato, quamuis primum ſit rubeus, tamen eſt inutilis ſed ſi poſt rubedinem in album vertatur, multum valebit:* Poſt hæc: *Adarmath ſimiliter ſapiens & philoſophus* ait, *Quod omnia harum rerum nomina & earum ſimilitudines nulla alia de cauſa antiquis vocantur, neq; variantur, niſi vt vos intelligatis quod huius rei principium ſuper ſuum finem teſtificatur, & ſuus finis ſuper ſuum principium. Et vt ſciatis, quod hoc totum non eſt niſi vna res, quæ ſcilicet habet patrem & matrem, & eius pater & mater eam nutriunt atque paſcunt, non quod ipſa à ſuo patre aut matre aliquo modo differre poſſit.* De tactu lapidis, inquit, *mollis eſt, & maior mollities eſt in eo, quam in ſuo corpore:* In pondere dicit multum graue, & in guſtu dulciſſimum: In odore ante confectionem nimis grauem & fœtidum; & poſt confectionem eſſe eius odorem bonum, iuxta hoc quod ſapiens ait: *Iſta quidem aqua à corpore mortuo & iam inanimato tollit odorem. Nam & eius odor eſt malus & odori ſepulchrorum aſſimilatur.* Quæ omnia hactenus relata non ſolum Morieni in dicta arte ſummam experientiam oſtendunt, ſed quoque rariſſimam ſapientiam cum candore coniunctam, qui præcipua eius abditæ ſcientiæ puncta ita declaret, vt plus emolumenti & doctrinæ ex eius vnico ſcripto hauriri poſſit, quam ex pluribus aliis

Vnum eſſe nomen & diſpoſitionē huius magiſterii, licet plures nomina & plures confectiones tradiderint

Lapidis colores.

Quod omnia ſint, vnum, licet plura videantur.

Lapidis pondus.

Lapidis guſtus.

Lapidis odor.

Morieni annum, vel tempus quo vixerit, incertum.

tenebroſis & opacis: Annus vel ætate, qua vixerit Morienus, ex hiſtoriis præciſe haberi nequit, niſi quod ipſe narret, ſe iuuene exiſtente Romæ totam Latinitatẽ ſeſe Chriſtianiſmo dedidiſſe: quod circiter quadringenteſimũ annũ aut paulò poſt à Natiuitate Chriſti cõtigiſſe cenſeri poſſet, tempore *Theodoſij ſecundi*: Verum cum ipſe teſtetur, ſe quarto anno poſt *Herculis* regis (Ægyptii) mortem, eremum ingreſſum, & poſtquam in eremo fuerat poſt multos annos Regem in AEgypto ſurrexiſſe nomine *Macoyam*, qui genuit filium nomine *Gezid*, poſt mortem ſui patris in Ægypto regnantem: *Gezid* autem genuiſſe filium nomine Calid, qui poſt mortem ſui patris diu in Ægypto regnauit. Hic à Morieno iam ſene in arte inſtitutus eſt: quo tempore, non ita patet: Fuiſſe autem hunc *Calidem* non Chriſtianum, at *Saracenum*, certiſſimum eſt: Accidit hoc igitur iampridẽ profligata Chriſtiana Religione ex Ægypto, eaq; occupata à Saracenis. De eo conſtat, *Calipham Saracenum AEgyptum* tenuiſſe circiter annũ Chriſti 703 & ſequentes Caliphis poſſediſſe continua ſerie, vſque ad A. C. 1153. quo anno à *Sarracone Sultano* eo regno ſpoliati ſunt. Saraceni autem Mahometani primum regnare cœperunt Heraclii Imperatoris tẽpore, qui regnauit ab A. C. 611. ad A. 641. Ex quib⁹ ſequitur Morienum hoc colloquium cum Calide habuiſſe circiter annum 800. aut paulo ante, Carolo Magno nondũ Imperatore Romano facto: Cœperunt autẽ Chriſtiani ęrã primum ab annis Natiuitatis Chriſti admodum ſerò, nempe Heraclidis Imperatoris ætate, ſexcentis annis & amplius iam abactis;; Vnde Romæ, Hieroſolymis aut in Ægypto hic modus tempora deſignandi tum nondum ita in vſu extitit: Vnde excuſandus erit Morienus, quod hiſtoriam ſuam non aliter, quam per Ægypti reges annotauerit: Abſque dubio tũ Irene imperatrix præfuit Imperio Orientali, quæ

Christiani quando cœperunt à Nat. Christi annos numerare

regna-

regnauit ab A.C. 782. ad A.C. 803. decē annos Leone quarto qui 5. annos & Cōſtantino Copronimo, qui 35. imperarunt annos, ipſius prædeceſſoribus: Carolus Magnus autē A.C. 801. Imperator Romanus declaratus eſt. *Iuuenis exiſtens*, quã auidus doctrinæ ac præſertim huius abditionis fuerit; res ipſa declarat, quod philoſophum *Alexandrinum Aegyptium*, qui libros chymicos ediderat, *Adfar*, percontari & inueſtigare non deſtiterit, donec eum in Ægypto inueniſſet ſenem rei chymicæ peritiſſimum, à quo tandem in artis hæreditatem adoptatus eſt. *Quod* quoque ſenex iam factus inuidia non laborarit reſpectu artis communicationis, inde patet; quod ſua ſponte non coactus ad regem Calidem primâ vice acceſſerit, propter Hermetis magiſterium valdè ſollicitum, eique totum opus, in furno perfecerit vaſique aſcriptis his verbis, OMNES QVI SECVM OMNIA HABENT, ALIENO AVXILIO NVLLATENVS INDIGENT, clam abiens reliquerit: Ac demum ſecunda vice ad eundem reuerſus artis plenaria cognitione Regem beauerit. DE PATRIA Morieni, quod Roma fuerit antiqua illa dominatrix gentium & regnorum, iam antea diximus; in cuius honorem, cùm Morieno, veluti magnæ nationis nomine, Romanorum Inſignia attributa ſint, proſpiciendum erit nobis, an etiam plures ex Romanis ciuibus ferè immenſi numeri exiſtentibus per tam multa ſecula, quibus Roma floruit, inueniri poſſint, qui huic arcano philoſophico intenti, eiuſque participes facti fuerint.

Morienus auidus doctrinæ ad huc iuuenis

Morienus non inuidus ob artem.

Morieni patria Roma.

Verum ſi res geſtas Romanorum ab initio conſideremus, ab eo tempore, quo *Tarquinius* Superbus *Lucumonis* filius, Romanorum rex ſeptimus, & pater *Sexti*, qui *Lucretiæ* vim intulit, *Capitolinam* arcem à capite humano vel equino, ibi inuento, ſic dictam condidit, & ab Aruſpice Hetruſco

An Romani antiqui quoque artis Chymicæ dediti fuerint.

Oleno Caleno, quod id caput portendat ſummam monarchiam & imperium vrbi, cui totus terrarum orbis ſubiiceretur, reſponſum accepit, animaduertemus, quod huic vnicæ rei Romani incubuerint, ne vates vanitatis coargui poſſet: Inde (Deo ſic diſponente) initia bellorum apud Romanos, quibus ferè à paruis vrbis incrementis progreſſi regnum ſuum magis magiſque ampliarunt in ſeptingenteſimum ab vrbe cõdita annum aut circiter (706.) hoc eſt, in tempus Iulii Cæſaris & Cn. Pompeii, cum Romani imperii potentia & opes in ſummo flore fuiſſe perhibentur: Tum enim Romani, Appiano teſte, poſſidebant in Africa quicquid eſt inter columnas Herculis & Gaditanum Oceanum, vſque ad Æthiopiam Orientalem: In Aſia ab Euphrate & Caucaſo monte, principium maioris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum, vt quicquid terrarum eſt inter Euphratem & Phaſin, id Romani eſſet imperii: In Europa verò vſque ad Rhenum & Danubium: Plus nempe à dimidia parte poſſederunt Romani, quam tres primæ Monarchiæ ſimul: De Romanorum opibus idem Appianus tractat in procemio libri bellorum ciuilium: *Noſtro*, inquit, *tempore* (nempe ſub Adriano Imperatore circiter A.C.130.) *mirabiles ſunt Romanorum vires quæ tam pace quã bello ſtipendiis publicis retinentur: Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: Trecentos elephantos, & duo millia curruum armatorum: præter armamentarium publicum inſtructiſſimum, in quo omnis generis arma reſeruantur, ad armanda trecenta millia militum: Claſſis maritima continet duo millia nauium onerariarum, minorumq; nauigiorum. Mille & quingentas triremes & quinq; remes cum reliquo apparato, quo inſtrui duplo plura nauigia poſſunt: Octoginta naues maiores quarum proræ roſtratæ ſunt ex orichalco deaurato, puppesq; aulæis depictæ purpureis, ad pompam & magnificentiam noſtrorum Imperatorum. Præter*

Romani vnice ia hoc incubuerũt, vt imperiũ extenderẽt.

Romanorũ florentium potentia.

Romanorũ opes & vires.

ter hac in ærariis publicis ſeruantur ſeptuaginta quatuor Talentorũ Ægyptiorum millia. (quæ hodie efficiunt octoginta milliones & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium vel Alexandrinum, teſte Feſto & Polluce, pendebat duo Talẽta Attica, hoc eſt, mille & ducentos coronatos.) Huic itaque intentioni Martiali inde à pueris mancipati, inprimis belli armorumque exercitationi ſeſe dediderunt: Et quamuis multi præclari poetæ & oratores iſtis ſeculis quoq; inuenti ſint, tamẽ hi potius propter lucrum, honores, opeſq; cumulandas, illi vero ad delectandum & amplificandum nomen Romanum ſuis fabuloſis inuentionibus, hæc genera ſtudiorum tractarunt: Philoſophi perpauci fuerunt, præter grammaticos: Cum enim *Aegyptus*, cæteræq; prouinciæ armis Romanis iampridem eſſent oppreſſæ, nullus ex Romanis ad liberales, aut alias, tum nomine nõ cognitas artes, hoc eſt, occultæ philoſophiæ ſeu Chemiæ diſcendas in exteras oras, niſi Athenas proficiſci potuit: Quæ autem ſtudia Athenis in flore tum fuerint, ex ſcriptis antiquorum conſtat: Hinc omnis fama, non de alia quadam doctrina, quam Epicurea, Stoica, Peripathetica, Platonica ſeu Academica Athenis, Romæ aut alibi innotuit aut ſparſa eſt: Imò vix vllus inuentus , qui vel per inſomnium cogitarit, tale quid in naturæ potentiâ artificumque vſu exiſtere; Exceptis tamen pauciſſimis; quos poſtea enumerabimus: Quid Tacitus de *Phœnice*; aut Arabiæ, ſcripſerit, quomodo in Ægyptum Tiberii tẽpore comitantibus multis volucribus, vt in Solis vrbe ſeſe arâ cõburat, vnde nouus *Phœnix* ex cinere reuiuiſcat, aduolârit, ſuperius & alibi latius recẽſuimus: Hic ſolus fuit modus ſapientiorib. ad intellectum imaginẽ ſaltẽ artis Chemicæ referẽdi, vt inquirerẽt, an ſit ſecũdũ rationẽ poſſibile, quod auis quędã ex deſertis Arabicis certo tẽpore ſua ſpõte redeat in

vrbem.

Romani à pueris Marti dediti.

Romani ſtudiorum gratia Athenas vix aliò conceſſerunt.

Romani ne cogitarunt de artificio Chemiæ.

Phœnix celebratus à ſcriptoribus admirabilis eſt Romanis

& conſecrant: Multorum enim ex his viuere, non eſt niſi bibere, cum videantur viuere, vt bibant & edant, non vice verſa; Eodem modo Morienus, qui iam mundum ex vſu mundum, vt bellum bellũ, cognouerat, pietati, religioni & precibus ſeſe mancipauit. Elegit autem ad hoc deuotionis munus præſtandum terram ſanctam, inq; ea non procul à Hieroſolymis, eremum; hoc quidem conſilio, vt cogitationes ſuas, ſenſu oculorum inſtigante mentem, ſi quando circum ſe reſpiceret, ad Saluatoris miracula, res geſtas, natiuitatem, paſſionem & reliqua omnia hiſtoriæ ſacræ myſteria, ardẽtiores dirigeret: Qua ratione & religionis Chriſtianæ profeſſioni & arti nobiliſſimæ, quæ non in peccatis & luxuriæ corporis impendi debet, ſatisfecit: Ipſius verba de hac ſcientia ſunt conſpicua, quæ habentur libri eius initio: *Hac enim res* (inquit ad Calidem Ægypti regem de arte inquirentem) *quam iam diu quæſiuiſti, per vim aut iram non accipitur, nec perpetratur: Accipitur enim per patientiam & humilitatem, & amorem certum ac perfectiſſimum. Confert enim Deus hanc diuinam & puram ſcientiam ſuis fidelibus & ſeruis, illis ſcilicet, quibus eam à prima rerum natura conferre diſpoſuit, ſua mirabili fortitudine: Quæ cum alicui ex ſuis fidelibus collata fuerit, decet ipſum prius prouidere, cui poſtea eam committat & detegat: Nam hac res nihil niſi donum Dei altiſſimi poteſt, qui prout vult, & etiã, cui vult, ex ſuis ſeruis & fidelibus illud committit & monſtrat: Decet igitur Omnipotenti Deo eſſe in omnibus humiles & omnino ſubiectos*: Et paulo poſt: *Omnipotens Dominus & omnium Creator ex omnipotentia ſua homines creauit: Quoniam ipſi nequeunt eius ordinem transmutare, id eſt, nequeunt poſtponere ea, quæ ipſe præponit, aut præponere ea, quæ ipſe poſtponit, Nec eſt aliquid ſcire poſſibile illis, niſi per illius demonſtrationem, nec etiam aliquid conſequi poterunt, niſi ille eos conſequi illud præiudicauerit: Nec quicquam retinere valebunt, niſi per fortitudinem à ſummo* DEO *ſibi diuinitùs collatum,*

Morienus ſe mundo abdicat. Vixit in terra ſancta Eremita.

Morieni piæ inſtructionis in libro Chymico.

tum, ſed & (vnde magis eſt admirandum) animos ſuos etiam ipſi regere non poſſunt diutius, niſi vſque ad terminum, qui à Deo ſuper eos conſtitutus eſt: Præponit enim DOMINVS *ex ſeruis ſuis, quos vult & eligit, vt hanc ſcientiam diuinam homini celatam quærant & quæſitam ſecum retineant. Hæc enim ſcientia eſt, quæ Dominum ſuum abſtrahit ab huius mundi miſeria & ad ſcientiam bonorum futurorum reducit*. Hactenus diuinus magis quam humanus, aut potius Theologus quam Philoſophus Morienus ſenex: Quibus ſane verbis nihil ad prouidentiam Dei omnipotentis demonſtrandam, accommodatiùs dici aut cogitari poteſt. Quemadmodum enim bonus paterfamilias ſolet nonnihil ſibi reſeruare de opibus in filios diſtribuendis, vt inordinatè, vrgente neceſſitate, chariſſimo ſibi, aliquando ſuppetias ferre & ſuccurrerè poſſit, *ita* PATER *cæleſtis*, cuius ſemper inexhauſta manus, præter infinita alia dona, quæ ex nihilo creauit & per naturam indies ex vberrimo *Gazophylacio Cæli & terræ* producit & reducit, habet hoc peculiare, quo donat ſibi electos & probatos, non vt eo vtantur ad exercendam nequitiam aut indulgendum omni vitiorum generi (aliàs ſcrutator cordium & renum hiſce non contuliſſet) ſed potius ad ſeruiendum Deo, maximo pietatis zelo, bonaque circa pauperes miſerabileſque homines alioſque quoſcunque præſtanda opera. Ideo Morienus dicit, *quod hæc ſcientia abſtrahat hominem ab huius mundi calamitate & ad cognitionem aliorum bonorum, quæ poſt hanc vitam ſperanda ſunt, mentem eius reducit.*

Deus donũ Chemiæ pro dilectis ſuis ſeruauit.

Quod quomodo fiat, operæ precium erit conſiderare: Nam *primo* qui à Deo his ſacris initiatus eſt, omnes illas curas inanes victus & amictus abiicit; atque ſic quaſi de nouo natus ſibi videtur; Quæ propter hæc cadu-

Quomodo per Chemiæ donũ homo abſtrahatur ab huius mundi miſeria & reducatur ad cæleſtia.

ſuccurrit, agnoſcit, nec non quomodo illud arte producatur, quod toti mundo impoſſibile videtur. Vere itaque dixit Morienus, *quod hæc ars hominem ad ſcientiam bonorum futurorum reducat, & à vanitatibus mundi abſtrahat*; quibus tanti philoſophi vita pia & verè Deo deuota in omnibus correſpondit.

Doctrina eius in Chymicis eſt conſtans & ſeuera, non fictionibus poeticis aut tropis ac vocabulis incognitis referta, ſed qualis arti Chymicæ, non omnibus reuelandæ, nec occultandæ omnino, conueniat: Quantæ virtutes in eius colloquio cum Rege Calide emicuerint, teſtatur author eius libri, Galip, dum dicit: *Placatus eſt igitur multum Rex ſuper huius viri prudentiam & eius humilitatem & eius patientiam & verecundiam ac venuſtatem: Non enim erat ille lingua verbóſus aut mente elatus: Erat autem humilis, prudens & beneuolus, vt talē eſſe decebat*: *Ipſe vero* interrogatus à Rege cur in montibus & ſolitudinibus potius, quam in conuentibus, qui Deum orant in eccleſiis, viueret reſpondit, *Bonū quod nunc habeo & in futuro expecto, ex Deo eſt & in eius manu collocatum, ipſe autem, quod velit, faciat: Nec ego dubito, quin mihi inter conuentus & cætus maior inueniatur requies, & in ſolitudinibus & montibus, labor, ſed nemo metit, niſi qui ſeminat & quod ſeminauerit, hoc etiā metet: Spero itaq; quod diuinitatis bonitas in vita huius mundi me non derelinquat: Nam requiei aditus nimis eſt coarctatus, neque ad illam quiſquam poteſt ingredi niſi per animæ afflictionem. De Conſtantia* & ſeueritate eius hæc teſtantur verba, quæ paulo poſt ſequuntur: *O rex, omnipotens Deus te ad melius conuertat: Nam ego non ſum, de quo multum debeas admirari. Ex filijs Adæ vnus exiſto: Omnes quidem ex vno proceſſimus, & iterum ad vnum, licet diuerſo tramite, reuertemur: Temporum quidem longa mutatio hominē ſub tempore conſtitutum confundit & mutat: Nec ego adhuc in tātum ſum mutatus, quod alij multi, qui ante me fuerunt magis non*

Morieni doctrina qualis.

Morieni virtutes & mores.

Morienus cur eremita.

Morieni conſtantia & ſeueritas.

T *muten-*

Digitized by Google

mutentur: Vltimam autem mutationem mors dira ſubſequitur, quæ videlicet nulla pœna deterior iudicatur. Nam ante corporis & animæ coniunctionem & poſt eorum diſſolutionem pœna omni morte crudelior animam expectat: Sed & omnipotens creator, qui omnia ex ſeipſo creat & format ſemper ſit in noſtro auxilio. Et mox: *Timorē autem, de quo paulo ante dicebas, non timeo, nec de te hactenus deſpero. Omnis enim qui timuerit in veritate non eſt perfectus: Et maxime ſapientem timere aliquid non decet: Nam ſi timuerit, cito deſperabit: Quod ſi deſperauerit, eius animus vacillabit, nec vllatenus ſuæ intentionis conſequetur effectum.*

Morieni ingenuitas in tradenda arte.

Cur nomina variata in arte.

In ipſa arte tradenda ingenuus & ſyncerus inuenitur: Obſcuritatis authorum cauſam reddit his verbis: *Noſtri quidem anteceſſores huius magiſterij nomina multiplicata & variata tradebant grauiſſimis ſophiſticis circumtecta, ſed omnia tamen veridica & ſæpius comprobata: Quod totum egiſſe arbitrabantur propter ſtultorum inſipientiam; vt dicta ſua non intelligerent, niſi qui tali & tanto magiſterio digni iudicarentur: Si quis ergo eorū dicta inuenerit, in illis diligenter ſtudeat, donec ea recto modo intelligat. Non enim decet quenquam ſe ab hoc magiſterio retrahere, ſed debet ſuam fidem & ſuam ſpem in Deo altiſſimo firmiter configere, & illum aſſiduè hoc efflagitare, quatenus illud diuinum & admirabile opus poſſit perficere.*

Vna rē incipi & finiri magiſteriū.

Quod cum vna re incipiatur & finiatur magiſterium aſſerit, dum inquit: *Huius rei prima & principalis ſubſtantia & materia eſt vna & de ea eſt vnum, & cum ea fit, neque aliquid ſibi additur vel minuitur.* Et deinde: *Multiplicia quidem ſunt eius radicis nomina, ſed ſi ea, quæ ſupra dicta ſunt, recto ordine inſpexeris, vnam eius radicem & ſubſtantiam & materiam inuenies:* Paulò poſt: *Vna ſola confectione vel ſpecie ſic materia mutatur, ſed quanto magis ei ignis colorem innouat, tanto magis ei plurima nomina imponuntur: Vnde Datin Philoſophus ait ad Euticem: Ego tibi oſtendam, quod ſapientes huius magiſterij diſpoſitiones vel confectiones alia de cauſa non multiplicauerunt, niſi vt ſapientes:*

Vnum eſſe nomen & diſpoſitionẽ huius magiſterii, licet plures nomina & plures confectiones tradiderint

pientes in hoc magiſterio inſtruerent & inſipientes penitus excæcarent: Quoniam hoc magiſterium vnum nomen habet, & hoc proprium ſibi deputatur, ſic etiam vnam habet diſpoſitionem atque etiam vnam viam linearem, & hoc modo licet ſapientes eius nomina & ſua dicta mutarunt, tamen noluerunt, niſi rem vnam intelligere & vnam diſpoſitionem. Nam ſapientes, qui ante nos fuerunt, multas nominauerunt confectiones & multa pondera & multos colores & ſic ſuper vulgus dicta ſua allegorizauerunt: neque tamen ſunt mentiti, ſed locuti ſunt, vt eis bonum videbatur, & vt ipſi ad inuicem intelligebant, vt etiam hoc alios lateret. De coloribus Lapidis teſtimonio Datin Philoſophi, *Noſter*, ait, *Lato, quamuis primum ſit rubeus, tamen eſt inutilis ſed ſi poſt rubedinem in album vertatur, multum valebit:* Poſt hæc: *Adarmath ſimiliter ſapiens & philoſophus* ait, *Quod omnia harum rerum nomina & earum ſimilitudines nulla alia de cauſa antiquis vocantur, neq; variantur, niſi vt vos intelligatis quod huius rei principium ſuper ſuum finem teſtificatur, & ſuus finis ſuper ſuum principium. Et vt ſciatis, quod hoc totum non eſt niſi vna res, quæ ſcilicet habet patrem & matrem, & eius pater & mater eam nutriunt atque paſcunt, non quod ipſa à ſuo patre aut matre aliquo modo differre poſſit.* De tactu lapidis, inquit, *mollis eſt, & maior mollities eſt in eo, quam in ſuo corpore:* In pondere dicit multum graue, & in guſtu dulciſſimum: In odore ante confectionem nimis grauem & fœtidum; & poſt confectionem eſſe eius odorem bonum, iuxta hoc quod ſapiens ait: *Iſta quidem aqua à corpore mortuo & iam inanimato tollit odorem. Nam & eius odor eſt malus & odori ſepulchrorum aſſimilatur.* Quæ omnia hactenus relata non ſolum Morieni in dicta arte ſummam experientiam oſtendunt, ſed quoque rariſſimam ſapientiam cum candore coniunctam, qui præcipua eius abditæ ſcientiæ puncta ita declaret, vt plus emolumenti & doctrinæ ex eius vnico ſcripto hauriri poſſit, quam ex pluribus aliis

Lapidis colores.

Quod omnia ſint, vnum, licet plura videantur.

Lapidis. pondus.

Lapidis guſtus.

Lapidis odor.

Morieni æuum, vel tempus quo vixerit, incertum.

tenebroſis & opacis: Annus vel ætate, qua vixerit Morienus, ex hiſtoriis præciſe haberi nequit, niſi quod ipſe narret, ſe iuuene exiſtente Romæ totam Latinitatẽ ſeſe Chriſtianiſmo dedidiſſe: quod circiter quadringenteſimũ annũ aut paulò poſt à Natiuitate Chriſti cõtigiſſe cenſeri poſſet, tempore *Theodoſij ſecundi*: Verum cum ipſe teſtetur, ſe quarto anno poſt *Herculis* regis (Ægyptii) mortem, eremum ingreſſum, & poſtquam in eremo fuerat poſt multos annos Regem in AEgypto ſurrexiſſe nomine *Macoyam*, qui genuit filium nomine *Gezid*, poſt mortem ſui patris in Ægypto regnantem: *Gezid* autem genuiſſe filium nomine Calid, qui poſt mortem ſui patris diu in Ægypto regnauit. Hic à Morieno iam ſene in arte inſtitutus eſt: quo tempore, non ita patet: Fuiſſe autem hunc *Calidem* non Chriſtianum, at *Saracenum*, certiſſimum eſt: Accidit hoc igitur iampridẽ profligata Chriſtiana Religione ex Ægypto, eaq; occupata à Saracenis. De eo conſtat, *Caliphani Saracenum AEgyptum* tenuiſſe circiter annũ Chriſti 703 & ſequentes Caliphas poſſediſſe continua ſerie, vſque ad A. C. 1153. quo anno à *Sarracone Sultano* eo regno ſpoliati ſunt. Saraceni autem Mahometani primum regnare cœperunt Heraclii Imperatoris tẽpore, qui regnauit ab A. C. 611. ad A. 641. Ex quib⁹ ſequitur Morienum hoc colloquium cum Calide habuiſſe circiter annum 800. aut paulo ante, Carolo Magno nondũ Imperatore Romano facto: Cœperunt autẽ Chriſtiani ęrã primum ab annis Natiuitatis Chriſti admodum ſerò, nempe Heraclidi [illegible] Imperatoris ætate, ſexcentis annis & amplius iam abactis; Vnde Romæ, Hieroſolymis aut in Ægypto hic modus tempora deſignandi tum nondum ita in vſu extitit: Vnde excuſandus erit Morienus, quod hiſtoriam ſuam non aliter, quam per Ægypti reges annotauerit; Abſque dubio tũ Irene imperatrix præfuit Imperio Orientali, quæ regna-

Chriſtiani quando cœperunt à N. Chriſti annos numerare

regnauit ab A.C. 782. ad A.C. 803. deceꝫ annos Leone quarto qui 5. annos & Cōſtantino Copronimo, qui 35. imperarunt annos, ipſius prædeceſſoribus. Carolus Magnus autē A.C. 801. Imperator Romanus declaratus eſt. *Iuuenis exiſtens*, quā auidus doctrinæ ac præſertim huius abditionis fuerit, res ipſa declarat, quod philoſophum *Alexandrinum Aegyptium*, qui libros chymicos ediderat, *Adfar*, percontari & inueſtigare non deſtiterit, donec eum in Ægypto inueniſſet ſenem rei chymicæ peritiſſimum, à quo tandem in artis hęreditatem adoptatus eſt. *Quod* quoque ſenex iam factus inuidia non laborarit reſpectu artis communicationis, inde patet; quod ſua ſponte non coactus ad regem Calidem primâ vice acceſſerit, propter Hermetis magiſterium valdè ſollicitum, eique totum opus, in furno perfecerit vaſique aſſcriptis his verbis, OMNES QVI SECVM OMNIA HABENT, ALIENO AVXILIO NVLLATENVS INDIGENT, clam abiens reliquerit: Ac demum ſecunda vice ad eundem reuerſus artis plenaria cognitione Regem beauerit. DE PATRIA Morieni, quod Roma fuerit antiqua illa dominatrix gentium & regnorum, iam antea diximus; in cuius honorem, cùm Morieno, veluti magnæ nationis nomine, Romanorum Inſignia attributa ſint, proſpiciendum erit nobis, an etiam plures ex Romanis ciuibus ferè immenſi numeri exiſtentibus per tam multa ſecula, quibus Roma floruit, inueniri poſſint, qui huic arcano philoſophico intenti, eiuſque participes facti fuerint.

Morienus auidus doctrinæ adhuc iuuenis

Morienus non inuidus ob artem.

Morieni patria Roma.

Verum ſi res geſtas Romanorum ab initio conſideremus, ab eo tempore, quo *Tarquinius* Superbus *Lucumonis* filius, Romanorum rex ſeptimus, & pater *Sexti*, qui *Lucretiæ* vim intulit, *Capitolinam* arcem à capite humano vel equino, ibi inuẽtô, ſic dictam condidit, & ab Aruſpice Hetruſco

An Romani antiqui quoque arti Chymicæ dediti fuerint.

ter hac in ærariis publicis ſeruantur ſeptuaginta quatuor Talentorũ Ægyptiorum millia. (quæ hodie efficiunt octoginta milliones & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium vel Alexandrinum, teſte Feſto & Polluce, pendebat duo Taléta Attica, hoc eſt, mille & ducentos coronatos.) Huic itaque intentioni Martiali inde à pueris mancipati, inprimis belli armorumque exercitationi ſeſe dediderunt: Et quamuis multi præclari poetæ & oratores iſtis ſeculis quoq; inuenti ſint, tamẽ hi potius propter lucrum, honores, opeſq; cumulandas, illi vero ad delectandum & amplificandum nomen Romanum ſuis fabuloſis inuentionibus, hæc genera ſtudiorum tractarunt: Philoſophi perpauci fuerunt, præter grammaticos: Cum enim *Aegyptus*, cæteræq; prouinciæ armis Romanis iampridem eſſent oppreſſæ, nullus ex Romanis ad liberales, aut alias, tum nomine nõ cognitas artes, hoc eſt, occultæ philoſophiæ ſeu Chemiæ diſcendas in exteras oras, niſi Athenas proficiſci potuit: Quæ autem ſtudia Athenis in flore tum fuerint, ex ſcriptis antiquorum conſtat: Hinc omnis fama, non de alia quadam doctrina, quam Epicurea, Stoica, Peripathetica, Platonica ſeu Academica Athenis, Romæ aut alibi innotuit aut ſparſa eſt: Imò vix vllus inuentus , qui vel per inſomnium cogitarit, tale quid in naturæ potentiâ artificumque vſu exiſtere; Exceptis tamen pauciſſimis, quos poſtea enumerabimus: Quid Tacitus de *Phœnice*, aut Arabiæ, ſcripſerit, quomodo in Ægyptum Tiberii tẽpore comitantibus multis volucribus, vt in Solis vrbe ſeſe arâ cõburat, vnde nouus *Phœnix* ex cinere reuiuiſcat, aduolârit, ſuperius & alibi latius recẽſuimus: Hic ſolus fuit modus ſcriptioribus ad intellectum imaginẽ ſaltẽ artis Chemicæ referẽdi, vt inquirerẽt, an ſit ſecũdũ rationẽ poſſibile, quod auis quędã ex deſertis Arabicis certo tẽpore ſua ſpõte redeat in vrbem

Romani à pueris Marti dediti.

Romani ſtudiorum gratia Athenas vix aliò con eſſerunt.

Romani ne cogitarunt de artificio Chemiæ.

Phœnix celebratus à ſcriptoribus admirabilis eſt Romanis

Digitized by Google

vrbem populoſam, ibidemque ſeſe ſtatuat in Ara; ac quod ipſa ſe cremare gaudeat, vt ex cinere noua auis reſurgat, eiuſdem ſpeciei: Quilibet enim prudens & vel leuiter phyſicis doctrinis imbutus, hoc omni à ratione alieniſſimum diiudicet: Ad hæc ſi de veritate rei per experientiam inquirat, allegoriam & non hiſtoriam intelliget: Vnde occaſio ſumetur acrius inueſtigandi, ex qua re tantus rumor increbuerit, an illa ſit ficta omnino, an ſub alio prætextu? Perpaucos verò apud Romanos, licet prudentiores, alteriores de hoc ipſo cogitationes ſuſcepiſſe apparet ex Tacito, qui vidit quidem multa fabuloſa & incerta, quo ad circũſtantias, huic Phœnici admixta, vnde de tota re dubitare meritò poſſet; at nihilominus concludit, certum eſſe, eam auem in Ægypto apparere, nempe perſuaſus doctorum ſcriptis, alluſionibus, ac vulgi rumuſculis, qui in ea opinione cõtinuè perſeuerarunt. Quod poeta, licet inſcius, canit, *Mulciberus capti Marſq; Venusq; dolis*, hoc totam illam fabulam de adulterio *Veneris* (quæ nupta erat *Vulcano*) & *Martis* comprehendit, ipſa autem allegoria Chemiam: Nam nihil aliud niſi Veneris & Martis copulatio, hoc eſt fœminæ albæ & viri rubei coniunctio fieri debet in toto opere, idq; vinculis Mulciberis ſeu Vulcani. Hæc ſententia eadem eſt cum innumeris aliis, vt Ioue & Iunone, Ioue & Læda, Danae, Europa, Semele & his ſimilibus pellicibus; Oſiride & Iſide; Cum verò Mars pro Deo belli (quia vir rubeus eſt & ardens) Venus pro Dea amoris (quia candida & ſuauis eſt fœmina) communiter à vulgo apud Ægyptios & hinc apud Græcos agniti ſint, (ſiquidem impoſſibile fuerit imperitos aliter de his arcanis iudicaſſe, cum nemo ſupra captum ſuum ſapiat) inde quoq; à Romanis eodem Numine & nomine reuerenter accepti fuerunt, viris Marti, fœminis Veneri inprimis fauentibus: vt autem illa vulcania coniun-

Phœnicē certum eſſe allegoriam non hiſtoriam.

Mars & Venus à Vulcano colligati.

Digitized by Google

coniunctio permaneret indiuiſa, Romæque tam magnæ futuræ, Reginæque terrarum omnium principium præberet, en poetæ & hiſtoriographi primo fundatori vrbis, Romulo parentes tam à Venere, quam Marte deducunt; nempe matrem Rheam Syluiam, ab Ænea (vt illi dicunt) Veneris & Anchiſis filio oriundam, & patrem Martem ipſum: (ſi illis habenda eſt fides) Multis hæc videntur fabuloſa, præſertim Chriſtianis, at cum Roma toti orbi innotuerit, cum ſub fundatore, ac tot Ethnici ſcriptores id nobis perſuadere conentur, quis contrà hiſcere audeat? At ferè dixiſſem, quis id credere, niſi ſit ipſe Ethnicus, præſumat? Magna & blanda mendacia de magnis vel à magnis dicta magna incrementa ſumunt nec facilè ex parietibus mundi, quibus aſſcripta ſunt, delentur: Mars itaque & Venus Dii familiares fuere Ethnicis Romanis, quorum vtrique ab vtroque ſexu bene litatum eſt: Templa ibi Mars habuit vt & Venus ampliſſima: Nec ſolum ipſum Martem ac Venerem pro diis coluerunt propitiis & ſibi inprimis fauentibus, ſed quoque alium Deum Tutelarem ſibi finxerunt, ab vtriſque originem ducentem, cuius nomen data opera occultabatur hanc ſcilicet ob cauſam: Verrius Flaccus oſtendit in oppugnationibus vrbium à Romanis ſacerdotibus euocatos fuiſſe Deos, in quorum tutela eſſet oppidum, promiſſumque illis eundem aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve: quod ſacrum durabat adhuc Plinii tempore in pontificum diſciplina; & ideo occultatum fuiſſe nomen Dei, in cuius tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent: Nomen autem eius Dei fuit ROMANESSVS; qui à Roma & Romulo dictus à Marte & Venere quaſi ſemideus ortus fuit, vt ipſi opinabantur. Præter Martem & Venerem, eorumque nepotem Romaneſſum, culta inprimis fuit Romæ Veſta dea i-

Romuli parentes Mars & Veneris ac neptis Syluia.

Mars & Venus fauent Romanis, & hi illis litant.

Deus Tutelaris Romanorum innominandus.

Deorum euocatio apud Romanos.

Romaneſſus Deus Romanorum.

Veſta Romanis culta. Dii 12. Ægyptiorum.

gnis, quæ eiusdē intentionis eſt cum Vulcano, & ex Ægypto in Græciam, hinc Romam cum cæteris Diis translata eſt: Dii enim Ægyptiis præcipui fuere duodecim, quibus pro hieroglyphicis ſcripturis inque ſuis allegoriis præter alia utebantur, nempe, Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Veſta, Ceres, Venus, Diana & Minerua: Horum ſex ſunt mares, & totidem fœminæ; Oſiris & Iſis ſub dictis cōprehenduntur. Nunc

Dii maiorũ gentium.

enim Oſiris Apollo eſt, nunc Iupiter, nunc Mars: Et Iuno, Ceres, Venus aut Diana Iſis: Illi autem 12. dii, poſtquam ſenſim à Græcis ac poſt à Romanis recepti fuerant, honore ſummo colebantur, dicebanturque Dii magni magnarum gentium: Aliis enim, veluti plebeiis, fiebant ſimulachra è ligno & quauis materia antiquitùs, & nō ſculpebantur ex auro vel argento vel ebore, niſi magni Dii:

Veſta & Vulcanus dii Aegyptii. Virginum Veſtalium ritus & vita.

Veſta itaque ut & Vulcanus inter Deos Aegyptios fuit; cui dicatæ Virgines, Veſtales dictæ, ignis inextincti cuſtodes antiquiſſimam habuerunt originem: Dicūt enim hoc ſacerdotium ab Ænea ad Albanos translatum eſſe, quod quomodo probent, ipſi videant. Numa id poſtea in nouam vrbē recepit, ac templum virginibus extruxit, quæ numero erant quatuor: ſed propter multitudinē ſacrorum, quæ indies illis committebantur, duæ illis adiunctæ ſunt: Has oportebat diligentiſſimā adhibere curā, ne ignis ſacer, qui in penetralibus ſeruabatur, extingueretur. Per annos triginta puræ manebant à nuptiis, & primis decem annis inſtituebantur in iis, quæ ad religionem pertinebant; ſecundo decennio fungebantur ſacerdotio: Tertio docebant iuniores: poſtea ſi vellent nubere, illis licebat; quod paucis euenit, idque magno nuptiarum infortu-

Virginum Veſtalium pœna.

nio: ſi quæ interim pollutæ deprehenderentur, ad portam Collinam extra muros capulo inſertæ efferebantur & vi-

uæ ſepeliebantur eo loco, qui ſceleratus dicebatur: Si quæ vel leuiſſimi criminis conuicta eſſet, flagris Pontifici pœnas dabat; alioqui ſummus honos illis & reuerentia tàm priuatim, quàm publicè ab omnibus Romanis deferebatur. Veram cauſam & originem horum ſacrorum nemo adhuc explicauit, ſed vnus ſcriptorum ab alio accepit, ea Aeneæ Phrygio accepta referri debere: ſed hæc dubia & multis difficultatibus inuoluta ſunt: Etiamſi Numa (qui leges, quas dedit, finxit ſe à Veſta dea accepiſſe) vel Aeneas horum eſſet primus inſtitutor aut introductor apud Italos aut Romanos, tamen de cauſa impulſiua eius inſtitutionis nihil certi adfirmari poteſt, niſi quod ab Aegyptiis omnium primo ſint deſumpta: At neque hoc ſatis, cur Aegyptii iis vſi? Vulcanus & Mercurius hic reſpondeat; quorum hic ab illo eruditus eſt, legeſque dedit Ægyptiis, ille templum ampliſſimum & reges multos habuit ſacerdotes: Apud Græcos Lāpadiferorum ſolennitas ante dicta cum his ſacris Veſtalibus apud Rom. vnius eſt intentionis: Interdum Romani Veſtā pro terra, ſæpius pro igne, igniſq; Numine interpretati ſunt: Ouidius 6. de Faſtis, Veſtam apud Romanos nullam imaginem aut ſimulachrum habuiſſe, vt alia numina ſcribit, quia ignis in ſe non poteſt bene effigiari: Quomodocunque ſit, Veſtam apud Romanos tam ſedulo cultam diligentiſſimus antiquitatis indagator nihil aliud reperiet, quam Deam Aegyptiam, Hieroglyphicam, igni dicatam, vt & Vulcanum. Qvis dixerit, vnde Saturnalia apud Romanos inſtituta fuerint, in quibus Domini ſeruiebant ſeruis? Certe Mercurialia & Hermæa apud Græcos cum illis traduntur eſſe eadem; quamuis Saturnus longè differat à Mercurio, ſi vtriuſque præſuppoſitam genealogiam, vtriuſque ætatem, mores, officia & alias circumſtan-

Veſta ſacra cur inſtituta, ignotū.

Veſta ignis eſt.

Veſtam eſſe Deam Aegyptiā Hieroglyphicā.

Saturnalia unde apud Romanos.

tias reſpiciamus: Fingitur enim Mercurius Iouis filius, & Iupiter Saturni: Ille itaque auus, hic nepos; Cœlus autem Saturni pater & Mercurii abauus cenſetur: Hermes Triſmegiſtus teſtatur ſuo tempore tres omnino ſapientes floruiſſe, nempe Cœlū, Saturnum & Mercurium: Quas tres perſonas eſſe Chymiæ proprias, nullum eſt dubium: Libera lingua ſeruorum fuit in Saturnalibus: Hinc ioci, ſcommata, dicteria, ſales etiam dentati & impudici ſparſi ſunt herili non obſtante imperio: Nam reſpiciebant abſque dubio ad auream ætatem, quæ ſub Saturno exacta dicitur, vbi nulla ſeruitus, omneſque in ſyluis degebant liberi abſque curis & laboribus: quod ſane aliquid veritatis complectitur, ſi ad primos parentes reſpiciamus: ſi verò ad Saturnum, Iouem, Venerem & Martem, qui dii ſucceſſiuè regnarint, ita vt primò fuerit ſeculum aureum, ſecundò argenteū, tertio cupreū, deniq; ferreū, tū tota allegoria eſt tam moralis, quam chymica: Nam vt mores putantur hominum ab initio mutati, non in meliores, ſed ſenſim peiores & ad vitia magis pronos ethicè exponendo, ita chymicè, primo regnat Saturnus in nigredine, deinde Iupiter in albedine; Venus in flauedine aut imperfecta rubedine, Mars denique in perfectiſſimo colore Tyrio.

Sapientes tres qui.

In Saturnalibus libera lingua.

In aurea ætate ſub Saturno nulla ſeruitus.

Seruilis autem domini cauſa occultior videtur, quia, atteſtantibus philoſophis Chymicis, in hac arte Domini à ſeruis mutuantur primam veſtem prædominantibus, aut id quod patitur & ſubiectum eſſe debet ratione qualitatum & virium patientium, id in prima ſolutione actionem ad ſe transfert, ſeu Dominium, donec Saturnina nigredo aduenerit: In huius rei memoriam Saturnalia à conſciis artificibus primitus celebrata fuerunt: quem ritum, quaſi politicum poſtea Romani ſequuti ſtrictiſſimè obſeruarunt: Quidam enim ſeruis ſemel

Cur ſerui dominentur dominis chymicæ eſſe proprietatis.

ſemel inſanire licuerit in anno, alias ſeruituti pecuniæ mãcipatis? Reliqua Romana ſacra, vtpote à noſtra mente aliena, & per ſuperſtitionem hominum multiplicata hic nõ moramur, qualia ſunt Agonalia, Armiluſtra, Lupercalia, Nouendialia, Ambarualia, Vinalia, Latialia, Cocytia, Lemuralia, Forticidia, Ordicalia, Laurentalia, Opalia, Quirinalia, Vertumnalia, Palilia, Quinquatria, Ianualia, Lucalia, Hyacinthia, Nyctiluca, Paſtillaria, Palatialia, Popularia, Proteruia, Solitaurilia, Rubigalia, Stata, Fontinalia, Ornia, Parentalia, Conſualia, Lampteria, Amburbia, Diapalia, Dialia, Hormea, Mythriaca, Palogygia, Farreatio, Dapſa, Hoſtia, Hecatombe, Inferiæ, & his ſimilia: Cereris verò, Dionyſij, quæ Bacchanalia, Liberalia, & Trieterica dicuntur, Iſidis, Apidis, Anubis & reliquorum Ægyptiorum Deorum, ſolennitates Romanis quoque celebratas alibi expoſuimus: Lucanus lib. 6. de Iſide ſic inquit. Nos in templa tuam Romana recepimus Iſin. Quæ ſatis inſinuant, etſi Morienus Romanus non multos congentiles agnoſcat, quibus ſeſe vndiquaque cinctum & præmunitum oſtendat, quod tamen Roma antiqua deos, ſacra & ſolennitates multas habeat Ægyptiis aut Græcis vſitatas, ab iiſque mutuo acceptas, quas eſſe Chymicæ inſtitutionis, negari non poteſt. Nunc magnificentiam ac ſumptus ſeu reditus Romanæ vrbis paucis percurremus, non abſq; cauſa demonſtrantes, quomodo Martis vi potius, quàm artis, ad ſummã diuitiarum copiam ac deniq; luxuriam admirandam peruenerit: Hoc enim non ſolum in Morieni Romani honorem, videtur neceſſarium recenſeri, ſed quoque in lectoris gratiam non iniucundum. Iulio Cæſare à coniuratis, Bruto, Caſſio, Caſca, aliiſque interfecto, grauiſſimum bellum ſecutum eſt, M. Antonio & Octauio Auguſto de proditoribus vltionem ſumentibus; ac Caſſio & Bruto ſe & Remp. de-

Sacra Romana ferè innumera à ſuperſtitione orta.

Romam ſacra Ægyptia recepiſſe.

Magnificentia ac reditus Romanorum.

 pub, de-

Magnitudo exercitus Romanorũ.

pub. defendentibus: Hi dicuntur habuiſſe 80000. peditũ & 10000. equitũ: Illi non minores copias eduxerunt à quibus Caſſius & Brutus tandem profligati fuerunt: Poſt Antonius contra Octauium diſſenſione facta, habuit 100000. equitum, & 500. naues: Octauius vero 80000. peditum, totidemq; equitum, & 1000. naues: In quo cõflictu Octauius victor euaſit: Hæc tã admiranda hominum multitudo, nõ potuit ſine infinitis ſumptibus colligi, alique, militibus ſtipendia ſolui, illiſq; de reliquis ad militiã rebus pertinentibus prouideri: In quo apparet pręter potentiam, quantę opes tunc fuerint Romani Imperij, quod tributa cogebat ex maiore totius orbis parte: Ex Africa ſola quotidie ſeptuaginta quinq; millia minorum menſurarum frumenti ab illis collecta fuerunt, quæ faciunt ferè ſingulis diebus ſeptẽ millia coronatorũ: Ita Africa pẽdebat quotannis 1400000. coronatorum: Alexandria verò Ægypti, quę frumenti valde ferax fuit, huius ſummæ dimidiã partẽ dedit: Eo tempore, teſte Strabone, Ægyptus cõtinebat ſeptuaginta quinq; milliones hominum: quorum ſinguli ſi quotannis ex tributo penderent ſolidos quinq;, ſumma ſuperius pręſcripta cõpleretur: Vnde colligi poteſt, quantum pecuniæ ex reliquis Prouincijs contrahi poterat, cũ ſola Ægyptus ſex milliones ſolueret. Et eandẽ ſummã à ſuis paulò ante exigebat Ptolemeus Auletes Cleopatræ pater: Curioſi quidã & docti viri ex ſpecialibus regnorum & principũ Chriſtiani Orbis redituum ſupputationibus, nec nõ prouinciarum Turcæ ſubiectarum collectionibus, concludunt in hunc modum: Quod ſi Turcici Imperatoris reditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui poſſidentur à regibus & principibus Chriſtianis, ſumma toti⁹ erit, quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Prouincijs, quæ olim Romano Imperio ſubiectæ erant.

Reditus Romanorum ex Africa.

Reditus ex Ægypto.

Redituum ſumma ex Romani Imperij Prouincijs noſtro æuo.

erant. De Antiquis Romanis certiſſimè alij ſtatuunt, quod
ſummá hac longe maiorē corraſerint ex ſubditis populis. *Romani*
Cum omni occaſione oblata, vel violētia, exactionibꝰ, do- *quot modis*
narijſue, vel teſtamētis, quæcunq; potuerunt, extorſerint, *corraſerint*
vt ſiue iure, ſiue iniuria ditari poſſent; ꝙ tamē cōtigit, poſt- *pecunias.*
quā Romani principes luxu & libidine diffluere cœperūt.
Anno vrbis 690. Romani Imperii reditus; teſte Plutarcho *Reditus*
in vita Pompeii, nō excedebat quinque auri milliones. At *Romanorū*
poſtquam ſub Iulio Cæſare debellatæ ſunt Galliæ, Ægy- *diuerſo*
ptuſq; & Syria in prouincias redactę, ſub Auguſto poſſedit *tempore.*
quindecim milliones in annuo reditu. Appianus l. 2. bellor.
ciuil. ſcribit, Cæſarē poſt debellatos Pompeianos in trium-
phis portaſſe ſexaginta quinq; talentorum millia, quę æſti-
mantur ad triginta nouē milliones auri. Præterea duo mil-
lia coronarum aurearum & octingentas, quæ marcas auri
ponderabant ad tria millia, hoc eſt, duo auri milliones. Ex
his quadraginta & vno millionibus vnicuiq; ciuium cōtu-
lit quadringentos nummos vel minora ſeſtertia, q̃ efficiunt
10. coronatos, ita vt hoc cōgiarium accederet ad duos auri
milliones; Nā Appianus ſcribit, poſt bella ciuilia fuiſſe Ro- *Romanorū*
mæ ducenta & triginta millia ciuium. Cōuiuijs, quæ Cęſar *ciuium nu-*
celebrauit in ſuis triumphis, impēdit millionē vnum. Do- *merus in-*
nauit pręterea veteranis militibꝰ, vnicuiq; quingentos co- *gens.*
ronatos, qui accedebant ad decē milliones; cum eo tēpore *Iulii Cæſa-*
plus quā viginti millia veteranorū numerarentur: Itē duci- *ris liberali-*
bus, tribunis & centurionibꝰ, qui eius partes fuerāt ſecuti, *tas mira.*
erogauit duos milliones, vt tradit Sueton. in eius vita, c. 38.
Sumptꝰ quinq; triumphorum, & q̃ impenſa Ludis, Tragœ-
dijs, Mimis, Athletis, Venationibꝰ Leonum & Vrſorum, ac
dona, q̃ cōtulit in priuatos amicos, illa omnia ęſtimata ſunt
ad quinq; auri milliones. Aug. C. ꝙ Romā auxit & ornauit *Auguſti*
ædificijs publicis & priuatis, ideo ſolitꝰ eſt dicere, Lateritiā *Cæſaris li-*
accepi, Marmoreā relinquo: Obtulit tēplo Iouis Capitoli- *beralitas.*

ni auri non cuſi decies ſexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in Margaritis & Smaragdis, aliiſque gemmis: Nihilominus teſtamento reliquit populo Romano millionẽ vnum: Et vnicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus: Summa donatiui erat octingenta ſeptem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus ſingulis 25. Δ. & equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia: Cohortibus vigilum vrbis viginti millia: Item quadraginta quatuor Legionibus, quæ fines Imperii ſeruabant, vnicuique militum 7. Δ. cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum: Legiones continebant ſingulæ quinque hominum millia: Omnes ſimul ducenta & viginti millia hominum. Donatiuum hoc ex teſtamento continebat millionem vnum, ſexcenta & quinquaginta millia Δ. vnaquæq; Legio habebat cohortes decem, cohors quingentos homines: Ita erant in ſingulis Legionibus 50. Centuriones: Et in 44. Legionibus duo Centurionum millia & ducenti: Quibus ſingulis legati fuerant 15. Δ. ſumma erat trecenta & triginta millia: Equitibus ſingulis dati ſunt 22. coronati cum dimidio. (Erant enim in aliis ſingularum legionum ſexcenti equites) ſumma igitur donatiui complectebatur circiter ſexcenta millia Δ. Præter hæc, innumeram pecuniam legauit amicis & ſuis domeſticis. Et pro ſuo funere curando millionem auri: Hæredibuſque reliquit tres milliones ſeptingenta & quinquaginta millia Δ. Et hæc omnia ex propriis & priuatis facultatibus: Summa huius teſtamenti accedit ad octo milliones, ſexcenta & ſeptendecim millia coronatorum & quingentos.

Claudii ſumptus factus in aquæductus & montem effodiendum.

Plinius lib. 36. c. 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuiſſe ſeſtertia quingenta quinquaginta quinq; millia, hoc eſt, tredecim milliones, octingenta &

ta & ſeptuaginta quinque millia coronatorum. Et ab eodẽ Claudio montem perfoſſum ad emittendum lacum Furinum (qui prope Albenſes Marſorum populos eſt,) in quare, Suetonio teſte, cap. 20. per annos vndecim ſine intermiſſione occupata ſunt triginta hominum millia; cum mons effodiendus eſſet & exſcindendus per ſpatium trium millium pedum. Impenſæ ſuperarunt decem milliones auri: Neque deſiit Claudius alia plura conficere, ac donatiua ingentia largiri amicis, inter quos fuit Pallas præfectus domus Imperatoriæ, cui donauit ſeptem milliones & quinquaginta millia coronatorum, vt ſcribit Tacitus l. 12. Narciſſum quoque ab epiſtolis auxit multo pluribus opibus. Sed Caliſtum maximè omnium, quem Plinius libr. 36. cap. 7. dicit libertorum Claudij potentiſſimum. Neque mirum videri debet, tantos ſumptus fuiſſe factos à Principibus illis Romanis, cum ex vnaquaque re facerent quæſtum. Dion tradit Iulium Cæſarem Senatus conſulto cauiſſe, ne cuius teſtamentum efficax eſſet, niſi relicta bonorum parte Principi & eius fiſco. Nero poſtea ſanxit ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum referri, ingratos vocabat qui nihil Principi legaſſent, vt teſtatur Suetonius cap. 32. Et idem Suetonius in vita Auguſti; Quamuis, inquit, viginti proximis annis quaterdecies millies ex teſtamentis amicorum percepiſſet, hoc eſt, centum milliones auri. Sed vt eſt apud Capitolinum, Pertinax hanc ſeueritatem lenijt, legemque tulit, vt teſtamenta priora non prius eſſent irrita, quàm alia perfecta eſſent, neque ob hæc fiſcus aliquando ſuccederet; ipſeque profeſſus eſt, nullius ſe aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicuius delata eſſet, aut lite perplexa, vel vbi legitimi hæredes & neceſſarij priuarentur: Et in vita Domitiani: confiſcabantur alieniſſimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret, audijſſe ſe ex

Romanorũ quæſtus ex qualibet re.

Ærarij auctio ex teſtamentis.

defuncto, dum viueret, hæredem ſibi Cæſarem eſſe. Augebatur & ærarium Principibus & rebellibus & damnatis propter aliqua crimina Plutarchus in vita M. Antonij ſeribit, poſt interfectum Iulium Cæſarem debellatoſque in Pharſalia Brutum & Caſſium, Antonium in Aſiam traieciſſe, vt pecuniam colligeret ab ijs, qui hoſtium partes fuerant ſecuti, corraſiſſeq; vno anno ducenta talentorum millia, hoc eſt, centum & viginti milliones auri. Quam enormem ſummam aliquantulum moderatur Appianus lib. 5. bellor. ciuil. Dicit enim Antonium mulctaſſe populos, qui *Caſsij* & *Bruti* factionem fuerant ſecuti, vt tributum decennale ſoluerent, quod efficiebat ducenta talentorum millia; Præter infinitam pecuniæ ſummam, quam vndique exegit à Regibus, principibus & priuatis hominibus, quos cõperire potuit fauiſſe hoſtibus, vel ſuis facultatibus ſuppetias tuliſſe, vel etiam opibus abundare. Nam tyranni ſuarum rapinarum modum nullum faciunt, leuiſſima quaque occaſione, aut prætextu oblato. Nam *Gabinius* Syriæ præfectus à Memmio accuſatus eſt, q́, vt Ptolemæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit ſex auri milliones, vt teſtatur *Cicero in oratione pro Rabirio Poſthumo*: Et *Verres* triennio corraſit è Sicilia octies centena millia coronatorum. Ex fodinis auri & argenti reliquiſque rebus metallicis, conſtat *Romanos* collegiſſe quotannis admirabilẽ pecuniæ ſummã. *Strabo* lib. 3. tradit, Scipionis aurifodinas fuiſſe in Hiſpania prope Carthaginem nouam (quæ eſt hodie Andeluſia) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri puri ſumma ad æſtimationẽ duorum millium & quingentorum coronatorum. Et *Plinius* l. 33. c. 4. De auri fodinis Hiſpanicis, inquit: *Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, quæ ſumma æquat duos auri milliones*; Et hic prouentus ex vna ſola Hiſpania.

Antonii auaritia.

Gabinii auaritia.

Verris auaritia.

Fodinæ auri in Hiſpania quantũ dederint Romanis.

nia. Non eſt dubium in alijs Prouincijs multo plus lucri factum fuiſſe: Nam idem Plinius capite citato ait: *Italiæ parcitum eſt vetere interdicto patrum: alioqui nulla fœcundior metallorũ quoq; erat tellus.* Extat lex Cenſoria Ictimulorum auri fodinæ, quæ in Vercellenſi agro cauabatur, ne plus quinq; millia hominum in opere publicani haberent. Vt erant *Romani*, præter omnes totius orbis populos auri ſitientiſſimi, ſic omnem mouerunt lapidem, vt vndiq; opes accumularent, quibus ſuo luxui & delitijs poſſent ſatisfacere. Legimus enim à Romanis *Antiocho* venditam fuiſſe pacem nouem auri millionibus: Et *Clodius* procurauit, vt Cyprus adimeretur Ptolemęo, quod exiguo tempore diſtuliſſet ad eum mittere aliquam pecuniæ ſummam, quam pyratis, à quibus captus erat, ſoluere debebat. Sed conſiderandum eſt, quanta fuerit hominum priuatorum apud Romanos opulentia: Cum omnium *Quiritum* opulentiſſimus iudicatus ſit *Craſſus*, vt inquit *Cicero* paradox. vltim. *Cæcilius Iſidorus*, vt ſcribit *Plinius* lib. 33. cap. 10. *C. Aſinio Gallo & M. Cenſorino Coſſ.* ad VI. Kalend. Februar. teſtamento ſuo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor millia, centum & ſedecim. Iuga boum tria millia & ſexcenta: reliqui pecoris CC. quinquaqinta ſeptem millia: In numerato H-S DC. hoc eſt, ſexcenta millia pondo: Funerari ſe iuſſit H-S XI. hoc eſt, ad eius funus vt impenderentur ducenta ſexaginta quinque millia coronatorum: Vbi *Viginarius* expendens precium ſingulorum, colligit ſummam facultatum huius *Cæcilij* æſtimari poſſe ad ſex milliones: Nam ſi ſingula mancipiorum vẽdita fuiſſent 20. coronatis, ſumma accederet ad octoginta millia: Boum iuga ſingula etiam 20. △. ſumma eſſet ſeptuaginta millium: Alia pecora ſingula vno coronato (vt *Feſtus* ait, proportio boum cũ ouibus erat decupla, boues centenis, oues denis

Romani auri ſitientiſſimi.

A Romanis vendit apax Antiocho.

Priuatorũ apud Romanos opulentia.

Craſſus opulentiſſimus Quiritum.

Summa facultatum Cæcilii.

aſſibus æſtimantur) efficerent centum & viginti millia; reliqua conſiſterent in maioribus pecudibus, quæ ſi ſingulæ 3. vel 4. coronatis vẽdita eſſent, efficerent circiter quadringenta millia. Adde ſexcenta millia pondo argenti, quę efficiunt nongenta millia marcarum: Libra æſtimata decem coronatis, ſumma harum ſummarum eſſet ſex auri millionum: Opes ingentes in homine priuato, qui etiã, teſte *Plinio*, *Marco Craſſo* fuit opulentior: licet *Craſſus* eum diuitẽ eſſe negaret; niſi qui ſuo reditu annuo Legionem tueri poſſet.

Luculli facultates. *Luculli* facultates: etiamſi ad amuſſim non exprimantur ab auctoribus, quales tamen fuerint, hinc colligi poteſt: *Pompeius & Cicero* illi ſub veſperam occurrentes, rogarunt, vt illi conuiuæ eſſent in cœna, ea tamen conditione, ne quid illis proponeretur, niſi quod *Lucullus* ſibi iã præparaſſet: *Luculli cœna.* Annuit ille lubens: Concedetis hoc tamen mihi, inquiens, vt Oeconomo dicam, me in cœnaculo Apollinis cænare velle: Quod poſtquã factum eſſet, conuiuium preparatum eſt precio quinq; millium aureorum; vt teſtis eſt Plutarchus in eius vita: Ita enim cõſtitutum erat in eius ædibus, vt ſingulis cœnaculis precium impenſarum præſcriptum eſſet: *Luculli veſtim. vſa pro Comœdis.* Et in eiuſdem *Luculli* repoſitoriis, dum Comœdi quidam ab eo veſtimenta mutuò caperent, inuenta ſunt quinque millia togarum purpurearum: *Seneca* lib benefactorum ca 27. ſcribit, *Cn. Lentulum Auguſti* liberalitate poſſediſſe decem *Lentuli opes.* milliones auri: Et hæc omnia illi ademiſſe *Tiberiũ* cum vita vt ne quo, niſi ipſo, hærede moreretur. *Suetonius* c. 46. de eo inquit, hominẽ ita vexauit, vt manus ſibi inferre coactus ſit *Lollia Paulina ornatu ſumptuoſus.* *Lolliam Paulinam*, vt ſcribit *Plinius* l. 9. c. 35. quæ fuit *Caij* Principis matrona, mediocriũ ſponſaliũ cœna, vidi margaritis ſmaragdiſq; opertã, quæ ſumma quadringenties H-S. colligebat. Nec dona prodigique Principis fuerant, ſed auitæ opes prouinciarum ſcilicet ſpoliis partæ: Ornatus capitis ſumptuo-

ſumptuoſus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat. *Seneca* lib. de conſolatione ad Albinam matrem c. 9. ait, *Caligulam* vno conuiuio impendiſſe ducenta & quinquaginta millia Coronatorum. *Plinius* lib. 8. c. 48. *Metellus* Scipio triclinaria *Babylonica* ſeſtertium octingentis millibus vænisſe iam tunc poſuit in Capitonis criminibus; quæ *Neroni principi* quadragies ſeſtertio nuper ſtetere. Periſtroma vnum millione auri venditum quis non miretur? *L. Tatius Ruffus* infimâ natalium humilitate, inquit Plinius lib. 18. c. 6. Conſulatum militari induſtriâ meritus, antiquæ alias parſimoniæ, circiter H S. liberalitate Diui Auguſti congeſtum vſque ad detractionem hæredis exhauſit, quæ ſumma æſtimatur ad duos milliones & quingenta auri millia. *Nero* inuitatus à quodam amico eſt ad cœnam, cui bellaria ſola appoſita ſunt precio centum millium coronatorum: vt ſcribit Suetonius in Nerone c. 27. *Caius Iulius Cæſar* adhuc priuatus erat in ære alieno ad ſeptingenta & octoginta millia coronatorum, quæ non ſolum perſoluit poſt acceptas Gallias, ſed ſtipendia ſui exercitus ex maiori parte ſoluit; Et *Paulo* Conſuli, ne illi contrarius eſſet, nongenta millia aureorum donauit: *Curioni*, Tribuno plebis, vt illius partes ſequeretur, quingenta millia: Vnionem enim centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donauit *Seruiliæ* matri *Bruti*, quam amabat. *Publius Clodius*, quem *Milo* occidit, ſeſtertium centies & quadragies octies domo emptâ habitauit, hoc eſt, trecentis ſeptuaginta millibus coronatorum, vt narrat Plinius l. 36. c. 15. Idem *Plinius* l. 10. c. 51. *Maximè*, inquit, *inſignis eſt in hac memoria Clodij Æſopi Tragici Hiſtrionis patina, ſexcentis H-S. taxata, in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone vocales, nummis ſex millibus ſingulas coemptas.* Hæc ſumma efficit quindecies centena millia coronatorum. Et *Clodius* huius *Aegypti* filius, cum

Caligula conuiuium ſumptuoſum.

Metell. Scipionis triclinaria Babylonica periſtroma.

L. Tatii Ruffi diuitia.

Bellaria Neroni apposita quo precio.

C. Iulius Cæſar ex ære alieno ad diuitias ſummas peruenit.

Iulii Cæſaris vnio.

Publii Clodii.

Domus ſumptuoſa.

Clodii Æſopi Hiſtrionis patina ſumptuoſa.

Empta imperia apud Romanos.

Quæ cauſa tot principũ necis.

Romani nihil in literatos contulerunt.

Martis & Artis differentia.

Mercurio dediti inter Martiales an ſint.

Duo Chymica monumenta in Italia inuenta.

Epitaphiũ Bononiæ.

illis liberalibus emerunt imperium a militibus & populo, at inſcii occaſionem dederunt vendentibus, vt quamprimum plures eiuſmodi emptores deſiderarint, quorum donis ſucceſſiuis diteſcerent: Hinc tot ſicariæ manus in principes illos armatæ fuere, quemadmodum conſtat perpaucos, ex Ethnicis illis Imperatoribus matura ætate ac ſicca morte obiiſſe: Reliqui, præter principes, præfecturis ſuis ita functi ſunt, quo perpetuis exactionibus ſubiectorum opes exhaurirent, ad gulam ſuam voluptatemque fere momentaneam paſcendam: Nulla hic fit mentio, qui ſumptus in viros literatos alendos aut ſtudia liberalium artium promouenda, vel qui reditus in bibliothecas eximias impenſi ſint, cum Mars & Ars, non vnica ſaltem (vt in dictione) literâ, ſed multis modis inter ſe differant: Ille inimicitiam, diſſenſiones, odia, lites & prælia; hæc amicitiam, concordiam, requiem & pacem, requirit, quibus vterque alitur. Verum videamus an inter hos *Martiales*, quidam quoque Mercurio dediti licet ſecretiſſimè, antiquitus inuenti aut potius poſt mortem agniti ſint; Et num poetæ quidam Latini quid obſcura fama de Ægyptia philoſophia olfecerint: Duo ſane, quantum obſeruari licuit, præclara monumenta in Italia inuenta narrant, quæ ſatis atteſtari poſſunt, apud Ethnicos illos antiquos artis Chymicæ quoſdam peritos extitiſſe, vt ex cœnotaphiis ac ſepulchris eorum apparet: Primum eſt *Bononiæ*, alterum inuentum fuit in agro *Patauino*: *Bononiæ* quod extat in marmore hanc habet inſcriptionem:

ÆLIA, LAELIA, CRISPIS, NEC VIR, NEC MVLIER, NEC ANDROGYNA, NEC PVELLA, NEC IVVENIS, NEC ANVS, NEC MERETRIX, NEC PVDICA, SED OMNIA:

SVBLATA NEQVE FAME; NEC FERRO, NEC VENENO, SED OMNIBVS:

NEC

NEC COELO, NEC AQVIS, NEC TERRIS, SED VBIQVE IACET.

LVCIVS AGATHO PRISCIVS, NEC MARITVS NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS, NEQVE MOERENS, NEQVE GAVDENS, NEQVE FLENS, HANC NEQVE MOLEM, NEC PYRAMIDEM, NEC SEPVLCHRVM, SED OMNIA.

SCIT ET NESCIT, QVID CVI POSVERIT.

HOC EST SEPVLCHRVM, INTVS CADAVER NON HABENS:

HOC EST CADAVER, SEPVLCHRVM EXTRA NON HABENS.

SED CADAVER IDEM EST ET SEPVLCHRVM SIBI.

Huius Cenotaphii mentem quam plurimi Chymicis occupati preſenſerunt, ideoque in illud commentarios ſuos ediderunt, vt ſunt *Iohan. Turius Brugenſis*, *Richardus Vitus & Nicolaus Barnaudus*: quibus viris doctis in ſuis opinionib. nihil detrahentes, idem ſuccinctè quoq; nos perluſtrabimus: Nemo, niſi qui de Tinctura philoſophica nihil vnquā legerit, audiuerit aut crediderit, aut valde rudis ac rerum chymicarum imperitus ſit, primo aſpectu negare poterit, quin hoc monumētum ab artifice aniquo ſtatutum ſit in Dei honorem, & artis chymicæ commendationē; Et quod vt & alii coniectant, nonnihil de perfecto opere ſecretis illius marmoris locis incluſum & reconditum habeat, quod fortè tam erit exiguæ quantitatis (vtpote drachma aut minus, ad quid enim ibi magnum pondus repoſuiſſet?) vt propterea Epitaphium deiici, locumq; ad fundamentum vſq; vt quidam inſtigant, ſubuerti & perquiri non ſit operæ preciū. Duæ hic nominātur perſonæ, Ælia, & LAELIA, in vno ſubiecto, quod CRISPIS dicitur, qui criſpos quaſi capillos

In Epitaphium Bonon. qui cōmentati ſint.

Epitaphiū Bononienſe cur poſitum

Cur non deiiciendum.

Ælia, Lalia non vir.

Magnitudo exercitus Romanorũ. pub. defendentibus. Hi dicuntur habuiſſe 80000. peditũ & 10000. equitũ: Illi non minores copias eduxerunt à quibus Caſſius & Brutus tandem profligati fuerunt. Poſt Antonius contra Octauium diſſenſione facta, habuit 100000. equitum, & 500. naues: Octauius vero 80000. peditum, totidemq; equitum, & 1000. naues. In quo cõflictu Octauius victor euaſit. Hæc tã admiranda hominum multitudo, nõ potuit ſine infinitis ſumptibus colligi, alique, militibus ſtipendia ſolui, illiſq; de reliquis ad militiã rebus pertinentibus prouideri. In quo apparet prçter potentiam, quantç opes tunc fuerint Romani Imperij, quod tributa cogebat ex

Reditus Romanorum ex Africa. maiore totius orbis parte. Ex Africa ſola quotidie ſeptuaginta quinq; millia minorum menſurarum frumenti ab illis collecta fuerunt, quæ faciunt ferè ſingulis diebus ſeptẽ

Reditus ex Ægypto. millia coronatorũ: Ita Africa pẽdebat quotannis 1400000. coronatorum. Alexandria verò Ægypti, quç frumenti valde ferax fuit, huius ſummæ dimidiã partẽ dedit. Eo tempore, teſte Strabone, Ægyptus cõtinebat ſeptuaginta quinq; milliones hominum: quorum ſinguli ſi quotannis ex tributo penderent ſolidos quinq;, ſumma ſuperius prçſcripta cõpleretur. Vnde colligi poteſt, quantum pecuniæ ex reliquis Prouincijs contrahi poterat, cũ ſola Ægyptus ſex milliones ſolueret. Et eandẽ ſummã à ſuis paulò ante exigebat Ptolemeus Auletes Cleopatræ pater: Curioſi quidã & docti viri ex ſpecialibus regnorum & principũ Chriſtiani Orbis redituum ſupputationibus, nec nõ prouinciarum Turcæ ſubiectarum collectionibus, concludunt in hunc mo-

Redituum ſumma ex Romani Imperij Prouincijs noſtro æuo. dum: Quod ſi Turcici Imperatoris reditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui poſſidentur à regibus & principibus Chriſtianis, ſumma toti⁹ erit, quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Prouincijs, quæ olim Romano Imperio ſubiectæ erant.

erant. De Antiquis Romanis certiſſimè alij ſtatuunt, quod ſummã hac longe maiorẽ corraſerint ex ſubditis populis. Cum omni occaſione oblata, vel violẽtia, exactionib⁹, donarijſue, vel teſtamẽtis, quæcunq; potuerunt, extorſerint, vt ſiue iure, ſiue iniuria ditari poſſent; ꝗ tamẽ cõtigit, poſtquã Romani principes luxu & libidine diffluere cœperũt. Anno vrbis 690. Romani Imperii reditus, teſte Plutarcho in vita Pompeii, nõ excedebat quinque auri milliones. At poſtquam ſub Iulio Cæſare debellatæ ſunt Galliæ, Ægyptuſq; & Syria in prouincias redactę, ſub Auguſto poſſedit quindecim milliones in annuo reditu. Appianus l. 2. bellor. ciuil. ſcribit, Cæſarẽ poſt debellatos Pompeianos in triumphis portaſſe ſexaginta quinq; talentorum millia, quę æſtimantur ad triginta nouẽ milliones auri. Præterea duo millia coronarum aurearum & octingentas, quæ marcas auri ponderabant ad tria millia, hoc eſt, duo auri milliones. Ex his quadraginta & vno millionibus vnicuiq; ciuium cõtulit quadringentos nummos vel minora ſeſtertia, q̃ efficiunt 10. coronatos, ita vt hoc cõgiarium accederet ad duos auri milliones; Nã Appianus ſcribit, poſt bella ciuilia fuiſſe Romæ ducenta & triginta millia ciuium. Cõuiuijs, quæ Cęſar celebrauit in ſuis triumphis, impẽdit millionẽ vnum. Donauit prçterea veteranis militib⁹, vnicuiq; quingentos coronatos, qui accedebant ad decẽ milliones; cum eo tẽpore plus quã viginti millia veteranorũ numerarentur: Itẽ ducibus, tribunis & centurionib⁹, qui eius partes fuerãt ſecuti, erogauit duos milliones, vt tradit Sueton. in eius vita, c. 38. Sumpt⁹ quinq; triumphorum, & q̃ impenſa Ludis, Tragœdijs, Mimis, Athletis, Venationib⁹ Leonum & Vrſorum, ac dona, q̃ cõtulit in priuatos amicos, illa omnia ęſtimata ſunt ad quinq; auri milliones. Aug. C. q Romã auxit & ornauit ædificijs publicis & priuatis, ideo ſolit⁹ eſt dicere, Lateritiã accepi, Marmoreã relinquo: Obtulit tẽplo Iouis Capitoli-

Romani quot modis corraſerint pecunias.

Reditus Romanorũ diuerſo tempore.

Romanorũ ciuium numerus ingens.

Iulii Cæſaris liberalitas mira.

Augusti Cæſaris liberalitas.

ni auri non cuſi decies ſexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in Margaritis & Smaragdis, alijſque gemmis: Nihilominus teſtamento reliquit populo Romano millionē vnum: Et vnicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus: Summa donatiui erat octingenta ſeptem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus ſingulis 25.Δ. & equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia: Cohortibus vigilum vrbis viginti millia: Item quadraginta quatuor Legionibus, quæ fines Imperii ſeruabant, vnicuique militum 7.Δ. cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum: Legiones continebant ſingulæ quinque hominum millia: Omnes ſimul ducenta & viginti millia hominum. Donatiuum hoc ex teſtamento continebat millionem vnum, ſexcenta & quinquaginta millia Δ. vnaquæq; Legio habebat cohortes decem, cohors quingentos homines: Ita erant in ſingulis Legionibus 50. Centuriones: Et in 44. Legionibus duo Centurionum millia & ducenti: Quibus ſingulis legati fuerant 15. Δ. ſumma erat trecenta & triginta millia: Equitibus ſingulis dati ſunt 22. coronati cum dimidio. (Erant enim in aliis ſingularum legionum ſexcenti equites) ſumma igitur donatiui complectebatur circiter ſexcenta millia Δ. Præter hæc, innumeram pecuniam legauit amicis & ſuis domeſticis. Et pro ſuo funere curando millionem auri: Hæredibuſque reliquit tres milliones ſeptingenta & quinquaginta millia Δ. Et hæc omnia ex propriis & priuatis facultatibus: Summa huius teſtamenti accedit ad octo milliones, ſexcenta & ſeptendecim millia coronatorum & quingentos.

Claudii ſumptus facti in aquæductus & montem effodiendum.

Plinius lib. 36. c. 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuiſſe ſeſtertia quingenta quinquaginta quinq; millia, hoc eſt, tredecim milliones, octingenta &

ta & ſeptuaginta quinque millia coronatorum: Et ab eodẽ Claudio montem perfoſſum ad emittendum lacum Furinum (qui prope Albenſes Marſorum populos eſt,) in qua re, Suetonio teſte, cap. 20. per annos vndecim ſine intermiſſione occupata ſunt triginta hominum millia; cum mons effodiendus eſſet & exſcindendus per ſpatium trium millium pedum. Impenſæ ſuperarunt decem milliones auri: Neque deſiit Claudius alia plura conficere, ac donatiua ingentia largiri amicis, inter quos fuit Pallas præfectus domus Imperatoriæ, cui donauit ſeptem milliones & quinquaginta millia coronatorum, vt ſcribit Tacitus l. 12. Narciſſum quoque ab epiſtolis auxit multo pluribus opibus. Sed Caliſtum maximè omnium, quem Plinius libr. 36. cap. 7. dicit libertorum Claudij potentiſſimum. Neque mirum videri debet, tantos ſumptus fuiſſe factos à Principibus illis Romanis, cum ex vnaquaque re facerent quæſtum. Dion tradit Iulium Cæſarem Senatus conſulto cauiſſe, ne cuius teſtamentum efficax eſſet, niſi relicta bonorum parte Principi & eius fiſco. Nero poſtea ſanxit ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum referri, ingratos vocabat qui nihil Principi legaſſent, vt teſtatur Suetonius cap. 32. Et idem Suetonius in vita Auguſti; Quamuis, inquit, viginti proximis annis quaterdecies millies ex teſtamentis amicorum percepiſſet, hoc eſt, centum milliones auri. Sed vt eſt apud Capitolinum, Pertinax hanc ſeueritatem lenijt, legemque tulit, vt teſtamenta priora non prius eſſent irrita, quàm alia perfecta eſſent, neque ob hæc fiſcus aliquando ſuccederet; ipſeque profeſſus eſt, nullius ſe aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicuius delata eſſet, aut lite perplexa, vel vbi legitimi hæredes & neceſſarij priuarentur: Et in vita Domitiani: confiſcabantur alieniſſimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret, audijſſe ſe ex

Romanorũ quæſtus ex quælibet re.

Ærarii auctio ex teſtamentis.

X defun-

defuncto, dum viueret, hæredem ſibi Cæſarem eſſe. Augebatur & ærarium Principibus & rebellibus & damnatis propter aliqua crimina Plutarchus in vita M. Antonij ſeribit, poſt interfectum Iulium Cæſarem debellatoſque in Pharſalia Brutum & Caſſium, Antonium in Aſiam traiecisse, vt pecuniam colligeret ab ijs, qui hoſtium partes fuerant ſecuti, corraſiſſeq; vno anno ducenta talentorum millia, hoc eſt, centum & viginti milliones auri. Quam enormem ſummam aliquantulum moderatur Appianus lib. 5. bellor. ciuil. Dicit enim Antonium mulctaſſe populos, qui *Caſſij* & *Bruti* factionem fuerant ſecuti, vt tributum decennale ſoluerent, quod efficiebat ducenta talentorum millia; Præter infinitam pecuniæ ſummam, quam vndique exegit à Regibus, principibus & priuatis hominibus, quos cõperire potuit fauiſſe hoſtibus, vel ſuis facultatibus ſuppetias tuliſſe, vel etiam opibus abundare. Nam tyranni ſuarum rapinarum modum nullum faciunt, leuiſſima quaque occaſione, aut prætextu oblato. Nam *Gabinius* Syriæ præfectus à Memmio accuſatus eſt, quod, vt Ptolemæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit ſex auri milliones, vt teſtatur *Cicero in oratione pro Rabirio Poſthumo*: Et *Verres* triennio corraſit è Sicilia octies centena millia coronatorum. Ex fodinis auri & argenti reliquiſque rebus metallicis, conſtat *Romanos* collegiſſe quotannis admirabilẽ pecuniæ ſummã. *Strabo* lib. 3. tradit, Scipionis aurifodinas fuiſſe in Hiſpania prope Carthaginem nouam (quæ eſt hodie Andeluſia) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri puri ſumma ad æſtimationẽ duorum millium & quingentorum coronatorum. Et *Plinius* l. 33. c. 4. De auri fodinis Hiſpanicis, inquit: *Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Galleciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, quæ ſumma æquat duos auri milliones*; Et hic prouentus ex vna ſola Hiſpania.

Antonii auaritia.

Gabinii auaritia.

Verris auaritia.

Fodina auri in Hiſpania quantũ dederint Romanis.

nia. Non eſt dubium in alijs Prouincijs multo plus lucri factum fuiſſe: Nam idem Plinius capite citato ait: *Italiæ parcitum eſt vetere interdicto patrum: alioqui nulla fœcundior metallorũ quoq; erat tellus.* Extat lex Cenſoria Ictimulorum auri fodinæ, quæ in Vercellenſi agro cauabatur, ne plus quinq; millia hominum in opere publicani haberent. Vt erant *Romani*, præter omnes totius orbis populos auri ſitientiſſimi, ſic omnem mouerunt lapidem, vt vndiq; opes accumularent, quibus ſuo luxui & delitijs poſſent ſatisfacere. Legimus enim à Romanis *Antiocho* venditam fuiſſe pacem nouem auri millionibus. Et *Clodius* procurauit, vt Cyprus adimeretur Ptolemço, quod exiguo tempore diſtuliſſet ad eum mittere aliquam pecuniæ ſummam, quam pyratis, à quibus captus erat, ſoluere debebat. Sed conſiderandum eſt, quanta fuerit hominum priuatorum apud Romanos opulentia: Cum omnium *Quiritum* opulentiſſimus iudicatus ſit *Craſſus*, vt inquit *Cicero* paradox. vltim. *Cæcilius Iſidorus*, vt ſcribit *Plinius* lib. 33. cap. 10. *C. Aſinio Gallo & M. Cenſorino Coſſ.* ad VI. Kalend. Februar. teſtamento ſuo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor millia, centum & ſedecim. Iuga boum tria millia & ſexcenta: reliqui pecoris CC. quinquaqinta ſeptem millia: In numerato H-S DC. hoc eſt, ſexcenta millia pondo: Funerari ſe iuſſit H-S XI. hoc eſt, ad eius funus vt impenderentur ducenta ſexaginta quinque millia coronatorum: Vbi *Viginarius* expendens precium ſingulorum, colligit ſummam facultatum huius *Cæcilij* æſtimari poſſe ad ſex milliones: Nam ſi ſingula mancipiorum vẽdita fuiſſent 20. coronatis, ſumma accederet ad octoginta millia: Boum iuga ſingula etiam 20. ^. ſumma eſſet ſeptuaginta millium: Alia pecora ſingula vno coronato (vt *Feſtus* ait, proportio boum cũ ouibus erat decupla, boues centenis, oues denis

Romani auri ſitientiſſimi.

A Romanis vendita pax Antiocho.

Priuatorũ apud Romanos opulentia.

Craſſus opulentiſſimus Quiritum.

Summa facultatum Cæcilij.

aſſibus æſtimantur) efficerent centum & viginti millia; reliqua conſiſterent in maioribus pecudibus, quæ ſi ſingulæ 3. vel 4. coronatis vẽdita eſſent, efficerent circiter quadringenta millia. Adde ſexcenta millia pondo argenti, quę efficiunt nongenta millia marcarum: Libra æſtimata decem coronatis, ſumma harum ſummarum eſſet ſex auri millionum: Opes ingentes in homine priuato, qui etiã, teſte *Plinio, Marco Craſſo* fuit opulentior: licet *Craſſus* eum diuitẽ eſſe negaret; niſi qui ſuo reditu annuo Legionem tueri poſſet.

Luculli facultates. *Luculli* facultates etiamſi ad amuſſim non exprimantur ab auctoribus, quales tamen fuerint, hinc colligi poteſt: *Pompeius & Cicero* illi ſub veſperam occurrentes, rogarunt, vt illi conuiuæ eſſent in cœna, ea tamen conditione, ne quid *Luculli cœna* illis proponeretur, niſi quod *Lucullus* ſibi iã præparaſſet: Annuit ille lubens: Concedetis hoc tamen mihi, inquiens, vt Oeconomo dicam, me in cœnaculo Apollinis cænare velle: Quod poſtquã factum eſſet, conuiuium preparatum eſt precio quinq; millium aureorum; vt teſtis eſt Plutarchus in eius vita: Ita enim cõſtitutum erat in eius ædibus, vt ſin-*Luculli veſti in vita pro Con.ædu.* gulis cœnaculis precium impenſarum præſcriptum eſſet. Et in eiuſdem *Luculli* repoſitoriis, dum Comœdi quidam ab eo veſtimenta mutuò caperent, inuenta ſunt quinque millia togarum purpurearum: *Seneca* lib. benefactorum ca. *Lentuli opes.* 27. ſcribit, *Cn. Lentulum Auguſti* liberalitate poſſediſſe decem milliones auri: Et hæc omnia illi ademiſſe *Tiberiũ* cum vita, vt ne quo, niſi ipſo, hærede moreretur. *Suetonius* c. 46. de eo inquit, hominẽ ita vexauit, vt manus ſibi inferre coactus ſit. *Lollia Paulina ornatu ſumptuoſa.* *Lolliam Paulinam*, vt ſcribit *Plinius* l. 9. c. 35. quæ fuit *Caij* Principis matrona, mediocriũ ſponſaliũ cœna, vidi margaritis ſmaragdiſq; opertã, quæ ſumma quadringenties H-S. colligebat. Nec dona prodigique Principis fuerant, ſed auitæ opes prouinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Ornatus capitis ſumptuo-

ſumptuoſus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat. *Seneca* lib. de conſolatione ad Albinam matrem c 9 ait, *Caligulam* vno conuiuio impendiſſe ducenta & quinquaginta millia Coronatorum. *Plinius* lib. 8. c. 48. *Metellus* Scipio triclinaria *Babylonica* ſeſtertium octingentis millibus vænisſe iam tunc poſuit in Capitonis criminibus; quæ *Neroni principi* quadragies ſeſtertio nuper ſtetere: Periſtroma vnum millione auri venditum quis non miretur? *L. Tatius Ruffus* infimâ natalium humilitate, inquit Plinius lib. 18. c. 6. Conſulatum militari induſtriâ meritus, antiquæ alias parſimoniæ, circiter H S. liberalitate Diui Auguſti congeſtum vſque ad detractionem hæredis exhauſit, quæ ſumma æſtimatur ad duos milliones & quingenta auri millia. *Nero* inuitatus à quodam amico eſt ad cœnam, cui bellaria ſola appoſita ſunt precio centum millium coronatorum: vt ſcribit Suetonius in Nerone c. 27. *Caius Iulius Cæſar* adhuc priuatus erat in ære alieno ad ſeptingenta & octoginta millia coronatorum, quæ non ſolum perſoluit poſt acceptas Gallias, ſed ſtipendia ſui exercitus ex maiori parte ſoluit; Et *Paulo* Conſuli, ne illi contrarius eſſet, nongenta millia aureorum donauit: *Curioni* Tribuno plebis, vt illius partes ſequeretur, quingenta millia. Vnionem enim centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donauit *Seruiliæ* matri *Bruti*, quam amabat. *Publius Clodius*, quem *Milo* occidit, ſeſtertium centies & quadragies octies domo emptâ habitauit, hoc eſt, trecentis ſeptuaginta millibus coronatorum, vt narrat Plinius l. 36. c. 15. Idem *Plinius* l. 10. c. 51. *Maximè*, inquit, *inſignis eſt in hac memoria Clodij Aeſopi Tragici Hiſtrionis patina, ſexcentis H-S. taxata, in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone vocales, nummis ſex millibus ſingulas coemptas.* Hæc ſumma efficit quindecies cẽtena millia coronatorũ. Et *Clodius* huius *Aegypti* filius, cum

Caligulæ conuiuium ſumptuoſum.

Metelli Scipionis triclinaria Babylonica periſtroma.

L. Tatii Ruffi diuitiæ.

Bellaria Neroni appoſita quo precio.

C. Iulius Cæſar ex ære alieno ad diuitias ſummas peruenit.

Iulii Cæſaris vnio.

Publii Clodii.

Domus ſumptuoſa.

Clodii Æſopi Hiſtrionis patina ſumptuoſa.

NEC COELO, NEC AQVIS, NEC TERRIS, SED VBIQVE IACET.

LVCIVS AGATHO PRISCIVS, NEC MARITVS NEC AMATOR, NEC NECESSARIVS, NEQVE MOERENS, NEQVE GAVDENS, NEQVE FLENS, HANC NEQVE MOLEM, NEC PYRAMIDEM, NEC SEPVLCHRVM, SED OMNIA:

SCIT ET NESCIT, QVID CVI POSVERIT.

HOC EST SEPVLCHRVM, INTVS CADAVER NON HABENS:

HOC EST CADAVER, SEPVLCHRVM EXTRA NON HABENS.

SED CADAVER IDEM EST ET SEPVLCHRVM SIBI.

Huius Cenotaphii mentem quam plurimi Chymicis occupati præſenſerunt, ideoque in illud commentarios ſuos ediderunt, vt ſunt *Iohan. Turius Brugenſis*, *Richardus Vitus* *& Nicolaus Barnaudus*: quibus viris doctis in ſuis opinionib. nihil detrahentes, idem ſuccinctè quoq; nos perluſtrabimus: Nemo, niſi qui de Tinctura philoſophica nihil vnquā legerit, audiuerit aut crediderit, aut valde rudis ac rerum chymicarum imperitus ſit, primo aſpectu negare poterit, quin hoc monumētum ab artifice anno quo ſtatutum ſit in Dei honorem, & artis chymicæ commendationē; Et quod vt & alii coniectant, nonnihil de perfecto opere ſecretis illius marmoris locis incluſum & reconditum habeat, quod fortè tam erit exiguæ quantitatis (vtpote drachma aut minus, ad quid enim ibi magnum pondus repoſuiſſet?) vt propterea Epitaphium deiici, locumq; ad fundamentum vſq; vt quidam inſtigant, ſubuerti & perquiri non ſit operæ preciū. Duæ hic nominātur perſonæ, Ælia, & LAELIA, in vno ſubiecto, quod CRISPIS dicitur, qui criſpos quaſi capillos

In Epitaphium Bonon. qui cōmentati ſint.

Epitaphiū Bononienſe cur poſitum

Cur non deiiciendum.

Ælia, Lælia non vir.

geſtet redactum in ſubtiliſſimum puluerem. Si has binas perſonas ex vno corpore promicantes, dixeris virum, perperam dixeris; Quia vir dum eſt ſiue mas, vt agens intelligitur reſpectu fœminæ: Hic autem illa differentia deſiit, quæ quidem adfuit in Tincturæ confectione. Non eſt igitur *vir*, ſed fuit: Similiter non eſt *mulier*, ſed fuit; quia hic nulla potentia patiendi à viro. Nec *Androgyna*; Fuit quidem in initio, reſpectu viri & mulieris, coniunctorum, ſed iam non eſt amplius: *Nec Puella*, hæc enim intacta eſt; In opere vero philoſophico virgo peperit & lactauit infantem ſuo lacte; qua ratione mater dicitur & non puella, licet virgo manſerit: quæ tamen verba allegorica ſunt & nihil ad partum virgineum, quo editus eſt ſaluator mundi, niſi ſimilitudinariè ſpectant: Nec *Iuuenis* ſeu adoleſcens, quia in coniugio viuens ad acmen ſeu virilem ætatem per ſui perfectionem acceſſit: Nec *Anus*, quia decrepita non eſt, aut viribus imbecilla. Nec meretrix, quia nulli alteri ſeſe proſtituit pecuniæ aut lucri gratia, vt proſtibula populi & meretrices facere conſueuerunt: Nec *Pudica*: Si enim pudicitiam æternã, vt virgines *Veſtales*, voluiſſet, non cum viro copulata inuenta olim fuiſſet. SED OMNIA, hoc eſt, ſecundum quid dictũ: Eſt enim *vir*, quia viri actionem peregit, eſt *mulier*, quia mulieris. Eſt *Androgyna*: quia copulati hi duo fuerunt, tanquam Hermaphrodytus vnus ex duobus. Eſt *puella*, quia ætatem, niſi iuuenilem, nõ attigit. Eſt *Iuuenis*, quia iuuenilis ætatis aut adoleſcentiæ fructus, qui ſunt ſanguinis copia & bonitas, atque hinc optima corporis temperies, nondum amiſit. Eſt *anus*, quia nunc per omnem ætatem perdurat & diutiſſimè ſuperfuit. Eſt *meretrix* quia Beia eſt laſciua, quæ ſe proſtituit Chabritio etiam ante verum cõiugium, quod fit in albedine: Toto tempore igitur nigredinis & ante meretrix dici poteſt: Eſt *pudica* quia ſubſequente matrimonio, non impudica æſtimabitur: Matrimonium enim quaſi pallium

Nõ mulier. *Nec Androgyna.* *Nec puella.* *Nec iuuenis.* *Nec anus.* *Nec meretrix.* *Nec pudica.* *Sed omnia.*

hoc quicquid eſt vitii, tegit & abſcondit. Quę verba ſi quis velit interimedio inter duo cõtraria nomine explicare, dũmodo cũ re cõueniant, poterit, in modum Ænigmatis illi⁹ Platonici, quod habet: *Vir, nõ vir, vidẽs, nõ vidẽs, in arbore, non in arbore, ſedẽtẽ nõ ſedẽtẽ, volucrẽ, nõ volucrẽ, percuſſit, nõ percuſſit, lapide, nõ lapide*: quaſi dicat, Eunuchus, monoculus ac luſcus vidit, in frutice inclinãtẽ, veſpertilionẽ, leviter ſtrinxit, pumice: Ita hic dicere poſſet, ſi nec vir, nec mulier, nec Androgyna, eſt igitur Hermaphr. ſecundũ maſculinũ ſexũ inclinans: nec puella, nec iuvenis, nec anus, ſi dicas quod ſit mediæ ætatis, hæc verba ſaluãtur, at vix eorũ cõtradictoria, & puella & iuvenis & anus: niſi quis vnum medium pro vtriſque extremis affirmatiuè accipere velit: nec meretrix, nec pudica, & meretrix & pudica: hoc eſt, mediocritate, quæ eſt inter caſtitatẽ & impudicitiã, cõtinetur: Quæ expoſitio nimis dura, nec rei cõveniẽs, nec dilucida eſt: Quocirca aliis eã relinquimus. *Sublata neq; fame, nec ferro, nec veneno, ſed omnibus* Fames eſt appetitus alimẽ͂ti ſolidioris, quod nõ ipſi reuera cõceditur niſi in propria viſcera graſſari velit; Hinc fame moritur, & ferro, qui diminuitur & partes eius ſolidæ emolliũtur & attenuãtur: ac veneno, h.e. draconis Typhonis, vel Pythonis q. re idẽ eſt: Python ab Apolline interẽpt⁹ & Oſyris a Typh. dicitur: Hui⁹ veneno putrido materia philoſophica quoque ſuccubuit, h.e. ad mortẽ vſq; putrefacta eſt: Trib. igitur mortis generib. ſimul, & nõ vno ſolummodo ſublata eſt: Ita & ſequẽtia verba intelligenda, quod nec cœlo, h.e. aere viſibili vſq; ad cœlum extẽſo, nec aquis, ſeu elemẽto aquæ, nec terris, elemẽto terræ, in ſingulis per ſe, ſed in omnib. ſimul, ſeu vbiq, iaceat: In ſublunaribus enim omne quod eſt, in aliquo horũ trium elemẽtorum viſibiliũ: q. ſi in nullo eorũ, nuſquã, ſi in omnib. vbiq; eſſe phibetur. Ignis cum non ſit viſibilis, nẽpe ille, qui ſupra aeris regionẽ

Ænigma Platonicũ.

Expoſitio nimis dura.

Materia philoſophica vbique inuenitur, id eſt in omnibus elementis.

ſtatuitur, & hic inferior non ſit purus Elementalis; ideo ignem ſub aere & cœlo comprehendit. Diuiſerunt enim antiqui totum mundum in tres partes iuxta numerum filiorum *Saturn.* in cœlum, quod *Ioui*, Oceanum, qui *Neptuno*, & terram quæ *Plutoni* ſorte contigit. Adhæc communis eſt loquendi ratio apud philoſophos, quod lapis ſit vbique, quia per omnia elementa ſit diſperſus & non per vnum ſolum: *Lucius*, id eſt, optimè lucens, Agatho, id eſt, bonæ naturæ, *Priſcus* quaſi ſenior, denotant periphraſticos præcipuum requiſitum ad artis perfectionem conſequendam; cuius philoſophi paſſim meminerunt: Ille *Lucius* eſt amator *Æliæ Læliæ*, quia vt magnes ferrum, ſic hæc *Lucium* ad ſe trahit, inque ſuam naturam primo diſponit, quæ eſt nebuloſa & nigra; Idem eſt *maritus*, quia agit in eam, vt mas in fœminam, at poſt draco fugit rimas, quas obſeruabit: *Neceſſarius* eſt, quia neceſſario requiritur, & abſque eo nihil fit: *Mærens gaudens & flens*, Mærens vultu nigredinis, gaudens, albedinis; fluẽs, quia abſq; lachrymis, rore, margaritis, oculis piſcium opus non perficitur; Hæc omnia de Lucio dici reuera poſſunt ſimul adfirmatiue, at non negatiue. Hanc & molem & Pyramidem & ſepulchrum poſuit. Vbi non intelligit marmoream molem aut viſibilem cippum, ſed Æliam Læliam, quæ ipſa *moles* eſt hac ſtatui ſolet, cum res firmæ perdurare, immobileſque manere debent, *Pyramis*, monumentum in modum flammæ ignis, aſſurgens pro æterna cuiuſdam memoria ponitur. Talis & ipſa eſt ſibi Pyramis; *ſepulchrum* quoque Lucius ipſi fecit, Id veriſſimum eſt, quia Lucius in omni neceſſitate Æliæ Læliæ ad manum eſt, & omnia quæ debet, eius nomine peragit. Vnde eſt cauſa ſine qua non illa aliquid memorabile perficeret. *Lucius ſcit & neſcit quid cui poſuerit*, ſcit quidem in initio, at poſt quaſi ignorat,

Mundus in tres partes diuiſus.

Lucius eſt herba alba creſcens in monticulis.

[illegible] non Æliæ.

rat, quia ignoratur & abdicatur; vnde gratiam vix vllam [illegible] præſtito ſeruitio; Inde dicit, neſcit, quid cui poſuerit, Hoc eſt ſepulchrum intus cadauer nõ habens; Quę [illegible] non quoque ad marmoream externam tumbam re[illegible] debent, ſed ad Æliam Læliam; Nam ipſa eſt cõtinens contentum in ſe conuertens, atque ſic eſt ſepulchrum ſeu continens, non habens in ſe cadauer ſeu contentum; Veluti *Lothi coniunx* ipſa ſibi ſepulchrum fuiſſe dicitur abſque cadauere & cadauer abſque ſepulchro: Sepulchrum, quia lapidea facta erat, cadauer, quia formam hominis retinens tumulata non fuit: Hoc eſt cadauer ſepulchrum extra non habens; quia continens ſeu ſepulchrum, tranſijt in cõtentum ſeu cadauer, & illa duo vnum facta ſunt: Sed cadauer idem eſt & ſepulchrum ſibi. Quæ verba rem totam ſatis declarant. Volatilis enim materia, quæ erat cõtinens & ſepulchrum, cum fixa, quæ erat contentum & cadauer, vna res facta eſt abſq; diuiſione, vt aqua mixta aquę, quia vnius erant generis & originis. quæ hoc loco ſufficiant: *Alterum Monumentũ*, quod in agro *Patauino* noſtro ſeculo repertum eſt, fuit vrna fictilis cum inſcriptione huius Hexaſtichi:

Continens cont[illegible] in ſe conu[illegible]tens

Lothi vx[illegible] ipſa ſibi ſepulchrum.

Alterum monumentum italic[illegible]

Plutoni ſacrum munus ne attingite fures,
Ignotum eſt vobis hac quod in vrna latet.
Namque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cum inſcriptione horum verſuum:

——————*Abite hinc peſſimi fures,*
Vos quid voltis cum voſtris o[illegible]lis emiſſitijs?
Abite hinc voſtro cum Mercurio petaſato caduceatoque:
Maximus Maximo Plotoni hoc ſacrum facit.

Rurſus intra vrnulam reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſſimo liquore quodam plenas, cuius virtute creditur per multos annos lucernam hanc arſiſſe, vt annotarunt in ſuis antiquarum inſcriptiorum collectaneis *Petrus Apianus, Bartholomæus Amantius & Cælius Rhodiginus*. Meminit quoq; huius rei *Hermolaus Barbarus* in corollario in *Dioſcoridem*, vbi de aquis in commune agit. *Eſt & cœleſtis aqua*, inquit, *ſiue potius diuina Chymiſtarum, quam & Democritus & Mercurius Triſmegiſtus nouere, modo diuinam aquam, modo Scythicum latice appellantes, modo pneuma, hoc eſt, ſpiritum, ex ætheris natura & eſſentia rerum quinta: Vnde aurum poculentum & tactatus ille, nec dũ inuentus Philoſophorum lapis & ſabulum conſtet. Hinc & arti datũ nomen, Pſammurgicen, & Myſticen & Ammophyſiam, & Sacram & Maximam vocando, ceu literas quaſdam ſe luſas habeat & a quibus prophanum vulgus arceri conueniat.* Hoc genus laticis, vt arbitror, *ſignificat Epigramma nuperrime in agro Patauino iuxta oppidũ Ateſtæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiãque manus ruſticæ proſcindentis ibi terram, corrupto: cuius memoria ne pereat, verba prætexuimus: Plutoni Sacrum & cætera, vt prius*.

Qui ſcripto- res memine- rint e mo- numenti Pataui ni.

Cæleſtis a- qua Demo- criti & Mer- curii Triſ- megiſti Chymica.

Vbi hoc mo- numentum inuentum.

Eiuſmodi opera flammæ perpetuæ, quæ ad attactum aeris mox extincta ſit, etiam alibi inuenta, vt in Germania; & adhuc aliquibus in locis reſeruari, pro certo narrant: Circa quæ quæſtio oritur, an ea ſint Chymica, hoc eſt, Chymico artificio producta; & an ad Tincturam Philoſophicam reuera ſpectent? Cui reſpondendum ex propoſito exemplo: *Pluto* fingitur à poetis antiquis, at ab Ethnicis indubitatè recipitur, vt omnium diuitiarum, quę ex terra & metallicis proueniunt, Deus & largitor, cui, ſi quid ex Chemia metallica aut metallis vtilitatis aut lucri alicui obtigiſſet, gratiæ vt dicatæ primo, ſic poſt actæ fuerunt. Hac ratione hic Maximus Olibius eidem offert primitias ſui laboris, vt Deo propitio

An flamma perpetua o- pus Chymi- cum

Maximus Olibius Plu- toni ſacr- um munus di- cauit.

pitio, prò remuneratione, nempe tria, ampullam auream, ac argenteam, liquore quodam plenas, qui flammam abſque vlla ſui conſumptione inextinctam aluerit: Ampullas illas duas eſſe Chymica opera & effectus facile conijci licet. In illis enim elementa graui labore digeſta ſunt clauſa, non in aqua, quæ facile exhaleſcit in aerem & conſumitur, etiamſi per 10. annos fuerit diſtallata & rediſtillata, ad ſui fixationem ſeu perpetuitatem inducendam, niſi in aureum & ſic perennem liquorem reducatur, quod an fieri poſſit, aquæ natura demonſtrat & mediorum, quibus id fieri debeat, habilitas; Si Mercurialis fuerit, ad illam dignitatem promoueri poterit, alia nequaquam. Quid igitur loquantur illi de aqua incorruptibili & liquore diuino, præter Mercurialem fixam, videant ipſi: Mihi non fit in hoc veriſimile: Similiter de flamma ignis, quæ ab hac aqua ali putatur, ſentiendum: Ignis à nulla aqua, niſi ſit ſpiritus vini, nutriri poteſt, at ſemper ab oleoſis, pinguibus & ſulfureis: Inde omnia cremabilia, quantum habent oleoſæ ſubſtantię, tantum flammę dant proportionabiliter & ecõtra: Deinde ignis cõmunis natura eſt, vt & terra & aere egeat, ſi permanere debeat, & vt aqua, tanquã inimiciſſima illi nõ appropinquet: Terrea ſubſtantia eſt ei tanq̃ ſuſtentaculum & focꝰ, in quo velut in firmiori & ſolido elemẽto, rariſſimum & fugaciſſimũ ſuſtineatur: Huiꝰ vice ſunt fomites, Elychnia, tentę, panniculi linei, & alia materia corpulenta, ... Oleoſa, vt dictũ, inſtar pabuli: Sed aer circũſtans inſtar vẽtilationis & refrigerii, ſine quo nullꝰ ignis ſiue flãmeꝰ ſiue aliꝰ pmanet, etiãſi ſatis olei & fomitis habeat, at mox extinguitur; ꝙ cũ pateat in cryptis & cuniculis profundis ſubterraneis, quo aer liberior penetrare neqt, niſi f... ad hoc meatibꝰ, aliarumq; rerũ experiẽtia, nõ opꝰ erit hic demõſtrare, quomodo igitur flãma hęc in vaſis firmiter occluſꝰ, atq; his

Ampullas eſſe Chymica opera, nõ aquam.

Mercurius in aureum reduci poteſt, alia aqua nunquam.

Spiritus vini ſub aqua formas gerens.

Ignis eget aere & terra, alias extinguitur.

Ignis in cuniculis ſubterraneis profundis extinguitur.

in alia

in alia vrna, hacque iterum in alia poſita, non extingueretur? Et cur ad aerem ingrediens extinguitur, cur contrario elemento, aqua, fouetur? Sane hæc omnia de flamma igni & incorruptibili aqua dubiam mihi fidem faciunt.

Dubia circa flammã perpetuam monumenti Patauini.

Prꝑterea, ſi duæ eiuſmodi ampullæ per certos aliquot annos ſibi inuicem applicatę ſub terra permaneant, etiamſi locus ſit ſtrictè cõcluſus, tamen fumi ſubterranei penetrant per omnes rimas, ſeque in ampullas inſinuant, quarum frigiditate fumi coagulati in aquam claram reducuntur, vt ita ſemper aliquid aquæ clariſſimæ in eiuſmodi vaſis reperiri ſit poſſibile:

Aqua per ſe collecta in ampullis.

Idem dicendum de ſulfureis halitibus, qui traduntur coaceruari in eo loco, vbi theſauri ex auro & argento abſconduntur, ibiq; circa terræ ſuperficiem ſulfuream flammam conſpici, quod ab experientia notiſſimum eſt. Quid ſi eiuſmodi ſulfurea flamma quoq; ruſticis illis, qui monumentum aperuerunt, viſa fuerit?

Flamma ſulfurea apparens, vbi ſunt theſauri abſconditi.

Sed conſiderandi ſunt verſus *Olibij*. In primo Hexametro apertè [illegible], ſe hoc donum vouiſſe *Plutoni*; In ſecundo, ſeu pentametro oſtendit, in hac vrna corpus humanum non fuiſſe reconditum, vt ſolet in aliis vrnis, at quod tale opus, Plutoni ſacrum, vulgaribus ignotum ſit: Tertius verſus, quale opus & quis author eius ſit, declarat: Nam elementorum digeſtionibus facta fuit à Maximo Olibio, qui omnino Chymicus eſt, nec alterius intentionis, quam quæ Tincturam perficiat. Deinde dicit, copia cuſtos adſit ſecundo cornu, quæ verba nihil aliud ſonant, quam quod ſemper adſint diuitiæ & opes, quæ curam adhibeant, ne pretium tanti laticis depereat. Philoſophi vſitatiſſime vocant ipſam Tincturam, & eam requiſitas ſubſtantias, aquas, vndas, lymphas, latices, nempe mercuriales: Per laticem itaque perennem aquam intellexit, quæ *Hermeti* & *Democrito* notiſſima fuit, qui de Tinctura intellexerunt: Qui enim nomen aquæ, ſerpentis, vini aut

mi aut aceti in Chymicis audiat & exiſtimet dicta ita communiter ibi intelligi, ille fallitur: Nullum enim verbum, inquit Roſinus, philoſophi abſq; falſo immixto verum protulerunt, niſi hoc vnum; Nulla tinctura fit niſi ex lapide noſtro rubeo. Poſtea *Olibius* oſtendit ſe Chymicum, quia faſtidit omnes, arcetque vt fures, qui vtuntur Mercurio petaſato, caduceatoque, hoc eſt volatili: Scriptum & monumentum hoc videtur ex loquendi formulis ſat antiquum, cum plautinis vtatur verbis, vt ſunt voltis, voſtris, voſtro, Maxumo, *Plotoni*: At hæc præſupponunt, non probant eius antiquitatem; quæ authorem ethnicum, qui ante ſeſquimille annos, & eo amplius, vixerit, tamen ſatis conuincunt. Sequuntur alij apud *Romanos* antiquiores degentes, qui ſaltem aliquantulum de arcano philoſophico guſtarint, licet ad ipſas epulas non admiſſi fortè fuerint: Ex his maxime inſignis eſt *Apuleius Madaurenſis, Philoſophus Platonicus*, qui licet patria non ſit Romanus, at Afer, tamen Romæ vixit & Romano ſtylo delicatiſſimo, ſcripſit aureum ſuum aſinum, ſeu Metamorphoſeôn librum verè aureolum, in quo allegorias diuerſas iucundiſſimas aſperſit, præterquam quod totus figuratus & tropicus ſit: Vbi, inter alia argute ficta, PSYCHEN deſcribit, Draconi horribili in altiſſimo monte, delitiarum omnis generis, auri, argentique abundantiſſimo, habitanti deſponſatam, quæ cum mariti, ſecum nocturno tempore ſaltem concumbentis, vultum, contra eius edictum & legem, ex ſororum inſtinctu, contemplari vellet, & coram intueri, nocte ſilenti ſeu media, cum maritus profundo ſomno detineretur oppreſſus, (quem horribilem draconem nec quid humani habentem opinabatur) incenſa lampade nouaculam habens in manu ad eum acceſſit, ea intentione, vt ſi Draconem animaduerteret, mox interimeret: Verum cum

Monumentum Patauinum vetus Plautinæ ætatis.

Apuleius Philoſophus Platonicus.

Pſyche Draconi nupta.

Z præ-

Pſyche non Draconem, ſed Cupidinem ſibi inuenit maritum.

præter opinionem iuuenem formoſiſſimum, *Cupidinem* dictum, offendiſſet, admirabundaque eius pulchritudinem ſpectaret, nonnihil de oleo lampadis in tenellos eius artus inſperſum, illum de ſomno excitauit; Qui videns Pſychen armatam nouacula & flamma contra edictum ſeſe de nocte aggredientem, multis querelis & lamentationibus effuſis, vxorem, ſubitò auolans, reliquit: Illa autem per multos annos totum ferè mundum peruestigans eum inſecuta eſt, cui tandem inuento copula indiſſolubili, immenſis exantlatis laboribus & miſerijs, iterum copulata & vnita eſt.

Cupido auolauit à Pſyche.

Cupidini Pſyche iterum coniuncta.

Quamuis *Platonici* alijque hoc ad mores explicare poſſint, quaſi amor, qui Cupido eſt, animæ humanę adiunctus ſit, tamen id allegorijs tantis, aureiſque non indiget, nec vlla eſt ratio fugæ Cupidinis & reditus; In Chemia eſt *Venus* & *Cupido*, eſt *Venus* & *Adonis*; ſic quoque *Pſyche* & *Cupido*: *Pſyche* enim fœmina, *Cupido* mas eſt, Draco exiſtimatus, at formoſiſſimus iuuenis, vt *Adonis, Narciſſus, Alexis, Daphnis* & *Hiacynthus*: Cur fugere dicatur, philoſophi paſſim indicant: Hic eſt ille, qui non vult, niſi per clatratas feneſtras, aut nocturnas vmbras conſpici aut tractari: Vt enim *Diana* ſe nudam videndam non admitit, ſic nec *Cupido* philoſophicus: Nam reuera ſi videatur, quam pulcher & admirabilis ſit, neceſſum eſt, quod relinquat ſuam vxorem amabilem *Pſychen*; ſiquidem ab igne violentia illi contingat: quamuis iterum eidem tandem coniungi poſſit: Hæc fuit veriſſima mens Apuleij illius, qui *Hermetis Triſmegiſti* librum ex Græco in Latinum tranſtulit. Sunt qui ſcribant quendam magum interrogaſſe dæmonem hanc quæſtionem, an *Virgilius* habuerit lapidis cognitionem: idque dæmonem affirmaſſe: At nos mendaciorum authoris teſtimonio non contenti, in ipſa Virgilij ſcripta & opera inquiremus, & ex ijs, quid nobis videatur, concludemus;

Pſyche & Cupido quid in Chymicis.

Cupido cur nolit conſpici.

Apuleius Triſmegiſti librum in Latinum tranſtulit.

Illudo Necromanticus in Catalonia, dæmonem de Virgilio percunctatus.

Digitized by Google

demus; Quidam *Virgiliomaſtix*, nuperus author Italus, qui in ſua vernacula lingua ſcripſit tractatum de Minera auri, in eo hæc habet verba: Dicat Poeta *Mantuanus, quod deſiderium & fames auri ſit ſacra, ſeu abominanda & ſcelerata, quæ ſæpe inducat id fieri, quod non debeat: verum quia ipſe natus eſt pauper Andibus, hodie dictus Pietoli, & ſtipem quærendo verſibus, coactus fuit redire Neapolim, vbi minori ſumptu degere potuit, comedendo panis fruſtula & bibendo aquam frigidam de Formello, quod Romæ, vbi omnia cara, facere non potuit*: Sed hæc ſunt calumnioſe & falſiſſime dicta in Virgilium, *Latinum* quaſi alterum *Homerum*; quorum neuter fuit mendicus, at viri in magno reſpectu habiti: An mendicus ille, qui ob paucos verſus 6. Æneid. inſertos, à Marcelli matre ſex millibus coronatorum donatus ſit? Qui *Auguſto Cæſari*, & *Mecænati* familiariſſimus extiterit? *Auguſtus* enim *Cæſar* aliquando *Virgilium* & *Horatium* penes ſe habuit, in quorum medio conſedit, cumque interrogaretur, quid ageret, reſpondit; Hic ſedeo inter ſuſpiria (quia *Virgilius* fuit ſuſpirioſus) & lachrymas: (nam *Horatius* lippus traditur.) An tantus orbis victor familiaris adeo fuit mendico & pauperi, qui non haberet, vnde viueret? Hoc non eſt credibile: Hic ipſe *Virgilius* multis in locis oſtendit, ſe quid de naturæ arcanis audiuiſſe Vt Eglo. 6. meminit malorum *Heſperidum*: Et libr. 6. Æneid. Duc nigras pecudes, ea prima piacula ſunto: Et paulò poſt:

Accipe quæ peragenda prius, latet arbore opaca
Aureus & folijs & lento vimine ramus,
Iunoni infernæ dictus ſacer, hunc tegit omnis
Lucus & obſcuris claudunt in vallibus vmbræ.
Sed non ante datur telluris operta ſubire,
Auricomos niſi quis decerpſerit arbore fœtus:
Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus

Fl. Gir[illegible] [illegible]

Itali [illegible] idiotæ [illegible] Virgilio.

Virgilius & Homerus non mendici.

Virgilius Auguſto Cæſari familiaris.

Aureus ramus Virgilij.

Digitized by Google

Aureus ramus decerptus recreſcit.

Inſtituit, primo auulſo, non deficit alter
Aureus & ſimili frondeſcit virga metallo.
Ergo altè veſtiga oculis & rite repertum
Carpe manu: namque ipſe volens faciliſq; ſequetur,
Si te fata vocant, aliter non viribus vllis
Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.

Aureus ramus non vi, ſed fato acquiritur.

Deſcenſus ad inferos apud poetas quid.

Antiqui poetæ, vt alibi oſtendimus, per deſcenſum ad infera loca, *Plutoni* & *Proſerpinæ* dicata, nihil aliud intellexerunt, quàm metallorum in mineris ſuis abditis feciſſe luſtrationem, vt patet in Orpheo, *Hercule, Theſeo, Pyrithoo* & aliis: Sic *Virgilius* hic deſcribens *Æneæ* deſcenſum ad inferos, id imitatur, & metallicam allegoriã illi adiungit; nempe quod in arbore opaca, hoc eſt mineris, inſtar arborum ramorum & radicum, ſub terra diſperſis (vnde etiam quidam arborem ſubterraneam vocant venas minerarum per terram inſtar arboris proiectarum) lateat aureus ramus, qui & folijs & lento vimine aureolus ſit: Quod latet, omnibus non videtur; illius arboris mineralis hic ramus eſt aureus per ſe & in foliis, & quia lento eſt vimine, flexibilis eſt, non frangibilis: Hunc tegit omnis lucus &c. quia ſemper vmbroſa nemora præcingunt loca, minerarum feracia, niſi exciſa fuerint: Aut intelligit in vmbris quaſi ſyluarum, ne facile reperiri poſſit, cum abſcondi etiam ſub terra: ſed non ante datur &c. dicit, quod nemo in terræ intima loca accedere poſſit, niſi decerpſerit hunc aureum ramum, qui pro munere Proſerpinæ adferri debet: Primo auulſo &c. Hic multiplicatio in infinitum inſinuatur, quæ ad Chemicam artem maxime reſpicit: Ergo altè veſtiga oculis &c. dicit quod in alto loco arboris ſit inueſtigandus, idque quidem veriſſime; *In cacumine enim montium quieſcit*: Et rite repertum carpe manu: In decerpendo quoque certus modus obſeruandus; facilis ſequetur, hoc eſt, facile inuenies,

Minera ſub terra inſtar arborum ſuper terram.

Rami aurei multiplicatio.

uenies,ſi te fata vocant,aut Deus tibi annuat ſua gratia, alias nunquam: Idem in lib. de Æthna.

Denſiſſima, inquit, *corpora ſæpe*
Et ſolido vicina tamen compeſcimus igne
Non animos æris flammis ſuccumbere cernis,
Lentitiem plumbi non exuit ipſaq; ferri
Materies prædura tamen ſubuertitur igni,
Spiſſaq; ſuſpenſis fornacibus aurea ſaxa
Exudant pretium: Quædam fortaſſe profundo
Incomperta iacent, ſimiliq; obnoxia ſorti,
Nec locus ingenio eſt; oculi te iudice vincent.

His verſibus arcani quid inſinuare videtur ad metallica ſpectans, de quo tamen multa dicere ſubterfugit: Sunt alii, qui eum omnino Negromanticum ſtatuant, nempe ex egloga Pharmaceutria, & alijs locis ſumentes indicia; At hæc non ſunt ſufficientia: Quia eglogam illam ſcripſit, vt & alia eiuſmodi, non vt actu magiam malam exercere aut docere vellet, ſed luſus & animi, oſtentandiq; ingenii gratia. *Alanus* in lib. 4. expoſit. prophet. *Merlini*, commemorat à Virgilio, tempore *Auguſti* Cæſaris, balnea Mechanica arte facta fuiſſe apud *Neapolim* Campaniæ ciuitatē, multis mortalium morbis vtilia; *quæ*, inquit, *iamdudum friguiſſe aſſerunt, qui viderunt & nouerunt*: Addit idem author, talia fieri ex occulta vi ſulfuris ſubpoſiti & ſubſtrati; quod an ſit poſſibile per artem, alibi diſquiremus. *Ouidium* quoque, cum omnes illas Deorum, dearumque metamorphoſes collegerit in vnum volumen, ſaliuam guſtaſſe arcani cuiuſdam in natura & artis adminiſtratione latentis, veriſimile eſt; quod etſi reipſa non expreſſerit, tamen ſub tantis inuolucris fabularum latere, facile deprehendere potuit: Reliquos volentes prætermus.

Virgilius Negromanticus à quibuſdam ſtatuitur.

Balnea naturalia à Virg lio facta prope Neapolim

Ouidius parum guſtauit de arcanis philoſophicis.

Nunc Aduerſarii argumenta expectantur.

10 Argumentum negatiuum.

10. *Argumentum oppugnans Chemiam, contra Morienum à Pyrgopolynice productum.*

Quæcunque non viua ſunt, & conſiſtunt, & ad finem peruenerunt propoſitum, in illis ſubordinatio ſeu tranſmutatio inuicem non conceditur.

At metalla non viua ſunt, & conſiſtunt, & ad finem propoſitum peruenerunt.

Ergo in metallis non conceditur tranſmutatio vnius in aliud.

Propoſitio ſic patet: Hinc non mirum, ſi ex ouo per erucam, & bombycem extat papilio: quia hęc ſunt viua, nec ad finem propoſitum peruenerunt.

RESPONSIO MORIENI.

Reſponſio ad 10 Argumentum negatiuum.

CAuta ſanè hæc eſt diſtinctio, dummodo adhuc non nimis lata & vagabunda: Exceptionem hanc à ſpecie non mutanda in ſpeciem, aſtutè, ſed pro tuo arbitrio finxiſti, quibus vix fidem adhibebimus, cum videamus te veritati inſidias ſtruere: Quid ſi & hic tibi plurimas exceptiones monſtrabimus? Annon in vegetabili genere eædem mutationes & fortè plures? ſiligo in lolium, ac nonnunquā in triticū, triticū in ſiliginē tranſire narratur ab authoribus grauiſſimis: Annon genera bellidum, roſarum, liliorum, hiacinthorum quā plurima arte miſcentur, colorantur, educuntur & propagantur? Vna inſitio arborum conuincere te

Vegetabiliū migratio vnius in aliud.

re te poterit vanitatis & inſcitiæ : Si vegetabilia quoque viua dixeris, licet non ſenſibilia, tum ſaltem eorum diſtinctio reſtringetur ad effoſſa ex terra vel meteora: Verùm hic incidis in eaſdem difficultates, in quas prius; cum & meteora in ſe inuicem mutentur ſæpiſſimè, vt pluuia in niuem vel grandinem, nubium congelationes in lapidem, coruſcationes in aerem : Si de mineralibus ſit ſermo, magna hic eſt varietas mutationum vnius in aliud : Quid de ferro in chalybem, de ferro vel chalybe in cuprum, vt multi inculcant, in vitriolum vtrumque, & ferrum & cuprum? An hęc omnia tibi impoſſibilia, vt quod poſſibile eſt vnum, demonſtres impoſſibile? Sunt longæ ambages, ex quibus te vix vnquam extricabis: Satius fuiſſet, ſententiam tuam produxiſſe abſque ratione, quam eam velle tot ruinoſis & dubiis ruderibus ſuffulcire: Melius fuiſſet dixiſſe ſemel:

Meteora quoque in ſe inuicem mutantur.

Mineralia quoque in ſe inuicem mutantur.

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas;

Quam toties rationem ad voluntatem detorſiſſe, & ad opinionem, etiam peſſimam & veritati manifeſtè contrariam, confirmandam tot gerras & tricas congeſſiſſe:

II. *Argumentum Aduerſarii negatiuum contra Morienum.*

II. Argumentum negatiuum.

Si metallorum tranſmutatio eſſet poſſibilis, tum fieret tam ſub terra, quam ſupra terram, pro ordinario naturæ opere.

Sed vltimum non fit: Ergo nec primum.

Reſponſio Morieni.

Reſponſio ad II. Argumentum negatiuum.

PRopoſitio tum vera eſt, ſi omne, quod fit per artem, fiat quoque per naturam eodem modo; Sed hoc fallit in in-

in innumeris operibus arti propriis & non naturæ: Si vero intelligatur de operibus naturalibus ab arte exprimendis vel conficiendis in modum naturæ, quod tum mutetur vnum metallum in aliud ſecundum artem, ſi à natura hoc cõtingit, tũ hæc propoſitio alicuius momenti videtur. Nã ſi tranſmutatio apud artem eſt poſſibilis, dependebit à potentia naturali, quam habent ſingula metalla in ſeſe, qua trãſeant in ſe inuicem, imperfectiora in perfectiora; quamuis iam ante demonſtrauerimus, in hac commutatione vilioris metalli in aliud precioſius, non contingere, vt indiuiduum vnum tranſeat in indiuiduum alterius ſpeciei, ſed ſi ſaltem argentum viuum, quod eſt in metallis imperfectis cõiungatur & miſceatur cum alio argento viuo per artem producto; quorum commixtione fiat aurum ex duobus, quæ antea per ſe ſingula non erant aurum, veluti ex ſemine aſini & equæ mulus, diſcrepans ab vtroque ſemine.

Sed neganda eſt aſſumptio, vt apertè falſa: Quia licet ars non imitetur eundem modum tranſmutationis, quem vſurpat natura in metallorum generatione, tamen metallorum tranſmutatio ſub terra quoque contingit, vt ſæpius demonſtratum eſt.

12. Argumentum negatiuum.

12. *Argumentum Negantium contra Chemiam.*

Cuius primi authores fabuloſi, id ipſum fabuloſum eſt.

Chryſopœiæ primi authores fabuloſi ſunt.

Ergo & ipſa fabuloſa.

Minor probatur: Nam Hermes dicitur fuiſſe Moſes, quod falſum eſt: Si enim ille Moſes fuit & Hermeti

meti illa ars aſcribitur, non oportuit Moſem migraſſe in terram ſanctam.

At in hanc migrauit: Ergo Hermes non fuit Moſes.

Reſponſio Morieni.

R*Eſpondeo ad maiorem*, quod ſit æquiuocatio in vocabulo *Fabuloſi*: Authores enim fabuloſi intelliguntur, aut qui reuera in rerum natura non fuerunt; ſed meræ ſunt fabulæ, aut qui fuerunt quidem, ſed quorum vita fabulis eſt obſcurata & ænigmatibus, vt nobis fabuloſi videantur, idque ob imbecillitatem noſtræ rationis: Si primo modo fabuloſi accipiantur in Maiori, maior eſt vera: Si ſecundo modo, falſa.

Ad maiorem dico, quod ibi vocentur authores ſecundo modo, & non primo, fabuloſi: Habet enim Chemia ſuos authores, ſed quorum nominibus multum obſcuritatis adfictum eſt; non quod omninò nulli fuerint, aut meræ fabulæ.

Quod ad probationem Minoris dicitur, non probat, authores chemiæ fabuloſos eſſe: Nam etſi *Hermes* fuerit *Moſes*, aut non fuerit, tamen nihil hinc chymicæ veritati detrahitur; quod patet in ciuitatibus & oppidis, quorum fundatores ignorantur, aut de quibus dubitetur an illæ ciuitates ſint fabuloſæ, aut non in rerum natura? Quis ita ratiocinari ſolet, niſi demens? Quod ignoremus Chemiæ authores, hoc non eſt imputandum Chemiæ, ſed eius antiquitati, & in honorem potius eius cedit, quam ignominiam: Verum nos non dicimus, Chemiæ authores eſſe omnino ignotos, ſed *Hermetem Triſmegiſtum* præcipuum inſtauratorem eius clamamus, qui licet à te *Chemiæ authores non ignoti.*

Aa igno-

ignoretur, an fuerit *Moſes*, an non, quid hoc ad Chemiæ incertitudinem inde deducendam? Si nos ſumus incerti fortè propter noſtram ignorantiam, quis fuerit *Hermes*, nihil hoc ad artem per ſe certam: Quod *Hermes* *Moſes* non fuerit, ſed longè ante *Moſen*, facilè coniici poteſt; quas cauſas & rationes ſupra diſcuſſimus vberius, vbi *Hermes* ſatis ſe declarauit, & declaratus eſt, quis ſit, aut quis non: Recurrendum igitur ad primum librum.

Hermes non fuit Moſes.

Rationes affirmatiuæ Morieni pro Chemica veritate.

Ratio 10. *Affirmantium.*

10. Ratio affirmatiua pro Chemia.

In quod quæcunque res reſoluitur, ex eodem compoſita eſt.

Aurum à quibuſdam in argentum viuum & Tincturam, & reliqua imperfecta in Mercurium, reſoluitur.

Ergo aurum ex argento viuo & tinctura, & reliqua ex Mercurio ſunt compoſita.

Et per conſequens, Si inde compoſita ſunt, ex iiſdem componi poſſunt & debent: Cum ars naturæ opera exprimere cupiens, eandem imitari teneatur, quoad poteſt, in materia, forma & fine, licet efficiens varietur: vti in artificiali ouorum excluſione apparet, in qua efficiens cauſa diuerſa videtur, nempe calor in furno excitatus, differens à calore incubantis gallinæ.

Maior non poteſt eſſe dubia; Quia eſt Axioma in omni doctrina veriſſimum: Lac reſoluitur in tres ſubſtantias, ſic vinum in totidem, homo in ſua mēbra, viſcera & humores; Do-

res; Domus iu ſuas partes integrales, fundamentum, parietes & tectum. *Minor* multis experimentis diuerſorum artificum confirmatur, quibus qui videre nolit, non eſt, quod excuſet ſuam incredulitatem, aliorumuè narrationem incuſet: Videat *Penotum* in præfatione libri aquarum Mercurial: Et *Nic. Barnaudum* in Explic. Epitaph. Bonon.

De Kellei Angl: facto dum 17 libras auri in Mercuriū reſolut.

Ratio 11. *Affirmatiua Morieni.*

11. Ratio affirmatiua.

Si rei cuiuſque naturalis cauſæ omnes propriæ, præſertim internæ, per artem conuenienter congregari poterunt, eadem res, quæ per naturam, arte producetur.

At auri naturalis producendi cauſæ omnes propriæ, præſertim internæ per artem conuenienter congregari poterunt.

Ergo & aurum naturale arte produci poſſibile eſt.

Propoſitio veriſſima eſt, quia quælibet res id, quod eſt, à cauſis ſuis eſt; ab illis generatur, cōſeruatur & cognoſcitur: Sunt autem quatuor omnino cauſæ, duę internæ, Materia & Forma; duæ externæ, efficiens & finalis. Internæ illæ ſunt propriæ rei, & manent apud rem, dum res eſt: Reliquę externæ ſunt extra rem: Hæ variari poſſunt, illæ autem nō: Finalis eſt illa cauſa, quæ diſponit principia per media ad finem: Principia & finis debēt eſſe eadem cum natura: Media, inter principia & finem extenſa poſſunt variari. Efficiens cauſa eſt calor, qui variatur quoque pro mediorum diuerſitate: Materia & Forma debent eſſe vtrobique apud naturam & artem eædem.

Cauſa quæ ad au- ificiū concurrant.

 Aſſum-

Digitized by Google

Aſſumptio conſtat: Quia non ignotum eſt, qua materia natura gaudeat, ſi non à priori, tamen à poſteriori, nempe argento viuo quocunque ſiue in corporibus metallorum congelato, vel extra non congelato. De FORMA ſimiliter, quæ eſt maioris operæ precium, aliquid odorati ſunt Philoſophi, vbi illa in abſtracto vel concreto contineatur, aut cui rei illa concredenda ſit, veluti matrici, vt maturetur. Habita materia & forma, efficiens calor operatur eodem modo, vt apud naturam, quo ſulfur heterogeneum à materia excludat & homogeneum eidem introducat, idque in vna hora, cum natura id vix mille annis perficiat: Finalis non ceſſat.

Forma auri producenda in Chymia.

Verum omnis labor eſt in *Forma* producenda, ſine qua nihil fit, etiamſi materia ſit copioſiſſima: *Formam* hanc natura in concreto elaborat, ars autem in abſtracto, inque eo imitantur Chymici *Ideas Platonicas* vel figuras mathematicas, quæ in abſtracto quoque conſiderantur. Natura ex gremio materiæ educit formam mirabili modo, longo tempore: Ars eligit ſibi materiam ex Chao illo antiquo reliquam, quæ plus habet formæ in potentia, quam vlla alia, imo quæ potentia proxima tota ſit forma: Ex hac fabricat ſibi formam modo philoſophis cognito, ſed non abſq; vaſe Hermetis, eiuſque ſigillo.

Forma non fit abſque vaſe Hermetis.

Ratio 12. Affirmatiua Morieni.

12 Ratio affirmatiua.

Si Moſes omnes artes Ægypti calluit, abſq; dubio Chemiam quoque cognouit, quæ tum fuit in Ægypto maxime in vſu.

At primum verum:

Ergo & ſecundum.

Sed

Digitized by Google

Sed artem, quam *Moſes* cognitione dignam cenſuit, non fuiſſe vanam, ſed poſſibilem; cenſendum eſt.

Chemiam vero cognitione dignam cenſuit.

Ergo nec Chemiam vanam aut impoſſibilem exiſtimemus.

Quod argumentum ideo adductum volui; quia *Moſis* iam ante facta eſt mentio: In proſyllogiſmo probandum eſſet, quod *Moſis* tempore Chemia fuerit in *Ægypto*; quod ſuperius lib. 1. & 2. copioſe factum eſt, & in Hieroglyph. Ægyptio Græc. lib. 1. quò te remittimus. *Hermes* enim, qui ſemper in Chemia ſectatores & diſcipulos in *Ægypto* inter philoſophos, ſacerdotes & reges reliquit, longe ante *Moſen, Ioſephum & Abrahamum* vixit, *Ægyptijſque*, vt ante relatum, leges dedit ex Vulcani inſtituto: Nam *Iſis* in honorem Oſiris mariti diſtribuit agros totius *Ægypti*, ita vt ſacerdotes tertiam partem omnium prouentuum, etiam ante reges ipſos, caperent. Idque ex *Mercurij* conſilio, qui diſcipulus Vulcani extitit: Omnia itaque conſilia profluxerunt à *Vulcano*, cuius templum, in quo Apis alebatur, penè deauratum fuit. Reliqua ex ſuperius dictis petantur; quæ huc ſpectant, ne cramben bis coctam.

Moſis tempore & longe ante Chemiã fuiſſe in Ægypto.

Omnia cõſilia & leges Ægypti à Vulcano.

Ad aſſumptionem Proſyllogiſmi probandam ſacræ literæ teſtimonium dabunt, quæ referunt, Moſen educatum à regia filia & inſtitutum in omni Ægyptiorum ſapientia. Idem quoque habetur in Actis c. 7.

Ad maiorem ſequentis ſyllogiſmi dicimus, Moſen fuiſſe virum, qui DEI VIVI optimi Max. faciem viderit, ipſi dilectum, grauem, magnanimum, non vanis artibus, quæ naturæ & Deo aduerſæ eſſent, deditum, ſed omnibus numeris & doctrinis abſolutiſſimum.

Digitized by Google

Ad minorem huius ſuggero, quod eam præcedens ſyllogiſmus demonſtrarit.

Moſis Chymicum opus in combuſtione auri per ſe manum.

Moſes etiãſi non Chymicus, nihil inde incommodi.

Adhæc Chymicum illud artificium, cuius libr. 2. ſuperius mentio facta eſt, per ſe ſolum conſideratum, tale eſt, vt Moſen fuiſſe præſtantiſſimum Chymicum declaret: Quod ſi Moſes ex Chymicorum numero eximatur, propterea ars ac artifices ne tantillum damni ſentient; Quia rerum naturalium proprietates à Deo diuinitus naturæ impreſſæ per ſe manent, etiamſi hominum pleraque indiuidua earum ſcientiam nunquam acquiſiuerint.

V. AVICENNÆ ARABIS SYMBOLVM.

LIBER QVINTVS.

AVicenna, *ARABICÆ gentis Princeps,* quinto loco conſederat; qui antequam cum hoſte decertare incipiat, nos breuiter nonnulla ad eius vitam & ſcripta, nec non ipſi adiunctos ſpectantia percurremus.

Digitized by Google

AQVILA VOLANS PER AEREM: ET BVFO gradiens per terram eſt Magiſterium.

Auicennã Arabem in Hiſpania vixiſſe.

A*Vicennam* fuiſſe Arabem, ſiue Mauritanum, ex illis oriundum gentibus, quæ ſuperiorem *Hiſpaniæ* partem tenuerunt, vtpote *Andaluſiam*, *Granatam* & nonnullas alias prouincias, certum eſt. Cur vero *Mauritani* dicantur *Arabes*, cum *Arabia* longiſſimo ab *Hiſpania* & *Mauritania* diſtet interuallo, hęc videtur ratio; quia Arabes Mahometani ſuis expeditionibus, quibus colonias, linguam & religionem ſuam, vnà adduxerunt, eo vſque penetrarunt: Vna itaque gens, eiuſdem lin-

Mauri cur Arabes dicti.

guæ & religionis Mauritana cum Arabibus habetur: Verum cum Mahometani ſemper barbari & truculenti fuerint, magis profundendo ſanguini humano & occupandis regnis, ſubiugandiſque populis intenti, quam humanioribus literis, artiumque ſtudijs occupati, hinc mirum videri poſſet, *Auicennam*, alioſque Mahometanos ſcientiis quibuſdam philoſophiæ inſtructos, multo magis, hac abdita & occultiſſima arte inſignes extitiſſe: Ad hoc reſpondendum, quod omnium rerum ſit viciſſitudo, & quod regna de gente ad gentem propter peccata à ſummo arbitro transferantur, atque ſic quoque artes, ſcientiæ, aliaq; bona quæcunque: Nihil cultius aut fœcundius olim *terra ſancta*, quæ nimirum lacte & melle abundaret, & tam numeroſum populum aleret: Illa nunc nihil incultius aut ſterilius: Ita *Græcia*, poſt *Ægyptum*, fouit artes, ſcientias, ingenia, viroſque abſque numero per totum orbem celeberrimos; Quæ nunc abiecta & tota barbara euaſit: Econtra *Mahometani*, qui & Saraceni dicuntur, à paruo initio ad illam ſublimitatem peruenerunt, vt pleriſque Orbis populis præualuerint, multiſque imperium præreptum ad ſe transtulerint: *Mahomet* enim primus eorum dux cum *Arabum* manu confines ſibi populos ſubiugauit & exiguo temporis ſpacio diuerſa regna ſibi ſubiecit: Abhinc *Saraceni Ægyptum* inuaſerunt, ibique ſedem fixerunt, quorum reges primi fuerunt Calyphæ dicti, ſeu Calides, qui circiter annum Chriſti 703. dominari ceperunt: Hi *Saraceni* in *Ægypto* artem illam non penitus extinctam, ſed in quorundam poſſeſſione ac multorum libris extantem tandem quoque inueſtigarunt, nec non alias ſcientias ex *Aegyptia* & Græca lingua in Arabicā translatas perdidicerunt: Vtque prius armis in occupanda Ægypto, ſic poſt artibus in occupata indulſerunt. Deinde creſcentibus opibus & re-

Mahometani barbari & crudeles quomodo literis imbuti.

Omnium rerum viciſſitudo.

Terra ſancta nunc ſterilis, olim fœcunda.

Caliphæ Saraceni A.C. 703. in Ægypto dominantur.

Saraceni in Ægypto ſe literis tradiderunt.

Saraceni Africæ maritima omnia occuparunt.

bus *Saracenorum* in *Ægypto* & finitimis regionibus maritimam *Africæ* oram aggredi cœperunt, quam continuatis expeditionibus vſque ad *Gaditanum* fretum, extremoſque fines terræ occuparunt. Hac occaſione ſcientiæ & artes fere omnes, quæ in *Ægypto* & *Græcia* florebant, in *Arabicam* linguam tranſfuſæ, in Mauritaniam vſque propagatæ fuerunt: Mauritani vero excitati transfretarunt in *Hiſpaniam*, ibique regnum potentiſſimum erexerunt, quod per plurima durauit ſecula, donec à *Ferdinando Iuſto* tandem inde profligati fuerint.

Duce Muza A.C. 717.

Arabes quas ſcientias cognouerunt. *Arabes medici excellentiſſimi.*

Non ſolum autem Aſtronomiam, Phyſicam, omnemque Matheſin Arabes illi optime cognitam habuerunt, ſed quoque Medicinam *Hippocraticam* & *Galenicam*: Vnde *Auicenna*, multique alij, in Medicina excellentiſſimi artifices fuere, adeo vt in quibuſdam à Græcis declinantes innumera præcepta Medicinæ vtiliſſima dederint, vna cum variis medicamentorum formis, quæ adhuc per totum fere orbem ſunt in vſu.

Auicennæ ſcripta medica qualia. Auicenna Princeps.

Quanta *Auicennæ* in Medicina ſcientia & vſus fuerit, declarant ſatis eius ſcripta medica abſolutiſſima, quæ totam artem methodo conuenientiſſima comprehendunt. Vnde non immerito abſolute Princeps dictus eſt & adhuc vocitatur. An vero principis titulum reuera habuerit, vt multi affirmant, nihil ad rem ſpectare videtur: Fuiſſe virum magnum in ſua patria & præeminentem, qui non opus habuerit, vt mercenariam ſuam operam ægris curandis collocaret, quamuis eoſdem per alios medicina ſua iuuerit, credibile eſt. Nec hoc mirum, cum & Reges medicinam factitaſſe, deque ea ſcripſiſſe, inueniantur: At Chriſtiani audientes Auicennam alioſque *Mahometanos* tot artium ſcientiarumque, ac inprimis illius peculiaris Dei doni, Chemiæ, cognitionem habuiſſe, exiſtimare poſſent,

An Mahometani indigni Dei dono à Chriſtianis æſtimandi ſint.

poſſent, Deum hiſce gentibus veram religionis formam aut doctrinam de voluntate diuina, hoc eſt, de lege & euangelio non agnoſcentibus, tantam gratiam nunquam præſtitiſſe, quaſi illæ, vti Mahometo addictæ, ea indignæ eſſent: Verum hi, qui ita iudicant, videntur DEI omnipotentis gratiam & benignitatem certo loco aut populo adſtringere, in quo falluntur: Expacientur ſaltem in mundum ex patria ſua ad Mahometanos vel etiam alios, vtpote *Turcam, Magnum Magol, Magnum Chamum, Chinenſes* & alios *Indiæ* reges, & videbunt, illos opibus & omnibus DEI donis affluentiſſimos adeò, vt cenſus Chriſtianorum regum cum illorum abundantia neutiquam comparari poſſit: An Deus hic iniquus bonorum largitor? Abſit, vt ita cogitemus: Ipſe eſt liberrimus & totius terræ ab omni parte habitatæ gentibus *Dominus & pater, Creator & tutor*, æque vt Chriſtianis Europæis: Habet autem DEVS dona multiplicia, quæ diuiduntur in æterna & ſpiritualia nec non caduca & temporalia; Æterna ſunt illa, quæ per ſolum Chriſtum acquiruntur, Chriſtianis propria; caduca, quæ cum hac vita tranſeunt, eaque ſunt communia non Chriſtianis cum Chriſtianis, & interdum illis magis abundantia, quam veris Chriſti cultoribus; hac duplici de cauſa: primo vt Mahometani & Ethnici in hac vita, cum ad æternam illis aditus videatur præcluſus; temporalibus gaudeant, tum per ſe, tum vt Chriſtianis, ſi opus ſit, luxuriantibus, frenum inijciant; ſecundo vt Chriſtiani cruce & adflictione potius exerceantur, macerentur, & probentur, quam nimia opum affluentia elati Dei præcepta & verum cultum negligant. Nos Mahometanos deteſtamur, vtpote *Trinitatem* diuinam negantes & Mahometum ſuum, prophetam maximum,

Alia queq; gentes præter Chriſtianos Dei fruuntur donis vberrimis.

Dona Dei duplicia, æterna & caduca.

Cur caduca bona non Chriſtianis vberiora, quam Chriſtianis.

Deo aſſiſtentem, proclamantes; Illi nos viciſſim, tanquam plures Deos & ſanctos adoraremus, idolorum cultores vocitant, præſertim videntes, tot imaginibus ſanctorum, Chriſtianorum templa & ſacella ſtipata & exornata: *Chriſtum*, vt Ariani, Spiritum Dei agnoſcunt, cum primus eorum legiſlator & Religionis doctor, Mahometus, ab Ariano monacho, *Sergio*, in religione & artibus inſtitutus ſit, veluti quoque à Iudæo, Aſtrologię peritiſſimo; Ex quorum conceptibus mixtum doctrinæ genus Mahometus produxit, quod tale eſt, à quo vulgi ratio aut ſenſus non abhorreat, ſed illi in omnibus aſtipuletur, quodque populos armet ad occupanda finitimorum regna, quaſi Religionis Mahometanæ propagandæ gratia: Verum hic quæſtio de ipſo Mahometo ſuboritur, num ille, veluti Arabes, multique alij ſtatuunt, Chemiam nouerit & exercuerit? Fuiſſe illum multis artibus imbutum in pueritia conſtat, cum pater eius diuerſos præceptores illi adhibuerit: Deinde mercaturę operam dediſſe eum narrant, ac demum viduam valde diuitem duxiſſe in vxorem, cuius opibus tanta auſa inceperit, occaſione Arabibus defectionis ab Imperatore Heraclio data: His enim dux præfectus nimis fœlix contra Chriſtianos inuentus fuit, quorum reges, regna & populos: tanquam magnus Draco, ſerpentes alios, deuorauit: De arte autem Chymica facile perſuaderi poſſem, illum quid perfecti cognitum habuiſſe, cuius beneficio ad tantam authoritatem & nomen inter Arabes deuenerit, vt Dux & Rex eorum ſalutaretur: Quomodo enim mercaturæ deditus & in armis inexpertus abſque magnis diuitijs ad tantum præeminentiæ faſtigium alias elatus fuiſſet? Nec vero à vidua tantum opis habuiſſe potuit, vt exercitui alendo ſuffecerit: Nihil tamen in hiſce, cum Arabibus, pro certo affirmabo, cum popula-

Mahometani aliquid Arianiſmi retinent.

Quale genus doctrinæ Mahometanorũ.

An Mahometus Chemiam exercuerit.

Mahometus inſtructus literis.

latio-

lationibus & direptionibus oppidorum ad diuitias & hinc auctis viribus, & ad regnum peruenire potuerit: *De Arabum* antiquorum in Chymicis experientia nonnihil authorum ſcriptis vulgique fama innotuit; Nam non abſque cauſa aurum Arabicum adeò celebratum, veluti obrizum & puriſſimum fuit, quamuis id quoque munere ſolius naturæ iſtis locis proueniſſe potuit: Deinde Reginã illã *Arabiæ, Sabam dictam*, quę ad Salomonis ſapientiam ænigmatis philoſophicis explorandam acceſſit, huius artis peritiam habuiſſe, non eſt dubium, cuius ante libro 2. quoq; meminimus: *Phœnix* quoque auis ex Arabiæ ſyluis in Ægyptum veniſſe traditur, quæ qualis ſit, ex ſuperioribus patet: Sic *Dyonyſus in Nyſa Arabiæ* ciuitate nutritus ab Aegyptiis narratur, vbi quoq; columnæ Oſiridis & Iſidis antiquitus erectæ creduntur, quę totius artis Chymicæ ſummam (vt alibi à nobis patefiet) complectuntur: Fuit enim *Arabia Aegyptiis* olim ſubiecta & quaſi incorporata; Hinc artibus Aegyptiis procul dubio plurimi ex Arabibus antiquis fuere inſtructi & eruditi: Conſtat inſuper ex noua illa, quæ increbuit, fama, quod ante ducentos annos & longè ante in *Arabia*, eiuſque finibus, Damaſci, hæc ars cum multis aliis ſcientiis maxime floruerit, vbi ſapientes collegium quoddam ad *Brachmanum* & *Gymnoſophiſtarum* exempla inſtituerint, qui omni diſciplinarum genere fuere politiſſimi: Hi cum aliis *Arabibus* ſiue *Mauritanis* in vltima *Africæ* parte reſidentibus, *Feſſanis*, quamuis longiſſimo à ſeſe interuallo diſtantibus, tantam familiaritatem & per literas communicationem, iniſſe dicũtur, vt ſingulis annis ſe inuicem conſuluerint, an quid noui in Mathematica, Phyſica & Magia vtrobiuis inuentum fuerit, mirabili animorum conuictione inter ſe deuincti: De *Feſſanorum* ſchola, in qua Medicina, aliæque artes ſecundum *Auicennæ, Auerrhois* alio-

Mahometus audacia dux, direptionibus oppidorum rex factus Arabibus.

Arabicum aurum.

Arab a regina Saba.

Phœnix auis Arabica d Ealicat Chymica fit.

In Arabia Dionyſus deus Chymicus nutritus dicitur & eſſe columna Oſiridis & Iſidis.

Collegium ſapientum Damaſci.

Relatio famæ nouæ.

Feſſana ſchola doctrina.

Auicennæ opera qualia.

aliorumque *Maurorum* inſtitutionem, floreant, adhuc rumor, licet obſcurus, ad nos peruenit: Magiam naturalem ibi inprimis in vſu eſſe ex multis indiciis conſtat. Vt ad *Auicennam* redeamus, illius ingenium ſublime & in rebus tam medicis, quam Chymicis ſumma perfectio ex eius operibus ſatis eluceſcit, quæ adeo ſunt limata grauiq; iudicio diſpoſita & ordine tradita, vt meliori haud potuerint: At medica hic relinquimus, & Chymicorum ſaltem mentionem iniiciemus, quorum tria ad nos deuenerunt, vnus

Auicennæ opera Chymica.

qui inſcribitur Chymicus *Auicennæ* tractatulus; alius ad *Aſſem philoſophum*: Tertio liber de anima artis habens in ſe inter multas non ad rem ſpectantes doctrinas, non paucas tamen vtiliſſimas & Chymico ſcitu neceſſarias; in cuius veſtibulo portã ponit elementorum ad Theoriã Chemiæ apprime neceſſariam; vbi vult, quod quiſquis qui in Che-

Porta elementorum Auicennæ.

mica adita penetrare cogitet, per hanc portam incedere debeat; Alias eum vix quicquam operæ precio dignum, etiamſi longo tempore laboret, reipſa præſtiturum: In libro de anima capite octauo triplici vtitur argumentorum genere; vno ſophiſtico, altero rationis ſeu Dialecticæ, tertio viſionis; quorum vltimum, quod eſt argumentum

Auicennæ triplex argumentorũ genus.

oculorum, huiuſmodi eſt: *Si* inquit, *aurum & argentum non viderem, dicerem, quid non eſt magiſterium; ſed quia video, ſcio magiſterium eſſe verum*: A cauſa enim ad effectum & ab effectu ad cauſam hæc ratiocinatio ducitur, quæ tamen proprie viſio eſt, licet hæc non fiat abſque intellectus diſcurſu: Eiuſdem ſententiæ eſt, quod eodem loco habet: *Quæſiuerant*, inquit, *ab alio philoſopho, quid diceret de Ma-*

Argumentum viſionis Auicennæ quale.

giſterio lapidis, dixit Per Deum, ego reuelabo vobis, & non negabo: Qui accipit, quod debet & miſcet, ſicut debet, & operatur ſicut debet, procedet inde, quod debet procedere: Et qui dat

medi-

Digitized by Google

medicinam illam ægroto ſicut debet & quantum debet , *exibit quod debet*: *Nullus enim philoſophus fuit*, *qui negarit magiſterium*, *qui eſſet ſapiens*: In porta elementorum duo imprimis emblematica adfert ſymbola, quæ conſideratione digniſſima ſunt: Primum, Res, *cuius caput eſt rubeum*, *oculi nigri & pedes albi*, *eſt magiſterium*: De tali re agnoſcenda innumeri Chemiæ amantes ſunt occupati; Aut certe, ſi magis præpediti eſſent, quam ſuis operibus conceptis, de fine fœlici inueniendo forent certiores: Caput eſſe rubeum, declarant aliorum philoſophorum ſententiæ; vbi loquuntur de ſeruo rubeo & latone, qui quamuis ſit rubeus, inutilis eſt, at ſi in album vertatur, multum valebit: Oculos nigros pro accidentali qualitate ſolum agnoſcimus: Niſi enim nigrum fuerit, albeſcere nequit: & nigredinis finis, eſt albedinis initium Pedes albos pro adiunctis, ſine quibus effici nequit, recipimus: Vt enim animal abſque pedib us de lo co ad locum moueri nequit, ſic neque ſubiectum philoſophicum vllam mutationem aut motum phyſicum ſentiet abſque his ſibi appropriatis pedibus: Alterum Auicennæ emblema eſt, *Aquila volens per aerē & bufo gradiens per terram*, *eſt magiſterium*: *Hoc noſtrorum inſignium potior pars*, Philoſophiæ Hermeticæ breuem demonſtrat ſummam: Aquila enim volans per aerem nihil aliud denotat quam Lunam, ſiue Iunonem, Venerem, Beiam; quæ ſane fugax eſt & volatilis, inſtar aquilæ, vſque ad ipſas nubes euolantis & ſolis radios in oculos immittentis: Hæc enim materia, vndecunque ſumatur, ſoli amicatur, eiuſque lumen diligit: Cauſa eſt, quia ſol ipſe ex argento viuo originem ducat, cuius & aquila philoſophica eſt particeps; communis itaque mater illud eſt vtrique & ſi bene cōſideres, hęc ſoli Aquilæ pennæ ſolæ, vt aiunt, deau-

Symbola Emblematica Auicēnæ.

Caput rubeum quid ſit.

Oculi nigri quid.

Pedes albi quid.

Aquila quid in Chemia.

Aquila mater ſolis vel bufonis.

Digitized by Google

deaurantur,aut aliis facilius,aliaſque pennas,quas diu cõtingunt,abſumunt ; ita hæc materia philoſophica in ſolis naturam ſola tranſit,aut facilius omnibus aliis; Quodque omni alio argento viuo ſit fortius & ſtabilius,ſiquidem extrahatur ex corpore paucis noto ,firmæ tamen compactionis,facilis inuẽtionis & vilis pretii,(cum in fimetis id quæri debere clament philoſophi fere omnes) experientia ipſa docet:*Morienus* de vtilitate eius pretii in hunc modum tradit:*Sapientes autem diſpoſuerunt & dixerunt : Quod ſi hoc quod quaris in ſterquilinio inueneris,illud accipe: Si vero in ſterquilinio non inueneris,tolle manum à marſupio. Omnis enim res quæ magno emitur precio,in huiuſmodi artificio mendax & inutilis reperitur.* At mox philoſophus ſe declarat,cũ inquit*: Nam hoc in viis proiicitur & in ſterquiliniis ſuis calcatur , & multi iam in ſterquiliniis foderunt,vt hoc ab iis extraherent, & in hoc decepti ſunt.* De bufone idem eſt iudicium,hic aeri eſt contrarius,eique elementum contrarium,nempe terram,amat,cui ſoli tardigradus inſiſtit,nec vnquam alteri elemento ſe credit,caput ipſi prægraue eſt & ad terram ſpectat:Quæ cauſa eſt,quod terram philoſophicam deſignet,quæ volare nequit,vtpote fixa & firma,cui veluti baſi & fundamẽto domus aureoli ſuperædificanda eſt:Si hæc terra non eſſet in opere, aer auolaret,& ignis non haberet fomitem,nec aqua receptaculum:Hæc eſt tanquam vas congregans in ſuo ventre reliqua elementa,eaque continens vinculo firmiſſimo,ne ab inuicem ſeparentur:At ne quis exiſtimet hanc terram meram & puram eſſe terram,ſciat,quod in hac terra ſit ignis & quod ignis nõ ſit abſq; aere,nec aer abſq; aqua:Eſt n. Chaos quoddã terrenæ formæ q; latet in abſconditis locis ſeu puteis,vnde id in vſum ducẽdũ:Lapilli n. ſub albi adiacẽtes littorib. maris à quibuſdã(at ſtultis)optimum ſulfur habere cenſentur : At ſi littoribus maris relictis,puteos in

Materia philoſophica vilis precii.

Aquila & Bufo vt aer & terra contrariantur inter ſe.

Bufo terrã philoſophicã deſignat.

Terra baſis in opere.

Terra philoſophica nõ pura terra.

Lapilli puteorum precioſi apud philoſophos

Digitized by Google

quibus ſepe magna argenti viui quantitas inuenta dicitur) philoſophis notos ſcrutati eſſent, operam non luſiſſent: In his enim ſæpe prægrandes bufones inueniuntur, qui bufonium lapidem geſtent in capite ad multa vtilem, ſi modo genuinus & non fictitius ſit: In hoc inquirendo permulti fruſtrà laborarunt, quod ſanè philoſophorum culpâ non contigit, ſed quærentium inſcitiâ: Ex bufone exiccato & aceto macerato Alexicacon inſigne fit ad peſtem, quod in tempore appoſitum omne venenum à corde ad ſe rapiat & reuellat: Ita ex philoſophorum bufone cum aceto conuenienti macerato & exiccato, fit philoſophica Medicina ad peſtem, venena & alia morborum genera valde probata & vtiliſſima.

In puteis bufones.

Lapis bufonius à multis fruſtra quæſitus.

Ex bufone philoſophico Medicina.

AVICENNÆ CONGENTILES ARABES SEV MAVRI.

GEBER ABENHAEN, à quibuſdam honoris gratia regio titulo donatus, philoſophus fuit *Arabs ſeu Maurus* admirabilis ingenii & doctrinæ; cuius volumina, quatenus nobis innotuerunt, eius iudicii grauiſſimi & experientiæ in chymicis modum & ideam magis quam Apelles ſuis coloribus ipſum depinxerunt, deque eius mente & eruditione teſtimonia perhibuerunt: Methodo vſus eſt in omnibus ſuis ſcriptis, quæ naturæ conueniens & lectori non ingrata occurrat: Stylus & loquendi forma, licet ex Arabico in latinum conuerſa ſit, tamen rotunda & acris apparet, quæ vigorem & acumen in ſe habeat: Totam vero artem Chemicam diuerſis libris & capitulis tradere præſumpſit & promiſit, quam tamen, ex inuidia aduerſus indignos & laborare nolentes motus magis diſperſit & ob-

Geber rex Arabum vocitatus à quibuſdam.

Gebri volumina.

Gebri ſtylus.

Digitized by Google

Geber in aperta perſpicuitate obſcuriſſimus omnium.

Gebri proteſtatio.

ſcurauit perſpicua ſua docendi ratione, quam vllus alius veterum aut recentiorum: Quod cum ipſe fateatur, quod ſcilicet per diuerſas ſuorum voluminum partes arcana artis recondiderit, & vbi plane & clare loquutus ſit, quod ibi nihil, vbi autem ſub allegoria, ibi aliquid dixerit, hinc proteſtatio eius à calumnia lectorum & operatorum illum excuſabit, idque eò magis, quod aſſerat ſe artem non aliis, ſed ſibi, vt ipſe ex mente ſua eam recolligat, ſcripſiſſe, & non ignaris: Dediſſe autem adminicula varia & inſtructiones, quibus quis ad artis finem peruenire poſſit: Quâ præmonitionis ſynceritate cum videatur vſus, hinc plerique legentes eius volumina tanta facilitate &, vt apparet, perſpicuitate tradita, magno animi ardore ea peruoluunt, nec quis eſt adeò abiecto ingenio, qui ſibi non perſuadeat, ſe quid abditi in ſcriptis eius perſpicere, & paleā à tritico diſcernere, imo totam Gebri mentem cognitam habere: Hac opinione animatus quotuſquiſque omnia diſtillationum genera; nec non omnes materias ſiue minerales ſiue non minerales pertentat & in ipſam manuum exercitationem ad debitos furnorum ignes reducit, nunc hoc, nunc alio modo, donec tandem poſt aliquot annos intelligat, Gebri clariora verba fuiſſe deceptoria & obſcuriora Delio natatore egere, ſiue *Oedipo* aliquo, qui ex profundo in apricum producat & ænigmata Gebrinæ *Sphyngis* enodet & explicet. Sic *Bernhardus* Comes Gebrum, etiamſi veritatem abſcondat, quam quis cognito opere agnoſcere poſſit, vocat tetricoſum ſeu verſipellem, qui promittat nucleos & præſtet cortices: Cauſæ vero cur philoſophi [illegible] obſcuritatem affectent atque ita lectores incautos in innumeros errores præcipitent, ab illis, vt etiam à Gebro, diuerſis in locis ſunt propoſitæ, quas hic ſparſim attingemus: Apud *Aegyptios* primos huius artis cultores duo genera erant literarum, vnum ſacrum ſeu

Gebri volumina multi legentes ob perſpicuitatem in labyrinthos incidunt.

Gebri clariora verba eſſe deceptoria ab erroribus patet.

Geber tetricoſus Bernhardo dictus.

Cauſa obſcuritatis philoſophorum.

Duo genera literarum Ægyptiis.

Hieroglyphicum dictum, conſtans ex animalibus præſertim, aliiſq; imaginibus deſumptis à vegetabilibus vel arte fabricatis; Hoc quia ad abditas naturas cuiuſqne animalis aut rei, quas philoſophi partibus ſui operis Chymici applicabant, reſpiciebat, à nullo legi aut intelligi potuit, niſi ab iis, quibus doctrina aut reuelatio (quę vetita erat iuramentis & ſymbolo Harpocratis ſeu Sigalionis) ab aliis acceſſerat: Eo genere philoſophi perſcribebant de arte, quid vellent, nec vllus fuit præter ipſos artifices, qui ſcripta perciperet: Philoſophorum quidem filii abſque dubio, de qua arte iſtæ literæ forent, perceperunt, quibus nefas fuit à patribus quicquam aperiri: Reliqui autem vulgares nequaquam, qui pro ſanctis animalibus illa coluerunt, & omnia oppida iſtis quaſi numinibus repleuernnt: Hac ratione in ipſa Ægypto, vbi ea ars templa & ſacerdotes (qui tamen *Iſidis* & *Oſiridis* dicebantur) habuit, vulgo incognita manſit, vt ne *Hôrus Apollo*, Ægyptius, Hieroglyphicorum interpres, in veram eorum mentem peruenerit, aut artem Chemicam ex illis odoratus ſit: Aliud genus ſcriptionis fuit literis & notis certis depictum veluti literæ cuiuſque nationis, quæ iuxta ſeriem vigeſimam quartam figurarum agnoſci & legi à quolibet poſſunt: Eo vtebantur in quibuſcunque aliis rebus annotandis & memoriæ mandandis: Incommoditas, quæ primo ſcripturarum generi adfuit, illa eſt, quod vulgus videns illa animalia appingi omnibus operibus, pyramidibus, parietibus & libris, ſacraque & abſcondita à ſacerdotibus ſeruari, ad brutorum cultum diuinum ſe applicuit: Hinc *Aegyptus* repleta Idolis brutalibus, quod ſacerdotes inſcios artis nihil mouit, cum ſemper cauſa facto attexeretur, conſcios vero bene habuit:

Hieroglyphicum genus literarum quale.

Vulgus in Ægypto neſciuit quare illa animalia Hieroglyphica eſſent.

Vnde pro ſacris coluit.

Ars chymica etiam in Ægypto.

Vulgus Ægypti qua occaſione ad brutorum cultum acceſſit.

ſiquidem nulla alia religio agnita vel in vſu fuerit: Quod ſi Ægyptii hæc arcana ſecundo generi literarum credidiſſent, tum ab omnibus lecta & intellecta fuiſſent: Sic eodem modo cum ars ab Ægyptiis ad alios populos tranſierit, qui Hieroglyphicis literis non vterentur, communibus elementis, ſi quid poſteris de ea relinquendum, committendum fuit; at ita, ne omnes qui id legerent, ex æquo perciperent: Hinc illa obſcuritas authorum ex allegoricâ, translata, metaphoricâ & tropicâ ſcribendi formâ cum inuentione terminorum & vocabulorum artis, eorumque innouatione & tranſpoſitione: Quam ob rem nihil fere in aliis artibus aut ſcientiis traditur, de quo Chemia non quid mutuata ſit: Imò quicquid corporum lucentium cœlo, aut aere apparet, quicquid animalium vbicunque terrarum incedit aut repit, volucrium quoque & piſcium mouetur vegetabilium & ex terra defoſſorum extat, id omne ad explicandam intelligentibus (modo Hieroglyphicorum) ac ſimul ad obſcurandam artem ignaris & indocilibus adhibetur: Inde tot errores, opiniones, labores fruſtranei, impenſæ male collocatæ, gemitus, curæ, dolores & lachrymæ: In vtris culpa, an in philoſophis ſcribentibus, an in artem inquirẽtibus? Sanè non in illis; quia impoſſibile eſt, aliter tradere hæc arcana; niſi debeant omnibus propalari & idiotis viliſſimis proſtitui: In his itaque, qui ſe philoſophorum arcana capere ſub ingenio imaginati ſunt, ad quę inhabiles & à Deo indigni viſi ſint.

Vnde obſcuritas librorum chymicorum.

Chemia cogitur terminos & loquendi formas ex omnibus artibus & rebus mutuari.

Errores ex amphibologia & ſynonimia Chymia.

Cur autem quidam digni, quidam indigni videantur, quæſtio eſt inanis: Deus diſtribuit bona ſua temporalia prout ipſi placet: Aliis dat imperia & regna plurima, aliis non regnum, nec ducatum, imò nec glebam terræ, nec denarium: Inter hos innumeri ſunt diuerſæ

Cur quidã à Deo hoc donum accipiant, maxima pars non.

uerſæ conditionis, ſtatus & fortunæ, qui omnes à magno illo *Dominorum* DOMINO fiduciarij & vaſalli facti ſunt: Cur ipſe inæqualiter ſua bona diſtribuerit, non eſt hominis curioſius inquirere. Ille quoque, inquit Geber, poteſt hoc donum dare, cui vult, & ſubtrahere cui & quando lubet: Verum philoſophi non ita ad cor cuiuſque intenti, ſiue dignitatem aut indignitatem, ſic ſcribunt, vt palma quaſi in medio cõſtituatur, quam nemo arripiat, niſi ſummus ille *Arbiter & Agonotheta* velit. Enormitates & abuſus ſequuturi, ſi omnia ſuo ordine & ſtylo plane ſcriberentur, huiuſmodi notantur: 1. Quia nullus abſque labore ad artem alijs ſummo labore partã peruenire debeat. 2. Quia indoctus docto & imperitus perito, contra omnem rationem non ſit æquandus. 3. Vt maneat differentia inter dominos & ſeruos, ſubtili ingenio præditos & vulgari. 4. Ne fiat concurſus ad artem ab omnibus, relictis ſtiuis & aratris, alijſque operibus mechanicis, quibus humana vita indiget. 5. Ne mali hæc arcana (tum non arcana) adepti, multa facinora his medijs perpetrarent, omnemq; bonam politiam in mundo ſubuerterent: Permultis enim illius Tyranni dicterium placet: *Aut Cæſar aut nullus*, quorum vltimum illi verè contigit. 6. Niſi nomina multiplicarentur, inquit Turba circa finem, pueri riderent eorum ſapientiam. 7. Ne tyranni philoſophos impedirent, quo minus ad mineram artis vnquam peruenirent: Cætera ex his innoteſcunt: *Geber*, licet *Maurus*, in ſcriptis ſuis tamen valde pius & religioſus apparet, qui lib. 3. ſummæ perfect. cap. 79. ſe artis finem adeptum cum gratiarum actione fatetur in hunc modum: *Iam igitur*, inquit, *laudetur ſublimis naturarum Deus benedictus & glorioſus, qui nobis omnium medicinarum reuelauit ſeriem cum illius experientia, quam illius inſtigationis bonitate & noſtri laboris inſtantia perquiſiuimus & oculo vidimus, & manu tetigi-*

Philoſophi ſcribunt, vt palma maneat in medio.

Enormitates ſecuturæ ſi Chemia eſſet planè ſcripta.

Geber religioſus in ſcriptis ſuis.

 tigi-

Digitized by Google

tigimus compl'ementum illius noſtro magiſterio indagatum. Scripſit *Geber*, præter ſummam perfectionis, librum de inueſtigatione veritatis ac alium de inuentione veritatis, librum *Fornacum*, qui omnes ad nos peruenerunt; ſed adhuc alios, inter quos teſtamentum eius, nobis nondum viſos: *Bernhardus comes*, & multi alij, aliquot annos *Gebro* pertractando tribuerunt. Habet enim ſe *Gebri* ſcriptura inſtar ſpeculi, in quo cuiuslibet forma, imo animi præconceptio perfectiſſimè exprimitur; ſi quis metalla eligat ad opus, his ſingulis in diuerſis locis prærogatiuam aſſcribit: ſi mineralibus & argento viuo, atque his primas porrigit: Quicunque diſtillatione, calcinatione, ſolutione, coagulatione, fixatione delectatur, videbit *Gebrum* omni genere furnorum & vaſorum mox ſibi aſſenſum præſtare: Vnde tot *eius coqui* inueniuntur, qui dum præcepta illius morigeri in actum ducere conantur, magnam bonorum & temporis partem *Vulcano* dedicant, nec ex longis duriſque laboribus quicquam, niſi vitrum aut cinerem aquamuè ſtygiam ac letheam, reportant: Hoc eſt ſalarium, quo Geber ſibi nimis obſequentes beat, de quo ingenuos præmonitos oportuit: *Geber* equidem per ſe bonus eſt author & Chemiæ veriſſimus propugnator, ſed in deſcriptione artis videtur hoc ſtrategemate vſus, vti quemadmodum *Dido* petens à *Lybicis* tantum terræ, quantum pelle taurina tegi poſſet, totam pellem in continua & exigua filamenta conſcidit, & ſic amplũ terræ ſpacium complexa eſt, ſic *Geber* quoque ſummam artis Chymicæ, quæ per ſe parua eſt, in latiſſimas deſcriptiones extenderit, atque per omnium librorum partes, vt ipſe atteſtatur, diſperſerit, vt vix Lyncæus aliquis agnoſcat & diſcernat à ſophiſticis quantitate & numero millies ſuperabundantibus: Hac vafritie illa regnum in *Lybicis*, hic in *Chymicis* obtinuit: Verum ſi quis Gebrum cum vtilitate legere

Gebri ſcripta

Gebri ſcripta ad cuiuſque mentem accommodata.

Gebri coqui multi.

Quid ex Gebri operibus expectandum.

Gebri ſtrategema in tradenda arte.

Geber artẽ breuem extendit in immenſum vt circumueniret lectorem.

gere ac tractaret velit, eum oportet *cribrare cribro rationis* omnia eius præcepta & axiomata, iuxta normam, quam ipſe præſcribit, vt, vbi maxime perſpicua tradat, nihil niſi vana & falſa, ad artem non pertinentia exiſtimet, vbi ſub allegoria & tropo loquatur, ibi aliquid dixiſſe: Atque ſic rationabilia capita diſcernentur Cribatione quadam à brutalibus prælongis cornibus donatis, & parum cerebri ac rationis habentibus: Sed hoc non cuiuſuis eſt inexperti & tyronis; propterea qualē artificem & operatorē requirat, ipſe in initio ſuæ ſummæ depingit, vt ſi quis talis non ſit, vel ſibi eſſe videatur, cum non ſit, & in errores incidat, cauſam in ſeipſum, ſuæq; mentis ruditatem transferat, non in Authores librorum veridicos: Admonitiones *Geber* multas & diuerſas cautelas proponit in ſuis voluminibus plurimis in locis, quib⁹ quilibet in veriori artis tramite cogi & cōcludi poſſet, ne facile aberraret, dūmodo nō appetitu in cōtrarium rueret: *At nitimur in vetitū*, inquit Poeta, *ſemper, cupimuſq; negata*: Omnia experiri volum⁹, etiā noxia & periculoſa, vt cū pueris digitos aduram⁹, mox facti cautiores: Aut ſane nonnihil illi⁹ mulieris proprietatis obtinem⁹, q̄ cū laſciua & procax foret, ei⁹ marit⁹ peregre abitur⁹, iā parū domo egreſſ⁹, remiſit ſeruū cū mādato, ne ſacerdotē ad cœnā cōuocaret: Seru⁹ cognoſcēs mulieris naturā in vetitū declinantē, dixit, heri mādatū eſſe, ne moloſſo inequitaret: Mulier q̄ſiuit an ſe ſtultam putaret & conuitijs ſeruum dimiſit: At vix hic tegum verterat, in hoc vetito aliquid ſuauitatis & arcani latere mulier opinata tergum moloſſi aſcendit; à quo ſtatim deiecta & grauiter morſa dicitur. Tale quid accidiſſe potuit, cum omnes prohibita appetamus, more primorum noſtrorum parentum: Ita *Geber* quæ cauenda proponit, alij cum damno experiri tentant? Cui culpa ineſt ſeruo, an mulieri? Gebro, an experimentanti? Potius huic quam illi.

Cribrum rationis Gebro adhibendū.

Geber ſibi ſuum artificem depingit.

Humana natura nouitatis amans, in quo vetita declinans.

Hiſtorica ridicula de muliere nouam equitationem expi rante licet vetitā.

ARTEPHIVS Arabs quoq; perhibetur, cui⁹ liber in ma-

Artephius.

Art phii liber Chymicus omnino

nibus multorum verſatur, nulla alia de re, quam Chymica ſcriptus: Etſi enim conuocationis & ligationis ſpirituum Planetarum expreſſe mentionem faciat, tamen hoc exempli & declarandi gratia adductum ſaltem arbitrandum eſt: Non enim Negromantica ibi tractat, ſed Chymica: Habent & Chymici corpora & ſpiritus, quæ coniungi, & colligari debent vinculo æterno & indiſſolubili: Hinc *Artephius* dicto libro inquit, quod omnis ſapientia mundi huius circa iſta tria verſatur, ſcilicet, *Circa adligamentum animæ corporalis cum anima corporali: Et animæ ſpiritualis cum anima corporali, & ſpiritualis cum ſpirituali*: Sed adligamentum animæ corporalis cum corporali propinquius eſt & facilius, quam ſpiritualis cum ſpirituali: De iſto enim tertio pauca ſcribere voluerunt ſapientes antiqui: Dixerunt enim, nullum ad ipſius ſcientiam poſſe pertingere, niſi fuerit natura ſua diuina & ſpiritualis ſua natiuitas: Etenim poſtea dixerunt communiter ſapientes omnes antiqui ſine diuerſitate; *Quod illud, quod eſt ſuperius, eſt ſicut illud, quod eſt inferius, & è conuerſo*; Et omne ſubtile eſt ex groſſis & groſſum ex ſubtili: Hæc ille. Quæ prorſus Chymica & quidem ſubtilis inuentionis habentur: Prima autem philoſophorum cura eſt, vt *Promethei* inſtar ferulâ ignem concipiant, hoc eſt, animam ſpiritualem cum ſpirituali colligent, vt fiat inde anima corporalis, quæ iterum cum ſpirituali vtrâque coniungitur & ſic plus quam abſolutum redditur opus: Ipſe *Belenÿ* philoſophi dictum ponit, quod ſpiritum cum ſpiritu oſtendit: *Ponas*, inquit, *lumen tuum in vaſe vitreo claro*: *Ioh. Pontanus philoſophus* in epiſtola ſua teſtatur, ſe, niſi *Arteſium* legiſſet & percepiſſet, nihil de igne philoſophico vnquam, nec de toto opere intellexiſſe; quamuis, inquit, author ſuo modo loquatur: Habet enim diuerſam ab alijs docendi rationem, vtiturque figuris incognitis quibuſdam, quæ tamen iuxta

Animæ ſpiritualis cũ ſpirituali coniunctio eſt totius artis intentio.

Lumen in vaſe vitreo.

eius

eius mentem aliquid ſignificent abſque dubio: Præceptorem ſuum *Bolemum* philoſophum in dialogo introducit, qui quoque *Arabs* extitit.

ALPHIDIVS *Arabum* familiæ etiam adnumeratur, qui in Latino ſolo ſermone, vt & cæteri, nobis eſt cognitus, aliàs authorà plurimus citatus & in precio habitus: Multis nebulis refertus, attamen in quibuſdam ſat dilucidus: Recapitulatione ſua, potiſſimam operis ſummam, multis cautionibus adhibitis, exprimit: Inter cætera *ſcito, fili*, inquit, *quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentem tuam Deo purifices, & ſciat Deus te habere certum animum ac rectum, ac tunc mundo dominari te faciet*. Idem ait, *ſcito, quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus non poſuit magno precio emendum; quoniam in via eiectus inuenitur, quatenus tam à paupere, quam diuite haberi poſſit, vt ratione & ſcientia ad eum quiſque poſſit leuiter peruenire.* *Alphidius.*

GILGIL *Maurus* à Gebro commemoratur vt artifex, qui opinionem de generatione metallorum ſingularem habuerit ſuoque libro, quem tamen non vidimus, tradiderit: Primo enim terreũ quid in ſubterraneis ſpecubus, vbi mineræ latent, ex argento viuo generari calore fortiſſimo, veluti in vitrariorum furnis apparet, aſſeruit, quod omnis flammæ ſit patiens: Hoc per continuum aquæ mineralis affluxum lauari & penetrari, donec vnio duorum facta ſit, hoc eſt, donec aquea ſubſtantia per terream coagulata & terrea per aqueam ſoluta vna eademque operatione fuerit: Quę ſententia eius ex hypotheſi poſita potius, quam ad doctrinam expoſita creditur: Natura enim ita non producit Tincturam, nec aurum, cum voluntate & intellectu deſtituatur: Nam qui aliquid vult primo aſſare ad ignem & poſt elixare, diuerſam intentionem vt habet, ſic diuerſa inſtrumenta requirit, quæ intellectu diſcernuntur & repe- *Gilgil.* *Gilgilis opinio à Gebro tradita.* *Gilgilis ſententia ex hypotheſi poſita.* *Aſſatio & elixatio diuerſa intentionis cum voluntate fiunt.*

Dd riuntur,

riuntur, à voluntate verò hoc vel illo tempore diuerſimodè applicantur ad vſum. Verum natura ſenſim & pedetentim voluntate deſtituta incedit operando in argentum viuum frigidum & humidum ſuo adſcititio & extraneo ſulfure, velut igne, illi admixto, atq; ex frigido & humido facit non ſummè calidum & ſiccum, ſed æquatum, hoc eſt retinens multum humiditatis naturalis in ſe, multumque caloris, quæ eſt auri ſubſtantia.

Hamuel. HAMVEL *Author Tabulæ*, totam artem rationali ob oculos ponētis, Arabs eſt & Chymicus experiētiſſimus, qui ab omnibus citatur & pro authentico recipitur: Quidam non minus probatus author in eam Tabulam commentatus eſt, cui nomen Senioris attribuunt, quod tamen à ſeniore, qui tabulam ipſam in gremio tenet, deriuatum puto, & commentatorem eſſe anonymum: *Senex* geminam tabellam complectitur, quarum prima pars continet auem vnam abſque pennis inferiori loco, aliam cum pennis ſuperiori, & harum vna alterius caudam roſtro apprehendit: Vna quidem ad volatum præceps eſt, at detinetur ab altera, ne volare poſſit: Et hæc eſt prima pars operis philoſophici, quæ omnis commixtionis expers eſt; quâ bene cognita & præparata, ad alteram procedendum erit: Hæc eſt baſis & fundamentum operis, ſine quo optimè poſito, nihil firmum aut ſtabile ſuperædificari poterit: Altera tabulæ pars tres ſoles complectitur, duos ſuperiori loco, quorum vnus vno radio, alter duobus apparet, tertium inferius, tribus coloribus diſtinctum: Duo ſoles ſunt duæ aues antedictæ, & inferior ſol habet mutationes, quæ ſuperueniunt.

Tabula Senioris explicatio breuis.

Prima pars operis in duabus auibus.

Senior. SENIOR, aut quocunque alio nomine dictus author, qui in iam relati Hamuelis picturas explicationem dedit copioſiſſimam, ex eadem gente & familia eſt: Hic non ſolùm planis verbis rem expoſuit, ſed quoque parabolis pulchris

chris illuſtrauit. Eius inter reliquas hæc eſt: *Si parentes dile-* *Senioris parabola.*
cti mei de vite guſtauerint & lacte meo lactati fuerint, & meo albo inebriati fuerint, & in lectulo meo nupſerint, generabunt filium Lunæ qui totam parentelam ſuam præualebit: Etſi dilectus meus de riuulo rubeæ PETRAE *potauerit & fontem matris ſuæ guſtauerit & inde copulatus fuerit & vino meo rubeo mecum inebriatus fuerit, & in lecto ſuo mihi amicabiliter concubuerit, & in amore meo ſperma ſuum cellulã meã ſubintrauerit, concipiã & ero prægnans & tempore meo pariã filiũ potẽtiſſimũ, dominantẽ & regnantẽ præ cunctis regibus & principibus terræ, coronatũ aureâ coronâ victoriæ.* Quę alia ex hoc authore ꝓferri poſſent, breuitatis gratia omittimus.

RHASIS, qui inter *Arabum* medicos non poſtremus, *Rhaſis.*
Chemiæ quoque perfectam cognitionem habuit, veluti patet ex libro eius de hac arte edito lumine luminum dicto, licet ſophiſticis terminis ob inuidiam pleno; Ac inprimis ex epiſtola, quæ incipit: *Exemplum ſcientiæ noſtræ, ſenex ſupra montem, in eo ſunt naturæ coniunctæ cum complemento terræ, aqua, ignis eius & aer: Et omnia hæc in Saturno; Cum eo aperiuntur portæ* *Epiſtola Rhaſis optima.*
ſcientiarum, ſicut dicit Hermes & præcedentes ſui primi. Quæ verba ſi bene intelligantur, magnam operis partem explicãt: *Cum hoc*, inquit paulo poſt, *habebis ſcientiã, in qua pigritauerunt Arabes. Gumen noſtrum coagulat lac noſtrum & lac noſtrũ diſſoluit gumen noſtrũ, & poſt apparebit rubedo Orientalis & rubedo ſanguinis*: Mahometanũ eũ eſſe, ex eius verbis patet, cũ dicit: Veritatẽ dixi per familiã Mahometi. Et mox; *Terra noſtra vertit æs tuũ in argentũ primũ & vltimo in aurũ, inueteratur, & habebis ſcientiã, in qua pigritauerunt Arabes.* Imo hęc epiſtola, licet breuis, multorum magna volumina doctrinâ & perſpicuitate *Epiſtola hæc volumina æquat.*
longe ſuperat. Habet enim omnia in ſeſe; quæ ad artis cõplementum videntur ſpectare. Idẽ in libro magno præceptorũ ſic ait. *Quicunq́; ignorat pondera, nõ laboret in noſtris libris; quia philoſophi nil ſuarũ rerũ poſuerũt, nec aliud occultauerũt, niſi hac.*

Roſinus. ROZINI *ſiue Roſinus Arabibus* quoque adſcribendus videtur, quamuis ad Sarratantam Epiſcopum quædam ſcripſerit: Nam & *Auicenna Arabs* cum multis epiſcopis familiaritatem adeo inijt, vt quoque quædam, veluti fatetur, ab illis didicerit. Diuerſos libellos edidit, vnum ad Euthiciam, ad Sarratantam duos, quorum tamen primus alterius eſt (nempe Arnoldi) alios de diuinis interpretationibus, de definitionibus & huiuſmodi; qui omnes doctrinis Chymicis ſunt refertiſſimi. In initio narrat ſe veniſſe in locum quendam vbi congregati erant multi nomine tenus philoſophi, à quibus cùm Roſinus quædam ad artem ſpectantia quęreret, nullo modo intellectus eſt: Habebant enim, inquit, præ manibus libros, qui deſcribunt eis *Alkabric Alkakir*, id eſt, ſpecies vel res vanas, quas noſcunt, quib9 occupantur, & hæ ſunt res, quæ deterrerent ipſos occupatos, & ipſi incumbunt ſuis quæſtionibus ac deuiant à veritate ignorantiâ excæcati. Promittit ibidẽ ſe velle explanare verba ſapientum, quod niſi fecerit, ſuos libros fore, vt illorum, hoc eſt, obſcuros & intellectu difficilimos; *quod eſt inconueniens*, inquit, *& dedecus illi, qui facit ſic*: Et paulo poſt: *Quod niſi fecero, non manifeſtabimus induſtriã noſtrã & erunt dicta mea ſine adminiſtratione & vtilitate.* Quæ ſane promiſſa reipſa præſtat innumeris modis: Vnũ aut alterũ exemplũ nobis ſufficiat. *Hic eſt lapis*, inquit, *quẽ aſſimulãt ſapiẽtes artis lapidi Aquilæ. Eſt enim lapis Aquilæ lapis cognitus, & eſt lapis in eius vẽtre, qui mouetur.* Hunc lapidẽ, qualis ſit diuerſimodè declarat, ac deinde quædã memorabilia. *Ignorans*, ait, *ignorãter ſerit coloquintidã & ſperat inde mel comedere. ſed quando, ꝙ ſperauerat, non viderit, redit ad cogitationẽ ſuã & extendit eã & dicit. Hoc eſt ex infortunio. Et ſi diceretur ſibi, ouis peperit homines, aut grana tritici fructificant galbanos, aut palma portauit mala granata, aut volatilia pariũt piſces, reſpõderet, falſum dicis, nõ generant res, niſi ſimilia, nec fructi-*

Roſini libri.

Lapis Aquilæ.

Non diuerſæ ſpecies ex diuerſis naſcuntur.

fructificant res, niſi fructus ſuos: Idē libro definitionum: *Sic dixit Mahomet; Lapis, qui eſt in hoc opere neceſſarius, de animatâ re eſt: Hunc inuenies vbique in planitie, in montibus & in aquis omnibus habent que eum tam diuites, quam pauperes, eſtque ſimul viliſſimus, cariſſimus, ex carne & ſanguine, quam precioſus omni cognoſcenti illum*: Hunc Mahometum eſſe de Halii, rationanabile eſt & non primum eius ſectæ auctorem; cuius nominis quam plures fuiſſe non eſt dubium etiam inter philoſophos: Libro ad Sarratant: definitionem; *Hic lapis proiectus eſt in valles, & in montibus, & in aere habitat, & in flumine paſcitur, & in cacumine montium quieſcit, cuius mater virgo eſt & pater non concubuit. Idem lapis in ſterquiliniis calcatur pedibus, & ſæpe ſtulti fodiunt, vt eum extrahant & non poſſunt eum inuenire*: Roſinus quoque aliorum philoſophorum mentionem facit, quorum ſcripta citat, vt ſunt:

Lapis vbi & inuenitur.

Lapis eſt in vallibus, montibus, aere & flumine.

Lapis in ſterquilinio calcatus.

EVTHICIA; Ad hanc Roſinus duos ſuorum librorum miſit; in quorum initio ad illam, *Cum autem*, inquit, *vidite & vultum tuum illic, &c. conuerti faciem meam ad te & explanaui tibi ex eo, quod concluſerat ſcientia mea in pectore meo, vt cognoſcas animam ſcientiæ & locum ſecreti, & diuidas inter me & homines erroribus & vanitatibus incumbentes*: In ſecundo libro ſic incipit: *Iſta eſt ſecunda expoſitionis epiſtola nominum alienorum Roſini ad Euthiciam & eſt per quaſtiones*: Illa enim ait: Quid eſt ſulphur incombuſtibile? Reſpondet: Eſt illud, quod aduerſus ignem pugnat & ipſum ſuſtinuit & argenti viui cambar, id eſt, humiditatem ſuſcepit:

Euthicia fœmina philoſopha.

Colloquiū Euthiciæ & Roſini.

MASSARAI, à Roſino citatur his verbis: Immunditia eſt in hoc lapide, propter quam ipſum homines vilipendunt, & tenent quod non poſſint eam ſequeſtrare:

Maſſarai.

MITIGO Philoſophus: Lapis noſter quamuis ab hominibus & animalibus pedibus conteratur, tamen propter ſummam induſtriam hominis Geberi à ſapientibus adamatur:

Mitigo.

matur:(& dicit induſtriam,quia fit induſtriâ hominis Geberi.)

Malus. MALVS Philoſophus: Hic lapis eſt ſubtus te,quantum ad obedientiam,ſupra te,quo ad dominium;erga te,quantum ad ſcientiam,circa te,quantum ad æquales.

Dantius. DANTIVS; Præparate corpora & ſoluite ea, ac ex illa aqua imbibite ſpiritus ablutos: tunc ipſi ſpiritus ſubmerguntur in corporibus & corpora in ſpiritibus,& ſic figentur ſpiritus fixiſſima fixione.

Galienus. GALIENVS dicit: Præparate corpora & purgate à nigredine,in qua eſt corruptio,donec fiat album & rubeum tunc ſoluite ambo in aquam, ſcilicet ſpiritus & corpus & coagulate,& ſic proiicite ſuper corpus ablutum.

Mahomet. MAHOMET, philoſophus quoq; eſt, cuius dictum iam ante ſub Roſino citauimus eſtq; tale: Lapis,qui eſt in hoc opere neceſſarius,de animata re eſt &c.

Hercules Rex & philoſophus. HERCVLES quidam Rex ſapiens & philoſophus,citante Morieno Romano, cum à quibuſdam ſuorum interrogaretur, dixit: *Hoc autem magiſterium ex vna primum radice procedit, quæ poſtmodum in plures expanditur & iterum ad vnum reuertitur*;& ſcito fore neceſſe,recipere aerem. Ibidem paulo poſt: *Hercules* quidam ad quoſdam diſcipulorum dixit: *Lapillus autem dactili ex palma nutritur & palma ex ſuo lapillo, ex cuius etiam radice plurimi ramuli concreſcunt, qui ſuum numerum multiplicent & augeant propter eam.*

Arſicanus. ARSICANVS philoſophus ait: *Quatuor autem elementa,* id eſt,calor,frigus,humiditas & ſiccitas, *ex vno fonte procedunt,& eorum quædam alia ex aliis iiſdem conficiuntur: Ex his vero quatuor quædam ſunt quaſi radices & quædam quaſi ex his compoſita,terra & aer.* Item Arſicanus ad Mariam: *Noſtra* inquit,*aqua noſtram terram habet ſuperantem,quæ eſt magna, lucida & pura. Nam & de groſſitie aquæ terra concreatur.*

Da-

DATIN *Philoſophus*; *Noſter quidem lato quamuis primum ſit rubeus, tamen eſt inutilis*; *ſed ſi poſt rubedinem in album vertatur*, *multum valebit!* Ob hoc itaque idem Datin dicit ad Euthicen; *ô Euthice*, *iſta reſtent hic firma & omnino bene credita*: nam ſapientes de hoc dixerunt: Iam abſtulimus nigredinem, & cum ſale anatron, id eſt, ſale nitri & almizadir, cuius complexio eſt frigida & ſicca, fiximus albedinem, quare ei hoc nomen imponimus *Borreza*, quod Arabicè *Tincar* dicitur. Et mox: *Datin philoſophus* ait: *ſi autem Laton cum ſulphure comburatur*, *& mollities ſuper eum frequenter fundatur*, *eius natura de bono in melius auxilio Dei conuertetur*. Eiuſdem dictum eſt: *quod omnis res non eſt niſi de eo & cum eo*, *& quod omnis tinctura à ſuo ſimili procedit*. Et paulo poſt: *Vnde eſt quidem*, *quod ex eo proceſſit & in illum reuertetur*. Datin.

EVTHICES philoſophus à prædicto Datin nominatur, qui quæſtiones ad Datin philoſophicas retulit, quas prætерimus. Euthices.

ADARMATH, ſapiens & philoſophus ait: Quod omnia harum rerum nomina & earum ſimilitudines, nulla alia de cauſa antiquis vocantur, neq; variantur, niſi vt vos intelligatis, quod huius rei principium ſuper ſuum finem teſtificatur & ſuus finis ſuper ſuum principium. Adarmath.

AZINABAM, philoſophus interrogatus ab Oziambe, quomodo materia philoſophica vocetur, reſpondit, naturaliter hæc eſt vulphi, id eſt, animal appellatur. Azinabam.

ELBO *Interfector* ait: *Dealbate Latonem & libros rumpite*, *ne corda veſtra corrumpantur*. Elbo interfector.

ADEMARVS, qui in Gebrum commentatus dicitur à Roſarii authore; *Quantumcunque*, inquit, lapis ſit mundatus per ſublimationē & ei⁹ aduſtio ſit deleta per eius olei extractio- Ademarus.

ctionem, & eius fuga ſit deſtructa per eius fixionem, nihilominus non funditur, nec ingreditur, nec permiſcetur, ſed vitrificatur, vt habetur cap. 10. Gebri circa medium:

BELINVS Philoſophus, cuius metaphora apud Roſarii authorem de ſole pulcherrima extat huiuſmodi: *Scitote, quod pater meus Sol dedit mihi poteſtatẽ ſuper omnem potẽtiam, & induit me veſtimento gloriæ, & totus mundus me quærit & currit poſt me: Ego enim ſum maximus; iam ſciuerunt virtutem meam & altitudinem: Ego enim vnicus ſum & aſſimilior patri meo, qui vnicus eſt, qui dedit mihi virtutem iſtam ex gratia ſua & homines quærunt à ſeruis meis fruſtra id, quod quæritur à me & non peruenerunt ad id, niſi per me, & terra cum omnibus viribus ſuis me humiliare non poteſt. Imò ego ſum ſuper eam & ſuper ſeruos meos, donec humiliem eos, & extraho de potentia & natura eorum & induo eos de ſplendore & lumine meo pulchro; quem dedit mihi pater meus in omnibus operibus eorum: Ego enim ſum excellens, qui exalto & deprimo cuncta & nullus ſeruorum meorum poteſt ſuper me, niſi vnus cui datum eſt, quod contrarius eſt mihi; Et ipſe deſtruit me, non tamen deſtruit naturam meam; Et ipſe eſt Saturnus, qui ſeparat omnia mea membra: Poſtea vado ad matrem meam, quæ congregat omnia membra mea diuiſa & ſeparata. &c.*

Albugazal. ALBVGAZAL præceptor Platonis à Bernhardo dicitur, & citatur, vt philoſophus.

Bolzain. BOLZAIN ab eodem philoſophus inſignis habetur.

Bendegid. BENDEGID ſimiliter quorum dictis citandus ſuperſedebimus.

Haly. HALY, qui Calid quoque dicitur, in Arabico idiomate citatus à multis; vnde eius liber in Arabicum translatus videtur.

Alfarabi. ALFARABI ab Auicenna, vbi lib. de anima recenſet artifices chymicos, inter eos numeratur, vt & ſequentes, qui omnes ſunt Arabes.

ABI-

Digitized by Google

ABIMEZER IAHIE ABENDINON PIZAGROS. NITAFORS. ABVL. CARADISSE. IACOBALMONVM. ABVMAZAR. ALBATELI, ALAVA. COTAHIVA. HIGER. GEBEN.	*Philoſophi Arabes, quorum opera ad nos non peruenerunt, at ab Auicennâ vt veri artifices enumerantur.*	ASSES, *Philoſophus.* ABVZALEM, *filius Auicennæ:* BATLANVNZ. COSTABENLVCA.

Philoſophi Arabes alii quamplurimi.

HERISARTES philoſophus, Morieno citante, *Ego*, inquit, *veritatem dico quod nihil aliud huius magiſterij artifices in errores detruſit, niſi varietas & eius nominum multitudo. Sed ſi quis rectè cognouerit, quod hæc nomina non ſunt, niſi colores in coniunctione apparentes, in huius magiſterij via non deviabit.* Præter iam dictos, ſunt alii *Arabes* philoſophi, nobis ſaltem nomine & aliorum traditione noti, prout ſequuntur: *Heriſartes.*

Arabici alii.

XEBILOGAR.
Bebazuria.
Ombre Abelhata.
Eſtul:
Abubacher: contra quem Auicēna diſputat l. de an: dic: 1. c. 7.
Habebacar.
Markos.
Idrid.
Mezeleme: cuius Calid meminit.
Mirtiganus ad Horſoicum:
Rex Artus: eius meminit *authɔr Auroræ:*

Adros.
Chora:
Kaliſtis:
Herodi.
Raſio in Maldee.
Horum Lullius facit mentionem.

Keſu.
Marabh.
Zeler.
Abrachali.
Horum meminit Lullius.

Plato Chymicus. PLATO Chymicus nec Latinus nec Græcus eſt, ſed Arabs apparet, quia eiuſmodi nomina Græcorum, cum eorundem ſtudiis increbuerunt: *Hamech* in huius Aphoriſmos commentaria ſeu ſcholia ſcripſit, qui Hebraice ſua edidit, at Arabice optime nouit: In Oriente enim Arabica lingua valde vſitata fuit. Extat Semita errantium ab eodem *Platone* conſcripta: Cui ſequentia dicta ab Authoribus aſſcribuntur: *Lapis noſter* (citante Roſario maiore) *eſt res, quam ignis non tetigit, à qua noſter Mercurius ſurgit.* Et alibi: *Nota, quod ſine corruptione generatio fieri non poteſt; Vnde ſtudeas in putrefactione.* Et mox: *Habemus exemplum in ouo, quod putreſcit primo & tunc gignitur pullus, qui poſt totum corruptum eſt animal viuens.* Item: *Primum regimen Saturni eſt, putrefacere & ſoli imponere: Compoſitio vero fit ex quatuor noctibus.* Idem Plato in ſumma: *Tu indiges, quod in corporum ſolutione labores: Ideo oportet ignem lentum continuare ſuper ipſum, donec ſoluatur tum hoc, & per eum efficitur opus.* Calid quoque eius meminit c.8. his verbis: *Vnde dixit Plato in ſuis ſermonibus, in libro ſuo: Ignis addit perfecto commodum ſeu profectum & corrupto incommodum ſed corruptionem. Vnde cum fuerit eius quantitas bona, idonea proficiet, & cum multiplicatus fuerit in rebus vltra modum, corrumpet ambo, ſcilicet perfectum atque corruptum.*

Arabes alii. IESID Conſtantinopolitanus inter Arabes numeratur: Nec verò cognomen ipſum Græcum ſolummodo faciet: citatur à *Bernhardo* Comite & aliis, quos prætermittimus.

ALMAZARVS, ſcripſit *ad Archiepiſcopum Sarragotia.*

GALVD, Rex de Babylonia.

SQVILIARVPIZ.

LEVF.

CARAB.

HOL-

HOLCOT.
HEMVS.
MIRNERIS.
REGOR.
SEDACERIVS.
ARISLEVS, cuius viſio cum extet, nomen non eſſe fictum apparet.
SENECA ad ADROS *regem Arabiæ.*

Mauri enumerati ſiue Arabes ita ſunt recepti licet forte vnus aut alter ſint dubii.

His iam numeratis *Arabibus ſiue Mauris*, ſi vnus aut alter annumeratus aut aſſcriptus ſit, qui quoad patriam eius familiæ non ſit, attamen cum in Arabico ſcripſerint & ab Arabibus in ſuis libris citentur, illis non iniuriâ adiunximꝰ: Iudæus enim aut Chriſtianus in *Arabia* ſeu *Mauritania* natus & educatus, quo ad natale ſolum *Arabs* æſtimari poterit: quo ad religionem autem nullatenus. De *Mauris* ſeu Sarracenis & hæc traduntur; Quod quidam habitu vulgari incedens aurificem acceſſerit vnà cum Chriſtiano quodam, ac tigillo ſeu vaſe in igne poſito cum argento viuo in id puluiſculo quodam ruberrimi coloris proiectionē fecerit; vnde mutatio argēti viui ſeu metalli imperfecti in aurum precioſiſſimum facta fuerit. At hæc ſunt notoria & lippis & tōſorib. nō inaudita; cum vix oppidum alicuiꝰ præeminētiæ in Europa exiſtat, in quo nō tale quid cōtigerit aut patrum aut noſtrâ memoriâ; quibuſdam nimirum perfectæ illius tincturę quātitate aliquali gaudētib. ſeq; quaſi veros artifices eiuſq; Authores oſtētātib. ac circūcurſitorie de eâ proiectiones faciētib. nō ſolū cum admiratione omniū illorum qui id viderint vel audiuerint, ſed quoq; multorum ad decipiendum in ſua retia attractione & inuolutione. Deinde in Aurora conſurgente circa finem hæc notantur: *In Chronicis antiquis Imperatorum legitur, quòd Imperator quidā maximum prælium cum Soldano triumphante commiſit; per quod multi*

Hiſtoria de Mauro.

Tinctura proiectio vulgata.

Proiectiones tincturæ circumcurrentes facientes deceptores.

Alia hiſtoria de Saraceno philoſopho.

nobiles exercitus imperij in Paganiſmum ſunt deducti; inter quos erat Protonotarius Imperatoris homo perdoctus, cuidam Sarraceno, qui & maximus erat philoſophus in terra ſua pro ſumma cuſtodia aſſignatus & multo tempore ab eodem detentus, quadam die motus miſericordia Sarracenus ille, aduocans Protonotarium, dixit ei: Vis reuerti ad terram natiuitatis tuæ? Qui reſpondit: Vtinam Domine, ſeruus tuus gratiam inueniſſet in oculis tuis. Cui philoſophus: Miſereor tui, fac, quod volo: Ait ille: Domine mi, paratus ſum ad omnia: Cui philoſophus, cum reuerſus fueris in partes agnitionis tuæ, ſupremo Domino tuo, qui terreſtris veſter Deus eſt, dices hæc verba: Magiſter & Dominus meus, cuius fui prorius, vobis dicit ſalutem, cuius dominium & magiſterium vobis poſtea declarabo: Poſtea facias apportari omnia genera metallorum, quæ liquefacies, & hunc puluerem, quem tibi do, intromittes: quoniam vertentur in aurum verum: Hoc facto, criſtallum liquefacies modo prædicto, & puluere immerſo, mutabitur in rubinum: Poſtea vitrum liquefacies; & de prædicto puluere immerſo reddetur malleabile: His omnibus viſis & completis, dices: Hæc eſt maieſtas Domini mei dilecti: Poſtea declarabis magiſterium meum: Leproſis immundiſſimis dabis puluerem in potu tepido, qui mox ibunt cubatum, & ſudario aliquo cooperiantur: Hi ex toto citiſſimè ſanabuntur, ita vt ipſi non ſuper terram, ſed ſuper pennas ventorum ambulare videantur: Nunc ergo vade in pace & comple deſiderium meum: Abiit autem Protonotarius gaudens & exultans, & omnia in veritate inuenit, prout à Domino ſuo audiuit prædicto, Pontifici & Imperatori demonſtrauit, & ſic probata eſt Medicina philoſophorum coram pontifice ſummo & Imperatore regnantibus illis temporibus &c.

Protonotarius Imperatoris à Saracenis captus & ab artifice Chymico dimiſſus.

Sarraceni philoſophi humanitas.

Metalla vertenda in aurum.

Leproſi mundandi medicina chymica.

Hæc non eſſe fabuloſa ex circumſtantiis apparet: *Saladinus* enim *Sarracenus Sultanus* Chriſtianos *ex Terra ſancta* expulit ac ſæpe Imperatoris exercitus deuicit, vnde innumerabiles in ſeruitutem ſecum abduxit, alijſque, vt mos eſt,

Saladinus Chriſtianos ex Terra ſancta expulit.

eſt, pro Slauis vendidit: Hoc contigit circiter A. C. 1200. *Sarraco* enim *Sultanus Caliphas Ægyptū ſpoliauit*, Anno 1153. vnde *Saladinus* potentior factus poſtea *terram ſanctam* aggreſſus, Chriſtianorum, diſcordia & luxuria præualentibus, armis occupauit.

PYRGOPOLYNICES HVC VSQVE ſtans in procinctu ſic Auicennæ ſeſe oppoſuit.

13. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.*

13. Argumentum negatiuum.

Cuiuſcunque artis experimenta fiunt per magiam præſtigiatricem, fraudeſque alias, ea præſtigiatrix & deteſtanda eſt.

Sed Chryſopœiæ experimenta ita fiunt.

Ergo Chryſopœia eſt præſtigiatrix & deteſtanda.

RESPONSIO AVICENNÆ.

Reſponſio ad 13. Argumentum negatiuum.

MAiorem concedimus, ſi talia ſemper ſint experimenta ratione artis & præceptorum eius; ſi per accidens & ratione artificum, non concedimus ſimpliciter veram: Ars enim per ſe bona à malis artificibus interdum malè audire poteſt: At ſi præcepta in arte tradita ſint aduerſus Deum, vtpote Magica dæmonum cultui addicta, ea ars damnanda eſt cum ſuis authoribus.

Digitized by Google

Ad Minorem reſpondemus, eam apertè falſam eſſe: Nihil enim Magicum, Dei præceptis contrarium aut præſtigias præ ſe ferens in Chryſopœia continetur. Poſſunt interdum peſſimi homines ad optimas artes ſe dedere, quas cum aſſequi nequeant, interim tamen ars aliquid contumeliæ ab illis patitur, quod fieri non deberet, & fit ſaltem ab hominibus vel abutentibus illa, vel malè iudicantibus de illa. Vt in *Africa* ad fontes ſaluberrimos & frigidiſſimos in maximo æſtu dracones & venenoſæ feræ diuerſorum generum ſuæ vtilitatis gratiâ confluunt, ita ad Chymiam ſuâ naturâ ſaluberrimam & innocuam, propter ſacram auri ſitim quiq; auariſſimi & nequiſſimi confugiunt: At hic quilibet probus & bonæ voluntatis *Vnicornem* Chemiæ propriam, imitari debet, quæ antequam bibat, cornu, vt aiunt, aquis immerſo, ſalubres haurit lymphas, puras & ab omni veneno immunes, id eſt, acumine ſuæ mentis deſpicit, qui authores boni & legendi, qui ſecus Quo quid precioſius in legitimo ſuo vſu, eo pernicioſius in abuſu: Summa remedia ſunt Alexipharmaca, ſi bene vſurpata; ſi malè, noxia & venena: Imo & venena fiunt remedia, ſi in tempore & loco adhibeantur: Tantum vſus & abuſus rei cuiuſcunque præſtare poteſt. Artem autem Chymicã quis præſtigiatricem probaret? Fortè, quod allegorijs & tropis, non planis & ſimplicibus vtatur verbis? Verum eò dignior eſt & nobilior, quod Regina non abſque pompa, vt nec Diana abſque veſte videatur: Quæ enim vulgo proſtituuntur, vileſcunt. *Quæ rara, cara: Nec ſanctum canibus, nec margaritæ ſuibus* proijciantur: *Pſittaco ſaccharum, boui fœnum: Nil adamas gallo, nec amaracinum grillo* conuenit: Annon ſacra ſcriptura tota ferè tropica eſt, tam prophetarum, quam ipſius Chriſti & Apoſtolorum doctrina? An ideo præſtigijs plena hæc dicenda eſt, quæ certiſſimas cau-

Chemia quia allegoria, non præſtigiatrix, at precioſior inde æſtimanda.

Scriptura ſacra quoq; allegorica.

ſas habet, cur ita ſit tradita, & quam eſt impoſſibile, aliter doceri poſſe aut debere, velut illæ cauſæ iam ante (ſub Gebro) annotatæ ſunt: quæ ibidem conſiderentur. Inde errores pleriſque ſpectantibus artem contingunt, ita vt ex decies mille vix vnus aſpiret ad verum intellectum occultæ ſcriptionis philoſophorum & ipſius rei veritatis: Hinc tot patrimonia conſumuntur, tot ætates teruntur, tanti labores peraguntur, vt incredibile ſit dictu: Hinc tot falſi artifices, qui poſtquam veritate diteſcere non potuerint, ad fraudem & vanitatem ſe conferunt, multa multis promittentes, at pauca aut nihil præſtantes, niſi damnum. Plurimi ex illis ad præſtigiatrices artes deficiunt: ſed hæc omnia non debent imputari veræ Chemiæ, vti nec veræ Theologiæ, quod tot circa eam verſentur hæretici & apoſtatæ, qui animam cum corpore diabolo lucrantur: Ne dicamus de alijs bonis artibus à malis malè vſurpatis: Chemia verò nulli fucum facit, non dolum aut deceptionem alicui intendit, ſed ſi quid tale fit, à malæ voluntatis authoribus perpetratur, qui nunquam ad eius adita penetrabunt, ſed ab ea deſpiciuntur, vt indigni talibus epulis conuiuæ.

Errores ex allegoriis non intellectis.

Pſeudochymici quidā ad malas artes deficiunt.

Vera Chemia nulli dolū facit.

14. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.*

14. Argumentum negatiuum.

Ea ars, ita dicta, quæ opus non probatum, genuinum & verum, ſed ſophiſticum, falſum & deceptorium relinquit, vna cum ſuis artificibus exterminanda eſt ex omni bene ordinata Republica.

Atta-

At talis eſt Chryſopœia, quæ non facit verum & vniuocum aurum, ſed æquiuocum & ſophiſticum.

Ergo cum ſuis artificibus ableganda eſt extra fines Reipub.

Reſponſio ad 14 argumentum negatiuum.

Reſponſio Auicennæ.

MAiorem concedo: Minorem pernego; ſunt artes, non artes, ſed fraudes, fateor, quæ ſub Alchymiæ prætextu & nomine docent adulterare argentum, aurum, monetas & eiuſmodi nefanda facinora perpetrare, etiamſi ſibi nomen caſtæ Chemiæ vendicent, à qua maxime diſcerni debent: Et ſi quis eas cum hac confundat, facit hoc ex morbo animi potius, quam iudicio: ſi ſint quędam peſſimę meretrices, ſalaciſſimæ peſtes & illecebræ luxurioſiſſimæ in quadam ciuitate, an propterea caſtiſſima aliqua virgo, nullius labis conſcia, earundem nomine publice dehoneſtanda & confundenda eſſet? Illi, qui ita iudicet, frenum linguæ cohibendæ iniectum, quo ſe intra dentium vallum contineat, optandum foret: Sic de fraudulentis artibus & Chemia vera iudicandum: Fraus ſua pœna, veritas præmio digna cenſenda eſt: Eſſe autem vniuocum, verum & legitimum aurum, quod à Chemia producitur, hinc conſtat, *primò*, quia teſtibus innumeris, qui experti ſunt, omnia examina & probas auri ſuſtinet, etiamſi centies ijs ſubijciatur. *Secundò* habet omnes proprietates, virtutes, efficaciam, colorem, pondus & cætera accidentia ipſius auri naturalis. *Tertiò* fit à natura, diſpoſitione ſaltem artis, ex ijſdem principijs, ex quibus naturale: Ergo eſt veriſſimum aurum & naturale potius, quam artificiale dicendum: Quis dabi-

Caſta virgo non dehoneſtanda cum meretricibus.

Chemia aurum eſſe vniuocum cum naturali in omnibus proprietatibus.

dubitaret de pullis gallinaceis arte excluſis in Ægypto ex ouis in furnis, an ſint veri, an fictitij? Sanè non niſi falſus & fictitius cenſor. Quia cauſæ naturales ibi ſunt omnes, præter calorem, qui tamen quoque naturalis eſt, licet arte foueatur, & non ſit gallinaceus. Ita eodem modo de hoc auro dicendum, quod ex naturalibus cauſis, materia & forma, naturalibus principijs generatur, calore artis, qui quoque naturæ opus eſt, ſaltem adiuuante: Vt enim ignis producendi non vnus eſt modus, ſed diuerſi, licet omnis ignis reuera ſit naturalis, ſic & caloris, qui ab igne prouenit, non vnus eſt modus nec gradus, at diuerſi, qui tamen omnes naturales ſunt, licet ab arte temperentur & foueantur. *Arnoldum* & alios verum produxiſſe aurum ab alijs ſæpiſſimè & à nobis infra demonſtratur.

Pulli arte excluſi non artificiales.

Aurum licet arte productum naturale eſt.

15. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam.*

15. Argumentum negatiuum.

Si Chryſopœia eſt vera, aurum eſſet cæterorum metallorum finis, & ſic non eſſent tot fines, quot formæ metallorum.

Sed aurum non eſt finis cæterorum metallorum.

Ergo Chryſopœia non eſt vera.

Auicennæ Reſponſio.

F*Ines ſunt multi* & varij; alij vltimi & ſummi: Alij medij ſeu ſubalterni: Omnia viſibilia & corporea ſunt creata propter hominem, tanquam finem, at homo propter

Fines varii rerum.

Deum, DEVS *ex ſe, & in ſe & propter ſe* ſolus exiſtit. Iam cœlum habet & ſuos fines præterea; ſic lumina & ſtellæ: Idem dicendum de aere, aqua & terra, eorumque contentis & creaturis: Equus ad curſum, ad geſtandum onera, ad bellum ſuo corpore veloci ſimul & robuſto, nec non animoſitate homini inſeruit: Interim ſunt, qui eo veſcantur, nempe *Tartari*, vt nos boue, eiuſque lacte nutriantur ac ſanguine: Aliqui equorum ad ludos, vt hinni, alij ad circumueniendum aues erudiuntur, vt reliqua omittamus, quis finis potior equi ex his? Sane, vt inſeruiat homini, qui omnes includit; Sic de imperfectis metallis, ſiue perfectis dicendum, eorum eſſe multos & diuerſos fines, ſed vltimum, vt hominum vſibus applicentur: Siue igitur ſub terra ex plumbo generetur in India aurum, naturaliter, ſiue ſupra terram vbicunque, artificialiter, attamen vt ſub forma plumbi inſeruiet homini, ſic ſub forma auri: At dices, illi vſus ſunt diuerſi; Reſpondeo, hoc nihil ad rem: Quia homo inuenit ſibi vtilitates quarumlibet rerum: *Plumbum* illud laminatum, quod nunc ex Europa in *Indiam* ad regiones *Magni Mogol* nauibus apportatur, ibi eſt in admiratione & fere æquali pondere piperis comparatur: Apud nos longe viliori in precio eſt. Quia illis vt eſt rarius, & hinc precioſius, ſic fortè ad vſus alios adhibetur, quam nobis: Quomodo igitur de auri & aliorum viliorum metallorum certis finibus quid ſtatui poſſit, cum pro hominum arbitrio, nunc ad hos, nunc ad alios vſus adhibeantur: Audiuntur, quidã aureis cathenis, imo deauratis patibulis ſuſpenſi, alij bibiſſe vitro & inhoneſte vſi auro: Hinc Martialis iocus:

Equi fines varii.

Plumbi laminati æſtimatio in India.

Fines metallorũ non certi, pro hominum arbitrio.

Ventris onus fuluo, nec te pudet, excipis auro,
Baſſe bibis vitro, carius ergo cacas.

De Antonio Triumviro idem narrant & de alijs eiuſmodi luxurio-

Digitized by Google

xurioſis: Contrà, ferrum quibuſdam gentibus in delitijs magis quam aurum fuit; Alijs argentum: Homines itaque varios inueniunt fines metallorum ſub vno illo fine, vt ijs pro ſua vtilitate fruantur ſiue ad medicinam, ſiue alia miniſteria: Ex his patet, quod connexio propoſitionis præcedentis ſint ſcopæ diſſolutæ: ſi quædam metalla conuertantur in aurum, non tamen reliqua non conuerſa ſuo fine fruſtrabuntur, nec conuerſa: quæque habebunt ſuas formas & ſic fines ac vſus; Nec homini quicquam hinc detrahitur, ſed vt arbitror, multum vtilitatis accreſcit.

Ad Minorem ſeu aſſumptionem dico, quod non ſit vltimus finis cæterorum metallorum aurum, quia hic eſt, veluti antè diximus, vt inſeruiant hominibus æque, vt aurum: Sed eſt ſubordinatus, quem etſi non attingant omnia metalla imperfectiora, tamen alios fines vltimo propinquiores aſſequentur, vt nimirum inde varia fabricentur vaſa vel inſtrumēta, humanus quibus indiget vſus. Quemadmodum oua gallinarum ſi comedantur ab hominibus, antequam ad deſtinatum finem ſeu pullos inde educendos, perueniant, non dici poſſunt fruſtrata omnino fuiſſe ſuo fine, cum ipſi pulli & gallinæ eidem fini ſubiectæ ſint, ad cibos hominum deſtinari: Vnde apparet illos falli, qui ex negatione ea, quod aurum non ſit finis cæterorum metallorum, concludant, nec *Chryſopœiam* eſſe veram: In propoſitione enim de fine ſubalterno, & in aſſumptione de vltimo ſermo eſt: Atque tum nihil concluditur, nempe ex quatuor terminis, ſi aliter accipiatur, vtraque falſa eſt.

Finis ſubordinatus metallorum conuerti in aurum.

Oua comeſta fine vltimo non fruſtrantur ac ſubordinato.

SED NVNC AD RATIONES NOſtras pro Chemiæ veritate.

13. *Ratio affirmatiua Auicennæ.*

13. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Si Chryſopœia eſſet ens imaginarium & fabulamera, non foret concordantia in principijs, medijs & fine eius apud omnium ætatum & linguarum gentes, nec eſſet cauſa, cur inuoluerentur illa & non clare traderentur, nec experimenta veritatis artis vlla extarent.

Sed hæc omnia diuerſo modo ſe habent.

Ergo Chryſopœia non eſt ens imaginarium, ſed reale & verum.

Mendacia ſe ipſa refutant.

Maior propoſitio patet ex lumine naturæ; quia dici ſolet: mendacem oportet eſſe memorem: Nam niſi omnia ſua prolata ita diſponat, vt poſt dicta cum antecedentibus & vice verſa cohæreant, vtque effectus cauſis & adiuncta ſubiectis correſpondeant, vt tempora temporibus, loca locis & perſonæ perſonis æquentur, ſiue arithmetica ſiue geometrica proportione examinentur, facilè ſeipſum cõfutabit & omnibus deridendum exponet. Poſſent quidem in ingenioſum & memoriâ valentẽ eiuſmodi ſubtilia mendacia & fuci cadere, at tandem euentus rerum eum falſitatis cõuinceret, niſi ipſe ſe ſua lingua manifeſtè redargueret. Verum vt multi, qui nunquam conueniſſent, nec voce nec nutu colloquuti eſſent, tale quid effingerent, & inter ſe velut ſacra Eleuſina abſconderent præ alijs, ſibi autem

Vt multi in vno puncto; quod nullibi eſt, cõuenire nequeunt, ſic nec in falſitate.

autem inuicem oſtenderent, vt non poſſibile, ita nec credibile eſt. *Vnus enim* alium iam pridem refutaſſet, aut alterius mentem ſecretam non intelligens longè diuerſiſſima ab aliorum inuẽtis protuliſſet, & ſic nec caput nec caudam fabula haberet, nec acutiſſimis cauſam præberet ingenia ſua exercendi huiuſmodi mendaciſſimis & ſubtilibus texturis, quas ſinguli ex ſe, velut aranei telas ſuas, fallendi & intricandi alios gratiâ deprompſiſſent, & in aere, hoc eſt, medio omnium ſuſpendiſſent.

Aſſumptionem demonſtrabimus veriſſimam: Quod ſit concordantia in principiis, mediis & fine apud omnes gentes inde patet, quod quidam artificum diſcurrant acutiſſimè de cauſis mineralium etiam apertè abſque inuolucris, licet mox recurrant ad arcana non reuelanda, eaque emblematicè, tropicè & ænigmaticè obſcurent, ne facilè capiat, qui intendit, nec mox intelligat, qui legit: *In principiis* conſentiunt, quod omnia metalla ſint ex fumis & vaporibus primò ſubtus terram à natura compoſita, qui fumi ſint calidi & ſicci, vapores humidi & frigidi; Vtrique ex humido viſcoſo ſolo, reſoluti, vel partim ex humido vnctuoſo & viſcoſo; Ex quorum primo perfectiora, ex ſecundis imperfectiora metalla conſtent: Eſt autem humidum viſcoſum, in quo terra ab aqua non diſcedat, ſed vna alterius motum ſurſum vel deorſum ſequatur; ita vt ſi aqua calore ignis vrgeatur aſcendere, vt fumus aerius, tum terra vnà ſoluatur & aſcendat; aut ſi terra eodem calore occupetur, vt maneat, tum aqua quoque vnà maneat, nec ſoluatur in aerem: De his principiis omnes gentes omnium ætatum optime differunt & ſic in iis inter ſe & cum rei veritate cõueniunt. *De mediis* ſimiliter ad finem vnum & eundem diſpoſitis non eſt diſcrepantia in rebus, licet varietas in verbis occurrat: *Finis eſt* auri productio ſeu generatio,

Concordia chymicorũ in omnibus.

In principiis.

Humidum viſcoſum quid.

In mediis.

Finis Chemiæ.

idque eo modo, ut domus ex ſuis partibus integralib⁹ cō-ponitur, aut homo ex anima rationali & corpore, aut quodlibet aliud ex materia & forma: *De materia*, quæ eſt communis in omnibus vilioribus metallis, non eſt inquiſitio, at ſolum de forma, quæ eſt tinctura auri & ſulfur & anima: Ad hanc elaborandam, omnia media huius artis diriguntur: Sunt aūt media præcepta, in quib. tota ars ſit eſt, ideoq; ne ars omnib. innoteſcat, hæc obſcurius tradita ſūt; *Geber* 8. modos operationis recenſet, alii plures, vt Scala philoſophica, Baſilius, & Riplæus, 12. Alii pauciores: nonnulli duos, vt ſolutionem & coagulationem; Quidam vnum, vt coctionem continuam: Quod ſi ex mediis hiſce nihil inuoluiſſent, tum artem, vti eſt, tradidiſſent, quod fieri non debuit vllâ ratione: Quapropter dicunt, quod *Albo plumbo cognito reliquum nihil aliud ſit, quàm opus mulierum & ludus puerorum*: Et huc omnium dicta referuntur: Inſanus itaque eſt & fatuus, qui magiſterium neget, quia id indagare nequeat ſuâ induſtriâ, aut non intelligat, quomodo ſit aut procedat natura in ſuis operib⁹ arcaniſſimis: Si hæc omnia eſſent mendacia, nulla eſſet concordantia, nullus conſenſus, nulla cauſa, cur hæc arcana tegerent, cur tropis vterentur: Et ſi vterentur, maxime diſſentirent; quibus diſſentientibus, illis contingeret, quod in confuſione linguarum Babylonis accidit, vt tota intentio & opus in infinitas vias & tot capita, quot ſenſus, diſcinderetur & tandem in ludibrium aut nihilum redigeretur: *Polypus* piſcis in fame dicitur corrodere ſuos pedes, ſic illi ſuas inuentiones in nulla veritatis baſi fundatas ipſi contererent & delerent: At ſtant, manentque, licet non intellectæ ab omnibus, & ſibi rebuſque ſunt conſentaneæ.

Forma auri.

Media, eſſe artis præcepta.

Media obſcurata cur.

Polypus ſe corrodit in fame.

Adhac Aſſumptionis veritas patet inde, quia experimenta veritatis artis quam plurima extant, de quibus alibi

Reſurrectio-nis à mortuis ac trāſlationis in cœlum abſque morte exempla.

bi copioſo agitur: *Si nullus* vnquam à morte reſurrexiſſet, fides tamen noſtra inconcuſſa remaneret, cum ſit miraculis ſatis confirmata & ſacris literis tradita; At cum *Enoch, Elias & Moſes* viui iam ſint, & alii à morte excitati ad vitam redierint, vt *Chriſtus* propria ſua vi diuina, alii alienâ, hinc experimenta Reſurrectionis nunc habemus præ manibus & infallibilia, per exempla, documēta: Simili modo, ſi nunquam extitiſſent, qui vel ipſi feciſſent, vel ab alio factam tincturam in metalla imperfecta proieciſſent, atque hæc in aurum conuertiſſent, durum eſſet hanc credere, licet tot libri de ea atteſtentur: Cum verò tot experimenta eius rei facta ſint noſtra memoria per præcipua Europæ regna & Emporia, oculatis tot teſtibus ſiue qui proiecerint & tranſmutationes illas fecerint, ipſi ſint artis cōſcii, ſiue nō aut ſi tinctura illa fuerit vera decantata, ſive ex auro detracta, perinde eſt (cum ſaltē de artis poſſibilitate hic ſit quæſtio, non de artificis huius aut illi⁹ vitio aut virtute) nemo de ea dubitare poteſt, niſi ex pertinacia incredulus.

Tinctura proiectionū exempla.

14. *Ratio Auicennæ pro Chemia.*

14. Ratio affirmatiua pro chemia.

Omne purum, homogeneum, æquale in omnibus, facilius conſtruitur, quam compoſitum impurum, heterogeneum, inæquale in omnibus.

Aurum eſt purum, homogeneum & æquale in omnibus, reliqua autem imperfecta in his contraria,

Ergo aurum facilius, quam illa conſtruitur.

An

An verò conceſſerit Aduerſarius, aut non, imperfecta conſtrui poſſe, non multum laboramus: Quæras interim ab aliis, annon ex ferro cuprum fiat in *Saxonia Goslariæ & in Tranſyluania Smolnicij* ac alibi; *Annon* ferrum in chalybem, plumbum in mercurium reductum ſit: Legas *Alex. de Suchtẽ* de ſuo antimonio, quid inde fecerit: *Cauſa vero* horum difficultatis & auri facilitatis in generatione conſiſtit; quia pura facilius diſcernuntur, quàm impura: Exemplum ſit in aqua quæ diſtillata eſt & pura, non poteſt habere plus aut minus vnius qualitatis, quàm alterius, prout natura eius requirit: Quæ non pura, vel mixta, poteſt eſſe infinitæ ſortis, nempe quot ſunt ſortes impuritatis: Sic homogeneum quod eſt, diuerſa omnia repudiat, vt argentum viuum nil in ſe aſſumit, niſi ſui generis; ſulfur vero combuſtibile ſi ſit admixtum, non poteſt eſſe argentũ viuum illud homogeneum: ſed heterogeneum: Homogeneum eſt vnum ſubſtãtia, Heterogeneum diuerſum: Item, æquale ſi quid eſt, vniforme apparet in qualitatibus æqualiter extẽſis; ſic circulꝰ ęqualis eſt ſibi, maxime ex omnib. figuris: Deinde quadrãgulum æquilaterũ, ſeu cub. æquilaterꝰ, ex corporib. Reliquę figuræ inæquatæ ſunt infiniti generis: Vnde patet, ꝙ purũ homogeneũ & ęquale facilꝰ fiat, q̃a eſt certitudo operationis circa ea, incertitudo aũt cõtraria: Quæ cauſa eſt quod certũ incerti ſit regula perpetua, ut circulus inter rotũda, ãgulꝰ rectꝰ inter ãgulos, ãuſſis ſeu linea recta inter lineas, linea perpendicularis inter erecta: Hinc in omni ſcientiâ & arte id, quod in omnibꝰ æquale & certum eſt, alterꝰ inæqualis mẽſura exiſtit; ut in aſtronomicis, motus primi mobilis æqualis mẽſurat omnia tẽpora, & motꝰ medꝰ planetarũ, eorundẽ motꝰ inæquales: In arithmeticis regula ꝓportionũ eſt fũdmẽtũ aliarũ regularũ quia æqualis illa eſt magis, q̃ reliquę: In Muſicis Diapaſon eſt regula ditoni

Cauſa difficultates imperfectorum productionis, ſtra auro.

Homogeneum diuerſa non admittit.

Circulus æqualis ſibi in omnibus.

Certum incerti regula

Diapaſon regula in muſicis.

Digitized by Google

ditoni, ſemiditoni, diateſſari, diapentes & reliquorum tonorum ſextæ minoris & maioris; quia magis vniſono propinquum & æquale eſt: Et ſic de ſimilibus. *Aurum* vero eſſe purum & homogeneum, facile quis concedet: cum id oculi atteſtentur, & totum eſſe nil niſi argentum viuum, ab omnibus authoribus adfirmetur, nec habere quicquam ſulfuris combuſtibilis in ſeſe, vt reliqua metalla alia magis, alia minus: Æquatum eſſe inſuper in omnibus qualitatibus plurimi artificum conuincunt, hoc eſt, habere tantum caliditatis, quantum frigiditatis, humiditatis & ſiccitatis in ſummis gradibus, vt vna qualitas ſuâ contrariâ irretiatur & teneatur, ne ſuperare aut ſuperari queat: Vnde eius conſtantia & quaſi incorruptibilitas in igne, aere, aqua & terra: Cum itaque tale ſit aurum, & reliqua imperfecta diſcedant ab hac puritate homogeneitate & æqualitate, huius temperiem facile, vt pote regularem, illorum difficile, vt pote irregularem, invenire licet: Imò, dummodò longo labore producatur auri forma (quæ eſt quaſi medius motus ſolis) tum in dimidia hora, ex materia (tanquam motu irregulari addito vel detracto) illi admixta fiet æquatio auri (veluti ſolis verus quæſitus) de reliquis imperfectis metallis, vt & planetis, longe difficilius operatio procedit.

Aurum purum & homogeneum.

Auri æqualitas in qualitatibus.

Auri incorruptibilitas unde.

15. *Ratio adfirmatiua pro Chemia.*

15. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Quicquid vnum & dignitate & duratione & tranſmutatione in ſeſe, antecellit reliqua, id eorum finis merito dicendum erit, quocunque loquendi modo.

Digitized by Google

An verò conceſſerit Aduerſarius, aut non, imperfecta conſtrui poſſe, non multum laboramus: Quæras interim ab aliis, annon ex ferro cuprum fiat in *Saxonia Goslariæ & in Tranſyluania Smolnicij* ac alibi; *Annon* ferrum in chalybem, plumbum in mercurium reductum ſit: Legas *Alex. de Suchtē* de ſuo antimonio, quid inde fecerit: *Cauſa vero* horum difficultatis & auri facilitatis in generatione conſiſtit; quia pura facilius diſcernuntur, quàm impura: Exemplum ſit in aqua quæ diſtillata eſt & pura, non poteſt habere plus aut minus vnius qualitatis, quàm alterius, prout natura eius requirit: Quæ non pura, vel mixta, poteſt eſſe infinitæ ſortis, nempe quot ſunt ſortes impuritatis: Sic homogeneum quod eſt, diuerſa omnia repudiat, vt argentum viuum nil in ſe aſſumit, niſi ſui generis; ſulfur vero combuſtibile ſi ſit admixtum, non poteſt eſſe argentũ viuum illud homogeneum: ſed heterogeneum: Homogeneum eſt vnum ſubſtãtia, Heterogeneum diuerſum: Item, æquale ſi quid eſt, vniforme apparet in qualitatibus æqualiter extẽſis; ſic circulꝰ ęqualis eſt ſibi, maxime ex omnib. figuris: Deinde quadrãgulum æquilaterũ, ſeu cub. æquilaterꝰ, ex corporib. Reliquę figuræ inæquatæ ſunt infiniti generis: Vnde patet, ꝙ purũ homogeneũ & ęquale facilꝰ fiat, q̃a eſt certitudo operationis circa ea, incertitudo aũt cõtraria: Quæ cauſa eſt quod certũ incerti ſit regula perpetua, ut circulus inter rotũda, ãgulꝰ rectꝰ inter ãgulos, ãuſſis ſeu linea recta inter lineas, linea perpendicularis inter erecta: Hinc in omni ſcientiâ & arte id, quod in omnibꝰ æquale & certum eſt, alterꝰ inæqualis mẽſura exiſtit; ut in aſtronomicis, motus primi mobilis æqualis mẽſurat omnia tẽpora, & motꝰ medꝰ planetarũ, eorundẽ motꝰ inæquales: In arithmeticis regula ꝑportionũ eſt fũdmẽtũ aliarũ regularũ quia æqualis illa eſt magis, q̃ reliquę: In Muſicis Diapaſon eſt regula ditoni

Cauſa difficultates imperfectorum productionis, ſra auro.

Homogeneum diuerſa non admiſit.

Circulus æqualis ſibi in omnibus.

Certum incerti regula

Diapaſon regula in muſicis.

Digitized by Google

ditoni, ſemiditoni, diateſſari, diapentes & reliquorum tonorum ſextæ minoris & maioris; quia magis vniſono propinquum & æquale eſt. Et ſic de ſimilibus. *Aurum* vero eſſe purum & homogeneum, facile quis concedet: cum id oculi atteſtentur, & totum eſſe nil niſi argentum viuum, ab omnibus authoribus adfirmetur, nec habere quicquam ſulfuris combuſtibilis in ſeſe, vt reliqua metalla alia magis, alia minus: Æquatum eſſe inſuper in omnibus qualitatibus plurimi artificum conuincunt, hoc eſt, habere tantum caliditatis, quantum frigiditatis, humiditatis & ſiccitatis in ſummis gradibus, vt vna qualitas ſuâ contrariâ irretiatur & teneatur, ne ſuperare aut ſuperari queat: Vnde eius conſtantia & quaſi incorruptibilitas in igne, aere, aqua & terra: Cum itaque tale ſit aurum, & reliqua imperfecta diſcedant ab hac puritate homogeneitate & æqualitate, huius temperiem facile, vt pote regularem, illorum difficile, vt pote irregularem, invenire licet: Imò, dummodò longo labore producatur auri forma (quæ eſt quaſi medius motus ſolis) tum in dimidia hora, ex materia (tanquam motu irregulari addito vel detracto) illi admixta fiet æquatio auri (veluti ſolis verus quæſitus) de reliquis imperfectis metallis, vt & planetis, longe difficilius operatio procedit.

Aurum purum & homogeneum.

Auri æqualitas in qualitatibus.

Auri incorruptibilitas vnde.

15. *Ratio adfirmatiua pro Chemia.*

15. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Quicquid vnum & dignitate & duratione & tranſmutatione in ſeſe, antecellit reliqua, id eorum finis merito dicendum erit, quocunque loquendi modo.

Digitized by Google

At aurum & dignitate & duratione & tranſmutatione in ſeſe antecellit reliqua metalla.

Ergo eorum finis non immerito dici poteſt.

Quodſi verum eſt, tum Chryſopœia etiam inde vera apparet, ſin minus, neq; tamen infringitur.

Huius conſequentiæ ratio deſumitur ex connexione argumenti 15. Aduerſarii.

Nam (vt tu proximo argumento intuliſti) ſi aurum eſt finis reliquorum metallorum, tum hæc videntur à natura generata, vt in aurum mutentur, hoc eſt, ad ſuum finem redigantur; veluti ſi ſponſa ad ſponſum adducitur, eique copulatur, tum eum finem, quare ſponſa dicta eſt, conſequitur. Tu hoc agnouiſti, & negaſti aſſumptum; quod nos hoc ſyllogiſmo demonſtrandum ſumimus.

Aurum cur finis metallorum reliquorum dicitur.

Propoſitio huius ſyllogiſmi veriſſima ſic patet: Homo eſt finis omnium creaturarum corporearum; quia illis dignior: Ad dignius enim cuiuſque rei finis ſpectat: *Sic aurum*; quia dignius, precioſius & nobilius eſt cæteris metallis, eorum finis ſtatui poteſt (ita vt omnium eorum finis ſit hominis vſus, & extremus vniuerſi, Dei agnitio & laus: Quod quoque duret magis aurum & quaſi incorruptibile quid ſit præ reliquis, hinc eorum finis videtur, vel quod corruptionem eorum expectet, excepto homine (qui licet moriatur, tamen æternum viuet, eique nihil aliud contingit, quam auro ignibus purgato ab heterogeneis) vel quod cętera ignibus expoſita vincat inuictâ virtute: Vnde *Theophraſtus* ille Ariſtotelis diſcipulus iam moriturus, agnoſcēs hominem dominum & finem animalium, Naturam incuſauit, vt nouercam, quod tam breuem vitam conceſſiſſet homini, quibuſdam verò animalibus, (vt cornicibus) adeò

Theophraſtus Ariſtotelis naturam accuſauit moriturus.

adeò longam: verùm ille æternæ vitæ, quæ homini pio expectanda eſt poſt hanc mortem, noticiam nullam habuit: Rationabile enim eſt, vt finis cuiuſque rei perduret ſupra rem, cuius eſt finis. *Tertiò* aurum quoque finis eſt reliquorum metallorum: quia omnia metalla ſub terra tendunt ad aurum, ſed impediuntur partim frigiditate loci, partim impuritate; nec non temporis ſufficientis interruptione: Quod ſub terra fit, factum eſt quoque ſupra terram à natura, *vt Iſaac* demonſtrat, ſuo tempore plumbum ex tecto vetuſtiſſimo, fortè bis millium annorum, detractum, quaſi continuo calore ſolis & pluuiæ lotione in ceruſam conuerſum, cuius probatio cum facta eſſet, ferè totum fuiſſe argentum inuentum. Item arte; cuius exempla requirantur ſuo loco: Ergo aurum eſt finis meritò reliquorum metallorum omnium.

Omnia metalla tendunt ad aurum niſi impediantur.

Plumbum ſupra tectũ in argentũ verſum.

VI. ALBERTI MAGNI, GERMANI SYMBOLVM.

LIBER SEXTVS.

AB ARABIBVS AD GERMANOS nunc Ordo peruenerat, non quaſi iſtæ gentes propinquitate ſanguinis aut loci, præ reliquis conueniant, cum hæc minime ſpectentur in hoc conuentu, at quia Germanorum PRIMAS ALBERTVS MAGNVS, poſt Arabes ſeu Mauros primus extiterit, qui artem Chemicam perfectiſſimè indagarit & ad Germanos tranſtulerit, cuius, quotquot aliarum confinium nationum artifices celebriores fuerint, vel inſtitutione vel doctrina plurimum ſe adiutos confitentur: Prior itaque in ordine, cui prior in inuentione artis, attribuendus eſt locus, quemadmodum ab Herme-

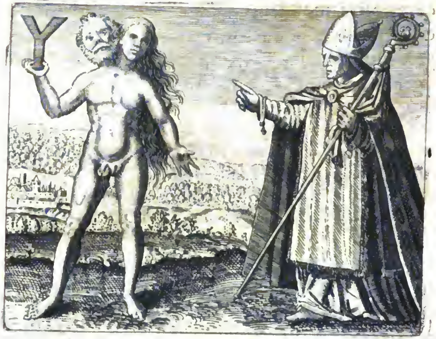
Albertus Magnus poſt Arabes primus Chemia gnarus ex chriſtianis.

te

te ipſo, qui eam ob cauſam Albertum ſextum in ordine Aureæ Menſæ locauit, obſeruatum animaduertimus: Hic non minor animo, quam doctrina cum hoſte iampridem confligere optarat, vtpote cauſæ melioris ſpe ductus; Verum antequam congrediantur, nos prius vitam, res & ſcripta eius, congentiliumque Germanorum artificum, quoad neceſſum fuerit, peruoluemus & conſiderabimus.

Digitized by Google

OMNES CONCORDANT IN VNO, QVI eſt bifidus.

Albertus non à ſe ipſo Magnus vocatus.

Alb. Magni cognomen cõmune ſaltem cũ duobus.

ALBERTVS, *cognomento honoris*, MAGNVS *appellatus fuit*, non à ſe ipſo (quod arrogantiæ non tolerandæ indicium foret) ſed cõſenſu omnium literatorum, quicunq; eius vitam, mores, facta & ſcripta inſpexerint; Quod nomen ipſi commune ſaltem cum duobus, in noſtris monumentis ſui memoria celeberrimis extitit, nempe cum *Alexandro Magno* & *Carolo Magno*: Quemadmodum enim illi rerum geſtarum magnitudine omnes alios ſuperarunt, Martiaque virtute & fælicitate victoriæ ſemicue-

Digitized by Google

emicuerunt, ſic *Albertus* noſtrâs eruditionis, ſcientiarumq; incredibili cumulo præ reliquis excellens, *Palladijs*, humanioribuſque artibus inſignitus cunctis præualuit: Natus fuit A. C. 1193. ppe *Laugingā* in *Sueuia*, vel vt alij volunt, in Bauaria, genere nobili *Bolſtatenſiū*, parentibus honeſtiſſimis; qui cum ipſum literarum ſtudijs tradidiſſent, breui tempore omnes ſuos condiſcipulos antecelluit. Tandem vires ingenij eius adeo ſe extenderunt, vt ipſe cum ſummis philoſophis, *Ariſtotele & Varrone*, comparari meruerit.

Albertus quando natus.

Alb. Mag. cum ſummis philoſophis comparandus.

Nam totam Encyclopædiam perfectiſſime abſoluit, diuinas, humanaſque ſcientias callens, vnde in admiratione omnium extitit. Scripſit de *Dialecticis, Mathematicis, Phyſicis, Ethicis, Metaphyſicis, Medicis, Chymicis, Magicis & Theologicis*, (veluti omnes hi libri è *Trithemio* recenſentur) atque ſingulas ea diligentia & acumine tractauit, tanquam has ſolas, & cæteras nunquam, attigiſſet; Primus ex Latinis ſcriptoribus in libros *Ariſtotelis, Euclidis, Petri Lombardi* & his ſimiliū commentatus eſt: Vnde propter ſummam doctrinam & ingenij ſublimitatem in *Pariſiorum Academia* honores ampliſſimos magnumque nomen conſecutus eſt. *Naturæ arcana* perſpicaſſime ſcrutatus, *Pariſijs* publice phyſica profeſſus eſt. Hic Phantaſtici quidam, vel ex inuidia vel ignorantia, eum propter inimitabilem doctrinæ vbertatē, pro mago proclamarunt: Non ſolum vero philoſophica, ſed & theologica, pro temporum ratione, fideliſſime explicauit; in quibus *Thomas Aquinas*, pro ſancto poſt receptus, diſcipulus eius extitit.

Alb. Mag. de quibus ſcripſit.

Alb Magnī cōmentaria in quos.

Alb. Mag. Pariſijs honoratus.

Albertus in phyſica profeſſus Pariſijs.

Alb. Mag. à ſtultis pro mago habitus.

Th. Aq. eius diſcipul.

Abhinc *Albertus Coloniam Agrippinenſem* migrauit, vbi Ordinem Prædicatorum monachorum aſſumens Profeſſor Academiæ factus eſt: Eo tempore fama eius nominis adeo vbicunque increbuit, vt ab *Alexandro 4.* Papa Epiſcopus *Ratiſponenſis* ordinatus ſit, A. C. 1260. Ætatis eius

Factus monachus Col. & Profeſſ.

Alb. M factus Epiſcopus Ratiſponenſis.

Digitized by Google

eius,vt apparet, 67. Hic enim *Alexander* ante multos annos vnà cum ipſo ſtuduerat ſub iiſdem præceptoribus. *Epiſcopus* iam factus ſtudijs ordinarijs ſemper occupatus fuit plerumque in arce *Stauffinga*,à mundo quaſi ſeparatus, vbi libros quoſdam ſcripſit;inter quos expoſitio Euangelij Lucæ,quæ poſt *Ratisbonæ* in prædicatorum monaſterio reſeruata fuit. Inter reliqua eius admiranda facta, optimus Oeconomus probatur: Quapropter *exiguo temporis ſpacio Epiſcopatum à magno ære alieno liberauit*: Ita de eo dici poterit, quod *Cicero de Thalete & Plinius de Democrito* ſcripſerunt, nempe philoſophum facilè lucrum facere aut ditari poſſe, ſi hoc ipſi conueniat. In hac quoque dignitate Epiſcopali ampliſſima ſemper ſe humilem & humanum omnibus præſtitit. Nam ſi quando in Epiſcopatus ditione mandatum ederet, aut aliàs literas ſcriberet, non aliter incepit, quam hoc modo: *Frater Albertus Dei gratiâ Epiſcopus Eccleſiæ Ratiſponenſis*: Cum vero Epiſcopatui per annos aliquot optimè præfuiſſet, ac propter negotia alia philoſophiæ operam impendere non poſſet, tædio quodam affectus, ſponte ſeſe hinc abdicauit, iterumque *Coloniam* ad ſolita ſtudia receſſit: Tum ſcripta ſua perlegit; & noua quædam edidit, donec legendo, ſcribendo & docendo exhauſtus viribus & ſenio, ibidem anno ætatis 87. mortem obierit, A. C. 1280. Cadauer eius *Coloniæ* in medio chori ſui conuentus honeſtiſſimè ſepultum, inteſtina vero *Ratiſponam* deportata ſunt. Viri docti huic *Alberto* multa Epitaphia honoris gratia vbicunque fecerunt, quæ apud *Paulum Iouium*, alioſque adhuc paſſim extant. Hactenus de *Alberto* relata, à verbo ad verbum ex clariſſimi viri *Henrici Pantaleonis Med. Baſil.* volumine Heroum Germanorum ſecundo deſumpta ſunt, qui eandem ob cauſam citat *Auentinum* lib. 7. & *Volaterr.* Quod ideo factum, ne quis exiſtimet à nobis pro arbitrio quælibet

Alb. Magnus Epiſcopus ſtudiis occupatiſſimus.

Albertus Magnus liberauit Epiſcopatum à magno ære alieno.

Alb. Mag. Epiſcopus humilis.

Alb. Mag. Epiſcopatu ſe abdicat volens.

Alb. M quo ætatis anno mortuus.

bet eſſe poſita: Hoc autem in iã dicto authore notandum, quod in cæteris quidem doctus, in Chemia autẽ nihil cognouerit; Vnde, vt ei Aduerſarius, quicquid meritò aſſcribere deberet Chemiæ, potiùs alteri rei ex ignorantia addicatum voluit: Eſt enim illa ars omnibus exoſa maximè eam ob cauſam; quod ingenio quorumcunque, quomodo ſit aut eſſe poſſit, capi aut dignoſci nequeat, & ſi quis illoto, quod aiunt, pede ad eius tractationem ſe conferat, quod non, vt in cæteris artibus & ſcientijs contemplatio ſola ſufficiat, ſed ſpeculationi praxin ſeu opus perfectum viſibile & tractabile manibus, ſuccedere oporteat, quod ſi non contingat, omnis conſideratio & ſtudium videtur inane & nullius vtilitatis. In *Chemiam* itaque ALBERTVS *Magnus* multum laboris & ſtudij poſuit, cuius *Panthaleon* ne verbo meminit, vtpote ab ea abhorrens, quod tamen veritati nihil detrahere debet: In ea plures edidit libros; quorum vnus inſcribitur de *Alchymia*, ab alijs multis additionibus & ſophiſticationibus adauctus & ſuffarcinatus: Alius de *concordantia philoſophorum*, Chymicorum ſcilicet: Quidam de *compoſitione compoſiti*; Præter hos, & librum de mineralibus, ſunt plures, quos nondum publicatos habemus: Quam magnus & perfectus *Chymicus Albertus* fuerit inprimis vltimi illi tres tractatus abſolutiſſimi ſatis declarant; quorum nonnulli etſi non eius operibus ſimul editis à collectoribus inſcijs adiuncti ſint, tamen ipſius Alberti, & non alterius, eos eſſe vel ſolus ſtilus, præter tituli inſcriptionem & Chymicorum conſenſum, planum & indubitatum facit. In primo illorum tractatuum de ſeſe ipſe fatetur in hunc modum: *Multas*, inquit *regiones & plurimas prouincias, nec non ciuitates & caſtella, cauſa ſcientiæ, quæ vocatur Alchymia, maximo labore perluſtraui, & apud literatos viros & ſapientes de ipſa arte inquiſiui, vt eam plenius inueſtigarem: Et cum ſcripta*

Chemia exoſa ignorantibus nihil in ea.

Chemia in fine differt a b alijs ſcientiis.

Alb. Mag. deditus Chemiæ.

Alb. Magni libri Chymici.

Alb. Mag. Chymicus perfectus:

Alb. Mag. peregrinationes propter Chemiæ cognitionẽ.

Digitized by Google

omnia perſcriberem & in operibus ipſorum ſæpiſſimè perſudarem, non inueni tamen verum in his, quæ libri eorum affirmabant: Aſpexi ergò libros contradicentium & affirmantium, & inueni eos vacuos eſſe ab omni profectu & ab omni bono alienos: Inueni enim multos prædiuites Canonicos physicos & illiteratos, qui pro eadem arte magnas fecerunt expenſas atque labores & tandem deficiebant; Quoniam artem inueſtigare non valebant. Ego verò non deſperaui quin facerem labores & expenſas infinitas, vigilans & de loco ad locum migrans omni tempore ac meditans, ſicut dixit Auicenna, ſi hæc res eſt, quomodo eſt? Et ſi non eſt, quomodo non eſt? Tandem perſeueraui ſtudendo, meditando, laborando in operibus eiuſdem, quouſque quod quærebam, inueni, non ex mea ſcientia, ſed ex Spiritus ſancti gratia. Vnde cum ſaperem & intelligerem, quod naturam ſuperaret, diligentiùs vigilare cœpi in decoctionibus & ſublimationibus, ſolutionibus & diſtillationibus, cerationibus & calcinationibus atque coagulationibus Alchymiæ, & in multis alijs laboribus, donec inueni, eſſe poſſibilem tranſmutationem in Solem & Lunam, quod multo melius eſt omni naturali in omni examinatione & malleatione. Hæc Albertus de ſeipſo: Quæ verba ſi quis neget eſſe *Alberti*, ille eadem facilitate negabit omnia, quæ velit aut non ſibi placeant: Nihilominus quidam *Terræ nepotes* prodeunt, & contra Chemiam, cuius ne literam capiunt, ambabus manibus digladiantur & pugnant; prima ratiunculas negatiuas Chemiæ quaſi aduerſas inferentes, altera perſonas artificum calumnijs, iniurijs & contumelijs impetendo: In his vero diſtinguunt; aliquos artifices, vtpote non Chriſtianos, *Hermetem Auicennam, Gebrum* & alios, vt etiam non magni nominis Chriſtianos, vt quoſdam *Minoritas* & ſimiles, prorſus extenuant, falſitatis, vanitatis & deceptionis, apertè coarguunt & condemnant, quaſi deceptores, homines leuiſſimi & forte ab alijs decepti fuerint, ideoque vice verſa quoſcunque decipere

Chemia, ſi eſt, quomodo eſt, ſi non quomodo non.

Alb. Mag. labores in Chemia.

Terræ nepotes Chemia contradicunt.

Chemiæ aduerſarii quomodo diſtinguant inter Chymicos.

pere volentes, qui hoc animo nugatoria ſua ſcripta ediderint: Nonnullos, maioris authoritatis ſcilicet inter Chriſtianos (ne fortè ipſi horum reprehenſores reprehendantur) quales ſunt *Albertus Magnus, S. Thomas Aquinas*, & ſi qui ſint alij, ſubtili ingenio, ne dicam fraudulentia excuſant, abſoluunt & liberant ab huius artis commercio aut tractatione, ita vt *Albertum* quidem in iuuentute hiſce nugis & vanitatibus alijs deditum fuiſſe fateantur, ſed in ſenectute pœnitentia ductum eas omnes abdicaſſe & deteſtatum eſſe: Sed hi pro reſponſo habeant, nugatores eſſe, qui de rebus incognitis, precioſiſſimis, quia ipſis non conſtent & adhuc ſub iudice verſentur, nugas facere præſumant: Si nugas appellare liceat id, quod non percipimus aut intelligimus, multa myſteria & abſtruſa tam diuina & humana ſic vocitanda eſſent. At illi ſciant, quicquid ſciunt nugas eſſe reuera præ illis, quę ſunt & illi neſciunt, nec propterea eſſe deſinunt: Diſtinctionem illam veteratorum nō admittimus, ſed *Chymicos Chymicos* & *Aduerſarios Aduerſarios* agnoſcimus: Non eſt, quod hi ex Chymicorum ordine præcipuos à nobis alienent ſibique aſſocient; Quod etiamſi verſipelles tentauerint, tamen *Albertus* alijſque lubentes, in omnibus ſe *Chemiæ Reginæ* ſubijcient & abdicabunt.

Aduerſarii Chemiæ nugatores.

Aduerſarii Chemiæ nō præcipuos ex huius caſtris ſubtrahent doloſe.

Hoc non ſolum apparet ex libris ſub Chymiæ titulo editis, ſed etiam alijs quibuſcunque, prout ſuo loco oſtendemus. Eant itaque *Andabatæ* & pugnent cum vmbris & non armatis hominibus: Eāt cæci & iudicent de palpabilibus & non de coloribus, qui ipſis ſunt incogniti & indiſtinguibiles: Eant ſurdi iudices & mutis ſurdiſque ſententiam dicant, non alijs ratione & ſenſibus integris præditis: Nihil ſanè in Chemia peſſum danda (vt loquuntur, ſi dijs placet) oſtenderunt, quam *malæ*

Quid oſtenſum ab Aduerſariis in Chemia peſſum danda.

mentis affectum, peſſima voluntatis conatum & ex his fruſtraneũ effectum: Viuit enim, viuit adhuc toties morti conſecrata & mactata Chemia, & ita viuit, vt nunquam melius: Macer quidam medicus ad *Chemiam* aliquando ægram accitus duas herbas ſecum attulit, quibus ipſa curari deſiderauit, nempe *Muſcum aromaticum & Lolium: Muſco* vſus eſt ad morbi curationem, *Lolio* ad auerſionem & propulſationem omnium rerum ipſi noxiarum: Hoc lolio aduerſarij, dum Chemiæ inſidiantur, adeo dementati & ſtolidi ſunt redditi, vt præ furore neſciant, quid videant aut loquantur: Niſi enim hæc herba *Chemiam* vndiquaque cingeret, ſi quando ex arce ſua prodiret, ab omnibus cerneretur & ad voluntatẽ cuiuſque ſuam præſtandam cogeretur: At quia nunquam prodit, hinc virgo remanet: Et hoc lolium reddit oculos maleuolorum obtuſiores, quam vt eam videre poſſent: Sed ad rem: *Albertum Magnum* fuiſſe perfectum Chemiæ artificem, & libros ipſi aſſcriptos non eſſe alterius illis incredulis demonſtrabimus: Primò de artificio eius & libris Chymicis atteſtantur omnes docti viri tam Chemiæ addicti quã non, qui poſt eius ætatem huc vſque vixerunt, deque ſimili materia quid ediderunt. Non liberi tam patris vultum, quam hi libri Alberti ingenium repræſentant: Quis vnquam poſt Albertum eius acumen æmulari aut mentiri auſus fuit? aut quo bono? vt ſibi nomen aucuparetur? non, quia nomen non ad eum mentientem, ſed ſi quod eſſet, ad Albertum rediret: An vtilitatem aut lucrum? Nullo modo: ſunt deceptores, qui alienis verorum philoſophorum tractatibus ſibi aſſcriptis, artis cognitionem hac ratione ebuccinentur vt ita decipiant alios; aut qui ſuis falſarijs nugis & centonibus à philoſophorum mente & ſcriptione alieniſſimis idem perpetrent; At tale quid circa Alberti libros

Macri medici duæ herbæ pro curanda Chemia.

Lolii Chemiam tegit.

Albertum Chymicum quæ indicia demõſtrent.

Libros Alberto aſſcriptos eſſe eius reuera.

bros contingere non potuit: Et ſi contigiſſet, de hac re iam non eſt quæſtio: Nec verò Albertus ſibi aliorum libros adſciuit, nec alii ipſius ex ante relatis Chymici ſint hac in re arbitri non Miſochymici, num ſint eius libri, nec ne: ſi de fabrilibus operibus dubium incidat, non itur ad piſtores aut ſutores, ſed ad fabros, vt illi iudicent, ſi inter medicos de re medica, ad medicos fit prouocatio; Hinc illud, *tractant fabrilia fabri. Atque ſolent medici præſtare quod eſt medicorū:* Eodem modo cum hic de chymica materia fit diſquiſitio, quidni admittantur Chymici? An ab iſtis naſutulis ſenecionibus prohibebuntur, qui ex Chemiæ caſtris fugitiui ad contradicentes tranſierunt? Neminimus eorum hoc admittet, etiamſi ſit Minorita, cuius ordinis quam plures adeo magni in doctrina extiterunt, vt arbitri illi, eorum reſpectu, omnium minimi cenſendi ſint: Minoritas enim, quos minoris quàm flocci faciunt, vt præceptores in multis reuereri & honorare deberent, nec nomen Ordinis quid doctrinæ aut perſonæ eorum detrahere poteſt. Chymicis itaque conſentientibus Albertus Magnus magiſter & artifex eſt Chemiæ; quicquid contra dicant aduerſarii. Præter *Chymicos* idem aſſerunt alii viri omni exceptione maiores, inter quos *Mirandulanus Comes præcipuus* eſt, qui lib. 2. cap. 3. *Magnus autem Albertus*, inquit, *quanquam multa ſcripſit de vertendis metallis, artemq; recepit, tria tamen præcipua inter plures rationes aſſeruit Primum eos falli, qui rentur metallorum ſpecies mutari non poſſe, dediſſeq; illos Ariſtoteli, quod Auicennæ dandum erat: Deinde ab eodem ſubindicatum, mutationē referendam eſſe in primam materiam metallorum, quæ artis adiumento adduceretur in diuerſam ſpeciem. Demum colligit Albertus longo ſatis progreſſu metallica peritos artis, medicorum inſtar, progredi quorum probabilior illa ſemita, cuius ductu purgatur ſulfur &*

Teſtātur id Chymici omnes.

Artifices de ſuis operib. & ſubiectis iudicant recte.

Minoritas Chemiæ dedi tos contēnunt aduerſarii.

Albertus Magnus teſtibus chymicis Chymicus eſt.

Comitis Mirand. de Alberto Mag. pro chemia teſtimonium.

Digitized by Google

argentum viuum, riteque illorum permixtio paratur, quorum virtutibus, ut eius utar propriis verbis, omnis metalli ſpecies inducitur, deducique demum ſcribit viuum argentum ad duritiem, & deinde diverſas formas metallorum. Hæc ille de *Alberto* ex *Alberti* ſcriptis: Præterea in lib: de mineralibus aliisque *Albertus* de metallorum natura, proprietate, generatione aliisque accidentibus exquiſitiſſimè & doctiſſime iuxtà rei veritatem & *Chymicorum* doctrinam ſcripſit: Vbi inter cætera lib. 3. c. 1. *De tranſmutatione*, inquit, *horum corporum metallicorum & mutatione unius in aliud, non eſt Phyſici determinare, ſed artis, quæ eſt Alchymia: Eſt autem optimum genus huius inquiſitionis & certiſſimum; quia tunc per cauſam vnius cuiuſque rei propriam res cognoſcitur, & de accidentibus eius minimè dubitatur, nec eſt difficile cognoſcere.* Et eodem libr. cap. 2. *Prima*, inquit, *materia metallorum eſt humidum vnctuoſum ſubtile, quod eſt incorporatum terreſtri ſubtili fortiter commixto, ita quod plurimum vtriuſque non tantum cum plurimo vtriuſque, ſed etiam in plurimo vtriuſque*: Hæc Albertus: Quæ omnia ex Chymicorum mente dicta nulli alteri, niſi artifici conveniunt, cæteris paribus: *Albertum* diligentiſſimum naturæ metallicæ indagatorem præ cæteris omnibus Chymicis fuiſſe teſtatur *Dionyſius Zacharius*; nec non antedictus *Mirandulanus Comes* lib. 2. c. 7. de auro; qui, *Vidit Albertus*, inquit, *de ſe ſcribens, purum inter arenas fluuiatiles aurum, impurum audiuit commixtis lapidibus ortum, inſtar venarum, ſubditque non multò pòſt, aurum natum inter arenas melius eſſe, cuius rei duas affert cauſas Alteram ſulfuris puritatem maiorem inter calidas & ſiccas arenas verſati, frequentiusque loti & eius quoque terrei, quod ineſt viuo argento, quod quidem & lauit & ſubtilius reddidit ac purius, fluminis lotura frequenti: Alteram cauſam voluit eſſe meatuum obturationem, cum occluſus in fundo ripiſque conuoluitur in ſemet & concoquitur ad auri ſubſtantiam nobiliorẽ depromendam,*

Albertus in aliis ſuis libris Chemiam quoque aſſeruit.

Alberto M. quid prima metallorũ materia.

Albert. M. diligentiſſimus naturæ metallicæ indagator.

at que

atq; iſthæc ille, dum haberet mẽtionẽ locorũ in quib metalla generẽtur. Quæ loca ipſum Albertũ adiiſſe apparet ex multis indiciis, dum quid ſuo tẽpore in his vel illis metallicis fodinis inventum ſit, narrat. Vbi de natura auri differit, *granum*, ait *inuẽtum quod multarum librarum põdus excederet, cẽtum marcarum vocabulo*, inquit, Mirand. *viſus eſt, quod nomẽ 8 deſignat vncias, vt octies centũ vnciis fuiſſe granũ, qui perpẽderãt deprahenderint In Germania* quoq; mõtanum aurum ſua tẽpeſtate inuẽtum recẽſet, quod dum excoquebatur, minꝰ cęteris cõſumebatur, vilioris tamẽ fuiſſe pretii propter nouitatẽ, ꝓdit. Idẽ inuẽtum aurum in futuris humani cranei capillis & intra dẽtes tradit. Quæ res num artificioſa an miraculoſa extiterit, dubitari licet; certe naturalis nõ fuit. Quãtis de aureo dente pueri ſileſii (at impoſturâ quadam adaptato) de auro, inſtar capillorũ, ex vite eiuſq; pampinis progenerato, multisq; aliis eiuſmodi mirabilibꝰ auri generationibꝰ ſępè legerimꝰ: Aurum n. nõ ex carnib., oſſibꝰ, pilis aut ligno, ſed ex ſola ſua materia proxima, in debitis locis, naturaliter ꝓuenit. Materia aũt proxima eſt argentum vivum coagulatum à ſuo ſulfure. Quod ſi inter dentes aut intra ſolum repertũ diceretur aurum, inſertione humana excuſari poſſet ob ſuperſtitionẽ plurimorum: Invenimus enim, ꝙ apud Romanos morituro numiſmatis aliꝙ genꝰ in os inſeruerint, ꝓ naulo, charõti apud inferos ſoluẽdo. At poſtquã hoc quoq; auaritia viuentium, ꝑſertim militum, in ſepulchris inquirĩ ceptum eſt, cadauera mortuorum in rogo cremata ſunt, q mos ad Chriſtianiſmum vſq; perdurauit. Quid multis? Albertus nõ ſolum ipſe Chymicum ſe ſuis libris (etiamſi negaret) demonſtrat adeò eruditè & perſpicuè ſcriptis, vt niſi ipſum cõuincant Chymicum, nullꝰ alius ex ſuis monumẽtis editis, cuius ſit doctrinæ aut profeſſionis eſtimari poſſit. atque pręter ipſum alij quicunque, ſed effectus quoq; & opera Chemię ab ipſo veriſſime præſtita toto orbe celebrata

Aur naturalis ingens granum.

Aurum montanum Germania.

Aurum inuentum in capite humano.

Aurum ex ſola ſibi proxima materia generatur.

Romani morituro obulum in os inſerebãt pro naulo.

Alb. Chymicus non ſolum ex libris ſ[...] opere chymicis innotuit.

Digitized by Google

præſtiterit? An hoc artificiũ perfectè ſciuerit antè ſuſceptũ Epiſcopatũ, dubitari poteſt; quantum ad me, non arbitror, ſed quod à iuventute ad eam ſenilem ætatem uſque in indagando exciterit, donec Deo viſum fuerit, Epiſcopo iam declarato hanc reconditam ſcientiam revelare: Hinc ipſe in perpetuis ſtudiis, & quia furnos ſuos in vno ſecretiori loco habuit, ibidem manſit: Non autem neceſſum fuit hoc alios ſcire, quicunque eſſent: Ergo non fama, ſed effectus Chemiæ cognitus eſt à vulgo, & hic longè præuenit illam (quæ ſolum ex libris proditur) quod fieri debuit. Vnde ipſe inter præcepta Chemiæ initiato obſeruanda ponit, ne quis aliis, quicunque ſint, aperiat ſe Chymica tractare, alias illi ipſi ſi magnates ſint, ſingulis ferè diebus quærent ex artifice operante: Magiſter, quomodo tuæ res procedunt ſi malè? reſponderit, habebit illuſionem & riſum; ſi bene; præoccupabitur, ne abeat: Vnde ſilentium Ægyptiis, Pythagoricis, Brachmanis, Gymnoſophiſtis, omnibuſque aliis abditæ doctrinæ indagatoribus & ſcientibus magiſtris, ſub iuramento perpetuum impoſitum fuit: Non placuit ipſi in præſentia pontificis aut principum ſe hui⁹ artis gnarum oſtendere, qui magis in documentum & inſtitutionem aliorum, quam in ſui oſtentationem intentus fuit: Hinc de concordãtia philoſophorum primus omnium ſubtiliſſimè ſcripſit, vt quiſque videat, in quibus philoſophi, in quibus non concordent: Hic liber apud Chymicos magnæ vtilitatis cenſeri debet, quippe qui non à quodam adhuc in artis indagatione verſante ſed magiſtro perfecto ſit editus: Abſque collectione autem & conſideratione concordantiarum in ſcriptis omnium philoſophorum, nemo ſperatum finem adipiſci poteſt. *Ad tertium*, cur cognatos ære ſuo non iuuerit? Si fuerit ex prouentibus ditionis, non potuit, ſi Chemiæ, & potuit,

Albertus M. ſenex & Epiſcopus artem reſciuit.

Alberti M. præceptum in obſeruando ſilentio.

Silentium omnibus philoſophis impoſitum apud omnes gentes.

Albertus M. g. primus de concordantia philoſophorum ſcripſit.

Conſideratio concordantiarum in libris maximè expetitur.

Digitized by Google

Albert. M. cur epiſcopatum relinquit.

& abſque dubio, voluit: *Quartò*, Epiſcopatus relinquendi, nec ſenium nec labores, cauſa fuerũt: Nullus enim tam ſenex Epiſcopus, qui nõ in ſuo ſtatu potiꝰ quàm inferiori aliquo mori deſideret: Nec labores Epiſcoporum (qui principali dignitate gaudent) noſtratiũ ſunt tanti, quin à quocunque, etiã decrepitæ ætatis, tolerari queant: Contemtus itaque pompæ verè mundanæ in ſpiritualibus ipſi in animo fuit, utpote humilitati, coram Deo, addictus, ideoq; hanc dignitatem relinquere maluit, quam contra mentis propriæ veriſſimum conceptum retinere: Nec verò quis exiſtimet, quod ſimplicitate animi aut curarum vacatione

Alb. M. eruditiſſimus Europæ ſui æui.

ſperata hoc fecerit: ipſe enim eruditiſſimus omnium eius ætatis, non ſolum *Germaniæ*, (vnde *Munſterus* in coſmographicis tradit, *Laugingam* vno eodemque tempore fouiſſe doctiſſimum virum, nempe *Albertum Magnum* formoſiſſimam mulierem & corpulentiſſimum equum) ſed etiã *Europæ* extitit, quâ ratione Epiſcopatui facile præeſſe noverat: Pro quinto quòd nec curarum vacationem optârit, hinc patet, quòd longe gravius onus, nempe docendi ſuſceperit & quod dicitur, *ab equis ad boves deſcenderit*: Hoc autem munus ipſi cur gratius Epiſcopatu viſum ſit, forte non ita conſtat: *Honores mutant mores, ſed raro in meliores*, vt eſt in pro-

Albert. M. epiſcopatu abſcedens maiores labores ſubiit.

uerbio: In hoc Epiſcopo contrarium contigit: Nam monachus & profeſſor Academicus non renuit eſſe, cum eligeretur, Epiſcopus; qui iam talis & tantus confirmatus, mores & vitam ſuam humilitate quadam ſubmiſit & ab Epiſcopali ſublimitate prorſus ad inferiorem ſtatum regreſſus

Albert. cur magnus dici mereatur. Præceptoribus debetur gratitudo & honos.

eſt: Hoc vel ſolo nomine Magnus, vt quidam æſtimant, dici optime meritus eſt: Ingenui & candidi viri eſt docere perſpicue ea alios, quæ ipſe lectione, vſu rerum, ex aliorumque inſtitutione didicerit: Ita diſcipulorum eſt omnem voluntatis promptitudinem, mentiſque beneuolentiam docenti-

Digitized by Google

centibus exhibere. Nam præceptoribus & parentibus nõ æquiualens precium gratitudinis præſtari poſſe multi inter philoſophos ſcriptum reliquerunt. Ampliſſimum itaq; officium eſt doctorum in ſcholis fideliſſime iuventutē docentium, quia rem Deo gratiſſimam & hominibus honorificam & vtilem præſtant. Hoc inprimis reſpexit Albertus, ac deinde iucunditatem animi, quæ ex doctrinâ bene collocata ſuboritur, non poſthabuit:

Excitat enim *auditor ſtudium , laudataque virtus*
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Vt poeta canit, & vulgo dicitur;

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire, hoc ſciat alter:

Forte quoque in Epiſcopis noſtralibus ea notauit, quę docendi populum & prædicandi Euangelium rationē vſumque excluderent, quæ quilibet per ſe conſiderare poteſt, ſi faciat comparationem Epiſcoporum huius æui cum Apoſtolis, aut ab iis inſtitutis Epiſcopis, in quibus conueniant ac differant. Potiſſima verò cauſa exiſtimatur, cur Albertus gradu ſummo ſe deiecerit in imum, quia *ſatis eſt, potuiſſe videri*, & quia *cœli donum* nactus non curarit mundanam excellentiam, *Epiſcoporũ conditio qualis.* *Albertus renunciauit ſponte Epiſcopatui, quia donũ magna Eleemoſina à Deo acceperat.*

Quod qui habet, ille poteſt, inquit poeta,
ubi uult, habitare decēter.

Hæc itaq; adeò clara ſunt ad probandum *Albertum* perfectum *Chymicum*, ut manifeſtiora nequeant eſſe nec magis deſiderari ab vllo, niſi forte talpâ cæciore, qui lucem in meridie non perſpiciat, nihilominus *Lynceum* ſe in ſcrutandis metallorũ cubilibus ſimulans: At *Sepiæ* illæ, vt effugiant aquas ſua illuuie conturbantes, in iuuẽtute, inquiunt, *Albertum omnis generis nugas amplexum eſſe, quas abdicârit pœnitentiâ ductus in ſenectute*: Hoc reſpõſum eſt calũnioſum in perſonam *Alberti*, & artem Chymicam, quam inter nugas iſti *Aduerſarii à Chemia Albertum ſaluare conantur.*

nugatores recenſet: *Albertum Magnum* propter ſummam ingenii ſubtilitatem, doctrinæque copiam maleuoli ex inuidiâ vocitarunt magum, quaſi non proprio Marte tanta opera ſapientiæ diuinæ humanę conſcribere potuiſſet, niſi diutius, Diaboli ope adiutus: *Apage te, cum iſtis blaſphemiis*: Hæc eſt diabolica ſeu calumniatrix opinio vulgi ſeu beſtiæ multorum capitum, quâ ipſum *Salvatorem Deum & hominem*; auxilio diaboli eiicere diabolos blaſphemata eſt: Eâdem cenſurâ doctiſſimi quique ſubire coguntur: O craſſa cerebella, quid veſtræ inſcitiæ pallium prætexitis eruditorum contumeliâ? O pectora excordia, quid veſtro ſtupori celebrium virorum prætenditis infamiâ? Quod vos non capitis, id nec iſtos capere putatis, *mures* ſcilicet *Elephãtos*? At fallimini, & inſania vobis veſtra domum remittetur, cum inconditis iſtis næniis, abiectis tricis & futilibus quiſquiliis. Non ſtatim magus eſt, qui ſupra doctorum vulgum ſapit, at magis ad *angelicam divinamque* naturam accedit, quo magis à fæce humana recedit, ſeque eleuat: Interim Negromanticos non excuſamus, ſed omnibus modis, vtpote diaboli mancipia, deteſtamur: qualem *Albertum* neutiquam extitiſſe certiſſimum eſt: Si quid iuuenis in *magia naturali* ſcrutatus ſit, ſumma laude, non vituperio dignum eſt; Pro qua intelligo *virtutes naturales rebus à Deo inditas ſcire & activas paſſivis coniungere ad effectum naturalem, DEO non adverſum ac homini utilem praſtandum*: Qui Chemiam inter nugas numerat, probet id primò, quàm aſſeueret: Hæc enim eſt petitio principii, ab omni ratione aliena: Iuuenis *Chymica* inquiſiuit peregrinationib., lectionib. & variis experimentationibus; ſenex factus, iudicio tot rebus viſis, factis, lectis & auditis cõfirmato, veritatẽ inuenit: Neutiquã igitur *Chemiã abdicavit, ſed hâc habitâ, Epiſcopatum*: Hæc ſola fuit

Alb Magn. vocitatus magus ab inuidia.

Nõ magus ſtatim, qui ſupra vulgum ſapit.

Alb. Magn. ſenex non chymiæ ſed hac habita Epiſcopatui val. dixit.

Digitized by Google

fuit *Sapientum filia*, quæ cum Epiſcopum reuerendum & in honore digno habitum, ex illa ſede remouit inque locum tranquilliorem reſtituit: Hic eſt *Cynthius*, aurem qui vellicarit ipſi & admonuit, ne via trita, cum reliquis, ſtipatus equis, canibus, militari manu, ſago, & triumphali curru incederet, at *ſubmiſſa humilitate* DEO *ſeruiret*: *Magnus enim non* eſt, qui mundana magna, exiſtimata vulgo, non contemnit. *Magnus eſt qui magna contemnit.*

ALBERTI MAGNI CONGENTILES GERMANI.

GErmania ſuo circuitu & linguæ communione plurimos populos, olim quinquaginta, nunc multum ampliatis finibus vndiquaq́, abſque dubio longe plures complectitur: Attamen hi omnes vna ſunt Natio, vnâque linguâ, niſi idiomatis diuerſis interdiſtincta, vnoque ſummo Principe (exceptis ijs, qui non coactè, ſed ſua ſponte ſe alijs vicinis ſubiecerint aut ipſi libertati ſe aſſeruerint) gaudent. Primo itaque *Germania quot populos olim complexa.*

BERNHARDVS COMES TREVISANVS, *Germaniæ Nationi* potius quam alteri cuicunque adnumeratur. Italus enim nec eſt, nec eſſe ſe ſcribit, nihilque Italicè, quod ſcimus, vnquam edidit. Verum liber eius Chymicus eruditiſſimus extat in Germanico, Gallico & Latino ſermone, (fortè etiam nunc in Italico) in quo autem ſcripſerit, quia omnium harum linguarum gnarus fuit, dubitatur. Ex Germanico in Latinum à *Mich. Toxite* conuerſum nouimus: Credibile eſt in vtroque & Germanico & Gallico ipſum edidiſſe librum ſuum: *Germanum* autem fuiſſe demonſtrant multa indicia; quia Imperatoris aulæ, in qua bene notus fuit, tanquam Principis ac Domini ſui ſeorſim meminit: *Bernhardus Comes Germanus.* *Bernhardus Com. non eſt Italus.*

Digitized by Google

Imo Germanicæ monetæ, ſuorumque bonorum & hæreditatum, quæ ſub Imperio fuerunt: *Alij* non dubitant eum fuiſſe Germanum, at faciunt *Comitem Treuirenſem*, cum Treuirenſis ditio & ciuitas Electoratus & AtchiEpiſcopatus eiuſdem nominis ſit: Nonnulli putant, fuiſſe illum *Comitem Palatinum ad Rhenum*, quæ opinio omnino erronea eſt nec eget refutatione: Genealogia enim & familia illorum Illuſtriſſimorum Principum nota eſt, nec Bernhardum aliquem ea ætate, qua ipſe vixit, agnoſcit: At qualis fuerit, ipſa nominis ratio oſtendit: Nam communiſſimè Comes Treuiſanus aut Treuiſinus appellatur: TREVISVM autem oppidum ſinui maris *Adriatici* adiacet, non procul à *Venetijs*; iamque ſub *Venetorum* poteſtate exiſtit, quod *Bernhardi* tempore, ante150. annos adhuc Imperio paruit: *Comitem* itaque in hac regione *Bernhardum* fuiſſe, eiuſque proauos, non eſt dubium: Quod magnam ſuæ hæreditatis partem vendiderit, ſummamq; pecuniæ aliam, dum *Rhodi* eſſet, è quodam, qui ſuos cognatos optime nouerat, inſuper acceperit ipſe fatetur. At hic comitatus iam, cum Bernhardi familia & Imperiali iuriſdictione, ibi eſſe deſijt; adeo vt nec memoria eius remanſerit: Si quis alterius gentis ac patriæ *Bernhardi Comitatum* fuiſſe clarius demonſtrare poterit, non eſt cur alteri ſuccenſeam: *Germanum* eum præſupponimus, cum ſe à Rege Gallico prorſus alienet in Epiſtola ad Thom. de Bononia; vbi inquit; *Huius enim dicti, Reuerentia tua, experimentum vidit in puluere quondam Regi miſſo, cuius es phyſicus*: Quantis hic vir laboribus, ſumptibus, experimentis, erroribus & difficultatibus, dum artem inquireret, circumductus fuerit, ipſe ſatis large deſcribit, nec opus eſt hic inſinuare: *Vixit*, vt ex Epiſtola ad *Thomam de Bononia Caroli* 8. *Galliæ regis* medicum colligi poteſt, circiter annum Chriſti 1484. (quo anno *Carolus* cepit regnare, vſque in A.

Treuirenſis ditio non comitatus, nec Bernhardo paruit.

Bernhardus Comes non Com. Pal. Rheni.

Bernhardus Com. Treuiſanus ſuo tempore fuit ſub imperio.

Comitatus Treuiſanus nunc eſſe deſijt.

Bernhardus Comes non Gallus.

Bernhardi Comitis errores & labores.

Bernhardus Com. quando vixit.

1498

1498.) Atq; hoc tempore *Bernhardus* forte ſeptuageſimum ætatis annum ſuperauit, cum ſenex artem adeptus ab hinc à medico Gallo ſollicitatus, donoq; lapidis cuiuſdam magis oneratus, quam honoratus ſit; quamuis humaniſſimè, vt tantum virum decebat, id munus acceperit; prout eius verba teſtantur hoc modo: *Quando vero opus tuum ac donum tanti ſecreti ad me miſſum accepi, tuum erga me ſtudium vno animo tuamque in me fiduciam immerito cognoui. Quapropter ipſum lapidem amicitiæ tuæ gratia mihi conſeruo, vt gratiſſimum donum cuſtodio*, &c. Quanto iudicio, & in Chymicis peritia hic bonus ſenex, poſt tot exantlatos vere Herculeos conatus & labores, extiterit, vel vnica hæc Epiſtola demonſtrat, quæ omnibus Chymiæ amantibus eſt veluti *fax in tenebris & ſtatua Mercurialis in triuijs*: Philoſophiæ Ariſtotelicæ & Medicinæ Galenicæ ſe apprime ſcientem declarat: De generatione metallorum ſub terris, eorumque diuerſitate inter ſe optime differit: In artis operibus, *Mercurium Auro* coniungit, nempe patiens agenti, & ſic id quod ſoluit cum ſoluendo vniri & permanere indiuiſibliter, affirmat: Sic enim inquit: *Quæ quidem ſolutio requirit permanentiam ſimul, ſcilicet ſoluentis & ſoluti, vt ex vtraque, nempe maſculino & fœminino ſemine noua ſpecies reſultet. Amen dico tibi, quod nulla aqua naturali reductione ſpeciem metallicam diſſoluit, niſi illa, quæ permanet eis in materia & forma, & quam metalla ipſa ſoluta poſſunt recongelare: Quod in aquis fortibus non contingit, ſed potius eſt deturpatio compoſiti, vtpote, corporis diſſoluendi: Nec corporibus pertinet aqua in ſolutionibus, quæ eis in congelationibus non permanet, & tandem Mercurius eſt huiuſmodi & non aqua fortes, ſeu quam fatui exiſtimant, aquam mercurialem lympidam & diaphanam.* Verum in his *Bernhardus* vt valde perſpicuus apparet, ita profundus deliteſcit: Liber eius *Hermetica Philoſophia* in omnium manibus eſt & admiratione:

Bernhard. bum ·ni·r tractat medicum de Bonon.

Bernhard. Com. Chemia vera tandem certiſſimus.

Bernhard. in Chemia Solem Mercurio coniungit.

In ſolutione vera ſoluens & ſolutum conuenitur abſque ſeparatione vlla.

Bernhard. in chymicis profundus.

Et

Bernhardi liber potius ad Theoriã ſpectare videtur, quam praxin.

Et ſanè digniſſimus eſt, qui in hoc genere legatur, vt potius Theoria operis, quam praxis, quamuis ad hanc omnes prę-properent, inde percipiatur: *Allegoria* eius practicam exponens non eſt tam facilis, quam prima fronte aſpicitur: Iucunditate fabulæ, vt *Orpheus* olim quercuſque feraſque, omnes ad ſe allicit doctoſque rudeſque, at præter illecebras aurium phantaſiæque, raro quid inde reportant: In

Bernhardus inuidiã cum ſenio acquiſiuit.

cauſa eſt, quod ipſe ſenex factus, quæ ætas inuidiam facilè corripit, artem inuenerit, ne quis iuuenum ante canos eã nactus ipſum irrideat: *Hinc enim nomina multiplicantur*, *aiunt ſenes in turba.*, *ne ſenectus venerabilis notetur puerorum digitis.*

Rex in Fõte.

Rex equidem ſedet in *Fonte* ſeſe lauans, inſtar *Dianæ nudæ*; Vterque ſe conſpici denegat abſq; veſtimentis. Quis adeo audax, vt *Actæonis* perſonam agere malit, *quam non ſe placidus abſtinuiſſe bonis*? Aquam fontis & ignem optime deſcribit: Sed videndum, ne *Vulcanus* æſtiuum aerem per ſe ſic-

Vulcanus moderate ſtruat ignẽ.

cum & calidum nimis calefaciat. Conſultius enim foret vt *Noto flante qui à ſummis montibus prolabitur*, operatio inciperetur; tum feruor ignei illius *Diui* remitteretur aliquantulum & *Etheſiæ* ſpirantes temperiem frigidi & calidi, ſicci & humidi ſecum adferrent. Vnde quidam *Sole ingrediente*

Opus quandõ incipiẽdum, quid velit.

Taurum, alij *Aquarium*, (quia hæc duo ſigna in eadem ab Æquatore declinatione viſuntur) opus incipiendum ſtatuunt, quæ omnia ad moderandum calorem dicta ſunt: Si enim materia vera habeatur cum agente ſuo, vt decet, diſpoſita, *Ignis & Vas Hermetis*, hoc eſt, duo in vno & vnum in duobus, ignis in igne, vas in vaſe, & vtrumque in vtroque, ſufficiunt: Iuxta omnes autem vere philoſophantes *tribus*

Quatuor ignium genera neceſſaria in Chemia totidẽque vaſa.

ignibus, & ſi bene numeremus, *quatuor* egemus; totidemq; vaſis continentibus: Quoad ignes, *naturalis, innaturalis & præternaturalis* rite accenſi eſſe debent, ne ſcilicet hic ſuffocet illum, atq; ille iſtum: *Quartus* his omnibus, vt miniſter

acce-

Digitized by Google

accedit ex *Elemento igneo* & aerio temperatus: *Quoad vaſa*, licet vnum dicatur à multis ſufficiens, conſtat tamen *tria in vno* ſubintelligi: Primum enim opacum, alterum minus, tertium adhuc minus cenſetur: In hoc ſedet ille qui naſci debet, quemadmodum embryo triplici munimento in matre ſua cuſtoditur, inque eo nutritur, donec maturus ſit ortui; primò enim eſt vterus ipſius mulieris; Secundò agnina pellicula ſeu cingulum circa medium: Tertiò ſecundina, quæ totum fœtum ambit. *Vaſa quæ Chemiæ propria. Medicina philoſophica, vt homo naſcitur, tribus continentibus circūdata.*

BASILIVS VALENTINVS, *Monachus Benedictini Ordinis, Philoſophus Germanus* abſolutiſſimus ex *Alſatia* dicitur oriundus, ibidemque, aut, vt alij, in metropoli *Thuringiæ* vixiſſe, ſuaque opera, quæ nunc tandem publici iuris facta ſunt, ſcripſiſſe: Proauorum noſtrorum ætate floruiſſe perhibetur: Nec enim in ſuis libris vllam mentionem circumſtantiarum temporis, loci aut perſonarum fecit, vnde quid certi de eius vita, actionibus & inſtitutis colligi poſſit: Obſcurus omnibus manere, quam innoteſcere maluit: Illud enim tutius ipſi viſum, quam *digito monſtrari & dicier, hic eſt* ille qui Chymiſtas inter omnes vnus candidulum ac rubellum machinatus eſt lapillum: Nec vero, vt olim *Demoſtheni*, popularis auræ ſuauitas veris artificibus tanti æſtimatur, vt ſeſe vulgo exponant partim admirandos, partim execrandos: Admiratio enim ex rei nouitate apud beneuolos vt contingit, ſic inuidia apud ſecus animatos: At forte Baſilius in alijs ſuis ſcriptis ſe ſatis explicauit, quæ nondum vidimus, ſi quæ adſint: Extant autem *duodecim eius claues* cum *Theorica* & *Practica* in principio illarum Alius quoque *de ortu ſeptimo Planetarum* mirabili: Tertius de *rebus naturalibus* & præternaturalibus: Quartus, *Currus Triumpha-* *Baſilius Valentinus. Vbi natus. Vbi vixit. Quando vixit. Viuit latenter. Artifices veri Chemiæ non curant popularem auram. Scripta Baſilii Valentini quæ extant.*

lis Antimonij: Eſt & *Microcoſmus* clauibus annexus, aliæque appendices: In quibus omnibus operibus & Germanum quaſi rhetorem, poetamvè, & artificem Chymicum, vix vlli ſecundum, ſeſe oſtendit: Verum hæc prædicare, non eſt meæ inſtitutionis, cum doctorum indoctorumque ſimul manibus quotidiè terantur: Cum verò nonnihil in hoc, vt multis alijs authoribus, ſtudij, laboris, exercitationis & expenſarum poſuerim, paucas ipſius inuolutiones inter ſe & cum alijs conferre hic operæ preciũ duxi: *Theorica* eius plana & expedita, cuius ſumma eſt, ad tincturam metallicam requiri metallas ſubſtantias, non alias: Cum enim illud, quod ad vltimum per artis adminiculum fieri intendatur, ſit metallum perfectum, quomodo hoc genealogiam ſuam incipiat ab animali vel vegetabili? pater itaque auri Tinctura eſt & mater argentum viuum, auus eſt Mercurius at fixus, auia itidem mercurialis at volatilis: Tota itaque proſapia huiuſmodi à Mercurio incipit, in eumque deſinit: Nam & aurum totum Mercurius eſt, inque eum reſoluitur à quibuſdam, *Et tinctura ipſa perfecta*: Vnde rectè dictum: *Eſt in Mercurio quicquid quærunt* ſapientes: In practica coniugium duorum Mercuriorum celebratur, quos tamen carceri *Vulcanus* mox includit: Infelix copula in initio viſa, quæ non thalamis, ſed vinculis protinus infertur, At nihilominus tempore debito hinc edetur *filius*, qui omnes progenitores ſuos antecellet: *Saturnus* conceptionem iam factam nunciat, quia decolor coniunx in facie maculis apparet: Abhinc aqua alba ante partum emittitur, quam *Luna lachrymis* ſuis in terram cadentibus deſignat: Denique rubea carne ſplendidus philoſophorum naſcitur puſio: Quid clarius hac allegoria proponi poteſt, quæ *omnino parallela* eſt *Baſiliana*: *Claues duodecim-*

Baſilius eſt Germanus Rhetor aut poeta.

Summa Theorica Baſilii.

Genealogia auri & Tincturæ.

Practica Baſilii.

Carcer poſt coniugium.

Saturnus quid denotet.

Luna lachrymans quid.

Venus rubea quid.

rim reliquit, quas ad *Arcis Philoſophicæ* intimiora adita recludenda, ne qua porta clauſa maneret, tanquam *Promus condus* benignior in medium poſuit: ARX *autem illa eſt, in qua* CHEMIA VIRGO reſidet cum omnibus ſuis myſterijs & arcanis hactenus non vulgo, aut indigno, reuelatis: Portæ illæ vocantur quæque ſuo nomine; *Vna* MATERIA, *altera* FORMA dicitur. *Tertia* COMPLEXIO, *ſeu* CONIVNCTIO, *alia* COCTIO, alia IGNIS VVLCANIVS, alia IGNIS PLVVIVS; Eſt & quæ VAS HERMETIS, & alia, quæ PAVONIS *cauda* appellatur. Alia SOLVTIO, alia CONGELATIO, auditur: Poſt hæc FIXATIO, & denique PROIECTIO celebratur. Hæ omnes portæ etſi ab alijs, vt *Riplæo*, diuerſis indigetentur nominibus, tanquam operatiuæ ſingulæ exiſterent, in hoc tamen ſuperflui videntur, ſiquidem operationem denotantes ſaltem ſex ſint, & totidem aliæ quæ inſtrumenta abſcondunt. His portis abſque dubio *Claues Baſilij* adaptandæ veniunt, quas quilibet ex ſeſe facile reperiet, Qui enim neſcit materiam formæ coniungere, ille nondum incepit: Materia ſemper eſt patiens & multiplex, fœmineo habitu: Forma agens ſimplex virili: Coniunge itaque ſeruum rubeum ſorori ſuæ odoriferæ, hi duo gignent artis filium. Deinde & coctione opus eſt, ſine qua nihil matureſcit: At coctio ignem requirit calidum & ſiccum atque hæc aſſatio; alia humidum & exhalantem, quæ eſt elixatio. Nec hæc abſque vaſis adminiculo tractari poterunt. Inde continuato opere fit ſolutio, congelatio & fixatio; vbi naſcitur infans, & denique eius operatio ſeu proiectio.

Claues 12. reliquit ad Arcem philoſophicam aperiendam.

Portæ Arcis Chymicæ, ad quas 12. claues ſpectant, quomodo vocentur.

Portæ 6. operatiuæ & 6. inſtrumentales.

Portæ quomodo ordine neceſſariæ ſint.

ALANVS DE INSVLIS, FLANDER ob inſignem ſub eius nomine libellum Chymicum (qui inter

Alanus de Inſulis Chymicus.

Chymica monumenta proſtat & circumfertur) editum, Chemicæ artis gnarus inſignitur. De patria eius litem non mouebimus; *Flandros* enim, vt & vicinas gentes; *Teutonica* lingua, veluti materna, vtentes, magnæ Germaniæ populis aggregamus: Hic vir in omni doctrinæ circulo verſatiſſimus dicitur: *Albertus Cranzius Saxoniæ* hiſtoricus facit eum coæuum *Iohanni Duns Scoto*: Vixit plerumque in *Gallia*, *Ludouici* vndecimi tempore, circiter A. C. 1430. De hoc *Alano*, qui excellentiſſimi ingenij, ſummi iudicij & eruditionis omnibus numeris abſolutiſſimæ vir fuit, memorant, quod cum aliquando Regina *Margarita*, *dicti regis vxor*, eum dormientem ſupra arcam quandam diu contemplata eſſet (erat autem facie admodum deformi) blandiſſimè diſſuauiata fuerit: Quod cum omnes adſtantes mirarentur, cauſamque eius percunctarentur, prudentiſſima *Domina* ſic illis reſpondit: Iſtum exteriori ea ſpecie ita deformem & vietum ſenem occultare interius tam excellentem & diuinum animum, vt nulla in mundo tam precioſa & ſpecioſa res ſit, quæ ei comparari poſſit: quod autem ipſa eam tanti Spiritus diuinitatem contingere prehendo nequiret, voluiſſe ſe iſta commoditate vti, vt reuerteretur quaſi prætereundo ſpeciem exteriorem ad declarandam affectionem ſuam erga ea, quæ in animo illius adeo præſtantis viri tantopere admiraretur.

Alanus doctiſſimus in omni doctrina.

Regina Gall. Margarita Lud. 11. vxor quid de Alano dixerit.

Hoc animæ eius quaſi impreſſum baſiolum à tanta perſona, facilè oſtendit, quantus exiſtimatione in illa aula extiterit Alanus: Scripſit inter alia expoſitionem vaticiniorum *Merlini vatis Anglici*, vt hiſtoricus, ex rememoratione rerum in *Anglia* geſtarum: Verum prudentiores & hiſtoriarum eius regni periti pro certo ſtatuunt illa

Alanus quantus exiſtimatus.

Alanus quæ ſcripſit.

vati-

Vaticinia eſſe ſubreptitia & tempore *Henrici* 2. à monachis quibuſdam in regis gratiam fabricata & ſub nomine Merlini, (quem dicunt ex Incubo ſeu Dæmone natum ante aduentum Germanorum Saxonum in Britanniam) in vulgum ſparſa: *Epitaphium Alani Ciſtertiis* extare ſcribit *Cranzius* his verſibus: *Merlini vaticinia ſuppoſita à monachis.*

Hic iacet ALANVS, *quem hora breuis tumulauit,*
Qui duo, qui ſeptem, omne qui ſcibile nouit. *Alani Epitaphium Ciſtertiis.*

Quid per duo & ſeptem iſti monachi intelligant, non facile patet: videtur quid myſterii in eſſe verbis, niſi inſitia hæc carmina formauit ita vt per *duo* & *ſeptem*, *novem* denotent, quaſi ſeptem liberales & adhuc duas alias: At illi non ſunt inſimulandi huiuſce tautologiæ; ſiquidem vulgo ſeptem ſaltem numerentur artes liberales, non plures: Arcani itaque quid ſubeſt; idque Chymicum; Quia philoſophi in turba meminerunt, imbibitiones faciendas iuxta proportionem duorum ad ſeptem, aut vnius ad tria, vt paſſim quoque à Chymicis hæc pondera inculcantur: Quæ duo & ſeptem nouit *Alanus*, verè perfectus Chymicus extitit; quemadmodum quoque *eius dicta* ſiue *liber Chemiæ*, ſatis ſuperque teſtatur, in quo *philoſophico* more *Theorica* intermiſcet *Practicis*: *Senem* introducit in Balneum, vt lauetur: Duplicem ignem ſtatuit philoſophicis neceſſarium, unum calidum & ſiccum, alterum humidum, qui eſt fimus equinus: Hũc omnibus aliis ignis generibus anteponit, ut meritò: In hoc enim ſterquilinio eſt plus arcani & myſterii, quàm vulgus Chymicorum intelligit: Hic eſt putredinis initium & cauſa ſine qua nihil mutatur aut oritur: *Equorum venter* ſecretum eſt maximum: In hoc ſe abſcondit noſter hydropycus, vt ſanitatem recuperet & ab omni aqua ad ſolem

Duo & ſeptem, chymica pondera.

Alani dicta.

Duplex ignis Alano.

Fimus equinus eiuſque vtili as in Chemia.

Hydropicus fimo & ſole curatur.

Fimi calorís vis.

ſolem ſe exoneret: Quid fimi calor poſſit, apparet in furnis *Aegyptijs Alcairi*, vbi ab antiquiſſimis temporibus, calefactis quibuſdam longo ordine furnis fimo incenſo multa millia ouorum gallinaceorum ſimul & ſemel excluduntur in pullos animatos, viuos & currentes: Huius fimi meminerunt omnes fere philoſophi cum gratulatione; inprimis *Calid* in lib. ſecretor: *Morienus*, qui ovillum eligit; *Lullius*, qui fimi equini & calcis viuæ æquas ſumit partes, vt reliquos prætercam: De fimi philoſophici dignitate & vtilitate meritò integer tractatus ſcribi deberet: Chymici quoque paſſim fimum equinum ſibi commendatum habent, dum iuxta *Lullij* mentem *lib. de Quinta eſſentia*, in angulis ſuarum ædium fimetum philoſophicum ſeruant, in quod ſua vaſa bene ſigillata tranſponunt, ibique per 40. dies, plus vel minus, relinquunt, & ſic materiam ad ſolutionem capeſſendam habilem reddunt: Sed his omnibus, ſi philoſophica tractent opera, hęc pauca verba in aurem aut potius mentem dixero, quod videant, vt ex omnibus fimetis optimum eligant, *& verè* PHILOSOPHICVM habeant; quod niſi fecerint, præter fætorem ex fimo nihil expectabunt: At quæ notæ ſint philoſophici fimi, quæris? Qui ab animalibus in montibus paſtis petitur: Herbæ enim quæ in montibus creſcunt, vt ſunt vegetiores & ſalubriores, ſic & animalia eas depaſcentia: Non abſque cauſa veteres medici *Italiæ* tabidos ſeu *Phthiſicos* incurabiles relegarunt in montem *Tabidum*, vt lacte animalium, præſertim aſinarum ac caprarum, vterentur, vt pote ſaluberrimis herbis ibidem nutritarum, ac aere ſicco vel potius temperato fruentes, longiorem ibi vitam ducerent: Sic peculiaris putredinis virtus eſt in mõtanorũ animaliũ fimis, quod forte cuiquã mirũ videatur: At diuerſitatẽ illi experiuntur fimorum, qui pro medicinis eos applicant vel propinant, vt in aureo

Verba in autem chymicorum attenda.

Notæ veri fimi philoſophici.

Fimorum in medicina vſus.

Galeni

Digitized by Google

Galeni emplaſtro,albo græco, fimo columbino, anſerino, ouillo,bubulo,pauonum, qui omnes ſua energia pollent & ad varios morbos propulſandos adhibentur. Altera nota à *Lullio* ponitur,lib.de 5.Eſſent. quod *Quinta eſſentia* poſita in eo fimo (philoſophico:) ſuauiſſimum colore & odorem accipiat: Quod à quibuſdam tentatum, non ita ſe habere arguitur: Sed illi nec Quintam eſſentiam veram nec fimum agnoſcunt,quod ſcire deberent: De quo ſatis.

Lullii ſophiſma ſapientes multos vexabit.

ISAAC HOLLANDVS, *Pater,Chymicus* fuit abſolutus, qui filium ſuum eiuſdem nominis in arte ea inſtituit, de quo teſtatur filius,quod ante eius tempora nemo quicquã de oleo & ſale philoſophorum ſcripſerit aut in lucem ediderit;at pater ex filio facilius agnoſcetur.

Iſaac H. l. pater chymicus.

ISAAC HOLLANDVS *Filius*, patre in arte non inferior, ſcripſit vernaculo, *Belgico* idiomate, diuerſa opera chymica, quorum libri duo de mineralibus ſunt typis impreſſi & latine redditi; De vegetabilibus in manuſcripto teutónico paſſim habetur: Libri minerales huius viri ſunt Gebri libris,diuerſis coctionibus & diſtillationibus, non abſimiles: Quid enim hic non coquit & recoquit, calcinat, ſoluit, congelat, amalgamat, miſcet, fixat, ſublimat & innumeris aliis modis tractat? *Vix Elephas tantos labores ſuſtineret*: Verum, nõ raro ſcintilla veritatis micare ſinit inter tot circũductionũ nubes,ne hæc prorſus negligatur & hydræ capita in nimiũ accreſcãt,hoc eſt,ne falſitatis ſophiſtica præualeat: Plurima tractat opã, vnũ poſt aliud, in quib⁹ ſubtili artificio vtitur, vt nimirũ indiſcretos & rudes ab arte excludat & in illis vulgaribus Chymicis laboribus detentos exerceat donec iudicio & experientia confirmati intelligant, quod non iſti cortices pro nucleo Chemiæ accipiendi ſint: Abſque labore nil præclarum acquiritur: Ita enim ordinatum eſt in totius mundi Oeconomia à ſummo illo

Iſaac Hollandus filius.

Iſaac coquit ut Geber primo aſpectu.

Iſaac plurima deſcribit opera.

Omne præclarum labore acquiritur.

reliquit, quàm multum documenti veriſſimi abſque vlla ſophiſticationis ſpecie illis, qui penitus ad eam attenti ſunt, præſtitit: *De patria* eius quis dubitare poſſet, eumque pro Italo præſertim illo *Iohanne Iouiano Pontano* accipere; (in qua quidem opinione ipſe aliquamdiu fui) Verum cum ille *Iovianus* nec nomine nec rerum tractatione cum hoc conueniat, neque idem eſt: Fuit quidem *Orator & poeta* bonus *ille Regi Neapolitano Alphonſo à ſecretis exiſtens*, at Chemiæ in omnibus ſuis ſcriptis ne vllam mentionem facit: Germanum itaque fuiſſe non dubitamus, cum id nomen in hac gente valde frequens & vſitatum ſit: Maneat itaque Germanus donec Gallus vel Italus, alteriuſve nationis, clariſſimè demonſtretur: Errores ſuos circa materiæ inventionem elaborationemque innumeros ingenuè fatetur, & quod non domi reſidens lectitandis libris acquieverit, ſed peregrinationi potiſſimum inſudârit dum ſic ſcribit: *Ego Iohannes Pontanus multas perluſtraui regiones vt certum quid de lapide philoſophorum agnoſcerem & quaſi totum mundum ambiens, deceptores falſos inueni & non philoſophos: ſemper tamen ſtudens & multipliciter dubitans veritatem inveni: ſed cum materiam agnoſcerem ducenties erraui, antequam veram materiam, operationem & practicam inueniſſem.* Hæc ille: Poſtquam multa utiliſſima & neceſſaria ad artem ingenuè tradidiſſet, tandem ignem quendam mirabilem, ſine quo nihil effici poſſit, deſcribit: *Hic ignis*, inuentu difficilimus, poſt aliarum rerum cognitionem, ferè omnes ab arte fugat arcetque: Eſt autem hic *ignis abſque flamma*, at non ſine luce; habetque qualitates quatuor Elementorum quæ diutiſſimè abſque extinctione perdurant: Nonnulli tradunt in ſummis montibus, qui expertes ſunt omnium ventorum conſervatum eſſe ignē annuo temporis ſpatio ſub cineribus tectum: At cineres

Pontanus non eſt Italus ille.

Brugman.

Pontani errores circa materiam.

Ignis philoſoph. à Pontano deſcriptus.

Ignis phil. notæ & ſigna

In Atho, Olympo.

Cardan de ſubtil. annotat.

Digitized by Google

fuiſſe non ex qualibet materia, ſed ligni iuniperini: cuius quoque meminit *Roſarius philoſophorum* tanquam ignis maxime perdurantis: Verum non adfirmavero, philoſophorum ignem eſſ huiuſmodi, quamvis huic non ſit diſſimilis: Vterque enim abſque flamma: Vterque in ſummis montibus delitèſcens non extinguitur: Vterque quid pinguedinis ſulfureæ obtinet: Omnium Chymicorum primaria intentio ſit in hoc igne inquirendo: In ignis enim regimine potior pars artis conſiſtit: Vtque *Mercurius* & *Vulcanus* omnes præceptiones & leges AEgyptiis præſcripſerunt, ſic iidem nempe MERCVRIVS & Ignis tot & tanta volumina Chymicis dederunt, vt nimirum vterque inde agnoſcatur: Hinc paſſim illa inculcantur; *Si ſcis ignem, Mercurius tibi ſufficit*: Item, *Azot & Ignis artem complent*, ſi præparatio ritè anteceſſerit: Mercurius nonnunquam aqua vocatur, *Deuſque AEgyptius*, & *Ignis, Perſicus*; Vter horum eſt potentior aut vtilior? Certe ignis abſumit aquam & in aliud elementum, nempe aerem transformat, dummodò à contactu mutuo abſtineat, & aqua extinguit ignem: Inter hæc duo elementa perpetua inimicitia eſt, quæ reconciliari & componi debet, vt Perſæ & Ægyptii à bello abſtineant, fœderaque æternæ amicitiæ ineant & conſeruent: Viliſſima eſt materia, quia aquea, precioſiſſima, quia ignea: *Ignem*, de quo hic ſermo eſt, *poeta vocant Pythonem* (quia eſt putrefactionis) ab Apolline philoſophico ſagittis interemptum, *AEgyptii Typhonem* (transpoſitis literis) qui *Oſiridem* occîdit & in partes minutas diſcerpſit: *Ex Typhone & Echidna* (quæ eſt anguis aquatica) numeroſa at monſtroſa ſoboles nata dicitur, nempe *Cerberus, Chymæra, Sphynx, Hydra, Hecate, Geryon & eiuſmodi alij*, de quibus alias à nobis dictum eſt: Hic eſt ignis *Chemia inſtru-*

Philoſophorum ignis cui non diſſimilis.

Mercurius & ignis præcepta dederunt Chymicis.

Deus Ægyptius an Perſicus potent. er.

Perſa & Ægyptii inter ſe reconciliandi ſunt.

Ignis phil. quis poetis & Ægyptiis.

ſtrumentalis, quo res ſuas tractabiles faciunt, quemadmodum videmus carpentarios igne ligneam materiam incuruare & in formam, quam velint, redigere, at ſuperficiali & lento ex leuiori fomite incenſo: Hic eſt philoſophiæ occultæ malleus, ſecuris, & quod mirum, aqua, pluuia, & cauſa ſine qua non: Vt enim malleo & ſecuri materiæ inducitur forma, & aquâ omnis munditiés præſertim pluuia abluitur, ſic igne philoſophico idem contingit: Philoſophi enim, vt eſt in Roſario, *comburunt aqua & lauant igne*: ſed ad alium.

Ignis inſtrumentum Chemiæ.

Ignis ſecuris & malleus philoſ.

IOHANNES DE PADVA *Germanicus* ſcriptor magnum commentarium de hac arte edidit, in quo ſe artificem non ſine inuidia demonſtrauit: Omnia enim diligentiſſime ad vnguem proſecutus eſt, ita vt etiam in tenuiſſimis ſit occupatiſſimus, quomodo vitra imponenda, obturanda, ſigillanda, aliaque omnia manuaria artificia tractanda ſint, tanquam in his ars conſiſteret: Inter tãtam palearum copiam tamen aliquid tritici abſcondit, quod vix agnoſci poteſt, niſi ab artis optimè gnaro: *Regem dicit accipiendum, occidendum & laniandum*, eiuſque viſcera eximenda vna cum excrementis, quæ bene abluenda ſint, & iterum cõponenda, tum illum reuicturum magis iuuenẽ & fortiorẽ in omnibus: Sed nõ facile per violentiã aut vim manifeſtã eũ extingui aut interfici; Ideoq; in balneum introducendum, in quo ſi maneat aliquãdiu, in ſõmnum incidere ſuauiſſimũ, quo præoccupatus demum ſuperari queat: Membra autẽ ei⁹ in hoc balneo ita emolliri & ꝯtabeſcere, ut ab invicẽ ſeparabilia fiant: Aquarum virtutes mirabiles & innumerabiles exiſtunt; at nulla mirabilior eſt aquâ balnei hui⁹: De *fõte Hãmonis Iovis*, q apud *Garamantas*, ultra *Cirenẽ* in *Africa* ſolitudinib⁹ ſiccis & ſolis æſtu torridis fuit, ſcribunt, ꝙ die frigidiſſimas, nocte verò calẽtes fuderit aquas; deqb. Ouid

Iohannes de Padua Chymicus.

Rex Chymicus balneo lauandus & in ſoporem ipſã que necem reducendus.

Regis membra contabeſcunt balneo.

Fons Hammonis eiuſq; mira natura.

--- medio tua, corniger Hammon,
Vnda die gelida eſt, ortuq́; obituq́; caleſcit.

Aqua phil. cal. & frig. His aquis philoſophicæ lymphæ non ſunt abſimiles, quippe quæ ſint calidæ & frigidæ, prout ſol ad eas propius vel remotius accedit: Hoc balneum fons eſt Ciſſuſa, in quo *Fõs Ciſſuſa.* obſtetrices *Bacchum* infantem lauerunt, authore *Plutarcho* in *Lyſandro*: Hic eſt *Chryſorrhois* fons apud *Troezenios*: *Chryſorrhoïs.* Hic eſt fons *Salmacis in Caria*, qui viros effœminat & molles reddit: *Salmacis.* Quamprimum enim *Rex* in eum ingreditur, ab eo transformatur & in aliam temperamenti ſpeciem reducitur: *In Vngaria Therma ad Strigonii oppidi inferioris muros.* *In Vngaria,* vbi ſunt variæ thermæ, ad muros Strigonii, aqua eſt tepida ſub camurato fornice concluſa, quæ ingredientibus & lauantibus valde accepta eſt (vt ipſe ſæpius illam intraui) verum ſi quis peregrinus iis ſe lauare velit, qui ſolus ſit, neceſſum eſt, quod veſtes ante veſtibulum deponat in loco ſicco; nam intus, vbi aquæ *A.C. 1603. Octob ri. Balneatio lethalis peregrinis.* ſunt, non poteſt: Hinc ſi ſummani aut veſtrum fures adſint & clanculum eas auferant nudus ille in balneo pernoctare cogitur, quod ſi faciat, ſomno corripitur, in quo extinguitur, nec vnquam vllus euadit. Huic Balneum Regis maxime aſſimilatur, de quo huc vſque diximus.

Iodocus Greuerus presbyter, Chymicus. IODOCVS GREVERVS *Presbyter tractatum* quoque edidit in Latino doctiſſimum, vt artis veritatem ſuo quoque Talento aliis per manus quaſi traderet: Ad hy-*Greueri requiſita Chymica.* potheticam operis ſui delineationem requirit *Solem, Lunam Mercurium* (at hæc omnia phyſica) *floreſq́; antimonij*, cui magnas laudes attribuit: Quæ quidem veriſſima ſunt, *Tria obiecta in Eleuſiniis ſacris præter Creatoris Solis, Lunæ, & Mercurii imagines.* ſi philoſophice intelligantur: Illa n. tria omnes philoſophi cõmendant, vt multis teſtimoniis demonſtrari poſſet, ſi opus foret; Hæc tria in Eleuſiniis ſacris, quorũ ſuperius lib. 3. meminimus, veluti viſibilia monumenta, circumgeſtantur: In cœlo Mercurius planeta à latere Solis nunquam

recedit

Digitized by Google

recedit, rariſſimè vltra octo gradus, ſic in arte Chymica Sol Mercurium ſemper ſibi comitem adiungit: Luna vero omnem à ſole ſplendorem & virtutem recipit: *Author clangoris buccinæ* de luna philoſophica pulchra quædam ænigmata proponit in hunc modum: *Ptolemæus in Almageſto dicit: Quia Sol non calefacit terram, neque eius virtutem terra imprimit, niſi mediante Luna, quæ inter alia ſydera magis Solis lumen & caliditatem recipit, tanquam medium inter Solem & Terram. Quare, vt dicunt philoſophici, duo ſunt impedimenta, quod vnum virtutem ſuam alteri non imprimit, ſcilicet diſtantia remota & medium interueniens: Et ſic eſt ibi inter Solem & Terram quia Sol lõgè à terra diſtat & quia ibi Luna mediat: ſic quoque in arte noſtra Alchymiſtica Sol tincturam ſolam non perficit, niſi mediante Luna, quia remote diſtat, cum ad ipſam ſubtilitatem nondum, vt tingat, peruenit, & etiam propter ipſa media, ſcilicet denſitatem & groſsitiem: Quare neceſſariò requiritur ibi Luna, ut ipſum Solem ſubtiliet, rarum & volatilem faciat & eius impuritatem ſegreget: Cum ipſa magis ſuo lumine egeat & natura alijs planetis, id eſt, metallis: Ergo dicit Hermes & Ariſtoteles de Planetis: Sol pater eius eſt, Luna mater exiſtit. Ergo Luna mater & ager in quo ſolare ſeminari debet ſemen, & ſic non indigemus alio ex quo lapis noſter & alchymia noſtra fiat, quam Solis & Lunæ.* Hæc ex dicto authore: Ad quem ſcopum omnia tendunt philoſophorum ſcripta. Inter alia *Greuerus* arborem philoſophicam deſcribit, prout illa per naturam producitur: Cuius radix ſit Mercurius, truncus & rami, *Saturnus, Iupiter, Venus & Mars*, flores, *Luna & Sol* quaſi fructus. Quemadmodum iam inſitione arborum proceditur, ſic quoque in hac arte. Hanc eſſe arborem ait, quæ aurea mala geſtat, in *Heſperidum* hortis cuſtoditam à *Dracone* horribili, *Typhonis* & *Echidnæ* filio, cuius fructum dracone occiſo ſi quis adipiſci poſſit, eum votis ſuis fruiturum. Quadruplicem quoque ignis variationem ponit, vt-

Sol & Luna cœleſtes cũ terreſtribus comparantur.

Greueri arbor philoſophica.

Digitized by Google

pote primum gradum balneorum, ſeu putredinis, cineris, arenæ & flammæ ſucceſſiuos reliquos.

Duo ſecreta Greuerí nõ reuelanda.

Verum licet hic author in omnibus ſit candidus & perſpicuus, tamen ipſe fatetur, quod duo celauerit, quæ iuramento obſtrictus ab alio ſacerdote Seniore, à quo artem didicerit, nulli aperire promiſerit: Quæ duo inſpirante Numine à quolibet ipſo indaganda & reperienda ſunt & ſub anathemate prohibentur ab omnibus philoſophis nullo ſcripto aut dicto alteri manifeſtari; veluti apud Iſaacum, Roſarium philoſophorum, & alios quamplures, tales execrationes & cõminationes, pœnæque diuinæ illis, qui hæc duo arcana patefecerint vulgo, propoſitæ, ſæpiſſimè occurrunt: De his duobus, quantũ nobis poſſibile eſt & licet, pauca quędam adijciemus: Primum videtur eſſe lapis quidam *Indicus*, magnetinæ virtutis, qui alium lapidem ad ſe trahit, diciturque *Pantaura*, cuius mentionem fecimus lib. 1. ſub Brachmanis philoſophis: Hic lapis etſi non nomine, re tamen idem eſt aut certè, effectu, cum lapide *Aquilæ*, qui alium lapillum in ſuo ventre continet: Hunc lapidem à multis vendi exiguo precio, non genuinum, ſed verum à pauciſſimis agnoſci conſtat: At quid lapis, inquies, ad aurificium? Reſpondeo; Annon aurum ex duriſſimis lapidibus enaſcitur, vt patet in pyrite, Cadmia, granatis & lapide Lazuli: Quid durius his ſingulis, nihilominus auri ſunt feraces: Sic vera *Pantaura* auri virtutem ſeminalem in ſe habet, quæ eſt pater operis, veruſque ſol philoſophicus: Hunc ſi quis inquirat lapidem, non opus eſt vt in *Indiam* proficiſcatur, ibique montana ſcrutetur, cum volatilia, vt loquuntur philoſophi, eum ad nos deferant; per volatilia autem hic non minutas aues, ſed maiores quaſque intelligunt, forte etiam veliuolas naues: Alterum, aqua auri eſt, quæ eodem ante dicto loco exprimitur: Hæc magis

Primum ſecretum non reuelandũ.

Pantaura lapis.

Lapis Aquila.

[Aur]um ex lapidibus educitur duriſſimis.

Pantaura ſol philoſophicus.

magis aurifera eſt, quam ipſe *Idaſpes Indiæ*, *Pactolus Aſiæ*, *Tagus Hiſpaniæ*, aut *Ganges*, *Arimaſpus*, *Hermus*, *Padus & Aurigeus*; non quidē actu, ſed potentia. Hinc eſt, quod auro non miſceatur, vti nec cæteræ aquæ, per minima, ſed illi in ſuperficie ſaltem adhæreat.

Secundum ſecretum nō reuelandū.

Aqua auri.

Hæc aqua auri non inuenitur in puteis aut locis profundis, ſed in altiori loco: In Inſula quadam Fortunatarum, *Ferro* dicta, deguntʼ homines, etiamſi per totam terram nō gutta dulcis aquæ reperiatur, idque quaſi miraculoſe: Sunt enim arbores ibi quamplures, ex quarum folijs certo tempore deſtillat aqua clara & dulcis, copioſa, qua vtuntur incolæ: Illorum itaque aqua vt in arboribus producitur, ſic philoſophorum in altioribus mundi partibus: Qui iam nouit quæ & quales ſint mundi partes, quæ altiores, quæ depreſſiores, facile ibi aquam inueniet, quę tamen aquæ pluuiæ non commiſcetur, ſed in ſua ſubſtantia imperturbata permanet: Videmus enim quandoque in confluentia fluuiorum, quoſdam ſuam propriam aquam longo decurſus ſpatio, vt ab inuicem ex colore dignoſci poſſint, conſeruare: Hæc aqua, licet auri dicatur, non tamen eſt eius coloris aut eſſentiæ, ſed trium fluuiorum vires exprimit, nempe *Melæ*, *Bœotiæ*, qui potos greges, ſi albi ſint, nigros facit (quemadmodum etiam *Cratis* fluuius) *Cephiſi*, qui ex nigris albos reddit (vti & *Sybaris*) & *Xanthi*, *Phrygiæ*, qui rubeum colorem animalibus conciliat: De *Stygia* quadam aqua tradunt, quę in ſola vngula mulę conſeruari poſſit, cum cætera vaſa omnia penetret & conſumat: ſic hæc aqua in nullo vaſe, niſi metallico cuſtoditur; & quo metallum ſit compactius, eò melius: Quæ de duobus *Greueri* arcanis, non aperiendis omnino, nec operiendis omnino, dixiſſe ſufficiant.

Aqua auri vbi inuenitur.

Miraculoſa aqua in Fortunata Inſula.

Aqua auri habens 30. fluuiorum vires.

Aqua auri in metallico vaſe cuſtodienda.

LAMB-

Lambſpringius. LAMBSPRINGIVS, *ex nobili familia* ortus, vt ipſe de ſe adfirmat, rythmos quoſdam *Germanico* idiomate acutiſſime ſcripſit, quibus tanquam emblematicis figuris totam artem, licet ſuccinctè, depinxit, vt quilibet & oculis & mente inueniat, quo delectari poſſit: Philoſophiam fatetur ſe legiſſe & intellexiſſe, præceptorumque eruditione fundamentum attigiſſe. In quo veritatem dicit: Reipſa enim quod hic aſſerit, in ſequentibus figuris comprobat; in quibus duos piſces in vno mari, feram nigram in ſylua, ceruum & vnicornem in nemore latere, ait, qui capiendi, irretiendi & vniendi ſint; Item, duos leones vtriuſque ſexus, lupum & canem, duaſque aues in ſylua inueniri tradit, quæ inimicæ mortales in amicitiam reducendæ & perpetuo concordiæ vinculo colligandæ ſint: Reliqua eius emblemata ſuo ſpectentur loco: Quid vero intelligatur per hæc duo, quorum vnum ex oriente, alterum ex occidente prouenit, cuique per ſe patet: Duæ aues enim ſunt duæ aquilæ à Ioue ex Delphis emiſſæ ad circumuolandum contrario motu terrarum orbem: Cuius rei declarationem Author conſilij coniug. Solis & Lunæ ex Ariſtotelis Epiſtola adducit hoc modo: *Quod huius artis duo ſunt lapides principales, albus & rubeus mirabiles natura: Albus in occaſu ſolis incipit apparere ſuper facies aquarum abſcondens ſe vſque ad mediam noctem & poſtea vergit in profundum: Rubeus vero ex oppoſito operatur, quia incipit aſcendere ſuper aquas in ortu Solis vſque ad meridiem & poſtea deſcendit in profundum.*

Emblemata Lambſpringii.

Duæ aquilæ Delphis emiſſæ.

Duo lapides, albus & rubeus.

Duo lapides gratis à Deo dati. *Iſaac* & *Arnoldus*, varijs in locis teſtantur, quod *Deus* dederit duos lapides, vnum ad album, alterum ad rubeum; gratis, qui haberi poſſint abſque precio ea quantitate, qua quis velit, & addit *Arnoldus*, neminem ideo rogandum eſſe: At *Maria* dicit, vnum comparari, alterum inueniri in mon-

Digitized by Google

monticulis: Hæ ſunt illæ feræ, quæ nobis capiendæ; Hi ſunt inimici, qui reconciliandi: At quibus arbitris aut ſequeſtris? Certè duo ſunt, ſæpe memorati, *Mercurius* & *Vulcanus*: Ille non abſque cauſa caduceum ſerpentibus binis, mare & fœminâ circumcinctum geſtat, diuerſæ & contrariæ virtutis; Hoc enim vigiles in ſoporem coniecit vel ſolo tactu, ſomnolentos in vigilias; imo reduxit diſcordes in concordiam, animas mortuorum in corpora, quas inde quoque eduxit: Hoc enim *Mercurij* potiſſimum eſt officium, vnde deorum terreſtrium aut ſubterrenorum, potius quam cœleſtium dictus eſt miniſter & nuncius, qui intermedius currat: Hic, inquam, ſuâ illâ miraculoſâ virgâ concordiam ſtabilem inter hoſtes internecinos faciet & confirmabit.

Mercurij caduceus qualis.

Mercurius facit concordiam inter inimicos.

Alter, vtpote *Vulcanus*, nolentes volentes coniunget, & vi, ſi opus ſit, ligabit: Nouimus enim diffidentes in electione vnius concordibus votis, incluſos loco anguſtiori cogi & adigi ad vnionem: Ita & *Lemnius* ille inditos ſuo vaſculo vrget & vrit, donec nil niſi ynum quid affectu & effectu viderit.

Vulcanus cogit diffidendes ad cõcordiam.

Quibus tres *Anonymos Germanos* adijciemus, ne & illi vt abſque nomine, ita abſque encomio ſeſe digno tacitè prętereantur: Horum primus eſt

Author Roſarij magni philoſophorum, quem ex rythmis *Germanicis* paſſim inſertis clariſſimè conſtat fuiſſe Germanum: Hic collectanea ex optimis quibuſque auctoribus collegit, quæ ita in ordinem diſpoſuit, vt continua videatur oratio: Sunt autem inter multa allegorice & tropice dicta quædam ad nucleum artis ſpectantia, non contemnenda, quæ ſi quis, veluti roſas ex ſpinis, caute colligere nouit, floſculos habebit, quorum fragrantia intellectus cuiuſque mirifice illuſtrabitur; Summam totius artis alle-

Author Roſarij phil. Germanus.

Digitized by Google

Figura bicipi Roſarii artis ſummam continet.

gorica deſcriptione per rythmos germanicos & figuram bicipitem maſculinæ & fœmineæ faciei, in dextra ternos angues, in ſiniſtra vnum tenentem adpictam expreſſit. Hi rythmi cum in Latino non extent & ſint non iniucundi, veritatique propinquiſſimi, ſic ſe habent:

Hic nata eſt Imperatrix ditiſſima,
Quæ magiſtris vocatur ſua filia:
Augetur, donaturque multis liberis,
Qui immortales ſunt, purique à maculis:
Regina hæc mortis tenetur odio
Et paupertatis eſt fugax auxilio:
Auro, nec non argento præſtat & gemmis, — *Vires Medicinæ.*
Et omnibus, quæ proſtant, medicinis:
Nihil ei confertur in terra ſolo,
Hinc gratias referimus cœli DEO:
Ego nudata fœmina (heu) cogor vi,
Infelix erat corpus priſtinum mihi,
Non ante mater ipſamet comparaui,
Quàm ſecundò in lucem edita fui:
Tunc vires cœpi omnibus pares herbis,
Et medicata ſum feliciter morbis:
Filium ſpectans meum deſiderio, — *Mater appetit filium.*
In vno loco congreſſa cum illo.
Poſtquam ingrauidata ex eo fui, — *fit grauida,*
Et partum infœcundo cliuo edidi,
Virgo manens, vt prius facta ſum mater, — *Manens virgo,*
In actionibus meis hinc ridear,
Quod filius patrem meis ſe præſtitit,
Hoc ipſe Deus prouide ordinauit:
Mater, quæ vtero fuit me enixa,
Mundanam in lucem per me eſt edita:

Vnum

Digitized by Google

Vnum notandum, naturaliter iunctum
A montibus prrfectè manet abditum:
Ex quo quaterna copulantur in vno
In lapidis completo magiſterio;
Et ſena conſiderata tripliciter,
Reducta in vnum eſſentialiter.
Si quis hac mente perſcrutabitur ſua,
Huic eſt à Deo conceſſa potentia,
Cunctorum morbos qua propulſet generum
In metallorum ſorte atque hominum:
Id abſque Dei nutu nemo peraget,
Et non niſi qui ſeſe benè agnoſcet:
Ex terra mea oritur fonticulus,
Vnde propagatur rurſum duplex riuus,
Quorum vnus decurrit ad Orientem,
Alter fluxu properat ad Occidentem,
Hinc aquilæ binæ miſſæ cremant pennas,
Et pratinus ſic nudæ cadunt in terras:
Poſt hæc plumis vice donantur altera.
Illi obediunt terra Sol & Luna:

Fonticulus ex terra. Riui in contrarium currentes. Aquilæ duæ.

Author Dialogi Germanici inter aurum & lapidem, iuramento proteſtatur, ſe veritatem eloqui & nudam verbis proponere: Hæc autem eius eſt intentio, vt probet diuerſis modis & rationibus, aurum commune non eſſe aurum philoſophicum, ſed hoc longe aliud agnoſci: Lapis ab auro venenoſus vermis vocitatur; Mercurius verò communis ab auro pro teſte adducitur, quod nimirum ex Auro & Mercurio totum fiat opus, ſed à Lapide, vt volatilis & inutilis reijcitur: Lapis adfirmat in ſeſe eſſe aurum philoſophicum & non in alio, ſeque Dominum Tincturæ verè à philoſophis dici, aurum autem omnes decipere, quotquot in eo laborent; cum verò à verbis ad

Author Dialogi inter aurum. Aurum cõmune non eſſe aurum philoſophicum.

ad violentiam Lapidi inferendam reliqui duo conuenirent, à Lapide abſumpti ſunt: Qui ſane philoſophus digniſſimus eſt lectu & profunda conſideratione, ſiquidem mens eius in centro abdita, licet ſtylus in ſuperficie peripheriali hæreat. De lapide, quod ſit draco, ſerpens, vipera & venenoſitatis particeps, cōſentiunt philoſophi, at poſt præparationem neminem eius veneno intoxicari, ſed potius intoxicatos omnes curari Theriacâ inde factâ: De auro communi iidem teſtantur, quod non ſit aurum ſuum: Author auroræ id ex aliis demonſtrat cap. 16. *Auro*, inquit, *communi Philoſophicum dicitur ſimile, ut Philoſophus teſtatur, dicens; Præſentes & præteriti non fecerunt aliquid, niſi ex auro aurum, & ex argento argentum: Non tamen aurum illud vel argentum fuit vulgi: Eſt autem philoſophicum aurum, quod non emitur precio magno, ut Alphidius dicit: Scitote, quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus non emendum magno precio poſuit; quoniam in via ejectus invenitur; ut à paupere & divite haberi poſſit; ut ſcilicet ratione & ſcientia ad eum quisquis poſſit leviter pervenire. Et Morienus ait: Omnis res, quæ magno emitur precio, mendax eſt, quoniam modico hujus gummæ & paulò auro multum emimus. Et Senior dicit: Aurum noſtrum non eſt aurum vulgi, quia ſequitur dealbatio, ut ibi dicitur: Dealbate aurum: Hoc igitur aurum cum dealbatum fuerit poſt nigredinem ſuam, eſt tinctura. Et iterum, commiſcete aurum cum auro, hoc eſt cinerem cum aqua, vel, ſeminate aurum in terram albam foliatam, quæ & tertia terra, quæ eſt auri, tingit Elixir. Et hæc eſt magneſia alba perfecta & non rubea. Inde ex auro philoſophico non fit aurum ſed argentum, ut turba philoſophorum teſtatur, dicens. Scitote quòd niſi dealbetis (ſcilicet aurum noſtrum) non poteſtis rubeum facere, eò quod duæ naturæ nil aliud ſunt, quam album & rubeum. Et paulò pòſt. Ex hoc patet, quod Aurum philoſophicum non eſt aurum vulgi, nec in colore, nec in ſubſtantia. Ideo dicitur, quod non lætificat cor hominu*

Lapis qualis, ante præparationem & poſt.

Aurum philoſophicum non eſſe aurum vulgi.

Aurum philoſophicum nō lætificat cor hominu.

minis & argētū ſimiliter ſed illud, quod extrahitur ex eis eſt alba & rubea tinctura vera fixa, viua perſeueratiua, coloratiua, perpetuatiua, ingreſſiua, penetratiua perfectiua, omnib. metallis permixtiua: Illa hominē lætificat, & cor hominis ſanat, vt Senior dicit, & reddit hominem hilarem & iuuenilem facit & vigoroſè corpus conſeruat. Hæc ille. Sic Roſarius: *aurum purum*, inquit, *deductum eſt per examen ignis in corpus firmum & fixum, & cum eo amplius fermentare omnino impoſſibile eſt apud philoſophos, niſi habeatur materia prima metallorum, in qua reſolvatur aurum in primam materiam & in elementa miſcibilia: Recipiamus ergo illam materiam, vnde erit aurum; & mediante artificio deducitur in verum fermentum philoſophorum. Et mox: Alius philoſophus: Ex perfecto nihil fieri poteſt, quoniam rerum ſpecies perfectæ in ſua natura non mutantur, ſed potius corrumpuntur, &c.* At hæc quilibet acri iudicio metiatur & diſcernat.

Tinctura lætificat cor hominis.

Cum auro puro nihil fermentari poſſe.

Author quoq; Rythmorum aliquis eſt haud vulgaris, qui figuram appictam quaſi exponit huiuſmodi: ſeptem metalla ſuis characteribus ſuperius ponuntur cum manibus vtrinque: inferius, Leo, Aquila & ſtella quædam cathenatim colligātur cum ſigno appoſito globi terreni; Circulus ambiēs habet verba: Viſitabis interiora terræ &c. Huic ſua laus non inuidenda eſt: verus enim, etſi incognitus, author eſt: Verum ne negligamus illum, qui omnium Germanorum recentiſſimus, in tam indoctorum, quam doctorum ore, ſcriptis, celebratione & imitatione eſt; atque hic agnoſcitur & vocatur.

Author rythmorum Germ. cum figura.

PHILIPPVS THEOPHRASTVS PARACELSVS, cuius nomen adeo increbuit hoc noſtro ſeculo, vt non ſolum lippis & tonſoribus, quod dici ſolet, ſed etiam Empyricis, circulatoribus, Alchymiſtis deceptoribus, cerdonibus, fabris & operariis pleriſque, ne dicam pharmacarios & medicos, præſertim Germaniæ, innotuerit. Hunc virum, qui

Philippus Paracelſus.

Digitized by Google

apum mel in os ingeſſit, eo augurio, quod dulciſſimus & diuinus eloquio futurus eſſet, quod & accidit, ideoque ipſe *Theophraſti*, quaſi diuina loquentis, nomen vulgo meruit: Ille eſt generoſus ſui præceptoris *Ariſtotelis* Equus, quem freno indigere, alios calcaribus, dixit; qui ſcholam Peripatheticam propagauit ſibi ab *Ariſtotele* teſtamento conceſſam, qui hiſtoriam vegetabilium & terræ foſſilium valdè memorabilem edidit: An iam noſter *Bombaſtus* eiuſdem cum eo ominis fuerit, cum nominis voluerit, mihi ignotum eſt: Dicamus hunc eſſe diuiniloquum, at non in Latina, nec Græcanica lingua: In materna itaque ac vernacula, Heluetica, quæ multis non adeo polita auditur: Sed reſpondeo pro *Theophraſto*, quod reſpiciendum ſit ad res, & non ad linguam: Si res ſint diuinæ, quas tractauit, ſufficit, ſi non diuino eloquio protulerit eas: Aureolum quoque ſe æſtimauit, fortè propter eius artis ſcientiam, vel etiam ob doctrinam diuinam; Diuina enim & aurea in maximo ſunt cenſu, illa cœleſtium, hæc terreſtrium, ſumma: Deauratus itaque eſt, diuiniloquus & ex tranſcendentibus ſupra communem hominis naturam ſeu captum: Vnde non immeritò illo nomine gaudere debuit: Et fuit illi licitum nomen mutare, cum id factum ſit abſque alterius præiudicio, præſertim ſi id fiat cum eius bono aut honore: Cauſam eius facti alij non in arrogantiam, ſed in nouæ doctrinæ, quam ipſe prolaturus erat, commendationem transferre poſſunt; *De Secundo*: Germanicè ſcripſit, quia Germanus, fortè in gentis ſuæ honorem & quod alijs nationibus inuiderit theſaurus ſuæ eruditionis: Popularis auræ an ſitibundus extiterit, ignoro, ſanè ſuperbus non fuit, qui potius habitu Heluetici militis, quam tanti Doctoris toga

Ariſtoteles freno indigere dixit Theophraſtum.

Bombaſtus an Theophraſtus ſeu diuiniloquus.

Reſponſio pro Theophraſti eloquentia.

Aureolus cur dictus ſit Paracelſus.

Paracelſus cur Germanicè ſcripſerit.

In verbis non fuit, ſe[illegible] ſpiritus.

medici huic *Heluetico Theophraſto* in medicinis experientiſſimo, inque curationibus feliciſſimo intentarunt: Secundo, non potuit ſemen melioris medicinæ in agrum ſeu mentem diſcentium ſeminare, niſi prius à gramine & lolio terram arando, vertendo, lyrando, occando & quaſi innouando præparaſſet: Obiurgatio, criminatio & comminatio itaque Theophraſti, quas medicis intendit, nihil aliud ſunt quam aratio, verſatio, lyratio, occatio illorum aurium durarum & voluntatis iniquæ, in quas novam medicinam inſpergere appetit: Si quis pro lignea domo marmoream conſtruere velit, annon hic opus habet, vt ligneam à fundamento vſque prius deſtruat, & deinde marmoream ponat? Stratonicus inſignis cytharœdus duplicem mercedē poſtulauit ab iis diſcipulis, qui iam prius in ea arte ab aliis erant (ſed perperam) inſtructi, nempe vnam pro dedocendo, quæ mala didicerant, alteram pro docendo meliora progymnaſmata: Sic Theophraſtus in deſtruendo & dedocendo incongrua non minus laboris habuiſſe videtur, quàm in conſtruendo & docendo magis convenientia medica: Sed nos quoad medicinalia eius hic arbitrium nullum ſtatuemus, eaque cuique liberè diiudicanda relinquimus: Verum, vt veritas patefiat, Bernhardi Penoti, ſenis emeriti iudicium, forte non temerarium, nec nimis calidum, in tanta ætate, audiatur: Hic in libro ſuo denario medico Paracelſum plagii maximi accuſat: *Tria* inquit, *illa principia mercurii, ſulfuris & ſalis eum à verbo ad verbum ex opere vegetabili Iſaaci Hollandi deſumpſiſſe, ſic & doctrinam de ſeparatione quatuor elementorum: De gradationibus medicinarum, ab Arnoldo: Archidoxa à Raymundo Lullio ex ſua arte operatiua: De arcanis à Rupeſciſſa: Nihil prorſus à ſe ipſo, praterquam vitia & maledicta: Synonima, quibus vtitur à doctiſſimo domino Garlando Anglo tenet: A Trithemio varia: Si quis*

Criminatio Paracelſi quid.

In dedocendo duplex merces.

Bernhardi Penoti ſenis iudicium de Paracelſi libris.

Plagium Paracelſo aſcribitur.

Nn attentè

attentè Arnoldum legerit & Ruymundum in arte operatiua, animadvertet Paracelſum iſtorum virorum truncâſſe & ſibi vendicaſſe ſcripta: Legite Landfrancum, animadvertetis Paracelſum ab eodem ſuam Chirurgiam deſumpſiſſe Cur non citat Arnoldum capite de Paralyſi, de Galbaneto ſuo, deſcripto libro de morbis Tartareis? Plura alia ſunt, quæ doctis viris relinquo inveſtiganda: Pertæſus vitæ præſentis aperio vobis ſtudioſis viam, qua poteritis ad meliora & faciliora peruenire, & alium Eliam artiſtam expectare nolite, præter Iſaaci Hollandi opera. Hactenus Penotus. Hæc an ita ſe habeant, quilibet ipſe diſpiciat & inveſtiget. Alii hoc ſi ita ſit, vituperabunt inſtitutum, Paracelſumque Auctoritate ſua in cuius poſſeſſione, temporis præſcriptione diuturna extitit, tanquam ſenes de ponte deturbabunt: At nos id factum, niſi ſit dubium & illi falſò imputatum, excuſari, in tanti viri honorem, poſſe opinamur: *Hippias Socratis* diſcipulus, cum aliquamdiu eum audiuiſſet, per aliquot annos peregrinatus, poſt rediens Socratem eadem legentem & tractantem miratus eſt, cui ſapiens ſenex, *Ego*, inquit, *eadem de iiſdem ſentio, & dico*: quaſi innueret, eſſe vnam veritatem in rebus naturæ, quæ nouitatem aut diuerſitatem non admittat: Idque veriſſimum eſt: Quod ſi itaque in rei veritate Paracelſus conſentiat iam cum vno circa vnam materiam, iam cum alio circa aliam, eamque ſibi applicet (cum veritas vt palma in medio poſita ſit, arripiat, qui poteſt) annon rectè feciſſe ſtatuetur? Hoc enim indubitatum eſt, non vni Deum omnia dediſſe, & veritatem eſſe opertam ſub denſis tegminibus opinionum & vanitatum, pro quibus vix reſpirare, nec lucem adire queat: Quod ſi ſic, quærenda bona, vbi inuenienda, & veritas omnibus angulis inueſtiganda: Non rarò & molitor

Excuſatio Plagii Paracelſi.

Veri eadem ſemper eadem:

Socratis eadem de iiſdem ſemper docuit.

litor eſt opportuna loquutus: Imitanda eſt veritatis inve-
ſtigatori diligens apicula, quæ non reperit mel in v-
no loco fruſtratim, at ex millies millibus floſculis con-
gerit in vnum fauum, vnde fit mel & cera; idque lau-
di cuique ducitur non immerito: Cur igitur Thephra-
ſto hoc ſit dedecori, quod ab aliis mutuatus ſit, quo
multis ſequentibns prodeſſe potuit? *De Tertio*: *Sunt*,
qui illi in medicinâ, præſertim chirurgiâ multum tribuant,
prout reuera meritus dicitur, at in verâ Chemiâ ne tan-
tillum, iique vtuntur his rationibus; primo, quia ipſe 1.
Chemiam multis in locis ſuorum ſcriptorum eludit, di-
citque Chymicos inſanos triturare ſtramen inane: Se- 2.
cundo, quia præcipui eius diſcipuli nullo fœlici in Chy-
micis ſucceſſu vſi ſint; Duo magis non ſint pro exemplo
vnus ipſi ſemper, dum eſſet Baſileæ familiariſſimus ad-
fuit profeſſione Theologus, at Chemiæ non minus de-
ditus, homo quatuor literarum, nempe A. B. C.
D. qui poſt mortem Paracelſi libros in Valle Oeni
quæſiuit in cauis arboribus & inuentos, vt aiebat, do-
mum retulit; quos vendidit magnâ pecuniæ ſummâ;
at quia forte ſubreptitii ac ficti fuerant, cum effectus
promiſſis non reſponderet, precium à venditore recu-
peratum eique liber nugatorius reſtitutus eſt: Alter
à *Paracelſi* doctrinâ vnicè pendens, ſcripſit tractatum de *A. S.*
Antimonio geminum; quò tandem poſt aliquot an-
norum errores fruſtraneos fatetur, Chemiam eſſe
longè alia intentione ſcriptum, quàm aurificii; ſimulq; in-
uehitur in Lullium alioſq;, adducens præceptoris *Paracelſi*
teſtimonia, quod ille irriſerit Chymicos Chryſopœos quaſi
hęc ars ſit naturæ & Deo aduerſa: Quod ſi itaq; tantus *Pa-*
racelſi diſcipulus, qui præceptorē ſuum ſpiritui ſtylo & inue-

Cur quidã Paracelſo in Chemia nihil tribuãnt.

Duo diſcipuli Paracelſi.

Quidam Paracelſicus aurificio aduerſarius ex ſuo fruſtrabo opere.

 hen-

hendi in alios modo non mentitur ſed artificioſè exprimit, à Chemia fit transfuga eam negando, auctoritateque Paracelſica ad hoc vtendo, quis alius ex diſcipulis demonſtrabit, *Paracelſum* eius artis veram cognitionem habuiſſe?

3. *Paracelſus aliquando proiectionē fecit famulo præſente.*

Tertiò, quia Chymiæ effectus vtiles ſi ſenſit, valde arcanus in his extitit: Vnus ipſi famulus, nomine *Franciſcus*, atteſtatus eſt, ſe præſente ab eo proiectionem factam in paucos lotones argenti viui, quod conuerſum puluere quodam in aurum, hoc aurifabro venditum eſſe: Sterzingæ in alpibus tempore peſtis de hac lue tractatulum edidit, dedicatum ibidem ſenatui, quod forte non tam lucri, quàm commiſerationis gratia fecit:

Regulus Ant. Paracelſi.

De Regulo ſui antimonii glorioſe prædicat, quod nec *Carolus* nec *Leo Romanus*, eum æquiualente precio compenſare valeat: De opibus eius, quantæ iſtæ fuerint poſt mortem pauperibus Salzburgi erogatæ, nil memorabile auditum eſt:

4. *Paracelſi libri de Chemia.*

Quartò, quamuis libros de aurificio ſcripſerit, qui auide leguntur ab eius diſcipulis aut ſuffraganeis, adeò vt in his ſolis ætatem & fortunam ſuam quamplurimi conſumant nec confidant aliorum philoſophorum ſcriptis, tamen hoc facile tot extantibus Chymicorum libris, in quibus diu ſtuduit, effectum dare potuit, vt etiam in hac ſcientia quid ſciuiſſe videretur.

Reſponſio pro Paracelſo: ad 1.

Sed nos ſingulis hiſce rationib. pro Paracelſo reſpondebimus: Primò eludit Chemiam in loco & tempore, eamque extollit iiſdem cōſideratis circumſtantiis: Qui puellam pulchrā ac diuitem amant ſecrete, non de ea omnia, vt ſe habent, niſi inſani ſint, aliis produnt, forte inuidis aut riualibus futuris: Nil tutum eſt in amore, nec in Chemiā: Hoc ſatis eſt cauſę, cur aliquādo viſus ſit ei⁹ artifices eluſiſſe aut ipſā artē in dubium vocaſſe:

Ad 2. Paracelſus non adſtrictus fuit quid aperire.

Secūdò, ſi ver⁹ fuit philoſophus, diſcipulos ex obligatiōe nō agnouit: Si ex gratia, cur aperiret alteri artē p̄ tot labores quęſitā? Quod author libri de antimonio

vo-

votum ſuum non compleuerit, ipſe ridendus eſt, qui vnam ſaltem viam in vna materia tractanda elegit, qua cum ire non potuit, alias in eadem neglexit non ſolum, ſed nec in vlla alia tentauit: Cum vero materiæ ſint centenæ fere, mirum eſt, quod propter vnam voto non correſpondentem, alias omnes prætererit: Fruſtranei operatores ſunt plures, quam recenſeri poſſint, inter quos ſi & ipſe inueniatur, nihil ipſi contigit noui. *Tertiò*, nihil refert, ſi effectus Chemiæ publice non oſtentarit: Nec enim id fecerunt alij artifices, nec ad quid prodeſt, niſi vt quis multis negotijs ſe implicet, vnde ſe vix vnquam extricare poſſit: Nimium fuit, *Paracelſum*, vidente illo *Franciſco*, vnum edidiſſe ſpecimen proiectionis: Regulum adeo precioſum æſtimauit antimonij philoſophici, quod non omnibus notum eſt: Eius Regulus auro longe præualet: De facultatibus eius relictis quis iudicabit? fuiſſe tamen eius valoris, vt Epitaphio aſſcribi meruerint, veriſimile eſt? Quarto, libros, quos ſcripſit in Chemia, plurimi exoſculantur; putantque in ijs veritatem nudam iacere ſepultam, quæ Vulcani opera eruenda ſit, prout in cæteris medicinalibus multa præclara & veraciſſima tradidit: Si enim, ratiocinantur, veridicus fuit in medicamentis, in hac arte non inuenietur mendax: At illi conſiderare deberent ſubiecti diuerſitatem, item finis, & effectuum, & tum ſcripſiſſe eum more philoſophico, ex neceſſitate, intelligerent. *De Quartò*. Vitam eius cælibem & vagam fuiſſe conſtat, ſi non abſque næuis, tamen ſine magnis ſceleribus: Potare & pergræcari ab Heſpero ad Auroram ipſa Socrates ſapientiſſimus & temperantiæ nomine celeberrimus interdum non detrectauit, ac nihilominus ſummo manè problema aliquod Geometricum ad ingenij acumen & robur probandum euoluit & explicauit: Hoc vitium nullo pallio tegendum nec

Ad 3. Si proiectiones fiant ſecreta, nil noui.

Regulus qualis Paracelſi.

Facultates à Paracelſo relictæ.

Ad 4.

Qui legunt libros ab eo intellectu, ſe ipſos decipiunt.

De Quarto ſeu vita Paracelſi.

Socrates ipſe pergræcatus legitur.

Ebrioſitas Germanis non palliãda ſed deteſtanda.

vlla exceptione *Germanus* excuſandum eſt, qui pocula ſitis cumulant cum ſanitatis, hæc cum iucunditatis, & hæc iterum in amicitiam, illa in ebrietatem mutuo ſibi propinant: Vtinam in *Philothcſio* meta conſiſteret: Illa in ſanitatem alienam infuſa, ſæpiſſimè propriam labefactarunt ſuis viſceribus: At mos gentis præualens, tyrannus eſt, nec vitari poteſt, licet culpari: Video meliora, proboque, inquit Medea, deteriora ſequor: *Theophraſtus* itaque humani, aut patrij moris, nihil alienum à ſe putans, mundo ſe accommodauit, & quia veſtium ornatum & pompam flocci feciſſe traditur, cum ſimilis habitus ſocijs popinas, tabernaſque ingreſſus eſt, genio indulgens, frontem exporrigens & ventrem *Cerere* & *Lyæo* muniens ad ſatietatem: Hoc vitæ inſtituto etiamſi vteretur, tamen in medicina morbos alijs incurabiles, nempe cancrum, lepram, hydropem, paralyſin, podagram & id genus alios fæliciſſimè curauit & ſuſtulit medicamentis appropriatis & efficaciſſimis, quorum permulta in ſcriptis ſuis reliquit; at nullus eius diſcipulorum, quod ſcimus, hoc curandi faſtigium attigit: Vnde conjectandum, ipſum non ſine magni illius medicaminis ope quicquam ardui præſtitiſſe, quod cum rariſſimum contingat eius ſequacibus, ita & auxilium medicinale inefficacius iiſdem celebratur. Eius libri, ſi à calumnijs omnibus, tanquam boni & fertiles agri à carduis, purgarentur, opus abſque dubio efficerent lectu non indignum, in quo multa medicis & chirurgis non reijcienda continerentur: Inimicitias lethales, amicitias perennes eſſe oportet: Illæ iugulandæ, hæc cuſtodiendæ & ad vitæ hominum commoditatem, conſeruandæ ſunt: Antiquitus ex plauſtris conuitia inuicem dicebant, ſed hæc, vt aura inanis, iampridem perierunt; Quæ vero ex volumini-

Singula gentes habent ſua vitia & virtutes.

Paracelſus libertinus viuens tamen curauit morbos incurabiles.

Nullus eius ſequacium eos curauit morbos.

Si Paracelſi libri à calumnijs purgarentur, non eſſent lectu indigni.

Digitized by Google

minibus librorum ſparguntur in vulgus, manent cum libris, vt libri cum hominibus: Quicunque legunt calumnias eius indulcoratas melle medicato, hoc eſt, medicinis iucundis & expertis, eas in vtramque aurem & mentem imbibunt: Hinc odia ægrorum in medicos doctos, exiſtimationis diminutio apud vulgum, & ipſorum medicorum altercutiones aniles, diſſenſiones & apertæ inimicitiæ: Illud, inquam, *pomum Eridos* inde remouendum & Vulcano conſecrandum eſſet: Sunt inter dogmaticos doctiſſimi viri, qui iampridem tota ſua armamentaria implorarunt ad opprimendam iſtam hydram, quæ multiplicatis capitibus poſt vnius abſciſſionem augetur; quodſi veneno ſpolietur & tolerabilis eſſet & morigera magis: Ab altera parte & viri docti inueniuntur (qui Galeno nomen non dederint) & magna pars idioticæ iniquitatis? Eruditi ſua laude, vt digniſſimi, ſic reliqui econtra cenſendi ſunt: Horum quidam longam næniam finxit de Theophraſto, adductis falſis teſtimonijs & multis apertiſſimis mendacijs, quæ lectu ac auditu indigna ſunt, ad ſtabiliendam ſaltem *Paracelſicorum* authoritatem: De qua loquor, epiſtola cum Italico nomine Latinè annexa eſt Iohannis de Pa[illegible] peri Chymico & *Trithemij* epiſtolæ Chymicæ, in qua[illegible] to per ſe prius edito: Inſuper interpretes quidam [illegible] operum videntur quædam ſub Paracelſi nomine [illegible] didiſſe, quæ ipſe viuus non agnoſceret pro ſuis: *Multi Thyrſigeri, pauci Dionyſij*: *Et aliter canes, aliter ſues olent*: Plagium eſt alij, furari libros, non minus, quam liberos, at dolus, alteri ſubijcere: Verum meum non eſt virgulam Cenſoriam latius ſtringere: Sint alij, qui hoc obeliſcis notent & *Theta* illis debita: *Theophraſtum Paracelſum* virum eruditum & multa expertum in chirur-

Curodia inter medicos.

Pomum Eridos in Paracelſi libris.

Quidam Paracelſici fingũt multa aſſeuerando.

[illegible] Paracelſi opera.

chirurgicis & medicis, quatenus abſque calumnijs incedit, magnifacio; ſi cum illis & Monarchia ſtipatus, non audiendum puto; Noua enim medicamenta non faciunt nouam Medicinam ſeu artem, vt nec noua inſtrumenta auri fabrorum, eorum artem aliam, quam prius fuit, efficere poſſunt; *Mutuo* quædam pharmaca ſi accepit ab alijs, ſiue ipſe inuenerit, illa congerat in gremium pharmaceuticæ, quæ vna eſt ex multis Medicæ artis partibus: Quod ſi cœleſtem aliquem curandi modum certiſſimè cognouerit, ab occultis rerum proprietatibus, quas ab aſtris & cœlo dependere non dubitamus, profectum vel deductum, ſi ſit abſque alicuius mali ſuſpicione, inque medium ſine bile propoſuerit, lubentes admittimus & amplectimur: Verum cum animaduertamus huic *Paracelſo* teſtimonium ab hactenus incognitis præter omnem expectationem dari, hoc eſt, à quibuſdam qui artis Chymicæ peritiſſimi, Encyclopædia omni, rerumque admirabilium & homini maximè vtilium verâ, vt narrant, praxi, inſtructiſſimi, Medicinæ occultarum & aſtralium proprietatum (quas quartas vocamus) profeſſionem faciunt, omneſque morbos, qui non fato diuino lethales ſunt, in quos incidunt, gratis curant, medijſque naturalibus, mirificis tamen & probatiſſimis, breuiſſimo tempore tollunt & profligant, eo magis ipſi fidem & authoritatem in arcanis Chymicis & medicinalibus concedimus: Cum vero antehac diuerſorum collegiorum philoſophicorum ſolennitatumque antiquitus ab artis Chymicæ gnaris inſtitutarum meminerimus, quid mirum, ſi huiuſmodi in natione Germanica populoſiſſima, inque tot gentes & regiones diuiſa olim hunc vſque contigerit? Nam vt artifices veri, qui ex propria inuentione vel alterius communicatione finem artis

Medicamenta diuerſa non faciunt diuerſam artem medicam.

Cœleſtis curandi modus ſi quis docetur à Paracelſo.

Paracelſo teſtimonium perhibetur ab incognitis fratribus Germanis. Fratr. C.R. quales in profeſſione.

Collegia in diuerſis gentibus.

artis conſecuti ſunt, Deo votum pietatis, hominibus officium humanitatis & commiſerationem dicant & præſtant, ita licet ſilentium & inuidiam contra indignos obtineant, tamen ſpectantes plurima commoda, bona opera, & eleemoſynas, quæ ex hac arte diutiſſimè continuâ ſuccedentium ſerie ſecretiſſimè cõſeruatâ, prouenirent, fuere, vt eſt rationabile, qui in modum aliaque media hanc ad rem neceſſaria cogitationes ſuas direxerint & in effectum deduxerint *Si* enim deſiderabile eſt homini, in hac valle triſtitiæ, naturę ductu liberos relinquere, qui eoſdem fortunæ caſus, quos ipſi parentes, re ipſa experiantur, non raro ad miſerabiles exitus ob perpetrata enormia facinora deſtinentur, quidni & inter philoſophos omnis æui, tanti numeri, vnus inueniatur, qui arcaniſſimam artis propagationem in ſua gente ad *Dei* laudem & innumerorum vtilitatem, in ſe ſuſcipiat & pertendat? Hoc iampridem vſu veniſſe, adeo vulgatum eſt, vt nil vulgatius eſſe poſſit: *Ne itaque &* nos, poſt principia, nimis diu increduli remaneamus, conſtituimus Lavdabilem Illam Societatem Germanicam, Qvotqvot Et Vbi Lateant Apvd Vivos, Ad Hanc Nostram Mensam, Avream Dictam Ob Avratos Convivas, *inuitare, conuocare & adducere, ſi modo vulgaribus ſint contenti miſſibus*, (coquus enim certè dum in hac præparatione tota occupatus fuit, quartano hoſte nunc frigidum nunc calidum expirante agitatus lautiores vobis epulas apponere nequit) *quos hic ſolos offerimus.*

Artifices de artis propagatione qui dã ſolliciti.

Germani authores Chymici & philoſophi, incogniti & anonymi, latentes ſub ſymbolo R. C. inuitantur ad hanc Menſam au ream ſymbolicam.

Authoris cum morbo (vti conuiuarum cum Pyrgopolynice, conflictu) quarto quoq; die.

Oo COL-

COLLEGIVM PHILOSOPHORVM
GERMANORVM DE R. C.

Fama de Fr.R.C. ad exteros tranſiit.

FAMA ILLA *dicta* FRATERNITATIS, quæ hic in plurimorum auribus oreque iampridem perſtrepuit, adque exteras oras circum circa vagata latiſſimas regiones peruolauit, mihi quoque tum in Anglia agenti, reiq; Chymicæ vnice inuigilanti, obſcuris quibuſdam rumuſculis, incredibilibus, ipſaque veritate longe maioribus inſonuit, cui fidem, pro referentis fide, dubiam prima vice adhibui: *Eodem* tempore ex *Barbaria* innouationes quædam mirabiles eo referebantur, quomodo prope *Marocum* & *Feſſam* quidam propheta ex ſapientum numero ſurrexerit, nomine *Mullei Om Hamet Ben Abdela*, qui plurima occulta ſigna in ſe demonſtrans, Regem iſtius regionis, *Mullei Sidan*, ſatis magno exercitu inſtructũ, pene inermis, exigua manu aggreſſus profligauit & vicit, regñique ſedem obtinuit: Cum verò & hi fratres famâ inconſtanti ex Barbaria veniſſe per *Hiſpaniam* dicerentur, eiuſdem artis & inſtitutionis hi & ille *Barbaricus* propheta, exiſtimati ſunt: Sed libro ipſo de fama & confeſſione eorum edito, forte fortuna perluſtrato, longe aliter de illis ferre iudicium informatus ſum. Magna ſane res eſt, quæ ab illis agitatur, & pene incredibilis; quam ſi euentus expreſſerit, vſuque ipſo veriſſimam declarauerit, habebimus ſatis per vitam, quod miremur, collaudemus & omnibus conatibus promoueamus. *Interim* cum omnia rationabili cuiuſque iudicio, reique poſſibilitati reſpondeant, nec quicquam ab ijs veræ pietati, naturæ, hominibus cuiuſcunque ſtatus ac denique nec virtuti aut iuſtitiæ contrarium ſtatuatur, ſed ſingula ad creatoris lau-

A.C. 1613. Barbaria propheticus aut certe magicus rex multa admiranda fecit.

Prima relatio incerta.

Francf. nund. autumnal. A. 1616.

Omnia Fr. ſtatuta ſunt æqua & mirabilia.

laudem, naturæ patefactionem creaturæq; vtilitatem ſpectent, votis noſtris pijs & debitis, id quod euenturum eſt, ab hoc laudabili Ordine expectabimus.

Minas extare alti alicuius muri cum ipſis fatemur, ex quarũ lapſu concurſuros opifices ad eas erigendas, at ita erigent, vt minæ eſſe deſinant, ex Dei nutu: Nullus enim timor aut minæ apud veritatis amantes locum inueniunt: Verum permulti libros publicatos & iterum impreſſos, ipſius Sodalitatis Germanæ, nempe de fama & confeſſione R.C. perlegentes, quædam illis inſerta aut omnino dubia aut valde admirabilia inueniunt, vnde ſe extricare nequeunt, quæ non mouentur ideo quaſi in cuiuſquam cogniti, aut incogniti contumeliam dirigerentur, at ſaltem, vt hominum deſiderio (cum quo maius ſit opus, eo plura dubia apud curioſos excitare poſſit) ſatisfiat: Primo autem aliorum dubia & arbitria, poſt noſtram reſponſionem adferemus? Denique noſtri conatus ac Mineruę Ænigmata, prout illa in mentem manumq; venerint, eidem Collegio Germanico ſtudioſe, ceu philotheſia in Saturnalibus propinamus hoc eſt, diſcumbentes inſeruientibus pro temporis ratione:

Minæ muri extant.

Quidam dubia ex libro Famæ captant.

Dubia cur mouentur.

Mos ſaturnalium.

DVBIA HABITA A QVIBVSDAM DE Collegio Hermetico noſtri temporis celeberrimo.

VT iam non loquar de illis, qui rem ipſam omnino negent & irrideant, quorum eſt maior pars audientiũ aut legentium libros Famæ & Cõfeſſionis editos, ijq; Chemiæ aduerſarij, aut de alijs, qui religionis ergo id explodant & exibilent, hic ſaltem Chymicorum, Medicorum, & alio-

Qui nullam fidem toti Famæ adhibent.

Digitized by Google

rum ingenuè ſentientium, nō incredulorum obiectamenta, (quot habere licuit, nam quot capita, tot ſenſus) producemus.

1. Dubium in li. Famæ. 1. Confeſſio habet, quod frater R. C. iter *Hieroſolymam* deſtinatum, mortuo itineris comite, reliquerit & *Damaſcum* petiuerit, ibique ægrotus medicando Saracenorum gratiã, cum ſanitate propria receperit, cumque de Arabibus, qui Damaſci eſſent philoſophis intellexiſſet multa de *Arabum* doctrina & philoſophia, quod Arabibus mercede ſe deduci *Damaſcum* conceſſerit: Hic primo dicitur Fr. R. C. veniſſe *Damaſcum*; ibique ægrotaſſe & intellexiſſe ab Arabibus de Damaſco, eoque ab Arabibus deductus, quæ non conueniunt: Si enim fuit Damaſci æger, quomodo poſtea ab *Arabibus* eodem portatus eſt?

2. Dubiũ in lib. Famæ. 2. Quod Fr. R. C. librum M. in Latinum ſermonem tranſtulerit, ſecumque ſumpſerit; de quo libro poſtea narratur, quod *Theophr. Paracelſ.* eum optime legerit & totum intellexerit, quem tamen virum mundus oderit &c. & poſtea additur: veluti etiam (ſcil. Paracelſus) libero & inconuenienti viuendi genere ætatem ſuam abbreuiauit, ac mundo ſtulta ſua gaudia reliquit &c. An *Theophraſtus* nō vixit mundano more omnino, cum dicitur ſe ſtulta gaudia reliquiſſe mundo abbreuiando vitam ſuam mundano viuendi modo? Et hæc non cohærent, vt nec quod librum Fr. R. C. Paracelſus legit, qui inſcribitur M.

3. Dubium. Certe conatus ſuperãs vires hominum. 3. Quod Fr. R. C. *Feſſã* in *Hiſpaniam* veniens, ibi cum doctis diſſeruerit, in quib⁹ noſtræ artes eſſent imperfectæ, & quomodo illę vna cũ defectu in Eccleſia & philoſophia morali emendari poſſint: Demonſtrauit ipſis noua vegetabilia, nouos fructus, animalia, q̃ non ſecundũ vete rẽ philoſophiã ſe haberẽt, deditq; illis noua axiomata quib. illa ſaluari poſſint, quomodo noua animalia veteri phyſicę nō cõuenirẽt, nec

nec plantæ, nec fructus? Forte, quod in forma & natura à noſtris ſint diuerſa, vnde definitio de noſtris facta, falſa ſit aut quod genus non comprehendat omnem ſuam ſpeciem, ſed hæc nihil ad phyſicam ſpectant, aut licet ad phyſicam, tamen phyſica vniuerſalis inde non attingitur.

4. Poſtquam Fr. R. C. reformationem generalem in animo haberet, collegium inſtituit primo ex tribus perſonis, deinde adhuc quatuor, ſibi ſecreto iuramento & legibus deuinctis; hi plærique monachi, cælebes & iuuenes, omnes collegerunt volumen omnium iſtorum, quæ homo appetere aut ſperare poſſit: Sane multa homo appetit & magna ſperat, cuius appetitui quis ſatisfaciet? Nō homo: mox dicunt: Noſtra axiomata immobilia permanent in vltimā diem & finem mundi &c. Nam noſtræ Rotæ initium ſumunt ab eo die, quo Deus dixit, FIAT, & finientur in eum, cum dicet, PEREAT: Attamen Horologium Dei minuta ſingula ſonat, noſtrum vix integras horas: Hæc videntur nimis acute dicta in Deum. 4. dubium in l. Fam.

5. Maximam videtur dubium, quod in ſacello ſeu loco camurato, quod centum & viginti annos non patuerat nempe à morte Fr: C. R. aperto, inuentū ſit vocabularium *Theophraſti ab Hohenheim*: qui ante 120 nondum natus fuit. 5. Dubium l. Fam.

6. A quibusdam narratum, hoc collegiū iactare, quod ſciret omnia, quæ contingerent ubique & in India intra & extra Gangem, idque arrogans, falſum & impiū videri: Cumque urgerem locum, in quo id eſſet, & illi Famā aſſererent, prolato libro, non invenerunt: Hæc ibi habentur verba: Quamuis totius mundi imaginem & ſpecimen præ oculis habeamus. In confeſſione autem his ſimilia extant. 6. Dubium lib conf ſſionu.

7. Alii offenduntur aſperis illis verbis, quibus aurificium impium & execrandum appellatur, inque id acerbè in- 7. Dubium in l. Fam.

Oo 3 vehi-

vehitur,his adiectis verbis,quod veris philoſophis aurificium exiguum quid & parergon ſit:&'quod millenæ adhuc aliquot ſortes eſſent eo meliores.

8. dubium in l Fam. 8. In fine de loco addit:quod ille imperſcrutabilis intangibilis,nec deſtructibilis etiam à centum millibus hominum à propinquo viſus ſit.

Reſponſio authoris ad antedicta *dubia.*

Confeſſio Frat.C.R. limata. Confeſſio *ipſius Fraternitatis* etſi adeo limata & polita,vt omnium obiectiones & dubia diluat , edita ſit,tamen cum cuiuſvis ſit,veritati aſſilire,inque eius præ reliquis militare caſtris,hinc ego has morſiunculas,quantum potero lenire,curare & tollere vltrò præſumam & conabor.Incredulos ſiue ignorantia ſeu pertinacia hic præterimus , quocirca illorum iudicia de toto hoc negocio non moramur.

Reſp. ad 1. *Ad primum dubium*:Hoc rei eſſentiam non attingit,ſed eſt ex accidentibus; *Damaſus* prima ciuitas videtur,ad quam Fr.R.G. appulit,vbique ægrotauit & audiuit de Arabibus philoſophis rumores varios;Eſtque *Damaſcus in Syria Sanct. Pauli patria*: At alterum oppidum, vbi eſſent illi philoſophi in fama non nominatur, verum in confeſſione capit. 5. innuitur;vbi dicitur,velut qui *Damcar* vrbem habitant, longè alia & diuerſa planè à reliquis *Arabibus* vivunt politia,quod ſapientes ei dominantur , & leges alias per regem eis condere licuit. Nulla itaque calumnia hic locum invenit.

Damcar in Arab a ſapientum ciuitas.

Reſp. ad 2. *Ad* 2. Per librum M. librum mundi ſeu rerum in mundo exiſtentium,earumque proprietatum,aut Magiæ naturalis,intelligo:Talem librum *Arabes* habuerunt,qui cum deſcriptus fuerit in Germaniam allatus eſt:ſiue igitur hũc ipſum aut ei ſimilem *Paracelſus* legerit perinde eſt , nihilominus

omnibus conſtat eum in hoc libro verſatiſſimum extitiſſe: Cum vero huiuſmodi doctrinam apertè profiteretur, exoſum fuiſſe ab omnibus, hinc ipſum nec ſui habuiſſe curam nec aliorũ, ſed in mundo cũ mundo vixiſſe taliter qualiter.

Ad 3. Quod Fr.R.C. cum phyſicis, medicis, aliiſque doctis *Hiſpaniæ* diſſeruerit de reformatione artium, magni eius ingenii ſignum fuit, nec non laudabilis propoſiti: Veritas enim obſcurata iacet in profundo, quæ in artibus nõ vbiq; regulis ſeu axiomatis correſpondet: Si itaq; tales regulæ ſeu axiomata ſtatuãtur, quæ veritati in omnibus conveniant, hæc in primis amplectenda eſſent, & iuxta ea artes regulandæ: De nouis animalibus & plantis intelligendum, quo ad noſtram cognitionem, & quorum actio, paſſio, vſus partium & aliæ operationes & motus phyſici non conueniant axiomatis vulgatis phyſicis. *Reſp. ad* 3.

Ad 4. Monachi iſti iuuenes videntur ſaltem digeſſiſſe in ordinem, quæ Fr.R.C. ſecum iam ante ſcripta arcana attulerat: Volumen eorum, quæ homo appetere poterit, continet cœleſtia & terreſtria bona: Cœleſtia, ex *Dei* gratia, nota ſunt: Terreſtria ſunt multiplicia, inter quæ, ſanitas, diuitiæ ſapientia, & reliqua: De his ſingulis ſcripſerunt & quomodo acquiri poſſint, prodiderunt. Quod axiomata perennia maneãt, cum vera ſint, ac veritas æterna & immutabilis, indubitatum eſt. Horologium *Dei* ſonat ſingula minuta, noſtrum vix integras horas, hoc eſt, quæ Deus indicare vult in tota natura poſita adeo differunt ab illis, quæ nos ex natura indicare poſſumus. *Reſp. ad* 4. *Reſp. ad* 5.

Ad 5. Non apparet ibi dici, quod vocabulariũ *Theophraſti* fuerit in illa ciſta, ſed quod ipſi fratres omnes illos libros quoque haberent vna cum vocabulario *Theophraſti*; ſic enim verba ſonant & ſenſus eiuſmodi eſt.

Ad 6. Si Fama vel Confeſſio fratrum tale quid habeat, non tamen magica vi id contingere cenſendum eſt, nec *Reſp. ad* 6.

nimis

nimis hyperbolice dictum: Sunt enim illi in perpetua peregrinatione, in qua quicquid noui aut rari occurrat, omnibus fit notum: Sunt quoque nunc annuæ navigationes in *Indiam* extra & intra *Gangem*, vt & hoc abſurdum alicui videatur.

Reſp. ad 7. Ad 7. Quod aurificium adeò extenuetur, non fit abſque probabili cauſa: Aliàs ſatis notum eſt, quod ſit ex terreſtribus Dei donis fere maximum. Impium vocant & execrandum illud genus, quo decipiuntur homines, & quod vulgo apud Alchymiſtas in vſu eſt.

Reſp. ad 8. Ad 8. Quod locus habitationis fratrum ſit imperſcrutabilis, vt ipſi adfirmant, veriſimile eſt: Quis igitur illo indagando ſe fatigaret? Optandum eſt, vt ſic ſemper maneant occulti à vulgo & maleuolis, dum tamen aliquid boni, vt hactenus, redundet in pauperes, ægros & afflictos ex theſauris & arcanis eorum.

Nollem aquidam curioſior, quam par eſt, videri nihilominus vt i mentem meam de hoc vltimo illis patefacerem puncto, elaborarem: Quocirca *Muſas* mihi, olim familiares, conſului cum Apolline, quarum omnium ad vos Ænigmata de re ænigmatica directa & propoſita hic referam.

Muſarum metra.

ÆNIGMATA A IX. MVSIS ET APOLLINE DE COLLEGIO GERMANORUM Philoſophorum R. C. eorumque loco, ipſis diſcutienda, honoris gratia propoſita.

1. Ænigma Calliopes.

Vbi.

L*Ongus in* Heſperio *protenditur æquore tractus*
Ad ſeptem lato proſpectans axe Triones,

In

In medio nunc terra iacet, quæ fertur Adelpha
Nomine dicta, virum magnæ virtutis alumna,
Paruo licet ſpacio paſſus vix mille pererret
Circuitu immenſi præ fluctibus Inſula Ponti
Non eſt tuta ſatis, cuius prope littora Protheus,
Qui Deus in varias mutat ſe corpore formas, *Protheus quæritur.*
Sæpe die, radios ſole emittente ſerenos,
Viſitur: hic captus per multas deniq; curas
Artis & ingenij, ſe, fatur, ad æqua paratum *Prothei reſponſum.*
Reddere quæſitis reſponſa, nec edere falſi
Velle aliquid, Quæ ſint, fuerintve, futurave reſtent,
Se callere, ſed hæc cunctis prædicere nolle:
Ergo lubens, inquam, poſco quâ littoris orâ *Quæſtio, vbi tres illi dii conueniendi.*
Conueniant cœlo genitus, Dea Cypris & illa
Quam peperit Latona ſimul, *ne ferre recuſet:*
Hæc eſt ſumma mei quod ei committo, negoti:
Annuit ille, ſonis & talibus ora reſoluit:
Eſt Sinus *Oceani circumdatus vndiq; vaſtis* *Locus triũ Deorum.*
Rupibus, exiguo diſtans hinc limite, quo ſe
Dij dicti ſolito coniungunt fœdere, ſedam
Sæpe frequentantes gratam velut omnibus illam:
Saturnus *maior reliquis ætate,* Venuſque *Ætas notãda cuiuſq;.*
Latonæ ſobolem *ſuperat maturior annis.*
Hæc vbi dicta ſatis reſponſi ad tanta dediſti,
Quæ petij, refero, nunc vinclis liber abibis.
Ergo cohors mira venerabilis arte ſophorum *Protheus dimiſſus.*
Dic, num Calliope *quid diuinauerit, iſte*
Veſter vbi locus eſt, medio namque æquoris æſtu,
TRES vbi Dij remanent, vos tutius abſcondiſtis.

2. Ænigma Cliûs.

Terrarum ſpacia ac metas deſcribere curæ *Long.*
Eſt mihi, dat certas ars ea certa notas.

Digitized by Google

Aut ebrie-tas. A Fortunatis, *niſi fallat opinio terris*
Quinque patet novies patria veſtra gradus,
Æquoribus præcincta latet, ne ſcire prophano
Cui liceat, ſatis eſt tuta, tegente DEO.
Ite ſitibundi Midæ, non ſenſibus unquam
Ille locus vobis inveniendus erit.

3. Ænigma Eratûs.

Alt. vel prof. *Ipſa, quæ conſtant in humi profundo,*
Melior, centro propiora num ſint,
An magis diſtent ab eo fateri
Inde neceſſum eſt.
Vos quod à terræ medio renati
Longius ſitis, ſuperis propinqui,
Non minus, quàm quos referunt Olympo
Degere Divos
Alta nam vobis ſapit ingenI vis,
Vt meos griphos benè calleatis,
Quos ego claræ puto Veritati
Ferre lapillum.

.4 Ænigma Thaliæ.

Diſt. ab Æ-qu. vel Lat. *Si fas ſit mihi cœlicos regreſſus*
Scrutari, penitùsque comparare
Terrenis, ea mens repoſta, Zonæ
Cœli quâ medius ſecatur Orbis,
Quod per ter decies remota diſtet
A vobis decades, ſimulque binas,
Cum ſex, Centurias minutulorum:
Quæ non inſinuare præſtat ultrà,

Ni

Ne dictis ubi veritas propinquet
Plus iuſto videar dediſſe Grillo:
Sed non hac, ſcio, Grillus ipſe captat.

5. Ænigma Melpomones.

Caſtr. 8.2

Iovis volucris olim
Quercu plicaſſet alta
Nidos, ſuos penates,
Pullos ut educaret:
Rerum feracitate
Eſtque apta viſa ſedes.
Quod cum Saba remotis
Sylvis eò propinquans
Phœnix videret, inquit,
Hìc eſt quies parata
Volatuum labori,
Qui factus eſt per annos
Tot, integrum per orbem;
Et mox odore gratis
Ex ramulis peregit
Nidum, lareſq; fixit,
Sic uſque firmus, illo:
Ne pluribus moleſta
Redarguas puella,
Veſtra ſat illa menti,
Si vera ſunt, recurrunt.

6. Ænigma Terpſichores,

Papilio inſectum ſpecioſum at valde noxium homini quia flores & fructus eruca repleat & abſumat.

Heros Teutonici percelebris ſoli
Hortis Heſperidum ſuſtulerat decus

Digitized by Google

Præclara aureolis fructibus arboris,
Hinc poſtquam patriæ reddierat domum,
De tanto voluit munere credere
Terris præ reliquis fertilioribus,
Inprimis vbi non papilionibus
Eruciſq; cibus flos foliumq; ſit.
Cautè,ceu potuit,cultor id eligit,
At non eſt homini vis ea ſubdita,
Ni Numen ſuperis adueniat polis:
Huic & ſic placuit,papilionibus
Hæc arbuſcula quod libera ſit malis.

7. Ænigma Euterpes.

R. Canina littera.

Si mens mihi ſit Oedypi,ſubtiliorq; ſpiritus,
Quò ſcire Sphyngis abditos ænigmatum ſenſus queam,
Tam dicerem,quod magna vis ſit in canina littera,
Hæc namq; pugnatrix habetur atq; bello propria;
Sic eſt locus vobis dicatus,integer,tutusque ſat
Nutu Dei,veſtrum ſit ergo R, quod continet duas
Se ſubſequentes litteras,at duplices,quarum altera
Altum ſonat,ſed alteri vox ſurdior,ſententiâ
Si fallar hâc; eſt cauſa vates ſim inter haud quod agnita.

8. Ænigma Polymniæ.

C. Media luna.

En mediata vobis
Luna reſplendet radiis,hinc quoq; C. dicata eſt,
Cornua namq; Phœbes
Ceu monent decreſcere noctis tenebras opaca,
Sic quoque mox fugandas
Eſſe nubes,publica confeſſio veſti aſpondet:

Sex

Digitized by Google

Sex comites ſequuntur,
Ex quibus clamant duo bis, ſed duo conſonantem
Ore ferunt loquelam:
Hæc ſatis veſtro fuerit iudicio indicaſſe.

9. Ænigma Vraniæ.

Muſarum, Lyricis verſibus, vltima R. C. Symbolum collegii.
Dicam, quæ remanent, Ordinis in decus,
Illis vt mea conſtent
Cunctis vota bonis rata.
Veſtræ ſigna domus R. C. perennia
Dum luſtro, numeroſq́, ex ſocijs agens
Vnito agmine, præterit
Quidam de populi grege:
Hic quærens cupidè mente, quot egerim
In ſummam numeros, anne ea quinquies
Quinquaginta referrent? 250.
Tot namque eſſe viderier:
Quem contra aſſerui: Quot numeri mihi
Collecti, totidem ſi fuerint adhuc,
Atque hoc dimidio auctum, &
Sexta hoc parte ſit inſuper;
Tunc, quot dicis, erunt hinc numeri dati:
Extricare ſed his plexibus impotens
Ille eſt viſus, honori
Et veſtro obtulit integrum:
A nobis igitur quæ data ſingulis
Veſtro, grata ſonet, quæſtio cœtui:
Non noſtrum eſt temerare
Quos Numen voluit coli.

10. Ænigma Apollinis geminum.

R. *R. mihi adeſt æquor, piſces captantur in illo*
Tempore tres vario, primus cum brachia Cancer
Exerit, atque alter ſub iuſto examine Libra,
Tertius humentes cum fundit Aquarius undas:
Dicite, quos piſces ſtatuam quas Æquoris vndas?

Alterum Apollinis AEnigma.

C. *C. vobis Caſtri ſublimia iura dat, & non*
Inter aves eſt, quæ valeat pernicibus alis
Aut oculis ante hanc volucrem, quæ veſtra putatur,
Et cuius nutu eſt conſtructus in arbore nidus,
Qui pridem Aurigenos produxit in ordine pullos

Quæ hactenus dicta, generalia ſunt ad totum collegium ſpectantia, nunc ſpecialiora ad perſonas, licet abumbratas adhuc ex litera ſaltem notas, quantum licet ex indicijs, dirigemus.

Vita ſuccincte deſcripta Fr. C. R. Fr. C. R. quando natus, nempe A. C. 1378.

Dictus Frater C. R. ex nobili Germaniæ familia ortus, nempe A. C. 1378. anno ætatis ſuæ quinto in monaſterium includitur, vbi Latinæ Græcæque linguæ fundamenta didicit, Anno ætatis 16. In *terram ſanctam* migrauit, in quo itinere Damaſcum venit, ægrotus, vbi cum *Arabum* ſapientum rumor increbuerat ad eos ſummo ſtudio, ſanitati priſtinæ reſtitutus, contendit; quo cum venerat à ſapientibus ſuo proprio nomine ſalutatus & humaniſſime acceptus fuit, dicentibus, ſe diu ipſum expectaſſe, multaque ei arcana ſui monaſterij narrarunt: Hic Arabicam linguam, phyſicam & mathematicam didicit per tres annos: Poſt abiens in

in *AEgyptum*, atque hinc *Feſſam*, vbi philoſophos, elementares incolas dictos viſitauit, è quibus quoque multa didicit per 2. annos; Tum in *Hiſpaniam* traiecit optimis inſtructus artibus, exiſtimans renouationem quandam artium fieri debere, de qua ſupra. Ex *Hiſpania* in *Germaniam* reuerſus aurificium, pro viatico ſecum tulit: Tum domum ſibi ædificauit, in qua multum temporis Matheſi indulſit. Poſt 5. demum annos reformationis iterum memor, ex ſuo monaſterio tres vocauit ad ſe fratres, Fr. G. V. Fr. I. A. & Fr. IO. facto cum illis fœdere & communicatis conſilijs: Et hoc eſt primum initium huius ſodalitatis: Hi cum ægrorum multitudine curandorum alijſque laboribus obruerentur, ad ſe inſuper vocarunt Fr. R. C. eius patrui demortui filium, Fr. B. optimum pictorem, G. G. & P. D. omnes cælibes: His octo ſex Regulæ ſingulis obſeruandæ præſcriptæ fuerunt; quarum 1. *quod nullus quicquam profiteri deberet, niſi curationem ægrotorum idque gratis*: 2. *quod nullus cogi deberet peculiari vti veſte, ſed ſe accommodare loco & tempori*. 3. *quod quilibet ex fratribus ſingulis annis ad diem C. conuenire teneatur in domum Sancti Spiritus aut abſentiæ ſuæ cauſam declarare*. 4. *quod quilibet perſonam habilem & dignam eligere debeat, cui poſt ſuum obitum committat in ſuum locum ſucceſſionem*. 5. *quod verbum R. C. debeat eſſe eorum ſigillum, ſymbolum & character*. 6. *quod fraternitas* 100. *annos ſilentio tegi debeat*. Emiſſi itaque 5. fratres & duo relicti apud Fr. R. C. quamdiu vixit: Attigit autem ætatis annum 106. Sepultus à fratribus occulte, ne quiſquam hoc ſciret ex ſuccedentibus: nempe circiter annum Chriſti 1484. Continuatione illa fratrum, eo diuino labore pietatis & ægrorum curationis occupatorum, vſq; in noſtrã ętatẽ facta contigit, vt frater N. N. qui ex fratre A. (cuius locum obtinuerat ſucceſſione) intellexerit hanc ſocietatẽ non diu occultam manſuram, memorialem tabulam ex pariete vna

Primum Colleg. initium.

Regulæ oct. ma. ſex rationi cõuenientes obſeruandæ Fratribus initiatis.

Emiſſi 5. fratres ad curandos ægros.

Ætas Frat. R. C.

Fr. R. C. ſepultus circiter A. C. 1484.

cum

cum clauo fortiori remouere cupiens, aperiret foramen loci alicuius camurati, quo aperto, inuenerunt ibi inter cętera mirabilia, ſepulchrum primi authoris Collegij, nempe R.C. cum hac inſcriptione: Supra ianuam: *Poſt CXX. annos patebo:* Supra ſepulchrum: A.C.R.C. *Hoc vniuerſi compendiū viuus mihi ſepulchrum feci:* In margine: IESVS *mihi omnia: In medio quatuor figuræ circulo incluſæ cum his circumſcriptionibus.* 1. *Nequaquam vacuum.* 2. *Legis iugum.* 3. *Libertas Euangelij.* 4. *Dei gloria intacta.* In manibus corpus eius inuentum tenuit adhuc librum ex pergameno aureis literis ſcriptum, qui ſocietati adhuc poſt biblia eſt in ſummo precio: In huius fine hoc habetur Elogium: *C. Roſ. C. ex nobili atque ſplendida Germania R.C. familia oriundus, vir ſui ſeculi diuinis reuelationibus, ſubtiliſſimis imaginationibus, indefeſſis laboribus, ad cœleſtia atque humana myſteria, arcanauè admiſſus, poſtquam ſuam (quam Arabico & Africano itineribus) collegerat, pluſquam regiam aut imperatoriam gazam ſuo ſeculo nondum conuenientem, poſteritati eruēdam cuſtodiuiſſet, & iam ſuarum artium, vt & nominis, fidos ac cōiunctiſſimos hæredes inſtituiſſet, mundum minutum, omnibus motibus magno illi reſpondentem fabricaſſet, hocque tandem præteritarum, præſentium & futurarum rerum compendio extracto, centenario maior, non morbo (quem ipſe nunquam corpore expertus erat, nunquam alios infeſtare ſinebat) vllo pellente, ſed ſpiritu Dei euocante illuminatam animam (inter fratrum amplexus & vltima oſcula) Creatori Deo reddidiſſet, pater dilectiſſimus, frater ſuauiſſimus, præceptor fideliſſimus, amicus integerrimus, à ſuis ad* 120. *annos hic abſconditus eſt.*

Inſcriptio ianuæ aper- ta in parie- ti; quam diu ianua clauſa eſſe debebat.

Inſcriptio in fine libri manualis, velut Epitaphium Fr.C.R.

Qui ſubſcripſerunt eius libro.

Hi vixerunt circiter A G.1484.

Interius ſubſcripſerant 1. Fr. I. A. Fr. C.H. electione fraternitatis caput, 2. Fr. G. V. M.P.C. 3. Fr. R. C. iunior, hæres S. Spiritus. 4 Fr. F.B.M.P.A. pictor & architectus, 5. Fr. G. G.M.P.I. Cabaliſta. *Secundi circuli.*

1. Fr. P. A, ſucceſſor Fr, I.O. Mathematicus.

2. Fr. A.

Digitized by Google

2. Fr. A. ſucceſſor Fr. P. D.

3. Fr. R. ſucceſſor Patris C. R. C. cum Chriſto triumphantis.

Circa finem hæc fuere verba: Ex Deo naſcimur; In Ieſu morimur, per Spiritum ſanctum reuiuiſcimus.

Apertio & inuentio huius ſepulchri abſque dubio contigit circiter annum C. 1604. ſi euentus prophetiæ correſpondit, de quo non eſt dubium.

Quando inuentum creditur hoc ſepulchrum apertũ annua.

Tres ordines ad ſecula ſuccedentium numerantur à modernis; vnde oportet valde longæuos ſingulos extitiſſe; quorum ſecundum literarum initialium deſignationem hæc eſt continuatio:

Si Fr. C. R. fuit 38 an. at cum collegium inſtituit, in hũc annum durauit 200 annos.

Primi ordinis & ſeculi.

1. Fr. C. R. author & inceptor: cuius vitam iam enarrauimus.

Longæui itaque tres ordines.

2. Fr. G. V.

3. Fr. I. A.

4. Fr. I. O. qui primus obijt ex ordine in Anglia: curauit Nortfolciæ iuuenem Comitem à lepra.

5. Fr. R. C. patrui eius filius.

6. Fr. B.

7 Fr. G. G.

8. Fr. P. D.

S[illegible] ordinis & ſeculi.

1. Fr. C. H. el[illegible]ne caput Societatis.

2 Se. ulli perſona.

2.Fr.R.C.iunior,hæresS.Spiritus,ſucceſſorFr.C.R.cum Chriſto triumphantis.

3.Fr.M.P.

4.Fr.P.A.pictor,architectus,mathematicus.

5.Fr.B.M.

6.Fr.P.I.Cabaliſta.

7.Fr.C.

8.Fr. A.ſucceſſit ipſi P.D.& cum multis vixit tertij ordinis; Poſt huius mortem ſequentis ordinis fratres nihil ſciuerunt de authore C.R.& eius electis ſocijs:Ex huius narratione eius ſucceſſor N. N. ſciuit, Societatem illam non diu ſecretam fore.

3 Seculi perſona.

Tertij ordinis & ſeculi moderni.

1.

2.

3. Tertius in ordine,qui Wetzlariæ, A, C.1615. ſe fratrem ore eſt confeſſus & multis modis demonſtrauit.

4

5.

6.

7. B.M. I. qui Haganoæ ſcripſit quædam impreſſa, A 1614.Sept.22.

8.N.N.bonus Architectus;caſu aperuit fornicem ſepulchri Fr.R.C.A.C.1604.aut circiter:

Decem probatiſſimis viris dicitur collegium adhuc auctum.

Hoſtis interim Pyrgopolynices rarum materiam ruminans ægrèque concoquens apud ſeſe, vbi ſilentium fieri animaduertit, in hunc erupit modum.

16.Argu-

16. *Argumentum Aduerſarij contra Chemiam, Alberto Magno defendente.*

16. Argum. negatiuum.

Si Chryſopœia ex hydrargyro & imperfectis facere poſſet aurum, ea ad perfectius adſpirarent.

At non hoc:

Ergo nec illud:

Minor probatur: quia vnumquodque illarum eſt totum:

Ergo & perfectum & finitum: Si finitum, non habet potentiam motus ad aliquid vlterius & perfectius &c.

RESPONSIO ALBERTI MAGNI AD 16. *Argumentum negatiuum.*

Reſponſ. 16. ad argum. negatiuum.

Propoſitio ſi intelligatur de potentia materiæ illecebroſæ, quaſi hæc ſemper nouam formam appetat, nec contenta ſit acquiſita, veluti *Plautus de laſciua muliere*, inquit, *eam potius vno oculo, quam vno marito contentam eſſe*, *tum eſt falſa*. Nam nõ eſt ſenſus nec appetitus in metallis, nec animalium, nec vegetabilium, ſed naturalis ſaltem motus, qui à leui & graui ortum ducit.

At quæritur, quæ ſit differentia metallorũ ſub terra in mineris exiſtentium, & ſupra terrã ad vſum humanum translatorum, quoad appetitum, quẽ habent ad perfectius metallum? *An vtrobique ſit* eadem vis, cum viua dicantur illa in mineris & ſuo modo creſcere ſeu nobilitari, hæc autem *Quæſtio memorabilis.*

Reſp. ad quæſtionẽ. Ordinaria operationes naturæ.

extra mineras mortua, nec creſcere amplius? *Reſpondeo, Natura vtitur diuerſis operationibus*, aut ordinarijs aut extraordinarijs; Ordinariæ ſunt, quibus imperfecta ſola coctione caloris lenti gradatim ab infimo aſcendunt ad ſummum, at longiſſimo tempore, in quibus in noſtris regionibus frigidioribus ſæpius natura impeditur; quia immatura eruantur ex fodinis & imperfectum à perfecto grano ſeparetur.

Extraordinaria operationes naturæ.

Extraordinariæ ſunt, cum extra mineras, plumbum, cuprum, argentumve in tectis, arenis aut fluuijs calore ſolis coquitur & aqua ſępiſſimè lauatur: Atque hæ operationes tendunt ad vnum ſcopum, nempe ſpoliationem ſulfuris combuſtibilis, & introductionem incombuſtibilis in materiam argenti viui metallicam: Vnde ſenſim in argentum & aurum reducitur. Potentia, quæ eſt in his materijs, eſt merè paſſiua, nec aliquo modo actiua: Vnde nec ab aſtris, aut eorum poſitu (niſi calore ſolis) hæc vis dependet, nec à ſeminali principio actiuo, veluti in animalium & vegetabilium ſeminibus aſtralis vis deliteſcit vna cum habilitate materiæ, quæ calore in actum ducitur, ſi materiæ ſuæ coniuncta ſit debito modo in vaſis accommodatis: Verum materia hæc metallica ſiue mercurialis in mineris vel ſub dio exiſtens diutiſſimè ſentit vim caloris, qui operatur in eam aliquantulum caliditatis & ſiccitatis, vnde æquatio contingit, & æquata ſubſtantia primo eſt argentum, poſt aurum: Atque hæc eſt cauſa, cur æquè ex omnibus metallicis materijs, vtpote plumbo, ſtanno, cupro, ferro, & non ſaltẽ ex vno ſemine peculiari, argentũ & aurũ generetur, quia ſcilic. in omnibus eſt illa materia mercurialis, ex qua calor longa & cõtinua operatione poſſit per æquationẽ qualitatum argentum & aurum educere. Atq, hic eſt cõmunis naturæ proceſſ⁹ ex imperfectis pfecta generare. Præter hunc eſt

Materia metallorũ infra & ſupra terram merè eſt paſſiua.

Cauſa cur ex omnibus metallis fieri poſſit arg. & aur.

eſt & alius rariſſimus & ſecretus naturæ modus, vt nimi- *Rarus & ſe-*
rum aurum vel argentum generet ex materia argenti viui *cretus mo-*
accedente ad eam quadam ſpirituali forma tincturam in ſe *dus naturæ*
habente vel albam vel rubeam, caſque duas ſubſtantias *operatio. II.*
coagulet & transformet in argẽtum & aurum: Nunc quę-
ritur, cui ſemitæ inſiſtat ars, an prioribus illis duabus, an
huic vltimæ? *Reſpondeo non illi*[illegible]ſi forte illarum alteri par-
ticulariter, abſque magno fructu) *ſed huic*: Vnde patet,
quod natura mille vel amplius annis, hoc ars vna hora ef- *Cui operati-*
ficit, comparatis materiis & formis: Nulla itaque materia *oni naturæ*
ad formam ſuam accipiendam eſt avidior nec illa in mine- *ars inſiſtat.*
ris, nec hæc extra mineras, ſed utraque merè paſſiva eſt;
hâc differentià, quòd metalla depromta ex mineris & tra-
ctata ignibus, ſi iterum terræ fodinis imponerentur & ibi
mille annis relinquerentur, potiùs ærugine vel ſitu conſu-
merentur, quàm incrementum ſumerent: ſic econtrà ut
ſunt mixtæ & impuræ, ſi ex terra depromantur abſque ul-
la purificatione, nec ſupra terram in aurum ita per tinctu-
ræ additionem adducerentur, quàm ſi pura & defœcata
fuerint.

17. *Argumentum Aduerſarii negatiuum contra Albertum Magnum.*

17. Argumentum negatiuum.

Si vna ſpecies metallorum in alteram mutaretur
mundus non eſſet perfectus;

At eſt perfectus.

Ergo vna ſpecies in alterum non mutatur.

Minor probatur: Quia cum tot ſint ſpecies me-
tallorum, quot metalla, deſinerent cæteræ ſpecies,
auri ſola ſuperſtite.

Reſponſio ad Argumentum 17. *negatiuum*.

Reſponſio ad argument. & negatiuum 17.

Augurelli Hyperbole.

Qui ita argumentantur, nimis ſunt cauti & prouidi, timentes ne cœlum ruat: Ridiculum eſt, quod verentur, ne ſolum aurum ſit relinquum cæteris metallis tranſmutatis: Id quidem ex *Augurello poeta Chymico*, hauſiſſe videntur, qui ex *Lullij* ratiocinatione hanc hyperbolem deſumens, adfirmat, totum mare, ſi argentum viuum eſſet, tráſmutari poſſe in aurum, verùm nemo propterea ſomniabit, ſpecies metallorum interituras, auro ſolo ſuperſtite: Cauſam ſatis ante retulimus, cur poſſibilis ſit tranſmutatio, non quidem ex occultâ proprietate, ſed ratione materiæ, quæ apta ſit ex ſe per naturam educere formam, aut cum formâ aliunde educta & perfecta.

Verum nulla eſt connexio propoſitionis, quia metallorum tranſmutatio inuicem nihil de perfectione mundi tollit; Nec enim vſus aut ſpecies ferri nec plumbi deſinet eſſe in mundo, etiamſi hęc mutatio millies eſſet frequentior, quá eſt: Si Deus eam habilitatem dedit metallis, vt ſint tranſmutabilia inuicem, tum ſi id non fiat, mundus perfectionem ſuam, ad quam deſtinatus eſt, non conſequeretur: Hirundines, araneæ, muſcæ, ciconiæ ranæ, quod non adſint nobis in hyeme, nec bombycæ, niſi in ſeminio, non tamen inde mundus minus perfectus eſt: quia eſt ordinatio diuina: Nec ſequetur, vt hæc animalia omnino pereant ex mũdo, licet ad tempus adſint aut deliteſcant; ita nec continget, vt metalla imperfecta in ſpecie ſua intereant, licet natura exiguum quid, nec non ars, de illis abſtergant à ſuis morbis & fæcibus, aliaque, nempe purpura veſte induunt. Si ex baiulo ſemel factus *ſit rex Siciliæ, aut ex bubulo Imperator Orientis*, non ſequitur ideo omnes baiulos & bubulcos in reges aut imperatores commutatos iri. Mundus itaque erit

[illegible] Iuſtin[illegible].

rit perfectus, etiamſi multæ myriades indiuiduorum tranſeant, cum ſpecies aliquando in paucis conſiſtat, vt tempore diluuij. At hoc non verendum eſt. Manebit copia ſemper viliorum, vt & vitiorum; nec aurea ætas expectanda eſt nobis in hac vita, niſi fortè nimio auri deſiderio, quod à Deo ſeducit.

18. *Argumentum negatiuum Aduerſarii contra Albertum Magnum.*

18. Argumentum negatiuum.

Si aurum eſſet finis cæterorum metallorum materiæ plumbi non tam bene eſſet ſub ſua forma, quam auro ſub ſua.

At materiæ plumbi tam bene eſt, quam auro, ſub ſua forma.

Ergo aurum non eſt finis cæterorum metallorum & per conſequens impoſſibilis eſt Chryſopopœia.

Aſſumptio probatur: quia vtraque materia plumbi & auri eſt ſuo modo temperata & actionibus propriis obeundis conueniens: Si enim plumbum non eſſet abſolutum, natura non ſubſiſteret in eo, vt nec natura ſubſiſtit in chylo, quem in ſtomacho elaborauit, ſed eum tranſmittit ad epar, vt fiat ſanguis.

Reſponſio Albert. M. ad 18. *Argumentum Neg.*

SI *per*, BENE, ESSE, *intelligitur*, ſenſus aliquis voluptatis, abſurdum videtur hoc, & ab vtroq; & plumbo & auro, alie- *Reſponſio ad Arg. neg. 18.*

alienum. Si verò, in ſanitate vel non corruptibili ſtatu permanere, vt opinor, tum propoſitionis nulla eſt connexio, & minor non eſt vera.

Quomodo enim plumbo tam bene ſit, quàm auro? cũ illud ſit morbis mineralibus multis obnoxium, & ab igne, vt communi hoſte, facile in pulueres terreos, Lythargyrium & tandem in vitreas fæces conuertatur: Aurum verò interim maneat à morbis liberum, purum, conſtans, immotum igne, aliiſve iniuriis. Ne quid de aquis fortibus, aceto & eiuſmodi liquoribus corroſiuis dicam, qui çque conſumunt plumbum, vt ignes; auro autem nihil noxæ inferunt. Quid igitur vis nouâ illâ phraſi, quod plumbo bene ſit æque, quàm auro. Habet quidem ſuam formam, ſed non auri: de mendico dicere poſſumus, quod æque habeat formam hominis, quàm Rex aliquis ditiſſimus, at ita non de plumbo, quod æque habeat formam perfectam, quam aurum.

Probatio Aſſumpti non conuenit, quod ideò tam bene ſit plumbo, quàm auro, quia materia plumbi ſit temperata ſuo modo: Eſt quidem temperata, ſed in temperie & impuritate mixtâ, vnde facile corruptibilis: Auri vero materia eſt temperatiſſima temperie æquata abſque vlla puritate, vnde eſt incorruptibili proxima.

Si hæc ratio ſufficit, idem dicemus de ſcarabæo & aquila, de rana & leone, imò de bufone & homine; quod illi tam bene ſit, quàm huic, quod illi temperies æqualis, vt huic: At nihil ad rem propoſitam. Quod de chylo adfertur eſt ſimile, at non conuenit cum metallis: Metalla enim non abſolvunt ſuas concoctiones tàm citò, quàm animalia. Quid ſi diceremus, maſticationem in ore animalis contingentem, referre coagulationem argenti viui in plumbum, in ſtomacho, plumbi in argentum, in epate, argenti in

in aurum, an multum à rei natura diſcederemus? At hæ concoctiones in India fortè mille annis perfectæ fuerunt, hic in Germania chylus hæret diutius in œſophago,& non bene propter frigus ſtomachi concoquitur, etiamſi bis vel ter mille annos ibi maneat.

16. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate* ALBERTI MAGNI *Germani:*

Ratio 16. affirmatiua pro Chemia.

Si metallorum tractatione in igne tentata tale accidens contingat, cuius ratio occulta ſit, nec ab vllo vere reddi poſſit, etiam ingenioſiſſimo, Quidni & eorundem debita in igne tractatione ex debita materia tinctura fixa & ingrediens fieri poſſit, cuius ratio reddi queat à mediocriter ingenioſo?

At primum verum, hoc eſt, quod examinatione æris per cupellam facta, ſi omnia prius ponderentur impoſita cum cupella, ac poſt; poſt operationem ſint grauiora, qua ante, quod eſt contra omnem rationem, cum ignis ſemper conſumat humiditates & ſulfuris ſubſtantiam, vnde leuius id corpus cum contentis reddi deberet.

Ergo & metallorum debita in igne tractatione ex ſua materia tinctura fixa & ingrediens fieri poteſt: quia non deficit fixitas in argento viuo, nec fluxus, nec color: vnde color apparet in auro, imo & fixitas & fluxus & cætera omnia: Si itaque eſt alicubi, quidni inde per artem educi poſſit, aut alio modo exprimi?

Digitized by Google

alienum. Si verò, in ſanitate vel non corruptibili ſtatu permanere, vt opinor, tum propoſitionis nulla eſt connexio, & minor non eſt vera.

Quomodo enim plumbo tam bene ſit, quàm auro? cũ illud ſit morbis mineralibus multis obnoxium, & ab igne, vt communi hoſte, facile in pulueres terreos, Lythargyrium & tandem in vitreas fæces conuertatur. Aurum verò interim maneat à morbis liberum, purum, conſtans, immotum igne, aliiſve iniuriis. Ne quid de aquis fortibus, aceto & eiuſmodi liquoribus corroſiuis dicam, qui çque conſumunt plumbum, vt ignes; auro autem nihil noxæ inferunt. Quid igitur vis nouâ illâ phraſi, quod plumbo bene ſit æque, quàm auro. Habet quidem ſuam formam, ſed non auri: de mendico dicere poſſumus, quod æque habeat formam hominis, quàm Rex aliquis ditiſſimus, at ita non de plumbo, quod æque habeat formam perfectam, quam aurum.

Probatio Aſſumpti non conuenit, quod ideò tam bene ſit plumbo, quàm auro, quia materia plumbi ſit temperata ſuo modo: Eſt quidem temperata, ſed in temperie & impuritate mixtâ, vnde facile corruptibilis: Auri vero materia eſt temperatiſſima temperie æquata abſque vlla puritate, vnde eſt incorruptibili proxima.

Si hæc ratio ſufficit, idem dicemus de ſcarabæo & aquila, de rana & leone, imò de bufone & homine; quod illi tam bene ſit, quàm huic, quod illi temperies æqualis, vt huic: At nihil ad rem propoſitam. Quod de chylo adfertur eſt ſimile, at non conuenit cum metallis. Metalla enim non abſolvunt ſuas concoctiones tàm citò, quàm animalia. Quid ſi diceremus, maſticationem in ore animalis contingentem, referre coagulationem argenti vivi in plumbum, in ſtomacho, plumbi in argentum, in epate, argenti

in

in aurum, an multum à rei natura diſcederemus? At hæ concoctiones in India fortè mille annis perfectæ fuerunt, hic in Germania chylus hæret diutius in œſophago,& non bene propter frigus ſtomachi concoquitur,etiamſi bis vel ter mille annos ibi maneat.

Ratio 16. affirmatiua pro Chemia.

16. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate* ALBERTI MAGNI *Germani:*

Si metallorum tractatione in igne tentata tale accidens contingat, cuius ratio occulta ſit,nec ab vllo vere reddi poſſit, etiam ingenioſiſſimo, Quidni & eorundem debita in igne tractatione ex debita materia tinctura fixa & ingrediens fieri poſſit, cuius ratio reddi queat à mediocriter ingenioſo?

At primum verum, hoc eſt, quod examinatione æris per cupellam facta,ſi omnia prius ponderentur impoſita cum cupella,ac poſt; poſt operationem ſint grauiora,qua ante, quod eſt contra omnem rationem,cum ignis ſemper conſumat humiditates & ſulfuris ſubſtantiam, vnde leuius id corpus cum contentis reddi deberet.

Ergo & metallorum debita in igne tractatione ex ſua materia tinctura fixa & ingrediens fieri poteſt: quia non deficit fixitas in argento viuo,nec fluxus,nec color: vnde color apparet in auro,imo & fixitas & fluxus & cætera omnia: Si itaque eſt alicubi,quidni inde per artem educi poſſit, aut alio modo exprimi?

Rr Proc...

Propoſitio huius ſyllogiſmi bene connectitur in ſuis membris; quia ſi id, quod minus ineſſe poſſit, fiat, vt inſit, fiet quoq; id, quod magis ineſſe poſſit: Eſt autem pondus vnum ex difficilimis accidentibus per chymicas vulgares operationes non facilè acquirendum. Sunt enim, qui argento naturali inducere poſſunt colorem auri, imò & fixitatem, vt in cemento perduret & ab aqua forti non corrodatur, vt aurũ verum putetur, ſed quia pondus auri dare nequeunt, ideo non eſt aurum, ſed argentum coloratum: Eſt enim aurum argento ferè duplo ponderoſius in eadem menſura. Patet itaque, quod ſi per ignis operationem pondus augeri poſſit, manente eâdem ſubſtantiâ, & non diminutâ nec auctâ per additionem, ita vt non ſolum materia in ſe coeat & contrahatur, ſed quoque in ipſo pondere augeatur; quod hoc requiſitum ſit longe admirabilius, quam quid fixum, tinctum & fluidum reddere: Exempli gratia, accipio cupellã ponderis vnciarum 2. cui inicio metallicas ſubſtantias ponderis drachmarum 3. nec aliquid addo, pono ad ignem vt ſtent per duas vel tres horas, donec fiat operatio: Ignis interim conſumit multa ex contentis illis & fumus euaporat ſenſibiliter ita, vt ſi aqua vel ſuccus herbæ fuiſſet, dimidia vel maxima pars conſumpta foret: Verùm poſt operationem nihil abſumptum video, ſed pondus auctum: Invenio enim ſi totum ponderem, non drach. 5. quot prius fuerant, ſed drach. 6. At non eſt hæc vis magica, ſed naturalis: Quid dices ad hæc, ignem auxiſſe? Res magis admirabilis, quod leuiſſimum omnium potuerit augere vnicam in tantillo ſpacio: cauſa ſit, quæcunque velit, hinc tamen patet, aliquid miraculi contingere, quod contra rationis noſtræ diſcurſum ſit. Subſiſtat itaque ſic aduerſarius & primum veriſſimas cauſas huius rei (quas experientiſſimus Erkerus Docimaſtes Cæſareus ſe inuenire non poſſe ingenue fatetur)

Rarum & mirum quod in probatione per cupellam contingit.

Digitized by Google

tur, indaget, antequam de Chymicis aliis, licet non intellectis, nihilominus arbitrium ſuum interponat; quibus inuẽtis ex ſui diſcurſus ſubtilitate, facile quoque videbit cauſas occultas, cur Chemia ſit poſſibilis. Nam ſi illi rationabiliter faciunt, qui vt altius poſt ſaltare queant, aliquamdiu ſe ponderibus ex plumbo aut cupro pedibus adaptatis humi deprimunt, ſi hac mole aliquamdiu portatâ & poſt depoſitâ illi ipſi leuius ad ſumma illa arcana ingenio euolabunt.

17. *Ratio affirmatiua pro Chemica veritate Alberti Magni Germ.*

Ratio 17. affirmatiua pro Chemia.

Si ex tutia alba & cupro rubeo in igne mixtis, fit vna ſubſtantia coloris mixti, nempe flaui, quæ tamen ab vtriuſque compoſiti parte fit corruptibilis; Quidni & ex tinctura rubea & argento viuo metallico vel vulgi albo fiet media ſubſtantia aurea, quæ ab vtriuſque compoſiti parte ſit incorruptibilis.

At primum contingit & fieri poteſt per artem.

Ergo & ſecundum: præſertim cum Roſarius philoſophorum dicat ex aliorum doctrina, quod tinctura ſe habeat cum metallis, vt tutia cum cupro.

Connexio propoſitionis euidens eſt, quia ratio eadem vtrobique

bique eſt, excepto hoc vno, quid tutia corruptibilis per ſe in magno pondere addatur cupro, & id in ſubquadrupla quantitate augeat, nec illud ſpoliet aut purget à corruptibili ſulfure, ſed magis corruptioni obnoxium reddat; vnde viriditas cupro remanet, nec ſubſtantia eius comprimitur in anguſtum, vt ponderoſior fiat, nec fit fixior, nec purior, ſed, vt fuit, ita manet, niſi adhuc fæculentior euadat. Econtra tinctura philoſophica, in exigua quantitate, per ſe incorrupta, fixa, tincta & ingrediens, in profundum cupri liquefacti tendit, idque à ſulfureitate combuſtibili, quę non eſt de argenti viui homogenitate, purgat & liberat, exponens heterogenea ignibus, donec ex duabus ſubſtãtiis, duobuſque coloribus, vna ſubſtantia aurea fiat. Interim exiguum quid ponderis de tinctura illi accreſcit, nihilominus pondus fit in anguſto ſpacio grauiſſimum.

Minor eſt nota experientia illa, qua fit lato ex cupro cum tutia, nec indiget alia probatione.

Ratio 18. affirmatiua pro Chemia.

18. *Ratio affirmatiua pro Chemia Alberti Magni.*

Si poſſibile eſt ex quibuſdam vegetabilibus per calorem putrefactionis ſubterraneum certo tempore continuatum, etiam nondum maturatis, ſemina in profundo eorum latentia elicere & maturare ſummo naturæ myſterio, quidni quoque poſſibile ſit ex mineralibus certis per calorem debitum illis, eorum ſemina aurea tingendi vim habentia educere & maturare, cum vtrobiq; ſit eadem ratio.

At

At primum contingere poteſt.
Ergo & ſecundum.

Cohærentia membrorum in propoſitione nō poteſt eſſe dubia; licet à vegetabili ad minerale fiat progreſſus: quicquid in illis ſemen eſt, hoc in auro vel in materia, ex qua aurum, ſulfur eſt ſeu Tinctura: Si itaque non ſolum à natura tum quando vegetabile, exempli gratia, braſſica ad iuſtam acmē peruenit, hoc eſt, flores produxit, ſemina maturari poſſunt, viridi adhuc planta; terræ infixa & radijs ſolaribus expoſita, ſed etiam areſcente, ſub terra ſepulta, truncata, vbi ſol non aſpiciat; quis dubitet in ſimili ſtatu de metallicis ac mineralibus? Nam magis veritati aduerſum videtur, quod planta vegetans hoc præſtare poſſit, quæ conſtat partibus organicis, vita quoq; vegetabili; quam mineralia, quæ nec vegetant propriè, nec vitam, nec organicas partes habent: Nihilominus hoc fit, vt ſemina ſub terra generentur & matureſcant, fiantque cæteris ſeminibus in caulibus ſub dio natis longe puriora & ſalubriora, quorum plantis erucæ non ſint infeſtæ, vt veriſſime narrant, qui experimentati ſunt.

At tu negabis Minorem; quia non videris: Nihil hoc ad rem, pueros ignorantia excuſare poteſt, non viros in Chymiam adeo ſtrenuos bellatores. Circa hanc quæſtionē aliquamdiu te fatiges exoluendam & abſque dubio cauſas videbis reductionis metallicæ in primam ſuam materiam.

VII. ARNOLDI VILLANOVANI GALLI, SYMBOLVM.

LIBER SEPTIMVS.

ARRNOLDO VILLANOVANO in ſucceſſione poſt Albertum proximus debetur locus, tum quia ętate proxime ad illum acceſſerit, tũ quia doctrina & multiplici ſcientia eodem fere tempore celeberrimus extiterit: Aduerſarius illi præ reliquis infenſus expectat occaſionem ſuum in ipſum virus effundendi, à quo paululum noſtra interlocutione differri ſe patietur.

Digitized by Google

LAPIS HABETVR EX MATRIMONIO CHA-brici & Beia.

ARNOLDVS DE VILLA NOVA *Prouincia* oppidulo oriundus, floruit tempore *Ludouici Bauari* Imperatoris (qui imperauit ab A. C. 1314. in A. 1346.) vir vt omni virtute, pietate, morũ puritate & ſcientia ornatiſſimꝰ, ſic laudum præconio digniſſimꝰ: Excelluit inprimis in Medicina, Chymia, & Aſtrologia: In Medicina quam abſolutus, variaque doctrina inſtructus fuerit, teſtantur illius opera medica fere diuina, quæ per ſe conſiderata medicum perfectiſſimum conſtituerent: Tot

Arnoldus Villanouanus quo tempore floruit.

Arnoldus in quibus artibus excelluit.

Medica opera Arnoldi præclariſſima.

enim

nim axiomata generalia & aphoriſmos, tot cautiones ſubtiliſſimas, tot quoque experimenta rariſſima vnus ipſe profert, vt hac in parte multis ex antiquis & recentioribus medicis anteponi merito debeat: In varia quoque veterum ſcripta commentatus admirabilem ingenij ſui vim patefecit, mundoque atteſtatus eſt: In Chymia inprimis artifex præclarus extitit, qui ex magiſtri cuiuſdam, vt ipſe fatetur, inſtitutione Lapidem confecit, quem in medicina curationeque morborum plerumque adhibuit: *Medicina* itaque *Galenica* eiuſque methodo, nec non Hermetica, inſtructiſſimus curandis ægrotis ſemper fuit occupatiſſimus, exiſtimans hac ratione ſe Deo hominibuſque gratum officium præſtare: in quo neque aberrauit: Nihil enim ad *Diuinam* naturam propinquius accedit, quam iuuare afflictos & reficere ægros: Nihil ad eleemoſynam *Dei* nomine præſtandam hominibus ægrotis accommodatius, quā ſanitatem conferre & vires naturæ oppreſſas leuare, quod fit per Medicinam vtramque, communem & Hermeticam; per hanc quoque in alias deſperatis malis: *In aurificio* vero quantus fuerit patet primo ex proprijs eius libris, qui ſunt varij, nempe *Roſarius*, *Lumen luminum*, *Epiſtola ad regem Neapolitanum*, *flos florum & alij*; In his omnibus Chymiæ ſe ſummum artificem declarauit: Et licet à quibuſdam accuſetur, quod libros in Chemia ediderit, quibus innumeros in errores inextricabiles coniecit, tamen hoc nec Arnoldo, nec arti imputandum eſſe conſtat, ſed potius ineuitabili rerum neceſſitati partim, partim præpoſtero & temerario legentium & iuxta conceptum propriæ mentis laborantium iudicio & conatui: Cum quoque Arnoldus aliquando artis Chymicæ publicum teſtimonium ediderit, publicos quoque ſuæ experientiæ teſtes, omni exceptione maiores meruit & inuenit: Sic enim Iohannes Andreas Canonum

Arnoldi cōmentaria

Arnoldus in Chemia perfectiſſimus artifex.

Arnold. vtraque Medicina inſtructiſſimus.

Arnoldi Chymici libri.

Errores tentantium nō aſſcribendi artificibus.

num interpres,(quo vix laudatior vir extitit, quem Ludouicus Romanus omnium hominum præſtantiſſimum appellauit)de Arnoldo;*Noſtris*, inquit, *diebus habuimus Magiſtrum Arnoldum de Villa noua in Curia Romana, ſummum Medicum & Theologum, de quo ſcripſi de obſeruatione ieiuniorum conſilium: Qui etiam magnus Alchymiſta, virgulas auri, quas faciebat, conſentiebat omni probationi ſubmitti:* Hæc ille: Eorundem verborum meminit quoque *Author Roſarij* philoſophorum in initio ſui tractatus, & multi alij ſiue Chymici ſiue iuriſperiti citantes ea contra artis poſſibilitatem negantes. Addunt alij ex eodem *Andrea*, ꝙ laminæ aureæ ab *Arnoldo* excuſæ, auro ex *Arugia* quæſito aurifodiniſque extracto bonitate non cederent. De hoc teſtimonio ſic *Ioh. Franciſcus Mirandul.* lib. 3, cap. 1. de auro: *Extat enim*, inquit, *Arnoldi Philoſophi & Medici nobilis teſtimonium atque experimentum literis proditum apud legalia monumenta & additamenta Gulielmi, qui ſibi Speculatoris obtinuit cognomentum: Scribit enim Arnoldum ipſum, qui miris ibi laudibus extollitur, virgulas auri, quas cõfeciſſet Romæ, omni probationi ſubmiſiſſe; idque in titulo refertur de crimine falſi, nec eſt veriſimile, omiſſam aquam, qua excernitur aurum ab argento, certiſſimum probandi auri & numeris omnibus efficax argumentum; ſi tamen eius vſus ea tempeſtate fuit: ſed certe ignis non defuit probatio, in quo ſi exuratur ſepties, fictitium aurum euaneſcit, vt proditum eſt ab Alberto, qui tamen fuit Arnoldo ſatis antiquior:* Hæc Mirandulanus. Chymicus itaque perfectus fuit *Arnoldus*, æquè vt Medicus, quo duplici nomine *Papæ & Friderico Neapolitano Regi* fuit acceptiſſimus, quorum vtrumque ab effectibus alias incurabilibus, ex *Gallia* atque etiam citeriori *Hiſpania* accerſitus, liberauit: Gemino enim Medicinæ genere, & vniuerſali & particulari inſtructus, morbos alijs medicis curatu impoſſibiles, *citò, tutò & iucundè* profligauit: Vnde quantum nominis, authori-

Iohannis Andreæ teſtimonium de Arnoldo.

Mirandulani de Arnoldo ex alijs teſtimonia.

Arnoldus Papam & Frid. Neap. curauit à morbis.

Digitized by Google

Honos conciliauit Arnoldo inuidiam. Inuidia comes gloriæ.

tatis & honoris ſibi apud *Magnates* illos conciliauit, tantum inuidiæ & detrectationis apud medicos & quoſcunque non generoſæ mentis alios comparauit: *Inuidia* enim gloriam, tanquam vmbra corpus, comitatur, & qui nondum inuidos inuenit, nondum aliquid laude dignum præſtitit.

Arnold. curãs ægros in varijs locis taxatus ab inuidis.

Calumniatores & inuidi vt omnem calumniandi cauſam à quacunque etiam laudabili re aucupantur, ſic quoque *Arnoldum* immerito inſectantur & inde, quod magnam ipſi laudem peperit apud probatos viros, cum calumniandi anſam arripiunt: Quod enim de loco in locum, de regione in regionem migrarit ob curationem morborum, hoc auaritiæ eius à maleuolo quodam aſſcribitur:

Omni ſunt ingrata, nihil feciſſe benigne eſt:

An hoc viro optimo in vituperium cadit, quo ille ſibi DEI gratiam & hominum commendationem mereri ſperauit? Quid DEO acceptius & homini vtilius, quam migrare per oppida & vicos curando ægrotos, etiam incurabiles? quod ſi gratis fiat, eò laudabilius: Annon *Saluator* noſter ſua *Diuina* virtute Medicum corporis & animæ profeſſus idem eodem modo perfecit? An ille *Hieroſolymæ* tantum manſit: Annon vſque ad *Tyri & Sidonis* fines penetrauit?

Peregrinatio Medico non inhoneſta.

Arnold. an mercedẽ acceperit pro curandis ægris.

Auaritiæ igitur *Arnoldi* hoc non erit aſſcribendum, etiamſi pro pretio aliquo medicatus quibuſdam fuiſſet: Certe à pauperibus nihil vnquam remunerationis pro curationib. accepit, nec à mediocris fortunæ hominibus: Quod ſi quid à valde diuitibus acceperit, vt credibile eſt, hoc propter tres cauſas feciſſe æſtimabitur, *primò* ne videretur eorũ dona repudiare, atq; ita ipſos non magnifacere, quaſi ijs diuitijs par vel etiã maior eſſet: *Secundo*, ne omnib. aurificij

rificij de ſeſe opinionem ingereret, atque hinc cõtemptus occaſionem præberet; *Tertio* ne & pauperes hoc defraudaret donario; Addunt mendaciſſimi calumniatores, *Arnoldum* nullâ arte Chymica ſubleuare ſuos affectus & cupiditates potuiſſe, ſed fuiſſe auarum, pauperem & inconſtantem; Adhæc, quod ante curationem alicuius morbi præ auaritia cum ægro de magna pecunię ſumma paciſci ſolitus ſit; Et, quod cum Romæ eſſet, dies eius crimina nondum detexerat, quorum obnoxius à Cymmerico quodam hæreticæ prauitatis inquiſitore factus dicitur, & niſi ad *Fridericum Regem Neapolitan.* confugiſſet, comprehenſus fuiſſet.

Arnoldum argui, quod fuerit auarum, pauper, &c.

Cauſam, quare à Papa ita inſidioſe tractatus ſit, videtur Auentinus Bauarius ſcriptor clarius exponere, qui ſic de Arnoldo in ſuis Chronicis loquitur: Circa hoc tempus (*Ludouici 4. Imp.*) vixit doctiſſimus medicus *Arnoldus* de Villa noua in Francia Pariſijs; ſummus & præclariſſimus artifex non ſolum in medicina, ſed quoque in omnibus naturalibus artibus, nempe in Chymia & Aſtrologia: Cum vero vates & propheta vellet eſſe, prædicendo multum de Antichriſto & Papa atque de Romana eccleſia, quod ea à Deo punienda & deſtruenda foret, coactus eſt Pariſijs aufugere ad regem *Siciliæ Fridericum*, à quo cum ad Papam, vt ſeſe excuſaret, mitteretur, in via mortuus eſt. Hæc ille: Verum nec cauſæ ante dictæ calumniarum, nec hæ eius perſecutionis à Cymmerico inſtitutæ, ſufficientes fuerunt: Cupiditates & affectus indecoros non probauerint ex ante dictis eius peregrinationibus, at nos potius illis contrarium demonſtraremus: Quod velint Chymiæ ſcientiam *Arnoldo* denegare, inſcitiam ſuam manifeſtant ſeque ludibrio omnium ſcientium exponunt: Nec verò ſuis nugis & aſperſiunculis inualidis & effictis efficient, quo minus *Arnoldus* perfectus inueniatur Chymicus; Quod ſi verum

Auentinus Arnoldi meminit.

Arnoldus vates fuit, quod patet à poſteriori.

Arnoldus obiit in via ad Papam miſſus ex Sicilia.

Arnoldum qui perfectũ Chymicũ negat, ignarus eſt rerũ.

Sſ 2 eſt,

eſt,ceſſent hæ calumniæ,quod cupiditates Chymiâ ſubleuare nequiuerit, quodque auarus & pauper fuerit; Illa enim ſunt adeo contraria cum poſſeſſione veræ Chymicæ Medicinæ,vt nigrum ita albo non contrarietur: Qui enim habet in vno omnia, ille non indiget aliorum ære aut opibus, ab auaritia omnino liber & à paupertate immunis: Interim vt artifices non ſibi ſolis viuant, ſed & alijs exiſtant vtiles, curant morbos plerumque, non vno ſaltem in loco, cui non ſunt, nec volunt eſſe adſtricti, ſed diuerſis; Hinc mutatio locorum & peregrinatio illis vt neceſſaria incumbit, ſic non iniucunda ſentitur: Ab hoc itaque conſequente ſi quis iudicet de artificis veri diuitijs & poſſeſſione, ille maximè fallitur: At iſti alios ſuo æſtimant ingenio: Exiſtimant enim,ſi tale cui donum obtigerit, quod illi magnifico modo domi ſaltem inter cohortes famulorum viuendum ſit: Poſſet quidem hoc fieri in *Dei* laudem, at plerique artificum eam mentem non habuerunt, ſed laboribus & ſtudijs potius vacare, quam otio, cenſuerunt honeſtius, vtilius & ſalubrius; nempe Deo, proximo & proprio corpori gratum & conueniens. Quod *Arnoldus* ante curationem de mercede cum ægris conuenerit, calumnia eſt, ab inuidis & malæ mentis hominibus illata, qui cum fælicitatem eius in curando experti fuerint, eam hac nubeculà obfuſcare conati ſunt: Quomodo enim hoc in *Arnoldo*, ægroti pecuniâ omnino non egente, locum inueniat quod non niſi certis ex cauſis apud alios in vſu eſt?

Artifex Chymicus non eſt auarus.

Artifex verus cur interdum peregrinetur.

Artifex nō in ſulgi[?] otio.

Arnoldi gloria nubecula obiecta.

Crimina quæ detecta ſunt ab eo tempore,quo *Roma* diſceſſerat *Arnoldus*, nondum innotuere: Potuit quidem inquiſitor ille viros doctiſſimos magię nomine accuſare,cum tamen alia, quæ ad accuſationem non ſufficiens, ſubeſſet cauſa, veluti *Petro Aponenſi* ab eodem accidit, qui librum Papæ

Arnoldi crimina nondum innotuere, quia nulla.

papæ fortè ingratum ediderat: Ita hic *Cymmericus* omnes qui *Imperatori* fauerent, proſecutus eſt & multos illorum hæreſeos damnauit, inter quos quoque *Arnoldus*, qui eâ ratione propheta non ſolum videri voluit, ſed reuera fuit: Quid enim contigerit poſt aliquot annos Huſſiacis prævalentibus in Bohemia, qui Antichriſtum expreſſe nominarunt, ac deinde ſeculò adhuc vno exacto, hucvſque, cuilibet occurrere poteſt; quæ huiuſmodi ſunt, vti Arnoldū non vanum aut mendacem, ſed veridicum vatem in hiſce demonſtrent. Non itaque in vita aut moribus nec doctrina vel artibus Arnoldus meritò accuſari aut reprehendi potuit, niſi calumnioſè contra veritatis & iuſticiæ rationem: In vita probus, pius, honeſtus, conſtans, laborioſus & omnibus vtilis: In doctrina magnus theologus, abſolutus medicus, perfectus Chymicus & Aſtrologus: Præter Chymicos antè dictos libros, in quibus Chymiam ex profeſſo variis modis tradit, eiuſq; Medicinæ efficaciam exprimit, in aliis quoq; libris ſuis Medicinalibus Hermeticæ Medicinæ mentionem facit: In Roſarii ſui libro ſecundo, capite trigeſimo primo *Sic etiam*, inquit, *habet virtutem efficacem ſuper omnes alias medicorum medicinas omnem ſanandi infirmitatem, tam in calidis, quàm in frigidis ægritudinibus, eò quod eſt occultæ & ſubtilis naturæ: conſeruat ſanitatem, roborat firmitatem & virtutem, & de ſene facit iuuenem & omnem expellit ægritudinē, venenum declinat à corde, arterias humectat, contenta in pulmone diſſoluit & vlceratum conſolidat, ſanguinem mundificat, contenta in ſpiritualibus purgat & ea munda conſeruat. Et ſi ægritudo fuerit vnius menſis, ſanat vna die, ſi vnius anni, in duodecim diebus: Si vero fuerit aliqua ex longo tempore ſanat in vno menſe, & non immediate Hac medicina ſuper omnes alias medicinas & mundi diuitias eſt oppido perquirenda: quia qui habet ipſam, habet incomparabilem theſaurum.* Et in libro de retardatione ſenectutis & re-

Cymmericus virtagæ papæ.

Arnoldus in quibus vates fuerit verus.

Mutatio religionis verè prædicta ab Arnoldo.

Arnoldus probus in omnibus.

Medicinæ Hermeticæ efficacia.

Medicina Hermetica quos morbos curat.

iuveneſcentia acquirenda, cap. 2. *Et eſt ſciendum*, inquit, *quòd innovatio & confortatio cutis fit cum potione AQVAE AVRI puriſſimi propriè: Ipſa namq; Alopeciam curat & Tyriam & transmutat corpus humanum, ſincerat & innovat ipſum, & virtus multarum rerum approximat huic operationi: Sed ipſa eſt, quæ prædictum miraculum facit & quæ non corrumpitur & complexioni humanæ eſt conveniens, & neq; calefacit, neq; infrigidat, neq; humectat neq; deſiccat, imò eſt omni temperamento temperata, omnēque rem excedit in temperantia & perennitate, quam habet: Etiā ſubvenit ſtomacho frigido, timoroſos facit audaces, cardiacos confortat: Valet contra melancholiam & alopeciam, & calorem naturalem confortat & temperat, in quibus non eſt res aliqua, quæ ſtare poſſit loco eius; Et virtus eius in ſuâ manifeſtatur ſubſtantiâ, quia eſt in ea caliditas, ideò clarificat, Et in ea eſt magna temperantia, ideò magnum temperamentum efficit, ſuper omnem rem, & quia in eâ eſt perennitas, ideò conſervat corpus humanum, & in ea eſt aſſimilatio complexioni humanæ, & ideò incorporatur, ſi præparetur, ut decet, & in eius præparatione eſt totum ſecretum, quod ſapientes propter invidiam occultaverunt. Confirmat autem & ſincerat cordis ſubſtantiam & ſuæ puritatis impreſſione omnem deijcit impuritatem ab eo, & tuetur illud & clarificat ſpirituum ſubſtantiam & movet ſanguinem ad cutim & inducit pulchritudinem iuventutem & abſtergit abſterſione levi.* Hactenus *Arnoldus*: vbi non intelligendum, ſenes reverà ad iuventutem reduci poſſe, quoad annos, ſed quoad robur, ita quod ſeptuagenarius ad 50. ſexagenarius ad 40. annos quaſi reducitur, reſtauratis viribus ex multiplicatione ſpirituum vitalium, ſanguinis depuratione: Ita timoroſos, hoc eſt ex intemperie melancholica, timidos abſq; cauſa, facit audaces, id eſt, emēdat & tēperat: Reliqua ſine ambiguitate ſunt veriſſima. Ceſſate itaque viri canina facundia præditi Arnoldi optimi medici & philoſophi famam arrodere, vitam calumniari,

Potio auri eſt verum aurũ potabile, hoc eſt tinctura ſoluta in liquore.

Virtus medicinæ Hermeticæ.

Medicina Chymica impoſſibilia nõ ſperanda.

Quales ſenes reſtituantur & quomodo.

Quales timidos faciat audaces.

ari, ſcripta extenuare, ſcientias & artes negare & nō agnoſcere: Non veſtræ blaſphemiæ ipſi vnquam nocebunt, nec inuidiæ ſpicula tāget: Eſt ſublimior, quā vt à liuore veſtro impeti poſſit; Eſt maior, quam vt audacia veſtra poſſit: Quid in funus, cineres & manes eius debachamini, quam viuum ferre cogebamini? An vnius *Cymmerici*, qui nil niſi ignē aut ferrum ſpirat, præſumptio præualere debet tot virorum clariſſimorum indubitatis teſtimoniis? Ille teſtis in propria cauſa & iudex eſſe nequit, ideoque nec de *Arnoldo* quem accuſare, conuincere & morti adiudicare conſtituerat, quid, quod eius famam lædat, referre, niſi impudentiſſime poteſt. Quod ſi *Arnoldus* conuictus fuiſſet criminum & condemnatus, tum poſſet eo modo liberius de eo loqui; quod cum factum non ſit, *Cymmericus* ille mendacia ſua Cymmeriis conſecret tenebris, ne vnquā pro veritatis ſpecie in lucē emergant: Poſſent quoq; tū, etiam cōuicto *Arnoldo*, eius crimina, quæ nunc tacentur, eſſe talia; vt à ſapiētioribus virtutes potius, quam vitia aut crimina, nominarentur: Vnum *Cymmericum* tanquam *Vertagum* ſagaciſſimū ſequuntur cæteri Chemiæ oſores, apud quem cū tale quid contra Arnoldum medicum & chymicum inueniāt, exclamant præ gaudio, tanquā pueri, nitidulum quid in fabis reperientes: Quid vos lurcones honeſtatem viri omnib⁹ numeris abſoluti, veluti *Cyclops* ſocios *Vlyſſis*, deuorare & in veſtra viſcera recōdere conamini? An *Lycaones* aut *Lycāthropi* eſtis, ſiue ex gente inhumana, anthropophagi, quod ita virum innocentem laceretis malitiæ dentibus & diripiatis calumniæ vnguibus?

Cymmericus ignem & ferrum ſpirat.

Aduerſarii Chemiæ ſequuntur.

Calumniatores Hyenæ ſimiles.

Imò hyænas vos eſſe rē ipſā comprobatis, qui in *Arnoldi* iam pridem demortui & ſepulti ſepulchrum & cadauer hyænæ rabie, ſæuitis & inſanitis: Cuius feræ natura eſt calumniatoris valde ſimilis: Sermonem humanum inter paſtorum

Hyenæ natura.

Digitized by Google

torum ſtabula mentitur, nomenque alicuius ediſcit, quem euocatum foras lacerat: ſepulchra eruit inquiſitione corporum: Vim habet ſoporiferam, & vmbræ eius contactu canes obmuteſcunt; quodcunque animal veſtigium eius attigerit, hæret: Si quando hominem dormientem inuenerit, metitur ſeſe extendendo ad iacentis longitudinem; & ſi hominem longiorem ſeipſa animaduerterit, fugit, quâ celeritate poteſt, ſi breuiorem, eum lacerat & deuorat. Ita

Calumniatoris natura.

calumniator nomen eius, quem poſt calumniis proſequetur, primò optime ediſcit, eiuſque gloriam, laudem & famam ſæpe cum inuidia conſiderat: Sepulchris virorum non parcit: Narcoticam quoque vim habet, qua aures ſibi præbitas obſtupefacit, ne aliud audire velint aut poſſint: ſic ſi quis in eius conuerſationis veſtigia incidat, idem contin-

Calumniator tres vulnerat vno ictu.

git; A calumniatore enim (qui vno linguæ maledicæ ictu tres ſimul vulnerat, nempe ſuam conſcientiam propriam, audientis aures & inſontem, cui detrahitur) omnes in ſenſibus ſtupidi fiunt, ne ab eius relatione iniquâ, ſemel animo præconceptâ, poſt recedere poſſint: Præterea calum-

Calumniator quas perſonas aggrediatur.

niator ſummas perſonas & ſe longe maiores non audet aggredi, ſed ſibi pares aut non multo inæquales, intermedias: Illas fugit, ceu hyænas, has lacerat & lingua ſua occidit: O male feriati, cur vobis volupe eſt, ex iniuria alteri illata ſperare honores, ex damno commodum & ex nomine læſo, perpetuum nominis decus? At vos *Heroſtrati* fama, *Pha-*

Calumniatores quæ deceant.

laridis Perilliq́; mutuum munus, & *Buſiridis* hoſpitalitas manebit & decebit, niſi ab iſto furore ceſſetis, eamq́; rabiem veſtram frenetis. An vos aliquid ſcitis, quod *Arnoldus* ignorauit? An *Arnoldus* non plurima cognouit, quorum vos

Arnoldus maior calūniatoribus ſuis.

ne literam ſperare poſſitis, aut certe non iota obtinere? Si ille maior doctrinâ vobis, cur non fugitis eum lædere? At ideo eum lædimus, reſpondetis: ſed ſapiens inquit, *Cedendum*

dum maiori & parcendum minori, verùm vos ſapientis dicta curatis, quantum lupus ouium gregem; quibus poetæ rythmicum metrum conuenit,

Vos eſtis; DEVS eſt teſtis, turpiſſima peſtis:

Quemadmodum enim Epidemia lues ex vno loco infecto in circum vicina propagatur, ſic veſtri calumnioſi ſermones in vno loco dicti aut ſcripti in immenſum ſparguntur: Nam

Calumniator peſtis.

Fama malum, quo non aliud velocius ullum,

vobis ancilla eſt & nuncia, quæ calumnias veſtras defert ad aures curioſas & nouis rebus patentes: Addunt calumniatores *Arnoldum* currendo per mare per terras ſeu in peregrinatione mortuum in naui ac Ianuæ ſeu non procul à ſiculo mari ſepultum; quod multum eius authoritati, artibus & doctrinis detrahere poſſe opinantur, tanquam vagus in vita, incertum mortis & ſepulchri locum quoque habuerit: Hæc ratio tam magna eſt, vt vix reſponſionem admittat: Axioma eſt veritatis diuinæ, *Qui bene vixit, malè mori nõ poteſt*: At, male mori, hic non de morte extra patriam aut cognatos intelligitur (aliàs nemo peregrinari præſumeret) ſed quæ abſque vera in *Chriſtum* FIDE & horribili modo contingit: Tutius fuerit igitur illis naſutulis manere domi, vt ſemper lætentur ſe fumum de patriis poſſe videre focis: Verum ſciant, vere ſapienti patriam eſſe vbique terrarum, eumque *omnia, quæ re vera ſua ſunt, ſecum portare*, vt *Bias* olim *Prieneus* dicebat: *Et viam ad cælum vel inferos undecunque eandem eſſe omnes ex lege naturæ morituros, Namque mors ſceptra ligonibus æquat:* Et, *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas Regumque turres*: Si itaque in patria apud noſtros moriamur id acceptius, ſi alibi, neque id recuſandum; Semper enim quando *ſummus ille Arbiter* nos vocauerit, parati eſſe tenemur; Hinc vt nil certius eſt ipſa morte, ita nil incertius eiuſ-

Calumnia in mortem Arnoldi.

Qui bene moriatur.

Omnia noſtra nobiſcũ portamus, hoc eſt animi & corporis bona.

Tt dem

Arnoldus obiit antequam in manus incideret inimici potentiſſimi.

dem hora: Mortuus itaque *Arnoldus* in itinere propterea nil opprobrii patietur; nam in vocatione ſua, diſceſſit, abſq; dubio *Nutu diuino*, ne in manus eius incideret, qui tum Imperatoribus & regibus omnibus Chriſtiani nominis imperabat, & cuius poteſtatem effugere non potuit, niſi ad Mahometanos tranſiiſſet: Quod ſi *Arnoldus* feliciori vixiſſet tempore, maior adhuc virtute & libertate animi vir fuiſſet! Quot conſcientiæ ſeculis illis ſuffocatæ ex defectu liberioris reſpirationis? Ibi *Deus ſilentij* æque vt apud *Ægyptios*, colendus fuit, niſi Vulcanus ignem excitare ex lingua indomita deberet: Qui ita de *Arnoldi* morte, licet honeſta & Chriſtiana, triumphant, memores eſſe deberent *Solonis* illius Sapientis dicterii, *Neſcis quid ſerus veſper vehat: dicíq; beatus ante obitum nemo ſupremaque funera debet:* Et defuncti ad viuentes: *Quod ſumus, hoc eritis, fuimus quandoq; quod eſtis.* Dicitur & *Arnoldus* fratrem habuiſſe artis Chymicæ non ignarum, nempe *Petrum* de villa noua, quorum patria vicus exiguus in *Prouincia* non longè à *Montepeſſulano*, eiuſdem nominis, at horum inquilinorum claritate celeberrimus; Cuius breue *Encomium in Arnoldi* ibi nati, & inde cognominati memoriam, hic ſubiiciam.

Nemo felix ante obitum cenſendus.

Arnoldi frater.

Arnoldi patria.

Encomium Villanoua.

AD NOVAM VILLAM Prouinciæ vicum Arnoldi patriam.

O NOVA VILLA nouum Patriæ Decus vna dediſti,
Vnde tuum toto nomen in orbe ſonat:
Parua licet tellus, rariſq; habitata colonis
Diceris, ARNOLDO maior es ante alias.
Ille erat in Medica Doctor celeberrimus arte,
Ille ſciens Chymicas mente tenebat opes.

Gaude

Gaude, quod clueas tanti nutricula fœtus,
Diceris, fuerint donec in orbe libri.

AD IANVAM *Neap. ad mare Siculum ſitam* ARNOLDI *ſepulchrum, ſeu cineres & oſſa obſeruantem.*

Ianua aſſeri ptum Epigramma.

O *Cinis* ARNOLDI *ſalue, voſq́; oſſa quietem*
Carpite, quæ gremio IANVA *terra fouet.*
Salue, quæ ſuperes, Diuinæ particula Auræ,
Sit pax grata probi manibus alma viri.
IANVA, *quæ Siculi proſpectas littoris oras,*
Sis cuſtos tanti, quod tegit Vrna, Boni.

EPITAPHIVM ARNOLDO *gratitudinis ergô poſitum.*

Arnoldi Epitaphium.

E*Xiguo poſui ſpacio ſeptempedis vrnæ,*
Quæ terrena mihi fuerat pars, altera cœlis
Accepta, ARNOLDVS *qui Villanouanus in arte*
Doctor eram Medica, CHYMIAE *ſed clarior vſu.*

Arnoldus quem magiſtrum in Chymicâ arte habuerit, incertum eſt, an *Albertus Magnus*, an Vincentius Monachus ſiue alius extiterit; nam & *Arnoldum* ſub ordine monachali aliquamdiu vixiſſe, coniici poteſt, ex verbis, quæ habentur in prœmio Noui Luminis, vbi inquit: *Licet liberalium exiſtam ſcientiarum ignarus, ſtudioq́; non ſim aſſiduus, nec in ſtatu maneā clericali;* Sūt ex artificib. qui taxēt ipſum ideo, ꝙ nō per ſe artē inuenerit lōgâ tēporis inquiſitione, ſūpt⁹ & *Arnoldi Magiſter in arte ignoratur.* *Arnoldus primò fuit clericus,*

 immen-

Digitized by Google

Arnoldus artem non inuenit ſed accepit ab alio.

immenſi laboris interpoſitione, erroribus innumeris, naturæ ſpeculationibus & cauſarum ad ſuos effectus comparatione, præcedentibus, ſed ab alio tanquam per manus traditam acceperit: vbi *Bernhardus Comes* in gratiam medici de *Bononia* facit, quamuis haud ſeriò, cum in epiſt. inquit: *Ille enim Arnoldus licet in alijs ſcientijs fuerit reuerendus doctor & ingenioſus, in hac tamen arte fortè experimenta ſine cauſarum doctrina tractauit.* At idem Arnoldum mox excuſat his verbis circa finem epiſtolæ: *Nam, vt clarum eſt, Arnoldus docet, ſi ſonum verborum ſpectes, Mercurium ſic exiccatum per aquam feruentem, in quam proijcitur, reuiuificari, & dicit effici calidum & humidum, cum primum ſublimatus eſſet calidus & ſiccus. Sed quis verè philoſophus diceret, Mercurium vel aliud metallorum per aquam ſimplicem, quantumvis calidam & feruentem internâ qualitate in natura mutari, ſeu humiditatem ſibi naturalem acquirere & ſic reuiuificari?* &c. *Qualem enim naturam Mercurius retinuit in puluere redactus & mortificatus per ſublimationes; talem omnino naturam ſeruabit per aquam reuiuificatus. Hoc autem in reuerentiam & honorem dicti Arnoldi dictum eſſe volo: ſed naturæ veritatem & experimentum contemplor & defendo.* Hæc ille.

Arnoldus reprehenſus & excuſatus iterum à Bernhardo Com.

Congentiles Arnoldi.

CONGENTILES ARNOLDI GALLI.

Petrus Villanouanus.

PEtrus de Villanoua *Arnoldi* frater, etſi in Chymicis nihil ſcripſiſſe inueniatur, tamen inter veros Chymicos ab alijs recenſetur, ad cuius artis cognitionem eo facilius perueniſſe potuit, quod frater eius, non adeò inuidus, etiam alios, non ſibi ſanguine coniunctos eadem ſcientia inſtruxerit & bearit.

Vincentius monachus.

Vincentius monachus Bellouacenſis, Burgundus, vir inter *Gallos* doctiſſimus ac primus qui Chemiæ ſciens habetur; Huius tanquam veri Chymici meminit

Roſa,

Roſarius philoſophorum: Quanto ſtudio flagrarit, vt rem literariam ſuis laboribus iuuaret, res ipſa loquitur, dum, vt & *Mirandulanus* libr. 2. cap. 4. de eo honorificè meminit, *Maxima confecit omnis penè rei literariæ volumina, in quibus dum agit de Natura, veram artem non tantum à ſe cognitam aſſerit, qua aurum ſegregari, verum etiam eam; qua fieri cenſet, motus ipſe fortaſſis rei experientia; vtpote qui deprehenderit, id cæteris in metallis latitare.* Idem in *Speculo* naturali libr. 6. authores Chymicos, interque eos *Iohannem Euangeliſtam* enumerat: Libro primo, *In corporibus*, inquit, *mineralibus, ad inſtar operationis naturæ, conati ſunt Alchymiſtæ facere breui tempore; quod natura facit in annis mille: Vnde & docuerunt rem quandam facere; quæ corpora, ſuper quibus proijcitur, transmutat: Hæc vocatur ab eis Elixir & dicitur Lapis, non Lapis; Lapis, quia teritur: non Lapis, quia funditur & currit in igne abſque euaporatione, ſicut aurum: Nec eſt alia res, cui proprietas illa conueniat.* Hæc Vincentij verba conuincunt ſatis, eum Chemiæ non vulgarem, ſed profundam cognitionem habuiſſe: Quod ipſe adfirmat, ſe ſegregandi aurum ab alijs metallis artem tenere, id experientiam eius vberiorem declarat: Et hinc apparet, quod ſegregatio auri ab argento per aquam fortem, eius tempore fuerit adhuc arcaniſſima, necdum, vt nunc, diuulgata.

Vincentii monumenta.

Vincentius fatetur ſe artem noſcere.

Iohannem Euangeliſtam Chymicum nominat.

Elixir & lapis cur dicatur.

Segregatio auri per aquas fortes ab argento non diu cognita.

Nicolaus Flamellus; Gallus; Chemiæ perfectionem vt habuit, ſic monumenta eiuſdem veraciſſima poſt ſe reliquit: Annotata enim Chymica erudititiſſima; nec non ex Pſello & Democrito collectanea rariſſima edidit, in quibus iudicium & experientiam ſuam ſatis atteſtatam fecit: Quoad monumenta; dicitur Eccleſias aliquot fundaſſe & prouentibus annuis donaſſe: Eius hieroglyphica ſigna artis myſteria ſignificantia paſſim adhuc

Nicolaus Flamellus.

Flamelli ſcripta.

Flamelli ſigna hieroglyphica.

extare referunt, nempe rotundam figuram mundi cum ♁ cruce ſuperius erecta, ac duos ſerpentes ſeu dracones ſe inuicem complexos, quorum vnus ſit alatus, alter vero non: *Quod hodie*, vt inquit *Robertus Vallenſis, in beatorum Innocentium cœmiterio Lutetiæ Pariſiorum conſpicitur*, *aſſcripto numero Annorum* 1393. Similiter in multis locis ſignum illud effigiei mundi conſpici certum eſt; Quæ omnia loca ab eo vel primitus ædificijs ornata aut reſtaurata, ſiue publica ſeu priuata ſint, conſtat; Alias enim nihil iuris habuiſſet, ſua ſigna in alienas poſſeſſiones figere. De munificentia eius circa lac per Pariſiorum vicos diſpoſitum nihil habeo certi, quod dicam, licet à quodam pro veritate certiſſima affirmatum ſit: Scriba *Pariſienſis* fuiſſe dicitur, qui Arnoldo & Vincentio longe recentior apparet.

Flamelli monumenta.

Flamellus quis fuerit.

Dionyſius Zacharius. Quando ſcripſit.

Dionyſius Zacharius, Gallorum Chymicorum, quotquot ſcriptis innotuerunt, recentiſſimus, qui, vt ipſe ſcribit, opus ſuum inceperit A. C. 1547. & proprio die *Paſcatos* ſequentis anni finierit: Quantas moleſtias & aduerſitates etiam tum, cum erroribus varijs exantlatis in materijs & modis tractationum incõuenientibus, veritatem aliquatenus agnouiſſet, ſeque domum ad operandum contuliſſet, perpeſſus ſit, ipſe non præterit: Hæ, vt verum fatear, cuicunque in artis Chymicæ inquiſitione inſiſtenti experiendæ ſunt, vbicunque locorum viuat, præſertim apud cognatos & amicos: Habent enim homines idiotę aliquas rationes, quibus communiter vtuntur in dehortando & diſſuadendo, ne quis Chymicis ſeſe immiſceat aut inde aliquid emolumenti vnquam ſperet: quarum prima eſt, Alchymiſtas eſſe deceptores, vagos, leues, pauperes, & nullius precij aut frugis homines. 2. Si princeps, comes aut vir nobilis ille ditiſſimus nihil vnquam, tamdiu in Chymicis laborans efficere potuit,

Difficultates & moleſtiæ artificis Chymici magna.

Idiotarum rationes dehortantes à Chymia.

1. 2.

tuit, quid alius ſperaret. 3. Aurum non fieri manibus hominum, ſed naſci naturaliter. 4. Nullum vnquam viſum vel auditum, qui hanc artem aurificij reuera nouerit aut profeſſus fuerit: Ergo quicquid impenditur temporis, ſtudij, laboris, ſumptuum, in hanc artem, id omne eſſe perditum: Interea negligi conditiones meliores, facultates proprias cõſumi, nihil acquiri, in paupertatem redigi, latendo inter carbones; (inſtar carbonarij nigelli) & furnos: Hæc omnia eſſe plerumque vera, non diffitemur; Ex mille enim *Chymiã* appetentibus aut per experimentationes varias inueſtigantibus vix vnicus tandem optato fruitur fine: Cæteri itaque omnes eo fruſtrantur, omniaque in eam artem impenſa perdunt: Cumque ille vnus propter multiplices cauſas vulgo ſe non aperiat, aut ſuæ experientiæ documenta præſtet, nec à cæteris illis ſpe & re ſua fruſtratis id fiat, hinc à nullo id fieri veriſſimè conſtat: Verum ſi ſingula antedicta per ſe conſiderentur, nullius æſtimationis ſunt contra Chemiæ vacantes, dicta: Nam ſi ars *Chemia* eſt vera, digna eſt, vt inquiratur, non à quocunque, ſed ab illo, qui iam alias artes liberales; veluti Chemiæ Reginæ ancillantes, didicerit, earumque circulum quaſi abſoluerit: Excluduntur hinc idiotę & ſemidocti omnes, qui pluris ſuam doctrinam cenſent, quam ab alijs cenſeri queat: Inde Roſarius philoſoph. in initio: *Arnoldus inquit Quicunque velit ad hanc ſcientiam peruenire, & nõ eſt philoſophus, fatuus eſt: Quia hac ſcientia non eſt, niſi de occultis philoſophorũ. Senior: Ars enim illa in Dei potentia reſeruata, quæ laicis eſt inimica. Vnde Geber: Non ergo hæc ſcientia pauperi & egenti conuenit, ſed potius eſt illis inimica. Secundo Politicorum dicit philoſophus: Impoſſibile eſt indigentem philoſophari.* Si itaq; digna eſt Chemia inquiſitione, cũ veriſſima ſit tot rationib. & experimentis cõuicta, ingenia, vt ſunt variæ inclinationis, quorũ alia ad alias artes ſeſe dedũt, inueniun-

3.
4.

Ex mille Chymiam exercentibus vix vnus vero ſine gaudet.

Refutatio rationum idiotarum contra Chymicos.

Chymicus non philoſophus, fatuus.

Ad 1.

niuntur quoque, quæ ad illam prona ſint potius propter profunditatem arcanorum cognoſcendam, quam vtilitatem inde ſperandã: ſi qui ſolum ad vtilitatem ſpectent, atq; inde dependentem pompam, illi prępoſterè vt ſentiunt, ſic rariſſimè votis potientur.

Vitia perſonæ ne imputentur arti.

Quod iam homines ſua natura leues, malæ voluntatis, ingenij non boni, ineruditi, & quaſi Semi literati, ad Chemiam, artem optimam, accurrant, nihilque in ea niſi dolos & fraudes pro naturæ & conſuetudinis ſuæ ratione attentent, hoc maneat apud perſonam, quæ ſecum id attulit, non artem: ſed ab illis ſunt perſonæ differentes ad eam artem mancipatæ, quæ ideo, quod vnius Muſæ ſint æmulæ, non ſunt confundendæ: *Pro Secundo* quod magni & diuites viri nihil efficiant in Chemia, vniuerſale non eſt; Nam non pauci eiuſmodi antiquitus artem inuenerunt, vt Auicenna atteſtatur: Noſtro tempore, quod hoc rariſſimè contingat, multa ſunt impedimenta, quibus illi diſtringuntur præ alijs moderatæ conditionis: Chemia multorum annorum conſiderationes, lectiones & operationes continuas poſcit, vt quod intellectus primo non rectè perceperit, iteratis vicibus, manu & igne monſtrante, intelligat, atque hoc in vno eodemque homine: Hinc *qui per alienum ingenium & manum mercenariam operatur, aliena à veritate opera videbit*; Et vice verſa *qui alteri ſeruilem præſtat operam, vti ſeruus in arte, nunquam ad Reginæ myſteria admittetur*: *Tertiò*, fatemur aurum non fieri manibus hominum, ſed nec naſci reuera adfirmamus: Naſcitur enim quod creſcit in omnes dimenſiones; Ita non aurum, quod ſuo ſingulari modo ex ſua matre argento viuo producitur, accedente patre ſulfure, non communi comburente & combuſtibili, ſed fixo de optima argenti viui parte incombuſtibili; Quæ mater cum ſit in Mercurio communi omnibuſque metallis imperfectis, pater

Ad 2. Cur magnates raro veritatem Chemiæ attingant.

Ad 3.

Aurum non naſci proprie.

pater ſaltem inquirendus erit in ſuis principijs, vbicunque lateat; Hunc cum veri philoſophi inuenerint poſt lõgas inquiſitiones, & matri metallorum ſeu ſuæ vxori addiderint, annon fiet inde aurum naturaliter? ſed de hoc toto hoc volumine agitur: *Quarto* cauſa iam ante relata eſt, cur veri artifices non ſe ſpectandos populo præbeant ac artem ſuam occultent, qui vero videntur aut cupiunt videri, cur non ſint tales, ſed deceptores: His ratiunculis vulgares homines perſuaſi à Chemia alios dehortari præſumunt, nõ quidem malo conatu, ſed affectu beneuolo: Et ſane deberent plerique, qui plus ſuæ ruditati, quam aliorum eruditioni tribuunt inque propoſito etiam friuolo & inani pertinaciſſimi hærent, huiuſmodi admonitionibus morem gerere; non quod ars ſit ficta aut falſa, at quod ipſis imperueſtigabilis lectione authorum aut tentatione operũ igne manuque exiſtat: *Non cuiuis homini contingit adire Corinthum*, multo minus Chemiæ veritatem aſſequi: Rariſſimi ſunt, quibus hoc à DEO donum attribuitur; Non eſt in ſolius hominis induſtria, doctrina aut alijs circumſtantijs, at reſeruatur in manu *Dei*, qui ingenium inquirentis acuit aut obtundit, qui dat poſſe & velle, omnia in omnibus: Quis iam inde extorquebit minis, audacia aut violentia? Nulli gigantes, etiamſi cœlo bellum indicant & ingeſtent *Pelian Oſſæ*: Ab eo in hiſce nil habetur, niſi prece, ſtudio lectionis & meditationis ac operatione, eorundemque frequenti iteratione: *Zacharius* librum de Chemia abſolutiſſimum Gallico idiomate viuens adhuc, & opere non ita pridem perfecto, edidit, in quo fruſtraneos ſuos labores ingenuè, in modum Comitis Bernhardi, confeſſus eſt, vt alij cautiores facti à dictis materijs & operationibus abſtinerent: Quæ ſanè docendi ratio in hoc genere ſcientiarum optima eſt, cum plus ea traditione negatiua, nempe in quibus ars non inuenien-

Pater [...] *inquiritur à philoſophis, matre nota.*

Ad 4.

Qui à Chymicis dehortandi.

Chemiæ donum in manu Dei.

A Deo nil per vim extorquetur.

Zacharii liber qualis.

Vv da

In quibus ars non exi... doctrina Chemicis vtilis.

da propter naturæ incõuenientiam, documenti relinquat Chemiæ inueſtigatoribus, quamplurimi alij affirmatiua, ſed figurata & longinquiſſime petita doctrina: In *Gallia* patria manere noluit, vt ſcribit, ne agnoſceretur ab illis, qui librum ſuum legerent, ſe viuo, ideoq; ſolum mutauit & in *Germaniã* conceſſit per *Lauſannã*, quo quoſdam ex cognatis ad certũ tempus conuenire deſtinarat, venditis prius bonis ſuis paternis & in agnatos partim, partim in pauperes pecunijs diſtributis: Hinc *calumniator* quidam peſſim⁹ vltramarinus in criminationib. ſuis aduerſus alium virum nõ malum, Chemiæ deditum magno centone editis, *vti Comitis Bernhardi* nõ parcit, ſic nec *Zacharij*; quẽ falſo Pariſienſem vocat his verbis: Ne *Zacharius Pariſienſis* Lauſannæ exulet è Gallia, dilapidatis bonis *Calumniator* & diabol⁹ vnum quid denotãt, hoc græcè, illud latinè, huius natura in hoc homine manifeſtè cõſpicitur, qui truncatas ſententias ſuo propoſito cõuenientes in medium ꝑponit, & reliquas ſequentes ſibi cõtrarias omittit, vt Diabolus ſacrę ſcripturæ teſtimonia: Lauſannæ dicit eũ exulaſſe, ꝙ verum nõ eſt, quia ibi ſaltẽ expectarit aduentantes amicos, vt patet ex *Zach.* libro; in quo cum hic calumniator hoc legerit, mirum eſt, ꝙ cætera nõ legerit præuaricator; nempe ꝙ *Zach. lapidẽ philoſophicũ* cõfecerit, ꝙ ſi verum, an alicubi exulare potuit? Anne totus mundus ſatis patens eſt, qui alias omni ſapienti patria dicitur? Multo magis, ſi tali viatico ſit inſtructus: *Lauſannæ* nõ manſit, ſed in *Germania* oppidum celebre conceſſit, quod forte Rheno proximum fuit, vt conijcere licet: Ibi non exulauit, etiamſi extra Galliæ fines vixerit: Sed hic calumniator in Inſula, tanquam in naue, educatus, cum nunquam ſuæ patriæ fines & dulcia liquerit arua, exiſtimat extra ſuam patriam non tam clare lucere ſolem, nec homines viuere ingenio, corporis viribus aut fortunæ donis ſuis pares,

Zacharius patriam relinquit.
M G. A. calumniator peſſimus.
Diabolus & calumniator nec nomine nec re differunt.
Legat hæc quoque criminator.
Zacharius in Germaniam conceſſit.
Homo qui patriæ fines non exceſſit, omniũ imperitiſſimus.

res,imo alijs in locis nihil haberi eorum,quę apud ſeſe proſſent; Ideo putat, ſi extra illam ſuam terram pedem efferat, exilium fore dicendum: At fallitur in illis omnibus puer: Videbit apud alios, quod miretur, ſtupeat & inuideat, & ex ſpeculo alienorum propria agnoſcet & vitia & virtutes, dummodo *Philautia* non nimis afficiatur & excæcetur: Pudeat itaque blateronem viris laude digniſſimis quid calumniarum intentaſſe.

Peregrinatio ad quid conducat.

Iohannes Fernelius Ambianenſis inter medicos noſtræ ætatis primas tenet tum propter doctrinæ ſinceritatem, tum propter eloquentiæ ornamentum; quibus donis obtinuit, vt Regis Galliæ medicus primarius factus ſit; Cuius mandato totam artem medicam ſtylo graui, methodo perſpicua tradidit in duobus voluminibus, quibus tanta authoritas & fides acceſſit, vt proxime poſt *Hippocratis*, *Galeni* & *Auicennæ* ſcripta in pleriſque vniuerſalibus ſcholis æſtimentur: Fernelij enim authoritas, vt Galeni, authentica ibi habetur: Præter hæc medica ſcripta alium tractatum edidit de abditis rerum cauſis, in cuius præfatione ipſe fatetur, ſe lectitaſſe in *Hippocratis* operibus, eſſe *aliquid* DIVINI in morbis, ideoque non ceſſaſſe ab indagatione illius: Idcirco in multis libris & regionibus de eo quæritaſſe, apud doctos, multis laboribus & ſumptibus, donec tandem ex DEI *nutu* cognouerit: Verum vt ipſe ſibi laboribus gloriam, ſic gloria inuidiam aliorum comparauit: Non enim immunis extitit à morſibus ſycophantarum aut calumniatorum detrectationibus, vir vt virtute ſic eruditione abſolutus & laudis brabeio digniſſimus: In reliquis ne ſim nimis *Lynceus*, de vltimo eius tractatu, quo occultas rerum cauſas, atque τὸ θεῖον, quod latere in morbis dicitur, ſe traditurum promittit, ſaltem nonnulla adijciam: Hunc quotquot legerunt ex doctioribus, næuum putarunt in pul-

Ioh. Fernel. medicus abſolutus.

Fernelii ſcripta medica in quo cenſu.

Fernelii tractatus de abd. rer. cauſ.

Fernelius ſibi labore gloriam, hac inuidiam cõparauit.

Iudicia multorum de Fernelio circa libr. de abditis rerum cauſis.

pulchro corpore, indignum reliquis eius operibus accenſeri, tantoque viro, qui in cęteris grauis & dilucidus, in hoc leuis, obſcurus & ſe mirabilem mundo præſtare cupiens: Imo eum ſcripſiſſe, quæ ipſe non intellexerit, in medium produxiſſe, vt cognita, quæ nunquam reſciuerit. *Argent. Eraſ. Riol. Guib.* & multi alij aſſerunt: Adduntaliqui eorum, *Fernelium* inſaniuiſſe & neſciuiſſe quam rem tractaret, cum hæc ſcripſerit; Cumque famæ ſuæ hoc ſtigma inurere voluerit, eum fuiſſe abſque vllo iudicio: Hæc eſt cenſura etiam doctorum de rebus non intellectis: Quod ſi *Fernelius* nullam illius abditæ rei cognitionem habuiſſet, non videtur veriſimile, quod tãtum tractatum de ea ſcribere voluerit vel potuerit: Quomodo enim rei nõ cognitæ, tanquam cognitæ, gloriam ſibi aucuparetur vir non leuis ſua natura, ſed veritatis amans & iudicij acerrimi? Quomodo de non intellectis edendis tantum laboris ſibi ſumeret? Scriptum eſt non vulgaris inuentionis aut ingenij & quod circumſpectũ poſtularit auctorem, vt & lectorem: Hinc cum id quidam ex antedictis legerit, miratus eſt, quid ſibi vellet Fernelius, aut quorſum euaderet, cum intentionem eius non videat:

Nõ intellecta contempta.

Cur docti quidam Fernelium nullius iudicii cenſent.

Sic & alij quod non intellexerunt, in hoc contempſerunt: Verum illi omnes legentes dictum librum ſtylo & ordine concinno ſcriptum, in animo præconceperunt, *Fernelium illud Diuinum* quod in morbis eſt, indagaturum ac deinde certæ alicui rei, ſcholæ Hippocraticæ cognitæ, attributurum, tanquam coronam Reginæ debitam, longo ſermonum ambitu & indagine quæſitam; verum cum tandem ille, vt agonotheta, ſpretis & præteritis rebus vniuerſis *puſillo pumilillo cuidam* LAPILLO, adeo neglecto & deſpecto hoc addicarit & aſſcripſerit, *En Fernelium* iudicij expertem proclamant: In quo ipſi falluntur: *Fernelius* enim intentionem ſuam exquiſite probat & ad finem perducit

Cenſores de Fernelio falſi

adeo,

Digitized by Google

adeò, vt calumniandi locus nullus ſit, niſi apud illos, quorum hic mos eſt & naturæ iniquitas; at hi ſuo genio ſe oblectent & caninam facundiam exerceant, quam diu velint: Noſtrum non eſt illorum naturā, quæ furca vix expellitur, corrigere: At ne æſtiment illi inconſulti cenſores, *Fernelio-maſtiges*, *Lapillum eum eſſe indignum ipſius* DIVINI; quod Hippocrates ſub ſenſu in morbis poſuit, præconio, nos eum & per ſe, & quo ad morbos, talem dici debere affirmamus: Per ſe, quia DEI *ſolius* donum ſit & à Deo proficiſcatur ad eum, qui eo ornatior redditur, *Deinde* quia diuino ingenio ſolo inueſtigetur, non vulgari aut fatuo: *Quoad morbos*, in iis curandis, annon *Quid* DIVINI obtinet? Ne addamus, quod *Dei imaginem Trinitatisque Diuinæ* adumbrationem præſtet magis quam vlla alia res terrena. *Hippocrates* verò in ſuis libris *Diuinum* in morbis ſtatuit, quod non videatur naturali & communi curſu contingere, vt exempli gratia, dies critici ſunt quartus in valdè acutis, 7. 14. 22 & aliqui intermedii, minus perfecti, vt illi perfecti: Morbi in perfectis diebus criticis benè iudicati ſoluuntur citò; in imperfectis itidem, at non mox, in aliis diebus non decretoriis, mortem adferunt: Quod ſi in quodam morbo huic quid contrarium contingat, id *Diuinum* dicitur; quia à communi natura recedit & à naturæ gubernatore, ipſo *Deo*, procedit: Sic in *Epilepſia*, matricis ſuffocatione, & aliis diuerſis morbis aliquid diuini videtur miſceri: verùm de his *Fernelius* in dictis libris non tractat, ſed hoc probat, quamlibet rem conſtare materiâ & formâ: Formam autem *diuini* aliquid obtinere & è cœlo deſcendere ab aſtris; nec eſſe aliquod naſcens, cui forma extrinſecus non immittatur: Adhæc omne compoſitum ex materia & formâ habere duplices virtutes & proprietates; quæ à materia eas eſſe qualitates *primas, ſecundas & tertias*: quæ à forma, eſſe qualitates *quar-*

Naturā expellas furca &c.

Lapis phil. Diuini vere quid habet.

Lapis Dei donum.

Hippocrates quid vocet diuinum.

Dies critici.

Diuinum in morbis quid communiter.

Quid Fernelius vocet diuinum in istis libris.

Forma ex cœlo Fernelia.

 tas

tas occultas proprietates dictas; In vtraq; & materia & forma poſſe morbum contingere, quæ ſententia medicis inaudita eſt & abſurda, quod *morbus ſit Formæ*: At ego *Fernelium* hac in re interpretari præſumam, hac ratione: quod in tota illa inueſtigatione & diuiſione morborum intellexerit morbos non hominum, ſed metallorum: Imperfecta n. dicta metalla, patiuntur *morbum formæ & materiæ*, reſpectu auri: *Formæ*, quia formam auri non habent, quam curatione ſeu proiectione acceptura ſunt: *Materiæ*, quia hæc heterogeneis, tanquam humoribus ſuperfluis obſtructa, morbum Organicum in via ſentit: Vt enim in fine cātio tonum ſuum exprimit, ſic ipſe in fine, ſeu penultimo & vltimo libri ſecundi capite manifeſte oſtēdit, quod in præcedentibus non de homine, ſed metallis inprimis & lapide philoſophico, qui metallorum vt filius ſic pater exiſtit, loquutus ſit & intelligi velit: Quod ſi verum eſt, vt aliter eſſe nequit, mōſtrent itaque iniqui illi cenſores, quid nō rei naturæ in hoc tractatu conueniat. At reſpondēt, primò eum vſum eſſe teſtimoniis centenis & pluribus ex medicorum ſcriptis adductis, quæ non de aliis rebus, quam de homine intelligi poſſint & debeant: Deinde ſi de lapide ſcripſerit, de re, quæ non eſt in natura vel arte, ſcripſit fruſtra & abſque fructu: Quod ſi concedatur hunc eſſe, quomodo ab homine deducta teſtimonia lapidi ſuo applicabit: Reſpondeo: titulum eius libri ſcriptioni & hanc illi conuenire: Eſt enim de abditis rerum cauſis & abdite ſcriptus eſt: Ideo teſtimoniis generalibus vſus eſt, quæ medicinæ & rei, quam demōſtrandam ſumpſit, naturæ communi correſponderet, in quibus nulla æquiuocatio aut falſitas intercurrit: In ſpecialioribus, adduxit illa, vt potuit, non quod alia vſurpare nequiuerit, ſed quia noluerit, vt nimirum eſſet occaſio de his cogitandi altius: Hinc eſt, quod aliquis ex antedictis ſcribat,

Morbus formæ Fernelio dictus.

Fernelius intellexit morbos metallorum, non hominum, in lib. de ab. rer. cauſ.

Fernelius ipſe in lib. de abditis rerum cauſ. oſtendit quo de re loquatur.

Reſponſio aduerſariorum Fernelii.

Reſponſio pro Fernelii libro.

Eraſt. in epiſt. Cratonianu.

bat, *Fernelium*, vbi de morbo formæ loquitur, adduxiſſe teſtimonia ex authoribus, quæ nullius ſint valoris, nec vllatenus eò ſpectent, quò ipſe detorqueat.

Guilielmus Pariſienſis verus philoſophus abſque dubio Gallus extitit, cuius à Comite Treuiſano in ſua Hermetica philoſophia non ſemel tantùm fit mentio, tanquam artificis experientiſſimi: de quo nulla nobis relinquitur amplius dubitandi occaſio.

Guilielmus Pariſienſis.

Chriſtophorus Pariſienſis, num frater *Guilielmi* fuerit, nec ne, ignotum: attamen quod philoſophus fuerit, ſatis ipſe teſtatum reliquit libro, quem edidit, Chymico, numeris & nubibus vbiq; obſcurato: In eo *Lullij*, eiuſq; aurificii, quo Regē iuuare voluerit per ſe ditiſſimum, meminit. At reprehēdit *Lullium*, quod putauerit, ſe poſſe Dei eccleſiam, mundūque iuuare, ſuo à *Deo* conceſſo dono in cōuertendis & gladio coercendis *Sarracenis* ſeu *Mahometanis Mauris*, qui *Barbariam* tum magnam partem *Hiſpaniæ* obtinebant; Deum enim longe alijs medijs, quæ ipſi ſint in promptu, ſi velit, vti poſſe dicit ad Eccleſię ſuæ inimicos Turcas vel conuertendos vel reprimendos, vt opus non habeat lapide vel eius aurificio. Quod licet veriſſimum ſit, tamen omnem voluntatem benefaciendi ex bona intentione, qualis Lullij fuit, tollere aut intercipere quis non debet: In dante illud beneficium fuit zelus erga religionem & candor in omnibus; in accipiente non dicam ſcelus, ſed diſſimulatio & perfidia.

Chriſtophorus Pariſienſis.

Deum habere multa media ad conuertendum Turcas iiſque reſiſtendum.

Iohannes de Mehu ſeu Mehunni, qui de lamentationibus naturæ librum condidit, à philoſophis, inter quos Bernhardus, ſæpiſſime citatus pro vero philoſopho agnoſcitur: Hūc Gallum eſſe, quia in Gallico idiomate & non alio iampridem eius ſcriptum extet, præſupponimus.

Iohannes de Mehu.

Anonymus Delphinus.

Anonymus philoſophus Delphinas, Secreti Maximi, tra-

ctatus.

ctatus breuis ſed doctrina grauiſſimi author, verus philoſophus, ſi vnquam alius, fuit. Hic in initio ſui libelli teſtatur ſe ſcripſiſſe & publicaſſe eum pridie feſti trium regum, qui noſtrum Dominum & Seruatorem ex diuerſis partibus in vnum locum adoratum venerunt, A. C. 1447. tempore Regis filii Ludoici, Delphini; quod incidit in vigeſimũ quartum annum regni Caroli 7. Quantum ipſi licuit per legem philoſophicam, aperuit. De matre cum filio ex neceſſitate naturæ coniungenda clariſſime loquitur; ſi enim vnus ſit maſculus & vna fœmina, eius mater, in mundo, annon hi duo coniungendi ſint, vt genus humanum inde multiplicetur? Ratio id ſuadet, licet iam aliter ſit in mundo tot hominibus repleto: eodem modo cum ſaltem in arte Chymica ſint duo ſubiecta, quorum vnum alterius mater eſt, hæc copulanda veniunt, ſiquidem abſque illis nulla generatio fiat: Hic eſt frater & illa ſoror; hic eſt maritus & illa vxor, hic eſt filius & illa mater: Oſiris nempe & Iſis: quorum Arborem Genealogicam, qua auos & proauos ſuos demonſtrare poſſint, hic apponam.

Quando vixit.

Quod mater cum filio matrimonio coniungenda ſit.

Arbor genealogica metallorum.

Quid quæque litera arboris ſignificent.

A. Primus inceptor eſt huius generationis; & habet flammam pro ſymbolo in ore, quam ſpirat:

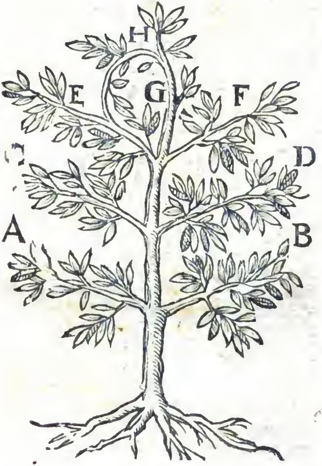
B. Prima mater eſt ſubſequentium filiorum & habet alas in pedibus pro ſymbolo:

Ex coniugio horum ſunt C. filia, & D. filius, gemelli vno partu editi: Hic habet cornua, illa oculos liuore turgidos:

Ex matrimonio ipſius C. & D. naſcuntur iterum gemini, E. filia, & F. filiolus: Hi cum adulti eſſent, & coniuncti coniugio, generarunt filium G. facie ſanguinea, aut potius temperie calida & ſicca: F. mortuo, vidua E. nubit filio ſuo G. hoc eſt, *Beia Gabritio*; ex quibus deinde naſcitur H. qui eſt omnium nobiliſſimus.

Ex

Ex quibus apparet *Oſiridem* qui eſt G. & *Iſidem*, quæ eſt E. eſſe coniuges, filium & matrem, multiſque aliis affinitatum modis coniungi, quod melius apparebit ex ſequẽti Ænigmate.

Ænigma de affinitate metallorum.

Conuenerunt 4. *perſonæ* vno in loco, quę cum ab aſtantibus interrogarentur, ſiquidem de facie ſibi inuicem aſſimiles eſſent, quoto gradu propinquitatis forẽt ſibi mutuò coniunctæ? tum reſpõdit vna, nomine E. ego habeo hic fratrem, duos filios, maritum, nepotem ex filio, nepo- *Ænigma de affinitate metallorum.*

tem ex fratre,& ſic ſumus ſeptem numero, licet ſaltem 4. videamur.

Secunda, appellata F. dixit, quin ego hic habeo ſororem & vxorem, filium & nepotem ex filio, ſororis duos filios,& nos ſumus ſeptem numero, quamuis quatuor æſtimemur.

Tertia, cui nomen G. reſpondit: Et ego hic habeo patrẽ & matrem, amitam & auunculum, vxorem & filium, ſumuſque & nos numero 7. licet 4. videamur.

Quarta ait, nomine H. habeo ego quoque hic patrem & matrem, auum & auiam, auunculum magnum & amitam magnam, atque ſic 7. exiſtimus, quamuis 4. ſaltem habeamur.

Quæ perſonæ omnes, nempe quater ſeptem, ad calculum reductæ, ſunt 28. omnes hic præſentes. Hinc adſtantes in maximam admirationem ducti, neſciuerunt, an ficta & falſa huiuſmodi dicta, aut quomodo interpretanda eſſent: Interuenit autem alia perſona nomine B. alas habens in pedib. quæ ſciſcitata cauſam ſtuporis & ſilentii, En, inquit, quæ perſonæ relatæ, quæque hic ſunt præſentaneæ, omnes me auiam agnoſcunt. Ex me enim omnes deſcendunt, & præter has plures aliæ, harum parentes: Nam nepos meus F. duxit ſororem ſuam E. in vxorem, ex quibus naſcitur G. poſt mortuo marito F. vidua E. nubit filio proptio G. ex quibus naſcitur H. Atque in his ænigmatis explicatio apparet.

Multos alios eſſe aut fuiſſe veros Chymicos in Italia.

Præter antedictos Authores Gallos, nullum eſt dubium, quin quàm plures alij inueniantur, qui nominetenus nobis ignoti, aut alias deliteſcunt in manuſcriptis; Cum vero ſatis magnus ſit numerus, quorum patria, gens & tribus non ſat ſit cognita, ne tamen ita remaneat extra focum & familiam, eos in has ſex ſequentes populos ſubdiuidemus, velu-

ti

ti vmbras, quæ ſequuntur, conuiuas: Vt n. corpus vmbram trahit ſecum, ſic licitum eſt conuiuæ conuiuam alium adducere. Cur vero his gentibus inprimis & non præcedentibus eos adiungam, ratio eſt, quia hæ antiquitus à variis populis fuerint victæ & commixtæ; *Itali* enim à *Longobardis*, *Hiſpani* à *Gothis*, *vt Galli* à *Francis & Angli ſeu Britanni* à *Saxonibus Anglis*, *Vngari* verò à *Saxonibus Tranſyluani*, non dicam ſuperati, ſed partim propagati ſunt, quod mutatio priſtinæ linguæ indicat & res ipſa, teſtibus hiſtoriis, loquitur: *Sarmatæ vt Romanis* neglecti & intacti manſerunt, ſic nobis Anonymi, Anonymos omnes ad ſe recipient. Hæc, ne confuſio contingat, aut plurimi ſilentio prætereantur, monere hoc loco viſum eſt.

Guido de Montanor, philoſ. verus fuit, abſq; dubio Gallus, cuius aliquoties meminit Ripleus, inprimis in 4. porta, vbi 4. coniunctionis genus tradit his verbis: Quartum genus coniunctionis, quod item eſt vltimum, quatuor elementa coniungit, vt maneant vna; quadruplam recte eam philoſophi vocāt, ac ſpiritualem Guid. de Montanor, cuius nomen late ſpargitur. Item port. 5. Hoc de principio loquitur Guido vir ſapiens, dicens, quod cum per putrefactionem morietur cōpoſitum corporale, tū ſecundū Morienū & plures alios, reſurgit per nouā vegetatione corp⁹ ſimplex & ſpirituale. Cōiicere aūt licet hunc Guid. eſſe authorē Schalæ philoſophorū, ex quo tractatu Ripl. hæc & pleraq; alia deſūpſit. *Guido de Montanor.*

Philippus de Rouilaſco Gallus eſt, in quo cenſu, pateat illis, qui attente legerunt eius tractatum. *Philippus de Rouillaſci.*

Gratianus præſumitur *Gallus*, philoſ. verus, qui citatur ſæpe ab authore cōſilii cōiugii Solis & Lunæ: Roſarius quoque philoſ. eius meminit his verbis: Gratian. De omni re pōt fieri cinis, & de illo cinere pōt fieri ſal, & de illo ſale fit aqua, & de illa aqua fit Mercurius, & de illo Mercurio per diuerſas operationes fit Sol. *Gratianus.*

Digitized by Google

Raymundus Maſſil. Iohannes Auſtri.

Raymundus Maſſilienſis: qui Gallus videtur ob cognomen.
Iohannes Auſtri philoſophus, teſtante Ludo, dicit: Æs noſtrũ primo de quãto magis coquitur, de tãto magis ſoluitur & denigratur & fit aqua magis ſubtilis & ſpiritualis: Secundo de quanto magis coquitur, de tanto magis inſpiſſatur & deſiccatur & fit maioris albedinis. Tertiò de quanto magis coquitur, de tanto plus coloratur & rubificatur & fit tinctura intenſioris rubedinis. Idem, eodem citante: Omne corpus aut eſt elementum aut ex elementis compoſitum. ſed omnis compoſitio & generatio conſiſtit ex 4. elementis ſimplicibus.

Stephanus.

Stephanus philoſophus. Roſar. philoſ. citante inquit, Aperi oculos tuos & cor tuum, audi & intellige, oſtendam & dicam tibi verba intelligibilia, quæ ſcire poteris, ſi fueris de intelligentibus: ſcias, quod ex homine non exit niſi homo; ſic ex quolibet animali ſibi naſcitur ſimile: Videmus tamen aliquas res natas à radicibus ſuis diſſimiles; quia videmus res habentes alas generatas ex non habentibus alas: Videmus etiam & ſcimus res aliquas, quas homines neſciũt, de quib. egreditur natura, quam ſcimus, quod ſufficit nobis & ignoratur, quia ſunt res profundæ: & ſi quæris de eis, forſitan ſubtus terram ſunt: Et ſcias, quod de iſta natura minerali fit ars, non de alio.

Horum meminit Bernhardus Comes & alij diuerſi authores.

Mag. Daulin. Euuaralij. Aulphanes. Daniel. Marthonij. Valerand. de Boſco. Mirneris. Iohannes de ſacro Boſco.

Magiſter Daulin.
Euuaralij epiſtola.
Aulphanes in pandectis.
Daniel in retractationibus.
Marthonij.
Valerandus de Boſco.
Mirneris.
Iohannes de ſacro Boſco.

Conſtan-

Conſtantinus. *Conſtantinus.*
Miſerula. *Miſerula.*
Ioannitius. *Ioannitius.*
Ephiſtus. *Epiſtus.*
Florus. *Florus.*
Merculinus. *Merculinus*

GALLORVM HONORI.

Gallia diues opum, quam terrarum vbere gleba, *Gallia encomium.*
Ære, viris, fructu, præſtet honore, dabo.

G*Alliæ artifices* Chymicos veteres & nouos enumeraſſe ſufficiat, nunc in omnium *Gallorum* (quorum plerique *Galli Germanicæ originis.* ſunt *Germanicæ* originis; quod niſi rerum ignari negare potuerunt) honorem, eius opulentiſſimi regni amplitudinem, diuitias, prouentus Eccleſiaſticos, & quoſcunque alios, cum cæteris huc ſpectantibus, prout ex Gallis ſcriptoribus mutuati ſumus, adijciemus; quæ res, vtpote mundanæ opes, cum vni Tincturæ, tanquam Dominæ, ſubijciantur, & alias liberalibus ingenijs perceptu iucundæ ſint, nec inutiles; non aliena à propoſito noſtro videbuntur. *Mundanæ opes tincturæ ſubiectæ.*

Gallia, vt ait *Viginarius*, quotannis pendit ſuo Regi quatuor auri milliones: Sed prouentus *Gallici* communican- *Galliæ prouentus.* tur etiam principibus regni & nobilibus; qui ſimul à ſuis ſubditis colligunt, non minus, quam tres milliones. Adde & ordinem Eccleſiaſticum recipere totidem: quamuis aliqui dicant, reditus Eccleſiarum Gallicarum accede-

read viginti milliones librarum, qui ſunt circiter ſeptem milliones coronatorum aureorum.

In Gallia quot Archiepiſcopatus. Galliæ Epiſcop. quot.

Lanouius in ſuis narrationibus ait, in *Gallia* eſſe duodecim Archiepiſcopatus, 96. Epiſcopatus, 600. Abbatias egregie dotatas, 2000. Prioratuum: Et omnes hos ordines poſſidere in annuo reditu decies centena millia librarum: Sed alij, vt ſuperius dictum, aſſerunt multo plura, nempe 20. milliones librarum, quod eſt veriſimilius. Conſtat enim omnes Epiſcopatus, Sacerdotia & Cœnobia Italica vix tantum recipere prouentuum quotannis ex beneficijs Eccleſiaſticis, quantum quarta pars Eccleſiæ Gallicanæ.

Galliæ reditus ſub Carolo 6.

Bodinus libr. de Republ. ait, Anno 1444. ſub *Carolo* ſexto *Galliarum* rege totum regnum ſoluiſſe quotannis tantum tredecies centena millia librarum. Sub *Carolo* 9. eo anno, quo mortuus eſt 1574. reditus regni ſuperaſſe quatuordecim milliones librarum. Sub *Henrico* 4. modernæ ætatis pendit quinque milliones auri, & quingenta millia coronatorum.

Cenſus Galliæ ſub Auguſto.

Hiſtoriæ tradunt *Auguſtum Cæſarem*, dum eſſet in *Gallia*, recenſuiſſe omnes *Galliæ* prouincias, quæ complectebantur Narbonenſes, *Aquitanos, Celtas & Belgas*, factaque enumeratione agrorum, mancipiorum, vniuerſarumq; facultatum, impoſuiſſe illis annuum tributum ad decem milliones aureorum.

Galliæ reditus ſub Henrico 3.

Et *Iohannes Boterus* ſcribit, *Henricum* tertium collegiſſe ex ſua Gallia decem quoque coronatorum milliones; quamuis id quotannis neque fieri ſolitum, neque hactenus factum fuiſſe conſtet; licet omnium regnorum ſit opulentiſſimum, tam propter regionis vbertatem, quam pro-

propter populi induſtriam & ingenia ad omnem inuentionem promptiſſima.

Auctor illius tractatus, qui inſcribitur *Conclaue Regis Franciæ*, exactiſſimus rerum *Gallicarum* ſcrutator, ſcribit Regnum *Galliæ* formam habere Rhomboidem, & continere à *Bononia* Belgica vſque *Maſſiliam* ducentas Leucas, ac totidem ab Alpibus Sancti *Bernhardi*, vſque ad oppidum S. *Iohannis de Luz*, quod eſt ſitum ad montes Pyrenæos. Hac ratione regnum *Galliæ* vel potius *Gallicanæ* Eccleſiæ ſubiectæ prouinciæ habebunt in ſua quadratura quadraginta millia Leucarum: Et ſingulæ Leucæ quinque millia iugerum terræ, quæ ſimul efficient, ducentos iugerum ſoli milliones. *Conclaue regis Franciæ, liber deſcribit totam Galliam.*

Nam Leuca continet 50. menſuras, quas Galli vocant portees, ſingula menſura duodecim cordas: Corda duodecim vlnas: Vlna 12. pedes ½. Pes, 12. pollices: Ita Leuca habebit in ſua longitudine octodecim millia pedum, & in ſua quadratura quinque millia iugerum: Iugerum terræ cultæ continet 360. perticas: pertica pedes 9½. Iugerum vineti eodem modo quis metiri poteſt & iugerum prati; ſed iugerum ſyluæ habet 440. perticas.

Idem auctor deſcribit tres ordines Regni Gallici, Eccleſiæ, Nobilium & Plebis: Politici ordinis (hoc eſt, Regis & nobilium, qui plebem, ſubiectam habent) reditus ait accedere ad 39. milliones & quingenta millia librarum Turonenſium, quæ ſuperant 13. milliones coronatorum. *Gallia tres ordines politici.*

Ordinis Eccleſiaſtici reditus longe ampliores deſcribit, qui videantur apud authorem, cum alijs non fiat veriſimile. *Ordinis Eccleſiaſtici in Gallia reditus.*

Conſtat Eccleſiam *Gallicanam* (inquit *Boiſſardus*) ſuos limites extendere nō ſolum per totū regnum *Gallicū*, ſed per

oras

oras *Angliæ,Hiſpaniæ,Prouinciæ, Pedemontij, Sabaudiæ, Heluetiæ,Burgundiæ,Lotharingiæ, Luxemburgi*, per omnes regiones, quæ vſque ad *Rhenum* protenduntur, & per totum *Belgicum*: Quæ omnia ſimul compoſita complectuntur 21. Archiepiſcopatus 160. Epiſcopatus ſiue Diœceſes, è quibus in regno Galliæ duodecim tantum *Archiepiſcopatus* numerantur; *Lugdunenſis*, *Remenſis*, *Senonenſis*, *Rotomagenſis*, *Bellouacenſis*, *Turonenſis*, *Bituricenſis*, *Burdegalenſis*, *Toloſenſis*, *Narbonenſis*, *Arelatenſis & Viennenſis*: Et hi ſub ſe continent 96. Epiſcopatus ſiue Diœceſes; 132. Parrochias, quæ habent 540. Archiprioratus, inter quos numerantur 600. Abbatiæ luculenter dotatæ, 250. Prioratus ordinis *Equitum Melitenſium*, & 150000. ſacellorum.

Qui Archiepiſcopatus in Gallia.

Eccleſia Gallicana; quid poſſideat.

Tota *Eccleſia Gallicana* poſſidet 80000. caſtellorum, vel dominatuum, in quibus ſummum ius iuſtitiæ politicæ habent. Præter hæc 240000. villularum ruſticanarum; in quibus innumera pecudum multitudo alitur armentorum & gregum.

Quantum in bonis ſingulis Eccleſia Gallicana poſſideat

Poſſidet & 17000. iugerum vinearum, quas per ſuos colunt villicos: præter 40000. iugerum aliorum vinetorum, ex quibus decimas percipiunt; & 60000. millia iugerum terræ cultæ; quæ vel ipſi per ſuos villicos arant, vel alijs cultoribus colenda committunt, accepto ab ijs annuo prouentu.

Secundum eundem authorem poſſident & 135000. lacuum, ſtagnorum tam maiorum, quã minorũ, & receptacula, piſciũ, quæ viuaria dicuntur; Quib. addenda 90000. iugera pratorum: 40000. iugera ſoli inculti & paſcuorum: 45000. rotarum verſatilium, quæ molendinis, piſtrinis, armis cudendis & chartę conficiendę inſeruiunt. Quibus accedunt infinita emolumenta ex fodinis metallorũ,

minericiorumque aliorum, ex ſalinis, ex fornacibus vitrarijs & alijs rebus foſſilibus.

Sed hæc omnia pertinent ad totam Gallicanam Eccleſiam: qui autem Eccleſiaſtici ordines intra regni Gallici fines continentur, ij quoque pro rata parte ex ſuperioribus reditibus accipiunt ſuas portiones:

Prouentus qui annuatim ad ordinem Eccleſiaſticum redeunt ad victum pertinentes: *Ordinis eccleſiaſtici prouentus ad victum.*

Frumenti puri 4 milliones & 500000. ſeptariorum: Septarius vero continet 600. libras pondere Marcico.

Farris 2. milliones, & 300000. ſeptariorum.

Auenæ 900000. Hordei, 800000. Leguminũ 860000.

Caponum 180000. Gallinarum, 560000. Perdicum 600000.

Meleagridum 450000. Boum ſaginatorum, 12500.

Veruecum ſaginatorum 12000. Ouorum 7. milliones.

Butyri 230000. quintariorum; Quintarius autem continet 100. lb.

Olei oliu. 12000. vtrium: Vtris habet 50. lb.

Caſei 500000. quintariorum: Porcorum ſaginator: 136000.

Porcellorum lactantium & hœdorum 340000.

Seui & axungiæ 60000. quintariorum.

Vini, 3260. Cupæ. Cupa vero continet 5. cados; cadus 40. menſuras: Menſura autem 6. cyathos vel culullos menſarios.

Carbonum ad culinam, 2. milliones & 50000. maiorum corbium (quas Galli vocant Benes, quarum ſingulæ curru quadrijugo trahuntur) Ligni fiſſilis ad culinam & cubicula neceſſarij, 2. milliones curruum.

Fœni ad iumenta, equos & armenta nutrienda, 600000. curruum.

Digitized by Google

Straminis 80000. curruum: Lanæ ad pannos conficiendos mille millia pondo.

Cannabis & lini ad telas texendas, mille millia & 600. libræ.

Præter hęc infinita alia numerari poſſunt ad gulam pertinentia, quæ à diuerſis deuotioni deditis conferuntur per totam Galliam, vt ſunt pernæ, petaſones, caſei, *elæ &c.

Pontifex Romanus quantum ex Gallia habeat.

Ex his Eccleſiaſticis opibus, pontifex Romanus quotannis hodierno quoq; tempore colligit plus quam millionem vnum auri ex collatione Epiſcopatuum, confirmatione Abbatum, Canonicorum, & aliorum Sacerdotiorum. Et certum eſt ante mutationem religionis ad illum longè locupletiora proueniſſe emolumenta & vberiores fructus:

Cur prouentus Galliæ narrati.

At cur hæc adeò præciſe enarrata ſunt? Propter cauſas ante dictas, tum etiam vt lector miretur antiquorum Regum & Principum Galliæ profuſam liberalitatem, qui prioribus ſeculis tantopere locupletarunt Eccleſiaſticum ordinem,

Reges Galliæ locupletarunt Eccleſiaſticū ordinem.

ducti nimirum ardenti religionis zelo & ſingulari beneuolentia erga pios Eccleſiæ Antiſtites & Doctores, qui fideliter & aſſidue occupantur docendo & inſtituendo populos intenti ſacris & meditationibus religioſis: Hos ideo amarunt, coluerunt & venerati ſunt, tanquam ſummi Dei Legatos, per quos ſalutis doctrinam diſcebant & modum bene viuendi: In quorum alimoniam certatim & libenter erogabant patrimonia, & facultates omnes, quo literato illorum otio prouideretur, poſſentque poſtpoſitis omnibus mundanis curis & domeſticis ſollicitudinibus, ſacris tantū

Contentio pia circa alendo pauperes olim inter reges Galliæ & Epiſcopos.

vacare & pietatis exercitijs: Et quia reditus multo ampliores poſſiderent, quā ad victum & amictum requirerentur, ſummo ſtudio contendebant liberaliſſime prouidere neceſſitatibus pauperum, viduarum, pupillorum & peregrinorum, maxime eorum, qui literis operam dabant & propter

pter egeſtatem in ſtudijs promoueri non poterant: Hinc illæ piæ contentiones & decertationes ſæpe ortæ inter *Reges Franciæ* & priſcos illos *Antiſtites*, qui conquerebantur ſibi ab Epiſcopis iniuriam fieri, quod illi annonæ penuria famelicæ plebi ſua horrea & granaria exponebant, præuertentes Regum in adiuuandis indigis curam. Atque vtinam hic ardor pietatis ad noſtra vſque ſecula continuatus eſſet, neque tanti prouentus luxu, crapula, ludis & rebus friuolis abſumerentur.

Aduerſarius abhinc cum Arnoldo velitationem incipit hoc modo:

19. *Argumentum negatiuum contra Chemiam Arnoldo Villanouano oppoſitum:* *19. Argum. negatiuum.*

Si natura non poteſt ex plumbo aurum facere, nec ars vnquam faciet.
At natura id nequit.
Ergo nec ars poteſt,

Reſponſio Arnoldi ad 19. *Argumentum negatiuum.*

Reſponſio ad 19. Argumentum negatiuum.

I*am ante demonſtratum eſt*, artem in multis plus poſſe, quam naturam; Ideo non conuenit hæc ratio:

Quicquid natura non poteſt præſtare, id neque ars, etiamſi ſit in naturalibus.

Ad hac neganda eſt aſſumptio ex ante ſæpius probatis.

Yy 2 Exem-

Digitized by Google

Exempla de vtriſque ad nauſeam produximus, quæ inde repetenda ſunt.

20. Argum. negatiuum.

20. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Cuiuſcunque rei miſcendæ proportio, qua Forma & eius perfectio exiſtit, ignoratur, eiuſdem mixtura & confectio non poteſt eſſe nota.

At argenti & auri elementorum proportio ignoratur.

Ergo & argenti & auri mixtura confectioq; non poteſt eſſe nota.

Ex his itaque concludunt; quod ars agens de horum corporum confectione ſit inutilis & impoſſibilis.

Maiorem probant: Diſtinctæ ſunt enim rerum ſpecies & diuerſitates; quia diuerſæ ſunt & diſtinctæ elementorum ad inuicem proportiones: Eſt enim aſinus diuerſus ab homine in ſpecie: quia multo diuerſam habuit elementorum in ſui compoſitione proportionem: Sic & in cæteris rerum diuerſitatibus eſt inducere: Ergo & in mineralibus.

Reſponſio ad 20. Argumentum negatiuum.

Reſponſio Arnoldi ad 20. *Argumentum negatiuum.*

M*Aior tum vera eſt*, quando ex elementis primis fit mixtio, qualem rei naturalis mixtionem perficiendam

ar

ars nunquam ſuſcipit; ſed accipit ea, quæ à natura iam mixta ſunt,& in quæ iam elementorum illa proportio debita ſit introducta, vt non opus ſit miſcibilium elementorum noua quadam ponderatione. Nam ſi ars quid conficere inſtituat, aut illud ipſum eſt à natura alibi factum, aut nuſquam extat: ſi nuſquam extat,tunc nec artis adminiculo producetur per hominis phantaſiam vel induſtriam, ſi à natura alibi factum extat, aut id eſt perfectum aut inceptum: quod perfectum eſt, non eget noua confectione, nec deſtructione, ſed forte quadam emendatione ſeu purificatione. Quod inceptum eſt, hoc eſt quaſi ſemen, embryo, ouum rei naſcendæ per naturam; hoc ſemen ſi ars accipiat & debito modo diſponat, tum inde producere poteſt idem,quod natura ſua ſponte, at forte non tam citò,aut perfectè quam ars: Cauſa hæc eſt, quia ars vtitur naturæ inſtrumentis,vt calore & aliis adminiculis,& interim non exiguam operam ſibi propriam ſuperaddit naturalibus.

Maior itaque non eſt vera.

Ad minorem dico, quod argenti & auri proportio in genere non ſit ignota artifici, in ſpecie autem non neceſſaria; hoc eſt,dum accipit ſemen vel ouum vel aliam materiam naturalem, in quam formam à natura determinatam velit introducere,in genere nouit, quod in illa materia ſit vera proportio earum rerum; quas producere intendit; In ſpecie autem; quo pondere vapores vel elementa ibi ſint commixta, hoc ignorat,nec vtile eſt ipſi ſcire.

Digitized by Google

21. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argumentum 21. negatiuum.

Si aurum poteſt fieri ab arte ex principiis & materiis naturalibus, tum artifex, qui hoc intendit, vtetur omnino naturæ proceſſu, aut ab hoc alieno.

At neutro vti poteſt,

Ergo non poteſt aurum arte fieri ex principiis & materiis naturalibus.

Minor probatur: quia ſi vteretur naturæ proceſſu, in omnibus naturam, vt ea operatur intra terram, imitari deberet, hoc eſt, mineras in terra relinquere, nec è cubilibus ſuis exportare in lucem, aut exportatas eodem referre & expectare tempus earum perfectionis, quod eſt impoſſibile & ſtultum tentare: Si verò vtatur arti proprio proceſſu & à naturæ alieno, tum quoque effectus erit à naturali diuerſus, & ſic non erit aurum naturale.

Reſponſio 21. *Ad argumentum negatiuum Arnoldi.*

Reſponſio ad 21 argumentum negatiuum

AD *minorem reſpondeo*, quod ars non vtatur naturali proceſſu, à principiis incipiendo ad finem; nec opus habeat, cum liceat ibi incipere, vbi natura reliquit & ſic ad finem peruenire, qui apud naturam eſt aurum generatum ex materia & forma, ita vt hæc ex illa producta ſit: Atque propterea proceſſus non eſt à natura alienus, cum qua in vltimo fine & materia & forma compoſiti conuenit: Principia itaque aſſumit ars naturalia ſed iam commixta, cum-

que

Digitized by Google

que is tendit ad formam, deinde eadem ſumit, & cum iis tendit ad materiam: Hæc fiunt per media operationum artificialium. Formam illam cum materia coniungit & ſic ex partibus fit totum, quod eſt aurum, & ex principiis & mediis finis vltimus, de quibus ſuperius copioſe egimus.

Ratio 19. Adfirmatiua pro Chemiæ veritate, ipſius Arnoldi Villanouani.

Si plumbum dicitur aurum leproſum, ac Romæ adhuc publice collectoris auri ex plumbo epitaphium extet, nec non omni plumbo ante docimaſticam probationem cum eo inſtituendam, ſuum granum argenti ſubtrahendum eſt proportionale, tum argentum & aurum ex plumbo & naturaliter nata & artificialiter facta ſunt, vel fieri poſſunt. *Ratio 18. affirmatiua pro Chim.*

At priora tria ſunt veriſſima.
Ergo & vltimum.

Tria ſunt hic connexa vnius intentionis, eoque infirmioris nodi: Plumbum leproſum aurum dicitur: Ergo ſi curetur lepra eius, erit aurum: At qui lepram hanc primitus nominauit, eandem curet; Obiicitur: Reſpondeo, Artifex Chymicus eodem medicamento, quo & lepra corporum humanorum curari dicitur: Neu-

Neutrum tu credis? Interim ſcias, ea corpora leproſa dici eo reſpectu, quia curationem deſiderent & requirant, ſiue tu credas,ſiue non,ea curari poſſe niſi videris: De collectore auri ex plumbo quid ſentis? An & ille fabuloſus? Non arbitror: quia adhuc eius Epitaphium ibi extat cum inſcriptione: Siue igitur naturaliter ad mixtum aurum plumbo,ſiue artificialiter inde eductum collegerit,eodem res redit,& oſtendit,aut naturam aut artem, aut vtrãque aurum ex plumbo feciſſe: Verum iam dicta pro corollario adiecimus;quod iam ſequitur, vim argumenti ſufficientis habet: Quod omni plumbo ad examinationem per cupellam vſurpando prius granum argenti proportionabiliter detrahendum ſit;alias proba erit fallax:

Quæ eſt cauſa? An forte fortuna ſemper incidit argentum in venas plumbi? Imò vt Embryo ſemper incidit in venas matricis,in qua naſcitur: Verum de hac quæſtione iam antè ſatis actum eſt.

Ratio 20. affirmatiua pro Chem.

Ratio 20. Affirmatiua pro Chemiæ veritate Arnoldi Vill.

Si artifex, qui naturale opus producere conatur, à natura poteſt accipere ſemina determinata aut materiam, in quam ſit proportio elementorum & mixtionis eorum debita introducta, non erit impoſſibile ipſi quodcunque naturale opus producere mediis ordinatis.

At Chymicus,qui intẽdit naturalia opera argẽti & au-

& auri producere, poteſt accipere eorum ſemina ſeu materiam proportionatam a natura.

Ergo non erit ipſi impoſſibile hæc opera naturalia mediis ordinatis producere.

Maior per ſe veriſſima & conſtat exemplis innumeris, vt ouorum in pullos excluſione, ſegetum productione, arborum & vegetabilium quorumcunq; propagatione ex ſeminibus terræ mandatis: Sic in *Germania* arbuſcularum Guaiaci, arantiarum & citriarum ex ſeminibus æſtate eductio haberi poteſt, quas tamen hyemale frigus ſubſequens extinguit: Sic equi & reliqua animalia cura humana accedẽte per naturam ſuam propriam & ſemina propagantur & educantur: Sic muli generantur arbitrio hominis; ne quid dicamus de aliis.

Ad minorem; quod Chymicus argenti auriq; ſemina poſſit accipere nullum eſt dubium, etiamſi non ſumet ea ipſa principia, hoc eſt, vapores & fumos, ex quibus natura eadem producit: In eo n. naturam imitari non poteſt, nec debet: Quæ autem talia ſint, non eſt huius loci determinare, cum ad aliam quæſtionem ſpectent: Hoc addimus; quod ſulfur ex optima argenti viui ſubſtantia, abſq; vllius ſulfuris extranei permixtione, producere ſit artis proprium, quo habito, tanquam formæ continente, id ſuo Mercurio metallico, cum lubet, permiſceri poteſt & ſic aurum mixtione naturali generari.

21. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate, Arnoldi.* *Ratio 21. affirmatiua pro Chemia.*

S*I illud naturale* opus, quo vita humana magis indiget, quam auro, æque ab arte producitur, imo longe melius & purius, quam a natura, quid ob-

ſtabit, cur nõ aurũ naturali æquale ab arte fieri poſſit.

At primum verum eſt [illegible] naturali ex terra effoſſo in Polonia, factitia ex aqua marina in Hiſpania & alibi, calore ſolis, calore autem ignis ex muria naturali Halæ, Lunæburgi & innumeris locis Europæ.

Ergo & ſecundum eſt poſſib le.

Ad propoſitionis confirmationem ſufficit, quod res naturalis, & alicubi ſponte naſcens poſſit arte fieri: quod ſi hoc verum eſt, tum vniuerſalis illa propoſitio, quæ id negat, ceſſabit: Connexio eius terminorum inde patet; quia idem fere eſt proceſſus vtrobiq; ſed apud Polonos effoditur in magnis, inſtar ſaxorum, fruſtis, idq; eſt ſubnigrũ, & põt per artem purificari, veluti alia ſalia affuſione aquæ puræ & coctiõe repetita ſolẽt albe fieri: Ita & ſal marinum purificatur ab arte, quod ex aqua marina, ſalſa concluſa (ne fluctibus miſceatur) radiis ſolaribus, cum pluuia copioſa nõ affluxerit, coagulatur: Eiuſmodi coagulatio ex muria naturali facta eſt in Polonia ſubtus terrã a natura, in Saxonia & aliis locis fit ex eadẽ muria naturali ſupra terrã ab arte: ſunt quoq; qui aquas marinas ad ignem in ſal excoquant, nempe ibi, vbi ſolis radii non ita vigent, & copia lignorum eſt: Ne dicam de ſalibus ex ſalicibus & vegetabilibus aliis, nec nõ ipſis fimis animalium cõbuſtis arte Chymica eductis, quæ partim medicinalia, partim nõ, habentur. Nec hoc ſaltẽ de ſale intelligi debet, ſed de multis aliis mineralib. quæ ab arte fiunt & natura generãtur: Si itaq; vnum eſt præ oculis omnium, vt quilibet ſalis ꝓductionẽ videre põt, alterum verò nõ, quia abſcõdi vult & debet, cur nõ quæ videmus in vno, ad intelligẽdum alterũ, quod latet, per analogiã trãsferimus.

VIII.

VIII. THOMÆ AQVINATIS ITALI, SYMBOLVM.

LIBER OCTAVVS.

HInc *ad Italorum gentem in ordine* octauam pugnandi contra aduerſarium poteſtas deuoluta eſt, quæ, antiquæ virtutis memor ac *Auguſti* æuum perpetuo ſomnians, forte ſibi deberi locum ante proxime præcedentes populos affirmabit, in veſtibulo litis ſeminaria profundens, ſed nos dicimus, *Romanis* locum cæteris *Chriſtianis* digniorem datum antehac propter *Morieni Romani* antiquitatem, doctrinam & authoritatem, qui cum *Italis* imperauerint æque, vt aliis gentibus deuictis, nec ab imperio, ſed doctrinæ Chymicæ antiquiore præeminentia, locorum ſeries petatur, hinc nulla illis indignationis cauſa ſupereſt: *Italorum primas S. Thomas Aquinas*, qui alias ad diſputandum &

aduerſarios conuincendum ſubtilibus & efficaciſſimis rationibus fuit promptiſſimus, iam ſe ad excipiendum aduerſarii ſpicula & rationum tela præparauerat; ad quem *Pygopolinices* toties repulſus & victus oculos intendit, ſperans ſe ab illo victoriam, vtpote monacho inermi, obtenturum, in quo maxime aberrauit ſuo iudicio: Hic enim monachus ſi ingenii ſui aciem vellet omnino Aduerſario imprimere, armatum ſane militem & in hoc genere armorum expertiſſimum ipſo vſu animaduerteretur: At ne congrediantur, antequam Aduerſario recollectio virium fiat, ne inique tractatus dicatur, prius *D. Thomæ* vitam, ſcripta & de chymicis ſententiam, cum congentilibus ſuis *Italis*, euoluemus, ac deinde eius cum hoſte pugnam admittemus.

EX SVLPHVRE ET ARGENTO VIVO, *vt natura, ſic ars producit metalla.*

THOMAS AQVINAS ob ſingularem pietatem & deuotionem *Sanctis* adnumeratus in doctrinis & ſcientijs tam admirabilis toti Chriſtiano orbi apparuit, vt nomen *Angelici doctoris* adſciuerit; tanquam ſupra humani ingenij vim & captum ad ſpiritualem naturam aſcenderet: Qui ſane titulus ſi cui hominum conueniat, illi imprimis inuidendus non erit. Tanta enim ille opera quæſtionibus ſubtiliſſimis & in diuinis & humanis *Thomas Angelicus doctor.*

referta, ſcripſit & intellectus ſui acumine diuino limata in publicum edidit, vt potius cuicunque eruditiſſimo admirandus, quam imitandus, multo minus æquandus aut ſuperandus ſit: Verum vt nulli eſt dubium de eius excellentiſſima doctrina & pietatis zelo, ita multis Chemiæ aduerſariis non fit veriſimile, ſi *S. Thomas* Chymicorum ordini adſcribatur: Hoc illis *vnguis in oculo*, nec non ſtomachum ſubuertit bile ſuperfluentem abundantiſſima. Quod vt refellant & negent, *cælum terra miſcent* & *iungunt fanda nefandis*: Perfrictæ ſunt frontis hi homines & veritatem in lingua ſe ſitam habere autumant, vt, quicquid effutiunt, verum exiſtimari debeat: Aperte negant *D. Thomam* fuiſſe Chemiæ deditum, aut pro ea quicquam dixiſſe; quod vtrumq; nos manifeſtiſſimè refellemus: In hoc veteratorum antedicta aſtutia apparet, quod *S. Thomæ* leuitatem vllam (quia *Sanctus* ille, ne ipſi blaſphemi videantur) quoad Chemiæ tractationem in iuuentute vel alias, imputare nō audeant, cæteros omnes leues, vagos, minoris pretij, authoritatis & nominis æſtimantes: O vos *iniquiſſimi rerum iudices*, qui quādo vultis, ex culice Elephantum facitis & vice verſa, qui vt videamini cauti, falſi eſſe non erubeſcitis: *O crepitacula Archytæ*, ſeneciones linguaces, capita ſine cerebro, quid veritati fucum facere conamini, nunc falſum affirmando, nūc verum negando, vt ſaltem veſter animi conceptus verè phantaſticus confirmetur: Vt olim *Iudici AEgyptio Veritas* à collo pendebat in imaguncula, vt eius ſemper admoneretur, ſic cuilibet ſincere iudicaturo de ijs, quæ in mundo extant aut fiunt, eadem à mente pendere debet, inque ea firmari adeo, vt non in alicuius gratiam vel odium ab ea diſſentiendum ſit: Hoc ſi Chemię aduerſarij reſpexiſſent, non in gratiam *S. Thomæ*, vel odium Chemiæ ea protuliſſent, quæ omni veritati ſunt contraria.

S. Thomas ab aduerſariis nil pro Chemia ſenſiſſe præſumitur.

Prætori Ægyptii Veritas à collo pependit.

Sed

Sed ad[illegible] *D.Thomam* fuiſſe *Chymicum*, quis melius pro-b[illegible] ſcriptis, quam publicæ famæ conſtantia artific[illegible] Chymicorum conſenſus & virorum aliorum authorita[illegible] præſtantium aſſeueratio? Adhæc aliæ circumſtantiæ idem conuincere poterunt: Scriptis Chymicis Aduerſarij mox ſcrupulum injiciunt, negantes ea eſſe *D. Thomæ*, at ſubreptitia eique falſo aſſcripta: At rationes huius opinionis non addunt: Eant itaque quo velint, cum ſuis nugatorijs dictaminibus, non autem ad Chymicos, qui ſibi demonſtrari cupiunt negata vel affirmata contra artem: *Si ita licet dictare*, ille eſt homo leuis, in iuuentute nugis deditus, hic non eſt Chymicus & libri huic aſſcripti non ſunt ipſius, quid nō in artibus & ſcientiis negabimus & affirmabimus abſq; argumentis & probationibus? Quid ſi dicam? Aduerſarii noti non ſunt ſanæ mentis, dum effutiunt quicquid in buccam venit, an hæc propoſitio non erit probabilior cum adiecta ratione, quam illa, quod libri Chymici non ſint *D.Thomæ*, ſed illi ſuppoſiti? Cur ſuppoſiti? quia non operibus *D. Thomæ* aggregati ſint in vnum corpus: At hæc ratiuncula tantum valet, quantum hæc, *Virgilius* non vixit *Mantuæ, ſed Romæ & Neapoli*; Ergo *Mantuanus* nō fuit: Vt enim à voluntate *Virgilij* pependit, relinquere natalē ſolū & alibi viuere, ſic à voluntate ipſius D. Thomæ vel eius operū congregatoris & editoris profectum eſt, q; liber Chymicus ſiue vnus, ſiue plures, eius voluminibus non ſit adiectus aut incorporatus: Eſſe autem ipſius libros Chymicos, qui titulo *D.Thomæ* circumferuntur, quis negabit, niſi ille *qui nodum in ſcirpo quærat* & ſolem in meridie obfuſcare pręſumat? Niſi enim hoc verum fuerit, ſemper dubium remaneret de authore cuiuſque libri, imo de patre liberorum: Interdum equidem contingit, quod deceptores indocti ſuos fœtus doctis ſupponant, ſed tum fætus diſcernuntur à parenti-

D.Thomā Chymicum fuiſſe, patet ex eius Chymicis libris.

Libri Chymici cur D. Thomæ ſuppoſiti dicantur ab aduerſariis.

Libri Chymici D. Thomæ cur eius ſint & non alterius.

rentibus,& lucrum ſaltem intenditur, non veritas nec exiſtimatio nominis: Quod ſi tales ſint libri *D. Thomæ* aſſcripti, qui illum non deceant ſtylo, methodo, rebus contentis & alijs, abalienandi erunt ab eo, quomodocunq; mentirentur authorem: At cum in his omnibus illi conueniant, nullus abdicabit ab illo: Quis doctiorum alteri ſui ingenij labores ſupponeret, cum inde nec lucrum, nec nomen, nec vtilitas nec authoritas ſperanda ſit: Vt itaque raſtrum dicitur & eſt raſtrum, nec alio nomine appellandum venit, ſic libri Chymici *D. Thomæ*, ſunt *D. Thomæ*, nec alterius titulo donandi: Adhæc *Mirandulanus Comes* lib. 2. cap. 3. de auro, *Legi*, inquit, *præter id, librum S. Thomæ de arte ipſa metallica, ſi non mentitur authorem titulus, qui legitimus videtur eo comprobari, quia Alberti ſit in eo mentio, vt præceptoris; quod Reginaldo mittitur, ad quem alia etiam miſiſſe Thomam ipſum plane conſtat.* Hęc ille. Poſt addit idem: *Legi quoque in opiniones Thomæ de auro argentoque faciendo commentaria: Multi vero Chymici nominis non ſatis gnari, vt mihi quidem videtur, alienum quiddam expiſcati ſunt, aut potius ex penu ſua ſatiſne inſtructa, neſcio, depromſerunt, quo nomen Alchymiæ defugerunt, vili plebeculæ ſolitum attribui, ne de ea re ſcripturis ingereretur contumelia.* Publica quoque fama eundem teſtatur Chymicum, præter libros, quæ ſi probet philoſophos quoſque in ſuis diſciplinis & artibus, etiamſi eorum libri non extent, *vt Thaletem* Aſtronomum, *Heracletum Phyſicum, Archimedem Mathematicum*, quidni *Thomam* pronunciet *Chymicum*, cuius libri ea de arte extent. Qui huic contradicere velit, oportet eum certis demonſtrationibus vti, ita vt quilibet intelligat, aliter ſe rem habere, quam communiter ſtatuitur, alias incongruum & fruſtraneum videtur, contra publicam famam, quæ millena aliquot ora & linguas habet, velle loqui & paradoxon producere; *Chymici* quoque artifices vnanimi conſenſu D. *Tho-*

Mirand. de libris Thomæ.

Ex fama cõſtat Thomam fuiſſe Chymicũ.

Thomam citant, pro ſuo agnoſcunt & venerantur vt verum & legitimum Chemiæ authorem; Sic *Roſarius* philoſoph. *Thomas de Aquino*, inquit, *Eſt autem materia lapidis aqua groſſa: Agens autem eſt calor aut frigus congelans illam aquam:* Idem: *Et credas precioſiores eſſes lapides, qui procedunt ab animalibus, quā alij.* Et Ludus; *Hinc beatus Thomas de Aquino, de forma elementorum, in eodem corpore coniunctorum ita dicit: Vidi & feci per artificium natura cooperante: Nam accepi quoddam ſulphur, quod erat natura ignea & tranſmutaui ipſum in aquam puram, quam per artem iterum tranſmutaui in aerem & in aquam, & cum volui tranſmutare in terram, vt terra purior fieret, inueni quendam lapidem rubeum, clariſſimum, diaphanum & lucidum, & in eo conſpexi omnes formas elementorum, & etiam eorum contrarietates in illa materia lapidis, neſcio qua ex virtute, niſi ex appetitu: Ex rubedine enim reſpexi formam ignis, ex diaphanitate formam aeris & ex luciditate formam aquæ.* Hæc ille ex *D. Thoma*, quæ verba ſane ſunt non vulgaris, ſed profundiſſimi philoſophi; nec alium authorem, quam D. Thomam præ ſe ferunt: Totius enim lapidis naturam, & formam deſcribunt philoſophice, veraſque proprietates elementorum ſingulorum in eo alicui ob oculos ponunt; imò materiam & modum operationis, tanquam ſummam totius artificij comprehendentia. Qui negant hoc, quod toties ab alijs probatiſſimis viris affirmatur, à fama & Chymicis aſſeritur & pro indubitato recipitur, illi præſupponunt, ſibique perſuaſum habent, Chymiam non eſſe veram, artem deceptoriam, leuibus cerdonibus vſitatam, & aurificium eſſe imaginarium & non ens, quod nunquam fuit, eſt aut erit; Cauſa hæc eſt, quia ipſi nō viderint Chemiæ veracem profeſſorem viuum, nec capere poſſint, quomodo hoc contingat: Ex hoc fonte currunt omnes illi ignorantiæ riuuli, quo tincti aduerſarij nunquā niſi quod ſuo conceptui placeat, probant: Chemiam non

Ex Chymicorum conſenſu D. Thomas fuit Chymicus.

D. Thomas ſæpe citatur à Chymicis.

Deſcriptio lapidis D. Thomæ per ſua elementa viſibilia.

Præſupponentes Chymiam non eſſe veram omnia pro libitu ſtatuunt.

eſſe fictitiam, falſam aut non Ens, ſic demonſtratur, & longiſſime differre ab iſta Alchymiſtica operandi & decipiendi ratione per ſe patet & alibi copioſe tractatum eſt:

Alchymiſtas vagos eſſe vomicas Chymicorũ.

Vagos quoque illos Alchymiſtas eſſe pſeudochymicos & verorum mimos, aut potius cacoethes & vlcera mali moris & cancroſa, ibidem probauimus: Non itaque confundendi legitimi & veri cum illegitimis & falſis, non virtutes pro vitijs, aut econtra habendæ, nõ vſus cum abuſu reijciendus; Namque *Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos vltra citraue nequit conſiſtere virtus:*

D. Thomas quando vixit.

Vixit autem *D. Thomas* tempore *Philippi Valeſij*, regis *Galliæ*, circiter annum 1330. & vſus eſt

Eius præceptor Albert. Magnus.

Alberto Magno præceptore, vtpote eiuſdẽ ordinis prædicatorum, ſeu *Dominicani*; cuius primus fundator fuit ille *Dominicus*,

Dominicus Chymicus ſtatuitur ab Auicenna.

quem *Auicenna inter Chriſtianos* artis Chymicæ authores enumerat & à quo ſe indurationis & incerationis Mercurij modos, (qui in genere totã artẽ complectuntur) didiciſſe teſtatur:

Dominicus multa monaſteria fundauit Chemiæ beneficio.

Ab hoc ipſo *Dominico* multa ſui ordinis monaſteria inſtituta fuiſſe ſcribunt, ꝙ fieri non potuit niſi beneficio artis Chymicæ, cuius experientiam habuit: Non enim *Orphei vel Amphionis* modo ſaxa concurrerunt ad ædificationem, ſeq; ipſa conſtruxerunt, eo legente vel pulſante lyram, veluti quoq; *Troiæ* mœnia *Apollinis* cythara extructa aſſerunt, ſed impenſis magnis tot ædificia educta fuere, quæ non mediocris fortunæ, ſed valde diuitibus conuenerũt; Nec vero tantũ *Dominicus* ex patrimonio ſuo habuit, ſed quia *Dei dono* excellentiſſimo gauderet, id in eius honorem, nouo quodam inſtituto prædicationis Euangelij ordine, conuertere ſtuduit: Nulla enim alia via aut ratio ſeruiẽdi *Deo*, hymniſque eum perpetuis concelebrandi, quam in monaſticis cœtibus obſeruãdo certas regulas, cognita fuit:

A Dominico ars ad Albertum deuenit & ſic ad Thomam Dominicanos.

A *Dominico* itaque eiuſque ſectatoribus ars ad *Albertum Magnum Dominicanũ* deuenit, ab hoc, vtpote præceptore abſq; dubio

dubio ad *Thomam Aquinatem*, quem ille præ cæteris huic diſciplinæ profundiſſimæ & ſecretiſſimæ aptũ inuenit & habilem, propter ſingulares ingenij dotes, æſtimauit: Non enim putandum, *Thomam* in alijs ſcientijs potius *Alberto*, vt præceptori, adhæſiſſe, quã in hac omniũ diuiniſſima: Quid enim cæteræ ſunt ad hanc collatæ? Certe ꝙ ancillæ ad Dominam: Hæc naturæ præſtat miracula & omnẽ phyſicam contemplatiuã praxeos effectu veriſſimã demonſtrat: *Ex his conſtat D. Thomã* Chymicũ inueniri quocunq; conſideretur modo, licet vn⁹ ſufficiat, nẽpe propriorum librorũ de Chemia editorũ atteſtatio: Sed iã ad alia ipſius *Thomæ* teſtimonia, quæ nõ in Chymicis libris, ſed eius receptis operib. obuia ſunt, progrediemur: In lib. *Ariſtot.* Meteor. 3. ad finẽ; *Metallorũ*, inquit, *propinqua materia ſunt ſulfur & argentũ viuũ, ſicut Alchemiſtæ dicunt, ita quod in locis lapidoſis terræ per virtutẽ mineralẽ generatur ſulfur & argentũ viuum; Deinde ex ipſis generantur diuerſa metalla ſecundum diuerſam cõmixtionẽ eorum: Vnde etiam ipſi Alchemiſtæ per verã artem Alchemiæ, ſed tamen difficilẽ propter occultas operationes virtutis cæleſtis, quæ mineralis dicitur, quæ ex eo, quod ſunt occultæ, à nobis imitari poſſunt per prædicta principia, vel per principiata ab ipſis; faciunt aliquando veram generationem metallorũ.* Hæc *D. Thomæ* verba naturã & artẽ ſimul cõprehẽdunt, & vtriuſq; operationis modũ planiſſime oſtẽdunt, ꝙ nempe metalla ex ſulfure & argento viuo, tanq̃ patre & matre ortum ducãt; ſulfur autẽ & argẽtum viuum in cõcauitatib. terræ ſaxoſis ex fumis diuerſis exhalãtib. cõgeletur & in metallicã ſubſtantiã induretur p̄ virtutẽ mineralẽ: Inde Chymici exẽplum capiẽtes, ex ſulfure & argẽto viuo idẽ naturale op⁹ cauſantur, nẽpe aurũ & argentum; De cęteris enim illi nõ ſunt ſolliciti, cum ratio ſuadeat optimis incumbendũ: Argentũ viuũ nõ opus eſt, vt ipſi cõponãt ex fumis; quia hoc à principio illis impoſſibile, & argẽti viui à natura

Scientiæ cæteræ ad Chemiam collatæ ſunt veluti ancillæ ad dominã.

Teſtimonia ex alijs libris D Thomæ petita, quæ ipſum Chymicum declarant.

Ex ſulfure & argento viuo fieri Chymicorũ opus.

Digitized by Google

Sulfur cõmune Chymicis inutile eſt.

Aurum fit ex ſulfure & argento viuo breui temporis ſpatio in igne.

Tripater in arte neceſſarius.

Principiata hoc eſt elementata, & non ipſi vapores ad artem ſumuntur.

compoſiti tanta ſit copia, quanta metallorum imperfectorum & hydrargyri: Sulfur commune ipſis inutile viſum eſt, quocirca aliud ſulfur quæſiuerunt longa inueſtigatione, magnoque labore, & ſumptu, quo inuento, ex his duobus, tanquam ex chalybe & ſilice ignem, elicuerunt aurum, hoc eſt, ex horum debita in igne permixtione confecerunt aurum exiguo, vix dimidiæ horæ, ſpacio: Difficilem eſſe hanc operationem fatetur *D. Thomas*, ratione inuentionis, magis, quam perfectionis; Propter occultas operationes virtutis cœleſtis, vt ipſe aſſerit; idque verum eſt; nam niſi eſſet hæc vis à cœlo lapidi impreſſa, nullus artificum ad finem vnquam peruenire poſſet aut perueniſſet: Hic eſt ille *Tripater*, cuius *Lullius* meminit in Theorica teſtam: nempe *Solis* cœleſtis, *Artificis* ingenioſi & Vulcani filius, à ſole creatus, ab artifice gubernatus & à *Vulcano* educatus: Hæc eſt illa forma, ſine qua idẽ author dicit, quemlibet artificem in arte procedere, inſtar pictoris, qui faciem alicuius ad viuum exprimere conetur, quem nunquam viderit præſentem aut in imagine cognouerit, nec ab alio delineatum audiuerit: Attamen, inquit *D. Thomas*, licet eæ operationes virtutis cœleſtis ſint occultæ, à nobis imitari poſſunt; vbi in vocabulo nobis, ſe, vt artificem non excludit; imò fortè ſe vnicum, tanquam de ſe loquens, intelligit, plurali numero, vt fit, pro ſingulari poſito: Per principiata potius quam principia artificem procedere conſtat, cum principia ſint nimis remota ab arte: Dicit quoque eos aliquando facere veram generationem metallorum, hoc eſt artifices veros, qui rariſſimi ſunt, non perfectos autem etiamſi id tentent, nullo modo poſſe: Ita *D. Thomas* ſe non ab arte excludens totum proceſſum eius generalem optimè depingit, ſic tamen ne pro Alchymiſta, nomine cum pſeudochymicis communi, publicè haberi, at ſaltem à veris artifici-

Digitized by Google

tificibus,vt artifex,agnoſci poſſit:quod eius prudentiæ aſſignandum eſt:Etſi enim ars per ſe ſit optima & donum diuinum rariſſimo cuique datum, tamen cum tot maleferiati, patriorum bonorum decoctores, liguritores, comedones & ære alieno oppreſſi cateruatim ad eam, tanquam ad *Lucinam laturam* opem, vel ad auream anchoram, ruant & fluant quotidie, qui pro ſuo ingenio fabricant quid ſophiſticum, deceptorium & friuolum, hinc noſtra Regina, Chemia, malè audit, & iſti pſeudochymici cum quaſi ſoli ſibi hanc artem approprient & vendicent, cuius ne faciem externam viderint aut literæ apicem callent, inde veros Chymicos & philoſophos vno nomine ſecum apud vulgũ cenſent, vniuſque operationis falſariæ quæ ad damnum Reipub. cedat, condemnant: A quo nemo bonus eſt qui non abhorreat:Inde tot anonymorum ſcripta, tot patriæ mutationes,tot tractatus allegorici, non ſolum quoad materiam & contenta,ſed quoad finem,ne quis pro Alchymiſta vulgo demonſtrari velit:Hæc eſt cauſa,cur D. Thomas Chymicos libros, tanquam ſpurios, quorum tamen ipſe naturalis pater ſit,non aliis libris aggregarit, cur in aliis ſuis libris tectè & cautè de Chemia loquatur,vt iam dicto loco, quo tamen ſententiam ſuam ſatis ingenioſè depromit,non velut profeſſione Chymicus,ſed phyſicus, qui de Chemia tamen calculum ferre,ſi opus ſit,poſſit: Eodem modo vtitur alio in loco ſuorum operum,nempe 2. lib. 2. part. quæſt. 77. art. 2. Vbi, *ſi autem*, inquit, *per alchemiam fieret aurum, nõ eſſet illicitum pro vero vendere quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus cauſis ad producẽdum veros & naturales effectus: ſicut Auguſtin. dicit in lib.3. de Trinit. cap. 8. de his, quæ arte Dæmonum fiunt*: In qua ratiocinatione hypothetica ſubintelligitur aſſumptio; & eius vice additur probatio aſſumptionis quaſi poſitæ aut notæ: Eſt autem aſſumptio huiuſmodi: *At*

D. Thomas prudenter deſcripſit & tractauit Chymica.

Ars Chymica per ſe optima, cur malè audiat.

Cur Chymici veri agnoſci nolint.

Cur D. Thomæ lib. chym. ei aliis non ſint aggregati.

D. Thomæ arguta ſententia de artificio.

ſit aurum per alchemiam cuius probatio eſt, Quia nihil prohibet artem vti &c. Concluſio ſubintelligitur: Non eſt ergo illicitum, id aurum pro vero vendere: Nec abſque cauſa tam artificioſe & hypothetice *D. Thomas* huius ſyllogiſmi ſeu ratiocinationis membra diſpoſuit, vt iam dictum, ne agnoſceretur talis, qualis haberi nollet, ab inſcio vulgo: Omnes autem Logici fateri coguntur, eius propoſitiones hypotheticas, diſperſas & disligatas, in hunc ordinem ſyllogiſticum redigi debere, & quicquid dixerit volens truncate, id hoc modo integre intelligi:

Hæc propoſ. eſt D. Thomæ.

Si ſit aurum per Alchymiam, licet id pro vero vendere:
Sed ſit aurum per Alchymiam:
Ergo licet id pro vero vendere.

Hæc aſſumptio ab eo præteritur & ſubintelligitur. *Hæc concluſio ab eo ſubintelligitur.* *Probatio aſſumpti ab eo præteritur.*

Aſſumptio probatur: Si Alchymia naturalibus cauſis ad aurum generandum vti poteſt, per Alchymiam quoq; naturalis effectus, nempe aurum fiet:

At nihil prohibet artem (Alchymiam) vti aliquibus naturalibus cauſis ad producendum veros & naturales effectus: quod probat per Auguſtinum, vt ſuprà:

Ergo & per Alchymiam aurum fieri poteſt:

Hæc minor propoſitio eſt D. Thomæ. *Hæc concluſio præteritur à D. Thoma.* *D. Thomas tectè aſſeuerat aurum fieri poſſe per artem.*

Ex hoc *D. Thomæ* ſyllogiſmo, quem in quibuſdam membris, ne agnoſcatur Chymicus ex profeſſo, abſcondit, aduerſarij, dummodo in dialecticis triuialibus parum ſe exercuerint, manifeſte vident & intelligunt, eum aſſeuerare quadam rationabili demonſtratione, aurum per Chemiam fieri poſſe, vt antea, in vocabulo *Nobis*, ſe quoque tacite chymicum oſtenderit: Animaduertat lector; quod ſemper prætereat *D. Thomas* in hoc duplici ſyllogiſmo eas propoſitiones, quæ ipſum Chymicum arguerent, vt ſunt proſyllogiſmi minor & concluſio: Deinde ſecundi ſyllogiſmi maior & concluſio: Et ponuntur ab eo minus ſuſpecte

ſpectæ propoſitiones, nempe primi ſyllogiſmi maior & ſecundi minor, quod fuit eius ſubtilitatis: Idē, ut hoc probet quæſt: 96. art: 2. eod: lib: & par: *Quod ſi ſimpliciter* inquit, *adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non eſt ſuperſtitioſum vel illicitum iis rebus vel effectis uti:* Quibus verbis Magiam naturalem omnino approbat & minimè ſuperſtitioſam vel illicitam declarat: Et in princip: lib: 4. meteoror: *Præcipuus Alchymiſtarum ſcopus eſt, tranſmutare metalla, ſcilicet imperfecta, ſecundum veritatem & non ſophiſticè.* Idem: METALLA *tranſmutari poſſunt vnum in aliud, cum naturalia ſint & ipſorum materia eadem.* *Chymicum* itaque fuiſſe *D. Thomam* nemo dubitauit & pro Chemia dixiſſe & ſcripſiſſe tam apertè in Chymicis libris, quam occulte in aliis, ita vt vlteriori demonſtratione id non egeat. At cum controuerſia ſit inter eius interpretes, qui plerique Chemiæ ignari nihil eum pro Chemiæ veritate ſtatuiſſe adfirmant, quocirca ex *Comite Mirandulano* horum ſententias adducemus & cuicunque rationali conſiderandas offeremus: *Comes Mirādulanus* lib: 2. cap: 3. de auro, *Sanctus Thomas*, inquit, *in ſummæ Theologicæ ſecunda parte, ſecundi voluminis, affirmat, Chemicæ veritatem, quam non aſſeruerat in ſecundo in ſententias theologicas commentario: Propterea varius in re multis viſus eſt, ut ſuo loco manifeſtius apparebit, cum apertè ſententiam ipſius interpretabimur: Quantum ad præſens attinet, ſectator Thomæ Syluester eiuſdem eſt ſententiæ, vt fieri aurum per artem queat, in qua ſententia Iohan. non permanſit: At Caietanus Thomas ſua in ſummula cenſet, artem ipſam, dummodò ſine fraude fiat, ex ſeſe illicitam non habendā, nec in peccatis numerandā vēditionē rei per artē effectæ, ſi pro eadē, quæ eſt propriè, fiat vēditio. In cōmentariis verò ſuper S. Thomæ ſūma Theologica, ſcribit artē quidē poſſibilē, ſed aut nō humanā, aut principiū eſſe, poſtquam ſapientes conſuluerint: De artis poteſtate nil differit*

Magia naturalis approbata à D. Thomas

Mirandulanus D. Thomæ interpretes quoad Chemiam conciliat.

Syluester Thomæ interpres pro Chemia loquitur.

Caietanus item.

ſit aurum per alchemiam cuius probatio eſt, Quia nihil prohibet artem vti &c. Concluſio ſubintelligitur: Non eſt ergo illicitum, id aurum pro vero vendere: Nec abſque cauſa tam artificioſe & hypothetice *D. Thomas* huius ſyllogiſmi ſeu ratiocinationis membra diſpoſuit, vt iam dictum, ne agnoſceretur talis, qualis haberi nollet, ab inſcio vulgo: Omnes autem Logici fateri coguntur, eius propoſitiones hypotheticas, diſperſas & diſligatas, in hunc ordinem ſyllogiſticum redigi debere, & quicquid dixerit volens truncate, id hoc modo integre intelligi:

Hæc propoſ. eſt D. Thomæ.

Si ſit aurum per Alchymiam, licet id pro vero vendere:
Sed ſit aurum per Alchymiam:
Ergo licet id pro vero vendere.

Hæc aſſumptio ab eo præteritur & ſubintelligitur.

Aſſumptio probatur: Si Alchymia naturalibus cauſis ad aurum generandum vti poteſt, per Alchymiam quoq; naturalis effectus, nempe aurum fiet:

At nihil prohibet artem (Alchymiam) vti aliquibus naturalibus cauſis ad producendum veros & naturales effectus: quod probat per Auguſtinum, vt ſuprà:

Hæc concluſio ab eo ſubintelligitur.

Probatio aſſumpti ab eo præteritur.

Ergo & per Alchymiam aurum fieri poteſt:

Hæc minor propoſitio eſt D. Thomæ.

Hæc concluſio præteritur à D. Thoma.

D. Thomas tecte aſſeuerat aurum fieri poſſe per artem.

Ex hoc *D. Thomæ* ſyllogiſmo, quem in quibuſdam membris, ne agnoſcatur Chymicus ex profeſſo, abſcondit, aduerſarij, dummodo in dialecticis triuialibus parum ſe exercuerint, manifeſte vident & intelligunt, eum aſſeuerare quadam rationabili demonſtratione, aurum per Chemiam fieri poſſe, vt antea, in vocabulo *Nobis*, ſe quoque tacite chymicum oſtenderit: Animaduertat lector; quod ſemper prætereat *D. Thomas* in hoc duplici ſyllogiſmo eas propoſitiones, quæ ipſum Chymicum arguerent, vt ſunt proſyllogiſmi minor & concluſio: Deinde ſecundi ſyllogiſmi maior & concluſio: Et ponuntur ab eo minus ſuſpecte

ſpectæ propoſitiones, nempe primi ſyllogiſmi maior & ſecundi minor, quod fuit eius ſubtilitatis: Idē, ut hoc probet quæſt: 96: art: 2. eod: lib: & par: *Quod ſi ſimpliciter* inquit, *adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non eſt ſuperſtitioſum vel illicitum iis rebus vel effectis uti:* Quibus verbis Magiam naturalem omnino approbat & minimè ſuperſtitioſam vel illicitam declarat: Et in princip: lib: 4. meteoror: *Præcipuus Alchymiſtarum ſcopus eſt, tranſmutare metalla; ſcilicet imperfecta, ſecundum veritatem & non ſophiſticè.* Idem: METALLA *tranſmutari poſſunt vnum in aliud, cum naturalia ſint & ipſorum materia eadem.* *Chymicum* itaque fuiſſe *D. Thomam* nemo dubitauit & pro Chemia dixiſſe & ſcripſiſſe tam apertè in Chymicis libris, quam occultè in aliis, ita vt vlteriori demonſtratione id non egeat. At cum controuerſia ſit inter eius interpretes, qui plerique Chemiæ ignari nihil eum pro Chemiæ veritate ſtatuiſſe adfirmant, quocirca ex *Comite Mirandulano* horum ſententias adducemus & cuicunque rationali conſiderandas offeremus: *Comes Mirādulanus* lib: 2. cap: 3. de auro, *Sanctus Thomas*, inquit, *in ſummæ Theologicæ ſecunda parte, ſecundi voluminis, affirmat, Chemicæ veritatem, quam non aſſeruerat in ſecundo in ſententias theologicas commentario: Propterea varius in re multis viſus eſt, ut ſuo loco manifeſtius apparebit, cum apertè ſententiam ipſius interpretabimur: Quantum ad præſens attinet, ſectator Thomæ Syluester eiuſdem eſt ſententiæ, vt fieri aurum per artem queat, in qua ſententia Iohan. non permanſit: At Caietanus Thomas ſua in ſummula cenſet, artem ipſam, dummodò ſine fraude fiat, ex ſeſe illicitam non habendā, nec in peccatis numerandā vēditionē rei per artē effectæ, ſi pro eadē, quæ eſt propriè, fiat vēditio. In cōmentariis verò ſuper S. Thomæ ſūma Theologica, ſcribit artē quidē poſſibilē, ſed aut nō humanā, aut principiū eſſe, poſtquam ſapientes conſuluerint: De artis poteſtate nil*

Magia naturalis approbata à D. Thoma.

Mirandulanus D. Thomæ interpretes quo ad Chemiam conciliat.

Syluester Thomæ interpres pro Chemia loquitur.

Caietanus item.

differit

diſſerit, ut aliis in quæſtionibus acutè ſolet: Quâ in re illud nonnulli demirantur, qui vbi artis veritatem & authoritatem & ratione Divi Thomæ confirmauit, illico homini decreuerit poſſibilem: Id & ea ipſa Thomæ ratio conuincit: quod ſi admittit, cur non humana? Si principes & ab eis conſulti ſapientes eam queunt exercere, cur ſuper hominem? quaſi non ſint & principes & ſapientes inter homines recenſendi? Idem Mirandulanus libr. ſecundo cap. 11. ſententiam Thomæ Aquinatis de conficiendo auro declarat, quam interpretes eius diſtraxerunt, vbi inquit: Ego certè non aſſentior Iohanni Lyguri, qui auri formam excluſerit ab arte, nobilitatis gratia, proptereaq; conficiendi auri artem eluſerit: Nam perfectiorem, uti diximus, formam Thomas admittit, hoc eſt, animam ſenſilem, quorum ſeſe Magi effectores rerum naturalium ſuis inſtrumentis præſtiterunt. Nec eo item moveor, quod neſciant invenire artifices, quæ propriè agant, quæ propriè patiantur: Quoniam nec ignoranti calore opus eſſe & humore, multisq; vaporibus, quibus ad metalla tranſmutanda uti ſoleat natura. Adde, quod quæ juuenis negare viſus eſt, Thomas conſtanter adfirmavit, longo poſt tempore, hoc eſt, dum ſummam conficeret Theologicam, tanquam ultimum ſuarum opinionum Teſtamentum. Nec illo etiam mouebor, quo motus eſt Lygur Sylveſter, opinatus cum Petro Gomate S. Thomam in commentario ſecundo de imperfectis artificibus, in ſumma Theologica de perfectis loquutum, iis conceſſiſſe, illis abnuiſſe poteſtatem. Nam de arte conficiendi, non de artificibus erat mentio, quæ quidem ars, quoniam naturæ miniſterio & inſtrumentis utitur, ab omnibus poteſt ad perfectionem duci, à quibus poteſt exerceri, ſiue incorporei ſpiritus, ſiue homines illi fuerint, aut naturaliter aut ſupra naturã edocti. Varietas n. miniſtrorũ artẽ non tollit aut minuit per ſeſe naturæ viribus nitentẽ quidem, ſed quandoq; & juuantem illam & ſuperantem. Tantum Mirandulanus de Thoma. Italorum ergo princeps Chymicus D. Thomas non immerito ſtatuitur, qui cum Angelico ſuo ingenio obſtru-

Iohan. Lygur Thomæ interpres cõtra Chemiam loquitur.

D. Thomas Chymica, Dei magnalia non neglexit, qui cætera minora curauit.

Digitized by Google

ſtruſiſſima quæq; penetrârit & elucidârit, vitam ſibi acerbiorem putauit, niſi & illa *magnalia Dei*, quibus totus mundus inhiat, indagaret, præſertim ſub illo præceptore, quẽ Chymicum fuiſſe, notorium erat: In libro eius antedicto Chymico duo inprimis cõſideranda veniunt; primò quod in præfatione deducit, pulchro illo Optices exemplo, quo per concaua ſpecula radii ſolares cõdenſantur adeò, ut incendant quæcunque combuſtibilia obuia, cœleſtes virtutes ab aſtris, vtpote ſole deſcendentes communicari & eaſdem eſſe cum elementalibus inferioribus, cum in illo igne ſic incenſo & alio communi nulla ſit differentia: Vnde patet cœleſtem eſſentiam in hiſce inferioribus elementis poſſe conſeruari, qualis eſt Forma illa aurea miſcibilis metallis omnibus, imperfectiora ex illis in aurum reducens: Hæc enim, vt paulo ante dictum, à cœlo in terreã ſubſtantiâ impreſſa ab aſtris deſcendit, tanquam Promethei ferulâ delata ad mortales, quo haberent ſolis filium in terris, qui, quando bene rectus ab ingenio artificis, & Vulcani induſtria rite educatus eſſet, patris ſui vices hic obiret & id quod pater in mille annis, ipſe in paucis minutis vnius horę præſtaret: Vt enim *Radij* ſolis cœleſtis in ſpeculis dictis multiplicantur & quaſi corporei & tractabiles, vt ignis, fiũt, ita ſolis terreſtris radij cum coeunt & in ſe reflectuntur, quod primò quaſi ſpirituale & inpalpabile erat, fit corporeum & palpabile; quodque primum eius punctum à ſole & cœlo productum erat, eius circumferentia à noſtrate igne ſeu Vulcano perficitur & continuatur: *Radius* eſt cœleſtis luminis, radius quoque eſt in terris, qui lucet in tenebris inſtar carbunculi in ſe collectus; Accipiendus itaque noſter eſt Radius, eiuſque vmbra delenda, vt Hermes monet; Hoc fieri nequit, niſi ſol cancrum ingrediatur, tum illis, qui in Delta, Ægypti inſula, habitant ad Sye-

Ignis ex radiis ſolaribus deductus idem cum elementari.

Auri forma deſcendit ex aſtris.

Punctum compoſiti Chymici eſt à cœlo, circumferentia ab igne noſtrate.

A Radio remouenda umbra eſt.

nem, verticalis eſt & abſque vmbra: *Cancer* autem *Lunæ* domus & Luna domina humorum eſt, qui humores in lapide noſtro dominantur, inde albus eſt & ſenex primò, quibus deſiccatis poſt fit rubeus & puer ſanguineus, vt habet epiſtola *Rhaſis* : *Radius* hic ſiue igniculus in terra habitat & non extinguitur aqua, quia cœleſtis virtutis eſt, viliſſimo nutritur fomite, veluti fœtus in vtero, menſtruo : Vt enim ignis precioſiſſimum elementum quacunque materia pingui ali poteſt (cum ſint qui fimus animalium ad fouendos ignes vtantur) ſic ignis philoſophicus à Sole artifici miniſtratus, pabulo viliori ſuſtentatur, ne euaneſcat: In pingui, oleoſa & incombuſtibili eſt ſubſtantia, quæ cum viſcoſa ſit tota, non facile euaneſcit aut in aerem reſóluitur: Hic eſt *Calor naturalis* & humidum radicale, inter ſe amicabiliter coniuncta : Hæc eſt *flamma* & *illud oleum*: Hic *equus*, illud *pabulum*, Hic *canis*, ille *lepus*, Hoc *agens*, illud *patiens*, quod omnia complectitur : Secundo in Chymico libro *D. Thomas* materiam ponit terram nigram oculoſam, quam vocat *Antimonium Hiſpanicum*; Eandem *Democritus* apud *Flamellum* in annot. appellat *Stimmi Italicum* multiſque aliis nominibus : quibus addatur *Greueri* aſſenſus & *Baſilij*, aliorumque innumerorum : Nullum eſt dubium, quin philoſophorum hac in parte mens ſit vnanimis & veriſſima, dummodo rectè percipiatur : Quid quidam non indiligens *Antimonij* ſcrutator ex eo fecerit, ipſe ſuo libello atteſtatum reliquit, nempe mercurium, plumbum, cuprum, ferrum, ſtannum, epar, argentum & aurum; Alij inde fecerunt Regulum Flor. albos, citrinos & rubeos, oleum, vitrum, ſal & innumerabiles medicinas alias: vnde *Baſilius Valentinus* non immerito *Antimonio triumphum* dicauit, quaſi ipſe victor ſit & triumphator morborum; imo *Hercules Morbicida* ; Vnde multi ſagaciores indicium deſumpſe-

Lapis primo ſenex, poſtea iuuenis.

Ignis natura vili pabulo nutritur, igne naturali.

Materia D. Thomæ terra nigra, ſeu antimonium.

Quid ex antimonio factum ſit.

Digitized by Google

pſerunt, latere in antimonio plus virtutis medicinalis, quam in vllo alio ſimplici, ideoque etiam plus virtutis tingentis ſeu tincturæ; Experti quoque ſunt in lixiuium eius facili modo præparatum cochlear argentum immiſſum deaurari, & idem fieri eiuſdem oleo abſtracto per retortam, ſed illud aurum eſſe volatile; Hinc non pauci magnam ſpem concipiunt; Quos ſane à bonâ intentione non retraham, nihilominus tamen nec ad eam incitabo metam:

Aurum volatile in antimonio.

D. Thomas loquitur de *Hiſpanico Antimonio*, *& Democritus de Italico Stimmi*: Alij *de Vngarico*: *Mattholus* tradit *Senis* eſſe fodinas Antimonii mineræ permultas; Optimum autem inueniri in locis mari vicinis, *Meſſanæ* & *Suanæ*; Et prope oppidulum Syluenam in comitatu *S. Floræ*: *Venetias* adfertur ex *Germania* at fuſum in ollis: *Plinius* libro trigeſimo tertio, capite ſexto, meminit quoque antimonij, dum deſcribit lapidem, qui inuenitur in fodinis argenti, album, & ſplendidum abſq; pelluciditate, & nominatur ab aliis *Stimmi*, à nonnullis *Stibium*, à quibuſdam *Alabaſtrum*, & *Larbaſon*, cuius ſunt duo genera, mas & fœmina, at fœmina melioris virtutis æſtimatur: In *Vngaria Schemnitij* habetur: *Baſilius de Vngaria*: *Vngaria me genuit, cœlum & ſtella me fouent, & terra lactat me &c.* Ibidem in auri fodinis reperiri copioſiſſimum, ſunt qui teſtantur: In *Germania Mons tadiferus*, der Fichtelsberg / & Altenberga, multæque aliæ fodinæ inundant antimonium: At quod genus ex his eligendum, quæres? *Philoſophicum*, reſpondeo, quod eſt in virtutibus illo adhuc efficacius, vndecunque petatur: De loco huius philoſophi non conueniunt, niſi quod dicant, *inueniri vbique, eſſe vilis precij, in ſterquilinio abſcondi, Adamum ſecum portaſſe è Paradiſo, & volatilia ad nos detuliſſe, lapidem eſſe gratis datum, de eo ſumendum, quantum cui lubet,*

Antimonii varia loca natalitia.

Plinius meminit Antimonii.

Antimonium in auri fodinis Vngaria inuenitur.

Antimonium philoſophicum arti conuenit.

nec alicuius hominis veniam petendam, eſſe nigrum nigrius nigro, ne plura eorum dicteria recenſeam ;

Antimonium multorum opes atriuit.

Antimonium eſt, quod multas fatigauit opes, dum in vero inquirendo & eligendo aberrarunt & illegitimum pro legitimo corona regia dignati ſunt at gratia plumis leuiore:

Hiſtoria ridicula.

Ex hiſtoriis meminimus, *Margarita* trium regnorum ſeptentrionalium *Regina* filium in maritimâ pugnâ amiſſum aut ſuffocatum fuiſſe ; paucisque poſt annis quendam ei de facie ſimilimum, (qui omnia quoque dicta & facta amiſſi recitare nouerat) pro eo agnitum & magna cum pompa nauium inſtructarum à maritimâ quadam ciuitate eò deductum ad matrem; verum illa obſeruatis omnibus ſignis in homine, tandem falſarium & ſuppoſititium deprehenſum remiſit parua cum gratia ad naues, vnde venerat:

Falſarius regis filius repudiatus.

Antimonium magnis ſumptibus à multis tractatum.

Huic quid ſimile multis contigiſſe nouimus, qui exiſtimantes, cum antimonium inueniſſent, philoſophorum eſſe filium verè regium, immenſis ſumptibus & laboribus id tractandum ſumpſerunt per varios operandi modos ; Et licet illud tincturas quaſdam volatiles repreſentauerit, tanquam notas regiæ ſobolis, tamen ad vltimum in cineres reductum & vt inutile relegatum fuit:

Antimonium philoſophicum in mari profundo iacet.

Verum philoſophorum antimonium in mari profundo, vt regium filium demerſum deliteſcit; Et quamuis ex animis ipſe philoſophicorum Rex videatur, tamen viuit & ex profundo clamat, *Qui me liberabit ex aquis & in ſiccum reducet, hunc ego diuitiis beabo perpetuis* :

Clamor regis ex profundo maris.

Hic clamor etſi audiatur à multis, nulli tamen eius commiſeratione ducti, quærere regem ſubeunt: Quis enim, inquiunt, ſe demerget in æquor? Quis ſuo præſentaneo periculo alterius periculum leuabit? Pauci ſunt eius lamentationi creduli

Regius filius non agnoſcitur à mundo.

& putant vocem auditam eſſe *Scilla* & *Charybdis* reſonos fragores & boatus: Hinc ocioſi ſedent domi nec regiam *Gazam*, vt nec ſalutem curant.

Anti-

Antimonium ergo ab arte non reijciendum eſt, ſed eligendum magna cura & prouidentia: Sic enim Morienus ad regem Calide n; *Similiter ſcias*, inquit, *quod maior radix operis eſt in inquiſitione ſpecierum, quæ ſunt meliores ad hoc magiſterium: Nam vnaquæque minera multorum eſt generum*: Rectè itaque *D. Thomas* elegit *Hiſpanicum*, vtpote præſtantius cæteris omnibus, quotquot enumerauimus: Non tamen abſque ſingulari præparatione eo vſus eſt, cum ex vulgaribus, vt Greuerus loquitur, phyſica facienda ſint: Quicquid enim opus philoſophicum ingreditur, id debere eſſe purum, homogeneum, ab omni ſua heterogeneitate & terra ſuperflua purgatum in ſubſtantiam claram, operi philoſophico conuenientem; quæ vel tota volet, vel tota in fundo remaneat, pro operationis diuerſitate.

Magna pars operis in electione ſpecierum exiſtit.

Antimonio phyſico vtendum.

CONGENTILES D. THOMÆ AQVINATIS, ITALI.

PETRVS BONVS, FERRARIENSIS, vir nomini ſuo optimè correſpondens: quocunque enim modo accipiatur ſiue in moribus ſeu doctrinis; *Bonus* eſt: Vixit *Polæ* in *Hiſtria* ante ducentos & aliquot annos: Scripſit tractatū Chymicum, verè *Margaritam nouellam* dictum, in quo tam ſolide, erudite & copioſe tractat hanc quæſtionē; An ſit ars Chemiæ poſſibilis, nec ne, eiuſque affirmatiuam demonſtrat argumentis ex rei natura & proprietate petitis adeo claris & perſpicuis, vt nullus poſt ipſum id tentare opus habuerit: Verum cum copia rem quidem declaret, at ſyllogiſticā acrimoniam minuat, alij quoque poſt eum, vtpote nouis hoſtibus ſeu retiarijs, noui antagoniſtę ſeu pancratiaſtę ſeſe oppoſuerunt, Chemiamque ratam, tectam pro virili de-

Petrus Bonus Ferrarienſis.

Vbi vixit Bonus.

Margarita nouella Boni tractatus eruditiſſimus.

fenderunt: Indignum ſanè eſſet Margaritam tam precioſam porcis proijcere, quam non niſi docti legere & admirari deberent: Hic eſt *Vnio Cleopatræ* relictus nobis à temporis omniuori luxurie ſeu voracitate, (cum vnus eiuſmodi, nempe Boni interpretis de ſimili quæſtione interierit) qui magis *Veneris* Auriculæ adaptandus conueniat, quàm vt in angulis ſitu fumoq; oblitus deliteſcat: Veneri autem tum adaptatur, cum ſummo honore adficitur & in oculis omnium geſtatur: Ipſe autē *Bonus* philoſophicum ſulfur clariſſimè deſcripſit inter cętera, idq; vocat corpus in vnione cū ſpiritu & anima: ſulfur, reſpectu argenti viui: Cui ſententiæ, licet diſcrepare videatur à communi opinione, tamen tanquā veriſſime acquieſcendum puto: Econtra eſt in homine & animalibus: Forma hominis eſt anima rationalis: Forma cōpoſiti philoſophici eſt etiam anima, at quia nulla in eo vita eſt proprie dicta, niſi analogicè, potius corporea ſubſtantia dicenda venit, quia hæc ſuſtinet, vt magis firma & fixa, partes volatiles, eaſque vt corpus animam, complectitur: corpus non ambulat, loquitur, mouet ſe, aliaue munia obit, abſque animæ ope, ita nec anima eadem præſtat abſque corpore; Ab anima fit initium & prima motio, imo totum quod fit, à corpore fit executio: In compoſito autem philoſophico à corporea ſubſtantia dependent omnia accidentia & proprietates, non tamen ſine ſpiritus & animæ adminiculo: Si quis vero vice verſa, corpus dicat materiam & animam formam, non errabit; cum, vt Bernhardus monet in Epiſt. ad Th. de Bon. in lapide non ſit corpus, nec anima, nec ſpiritus, niſi ſimilitudinariè.

Margarita nouelli honore digna. Bonus philoſophicum ſulfur optime depinxit.

Forma cōpoſiti Chymici corporea.

Anima corporis, & hoc illius ope indiget.

In lapide corpus & anima non ſunt, niſi ſimilitudinarie.

Petrus de Zalento.

Petrvs De Zalento, artifex Chymicus haud vulgaris, librum edidit doctrinæ rarioris, in quo ſubtiliſſime de omnibus artis requiſitis philoſophico more diſſerit, nēpe de generatione metallorum, de materia, de ponderibus & alijs:

& alijs *De generatione* metallorum dicit fumos ſulfuris & argenti viui ex profundo terræ exhalare, ſe inuicemq; complecti, in quorum cõplexione mutuà generari cõtinuo calore agente pinguedinẽ quandã vnctuoſam, quæ vocetur Brumazar, Hoc eſt illud, ꝙ non agnoſcitur in mineris licet videatur, quia eſt exiguæ quantitatis, eſtq; fermentũ totiꝰ operis, ſine quo nulla fermẽtatio fieri poteſt: Hinc Clangor buccinæ; Itẽ *Roſarius* & *Petrus de Zalento* dicunt: *Fermentum, ꝙ eſt mediũ cõiungens ſi ponitur in principio, vel in medio, opus perficitur citius, nec indiget reiteratione: Nõ tamẽ dicunt hæc per abnegationẽ.* Quale autẽ ſit illud fermentum *Clangor* declarat: *Ex perfecto*, inquit, *nil fit, quia iã perfectũ eſt, prout iſta materia ſeu artificiũ perficit. Habemus exẽplum: Panis fermẽtatus & coctus eſt perfectus in ſuo ſtatu vel eſſe & ad ſuum vltimum finẽ peruenit, nec eo plus poteris fermẽtare. Sic eſt in auro: Aurum purum deductũ eſt per examẽ ignis in corpus firmum & fixum, & eo amplius fermẽtare eſt impoſſibile apud philoſophos, niſi habeatur prima materia metallorum; in qua reſoluatur in primã materiã & in elemẽta miſcibilia. Recipiamus ergõ illã materiã, vnde erit aurum, & mediãte artificio deducitur in verum fermẽtum philoſophorum & mutetur hoc cũ ingenio in materiã perfectã, vel in ſpeciẽ corporum perfectorũ, & tunc demũ incipiamus operationẽ:* Tantũ de *Brumazar:* Materiã vocat Blancã, quia nõnihil ſplendoris oſtẽdit, p̃ſertim ꝓparata & cum fermẽto mixta. Eſt autẽ id nomẽ mulieris, quia Blanca patiẽdi munꝰ ſuſcipiet & actionẽ in ſe recipit viri ſeu agẽtis, ꝙ eſt ſulfur. Etſi enim materia primo ſoluat ſulfur, inq; id putrefactione, medio vaporoſi ignis, videatur agere, tamẽ ꝙ primo trahit, mox trahitur & actio ꝓpria eſt maſculi ſeu ſulfuris: Hęc *Blãca* ꝑ ſe cõſiderata eſt vilis originis, quia forte, anteq̃ ad aliquã dignitatẽ euecta eſt, in tectis, ſtabulis aut culinis, diutiꝰ detenta fuit abſq; precio aut exiſtimatione vlla: ſed poſtquã ꝓparata & veſte precioſa circũdata fuit, omnẽ ſqua-

Generatio metallorũ.

Brumazar quid.

Brumazar eſt fermentum operis.

Quale fermentum operis, non aurum cõmune.

Materia Blanca.

Materia primo agit, poſt patitur.

Blanca vilis originis per ſe conſiderata.

Blanca abiectis ſordibus formoſa apparuit. *Pondera artis.*

ſqualorem,& ſordes abiecit & formoſæ fœminæ inſtar apparuit: Quod ſi marito ſuo copulata fuerit matrimonio, pulcherrima matrona merito haberi poterit, quæ ſui ſimilem vix reperiat: *Pondera* artis hic author vti abſcondit obſcuritate,ſic tradit luciditate quadam:In his, non reuelandis,potiorem artificij Chymici partem ſitam eſſe affirmat: Si hæc,inquit, non celarentur, fortè periret ſcientia cũ fratrib. ſuis:Et, Beſtia cauda breui male tegit poſteriora,ſtultus lingua leui male tegit interiora.*Sic Roſarius* ex *Rhaſi*, qui

Pondera artis occultata à philoſophis.

libro magno præceptorum ait:*Quicunq; ignorat pondera, non laboret in noſtris libris;quia philoſophi nil ſuarum rerum poſuerunt, nec aliud occultauerunt niſi hæc:*Idem,*aqua eſt*,inquit,*pondera ſapientum,ideo aqua & ignis tibi ſufficiunt ad totum opus:aqua noſtra fortior eſt igne,quia facit de corpore auri merumſpiritum,quod ignis facere non poteſt:Et ignis reſpectu eius eſt, tanquam aqua reſpectu ignis vulgaris:Ideo dicunt philoſophi:Comburite æs noſtrum igne for-*

Aqua philoſophorum quid dicatur.

tiſſimo:Et ibidem; *Aqua philoſophorum vocatur vas Hermetis, de qua philoſophi ſic ſcripſerunt:In aqua noſtra fiunt omnes modi, ſcilicet,ſublimatio,diſtillatio,ſolutio,calcinatio,fixio;In dicta aqua fiunt, tanquam in vaſe artificiali,quod eſt maximum ſecretum.* Verum autem pondus figura Roſarij eiuſdem monſtrat & Petrus de Zalento idem inſinuat.

Ioh. Aur. Augurellus Poeta & Chymicus.

IOHANNES AVRELIVS AVGVRELLVS,*Ariminenſis*, quam ſuauis poeta,tam Chymicus excellens, carmine heroico artem complexus eſt tanta venæ dexteritate, vt *Maronis* ore loqui videatur Artificium ſummum & poeticum & Chymicum in libris illis oſtendit, vt meritò dubitari de eo poſſit an maior metro, an arte extiterit : verum exiſtimamus,quod in neutro parem habuerit, ſi diſpoſitionem, methodum & res carminis contemplemur: De eo iure dicendum illud *Horatianum* : *Et prodeſſe volunt & delectare poetæ.*

Vixit

Digitized by Google

Vixit maxima ex parte *Venetijs* eo tempore cum *Italia* bello peteretur à *Maximiliano Cæſare* eius nominis primo, circiter annos 1508. & 1511. Sic enim in fine ſcribit: *Vbi vixerit & quando.*

Illo Augurellum me tempore tutus habebat
Adriacus bacchante ſinus per cuncta furore:

Opus ſuum ipſi ſummo *Pontifici Leoni* decimo inſcripſit & dedicauit, à quo (ſi fama vera eſt) dicitur, precioſiſſimo loculo viciſſim donatus, vtpote qui pecunia & auro nō egeat: Quod ſi verum eſt, in magnis viris etiam magnos næuos manifeſtat: *Petrum Lipomanum*, patritium *Venetum*, ſuis ſacris carmine quodam initiatum producit, quaſi eum artis hæredem inſtituere velit: In libris ſuis artificē optime depingit, quomodo ſe domi foriſq; ſecretum gerere debeat, ne vulgo innoteſcat pro Chymico, qui propter nebulonum ad eam nobiliſſimam artem, inſtar coruorum ad cadauer, cōuolantium, multitudinem, cum ijs male audire cogitur: In arcanis artis tradendis valde parcus eſt & inuidus, quā uis vel minima ad opus ſpectantia non videatur negligere, cumque omnia deſcripſerit, lectorem vltimis quatuor verſibus iocabundus eludit in hunc modum: *Cui dicarit opus.* *Augurellus loculo donatus à Papa dicitur.* *Artifex depictus.*

Nunc luſi ſomno velut excitus arcto,
Qua data porta inter geminas, quæ ſomnia ſeruant,
Cornea nec nobis patuit, nec prorſus eburna
Emiſſus cecini falſis inſomnia verbis.

Augurellus cum ioco claudit librum.

Quæ verba aduerſarij interpretantur, tanquam totum opus ſuum falſum & ludibundum declararet; At in hoc falluntur. Nam *Virgilium 6. AEneid.* in his imitatus, diuerticulum ſibi conſtituit aduerſus maleuolos & inuidos, quo euadere poſſit, ſi opus ſit, ne cuique rationem reddere artificij teneatur, quod ludendo quaſi deſcripſerit, nō ſerio, falſis verbis, vtpote inſomnia: In quo prudentia ſingulari vſus eſt, ſibique cauit ab inſidijs multorum, quæ, ſi verā artem *Augurellus vltimis verſiculis ſui libri ſibi cauit.*

profeſſus fuiſſet, ipſi intendi potuiſſent: Vera tamen ſunt, licet ſub allegoria, quæ ſcripſit; Et ſi non eſſent talia; ſed ſaltem figmenta, vt reliquorum poetarū, nō tamen in fine adieciſſet, eſſe falſa: Neq; enim vllus ex antiquis & recentiorib. poetis hoc fecit, etiamſi falſiſſima & ab omni ratione alieniſſima opera ediderit, vt in fine eorum ſeipſum refutarit, ſed omnia ita depingit colorib. veritatis, vt nullum de ijs dubium remaneat, vt patet in *Homeri Troiana* expeditione, *Heſiodi* genealogia Deorum, *Virgilij Aenea*, alijſq; innumeris.

Poetæ deſcribentes falſa & ficta in fine tamē id non fatentur.

MARCELLVS PALINGENIVS, *Poeta* moralis & ſacerdos, vt iam dictus *Augurellus* phyſicus, carmine facili Heroico vitam humanam deſcripſit, inque ea varia vitia & enormitates aſpere perſtrinxit, nō parcens vlli perſonæ, nec *Papæ*, nec Epiſcopis, ſed omnes æquiſſimo ſuæ cenſuræ examini ſubiecit: Opus ſuum in duodecim ſigna cœleſtia, totidemq; libros digeſſit, in quorum ſingulis peculiaria tradit: Poſtquam ad librum 10. ſeu ſignum *Capricorni* peruenit, *Lapidem philoſophicum*, tanquam conueniens doctis viaticum, quo mundū perluſtrare poſſint, deſcribit his verſib.

Marcellus Palingenius Poeta & Sacerdos.

Palingenii morale opus.

Palingenius Lapidem deſcripſit viaticum viris doctis.

Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca
Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
Experti multa, & non paruis ſumptibus illam
Inuenere artem, qua non ars dignior vlla eſt,
Fingendi Lapidem Aetherium, quem ſcire profanis
Haud quaquam licet, & fruſtra plebs improba quærit:
Quem qui habet, ille poteſt, vbi vult, habitare decenter,
Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum:
Sed paucos tanto dignantur munere Diui:
Et paulo poſt: *Arcadium hunc iuuenem, infidum, nimiumque fugacem,*
Prendite & immerſum ſtygis occide lymphis, &c.

Proceſſus apud ipſum authorem dicto loco videatur: Ex his

his apparet, eum Chemiæ non ſolum initiatum, ſed magiſtrum quoque perfectum extitiſſe: Quam ob cauſam in aliorum, ignorantiæ fratrum, inuidiam incidit, qui cum viuo nocere nõ potuerint, poſt mortem eius crudeliſſime in eum animaduerterunt. Huiuſmodi enim hiſtoriã de obitu *Palingenii* audiuiſſe me memini à viro fide digno; quæ num in omnibus veritati conueniat, nec ne, dici non poteſt. Habuit *Palingenius* ex ſorore aut fratre nepotem adhuc puerum apud ſe, quem bonorum ſuorum atque ipſius artis hęredem iam moriturus conſtituere cogitauit: Quocirca librum quendam literis ſeu figuris incognitis in huius gratiam fecerat, quem obſignatum firmiſſime puero tradidit, vna cum charta, quæ haberet Alphabetum, quo liber ſcriptus erat, integrum; atque hæc clauis dicebatur: cum hac admonitione & cautela, ne puer librum illum & chartam in alienas vnquam manus traderet, nec ipſe aperiret ante vigeſimum, vel eo amplius, ætatis annum: Quod cum puer ipſi pollicitus eſſet, diem ſuum ſacerdos obijt: Tum inuidi & calumniatores eius exiſtimarunt, ſeſe poſſe occaſionem iã captare, vt eum quacunq; ignominiæ nota poſt mortem quoq; afficerent Interim eo ſepulto, pro mago & indigno ſacræ ſepulturæ loco ab ijſdem proclamat⁹ eſt, accerſitoq; puero, Palingenij nepote, ab eo inquirunt, de vita & multis alijs ad auunculum ei⁹ ſpectantibus, & annõ characteres diuerſos apud eum viderit? Puer perterrit⁹ hac inquiſitione de libro ſibi ab eo relicto mentionẽ fecit, quo allato, & aperto, nil niſi incognitã ſcripturã varijs characteribus depictã in eo inueniunt. Quocirca puero pſuadent eũ librũ eſſe magicũ & dignũ, qui cõburatur, cũ ſuo authore: puer itaq; clauẽ, q̃ habuit in charta deſignatã, ſiquidẽ magicã quoq; exiſtimaret, in ignẽ abiecit & cõbuſſit. Paulo poſt perluſtrato libr. omni ex parte, nihil omnino legere aut ex-

Palingenius Chemiæ magiſter.

Palingenio inuidi etiã mortuo infeſti.

Hiſtoria de obitu Palingenii.

Clauis libri Palingenii.

Palingenius obiit.

Digitized by Google

ponere potuerunt, niſi quod in angulo quodam eius inuenerint, vulgarib. literis notatum, quod omnia iſta legenda ſint per *clauem Alphabeti*, puero ſeorſim traditam. Hinc cum eam clauem à dicto puero peterent, ille reſpondit, ſe conieciſſe in ignem: Atq; ita liber legi non potuit vlla arte: Cumque nullum eius vſum capere poſſent, nec quicquam intelligere de ijs, quæ in eo continerentur, pro magico vna cum ſuo authore habuerunt, curaruntq; vt Palingenij cadauer effoſſum cum libro non intellecto combureretur: Tantum inuidia & calumnia præſtare poſſunt.

Palingenii cadauer effoſſum & combuſtum ob inuidiam.

IOHANNES DE RVPESCISSA, monachus ex minorum ordine, librum reliquit Chymicum, qui eſt in eo cenſu, vt à doctis pro legitimo accipiatur & agnoſcatur, quãuis multis ſophiſticis tricis refertus ſit: Scripſit præterea alios tractatus, vt de quinta eſſentia: vbi dicit ſe in cathenis ſedentem, ex diuina reuelatione, occultum naturę cognouiſſe aſſiduis meditationibus & precibus. Hic author, quia minorita eſt, minoris precij ab aduerſario æſtimatur ridicula ratiocinatione: Vt, eſt ex Minoribus; Ergo minoris authoritatis artifex eſt. At hoc non ſequitur. Non raro eruditiſſimi viri in hoc mendicantium ordine inuenti ſunt, qui præ alijs longe excelluerunt: Paupertas enim omnes edocet artes & venter ingenij largitor eſt.

Ioh. de Rupeſciſſa.

Ratiocinatio puerilis aduerſariorum.

Paupertas ſtudioſa.

AVGVSTINVS PANTHEVS *Venetus Sacerdos de Voarchadumia*, hoc eſt, vera Chemia, tractatum quoque reliquit inſtructiſſimum omnibus ad eam neceſſarijs & aliquo modo pertinentibus: Mutauit nomen artis Chemiæ in Hebraicum vocabulum incognitum, ne de Alchemia ſcripſiſſe videretur aut tractaſſe, quod apud Venetos lege quadam vetitum eſt: *Voarchadumiam*, quæ ſonat auri rubei purificationem, ſeparat à communi Alchymia, hanc deceptoriam illã veriſſimam, hanc illicitam, illam licitam vocitans. Peculiarem

Auguſtinus Pantheus.

Voarchadumia, quid ſonet.

Alchymia deceptoria & illicita.

rem hic author methodum obſeruat in traditione artis, quam non allegorice aut tropicè, ſed ſimpliciter deſcribit, vt ab omnibus intelligi queat: Arcana artis tamen, vt par eſt, abſcondit & ne vulgo proſtituantur, cauet.

Aloyſius Marlianus, ſub deſcriptione aurei velleris artem Chymicam illuſtrauit; Quâ allegoriâ, vt antiquiſſimâ vtpote ab Orpheo profectâ, ſic iucundiſſima vix vlla huic artificio accommodatior extat: Verum nos iam ante in Hieroglyphicis noſtris lib. 2. & hic ſparſim eius explicationem, cum natura rei conuenientem, protulimus: quocirca ei hac vice ſuperſedebimus. *Aloyſius Marlianus.*

Ianus Lacinius collectanea variorum Chymicorum in vnum volumen reduxit, in quo nec ſe artis ignarum oſtendit, quamuis à nonnullis ad eius perfectionem perueniſſe negetur: Quomodocunque ſit, author non eſt contemnendus, qui locum inter Italos Chymicos merito ſuo poſſideat. *Ianus Lacinius.*

Iohannes Chryſippus Fanianus, & ipſe quid Chymici operis edidit, quod non reiiciendum ſed honori ſuo reſeruandum erit. *Iohannes Chryſippus Fanianus.*

Iohannes Thebanus rythmis latinis admodum ſonoris & eruditis artem Chymicam tradidit, quem inter Italos, fortè non iniuria, collocamus. *Iohannes Thebanus.*

Ludouicus Lazarellus.

Author coniugij maſſæ Solis & Lunæ, verus artifex.

Author Lilij euulſi ex ſpinis: tractatum abſolutiſſimum edidit.

Liber de artibus Romanorum.

Author ſtudij Florentini.

Efferarius monachus librum quoque Chymicum ſcripſit, qui paſſim habetur.

Clemens de ſecretis naturæ.

Ducatus Hetruriæ, ex *Viginario*, pendit *Duci Florentino* quindecies centena millia: Ex Hieræo 1110000. ^.

Ducatus Mediolanenſis, ex *Viginario*, duodecies centena millia.

Ducatum Italiæ omnium prouentus.

Ducatus Mantuanus & *Marchionatus Montis Ferrati*, pendit ter centena millia, vt ait *Vig.* vt *Hiæreus*, 849000.

Ducatus Parmenſis ex *Vig.* octoginta millia.

Ducatus Vrbinatum ex *Vig.* quinquaginta millia: *Hieræus* addit 10000.

Reſpublica Lucenſis, triginta millia.

Reſpublica Genuenſis centum millia.

Ducatus Ferrarienſis 327000.

Subductis rationibus, ex *Viginario*, *Italia* redderet annuatim circiter 9. auri milliones: Nam præcedentibus addit etiam *Venetorum* Rempub. colligere ex omnibus vrbibus ſuo Dominio ſubditis quindecies centena millia. *Totius Italiæ diuitiæ.*

Sed *Simon Hieræus*, qui *Venetorum* reditus exactiſſimè conſiderauit, ex particularibus hanc ſummam colligit, nempe quattuor milliones, centum ſexaginta quinque millia ducatorum, vt ærarii quæſtores ſubductis rationibus inuenerunt anno Domini 1583. Quæ ſumma collecta eſt ex venditione ſalis, ex reditibus vinorum, mercium diuerſi generis, quæ importantur & exportantur, ex piſtrinis, macellis, ex menſuris, ponderibus, priuilegiis & diplomatibus, decimis, daciis, monetariis officinis, contributionibus magiſtratuum, officiorum, artium mechanicarum, ex ſyluis, fluuiis, mari, paſcuis & reliquis rebus, ex quibus infinitam ſummam pecuniæ corradunt Veneti. *Venetorum prouentus annuus.*

Nam ex ſolo ſale, quod per omnes vrbes ditionis *Venetorum* diſtribuitur, colligunt quotanni ſeptingenta duo millia ducatorum & ſedecim, vt fuit anno ſupradicto 1583. animaduerſum. *Veneti ex quibus rebus lucrum capiant.*

Tribu-

Digitized by Google

1522. *Meſtre*, 2914. *Vincentia* 47337. *Caſtella Vincentina*, 1064. *Longino*, 1628. *Verona*, 75170 *Caſtella Veronenſia*, 11106. *Cologna*, 6240. *Caſtelbaldo*, 248. *Mons Celſi* 932. *Baſſão* 4976. *Treuigi*, 25265. *Caſtel Triuiſana*, 982. *Vderzo*, 1261. *Porto Buſſale*, 793. *Sacile*, 1490 *Caneua*, 718. *Conigliano*, 6421. *Saranalle*, 1136. *Cadore*, 2558. *Rouigo*, 8547. *Lendonara*, 1446. *Abbatia* 7525. *Vtina*, 5726. *Ciuitalle*, 2838. *Porto Gruaro*, 1476. *Lignano*, 5630. *Peſchiera*, 1190 *Sorue*, 1212. *Br*[illegible] 89958. *Salo & Riuiera*, 12427. *Romano*, 1168. *Martinengo*, 1466. *Lona*, 1471. *Azolo*, 2136. *Orzi*, 1336. *Bergamum*, 34697. *Crema*, 77610. *Monfalcon*, 1122. *Chiuſa*, 750. *Perdonone*, 4577. *Feltre*, 4620. *Ciuital di Belluno*, 5398.

Reditus, qui colligitur ex *Iſtria* & urbibus *Iſtriacis*.

Reditus ex Iſtria.

CApo d'Iſtria, 2612. *Piran*, 1321. *Rouigno*, 633. *Parenzo*, 1116. *Citanuoua*, 88[illegible]. *Pola*, 2[illegible] *Dignam* 1384. *Albona & Fianona*, 1143. *Valle*, [illegible]. *Montana*, 18[illegible]. *Grittiguana*, 1584. *S. Lorenzo*, 1456. *Pinguente*, 2956. *Humago*, 590. *Suluia*, 752. *Bute*, 342. *Portole*, 270.

Dalmatiæ urbes, quarum confiſcationes & mulctæ omnes condemnationum peculiari priuilegio communitati Dalmatarum attribuuntur, non Venetorum fiſco adplicantur.

Reditus ex Dalmatiæ urbibus.

Cherſo & Oſero, 6101. *Veglia*, 4735. *Arbe*, 2780. *Zara*, 2387. *Nona*, 640. *Sebenico*, 6246. *Trau* 4980. *Limiſſa*, 8730. *Spalato*, 15567. *Curzola*, 3070. *Pigo*, 600. *Gattaro*, 8507. *Budua*,

Ddd 1240.

1240. *Piazza*, 6000. *Nouegradi*, immunes ſunt ab omni tributo, ſed obligati ſunt ciues quotidie numerare 25 ſolidos ſingulis militibus præſidiariis, qui arcem illam tuentur.

Reditus ex inſulis.

Inſulæ, quæ ad Græciam vergunt.

Corcyra, 6059. *Zacynthos*, 57184. *Cephalenia*, 13877. *Corigo*, 2340. *Creta* & eius vrbes, quæ ſunt, *Candia* 16810. *Rethimo*, 4510. *Canea*, 4107. *Scithia*, 2930. *Leue* & *Miceſi*, 2706.

Summa omnium prouentuū Venetæ Reip.

Summa omnium ſummarum prouentuum Reipub. *Venetæ* redit ad 4. milliones, & 16548. ducatorum.

Iam paratus eſt vterq; ad pugnam, Pyrgopolynices ad inferendum, D. Thomas ad excipiendum rationis ictus: Aduerſarius itaque in hunc modum argumentatus eſt.

Argumentum 22. negatiuum.

22. *Argumentum negatiuum Aduerſarii contra Chemiam, aduerſus D. Thomam Aquin.*

Conceſſa proportione elementorum non neceſſaria exiſtente ad artem, tamen mixtione duorum aut plurium opus eſt, ſine qua aurum componi nequit.

At hæc mixtio æque eſt ignota artifici, vt proportio elementorum.

Ergo nec aurum arte produci poteſt.

Re-

Reſponſio D. Thomæ Aquin. ad 22. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 22. argumentum negatiuum.

MIxtio illa, quæ fit in primis principiis naturalibus, non neceſſario cognoſcenda eſt artifici, nec ſciri poteſt: Verum altera mixtio, quæ fit in ſubſtantiis à natura mixtis, neceſſaria eſt arti & vocatur nomine pōderum: Hanc artifex habere poteſt & vel ab experientia vel ratione indagare, cum ſit ſenſibilis & tractabilis: At de eiuſmodi mixtione an haberi poſſit, nec ne, ne ſis ſollicitus, cum tibi nihil hic ſeratur aut metatur.

Minor itaque neganda eſt, vt plane falſa; quia hanc mixtionem verus artifex ignorare non poteſt; quam ſi ignorat adhuc, inquit tamen, donec inveniat.

23. *Argumentum negatiuum Aduerſarij.*

Argum. 23. negat.

Mixtione quoque conceſſa, tanquam non neceſſaria, tamen efficiente calore ſemper opus eſt, quo natura vtitur ad res naturales producendas, nempe aurum naturale.

Hic autem calor homini ignotus tam quo ad quantitatem, quam qualitatem, & ſi notus, non tamen imitabilis aut menſurabilis.

Ergo nec res naturalis, aurum ab homine produci poteſt.

Reſponſio D. Thomæ Aquin. ad 23. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 23 argumentum negatiuum.

RESpondeo ad Maiorem, quod ſi ex principiis primis naturalibus opus naturale educendum ſit, tum eodem caloris gradu & genere vtendum eſſe, quo natura vtitur: Atque ita maior eſt vera: At ſi iiſdem non vtatur ars, nec eodem valore, tum maior eſt falſa: Sæpe autem demonſtrauimus, quod hic vltimus modus ſit arti peculiaris, primus naturæ.

Ad minorem dico: Calorem naturæ non eſſe ignotum homini, ſiue quantitatem ſeu qualitatem ſpectemus, ſed non eſſe imitandum. Natura enim cum habeat ſaltem vna regularem ſemitam ad perficienda metalla, cui inſiſtat, nempe coctionem vniformem & æqualem à calore ſubterraneo circumeunte mineras cauſatam, duobus generibus caloris opus habuit, ad tertium illum calorem internum in mercurium (qui eſt ignis naturæ) introducendum, ſeu ad formam & tincturam auri in imperfectis ſenſim producendam: Primum eſt, vt dictum, calor ſubterraneus, mineras fouens extrinſecus, vt ignis elementaris coquit noſtros cibos: ſecundum genꝰ caloris eſt in ipſis mineris cõclusum & mixtum vaporabiliter cũ materia coquenda, quæ eſt argẽtum viuũ, atq; hoc eſt ſulfur illud cõburens & cõbuſtibile; quod ſecundũ maiorẽ vel minorẽ quantitatẽ, aut diuerſam qualitatẽ diſtinguit argentũ viuum imperfectorũ, vt vnum ſit ferrum, alterum cuprum 3. ſtannum, 4 plumbum, ne de aliis hic quicquã dicamꝰ, quaſi ſemimetallis. Hoc ſulfur agit in argentum ſuum viuum, cui admixtum eſt, & illud cõtinua, motum & incitatum à calore ſubterraneo circumeunte, & ſic operatur 3. calorem, qui eſt Embryo metallicus,

æqua-

æquatus in qualitatibus,& argentum & aurum actu. Hunc tertium calorē nos in arte producere conamur, hoc eſt, formam aurificam vel argentificam, per calorem primi generis. Calore autem ſecundi generis non egemus eo modo, vt natura, ſed pro ea alium calorem aſſumimus, qui eſt vas Hermetis & ſigillum eius: Ex quibus patet, quis calor ſit arti neceſſarius, quis non; & quod illud argumentum ſit extra pomœria artis, nec quicquam concludat.

24. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam.*

Argum. 24. negatiuum.

Si hæc ſcientia eſſet vera, potius regibus & principibus, qui magnum numerum doctorum & laborantium in hac arte habent apud ſe, eſſet inuenta, quam ab alio quocunque.

Sed à nullo eorum inuenta conſtat.

Ergo nec ab alio, & per conſequens non ens eſt & falſa.

Reſponſio ad 24 Argumentum D. Thomæ.

Reſponſio ad 24 Argumentum negatiuum.

C*Redibile eſt*, ſi quid ſolo labore, ſumptu & impenſis inueniendum vel perficiendum ſit, id potius à rege, principe vel diuite quocunque inueniri & perfici poſſe; quippe, qui neceſſaria omnia ſuppeditare poſſunt ad inuentionem vel perfectionem eius rei ſpectantia, quam ab alio priuato, vel non ita diuite: Verum multæ ſunt cauſæ, quare rariſſime illi hanc artem adipiſcuntur, licet nonnulli eam habuerint, atque inde minor ſyllogiſmi falſa eſt. Nam tanta eſt re-

rum diuerſitas, vt ex decem millibus vix vnus veram materiam, eiuſque tractandi genuinum modum acquirat & ad finem perducat: An vero ille vnus inſeruiat alteri, vix eſt vero conſentaneum: Neceſſum eſt autem, vt vnus idemq; multa experimenta fecerit & non ſaltem multi & ſinguli pauca, ſi quis judicium de ſingulis & omnib. ferre debeat: Quidā enim non de alterius doctrina aut experientia quid ſtatuere poteſt: Verum cauſa principalis huiuſce peruentionis eſt ipſe Deus, qui mentem humanam illuminat cui & quando vult, alteri non item. Hinc non omnis etiam doctiſſimus & experientiſſimus in communi diſtillandi exercitio, neceſſario ſcientiæ huius veritatem acquirit, cum ſit donū Altiſſimi, qui dat, cui vult & ſubtrahit, cui libet. Scimus tamen, ꝙ plurimi ex *Aegyptijs* antiquiſſimis regib. hanc artem habuerint & tractarint, qui ante enumerati ſunt l.1.

Rationes D. Thomæ Aquinatis pro Chemiæ veritate.

22. *Ratio affirmatiua.*

Ratio affirmatiua 22. pro Chemia.

Si poſſibile eſt argentum viuum vulgi leui artificio coagulare, nempe fumo ſulfuris ex plumbo velut in momento, qui fumus tamen argento viuo extraneus eſt, non inconueniens erit per maius artificium ex argento viuo fumoſam, fixam, calidam & ſiccam, tinctam & ingredientem ſubſtantiam educere, quæ hoc & omne aliud argentum viuum metallicum pro viribus ſuis alteret & coagulet & ſic in aurum idem conuertat.

At

At primum eſt verum quotidiana experientia.

Ergo & ſecundum poſſibile.

Hæc ratio non eſt friuola, ſed ex rei natura partim deducta, aperit arcana non pauca naturæ; Vtrobique enim eſt eadẽ proportio. Si enim fumus plumbi crudi tantum perficit qd ſi hic fumus non ſit plumbeus, ſed aureus, non crudus, ſed coctus, nõ albus, ſed rubeus, nõ volatilis, ſed fixus, nõ ſulfureus, ſed mercurialis, annõ alteraret ſecundum has differẽtias argentum viuum? Si ſic, Erit ergo aurum, quod conſtat omnibus his proprietatibus: ſi nõ; Ergo quicquid ipſi deeſt, inquirendum & addendũ erit, donec id fiat, quod intenditur: Sunt, qui dicant, argento viuo ita coagulato poſſe fieri trãſmutationẽ argenti viui in plumbũ ſucceſſiue in infinitum augmẽtando, licet id cũ damno foret. At experimentetur hoc, qui velit, ego vix illis aſſentior; Satis eſt rei poſſibilitatẽ demonſtraſſe per ideã quandã, q̃ licet non ſit eadẽ, cum re, quã exprimit, tamẽ à ſenſu intellectũ contẽplantẽ deducit.

23. Ratio affirmatiua pro Chemia.

Si auri color, qui eſt reuera rubeus in profundo, poteſt artificio aquarum quarundam extrahi ita, vt ſubſtantia alba argenti viui relinquatur, tnm habito illo colore rubeo, integro, non corroſiuis corrupto, poteſt fieri in argentum viuum proiectio, atq; auri compoſitio ex vtroque. *Ratio affirmatiua 23. pro Chemia.*

At primum poteſt fieri,

Ergo & ſecundum.

Propoſitionis connexio inde patet, quod illis rebus compoſitis, q̃ ſunt compoſiti coloris, vt rubei, flaui, cœrulei, viridis &c.

poſſunt

poſſunt illi colores ſeparari nō omnino, vt accidentia abſq; ſubiecto, ſed cum ſubſtantia quadam tenuiſſima ita colorata, vt color concretus, ſeu ſubſtantialis dici poſſit: Exempli gratia, ex roſis rubris, ligno ſantalino rubeo & *Braſilienſi*, elicitur color rubeus per aquas calidas vel acetoſas, qui color coagulatus & condenſatus in ſe, aquis abſtractis, eſt tinctura aliqua vegetabilis, ſed non diutius permanens, quam ipſum vegetabile, ex quo educta eſt: Ita ex herbis quibuſdam viridibus viridis, ex cœruleis aut flauis floribus, cœruleus aut flauus color elicitur, vt patet in floribus croci, vnde tinctura croci elicitur: Quod de vegetabilibus dictum eſt, idem & de mineralibus intelligendum: Ex ſulfure cōmuni, ex ferro, ex lapide lazuli, ex biſmuto ſeu marcaſita cōbuſta ſui colores educuntur, ex illis rubei, ex his cœrulei, ne quid dicamus de reliquis.

Ad Aſſumptum probandum experientia multorum facit, qui ex auro Tincturam elicere nouerunt, atque illam iterum proiecerunt in argentum viuum & alia metalla, indeq; aurum fecerunt, quamuis hoc in fraudem aliorum & cum damno proprio tentarint: Adhæc, ſi quis nec illud credat, vtpote, quod tincturæ vicem referat, quid dicet de auro potabili facto ex auro calcinato & ſoluto in aquam peculiarem, vnde ruberrimus color oriatur?

24. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Ratio affirmatiua 24. pro Chemia. Si negantes & ignorantes Rhabarum purgare bilem flauam, ad ſenſum & experientiam ablegandi ſunt, quia ſolo ſenſu, non ſubtili aliqua ratiuncula idipſum adſtruitur, Sic illi, qui negant Chemiæ veritatem:

Sed

Sed primum verum. Ergo & ſecundum.

Et per conſequens,cum id ſit ſenſu demonſtrandum,expectent & ſuſpendant iudicium, donec id ipſis probetur ſenſu,aut alijs, qui ſenſuum experimenta hauſerunt, fidem adhibeant,quod idem eſt.

Hoc argumentum vocat Auicenna lib. de anima dict. 1. c. 2. rationem viſionis,cuius ſupra meminimus, lib. 5. Lullius huius argumenti efficaciam tantam agnouit, quod noluerit artis veritatem verbis vel rationibus aſſerere, ſed tantum dixerit: Id quod experimento oculari videtur, probatione non indiget: Hinc quoq; ego (Thom. Aq.) ad fratrem Reinaldum, *Ne cures*, inquam, *de verbis philoſophorum modernorum & antiquorum, de hac ſcientia differentium, cum in capacitate intellectus & in demonſtratione experimentali Alchemia ſedē ſibi conſtituerit.* Verum eorum, qui negant hoc artificium, aliqui etiamſi viderint veracia experimenta, tamen vel magica vi, vel dolis facta dicerent: At ſi illis ita nugari liceat, quidni omnia per ſenſum cognita, in dubium vocari poſſint, vt nihil certi de rebus affirmandum vel negandum eſſet? De his *Mirandulanus* lib. 3. cap. 3. *Quid enim eſt*, inquit, *quod vertatur non in dubium, ſi poteſtas & aſtus dæmonis ducatur in medium, an experimentis Chemicæ facultatis quiſpiam non imperitus, ſublimiorum etiam non inſcius literarum, eiuſmodi vituperatores ita cōpeſcet, vt & partus earum matris, quo ipſimet nati ſunt ſuo ambiguo reponatur: cum dæmon prauus potuerit in formam verſus non Amphytrionis, ſed mariti aut cuiuſuis alterius compreſſiſſe matrem virum arbitratam eſſe, qui liberis daret operam: Nota eſt hiſtoria de cōceptu & complexu Macedonis Alexandri & Seleuci regis, & longo poſt tempore Merlini, multifariaque apud noſtros theologos & antiquiores & neotericos prodita literis ſuccuborum & incuborum dæmonum iiſdem in rebus improbitas atque fallacia: An & ſanitas de arte medica ducta calumniam patietur, cum ſeſe immiſcere queat*

Digitized by Google

dæmon & afferre vel morbis vel vulneribus inuiſibilia remedia, quorum & alij meminere & nos etiam ijs in dialogis, quibus titulus eſt Strix, ſiue de ludificatione dæmonum : Vt omittam Hippocratis principis medicorum decreta, quorum Apollo falſus gentium Deus author eſt habitus à vetuſtate multifariam oraculis eluſa Dæmonicis, quæ decreta ſumpſiſſe Hippocratem de templo AEſculapij concremato, memoriæ proditum eſt; Eorum tamen decretorum apud noſtros eſt vſus quatenus habentur vera.

Hæc ille.

COR-

Digitized by Google

IX. RAYMVNDI LVLLII, HISPANI, SYMBOLVM.

LIBER NONVS.

RAYMVNDVS LVLLIVS Maioricanus patria, Hiſpanus natione & lingua, nunc ad menſam duodecim parium (cuius ipſe meminit Theorica Teſt. ca. 72 his verbis: Et qui ad tale veniat temperamẽtum dignus erit poni ad menſam duodecim parium) collocandus & ad velitationem pro Chemia Virgine inſtituendam admittendus venit; qui, ſi ingenij ſubtilitas, iudicij acumẽ & eloquentiæ ornatus, locum in hoc conſeſſu diſtribuerent & concederent, Hermeti propinquiorem obtineret: Verum ipſe ſua Sparta, quam nactus eſt, contentus, præcedentibus, vti ſuis in hac arte magiſtris, merito ordine & loco cedit: Ad quem Pyrgopolynices, iampridem fama ſibi cognitum, oculos animum-

Raymundus Lullius Maioricanus.

que intendit, fere diffidens ſuis viribus, niſi aliquod ſe recolligendi temporis ſpatium concederetur, quod ipſi non abnuimus, vt eo magis veritas, ex mutuo eorum congreſſu, eluceſcat, & vter ex illis victor euadat: Nos interim Lullij mores, vitam & inſtituta conſiderabimus, quantum pro ratione temporis licebit.

Digitized by Google

CORPVS INFANTIS EX MASCVLO ET Fæmina procedit in actum.

AB *Apenninis Italiæ*, per Alpes, *ab Hannibale* peruias factas, nec non *Pyraneos*, in *Hiſpaniam* lõgo itinere venimus, vbi *Raymundum Lullium*, illius gentis (magis nunc ad arma, quam literas promptæ) patronum propter varias dotes admirabilem conſiderabimus: Fuit hic vir *Protheus* quidam ingenio, *Dædalus* arte, & *Polycletus* norma iudicii, qui ex maiori *Balearidum inſularum* oriundus in iuuentute liberalibus animum informauit ſcientiis. Ap-

Lulius fuit ceu Protheus. Dædalus. Polycletus.

Digitized by Google

Occaſio, qua Lullius ſe Chymicis dedidit.

paret autem illum magis à natura quam arte adiutum tanta ingenii monumenta reliquiſſe: Occaſio, qua ipſe ſe inquirendis Chymicis remediis dederit, narratur huiuſmodi: Quod nimirum iuuenis adhuc impenſiſſime amauerit quandam mulierem de facie venuſtam, cuius amoris fructu vt potiretur, cum omni cura incumberet, illa multis vſa ab hoc propoſito eum auocandi modis poſtquam ſe nil verbis proficere animaduertit, tandem quo caſtitatem ſeruaret, nudauit mammam, quam cancro exulcerato

Lullius ob mulieris ſanitatem recuperandam ſollicitus.

fœdum virus emittente obſeſſam *Lullio* oſtendit; qui hinc partim commiſeratione, partim amore mulieris ductus peregrinationi ſe dedidit, vt aliis in locis huic alias incurabili malo Remedium aliquod certum indagaret; quo tandem quoque invento dicitur mulierem, curato hoc morbo, priſtinæ reſtituiſſe ſanitati: Hæc an ita ſe ad literam habeant, an verò allegorica ſint, prout *Baſilius* fratrem monachum curauit à calculo, perinde eſt: Hoc indubitatum

Lullius percupidus artium diſcẽdarum.

videtur, *Lullium*, Chemiæ, omniumque bonarum artium diſcendarum percupidum extitiſſe, ideoque de loco ad locum migraſſe, vt multorum iudicia & doctrinas experiretur: Rariſſimè enim ab vno aut in vno loco addiſci poterunt, quę ad abſoluendum diſciplinarum circulũ ſpectant, aut quæ ad perfectionem vnius magiſterii philoſophici re-

Lullius peregrinatus ob ſcientiam acquirendam.

quiruntur: Quocirca patriæ valedixit *Lullius* exemplo fere omnium philoſophorum, qui aliquid in literis & politicis ſolidi addiſcere deſiderarunt & ſua bona fortuna in *Arnoldum Villanouanum* incidit, à quo in Chemia primitus inſtitutus eſt, cumque ille poſſibilitatem Chemiæ & aurifi-

Lullius incidit in Arnoldum.

cii negaret, ab eodem Arnoldo refutatus & oculari teſtimonio conuictus eſt: quod ipſe Lullius narrat in *Lapidario*, ſuo quodam tractatu in quo vult quenquam admonere, ne diſputatione ab arti aduerſante veritatem ſibi

ſibi elici patiatur, idque ſuo proprio exemplo declarat, quomodo ipſe diſputando ab Arnoldo multum de artis arcanis reſciuerit; cuius hæc ſunt verba: *Virum dabimus unum exemplum, quod nobis aduenit: Fili, credere non potuimus ab aliquo artem Alchymiæ, quin totum non eſſet factum per ſophiſticationem & non virtutem proprietatis, quæ data eſt materiæ; Vide, nos reprobauimus unum* (*id eſt Arnoldum*) *inter alios, qui ibat per mundum, multis rationibus per oppoſitionem; ſed qui citò ſenſit, quia noſtræ rationes non tangebant factum propriæ radicis, quam natura requirit, citò oppoſuit; qui cum eſſemus extra res, quæ ſunt infra latitudinem dictæ naturæ, ut perquirerent tantum per unam guttam aquæ extrahere ſcirent ad extinguendum ſitim, quæ ita fortiter non ceſſabat: ſed illud, quod nobis dixit, credens, quia faciemus ad extrahendum, quod ſuum erat, quia nos non faciebamus, niſi ad expiandum veritatem facti: Quare contra ſuum dictum minus aut cum toto poſſe ſuo, cum rationibus & cauſis, quæ ſunt à natura non tibi monſtrare: Tunc ipſe incipit intrare in partem dictæ naturæ, allegans rationes, quæ tangebant profundè aut circulos perfectiuos, qui ſunt in termino & in latitudine dictæ partis; Vnde nos tam citò accepimus arma pro opponendo contra eum, quando vidimus claritatem ſui facti, quam nos transformamus per humanas rationes in tenebroſitate tantum. Quia ipſe neſcit quid dicere de ſua clara ſcientia, quouſque per experientiam nobis percludit roſtrum ſine aliquo verbo per contra ſcientiam, quæ clara meretur cum ſua proprietate, melius* AVRVM FECIT *de plumbo, quam exeat de minera in ſua tota virtute prout & poſt probauimus in deſerto montis Coreti, quod durat bene per 7. leucas. Quapropter ſi velis intendere proprietatem ſcientiæ ſine aliqua ſophiſticatione, intellige ſua inſtrumenta, per quæ reformãtur, nec vnde poſſunt exire, quoniã ab una formatur alia:* Hæc *Lullius*. Qui cum artẽ verã eſſe ipſo experimento didiciſſet, ac eiuſdẽ fundamẽtũ ſeu radicẽ ex rationib. ab Arnoldo adductis, aſtutiaq; mirâ diſputando elicitis

Lullius ab Arnoldo arti contradicendo radicem artis expiſcatus eſt.

Rationes arti contradicentium ſunt extra ipſam artem.

Arnoldus non Theoricus ſed practicus in Chemia.

Arnoldus in præſentia Lullii aurum fecit.

Lullius Mediolanum conceſſit, vbi Chem ã exercere cœpit.

elicitis,cognouiſſet,Mediolanum ſe contulit, vbi in ſocietate trium aliorum, inter quos fuit mercator diues, vixit per integros tres annos diſtillando & varia experimenta, ad autem ſpectantia, tractando, quemadmodum ipſe libro *Mercuriorum* cap.40. mentionem facit cuiuſdam ſocij, quem reperit eundo per mundum *qui*, inquit, *quidem ſocius multa magna mirabilia nobis notificauit ſed poſtea in ſua arte ei obuiatum, vt magis ſciamus & ſenſualitate, quam nobis recognouerit aut per artem intellexerit, Vnde poſtea ipſum reformauimus in alius rebus multis per reinfluentia ſenſum & magnarum virtutum vſq; ad hoc; quod de experimentis fuerimus ſaturati, & quod lapidem virtuoſum affinauimus, & per triennium ſimul fuimus in fidelitate magna, vnde Mediolani anno tertio completo, ſcilicet, anno* 1333. *fuit opus adimpletum, de quo noſtrum trium artem cognoſcentium quilibet partem ſuam accepit, & vaſa quarto remanſerunt, qui in ſuo igne manſit, prout antè regenerans; Quare multi per mundũ vadunt, ſcientes multas bonas placentes, ſi obuies eis, vide ſi poteris ab eis aliquid vtilitatis percipere, & fac eis bonum vultum, meliorem quam regi, dando eis de tuo ſecundum bonam rationem & habeas ſuper ipſis quandam ſollicitationem, per quam poſſis aliquam rem trahere cum parua practica: Et hoc tibi pro noſtro teſtamento ſufficiat; Cuilibet tamen dicimus, quod caueat practicam oſtendere: Nam, ſi in ſua oſtenſione deficiat, in ſuo delicto fatuè ſe recipiet: Sed tu, qui non habes, teneris verbo petere: Si eam tibi dare velit, & ideo caueat, quid faciat quia ſi nimis ipſam publicet malâ morietur morte; quia à* Deo *donanda eſt, qui naturã creauit & non ab altero. Ideo grat anter natura accipit omne illud quod placet Deo; Et ideo, ſi quodammodo Deus tibi conferat, dilige ipſam & tene ſecretam, quod mundus nihil inde ſciat, ſicut viuaciter ſcriptura te monet quod alteri non debet oſtendi opus quod curſu naturæ poteſt fieri Vult tantum eſſe ſecretum, quod niſi illud ſecretes, ipſum te confundet: Et ſi tibi non detur, propter hoc non malè tractes illum, à quo petis eam; quia ſuum debitum*

Quando opus Lullii abſolutum fuit.

Vtilitas percipiatur ab aliquo, quo modo quis ſe gerat.

Secretum retinendum

debitum facit, cum aſpicit ſuæ defenſionis finem. Hæc ibi: Verum Lullius aſtuta ſua circumventione vſus ab Arnoldo tamen ſola diſputatione artem reſcire non potuit; Hinc per tot annos *Mediolani* conſedit; cuius manſionis ibidem *Augurellus* quoque meminit lib. 1. Chroſopœæ ſic ſcribens.

At non ille quidem ſenſit, quæ dicere primâ
Eſt facie viſus (id eſt Lullius) neq; tum ſtillantia vina
Miſcebat, cum iam præſtanti lentus in vrbe
Inſubrum ternos reſidens fœliciter annos
Fecit inexhauſtum pondus prædiuitis auri,
Ac ſociis, quos ipſe ſibi coniunxerat, æquus
Diuiſit tenuem diuini pulueris offam,
Cuius in immenſum quota pars traduceret aurum
Iampridem quæcunq; forent infecta metalla.

Lullius vina non diſtillauit Mediolani, ſed longè alia.

Mediolani quæ experimenta fecerit vna cum ſociis, peculiari experimentorum libro complexus eſt, tam intricatæ & moleſtæ operationis, vt vix videantur homini tractatu poſſibilia & difficultatem, labores & ſumptus: Plæraque tamen illorum experimentorum eſſe proceſſus ab aliis lõge ante tentatos, magnaque ex parte ſub Tropico ſenſu ſcriptos, non dubitamus; Cum ipſe *Lullius*, adeò informatus ante ab Arnoldo, in vegetabilibus, *vino, Chelidonio, melle* & aliis, tincturam quærere non potuerit: Poſtquam hiſce laboribus vna cum ſociis ſe per triennium fere maceraſſet, videns quod adhuc in quibuſdam artis ſecretis imperfectus, rudis & imperitus eſſet, hinc Mediolano ſe contulit ad *Arnoldum* tum in *Hiſpania* agentem, ab eoque ſummis precibus obtinuit, vti modum, quo ad nigredinem materia perueniret, ipſi declararit, quod binis in locis *Codicilli* cum honorifica *Arnoldi* mentione atteſtatur: quemadmodum patet ex eiuſmet verbis, quæ aſſcribemus: Sic enim Cod. cap. *quid ſit informare; Et nos,* inquit, *de illa prima nigredine*

Lullii experimenta, quæ fecit Mediolani.

Lullius per 3 annos nihil perfecit, hinc ad Arnoldum ſe contulit.

Prima nigredo paucis cognita.

gredine à paucis cognita benignum ſpiritum aggregare affectantes, pugnam ignis vincentem (& non ſuperatum) licet ſenſibus multoties corporis palpauimus & oculis propriis vidimus extractionis tamen ipſius notitiam non habentes quacunque ſcientiarum vel arte, ſentientes nos adhuc aliqua ruſticitate ſuffultos, nullo modo eam plenè comprehendere valuimus, donec almus ſpiritus prophetiæ, ſpirans à patre Luminum deſcendit, tanquam ſuos nullatenus deſerens, aut in ſibi poſtulandis deficiens. qui nobis in ſummis vigilantibus tantam claritatem oculis mentis noſtræ infulſit vt illum intus & extra, remota figura, gratis reuelare dignatus eſt inſatiabili bonitate nos reficiendo demonſtrans, vt ad eam implendam diſponeremus corpus ad vnā naturalem decoctionē ſecretam, quam penitus ordine retrogrado cū pungenti lancea tota eius natura protinus in merā nigredinem viſibiliter ſit diſſoluta; cuius modum expreſſe tradidimus in præſenti volumine per excerpta, vt de more ſuſcepimus antiquorū, cū celare fuerimus coacti loca in quibus ea poſuimus. Nos ſacra pandimus illis, qui Dei ſecreta decenter ſeruando honorant cū ſolius Dei ſit reuelare ea homo diuinæ Maieſtati ſubtrahere nititur, cū talia ſoli Deo pertinētia vulgat ſpiritu prolationis humanæ aut literarū ſerie. Propterea operationē illā habere non poteris quouſq; ſpirituali prius fueris diuinitatis meritis cōprobatus. Et mox: Quia hoc ſecretū à nemine mortali reuelandū eſt, præterquā ab almo ſpiritu qui, vbi vult, ſpirat, inſpiretur. Idem eodem libro, c. 63 teſtatur ſe lethaliter vulneratū ignorantia circulorū, & nominatim Arnoldum exprimit, ꝙ ab ipſo edoctus fuerit, his verbis: *Ex quo eleganter dixerunt philoſophi, ꝙ opus magnū nō eſt niſi ſolutio & congelatio: ſed iſta fiunt per viā circulorum, ignorantia quorū plures magnates in literatura fuerunt decepti in magiſterio, credētes notabiliter cum cōfidentia eorum ſcientiæ, formā intelligere dictorum & circulādi modum, ex quib. nos fore vnum lethaliter vulneratum, nō celare intēdimus, cum ſola præſumptione & temeritate ſcientiæ alterius naturā firmiter intelligere credebamus, idē vllo modo nec intellexeramus, donec tempus*

Quomodo nigredo fiat.

Solius Dei eſt reuelare ſecreta.

Lullius lethaliter vulneratus dum ignorantet pendeta

tempus adfuit in quo ſpiritus nõ immediate, ſed mediate per M. Arnoldũ de Villanoua qui immediate ſua largitate immenſa reficienter inſpirauit, in nobis: Etenim multifarie multisq́; modis rotarũ circulationibus, circulauimus, reſumendo vegetatiuum exemplar, cuius opus nuſquã abſolute patuit minerale, donec propriis gubernatorib. noviter pullulauit quib. natura vera cõſtringitur ſub conſeruatione ac ſucceſſiua confortatione virtutum illius in magiſterio: Circa q loqui pro nunc aſtrictus vinculis tibi nõ audeo cum lingua propria, ut ſolebã fauorabiliter in hoc paſſu, quanquã reuelandi licentiã acceptauerimus dono conſtrictus ſolito, videlicet alienatæ linguæ. Meminit quoq́; Lullius ſuæ ſodalitatis in Teſtamento nouiſſimo in hunc modum: Sicut inquit, *vidimus per opus cuiuſdam ſocij, quẽ inuenimus eundo per mundum, qui notificauit multa pulchra, miranda, ſed poſt fuit contrariatus in ſua arte, cum nos plus ſciuimus per ſenſualitatem quam ipſe non cognouit, nec per artem intellexit: Vnde poſt ipſum informauimus in multis aliis rebus cum ſpecie influentiæ & magnarũ virtutum, quouſque deſuper fuimus ſociati in lapide virtuoſo affinãdo fuimus tribus annis ſimul in magna legalitate: Vnde in Milano fuit totum annum in perficiendo, Anno 1330 fuit opus expletum: Vnde quibus poſtmodum receſſit à tribus notis ars & vaſa manſerunt quarto qui manet in ſuo regno regenerando ſicut prius. Et ſi Deus tibi dedit aliquo modo, teneas ſecretè, quod mundus nihil ſciat.* Hæc ibi: Vbi notandum, quod hic exprimat cõpleti operis Annum 1330. ſupra vero in lib. Mercuriorum, vbi idem recenſet A. 1333. At in libro Mercur. menda eſt, quia Anno 1332. ipſe author fuerit non Mediolani, ſed *Londini in Anglia*, vt poſt dicemus: *De operis perfectione* tradit ipſe *Lullius* in vltimo experimento circa finem, qua ratione ſodales ab inuicem diſceſſerint; cum inquit: *Ego & alij ſocij mei proſtrati in terram aliquantiſper mente ſubleuati Deum orauimus, mox erecti ſimul omnes hilari voce pſallentes decantare cepimus,* te Deum laudamus, *gratias agentes Deo Opt. Max. quod hoc munere ampliſſimo*

Lullius fatetur se ab Arnoldo arcanum artis reſciuiſſe.

p.133.

Lullius per 3. anos fuit in ſocietate aliorum trium Mediolani.

Lullius quo anno reuera opus compleuerit.

Quid fecerit Lullius & ſocii eius completo opere.

 dona-

Digitized by Google

donarit nos &c. Vos autem fratres (poſt inquit) filij alii ac ſocij chariſſimi, qui mecum tot labores paſſi eſtis per hæc experimenta, quæ ſimul mecum operati eſtis, Deum *vbiq; toto corde habeatis, eiuſque nomen ineffabile vbique prædicetis, quod hæc arcana Naturæ myſteria nobis patefecerit. Congruum iam eſſet, vt corpore ſeparati, animo tamen vbique ſitis coniuncti, atque huius naturæ myſterij veritate perſpecta, domum quiſque ſuam reuertamini, ſingulorum Experimentorum quiſque copiam, prout operati ſumus & annotauimus, referentes; vni tamen noſtrum, qui domi ſuæ nos alit, æquum exiſtimo vt vltra ſuam medicinæ partem & experimentorum copiam, vaſa quoque & cætera huius artis inſtrumenta remaneat: Nos autem reliqui in virtute ſanctæ Trinitatis & eius nominis hinc recedentes ſingulis iuramento ſocietatis obſtricti, hoc animo inter nos ſimus, vt nemini quicquam ſocietatem patefaciamus, nec prædictam experimentorum copiam cuiquam faciamus; quod quidem iuramentum pro ſe quiſque ſuadeat integrum, ſanctum & intemeratum ſeruare: Atque hoc quidem ſupremum & vltimum experimentum cuique veſtrum præ cæteris experimentis cõmendo, vt Angelus Domini veſtras mentes dirigat ad celandum naturæ ſecreta & tam mirabile arcanum: Illud præcipue dedicantes ſeruitio ſanctæ eccleſiæ & ad vtilitates pauperum: Illud etiã præcipuè cauentes, ne Diabolus vos ſeducat à recto promiſſionis veſtræ tramite: Circuit n. vos, tanquã leo rugiẽs, ac proinde eſtote prudẽtes, ſicut ſerpẽtes ne tentator iſte per deuia abſtrahat: ſic n. fiet, ut* Ieſus Chriſtus, *Vnigenitus Dei filius ſẽper nos ſeruet ac tueatur, in cuius nõine præſẽs opuſculũ optato fine clauditur, An.*1330, *Deo Opt. Max ſẽper honor & gloria.* Huc vſq; *Lullÿ* verba, quę ſanè deuotionẽ ſingularẽ præ ſe ferũt: Nã hæc ars nõ cadit in hominem impium aut à Deo eiuſq; vera religiõe alienatũ, ſed ſemper inuenit pium & religioſum, aut talem facit & relinquit: Quomodo n. nõ ſi quis abiiciat ante faciem Dei, à quo tantum muneris acceperit, vti mũdanis, ſi velit dominari poſſit? At cum id Deo ingratum intelli-

Lullii oratio ad ſocios diſceſſuru.

Lullius cum ſociis iuramento adſtruitur diſceſſurus.

Lullius cui rei conſecrandus.

Ars Chymica cadit in hominem pium.

intelligat, qui nihilominus hunc theſaurum ſuę fidei commiſerit & diſcretioni, nõ immerito fidenti ſibi fidem ſeruat & ad eius nutum, quoad homini poſſibile, omnes ſuæ vitæ actiones dirigit: Ab altera parte proſpicit minas & iras diuinas, vitæque abbreuiationem, in quam ſi frena luxuriæ & libidini remiſerit, facile incurret, quemadmodum in nonnullis ab experientia patuit: Sed diuina in his *Prouidentia* præualet, quæ ex arcano ſuo conſilio omnia dirigit ad initium medium & finem, vt fatalis cuique & ortus & obitus hora definita ſit: *Lullium* abhinc, nempe *Mediolano* ſeu *Italia in Angliam* abductum ex multis circumſtantijs conijcitur: Nam ſequentibus aliquot annis continuis in Anglia vixit: Qua occaſione autem eo venerit, quidam *Abbas Weſtmonaſterienſis Anglus*, quem *Cremerum* vocant, in tractatu quodam Latino narrat, qui ſic incipit: *Alchymia hæc eſt perfectio & veritas ratione perſpicua explicata &c. quantoq; magis legi, tanto magis erraui, vſque dum in Italiam diuina Prouidentia me contulerim, vbi Deo Opt. Max. viſum fuerit, me in ſodalitium vnius viri, nõ minus dignitate quam omni genere eruditionis præditi, Raymundi nomine, deſtinare, in cuius ſodalitate diu remoratus ſum, ſicque fauorem in conſpectu huius boni viri nactus, quod ille aliquam partem huius tanti myſterij aperuerit; propterea illum multis precibus ita tractaui quod mecũ in hanc inſulam veniret, mecumque duos annos maneret; In cuius temporis tractu ſum abſolute totũ opus conſecutus: Poſteaque hunc virum egregium in conſpectu inclitiſſimi Regis Edoardi deduxi, à quo merita dignitate recipitur & omni humanitate tractatur, ibiq; multis promiſſis, pactis, conditionibus à Rege inductus erat, contentus Regem promiſſione diuina, ſua arte diuitem facere hac ſolummodo conditione, vt Rex in propria perſona aduerſus Turcas inimicos Dei, bellum gereret ſuperque domum Domini, minimeq; in ſuperbia aut bello gerendo aduerſus Chriſtianos: Sed proh dolor) hoc promiſſum erat irritum, à rege violatumq;.*

Hoc Dei dono ornatus ſi abutatur iram Dei in ſe concitat.

Lullius in Angliam profectus.

Qua occaſione Lull. in Angliam migrarit.

Abbatis VVeſtmonaſterienſis de Lullio teſtimonium.

Angliæ rex ſe contra Turcas ire velle promiſit Lullio

que intendit, fere diffidens ſuis viribus, niſi aliquod ſe recolligendi temporis ſpatium concederetur, quod ipſi non abnuimus, vt eo magis veritas, ex mutuo eorum congreſſu, eluceſcat, & vter ex illis victor euadat: Nos interim Lullij mores, vitam & inſtituta conſiderabimus, quantum pro ratione temporis licebit.

COR-

Digitized by Google

CORPVS INFANTIS EX MASCVLO ET Fœmina procedit in actum.

AB *Apenninis Italiæ*, per Alpes, *ab Hannibale* per-vias factas, nec non *Pyræneos*, in *Hiſpaniam* lõgo itinere venimus, vbi *Raymundum Lullium*, illius gentis (magis nunc ad arma, quam literas promptæ) patronum propter varias dotes admirabilem conſiderabimus: Fuit hic vir *Protheus* quidam ingenio; *Dædalus* arte, & *Polycletus* norma iudicii, qui ex maiori *Balearidum inſularum* oriundus in iuuentute liberalibus animum informauit ſcientiis. Ap-

Lullius fuit ceu Protheus. Dædalus: Polycletus.

Occaſio, qua Lullius ſe Chymicis dedidit.

paret autem illum magis à natura quam arte adiutum tanta ingenii monumenta reliquiſſe: Occaſio, qua ipſe ſe inquirendis Chymicis remediis dederit, narratur huiuſmodi: Quod nimirum iuuenis adhuc impenſiſſime amauerit quandam mulierem de facie venuſtam, cuius amoris fructu vt potiretur, cum omni cura incumberet, illa multis vſa ab hoc propoſito eum auocandi modis poſtquam ſe nil verbis proficere animaduertit, tandem quo caſtitatem ſeruaret, nudauit mammam, quam cancro exulcerato

Lullius ob mulieris ſanitatem recuperandam ſollicitus.

fœdum virus emittente obſeſſam *Lullio* oſtendit; qui hinc partim commiſeratione, partim amore mulieris ductus peregrinationi ſe dedidit, vt aliis in locis huic àlias incurabili malo Remedium àliquod certum indagaret; quo tandem quoque invento dicitur mulierem, curato hoc morbo, priſtinæ reſtituiſſe ſanitati: Hæc an ita ſe ad literam habeant, an verò allegorica ſint, prout *Baſilius* fratrem monachum curauit à calculo, perinde eſt: Hoc indubitatum

Lullius percupidus artium diſcēdarum.

videtur, *Lullium*, Chemiæ, omniumque bonarum artium diſcendarum percupidum extitiſſe, ideoque de loco ad locum migraſſe, vt multorum iudicia & doctrinas experiretur: Rariſſimè enim ab vno aut in vno loco addiſci poterunt, quę ad abſoluendum diſciplinarum circulū ſpectant, aut quæ ad perfectionem vnius magiſterii philoſophici re-

Lullius peregrinatus ob ſcientiam acquirendam.

quiruntur: Quocirca patriæ valedixit *Lullius* exemplo fere omnium philoſophorum, qui aliquid in literis & politicis ſolidi addiſcere deſiderarunt & ſua bona fortuna in *Arnoldum Villanouanum* incidit, à quo in Chemia primitus inſtitutus eſt, cumque ille poſſibilitatem Chemiæ & aurifi-

Lullius incidit in Arnoldum.

cii negaret, ab eodem Arnoldo refutatus & oculari teſtimonio conuictus eſt: quod ipſe Lullius narrat in *Lapidario*, ſuo quodam tractatu in quo vult quenquam admonere, ne diſputatione ab arti aduerſante veritatem

ſibi

Digitized by Google

ſibi elici patiatur, idque ſuo proprio exemplo declarat, quomodo ipſe diſputando ab Arnoldo multum de artis arcanis reiecerit; cuius hæc ſunt verba: *Virum dabimus unum exemplum, quod nobis aduenit: Fili, credere non potuimus ab aliquo artem Alchymiæ, quin totum non eſſet factum per ſophiſticationem & non virtutem proprietatis, quæ data eſt materiæ; Vide, nos reprobauimus unum (id eſt Arnoldum) inter alios, qui ibat per mundum, multis rationibus per oppoſitionem; ſed qui citò ſenſit, quia noſtræ rationes non tangebant factum propriæ radicis, quam natura requirit, citò oppoſuit; qui cum eſſemus extra res, quæ ſunt infra latitudinem dictæ naturæ, ut perquirerent tantum per unam guttam aquæ extrahere ſcirent ad extinguendum ſitim, quæ ita fortiter non ceſſabat: ſed illud, quod nobis dixit, credens, quia faciemus ad extrahendum, quod ſuum erat, quia nos non faciebamus, niſi ad expiandum veritatem facti: Quare contra ſuum dictum minus aut cum toto poſſe ſuo, cum rationibus & cauſis, quæ ſunt à natura non tibi monſtrare: Tunc ipſe incipit intrare in partem dictæ naturæ, allegans rationes, quæ tangebant profundè aut circulos perfectiuos, qui ſunt in termino & in latitudine dictæ partis; Vnde nos tam citò accepimus arma pro opponendo contra eum, quando vidimus claritatem ſui facti, quam nos transformamus per humanas rationes in tenebroſitate tantum. Quia ipſe neſcit quid dicere de ſua clara ſcientia; quouſque per experientiam nobis percludit roſtrum ſine aliquo verbo per contra ſcientiam, quæ clara meretur cum ſua proprietate, melius* AVRVM FECIT *de plumbo, quam exeat de minera in ſua tota virtute prout & poſt probauimus in deſerto montis Coreti, quod durat bene per 7. leucas. Quapropter ſi velis intendere proprietatem ſcientiæ ſine aliqua ſophiſticatione, intellige ſua inſtrumenta, per quæ reformãtur, nec vnde poſſunt exire, quoniã ab una formatur alia:* Hæc *Lullius* Qui cum artẽ verã eſſe ipſo experimento didiciſſet, ac eiuſdẽ fundamẽtũ ſeu radicẽ ex rationib. ab Arnoldo adductis, aſtutiaq; mirâ diſputando elicitis.

Lullius ab Arnoldo arti contradicendo radicem artis expiſcatus eſt.

Rationes arti contradicentium ſunt extra ipſam artem.

Arnoldus non Theoricus ſed practicus in Chemia.

Arnoldus in præſentia Lullii aurum fecit.

Lullius Mediolanum conceſſit, vbi Chemiã exercere cœpit.

elicitis, cognouiſſet, Mediolanum ſe contulit, vbi in ſocietate trium aliorum, inter quos fuit mercator diues, vixit per integros tres annos diſtillando & varia experimenta, ad autem ſpectantia, tractando, quemadmodum ipſe libro *Mercuriorum* cap. 40. mentionem facit cuiuſdam ſocij, quem reperit eundo per mundum, *qui*, inquit, *quidem ſocius multa magna mirabilia nobis notificauit ſed poſtea in ſua arte ei obuiatum, vt magis ſciamus & ſenſualitate, quam nobis recognouerit aut per artem intellexerit, Vnde poſtea ipſum reformauimus in aliis rebus multis per reiinfluentiæ ſenſum & magnarum virtutum vſq; ad hoc; quod de experimentis fuerimus ſaturati, & quod lapidem virtuoſum affinauimus, & per triennium ſimul fuimus in fidelitate magna, vnde Mediolani anno tertio completo, ſcilicet, anno* 1333. *fuit opus adimpletum, de quo noſtrum trium artem cognoſcentium quilibet partem ſuam accepit, & vaſa quarto remanſerunt, qui in ſuo igne manſit, prout antè regenerans; Quare multi per mundũ vadunt, ſcientes multas bonas, placentes, ſi obuies eis, vide ſi poteris ab eis aliquid vtilitatis percipere, & fac eis bonum vultum, meliorem quam regi, dando eis de tuo ſecundum bonam rationem & habeas ſuper ipſis quandam ſollicitationem, per quam poſſis aliquam rem trahere cum parua practica: Et hoc tibi pro noſtro teſtamento ſufficiat; Cuilibet tamen dicimus, quod caueat practicam oſtendere; Nam, ſi in ſua oſtenſione defitiat, in ſuo delicto fatuè ſe recipiet: Sed tu, qui non habes, teneris verbo petere: Si eam tibi dare velit, & ideo caueat, quid faciat quia ſi nimis ipſam publicet, malâ morietur morte; quia à* Deo *donanda eſt, qui naturã creauit & non ab altero: Ideo gratanter natura accipit omne illud quod placet Deo; Et ideo, ſi quodammodo Deus tibi conferat, dilige ipſam & tene ſecretam, quod mundus nihil inde ſciat, ſicut viuaciter ſcriptura te monet, quod alteri non debet oſtendi opus, quod curſu naturæ poteſt fieri Vult tantum eſſe ſecretum, quod niſi illud ſecretes, ipſum te confundet. Et ſi tibi non detur, propter hoc non malè tractes illum, à quo petis eam; quia ſuum*

Quando opus Lullii abſolutum fuit.

Vtilitas percipiatur ab aliquo, quo modo quis ſe gerat.

Secretum retinendum

debitum

debitum facit, cum aſpicit ſuæ defenſionis finem. Hæc ibi: Verum Lullius aſtuta ſua circumventione vſus ab Arnoldo tamen ſola diſputatione artem reſcire non potuit; Hinc per tot annos *Mediolani* conſedit; cuius manſionis ibidem *Augurellus* quoque meminit lib. 1. Chroſopœæ ſic ſcribens.

At non ille quidem ſenſit, quæ dicere primâ
Eſt facie viſus (id eſt Lullius) neq; tum ſtillantia vina
Miſcebat, cum iam præſtanti lentus in vrbe
Inſubrum ternos reſidens fœliciter annos
Fecit inexhauſtum pondus prædiuitis auri,
Ac ſociis, quos ipſe ſibi coniunxerat, æquus
Diuiſit tenuem diuini pulueris offam,
Cuius in immenſum quota pars traduceret aurum
Iampridem quæcunq; forent infecta metalla.

Lullius vina non diſtillauit Mediolani, ſed longè alia.

Mediolani quæ experimenta fecerit vna cum ſociis, peculiari experimentorum libro complexus eſt, tam intricatæ & moleſtæ operationis, vt vix videantur homini tractatu poſſibilia & difficultatem, labores & ſumptus: Plæraque tamen illorum experimentorum eſſe proceſſus ab aliis lõge ante tentatos, magnaque ex parte ſub Tropico ſenſu ſcriptos, non dubitamus; Cum ipſe *Lullius*, adeò informatus ante ab Arnoldo, in vegetabilibus, *vino, Chelidonio, melle* & aliis, tincturam quærere non potuerit: Poſtquam hiſce laboribus vna cum ſociis ſe per triennium fere maceraſſet, videns quod adhuc in quibuſdam artis ſecretis imperfectus, rudis & imperitus eſſet, hinc Mediolano ſe contulit ad *Arnoldum* tum in *Hiſpania* agentem, ab eoque ſummis precibus obtinuit, vti modum, quo ad nigredinem materia perueniret, ipſi declararit, quod binis in locis *Codicilli* cum honorifica *Arnoldi* mentione atteſtatur: quemadmodum patet ex eiuſmet verbis, quæ aſſcribemus: Sic enim Cod. cap. *quid ſit informare; Et nos*, inquit, *de illa prima nigredine*

Lullii experimenta, quæ fecit Mediolani.

Lullius per 3 annos nihil perfecit, hinc ad Arnoldum ſe contulit.

gredine

Prima nigredo paucis cognita.

gredine à paucis cognita benignum ſpiritum aggregare affectantes, pugnam ignis vincentem (& non ſuperatum) licet ſenſibus multoties corporis palpauimus & oculis propriis vidimus extractionis tamen ipſius notitiam non habentes quacunque ſcientiarum vel arte, ſentientes nos adhuc aliqua ruſticitate ſuffultos, nullo modo eam plenè comprehendere valuimus, donec alius ſpiritus prophetiæ, ſpirans à patre Luminum deſcendit, tanquam ſuos nullatenus deſerens, aut in ſibi poſtulandis deficiens. qui nobis in ſummis vigilantibus tantam claritatem oculis mentis noſtræ infudit vt illum intus & extra, remota figura, gratis reuelare dignatus eſt inſatiabili bonitate nos reficiendo demonſtrans, vt ad eam implendam diſponeremus corpus ad vnã naturalem decoctionẽ ſecretam, quam penitus ordine retrogrado cũ pungenti lancea tota eius natura protinus in merã nigredinem viſibiliter ſit diſſoluta; cuius modum expreſſe tradidimus in præſenti volumine per excerpta, vt de more ſuſcepimus antiquorũ, cũ calare fuerimus coacti loca in quibus ea poſuimus. Nos ſacra pandimus illis, qui Dei ſecreta decenter ſeruando honorant cũ ſolius Dei ſit reuelare ea homo diuinæ Maieſtati ſubtrahere nititur, cũ talia ſoli Deo pertinẽtia vulgat ſpiritu prolationis humanæ aut literarũ ſerie. Propterea operationẽ illã habere non poteris quouſq; ſpirituali prius fueris diuinitatis meritis cõprobatus Et mox: Quia hoc ſecretũ à nemine mortali reuelandũ eſt, præterquã ab almo ſpiritu qui, vbi vult, ſpirat, inſpiretur.

Quomodo nigredo fiat.

Solius Dei eſt reuelare ſecreta.

Idem in eodem libro, c. 63 teſtatur ſe lethaliter vulneratũ ignorantia circulorũ, & nominatim Arnoldum exprimit, quod ab ipſo edoctus fuerit, his verbis: *Ex quo eleganter dixerunt philoſophi, quod opus magnũ nõ eſt niſi ſolutio & congelatio: ſed iſta fiunt per viã circulorum, ignorantia quorũ plures magnates in literatura fuerunt decepti in magiſterio, credẽtes notabiliter cum cõfidentia eorum ſcientiæ, formã intelligere dictorum & circulãdi modum, ex quib. nos fore vnum lethaliter vulneratum, nõ calare intẽdimus, cum ſola præſumptione & temeritate ſcientiæ alterius naturã firmiter intelligere credebamus, idẽ vllo modo nec intellexeramus, donec tempus*

Lullius lethaliter vulneratus dum ignorantes perdita.

tempus adfuit in quo ſpiritus nõ immediate ſed mediate per M. Arnoldũ de Villanoua qui immediate ſua largitate immenſa reficienter inſpirauit, in nobis: Etenim multifarie multisq; modis rotarũ circulationibus, circulauimus, reſumendo vegetatiuum exemplar, cuius opus nuſquã abſolute patuit minerale, donec propriis gubernatorib. nouiter pullulauit quib. natura vera cõſtringitur ſub conſeruatione ac ſucceſſiua confortatione virtutum illius in magiſterio: Circa q̃ loqui pro nunc aſtrictus vinculis tibi nõ audeo cum lingua propria, vt ſolebã fauorabiliter in hoc paſſu, quanquã reuelandi licentiã acceptauerimus dono conſtrictus ſolito, videlicet alienatæ linguæ. Meminit quoq; Lullius ſuæ ſodalitatis in Teſtamento nouiſſimo in hunc modum: Sicut inquit, *vidimus per opus cuiuſdam ſocij, quẽ inuenimus eundo per mundum, qui notificauit multa pulchra, miranda, ſed poſt fuit contrariatus in ſua arte, cum nos plus ſciuimus per ſenſualitatem quam ipſe non cognouit, nec per artem intellexit: Vnde poſt ipſum informauimus in multis aliis rebus cum ſpecie influentia & magnarũ virtutum, quouſque deſuper fuimus ſociati in lapide virtuoſo affinãdo fuimus tribus annis ſimul in magna legalitate: Vnde in Milano fuit totum annum in perficiendo, Anno* 1330 *fuit opus expletum: Vnde quibus poſtmodum receſſit à tribus notis ars & vaſa manſerunt quarto qui manet in ſuo regno regenerando ſicut prius. Et ſi Deus tibi dedit aliquo modo, teneas ſecretè, quod mundus nihil ſciat.* Hæc ibi: Vbi notandum, quod hic exprimat cõpleti operis Annum 1330. ſupra vero in lib. Mercuriorum, vbi idem recenſet A. 1333. At in libro Mercur. menda eſt, quia Anno 1332. ipſe author fuerit non Mediolani, ſed *Londini in Anglia*, vt poſt dicemus. *De operis perfectione* tradit ipſe *Lullius* in vltimo experimento circa finem, qua ratione ſodales ab inuicem diſceſſerint; cum inquit: *Ego & alij ſocij mei proſtrati in terram aliquantiſper mente ſubleuati Deum orauimus, mox erecti ſimul omnes hilari voce pſallentes decantare cepimus,* te Deum laudamus, *gratias agentes Deo Opt. Max. quod hoc munere ampliſſimo*

Lullius fatetur ſe ab Arnoldo arcanum artis reſcinuiſſe.

p. 133.

Lullius per 3. a nos fuit in ſocietate aliorum tri um Mediolani.

Lullius quo anno reuera opus compleuerit.

Quid fecerit Lullius & ſocii eius completo opere.

intelligat, qui nihilominus hunc theſaurum ſuę fidei commiſerit & diſcretioni, nō immerito fidenti ſibi fidem ſeruat & ad eius nutum, quoad homini poſſibile, omnes ſuæ vitæ actiones dirigit: Ab altera parte proſpicit minas & iras diuinas, vitæque abbreuiationem, in quam ſi frena luxuriæ & libidini remiſerit, facile incurret, quemadmodum in nonnullis ab experientia patuit: Sed diuina in his *Prouidentia* prævalet, quæ ex arcano ſuo conſilio omnia dirigit ad initium medium & finem, vt fatalis cuique & ortus & obitus hora definita ſit: *Lullium* abhinc, nempe *Mediolano* ſeu *Italia in Angliam* abductum ex multis circumſtantijs conijcitur: Nam ſequentibus aliquot annis continuis in Anglia vixit: Qua occaſione autem eo venerit, quidam *Abbas Weſtmonaſterienſis Anglus*, quem *Cremerum* vocant, in tractatu quodam Latino narrat, qui ſic incipit: *Alchymia hæc eſt perfectio & veritas ratione perſpicua explicata &c. quantoq; magis legi, tanto magis erraui, vſque dum in Italiam diuina Prouidentia me contulerim, vbi Deo Opt. Max. viſum fuerit, me in ſodalitium vnius viri, nō minus dignitate quam omni genere eruditionis præditi, Raymundi nomine, deſtinare, in cuius ſodalitate diu remoratus ſum, ſicque fauorem in conſpectu huius boni viri nactus, quod ille aliquam partem huius tanti myſterij aperuerit; propterea illum multis precibus ita tractaui quod mecū in hanc inſulam veniret, mecumque duos annos maneret; In cuius temporis tractu ſum abſolute totū opus conſecutus: Poſteaque hunc virum egregium in conſpectu inclitiſſimi Regis Edoardi deduxi, à quo merita dignitate recipitur & omni humanitate tractatur, ibiq; multis promiſſis pactis, conditionibus à Rege inductus erat contentus Regem promiſſione diuina, ſua arte diuitem facere hac ſolummodo conditione, vt Rex in propria perſona aduerſus Turcas inimicos Dei, bellum gereret ſuperque domum Domini, minimeq; in ſuperbia aut bello gerendo aduerſus Chriſtianos: Sed proh dolor) hoc promiſſum erat irritum, à rege violatumq;,*

Hoc Dei dono ornatus, ſi abutatur iram Dei in ſe concitat.

Lullius in Angliam profectus.

Qua occaſione Lull. in Angliam migrarit.

Abbatis VVeſtmonaſterienſis de Lullio teſtimonium.

Angliæ rex ſe contra Turcas ire velle promiſit Lullio

Tum ille vir pius in ſpiritibus, penetralibusque cordis ſui afflictus hinc trans mare lamentabili miſerabiliq; more aufugit, quod cor meũ vrit non mediocriter, ſecumq; eſſe quotidie in corpore efflagito: Nam eius quotidianæ vitæ aſpectus, morumque integritas facile obſtinatos peccatores ad pœnitentiam deduceret. Ego beatiſſime Raymunde, pro te Deo Opt. Max. preces effundam, ſimiliterq; fratres mei. Hęc ille *Abbas*, niſi quid in eo ſcripto lateat alterius mentis, quamuis ſummæ deuotionis videatur in initio.

Lullius meminit ſui itineris in Angliam.

Lullius ipſe ſui itineris in *Angliam* ad dictum regem vltro directi & ſuſcepti meminit in compendio lapidum precioſorum, cum dicit: *Vidimus omnia iſta, dum ad Angliam tranſiuimus per interceſſionem illuſtriſſimi Regis Angliæ Eduardi*: Fuit autem hic *Eduardus* 3. cui quædam ſuorum operum dedicauit, vt *Codicillum* ſeu *Vade mecum* & alios; & promiſit (vt *Chriſtophorus Pariſienſis* & alij tradunt) inſuper ſeſe regi auxilio futurum, ſi modo bellum contra Mauros, tum magnã *Hiſpaniæ* partem poſſidentes, moturus eſſet, quod rex dicitur in ſe ſuſcepiſſe ac magnam auri quantitatem à *Lullio* accepiſſe; At ſimulaſſe ſe in *Barbariam* iturum, *Lullio* interim in *Turri Londinenſi* cuſtodito, cum maritima *Franciæ* (cuius ſe hæredem iure materno, rege abſq; maſculis demortuo putauit) oppida exercitu ſuo hoſtiliter inuaſerit, non ſine aliquot millium Chriſtianorum ſanguinis effuſione, & ſic fidem datã Lullio nõ ſeruauerit: Hoc ita eſſe, *Lullius* ipſe teſtatur in experimentorum libro, Exper. 13 vbi inquit; *Hoc operati ſumus pro rege Anglico, qui finxit ſe contra Turcam pugnaturum, & poſtea contra regem Galliæ pugnauit, meque incarceravit & tandem euaſi. Caueas ergo tibi ab his*: Hæc ipſiuſmet verba: Fuit autem expeditio prima *Eduardi* 3. in Galliam Anno 1337 Oportuit igitur *Lullium* in *Anglia* fuiſſe ad minus annos 5. vel 6. quod non eſt incredibile; Quæ cum his conſentiant ex alijs Lullij ſcriptis adducemus: Primo in codicillo cap. 1 teſtatur

Lullius regi Angliæ Eduardo 3. dedicauit aliquot libros.

Rex Angliæ vt promiſerat, non contra Turcas, ſed Gallos bellum incepit.

Lullius incarceratus à rege contra fidem m.

Quando fuit expeditio Eduardi 3. in Gallia.

ſtatur *Lullius*; quod illum librum *Eduardo* inſcripſerit, & q; is viciſſim promiſerit ſe contra paganos iturum ad conuertendum eos: *Ideo*, inquit, *inſtante inclyto rege Eduardo, in cuius cuſtodia ac protectione diuina prapoſita, ne tanta philoſophiæ memoria vel cognitio impijs largiatur, hoc opus operum ſtricto ligamine commendamus in conuerſionem paganorum, in conſeruatione ſalutis Fidei, qua ſalus fidelium dependet, cui praeſſe dignoſcitur non ſolum quidem vt corpori, ſed vt menti & animæ redundet in commodum ſempiternum.* Et paulo poſt:

Lullius in multis lib. ſuis teſtatur quod rex premiſerit contra Turcam pugnare.

Idcirco hac conſideratione non modicum altitudo coronæ Regiæ ſublimatur, cum per hoc cunctorum matri fidelium in procreando palam prouideatur ampla ſeges, ad quod ſummum bonum procreandum ipſe quidem rex quantum ei poſſibile fuerit, obligatus eſt nobis, non ficte non coacte, vt aſſeruit ſed proprio ſpiritu voluntatis. Idem in luce *Mercuriorum*, p. 183. *Iamdudum rex sereniſſime de tranſmutatione omnium metallorum locuti ſumus & plura à nobis volumina ſacratiſſimæ Maieſtati tuæ tranſmiſſa ſunt: Nunc vero, vt dictorum voluminum plenam intelligentiam Serenitas tua habere poſſit, & vt contra infideles & paganos vt nobis alias, & nunc, cum iuramento pollicitus es, animum tuum adimplere valeas*; &c. Ibid: in fine: *Sufficit tibi rex Sereniſſime hoc breue opuſculum, quod ita vulgari ſermone tranſmittimus Serenitati tuæ ad hoc, vt fides Chriſtiana augmentetur, & infideles gentes per te confligantur & diſpergantur. Nolit ergo Serenitas tua auferre ad exequendum alias nobis promiſſa & Chriſtianā religionem defendere.* Idem Teſtam. Nouiſſ. cap. 23. *Quæſtio, quare fecimus artem* &c. *Quod Rex Eduardus poſſit ſuum cor implere de bona voluntate contra gentes paganas* &c. Et libr. eodem p. 169. *Factum*, inquit, *habemus noſtrum Teſtamentum per voluntatem de A. (Deo) in inſula Angliæ terræ in Eccleſia ſanctæ Catharinæ apud Lōdinēſes, verſus partē caſtelli, regnāte Eduardo per Dei gratiam, in cuius manibus ponimus in cuſtodia per volun-*

Rex cum iuramento pollicitus eſt contra infideles pugnare.

Lullius vbi & quando ſcripſerit ſuū teſtamentū nouiſſimū.

voluntatem de A.(Deo) præſens teſtamentum, Anno poſt incarnationem 1332. *cum omnibus ſuis voluminibus, quæ nominata ſunt in præſenti Teſtamento, cum cantilena, quæ ſequitur ad præſens*: IESVS CHRISTVS *ſit benedictus in ſecula ſeculorum: Amen.* In eo autem *Teſtamento nouiſſimo* citat libros à ſe ſcriptos (magna ex parte vt credibile eſt, in Anglia) ſequentes; vt ſunt;

Qui libri Lullii citantur in Teſtamēto nouiſſimo.

Teſtamentum nouiſſimum;
Liber Mercuriorum.
Epiſtola Raymundi ad Regem:
Liber atramentorum:
Liber lucis:
Codicillus:
Apertorium:
Liber experimentorum:
Liber artis matrimonialis:
Origo noſtrorum argentorum viuorum vegetabiliū.
Ars magna.
Lumen artis:
Magica Raymundi:
Teſtamentum:
De quinta eſſentia:
De anima metallorum:
Anima artis:
Lucidarium ſuper teſtamentum:
Practica ſermocinalis operis minoris:
Opus margaritarum:
Lumen ſolis:
Theorica Teſtamenti:
Liber de conſeruatione vitæ humanæ:
Liber abbreuiationum.
Liber de intentione Alchymiſtarum.
Liber principiorum naturæ:

Lullius ipſe de his libris omnibus fatetur, quod ſint *Vmbracula Rationis*, ne dignus & indign⁹ eodem tramite in *verticē collis philoſophici* aſcendant, ſed indign⁹ in veprib. & dumetis hæreat, vnde nūq̃ liber euadat: philoſophi enim q inueniūt artem, ſimul quoque inuidiā inueniunt aduerſus imperitos

Liber

Liber limus lapidis:
Vade mecum:
Epiſtola abbreuiationis:
Liber proprietatum:
Liber additionum:
Liber de intentione artis magicæ:
Liber de modo practicandi:
Liber lapidarius dictus:
Liber aquarum condimentalium.
De gemmarum compoſitione:

tos & ratione vti ignorantes ne & illi (velut anſeres inter olores) vna cum veris philoſophis *Aureæ accumbant menſæ, eiuſq; epulis ad quas inuitati nõ ſunt, fruantur.*

Qui negant hoc, quod *Lullius* regi *Angliæ* ſuppeditarit aliquid auri ad bellum contra *Turcam* gerendum ; primo dubitant apud quem *Eduardum* vixerit, an 2. 3. aut 4. Secundo, ſi de 3. intelligatur, illum lanæ, quæ tum in *Brabantiam* ex *Anglia* deportabatur, impoſuiſſe vectigal annuum, quod confecit trecenta millia librarum Starl. quotannis, ideoque ſatis diuitem per ſe fuiſſe: Nam circiter 6000. auri pondo ea ſumma annua efficit: Verum ad has obiectiones reſpondendum, pro primo, qui hoc ignorant, quærant in Chronicis, & inuenient, Anno 1332. quo *Lullius* in multis locis ſuorum librorum oſtendit ſe in *Anglia* vixiſſe, regnaſſe ibi *Eduardum* 3. adhuc iuuenem : Ad ſecundum, verum eſt tantum pecuniæ Eduardum collegiſſe ex vectigalibus, vt ſingulis diebus mille libras habuerit conſumendas ; ſed nec tantum ſufficiens fuit ad bellum inferendum regno potentiſſimo; Si itaque *Lullius* ſummam illam duplicarit, id 6. libris tincturæ præſtare potuit: Nec vero ſolus *Eduardus* 3. id belli in ſe ſuoſque ſubditos ſuſcepit, ſed quia fauorem fere omnium principum *Germaniæ*, totiuſq; imperij, & belgij haberet, horum auxilio vſus eſt: Magna itaque pecuniæ ſumma opus habuit, quam ex ſola lana forte non accepit. Inſtant alij, id in Chronicis annotatum non reperiri, nec

Rationes negantium Lullium Regi Angliæ ſuppeditaſſe quid auri.

Reſponſio ad obiectiones.

Eduardus 3. regnauit ab A. 1327. ad A. 1377, per 50 annos.

vllum ſcriptorem *Lulliani* auri mentionem facere, nec belli in Barbariam transferendi, aut captiuitatis *Lullij*; *Reſpondeo*, Fateor, quia veritas in hiſce aut ſupprimitur ſponte aut ignoratur: Hæc enim ſecretiſſime eſſe tractata inter Regẽ & Lullium, vt vix tertius interueniens ſciuerit, credibile eſt: Et ſi quis ſciret, quis euulgare auſus fuit aut ſcribere? cũ hæc ſimulatio ac diſſimulatio non videatur doli expers aut fractæ fidei quamuis in hominem priuatum, tamen erga eum, cui iuramento obſtrictus erat ad alia, quam poſtea perpetrabat: Hic ad Chriſtiani ſanguinis defenſionem dedit, ille ad Chriſtiani ſanguinis, & quidem innocentis, effuſionem adhibuit: Quod ſacrilegium eſt in ſubdito, facinus eſt in Regente; prout opinio eſt hominum, præſertim illi adulantium: At contra eſt apud ſummum Arbitrum, qui dicit, ſerue inique, multum tibi credidi, multum mihi debes. *Robertus Conſtantinus* in ſuo Nomenclatore *Pariſijs* A. 1555. edito, de *Lullio* ita ſcribit: *Raymundus Lullius* ſcripſit (præter cætera multa) de ſecretis naturæ ſiue *Quinta Eſſentia*: Hunc ego inquirendo comperio apud *Anglos* re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris pollicetur, & in arce *Londini*, iuſſu Regis, probatiſſimum aurum confeciſſe, mihique genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant NOBILE *Raymundi*; auri videlicet puri & obrizi ſummæque indicaturæ. Hæc ille: Cui deſperati quidam in Chymicis cõtradicere nituntur, falſiſque teſtimonijs id refellere; quorum vnus vt intentionem ſuam probet, dicit, non eſſe *Nobile Raymundi* aurum à *Lullio* in Anglia factum, ſed dictum ita eſſe à *Raymundo Anglia* rege: Alter in centone ſuo p. 41. vocat *Lullium ſophiſtices & impoſturæ anteſignanum, Proteſilaum Maioricanum fraterculum, qui trecentio ab hinc annis tranſmiſit Teſtamentum ſeu codicillum Ruperto Anglorum regi*: Ex quorum calumniatorum *Lullij* rationib. animaduertimus, quomodo illi,

Veritas ſupprimitur.

Simulatio non eſt doli expers.

Duo cum faciunt ſæpe non ſit idem.

Lullium re vera illa præſtitiſſe apud Anglos.

Nobile Raymundi.

Alex. à Such.

Mat. Gvv.

do illi, vt ſuæ ſaltem voluntati & intentioni ſatisfaciant, effutiant, quicquid in buccam venerit, nõ conſiderantes an cum rei veritate, dummodo cum ſua opinione, conueniat; Primus facit regem *Angliæ Raymundum*, vt refutet *Nobile Raymundi* à Raymundo Lullio dictum; Alter *Rupertum* regem introducit, cui Lullius libros tranſmiſerit: Sed quando hi reges apud Anglos regnarunt? *Reſpondeo*, nunquam: Nulli enim *Anglicorum* regum illorum nominũ fuere: Ergo vt ſorices ſe produnt ſuo indicio, ſeq; eſſe calumniatores & non veritatis amãtes: Abeant iſti mendaces cum ſuis calumnijs ad authorem ſuum; Pro primi indiſcreta opinione reſpondeo, ſi fuit *Nobile Raymundi* ita dictum aurum purum, id non à rege, qui nullus fuit, ita appellatũ eſt, ſed à *Raymundo Lullio* abſque dubio: Et ſane coniectura in his aliquid ſuggerit, cur in eo regno, quod auri mineras nunquã habuit, in tanta copia antiquitus tã magni nummi, Nobiles dicti, ex auro puro excuſi ſint, qui nauim ab vna parte oſtendãt, ab altera noſtro tẽpore Roſam: De vltimorum regũ numiſmate nihil dictum velim: Pro alterius incõſiderato iudicio, dico, eum viuere in patria, cuiꝰ reges ignoret, aut nouos ipſe fingat pro arbitrio; cur non, cum centonẽ illum ſuffarcinarit, prius cõſuluerit ſeriẽ regum Anglorũ in Chronicis vel alibi, vt tã manifeſtum mendacium dicere nõ cogeretur? Ex his duob. in hoc vno agnoſcendi ſunt cęteri calumniatores in alijs: Vocatur *Lullius* ſophiſtices & impoſturæ anteſignanꝰ: At bona verba q̃ſo, quid ita? Quia artẽ *Lullianã* ſcripſit; At ſi hæc eſt ſophiſtica dicenda, magna pars logicæ eodẽ nomine cenſenda venit: Alij hanc à Papa prohibitã addunt; Hoc nihil ad rẽ, quia multi alij libri ab eodẽ prohibentur, non ꝙ mali ſint per ſe, ſed ſecundum quid: Ingenia dicuntur ea arte inuolui & ad hæreſin deduci ſcilicet illud erat: verum cur impoſturæ *Lulliũ* vocet anteſignanũ, lubens ſcirẽ, quas

Calumniatores Lullii nõ animaduertũt quid dicant.

Nec Raymundus nec Rupertus Angliæ reges fuere.

Reſponſio ad calumniatores.

Nummi Nobiles vnde dicti in Anglia.

Lullius à calumniis defenditur.

Lullius non impoſtor, etiamſi artẽ ingenioſam Lulliam ſcripſerit.

impoſturas commiſit? An apud *Regem Rupertum*, qui nullus fuit? An apud *Raymundum* regem ? Nullas vnquam audiui probari, ſed à calumniatoribus prætendi : Quod ſi ſufficit accuſare, cui non dica dici poterit? Sed dum innocentes viros illi balatrones viperina ſua lingua ſugillant & pungunt, ſeipſos accuſant inſcitiæ, inuidiæ & calumniæ: Idem vocat eum *Maioricanum fraterculum*; at cur fraterculum? Forte eum monachum putat? At in hoc iterum fallitur: Si monachus, cur alius calumniator dicit, eum habuiſſe vxorem & liberos: qui quoque addit eum laicum, indoctum & ſtupidum fuiſſe, & ſcripſiſſe ſaltem in vulgari *Cathalonica* lingua : At qui ita de *Lullio* iudicant, ſane præ eo laici, indocti & ſtupidi cenſendi ſunt: Quis doctior *Lullio*, etiamſi ſcripſerit linguavernacula? Quis ſubtilior eodem? Libri ipſius hunc calumniatorem confundunt, quorum ille vix paucas lineas capit præ ſtupiditate ? Vter igitur ſtupidior, vter argutior? Sit, quod lingua Cathalonica ediderit ſua volumina ; At Latina forte potuit, ſi voluiſſet: Si Græcus græca & Latin⁹ latina lingua ſcripſerit , propterea non indoctior eſt habitus, quam ſi barbara aliqua lingua id feciſſet: Doctus quoque docte in vernacula poteſt ſcribere, præſertim ſi ea terminos Latinos recipiat, vt ea Cathalonica, quæ ſemilatina eſt. *Thomas Nortonus Anglus* in ordinali ſuo cap. 1. narrat, quod in Cathaloniæ quadam ciuitate *Raymundus Lullius* (veluti certiſſimè præſumitur) in ſeptem imaginibus veritatem artis Chymicæ demonſtrarit; Ex quibus ternæ fuerint argenteæ & fœminea forma ſeu habitu, totidemq; aureæ, virili ornatu, ſeptima plumbea: In harum ſingularum veſtimentis literę apparuerunt hac ſignificatione: *Prima* dicit, fui ferrum ex ſolea equina, & nunc ſum argẽtea tota & pura: *Altera*, fui ferrum ex minera deſumptũ, at nunc ſum, ait, perfectum aurũ: *Tertia*, quondam fui cuprum ex veteri cupa

Lullius non fuit monachus ſed politicus.

Nico. Guib.

Lullius etiamſi in vernacula lingua, tamen docte ſcripſit.

Teſtimoniũ in Cathalonia de Lullii aurificio.

☽. ex ♂. 1.
☉. ex ♂. 2
☽. ex ♀. 3.

cupa,at nunc ſum argẽtum,dicit fœmina: *Quarta*,cuprum fui,inquit,generatum vili loco, iam ſplendeo ex ſolido & puro auro: *Quinta* ait,argentea eram olim,nunc aurea tota videor: *Sexta*,ducentis ferè annis fui canna plũbea,& nunc appareo ſingulis argentea: *Septima*, ego plumbum veluti monſtrum,ex auro ſum tranſmutatum. Præterea in *Coſmographicis Munſteri* ſcriptum inuenio, quod in *Maiorica* inſula certis ſtipendiis in hunc vſque diem ſcholaſtici quidam alantur,qui in Lullii doctrina ſemper ſtudeant, idque à *Lullio* inſtitutum eſſe. De obitu ipſi9 in hunc modum tradunt, quod (vt *Penotus* annotauit) cum centeſimum & quadrageſimum ſuæ ætatis annum ſuperaſſet, fidem *Chriſtianam Mauris* ſingulari zelo pietatis prædicare inſtituerit, à quib9 martyrio affectus ſit: Hoc calumniatores ante dicti in eius contumeliã interpretantur, vocantes eum *Proteſilaum*; quia vt hic primus fingitur ex *Græcis* occiſus ad *Troiam*, ſic *Lullius*, at non primus, cum martyrum aliquot myrades illum anteceſſerint; quibus ſi contumelioſum fuit pro *Chriſti* nomine mortem ſubire, tum ſit & *Lullio*: At *martyres* dicuntur corona immarceſſibile à *Deo* coronati & in *cœlo* aſſiſtere *Chriſto*,ob cuius nominis gratiam martyrio affecti ſunt: De *Democrito* vitæ huius ob longæuitatem ſaturo ſupra recenſuimus,quod inedia ſibi ſpiritum vitæ abſumpſerit, mortemque approperarit: At ſane illud nec laude dignum, nec conueniens *Chriſtiano*: Hoc verò,quod *Lullius* iam ætate confectus ad hoſtes fidei Chriſtianæ conceſſerit, ipſiſque Chriſtum prædicarit, etiamſi mortem præſentaneam præ oculis viderit,hoc laude digniſſimum & homini Chriſtiano non indecens exiſtimari debet: Cauſa,quæ *Lullium* ad hoc inſtitutum incitarit,abſque dubio hæc eſt: quod pœnitentia ductus laniẽnæ *Gallicæ* à Rege Anglico commiſſæ, cui *Lullius* quaſi anſam præbuiſſet,cum viderit, non armis

☉.ex ♀.4

☉.ex ☽.5

☽.ex ♄.6

♄.ex ☉ 7

Teſtimon. iũ aliud de Lullii inſtituto.

Lullii obitus.

Lullii ætas.

Lullii martyrium à calumniatoribus, vt alia, male accipitur.

Martyrum gloria.

Mors Lullii Chriſtiano digna.

Cur Lullius Mauris Chriſtum prædicarit.

Digitized by Google

aut gladio Mauros ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam cogendos eſſe, ſed potius euangelii gratiâ inuitandos & mitigandos, ſeipſum offerre illis voluerit, etſi hoc cum vitæ periculo contingeret. Dicitur ab aduerſariis vxorem & liberos reliquiſſe & ad Mauros tranſiiſſe: At ego dubito, an vxorem & liberos habuerit; quod ſi ſic, nil noui, ob Chriſti nomen eos relinquere, etiamſi ſint chariſſimi: At veriſimile eſt, ſi fuit ille tantæ ætatis, vxorem, ſi habuit, obiiſſe & liberos non fuiſſe pueros, ſed fere ſenes: *Libri Chymici Lullij* ad intellectum cuiuſque rationalis & in artibus verſati ſcripti ſunt, at certe *Lullianæ* ipſius artis ſpecimen appropriatum: Quod ſi tota ars, vt per ſe eſt ſimplex, verbis nudis proponi deberet, *Lullius* de ſingulis verbis ſingula volumina condidit: Tot enim habet diuiſiones & amplificationes materiæ, quam tractat, vt iudicio intelligentium bene & rationabiliter diſſeruiſſe exiſtimetur, verum concinna illa oratione efficit, quod omnes eum ſequentes fruſtrentur vltimo fine, nec aliquid in manibus, licet multum in mente, reperiant: Plurima tamen in ſuis tractatibus præclara documenta intermiſcet, ſi quis illa dignoſcere ſciat à ſuperficialibus: *Modus* quidam eſt occultè quid ſcribendi & alteri ſignificandi per miſtionem verborum nihil valentium cum verbo aliquid ſignificante, ita vt continua ſeries rerum & verborũ obſeruetur; quam ſi quis legat, vt ſcripta habetur interpretatur inſcius, quia rationi nihil aduerſi tenet, ſi vero alius quiſpiam perluſtret per excerpta intelligit, omiſſis illis, quæ ad rem non ſpectant: Eodem modo ipſe Lullius inſinuat ſe ſua ſcripta concinnaſſe, cum inquit in *Codicillo*, capite. *Quid ſit informare; Cuius modum expreſſè tradidimus in præſenti volumine* Per excerpta, *vt de more ſuſcepimus antiquorum, cum celare fuerimus coacti loca in quibus ea poſuimus*: Nos itaque vni⁹ libri *Lullij*, quē ipſe abſolutiſſimũ cenſet, *Excerpta* breui-

Lullius cælebs videtur fuiſſe.

Libri Chymici Lullii.

Lullius in Chymicis valdè diffuſus.

Modus ſcribendi occultè per membranas perforatus.

Lullius in ſcriptis ſuis per excerpta intelligendus.

breuiter colligem⁹ & lectori ad mentē apponemus, nempe *Codicilli*, in quo c. 5. quatuor practicalia principia facit, duo naturalia & reliqua duo contra naturā: *Naturalia*, inquit, *ſūt ſulfur & argētum viuum, & ex his duob. amor metallicus gignitur, per quam fit generatio rei petita, cum propria eorum indiuidua ad inuicem naturali fœdere colligentur*: Cap. 6. 4. colores principales proponit, vt ſunt *nigredo, albedo, citrinatio & rubedo*: cap. 7. 4. ignes declarat, *Naturalē, innaturalē & cōtra naturam*; nec nō *artificialē*. dicitq; eſſe media *naturalia, innaturalia ac cōtra naturā*: In dictis ignibus & mediis tota ars comprehenditur: Nam ignis naturalis formā, innaturalis materiā, cōtra naturam, ignem in vaſe denotat; quæ omnia cōcurrere neceſſum eſt; Quomodo n. forma agat abſq; materia, & hæc informetur abſq; forma? Quomodo hæc duo abſq; efficiente vel cauſa ſine qua nō, ad actum deducētur? Nullum hic ſuperfluum nec deficiens; cui⁹ exēplum eſt in generatione humana in qua ſemen maſculi & fœminæ concurrunt, illud formalē vim in ſe habens, hoc materialē; quæ nihil efficiēt, niſi & 3. accedat, quaſi mouēns & impellēs ea ad actionē, nempe calor vteri tēperatus & ſubhumid⁹. Tria itaq; hæc cōcurrere opus eſt ad omnē actionem naturalem: In colorib. 4 apparentib. nulla eſt ambiguitas, qui mōſtrāt, veluti Mercuriales ſtatus, viā ad perfectionē. Omne n. q; alteratur intrinſecè, extrinſecè characterē eius oſtendit viſibilē, vel alio ſenſu perceptibilem: De colorib. oculi etiā per vas trāſparentib. iudicant: Alii ſenſus in hac operatiōe nō poſſunt de ſuis obiectis iudicare, ideo omittuntur: Capite 9. *Propter quod*, inquit, *depurata magis aliis reperiuntur duo, ſcilicet aurum & argentum, ſine quibus ars iſta non poterit integrari, cum in illis ſit puriſſima ſulfuris ſubſtantia ingenio naturæ perfectè depurata, ad cuius deputationem debilior eſt ars, quam natura, nec eam conſequi valet, licet multum in ea laboret: In arte igitur dicitur, Pater eius Sol,*

Excepta Codicilli quæ: Principia 4

Colores 4.

Ignes 4.

Media 3.

Quid per 4. ignes Lullij intelligatur

Colores 4. quaſi mercuriales ſtatus viæ.

Color oculorum ſeu viſum ſubiectum.

Sine auro & argento ars abſolui nequit.

Mater

Mater eius eſt Luna, quia ex illis duobus corporibus cum ſuo ſulfure vel arſenico præparatis noſtra elici medicina poterit, & ſine illis haberi nequit. Ibidem: *Et vt Ieſus Chriſtus de ſtirpe Dauidica pro liberatione & diſſolutione generis humani, peccato captiuati, ex tranſgreſſione Adæ, naturam aſſumpſit humanam: ſic etiam in arte noſtra quod per vnum nequiter maculatur, per aliud ſuum contrarium à turpitudine illa abſoluitur, lauatur & reſoluitur.* Omnes philoſophi vnanimi voce clamant, quod *Sol, Luna & Mercurius* coniungi, hoc eſt, ſemina in ſuam terram committi, & terra fimo lætificari, debeant; An verò ſint illa vulgaria, nec ne, ex iiſdem perſpicitur, qui id negant: Sunt autem illa nihilominus poſt præparationem pura & homogenea, vt impuris & cum heterogeneis mixtis corporibus perfectionem, quam ante non habent, præſtare poſſint, quemadmodum *Deus & homo* abſque peccati maculis natus & in tota vita exiſtens ſua morte peccatoribus hominibus vitam attulit & puritatem à peccatis. Cap. 10. *Conſideret ergo artifex naturales vires & fortitudines lapidum philoſophorum, quæ vires ſunt ignis naturalis & contra naturam: quæ & quales ſunt in toto curſu naturæ, & quis cuiuslibet fuerit amicus vel inimicus; vt demonſtratiua & infallibili arte per certificationem naturæ eorum, materiam eius prudenter noſcat diſponere:* Cap. 11. *Et quanto plus argẽtum viuum aqueũ in metallis ſubtilius fuerit purius & denſius, tanto plus illud erit nitidius, fulgentius & ſplẽdidius: quemadmodum natura cuilibet in auro, quod generauit, demonſtrare non ceſſat.* Cap. 32. *Et ideo recordamur nos dixiſſe in noſtro Teſtamento, quod nullum argentum viuum promptius conuertitur in ſubſtantiam ſulfuris, quam illud, in quo ſulfuris qualitates per diſſolutionem ſunt ſufficienter introductæ: nec vllum ſulfur promptius congelat argentum viuum, quàm illud, in cuius naturæ ſubſtantia ipſum argentum viuum exiſtit, per artis ingenium iam conuerſum. Quia tunc natura naturam complectitur propriam, & amicabilius magis gaudet in ea, quàm extraneâ.* Vtactus

Ex Sole & Luna Medicina noſtra conficitur.

Impurum per purum purificandum.

Solem, Lunam & Mercurium non eſſe vulgares.

Vires lapidis ſunt 3. ignes.

Argentum viuum quo purius, eo ſplendidius.

Sulfur & argentum viuum connaturalia.

ctus ſecundus fiat, oportet vt primus ſeu potentia proxima præcedat; Ita videmus in ſanguificationis officina, epate, quod antequam chylus ad ipſum perueniat, in venis meſeraicis iam ſanguinis rudimentum acceperit: Eodem modo, vt forma fiat ſeu ſulfur per coctionem artis, oportet vt potentiam naturalem & habilitatem aliquam acceperit à natura, quemadmodum apparet in ſeminibus vegetabilium & animalium, in ouis, in ramis ſeu ſurculis arborum alteri trunco inſerẽdis, & ferè tota natura: Omnis autem cura & labor in eo exiſtit, ex rerum vniuerſitate & ex terræ profunditate illud ſeligere & depromere, quo natura gaudet ad producendum perfectionem metallorum genera: *Herbam Tritolium* dictam tradunt ſemina ſua habere circa radicem in terra; quod ita à prouida natura factum & ordinatum, vt ſi à meſſoribus ante ſeminis effuſionem demetatur, ceu ſolet, habeat, vnde repullulet: Sic ſanè metalla ſua ſemina habent circa radices, quæ inde petenda veniunt, hoc eſt, in profundo terræ gremio, vbi fumi & vapores continentur, qui perpetuò à calore ſubterraneo excitantur: *De miſtione* verò ſulfuris & argenti viui in ſequentibus ſic inquit: Cap. eodem: *Virtus argenti viui tranſmutantis in toto obtineat partes ſulfuris tranſmutati, ita vt in ipſo antè ſui tranſmutationem commiſceatur per minima in proprium ſulfur, non vrens, album vel rubeũ, & illud argentum viuum propriam habebit materiã.* Et cap. 33. *Quia elementa ſulfurea mixta cum aqueis argenti viui per minima iam conuerſa alterantur pariter & ad inuicem corrumpuntur: talis corruptio argenti viui noſtri, ſolennis eſt generatio, quæ haberi nequit, niſi poſt putrefactionẽ, quæ eſt mater omniũ:* Et mox: *Sciãt ergo omnes artifices huius artis, ſpecies perfectas trãſmutari nõ poſſe nec artifex tranſmutationem facere poteſt, niſi primo corpora reducere ſciat in primam eorum materiam: Qualia ſi conuertere ſciuerit artifex, tunc indiuidua eorum de facili tranſmutare ſciet ope-*

Actus primus præcedit ſecundum.

Cura eſt in ſelectione ſeminum, quibus natura gaudet.

Trifolii ſemina propè radices.

Metallorum ſemina in profundo.

De miſtione ſulfuris & argenti.

Corruptio argenti viui quæ eius generatio.

Corpora ſunt reducenda in primam materiam.

Hhh *ratione*

Digitized by Google

ratione philoſophica in aliã formam, quã prius nõ habuerant. De hac cõuerſione philoſophi ſæpe meminerunt, & eſt apprimè neceſſaria: Eſt n. veluti priuatio apud *Ariſtotelicos*: Vt n. forma in materiam nouam introduci nequit, niſi prior priuetur ſeu deſtruatur, ſic in magiſterio hoc phyſico, niſi prior forma tollatur per reductionem in primam materiam, nulla cõtinget noua generatio rei: *Quæritur* aũt, quæ ſit prima materia? Philoſophi reſpõdẽt, argentũ viuũ: Vt n. glacies reſoluta in aquam, in ſuam primam materiam reſoluitur, ſic omne mercuriale ſeu metallicum in mercurium, ex quo generatum eſt, reducitur, tanquam primum ens & materiam: Hinc eodẽ c. dicit: *Eductio tamen illius multiplicationis vel augmenti in corporib. metallicis, ſicut in animalium fit corporibus & plantarũ, per ſe euenire nõ poteſt, donec prius corpora ſolida & per totum homogenea in tenuiſſimã materiam terminatã ab agente vniuerſali clarè prius proceſſu artis formaliter tranſmutentur, quia tunc reſultabit corpus ſimplex generabile & corruptibile per viã naturæ. Corpus ſimplex dicimus ad differentiam corporis ſolidi, in cuius forma i; ſum erat priuſquam corrũperetur; quod tamen nullo modo ita põt corrũpi, quin ſub aliqua materiali remaneat forma. Et ideo ſolutâ primâ formâ corporis & per elementationem in mercurium conuerſâ formâ eius corrupta, mox introducitur alia noua forma in ſulfurs, quæ quidem forma corrupta in mercurio eſt in colore ſubnigra, in odore fœtida & intracta ſubtilis & diſcontinuata.* C. 39. *Hæc aũ eſt aqua vita, lac virginis ſanguis reincrudatus, mẽſtruũ dealbatum, nutrimentum infantis, cibus cordis, aqua nariũ venenum viuentiũ cibus mortuorum & argentum viuũ philoſophorum à ſua fæculentia terrea per ſublimationem depuratum:* quibus verbis *Lullius* optime deſcribit Ignem innaturalem dictum: Et mox. *Vnde Paganus philoſophus inquit: Qui argentum viuum à corporibus extractum taliter commiſcere nouerit & corporibus amicari, ſciet vnum ex ſecretis maximum & viam principalem perfectionis: Nullus autem*

Cõuerſio in primam materiam eſt veluti priuatio principium

Prima materia quæ ſit.

Corpora ſolida ſoluenda in argentum viuum.

Corpus ſimplex quid.

Materia non ſine forma.

Forma corrupta qualis.

Nomina argenti viui philoſophici.

Digitized by Google

tem cõmiſcere ipſum corporib. poterit ſine cognitiõe huius magiſterij Propterea philoſophi dicũt: Nemo vtetur ipſo ſine magiſterio &c. *Ex quo patet*, inquit, *quod argentum viuum noſtrum nõ eſt argentum viuum vulgi, nec præparatum ſublimatione vulgari, ſed potius ex unâ vinoſâ ſubſtantiâ procreatũ & vili, ac vna ſola via naturali, ſcilicet magiſterio noſtro: Verumtamen non putes ex illo ſolo opus elicere per aliquod magiſterium, quia per ſe nũquam ad vltimum perfectionis partẽ deueniet: Vnde idem Paganus & nos ſimiliter pro certo teſtamur noſtris experientiis manifeſtis quod cum commixto & cum corpore vel eius terra ſulfurea perficitur & ſine illo magiſterium protelatur vſq; ad deſperationẽ.* Et paulo poſt. *Ingeniũ vero huius breuitatis ſuppleta eſt æqualitas & virtus terræ ſulfureæ, cuius primus & principalis inuentor eſt Hermes Triſmegiſtus pater Alchymiſtarum &c: cum apertè dixerit: Nutrix eius eſt. Terra, cum cõſtet in illa eſſe realiter virtutẽ lapidis integrã, ſed nõ integrabitur, niſi argẽtum viuum fuerit reductum in eãdẽ Et ideo ſubiungit quod cum à terra aſcẽdit in cœlum & iterum deſcẽderit in terram, tunc vim recipiet ſuperiorum & inferiorum &c. Alij appellauerunt hãc terrã Leonem viridẽ fortẽ in prælio, Alij draconẽ deuorãtẽ, cõgelãtẽ vel mortificãtẽ caudã ſuã, i. ſuum argẽtum viuũ alij appellauerunt illã locum deſertum quia depopulata eſt à ſuis ſpiritib. alij venenum, quia interficiens eſt; alij arborẽ, quia fructum eſt gerẽs: Alij Hyle occultum, quia totius naturæ eſt fundamẽtum & ſubiectum omnium elementorum.* Hactenus *Lullij* verba: quæ ideo adduximus, quia totius artis ſubiecta arcaniſſima comprehendunt: In aqua enim & terra, philoſophice intelligendo tota ars fundata eſt, in illa vt ſoluat terram, in hac, vt coagulet aquam: Quæ elementa, vt principalia niſi quis cognouerit, ab artis initio adhuc remotus eſt: Ex dictis autem notis indagari & ſciri poſſunt, qualia ſint & quomodo præparanda: Sed ex profictis *Lullij extractis* de reliquis facile erit iudicare, ne opus ſit plura congerere: Magnæ eſt ſubtilitatis ita

Argentum viuum philoſophorum, non vulgi.

Ex vili materia.

Ex ſolo argento viuo opus non elicitur.

Argentum viuum perficitur per ſulfure.

Hermes inuentor terra ſulfurea.

In terra eſt tota virtus lapidis.

Nomina ſulfuris.

In aqua & terra ars fundata eſt.

Subtilitas in ſcribendo qua. ſcribere,vt cõſciiſaltem intelligant,at maioris ingenii ex ſe ipſo inueſtigare ratiocinando quid ex ſcripto intelligi debeat: *Scytale Laconica* nota eſt,ſcriptionis genus occultatum, *Scytale Laconica.* quo *Lacones* vtebantur tempore belli, ſi ad amicos literæ mittendæ eſſent: Eiuſmodi eſt *Lullij Codicillus*,ne quid de aliis libris dicam: Amici enim artis & ſcientes capiunt inſcripta,inimici & ignorantes nequaquam.|

EPIGRAMMA IN MEMORIAM Raymundi Lullii.

Epigramma in memoriam Lullii contra calumniatores.

ERgo cadis,Lulli,pro Chriſti nomine,Mauris
Dum cupis ad cælos inſinuare viam:
Vita perpetuâ quos vltrò luce beare
Cura erat,hi tenebris te poſuêre necis:
Viuis at æternum,Mahometi impura ſequentes
Dogmata Letheus dum ſtygis ignis habet.
Ingenij vis mira tui ſupereſſe libellis
Cernitur,& monſtrat mens tibi qualis erat:
Nempe ſolo callens demerſa metalla profundo,
Hei mihi ſubtiles quàm ſtruis inde modos.
Vna aperit portas artis,manus altera claudit,
Excluſos omnes non tamen eſſe cupis.
AD MENSAM PARIVM *doctos adiungis & illis*
Offers Ambroſiam nectareoſq; cibos.
Felix Chriſticolas tu ſemper es inter habendus,
Martyrium Chriſto qui duce paſſus obis.
Inuidiæ ceſſent nunc ſpicula,ceſſet & ira
Hoſtibus,in cælis eſt tibi certa quies.

CON-

CONGENTILES RAYMVNDI LVLLII, HISPANI.

AVthor *Roſarij abbreuiati*, incipientis deſiderium deſiderabile &c. qui patria Toletanus fuit & verus philoſophus; Hic vere collegit Roſas ex philoſophorum hortis diſperſas & in coronam decentem applicauit, quę imponenda eſt illi, qui Quintam inde Eſſentiam elicere, ſuperfluis abiectis, nouerit: Quod ſi nomen poſuiſſet proprium, inter præcipuos recenſendus foret. *Author Roſarii abbreuiati Toletanus.*

Huic, ne ſolus compareat, adiungemus ab Auicenna enumeratos Chriſtianos, quos, ſi non omnes, tamen pleroſque fuiſſe Hiſpanos conijcimus; inde quod Auicennæ conuixerint & cum eo loqui Arabice aut Hiſpanicè potuerint, quales ſunt: *Chriſtiani quidam Chymici ab Auicenna commemorati, plerique Hiſpani.*

Prior Alexandriæ.

Garſia Cardinalis.

Hugo Apoſtolicus vel vniuerſalis Archiepiſcopus.

Petrus monachus.

Durandus monachus.

Virgil. Almortid.

Dominicus;

AEgidius magiſter hoſpitalis Hieroſolymitani; qui traxit librum de 125 lapidibus.

Antroicus Epiſcopus.

Dominus Epiſcopus de ponderibus; de quo Auicenna, Et iſte Epiſcopus, inquit, docuit me magnum magiſterium in Africa; & dixit, quod acciperem aurum viuum & ſublimarem duabus vicibus, vt facias viuum; infunde illud in ſal, & mitte id in ſtercore humano & maneat ibi per duos dies & olla ſit ferrea: Et in hoc magiſterio eſt ſenſus magnus.

Dominicus Apoſtolicus

DOMINICVS *apoſtolicus*, qui docuit Auicennam, vt ipſe ait, duas res, vnam ad indurandum, & aliam ad incerandum &c.

Epiſtola Demoſchielis Iud. *Chronica Metanoſtrica.*	Horum meminit Lullius, vt Chymicorum.

Hiſpani qui à Gothica proprietate adhuc habent.

Plures ex Lullio aſſiſtentibus *Hiſpanis* colligere non licuit, qui aut ſibi, inſtar Aſpendij, canunt, ſeque, vt teſtudines, domi continent, aut certe artem à Mauris cultam & ſcriptis illuſtratam indagare detrectant: Neſcio enim quid Gothicæ proprietatis illa gens (dummodo ſuos proauos agnoſcere dignetur) adhuc teneat; vnde magis ad gladium, quam ſtylum, magis ad *Martem*, quam *artem* accommodatur: *Alphonſo rege* doctiſſimo literatorum magnus accreuit numerus, qui cum audiuiſſet quendam dixiſſe, non decere nobilem virum vt literis incumbat, *hanc vocem bouis eſſe aiebat*: Ab eodem *Alphonſinæ tabulæ Aſtronomicæ*, hoc eſt, motus planetarum cœleſtium calculatione indagati, cum perpetua eius nominis memoria, profectæ ſunt, hodierno quoque tempore in vſu exiſtentes.

Hiſpani magis bellis, quam literis dediti. Alphonſi regis dictum præclarum. Alphonſinæ tabulæ.

Libri peregrini in Hiſpaniam nō admittuntur.

In China non licet Chriſtianis degere in terris.

Verum non dubitamus plures authores Chymicos in Hiſpania latere apud priuatos Chymiæ amantes, vel aliàs publicatos qui tamen ad nos non deferantur, cum econtra illi nec noſtris fruantur: *Libros* alienigenarum ipſi deteſtantur veriti, ne quid hæreſeos cum ijs adferatur: At illi, qui mala vtuntur cauſa & falſitate pro veritate, potius vereri deberent, non qui quadratę inſiſtunt veritati, omnemque falſitatem inde diſcernunt: *In China* non licitum hactenus fuit *Chriſtiano* in terram ex naue deſcendere, vt ibi permaneat, quia timent, ex Dæmonis inſtinctu,

ctu, ne religio eorum mutetur: Cauſa eſt, quia ipſorum religio falſa & fragilis à *Chriſtianis* facile refutetur & altercetur: An hic mos quoque apud quoſdam *Chriſtianorum* eſt, vt diffidentes ſuæ religioni ſæuiant in libros? Sanè hoc ſuſpicione non caret, quicquid ab illis prætenditur: At libri Chymici nihil hæreſeos ſeminant, niſi forte in philoſophia, quod clericos non tangit: Quod *Fides Chriſtiana* rariſſimè gladio propagata ſit, aut propagari debeat, ſuperius innuimus, quia Deus non ſemper ita diſponit, vt homo: Tamen *Hiſpani* in *Orientem* & *Occidentem Chriſtianæ* fidei ſeminaria, armis ſparſerunt, præſertim in *Occidentali India*, vbi quantum boni præſtiterint & inuenerint, hiſtoriæ dictitant: Et optandum fuiſſet, tam bonos *Chriſtianos*, quales haberi volunt, magis miſericordiam, humanitatem & fidem politicam apud barbaros illos populos ſeruaſſe & exercuiſſe, quam factum reperimus: Nec vero ſolum ore & genu flectendo ad audiendam Miſſam, cruceſque ad pectus multiplicandas, boni Chriſtiani agnoſcimur, ſed factis, rebus, humilitate & miſericordia.

Libri Chymici abſque hæreſi.

Hiſpani armis fidem Chriſtianã propagare inſtituerũt.

Chriſtiani boni ex factis, & virtutibus.

Videntur ſane Syncopen committere de facto, qui dicunt *Religionem* & intelligunt *Regionem*, cum breuius hoc ſit dictu, quam illud, & vtilius fructu: Os & lingua vnam ſyllabam interponit, L I, & tetraſyllabum facit, manus contenta eſt triſyllabo: De capite hic non loquor, at de manibus & pedibus, hoc eſt, qui commiſſam ſibi poteſtatem in licentiam indeterminatam extendunt: *Annon inhumanum* & Chriſtiano nomine indignum, quod rex aut princeps quidam barbarorum captus ab Hiſpanis, cum ſubditi ipſum certo lytro liberare promitterent, tantum auri cõgerere coactus ſit, quantum in vno aceruo altitudinis ipſius regis ſtipari poſſet; Vnde cum

Syncope in vocabulo Religio vnde ſit Regio.

Præfecti & centuriones Hiſpani tãtam ſæuitiã exercuerũt, Factum inhumanum Hiſpanorũ.

cum ſubditi omnia quæ haberent, ex auro, congeſſiſſent, ſperantes ſe liberum ſuum Regem recepturos,& à *Christianorum* tyrannide liberatos iri,iamque montem auri cumulaſſent; nihilominus dictus rex ab Hiſpanis ſtrangulatus eſt,ſcelere Chriſtianis pudendo & perfidia inaudita: *Similis hiſtoria* legitur in Chronicis, at quæ alium euentum habuit *Comi in Italia* prope *Comenſem* lacum ſiti,quidam ex ciuibus homicidiũ commiſerat, vnde cuſtodiæ traditus fuit à pręfecto vrbis,qui fuit *Hiſpanus*: Vxor captiui acceſſit pręfectum & deprecata eſt culpam,cui ille reſpondit,eſſe in eius voluntate,nẽpe vxoris,vt maritus emitteretur, innuens illius concubitum;quod cum ipſa marito annunciauit,ille facile in hoc miſer aſſenſit: Quo commiſſo, inquit,adhuc opus eſſe pecunijs,nempe mille coronatis;quod licet difficilimum ipſi foret,tamen amicorum ope pecuniam corraſit,ipſique præfecto attulit, ſperans iam maritum ſuum ſe habituram à pœna immunem: Verum ille tyrannus decollatum virum ipſi tradidit,dicẽs,ſe non dixiſſe,quod viuum eſſet traditurus: Hinc mulier anxia & queribunda iuit *Mediolanum* ad ſummum *Vrbis præfectum*, eique,comitata ab amicis,rem omnem narrauit,qui mox iuſſit *Comenſem* illum præfectum ad ſe venire, quem interrogat de facto eiuſmodi,quod cum negare non poſſet,tum vt ęquus iudex ille ſententiam dixit, primo vt pecuniam receptam à muliere,nempe mille coronatos, illi reſtitueret, quia iniuſte exegiſſet ab illa;quod cum feciſſet; iuſſit vt illi dotem daret, quam dehoneſtaſſet; vnde cum bis mille coronatos pro dote marito ſuo attuliſſet, tantum è veſtigio illi reddere coactus eſt. *Tertio*,quia pudicitiam eius violaſſet iniuſte, eamque fefelliſſet, quod deberet eam in vxorem ducere; quod quoque accerſito ſacerdote,qui copularet ſolitis ceremonijs, factum eſt, cum vero cubitum ire contenderet

Crudelitas homine indigniſſima Hiſpanorũ.

Hiſtoria de iniuſto & iuſto iudice Hiſpano in Italia.

Factum immane & perfidum Hiſpani.

Æquus Iudex Hiſpanus contra iniquum.

Digitized by Google

cum noua ſua vxore, coactus ſedere in genibus ſic decollatus eſt: Quod ſummi iuris exemplum iuſtitiæ conforme eſt, & vt prius in homine *Hiſpano*, nempe Capitaneo inferiori, deteſtandum, inhumanum, crudele & iniuſtum æſtimatur, ſic hoc in eiuſdem gentis præfecto at nobilioris genij & naturæ, laudabile & æquitatis encomio digniſſimum cenſetur.

[illegible]

Nec vero hoc narratum eſt in *Hiſpanorum* contumeliam à qua omnino abſtinendum putamus, ſed potius in laudem: Plus enim ex hoc iudicio *Mediolanenſis* ille præfectus habuit honoris, quam alter decollatus vituperij ſenſit: Quod in *America* actum, id auaro & inhumano tribuno militum aſſcribendum eſt, qui, ſi ea res ad Regem, vt eſt, delata fuiſſet, abſque dubio paruam gratiam apud eum iniiſſet: Fides enim politica non violanda eſt ſemel data, præſertim accepta tam magna & incredibili auri ſumma pro lytro à captiuo, etiamſi ille ad fidem *Chriſti* violentia quadam cogi non potuerit. Hæc enim impia facta atque auaritia plus deſtruxerunt in ædificanda ibi primitus eccleſia, quam gladius extruxit: *Italicum eſt dicterium*, *Belle parolle è cattiui fatti Ingannanno è ſaui e matti*. Bona verba & mala facta decipiunt prudentes & fatuos: *Prudentes* eſſe debemus, *Dictatore Chriſto*, vt ſerpentes, at quoque ſimplices, vt columbæ, non feri, vt vrſus & pardi; ex quibus hic ſuauitate ſui odoris, quem pelle ſpargit, allicit ad ſe minutas feras, quas in prædam rapit & abſumit. Ita tyranni verbis blandis ad ſe inuitant, quos trucidare cogitant: Ibi odor non conuenit cum rapina, nec hic verba cum factis. Fuit autem antiquitus *Hiſpania*, quæ & *Iberia* dicitur, ob mineras auri, argenti, chalybem & argentum viuum celeberrima, ideoque *Plutonis* regno aſſcripta, quod

Fides politica non violanda.

Auaritia & crudelitas deſtruunt.

Dicterium Italicum.

Prudentes & ſimplices.

Pardus allicit ad ſe feras ſuauitate odoris.

Hiſpania olim auri & argenti mineris ditiſſima.

Hercules boues ex Hiſpania abegit. *Horti Heſperidum vbi.*

ille ſubterraneorum donorum Deus & diuitiarum arbiter ac largitor haberetur: Hinc *Hercules* boues puniceos *Geryonis* inde abduxit per *Pyraneos* de quibus egimus in *Hieroglyph.* libr. 5. inter labores Herculis: *Heſperidum* quoque horti verſus *Occidentem* & *Hiſpaniæ* oras fuiſſe finguntur, qui arbores aurea poma portantes, à Dracone peruigili cuſtoditas, habuerunt: *Phœnices* primum docuerunt *Hiſpanos* aurum agnoſcere, mineras ſcrutari: Nam vt *Ludouicus Viues* in libros *Auguſtin.* de ciuitate Dei annotat, antiquiſſimi *Hiſpani* fuere valde ſimplices, viuebant domi in pace, abſque bello quieti, & ignorarunt ſplendentem illam terram, & ſi vidiſſent quidam, vſum tamen non intellexerunt: At *Phœnices* ſingulis annis nauibus eo accedentes, quicquid auri in montanis locis & ex fluuijs collectum congerere potuerunt, permittentibus inquilinis acceperunt domumque comportarunt: Inde alij *Phœnicum* excitati cum tota familia in *Hiſpaniam* ſe contulerunt, ibique mineras quærere, fodinis factis; ceperunt, cumque alij poſt alios ſequerentur, ibique conſiderent ad ingentem numerum, ſeſeque cum *Hiſpanis* affinitate coniungerent, Hinc *Phœnicum* vitia, vtpote auaritia, luxuria, gula, libido & alia ejuſmodi *Hiſpanis* tandem ex commercio communicata ſunt; quæ deinde eo vſque, tempore creuerunt, vt ad acmen iampridem perueniſſe videantur: Ita *Viues ipſe Hiſpanus* ſcriptum reliquit: Sic quoque contigiſſe *Americanis*, *Hiſpanorum* aduentu, veriſimile eſt.

Phœnices documnt Hiſpanos auri vſum.

Phœnices ex Hiſpania aurum congeſſerunt.

Phœnices multi in Hiſpaniam migrarunt.

Phœnicum vitia Hiſpanis communicata.

Americani ſimplices ab Hiſpanis edocti.

Illi enim primo ſimplices & ſuo quique contenti, nunc mores illorum, quos *Viricochias* appellarunt, abſque dubio aſſumpſerunt: In quadam parte eius Occidentalis mun-

mundi, (vbi populus *Gallis* fauit, *Hiſpanis*, eorumque genti inimiciſſimus, adeo vt alter alterum interceptum, trucidet & carnes eius toſtas deuoret magnæ cum lætitiæ geſtu) quidam ex inquilinis ad noſtratium quendam, ad hunc modum loquutus eſt, vt in illis hiſtorijs ſcribitur. *Oportet Dominum tuum, à quo miſſus diceris, eſſe valde diuitem, quem ait habere tot cultros, tot campanulas, totque alias res: At cur non manetis in veſtra terra, vt nos facimus? Pater meus hic habitauit & habuit hanc terræ partem quæ illum aluit, hæc eadem me alit & poſt filium meum, & non opus eſt nobis, neque ſumus adeo dementes, vt per tot vitæ pericula ad vos eamus, ibique aurum colligamus. Nam ad quid mihi aurum, cum habeam hic ſatis, vnde viuam; Oportet certe vos eſſe valde ſtultos, qui quæritis tantis itineribus, hoc, quo non egetis, tantis laboribus, quibus ſæpiſſime ſuccumbitis: O vos miſeros puto & neſcios, quid ſit quiete viuere, cum voſmet curis maceretis, quibus carere poſſetis, appetitu moleſtetis, quo ſatiari nequitis.* Quibus verbis hic barbarus declarauit ſe naturæ donis, iiſque exiguis, contentum, & ſpernere auri magna pondera, non minus, quam *Crates ille Thebanus*, qui non paruum auri & argenti pondus in mare abiecit, vt melius philoſopharetur, aut *Democritus*, qui agros ſuos reliquit & paſcua publica fieri paſſus eſt. Item *Lyſander* rex Lacedæmoniorum, qui veſtimenta magni precij, filiabus ſuis à Dionyſio miſſa, recuſauit, & *M. Curius*, ac *Fabricius Romani*, quorum vterque *Samnitum* oblatum aurum repudiauit. An falſo quid dixerit, iudicent alij: Si ſaltem de ventre proſpiciendum eſſet, vere dixiſſet, ſed cum cuique ſuus honor ſeruandus, liberi educandi & dotandi; veſtimenta & ædificia neceſſario habenda ſint, longe alia apud nos eſt ratio, quam apud illos, ferarum modo, in ſpeluncis, aut caſis, luto & ramis arborum congeſtis, degentes.

Colloquiũ barbari cũ noſtrate.

Verba hominis barbari nõ imprudentia.

Barbari ſpernunt diuitias ſuperfluas naturæ donis contenti.

Crates abiecit aurum in mare.

Democritus agros ſuos fecit communes.

Lyſander queſtreus[?].

M. Curius & Fabricius aurum ſpreuerunt.

Hiſpania primas auri fodinas habuit in Europa. Britanni ſtanni mineras iam pridem habuit. Germania magnam argenti copiam dedit. Pyranei Hiſpaniæ metalliferi. Alpes verſus Germaniam habēt fodinas metallicas.

Hiſpania equidem primas fodinas auri, argenti, [illegible] que metallorum habuit; Britanni [illegible] que, nunc *Anglia*, in *Cornubia* ſtanni mineras tempore *Dionyſii Halicarnaſſei* hiſtorici & *Diodori Siculi*, (qui vixit 6[illegible] annis ante natum Chriſtum) vberrimas huc[illegible]que habuit: *Germania* deinde, quæ centum ab hinc annis incredibilem argenti copiam ex diuerſis locis, vtpote *valle Ioachimica*, *Monte S. Annæ, S. Mariæ, Sneberga Friberga* atque [illegible] metallis, toti *Europæ* miniſtrauit, vt interim de [illegible] *Transſyluania*, *Suedia*, cæteriſque regnis nihil dicam. *Pyrenæos Hiſpaniæ* montes metalliferos fuiſſe ab [illegible] patuit, vt *Alpes* verſus *Germaniam*, [illegible] *Sudetas* circumcirca *Bohemiam*, montes [illegible], [illegible] *Zellerfelde*, *Wildenman*, *montem S.* [illegible] *in Italia*:

Hiſpaniæ prouentus.

Nunc Hiſpaniæ prouentus adjiciemus.

Hiſpania, vt Viginarius tradit, duos tantum auri milliones quotannis pendit ſuo Regi, præter ingentem auri ſummam, quæ illi adfertur ex India & America.

Hiſpaniæ 9. regnorum prouentus.

Abrahamus Ortelius ſcribit, ex nouem *Hiſpaniæ* [illegible] colligi quinque milliones ducatorum.

Hiſpania quot Archiepiſcopatus & Epiſcopatus habet & qui eorum prouentus.

Habet *Hiſpania Archiepiſcopatus* 8. & *Epiſcopatus* 48 quorum prouentus annui accedunt ad centum & quadraginta millia ducatorum, qui efficiunt circiter [illegible] viginti ſeptem millia librarum *Gallicarum*. [illegible] gua, inquit Boiardus, ſi conferatur cum *Gallicis* prouentibus.

Prouentus Belgici.

Belgicum, teſte Viginario ſoluit ſexdecies centena millia coronatorum. *Bodinus* tradit *Caroli* [illegible] tempore *Belgas* tantum ſoluiſſe [illegible] centena millia librarum

Iohan.

Iohannem Luſitanum Portugalliæ regnum pendere ſingulis annis duos ducatorum milliones.

Arragoniam ducenta millia.

Nauarram centum millia.

Saragonam centum millia.

Finito hoc diſcurſu Aduerſarius contra RAYMVNDVM LVLLIVM ſic exorſus eſt.

25. *Argumentum negatiuum, contra Chemiam & Raymundum Lullium à Pyrgopolynice directum.*

Si hæc ſcientia eſſet vera & non præſuppoſita, iam pridem per mille annos, quibus ad prudentum & doctorum aures peruenit, eſſet inquiſita & inuenta. *Argum. 25. negat.*

At tanto tempore & amplius inuenta non eſt.

Non eſt igitur vera, ſed ſaltem præſuppoſita.

Reſponſio ad 25. Argumentum negatiuum inſtituta à Raym. Lullio.

PRopoſitio, *ſi de omnibus* prudentibus & doctis intelligenda ſit, quaſi illis tanto tempore non innotuiſſet, falſa eſt. Nam artes & ſcientiæ, quæ publice docentur & ob *R[e]ſp[o]nſio ad 25. Arg. negat.*

quippe quam non ſunt auſi tradere.

Ergo hæc ſcientia non eſt vera.

Reſponſio Ray. Lullii ad Argumentum negatiuum Aduerſarii.

R*Eſpondeo ad propoſitionem, quod ſi vtile fuiſſet*, vt omnes abſque diſcrimine eam ſcirent, tum authores eam tradidiſſent, vti alias doctrinas. ſed cum vtile non fuerit, non auſi ſunt. ſi quæras, cur vtile non fuerit, videris nihil intelligere, nec mundi vitia, nec hominum mores; aut certè primum huis rei omnino ignorare: Alij plures, quam decem rationes produxerunt ex philoſophorum libris, quibus cõuincitur, non eſſe vtile, vt hæc ſcientia tradatur, veluti reliquæ artes, vt legentes *a, b, c*, mox intelligant, quas quilibet indagare & conſiderare poterit: Plurimi voluerunt rem nudis exponere verbis, ſed diuinitus prohibiti ſunt, vt ipſi teſtantur. Item conſtat multas gentes omnia ferè ſua dogmata allegoriis, tropis, & figuris obſcuraſſe etiam qualiacunque, vt fuerunt Ægyptii, Phœnices & Syri, ne rei precioſæ theſaurus abſque arca, nec corpus nudum abſque veſte videretur: Annon ſacræ ſcripturæ mera oracula & figurata in pleriſque? Cauſa eſt, ſi triticum eſſet abſq; paleis, & nucleus abſque duro putamine, foret leuiſſimis auiculis prȩda.

Reſponſio ad 26. argumentum negatiuum.

Multæ gentes obſcurarunt ſua dogmata.

Ad minorem dico: Quod falſa & vera ſint Chymicorum ſcripta diuerſo reſpectu: Falſa, ſi ad literam intelligantur; vera, ſi ad rerum habilitatem & autorum conſenſum: Nec enim auſi ſunt veritatem tradere, propter cauſas antè relatas: quia litera plures noxas, quam commoda dediſſet hominibus, ſi nuda fuiſſet & vera; nunc, cum veſtita

ſit

ſit & falſa, nihilominus multis nimis credulis dura eſt & nociua. At non authorum culpa, qui ſæpe clamant, non eſſe ad verba, ſed mentem, non ad ſonum, ſed harmoniam authorum reſpiciendum: Ipſi itaque culpandi, qui ad vetita experienda ſuo damno ruant.

Argumentum 27. negatiuum.

27. *Argumentum Negatiuum contra Chemiam & Raymundum Lullium.*

Si aurum ignibus non corruptibile, cuius mixtio ex fortioribus mundi eſt, poſſet arte confici, longè facilius animal quoddam, exempli gratia, aſinus arte conficeretur, cuius mixtio & conſtructio non eſt adeò fortis.

Sed ultimum non eſt verum.

Ergo nec primum.

M*Inorem probo*: Aſinum enim fingere ignoratis, & cetera ſimilia, quorum mixtiones ſunt debiles & manifeſtæ quaſi ſenſibus: Quare & multò magis metallorum mixtionem, quæ eſt fortiſſima, fingere ignoratis, quæ eſt etiam noſtris ſenſibus & experientiis occultata penitus: cuius ſignum eſt difficultas reſolutionis elementorum ex ipſis.

Reſponſio ad 27. Arg. Neg. à Ray. Lullio inſtituta.

Reſponſio ad 27. argumentum negatiuum.

R*Eſpondeo*, nullam eſſe connexionem propoſitionis, quia animal, vt aſinus, non conſtat ſolum ex 4. elementorum mixtione, ſed præter illam mixtionem ſeminibus affinxit quædam virtus aſtralis, quæ vocatur anima, atque

hęc

hæc nulli materiæ adeſt, niſi illis: Hanc animam cur non ſit in arbitrio hominum dare materiæ alteri ex elementis cõmixtæ, hinc homo non poteſt effingere aſinum in momento: Auri vero formam ſeparatam habere poteſt, quam ſi materię coniungat, fiet inde compoſitum, quod eſt aurum: ſi verò ſemina habeat animalium in ſuis vaſis, vt exempli gratia, aſini & aſinæ, eaque per coitum vtriuſque coniungat, tum formabit aſinum ex naturæ inſtituto & non artis: Licet mulus ex equa & aſino natus arti quoque aſſcribatur, cum hominis ingenio illa diuerſa ſemina coniungantur, vnde diuerſum animal ab vtroque oriatur.

Aſſumptio itaq; vera eſt, ſi de animæ immiſſione & in materiam aliquam artificiali intelligatur, qualis arti impoſſibilis eſt; Falſa autem, ſi de ſeminibus animalium coniungendis accipiatur: ſic paterfamilias producere poteſt omnis generis animalia, ex coniunctione nimirum duorum ſexuum: item ex ouis anſeres, anates & gallinas, ſi propriæ ſpeciei vel diuerſæ ſubiiciantur: Vnde gallinæ etiam aquatilium volucrum oua, non ſaltem ſua, ſæpè excludunt, ne quid de furnis Ægyptiis, naturæ æmulis, hic repetam. Diſtinguunt verò authores hoc modo, quod perfectionis & mixtionis rerum ex elementis ortarum ſit magna diuerſitas: Quæ animam rationalem habent, vt homo, ſunt omnium perfectiſſima propter formam animæ, & non propter mixtionem ſolam: Deinde ſunt animalia bruta, quæ ſenſitiuam habent animam; poſt hæc vegetabilia, quæ vegetabilem ſaltem poſſident: Denique ſimpliciter mixta, quæ non ob nobilitatem animæ, quam non habent, ſed modũ mixtionis, quam ſolam agnoſcunt, perfectionis vel imperfectionis ſuæ gradum accipiunt: Inter hæc ſunt mercurialia & metallica, & ex his aurum maximè ex mixtionis perfectione perfectum & durabile corpus: Vnde patet, quod

ab hoc ad aſinum nulla neceſſitas ratiocinationis ducatur quod aurum nullam animam habeat, ſed formam ſeparabilem & corpoream; aſinus verò animam habeat, eamque formam inſeparabilem & incorpoream ſeu aſtralem; quæ cum in abſtracto haberi nequeat, vt illa, ideo nec coniungi cum materia poteſt, vt illa: Aurum, eiuſque forma in igne perdurat, non aſinus, nec eius anima, ſed hæc à corpore fugit & corpus in cineres mox comburitur.

Rationes affirmatiuæ pro Chemiæ veritate Raymundi Lulli.

25. *Ratio affirmatiua pro Chemia Raymund. Lullii.*

Ratio 25. affirmatiua pro Chim.

*Si hæc fama, quæ de aurificio ab antiquiſſimis ſæ*culis huc vſque ſparſa eſt, foret de re imaginaria, fictitia & nullibi exiſtente, non tot grauiſſimi viri teſtimonia, libris editis ex omnibus ætatibus & gentibus concordantia, protuliſſent.

At hæc extare tanto numero, tanta authoritate & conſenſu (vt ex hoc volumine patet & aliàs) nemo negare poteſt, niſi qui nihil legerit aut viderit.

Ergo hæc fama non eſt de nihilo, ſed de arte reali & poſſibili.

Maio-

MAior patet: Nam res, quæ ab experientia aliquorum vt veræ probari poſſunt, ex ſeſe conciderent, ſi non experimentis aliquando ſtabilirentur, qualis eſt hæc, quæ non ſola fide mentis, ſed & manus concipitur: De *Phœnice* quid tradant veteres & recentiores notum eſt ex ſuperioribus; Quod ſi non res vera delituiſſet ſub hac aue mere fictitia & fabuloſa, non ita per manus tradita fuiſſet ab antiquis *Aegyptiis* ſcriptoribus, vt ætatem *Plinij*, *Taciti* & hanc noſtram attigiſſet: Quod *Plinius* ſcribit aliquando eam auem viuam *Romam* delatam, in eo fallitur, vt in multis aliis quæ ex auditione cognouit: Fama itaque non ſine cauſa ſpargitur, præſertim ſcribentium de arte philoſophica; qui veluti viri graues, non gloriæ cupiditate inani ducti, ſed poſterorum vtilitate moti, poſt mortem ſuam reliquerunt quaſi publica monumenta & opera de arcaniſſimis naturæ & artis ſecretis, ad quæ non niſi initiatis aditus patet, hoc eſt, virtute, doctrina, labore, ſumptu, tempore longo probatiſſimis.

Minor eſt veriſſima, nec eget probatione, niſi lectione & collatione authorum, quorum nomina & opera magna ex parte hic collecta reſeruantur.

26. *Ratio affirmatiua Raymundi Lullii pro Chemiæ veritate.*

Si duobus teſtibus vel tribus probatæ fidei productis, licitum eſt omni iure iudicare de vita, fama & opibus cuiuſq; viri: ac, ſi *teſtatore teſtamentum* ſuę vltimę volũtatis cõdente præſentib. aliquot teſtib. id pro legitimo & indubitato habendum ſit, Quidni &

 iudi-

iudicandum erit de tot teſtium fidelium, hoc eſt, in arte Chymica ſcriptorum, veritate, ac *teſtatorum Teſtamentis* ſeu operibus, quæ reliquerunt nobis poſt mortem?

At primum eſt verum.

Ergo & ſecundum, & per conſequens, ars Chymica nulli in dubium reuocanda eſt.

PRopoſitio huius argumenti, eiuſque connexio firmiſſima eſt: Si enim in rebus diuinis & humanis vel vnius ſcriptoris teſtimonio acquieſcendum eſt, quidni in dictis Chymicis? Quanta ſit fides *Notariorum* publicorum apud *Germanos* & *Italos*, ſatis conſtat: ſi n. nec verbis nec ſcriptis alicuius probati hominis ſit fidendum; res humanæ ſemper laberentur in incerto, nec quicquam certitudinis à quoquam produci poſſet, cui non contradici liceret. Quid nunc dicendum de ſcriptoribus Chymiæ? An illi ſoli abſq; vlla fide? Diſtinguendum nouimus inter Chymica tractantes: Alios eſſe homines leuiſſimos, qui vt ſunt ineruditi, ſi hæc abſque iudicio tractant eo vſque, donec de fine perfectionis deſperent omnino: Hinc vt ſuæ paupertati remedium quærant, ad ſophiſtica & deceptoria ſe conferunt: Atque horum tanquam fucorum, maior eſt numerus, quàm aliorum doctorum & proborum: Ab vtriſque poſſunt publicari libelli, queadmodum tales quoq; occurrunt. Verùm vtriq; de ſuis authorib. facile atteſtantur, eorumque doctrinam & in Chymicis experientiã exprimunt, de quibus vt lector caute & attente iudicet, an tantum habeat fidei, vt ſint legendi & imitandi opere, neceſſum eſt. Illo-

Differentia inter Chymicè tractantes.

Lector cautè iudicet de Chymicorum libris.

Illorum plerumq; proceſſus dicuntur, qui tractant de augmentationibus, albificationibus & rubificationib. ſophiſticis, alijſque terminis huic generi vſitatis. Horum, ſunt alterius intentionis & ſtyli. Præter eos, pauciſſimi ſunt omni æuo, qui reuera pro perfectis artificibus vel viui ex circumſtantijs omnibus, quæ illis adeſſe debent, vel poſt mortem ex libris agnoſcuntur. His vt eruditio, virtus, pietas, probitas, experientia multarum rerum adfuit, ſic fides in ſcriptis denegari non debet, quippe qui tantum & plus authoritatis habent, quam notarius legalis: Si enim huic propter iuramentum credendum, etiamſi poſſet pecunia corruptus contra cõſcientiam quicquam à veritate diuerſum ſcribere, aut alias nõ ſatis informatus, aut fallacijs circumuentus publicare, quod productis teſtimonijs alijs refelli poſſet; Quidni & artifici, viro omnibus numeris abſoluto, qui vel expreſſe iuramentum præſtat, vel conſcientia, quæ ſecreti iuramenti vim obtinet, motus affirmat, hanc ſcientiam veriſſimam eſſe, ſeque vidiſſe & tetigiſſe eius fructus aureos, aſſentiendum erit? Hinc quidam ex Chymiæ amantibus eodem vtitur argumento fere in hunc modum: *Si in iudiciis, inquit, vbi de cenſu & capite, aut fama, ſiue exiſtimatione reorum agitur, duobus aut tribus teſtibus tam lege diuina, quam iure ciuili credendum ſit, id multo magis in arte Chymica vſu venire æquum erit, quæ rationibus, ſimilitudinibus, exemplis ac teſtibus non tribus aut quatuor, ſed propemodum innumeris, vera eſſe conuincitur: Habemus enim doctiſſimorum & integerrimorum virorũ ſcripta, Hermetis Triſmegiſti &c. qui omni exceptione maiores, artem veriſſimã teſtantur & naturæ genitricis ſuæ æmulam: Cur viris tam præclaris fidem detrahendam, & ſciolis quibuſdam potius credendum iudicabimus, qui peruerſo iudicio artem cauillantur vanam eſſe & adulteram, nec alia de cauſa ænigmatice & obſcure traditam, niſi vt exercerentur otioſorum hominum ingenia.* Hæc ille.

Artifex Chymicus tantum fidei, quam notarius habet.

Theob. ab Ho.

Argumentum viri docti probabile.

27. *Ratio affirmatiua ipſius Raymundi Lullij, quam in libro de Quinta eſſentia, diſtinctione tertia proponit; in vltima parte de quæſtionibus: Prima quæſtio.*

Ratio 27. affirmatiua ipſius Lullii ex li. de 5. eſſentia.

Vtrum Alchemia ſit ens reale, aut ſit figmentum?

Reſpondeo, Alchymia finis eſt aurificare, argentificare, vegetare ſeu tranſmutare: Secundum conditionem illius ſcilicet demonſtratur, Alchymiam eſſe ens reale & non figmentum, quod habet eſſe compoſita ex auro & argento & menſtruo vegetabili: Hoc quippe coarctat definitio principij:

Quoniam ſicut ignis eſt principium calefaciendi, ſic aurum eſt principium in ratione aurificandi, & argentum argentificandi, & vegetatiua, vegetandi in ratione.

Cum igitur finis ſit, aurificare, oportet in Alchemia eſſe aurum, argentum & vegetatiua: Et hoc eſt, quod in Alchemia eſt ſubſtantiuum: in quo vegetatiua ſint plantata.

Et ſi Alchemia aurificaret & tranſmutaret, & in ipſa non eſſet aurum & argentum & vegetatiua, definitio principij eſſet falſa, ex eo, quod nullum principium ante illud ſe haberet in ratione alicuius prioritatis, & omnia haberent vnicam proprietatem, & ſic vnum eſſent plura in numero quod eſt impoſſibile.

Et ſi in Alchemia eſt aurum & argentum & ſubſtantiuum vegetabile, & non aurificat & argentificat, & non tranſmutat primam quidditatem, per primam localitatem ſcientia eſſet falſa, ex eo, quia aurum & argentum & vegetatiua eſſent in aliquo actualiter, vbi eis proprie non competeret aurificare & argentificare, & tranſmutare, quod eſt contra curſum naturæ. Quia ſic ſequeretur, quod eſſe poſſet aliquis locus in natura, vbi principia naturaliter poſſent eſſe ita in natura vacua, quod natura ſufferre non poſſet; quia eſſet contra ſuam defini-

Digitized by Google

definitionem, cum natura ſit id, per quod omne naturale ſit plenum. Ex quo patet, quòd nullus eſt, in quo naturaliter poſſet ſequi alicuius principij finis vacuitas ex quo concluditur.

Quod Alchemia eſt de auro & argento & vegetatiua, quæ ſunt entia realia & vera: Igitur ipſa Alchemia eſt ens reale & verum, Et quia eſt ens reale, non eſt figmentum. Hactenus Lullius ex proprio libro:

Ad quæ Pyrgopolynices prorſus obmutuit, nec potuit vim tam acutæ ratiocinationis ſuſtinere amplius, volens fuga ſalutem ſibi quærere; verum ab alijs retentus, hoc vnico demonſtrauit ſe victum & ſuperatum eſſe à ſingulis præcedentibus, ac præſertim ab argutiſſimo *Lullio*, cuius vltimam incurſionem omnium grauiſſimam cenſuit.

XRO-

Digitized by Google

27. *Ratio affirmatiua ipſius Raymundi Lullij, quam in libro de Quinta eſſentia, diſtinctione tertia proponit; in vltima parte de quæſtionibus: Prima quæſtio.*

Ratio 27. affirmatiua ipſius Lullii ex li. de 5. eſſentia.

Vtrum Alchemia ſit ens reale, aut ſit figmentum?

Reſpondeo, Alchymia finis eſt aurificare, argentificare, vegetare ſeu tranſmutare: Secundum conditionem illius ſcilicet demonſtratur, Alchymiam eſſe ens reale & non figmentum, quod habet eſſe compoſita ex auro & argento & menſtruo vegetabili: Hoc quippe coarctat definitio principij:

Quoniam ſicut ignis eſt principium calefaciendi, ſic aurum eſt principium in ratione aurificandi, & argentum argentificandi, & vegetatiua, vegetandi in ratione.

Cum igitur finis ſit, aurificare, oportet in Alchemia eſſe aurum, argentum & vegetatiua: Et hoc eſt, quod in Alchemia eſt ſubſtantiuum: in quo vegetatiua ſint plantata.

Et ſi Alchemia aurificaret & tranſmutaret, & in ipſa non eſſet aurum & argentum & vegetatiua, definitio principij eſſet falſa, ex eo, quod nullum principium ante illud ſe haberet in ratione alicuius prioritatis, & omnia haberent vnicam proprietatem, & ſic vnum eſſent plura in numero quod eſt impoſſibile.

Et ſi in Alchemia eſt aurum & argentum & ſubſtantiuum vegetabile, & non aurificat & argentificat, & non tranſmutat primam quidditatem, per primam localitatem ſcientia eſſet falſa, ex eo, quia aurum & argentum & vegetatiua eſſent in aliquo actualiter, vbi eis proprie non competeret aurificare & argentificare, & tranſmutare, quod eſt contra curſum naturæ. Quia ſic ſequeretur, quod eſſe poſſet aliquis locus in natura, vbi principia naturaliter poſſent eſſe ita in natura vacua, quod natura ſufferre non poſſet; quia eſſet contra ſuam defini-

Digitized by Google

definitionem, cum natura ſit id, per quod omne naturale ſit plenum. Ex quo patet, quod nullus eſt, in quo naturaliter poſſet ſequi alicuius principij finis vacuitas ex quo concluditur.

Quod Alchemia eſt de auro & argento & vegetatiua, quæ ſunt entia realia & vera: Igitur ipſa Alchemia eſt ens reale & verum, Et quia eſt ens reale, non eſt figmentum. Hactenus Lullius ex proprio libro:

Ad quæ Pyrgopolynices prorſus obmutuit, nec potuit vim tam acutæ ratiocinationis ſuſtinere amplius, volens fuga ſalutem ſibi quærere; verum ab alijs retentus, hoc vnico demonſtrauit ſe victum & ſuperatum eſſe à ſingulis præcedentibus, ac præſertim ab argutiſſimo *Lullio*, cuius vltimam incurſionem omnium grauiſſimam cenſuit.

XRO-

Digitized by Google

X. ROCHERII BACONIS ANGLI, SYMBOLVM.

LIBER DECIMVS.

DEcimum in hoc conſeſſu locum Angli obtinuerunt, eorumq; vices *Rocherius Bacon, Minorita*, & in vniuerſitate Oxonienſi profeſſor, in hunc vſque diem Scholaſticis, imo communi plebi ex quibuſdam de eo relationibus & mimorum ſcenis, de fama cognitus: Hic licet minor ſit ordine monachali & loco poſterior, nulli tamen aduerſario, quicunque ille ſit, vt nec TERMINVS, cedit. Exanimatus pene armis Lullianis Aduerſarius multum de animoſitate ſua remiſerat & ex ardentiſſimo iam tepidus effectus erat ita, vt ſi Bacon, ceu Triarius & veteranus miles, ſaltem animis & viribus illi inſtet, mox frigidus & exanimis omnino futurus ſit: De ipſo Bacone, quo doctiorem Inſula illa vix enu-

enutriuit, nullum eſt dubium, quin ſe Achillem Troilo aut Herculem Centauro prębiturus ſit, quo prænobile illud nomen in Anglia ſatis celebre victoriam obtineat: Non enim ſat tutum eſt contra Bacones præliari, qui ſua familia ſola vel exercitum integrum inſtruerent, etiamſi Grillos, quibus anima pro ſale data dicitur, non ſibi, ceu nomine ſimiles, annumerent.

Digitized by Google

ELEMENTORVM FAC AEQVATIONEM & habebis.

Bacon ob eruditionẽ Magiæ ſuſpicionem incurrit apud vulgũ. Liuor, vt hedera aſcĕdit, aliorum ope.

R*ocherius Bacon Anglus* monachus minoris ordinis agens, ſua eruditione, variarumque artium cognitione in id celebritatis faſtigium aſcendit, vt non ſolum in ore omnium eſſet, ſed apud inuidos quoque eum ſupernaturali quodam modo, hoc eſt, magico, ſapere, ſuſpicionem, aut potius calumniã, incurrerit: Sic liuor ſumma ingenia, vt *Hedera* arbores, petit: Hæc per ſe aſcendere nequit, vtpote fragilis & inſtabilis, ſed ſemper ſuſtentaculo eget, nempe arbore vireſcente & co-

& comata, quam pro gratia euectionis in altum omnem eius ſuccum intercipiendo & exiccando, enecat: Eodem modo liuor, repens humi, nilq; arduum per ſe tentans, doctiſſimis viris ſe adiungit, iiſque detrectando & calumniando omnem ſuccum famæ, honoris & boni nominis exugit & furatur: Quidam *philoſophus* interrogatus, quod animal eſſet peſſimum ex cicuribus, reſpondit, adulator; ex feris, calumniator: Vixit autem *Bacon*, *Henrici* 4. *Angliæ* regis tempore, qui regnauit ab A. 1399. ad A. 1414. aut circiter, manuſcripta eius permulta in *Oxonienſi Bibliotheca* extant, quæ magna & mirabilia promittunt, ex naturæ operibus tamen profecta; quemadmodum quoque illa *Epiſtola de* mirabili poteſtate artis & naturæ, eius ingenium mirifice deſcribit, in qua ſe magiæ naturalis ſcientem, at non diabolicę oſtendit, dum inquit: *In his omnibus nec phyſica ratio cõſiderat, nec ars, nec poteſtas naturæ tenet propter hoc nequior eſt occupatio, quando homo cõtemnit leges philoſophiæ, & contra omnẽ rationẽ ſpiritus inuocat nepharios, vt per eos ſuã compleat voluntatem. Et in hoc eſt error, quod ſibi ſubÿci credunt ſpiritus, & quod ſpiritus cogantur humana voluntate hoc enim impoſſibile eſt: quia vis humana longe inferior eſt, quam ſpirituum: Aut quia in hoc magis aberrant, quod per aliquas res naturales, quibus vtuntur, credunt vel aduocari vel fugari ſpiritus malignos, & adhuc errant, quando per inuocationes, deprecationes & ſacrificia nituntur eos homines placare & abducere pro vtilitate hominum: Facilius enim ſine comparatione à Deo impetrãdum foret, vel à bonis ſpiritibus, quicquid homo debet vtile reputare: ſed nec in his inutilibus fauorabiles aſſiſtunt ſpiritus maligni; niſi in quantum propter hominum peccata à Deo permittitur, qui humanum genus regit & gubernat; & ideo iſtæ viæ ſunt præter ſapientiæ documenta, imo melius in contrarium operantur; nec vnquam philoſophantes de his ſex modis curarunt.* Hæc Bacon.

Calumnia ſuccum famæ alterius exugit.

Animal peſſimum quod.

Bacon quando vixit.

Baconis libri.

Bacon à magia præſus abhorret.

Spiritus non cogi humana voluntate.

A Deo facilius quidquam malis ſpiritibus impetrandum.

Quæ ſane verba non arguunt virum necromantiæ dedi-

cum, ſed eum ab hac longiſſime abeſſe conuincunt: Et paulo poſt. *Sed quæ in libris Magicorum continentur, omnia ſunt arcenda, quamuis aliquid veri contineant: quia tot falſis abutuntur, quod non poteſt diſcerni inter verum & falſum. Vnde quicunque dicunt quod Salomon compoſuit talia, & alij ſapientes negandum eſt: quia non recipiuntur huiuſmodi libri authoritate Eccleſiæ, nec à ſapientibus, ſed à ſeductoribus qui nudam accipiunt literam*, &c. Hæc idem: Qui libros magicos monet agnoſce & diſcerni ab alijs, cum ibidem inquit: *Vnde non immerito dicitur, quod vox viua magnam habet virtutem: non quia illam habeat virtutem, quam magici fingunt, nec non ſimiliter ad faciendum & alterandum (vt exiſtimant) ſed ſecundum quod natura ordinauit. Et ideo valde caute in his intendendum eſt: nam de facili homo poteſt errare & multi errant ad vtramque partem: quoniam aliqui omnem operationem negant, & alij ſuperfluunt & ad magicam declinant. Multi igitur libri mundi ſunt per carmina & characteres & orationes & coniurationes & ſacrificia & huiuſmodi, qui pure magici ſunt, vt liber de officijs ſpirituum, liber de morte animæ, liber de arte notoria & huiuſmodi infiniti, qui nec artis nec naturæ continent poteſtatem, ſed figmenta magicorum. Conſiderandum tamen quia multi libri reputantur inter magicos, qui non ſunt tales, qui continent ſapientiæ dignitatem. Qui igitur ſunt ſuſpecti, & qui non, experientia cuiuslibet docebit. Nam ſi quis in aliquo illorum opus naturæ vel artis inueniat, illum accipiat, ſi non, relinquat ſuſpectum & indignum ſapiente.* Deinde adiungit *Bacon* multa admiranda opera mechanica, quæ fieri poſſe ait; quemadmodum & quædam eorum iampridem in vſu recepta & probata ſunt, vt inſtrumentum ad pondera eleuanda & deprimenda: Specula ita figurata vt vnum appareat multa: *Poſſunt*, inquit, *& ſic figurari perſpicua, vt longiſſime poſita appareant propinquiſſima & econtrario: Ita quod incredibili diſtantia legeremus literas minutiſſimas, & videremus res quantumcunque paruas, & ſtellas.*

Libri magici falſis repleti.

Salomonem non compoſuiſſe magica.

Libri magici diſcernendi ab alijs.

Verba ſeu viua vox quam vim habeat naturalem.

Multi libri magici abſque characteribus.

Libri multi habentur pro magicis qui non ſunt tales.

Admiranda opera Baconis.

Ocularia inſtrumenta à Bacone inuenta.

ſtellas faceremus apparere, quo vellemus Sic enim exiſtimant, quod Iulius Cæſar per littus maris in Galliis deprehendiſſet per ingentia ſpecula diſpoſitionem & ſitum caſtrorum & ciuitatum Britanniæ minoris: Multa præterea eiuſmodi opera recenſet, quæ omnia naturalia ſunt vel ab arte fieri poſſunt: Apparet itaque Baconem contradixiſſe Magiæ diabolicæ, nec illius quicquam exercuiſſe, vt vulgus *Anglicanum* ex inuidorum relatione calumniatur: Introducunt enim Baconem, vt Magorum omnium anteſignanum, qui diabolis imperet, & longè maiora Magiæ opera præſtet, quam vllus alius *Populares* inſuper ſunt rumuſculi, Baconem vnà cũ fratre *Bungio* per ſeptem annos laboraſſe, ut caput aliquod, factum ex latone, vaticinari quædam adduceret vi magiæ, verum cum illi ipſi puncto temporis, quo loqui inciperet noctu, non eſſent attenti, omnem operam & oleum fuiſſe perditum: Effectus verò vel vtilitas, quæ inde ſequeretur, hæc exiſtimatur, Quod totam *Angliam* in oris maritimis potuiſſet muro circumcingere: Verum hæc fabuloſa & ficticia ſunt, quamuis ibi in publicis comœdiis populo proponantur: Quomodo enim hæc cohærent, vt caput metallicum diaboli inſtinctu loquatur, ideo ſeptem annos laborãdum eſſe, cum id primâ quaque horâ effici potuerit à mago; Deinde ſi loquutum eſſet, Angliam circumcinctum iri muro: An caput illud murum eſſet extructurum, quod non eſt credibile, An inde tantum lucri aut diuitiarum exoriretur, vt conductis operariis extrui poſſet? De vltimo credibilius eſt, ſed alio ſenſu: Nam *Baconem* ſeptem laboraſſe annos in Chymicis operationibus nos coniicimus, quo intermedio tempore eiuſmodi fabulam ſparſam de capite metallico: Cum vero perfectionem ſui operis viderit, vulgo non innotuiſſe quicquam de effectu tot annorum, Ideoq; fabulam in ore eius remanſiſſe: Quia vero in omnibus actioni-

Bacon Magia diabolica contradixit.

Bacon vt Magus in Anglia habetur.

Bacon dicitur à vulgo in Anglia 7. laboraſſe annos, vt caput aliquod metallicum loqui adduceret.

Angliam tota muro cingenda.

Bacon 7. annos laborauit in Chemia.

Effectus laboris 7. annorum Baconis vulgo non innotuit.

bus & artium cognitione mirabilis eſſet præ reliquis, nomen magi apud inuidos obtinuiſſe. Quicquid autem vulgus, belua multorum capitum, ſemel conceperit imaginatione, hoc nec ratio vlla, nec mora temporis animo eius delebit: Delectatur enim nouitate rerum, quæ etiamſi non ſint veræ, dummodo auditu iucundæ fuerint, nil refert: Nos aliter de tanto viro ex ſcriptis eius iudicare fas eſt, quę ſi omnia publicata forent, ſubtilitatem eius ingenij acutiſſimi toti mundo patefacerent; ſcripſit in theologicis, philoſophicis & Chymicis. Confecit, vt ipſe teſtatur in quadam præfatione, magnum Naturæ totius librum: in quo non vulgaria ipſum proponere veriſimile eſt: In Chymicis quædam opuſcula edidit, nempe *Auicennæ recapitulationem, alium librum de Chemia, ſpeculum eiuſdem, & aliquot Epiſtolas arcanorum philoſophia plenas*: In his omnibus artificem perfectũ ſe declarauit: Tota eius intentio eſt, vt fiat elementorum omnium æquatio, quam dicit ſe ex libro *Græci* alicui[9] hauſiſſe: Eiuſdem & mentionem facit *Auicenna* in porta elementorum: Quæ doctrina etiamſi intricatior videatur, tamen rationi maxime arridet & rei ipſius naturam declarat Oportet enim vt de ſingulis elementis qualitates examinentur & inter ſe æquentur, ita vt de terræ qualitate, ſeu ſiccitate ſint 16. gradus, totidem de alijs: At cum terra habeat non ſolum ſiccitatem, ſed & frigiditatem, nec ignis ſolum caliditatem, ſed ſiccitatem, & ſic de alijs, hinc illa æquatio in qualitatibus contingit difficilior: Exempli gratia ſi ignis habeat 16 gradus caliditatis & 8. ſiccitatis: terra 16. gradus ſiccitatis & 6. frigiditatis, aqua 16. gradus frigiditatis, & 12. humiditatis, aer 16. gradus humiditatis & 6. caliditatis; hinc inæqualitas maxima oritur, ſi ſaltem ad primarias cuiuſque elementi qualitates reſpiciatur; Quapro-

Vulgus delectatur nouitate rerũ.

Bacon varia ſcripſit.

Bacon ex libris editis artificem perfectum ſe declarauit.

Elementorũ æquatio à Bacone prætenditur.

Elementorum æquatio rationi conuenit.

Quomodo inæqualitas qualitatum elementorum ſit æquanda.

Digitized by Google

Propter oportet omnes elementorum qualitates tam ſecundarias, quam primarias æquari, quod opus hic labor eſt: Si enim vna pars, ſeu decimo ſexto gradus igneæ qualitatis, ſeu caliditatis, ſumantur, & tantidem de reliquis primariis, ficnt viginti duo gradus caliditatis, viginti duo frigiditatis, viginti octo, humiditatis, viginti quautor, ſiccitatis: At hæc æquatio potius in ipſo auro fieri præſupponitur, quam in Tinctura: Si enim eſſet in hac, mixta cum argento viuo humido & frigido in magna ſeu millecupla quantitate, inde intemperies in auro ſumma contingeret, vnde eius in igne, aliiſque elementis deſtructio cauſaretur. Nam ſi tanta in auro eſſet qualitatum inæqualis pugna, & diſcordia inteſtina, nil inde aliud quam imbecillioris partis interitus ſequeretur: Dat vero *Bacon* inprimis in iis *Epiſtolis* monita illis, ad quos ſcribit, vt omnia dicta & ſcripta ad naturæ poſſibilitatem dirigant, ſub pallio tegentes veritatem, vt putent, qui audiant, ſe aliquid capere, cum nihil in manibus reperiuti ſint: Plurimi enim ſunt indigni, qui nec laborare nec meditari res velint ob pigritiam & ingenii ſtupiditatem: *Hos*, inquit, *perſimiles, eſſe animali, Pigritiæ dicto, quod cum ſummam famen patiatur ſub arbore, cuius fructu ſatiari poſſet, iacens, non tamen aſcendere conetur præditum vnguibus ad adſcenſum idoneis, ne ſcilicet iterum cum labore deſcendere cogatur:* Indignum enim foret talibus præmanſum in os in genere cibum quibus carbones attingere piaculum ſit, aut per noctes, ad Vulcani miniſterium, excubare intolerabile ſeruitium videatur: Cum dico veritatem; inquit Bacon; mendacium puta, cum mendacium, veritatem: Hæc Gebri & Auicennæ inſtituti & inſcriptionis ratio eſt: Oportet igitur ex illis mendacia

Elementorum qualitates primaria & ſecundarias æquari difficile eſt.

Aequatione vera eſt in auro, non in tinctura.

In auro non poteſt eſſe inæqualitas qualitatũ.

Aequatio qualitatũ in tinctura velum veritatis.

Animal pigritia quid agat.

Indigni artis cognitione laborare nolentes.

dacia

Veritas in profundo ſcriptorum Chymicorum, falſitas in aperto.

dacia colligere & inde veritatem elicere profundam, neglectâ veritate in manifeſto poſſit: Quæ verba Baconis cõueniunt cum confeſſione *Gebri*, qui adfirma quod vbi *planè locutus ſit, nihil dixerit, vbi ſub allegoria ſe veritatem abſcondiſſe*: ita & Auicenna *Mendacium* magnum ſe dicturum proteſtatur, cum quid veritatis allaturus ſit: *Paradoxa* hæc ſunt & à philoſophiæ peripateticæ tractatione aliena, ſed, ſi

Clauis Chemia, qua.

bene cõſideremus, *Clauis Chemiæ*, ſine qua ad ad intruſam & obſcuratam *Chymicorum artificum* mentem penetrare nemo poteſt: Aut enim veritatem apertè ſcribunt Chymici

Falſitas eſt in figuris & tropis adliteram intellectis.

ſimplicem, aut falſitatem; Non illam; Ergo hanc: Sed falſitatem in manifeſto, dum figuris, tropis, allegoriis & translationibus rem proponunt, veritatem in occulto: Oportet igitur per illas, tanquam duros cortices, ad hanc, ceu nucleum, contendere.

CONGENTILES BACONIS ANGLI.

Hortulanus primus poſt Arabes Chemiam indagauit.

HORTVLANVS, qui GARLANDVS aliàs nominatur, primus omnium fuit ex Chriſtianis poſt Morienum, rienum, qui Chymica indagarit, ideoque ex ſua patria in alienas regiones peregrinationem inſtituerit; Hinc multis aliis in ordine præponi deberet, niſi iis ob celeritatem nominis & doctrinæ cedere cogeretur. Vt enim hic *Baconi*, *ſic*

Hortulanus quando vixit: & ex Anglia abiit.

Bacon præcedẽtibus iure merito potiorem locum reliquit: Hic ex *Saxonica Anglia* gente oriundus, regnantibus adhuc in eo regno *Regibus Danicis*, circiter A. C. 1066. inde migrauit in alias terras, abſque dubio *in Hiſpaniam ad Mau-*

ros

ros, vbi *Gebri & Auicennæ* ars & doctrina in flore & vſu apud multos tum extitit, cuius cum fructum aliquem percepiſſet, poſt annos aliquot, regnante *Vuilielmo Nortmanno*. Circiciter 1070. in *Angliam* rediit, vbi functionem quandam ſcholaſticam dicitur non repudiaſſe: Scripſit carmina quędam & nonnullos alios libellos: Præter hos, primus in *Tabulam Hermetis Smaragdinam* commentatus eſt, licet breuiter, tamen adeò acute, vt ab omnibus artificibus aliis pro legitimo ſæpenumero citetur: *Author Roſarij philoſophorum* eius doctrinam amplectitur & proponit his verbis: Ex antiquo libello, *Hortulanus ſuper Epiſtolam Hermetis* ait: *Solus ille, qui ſcit facere lapidem philoſophorum, intelligit verba eorum de lapide: Philoſophi enim hanc artem manifeſtè conati ſunt patefacere dignis & indignis abſcondere: Et ſic de virtute intentionis ſemper dixerunt vera, ſed de virtute ſermonis non, & dixerunt ſic lapidem philoſophorum fieri ex ouo: quia in ouo tria ſunt ſimilia tribus, quæ integrant lapidem*: Hermes *ait*, Pater *eius Sol*: Mater *eius Luna. Et ſic innuit, quod iam duo hic lapidis compoſitionē intrant, & probat hoc* Hortulanus: Quia aqua *Solis eſt volatilis & corpus eius fixum, & conuerſo de Luna: Et tunc declarata ſunt verba illa dicentia per Gebrum & alios philoſophos: Fac fixum volatile & volatile fixum & fixum volatile: Perſuadent enim multiplicem ſolutionem; quia totum opus ſtat in ſolutione: Item, cum dicit, quod eſt ſuperius, eſt & inferius. Hic per ſuperius intelligitur dignius & per inferius indignius, vt ſcilicet fiat vnus ex illis tribus, vel ex Sole & Luna fiat vna res, cuius partes ſunt æquales, & appellatur hæc coniunctio, ſublimatio philoſophorum; & dicitur ſublimatio, exaltatio, ſiue dignificatio, quia Luna dignificatur & Mercurius. Nam cum facta eſt vnio, in tanta dignitate eſt Luna, ſicut Sol & Mercurius. Similiter & cum facta eſt fixatio, quæ appellatur corpus mortuum, ita vilis eſt Sol ſicut Mercurius, & litera vult illa, & iſtud eſt aſcendere & de-*

Hortulanus quando redut in Angliam.

Hortulanus quæ ſcripſit

Hortulani interpretatio in tabulam Hermetis.

deſcēdere philoſ. Hæc ille ex *Hortula*. quæ ſanè verba totā artē cōprehendunt & eius arcana dilucidè exponūt. Poſt hunc artificem, qui primus *Chymicas Muſas* ex tranſmarinis locis in eam inſulam ſecum portauit & *Coronam* (*quod garland* angl cè ſonat) tam *Hermeticam*, *quàm poeticam* ad ſuos tranſtulit, quam plurimi alij in hoc regno huius artificij participes facti ſunt, quorum nonnulli in ſilentio & obſcuritate delituerunt, quidam ſcriptis nomen ſuum poſteritati commēdatum voluerunt. Ex his fuit

Iohannes Daſtinus. IOHANNES DASTINVS, qui tractatum quoq; Chymicum poſt ſe reliquit non aſpernandæ doctrinæ, cuius potiorem partem *Ianus Lacinius* in ſuis collectaneis poſuit.

Richardus Anglicus. RICHARDVS *Anglicus*, author illius doctiſſimi tractatus, qui inſcribitur CORRECTORIVM *fatuorum*, in quo ille duplicem doctrinam tradit, primo eam, quæ ſpectet ad informationem tyronis Chymici, eiuſque ſtoliditatem corrigendam in electione materiæ & operandi modo; Secundo, quæ declaret totius operis ſecreta & requiſita: De vtraque exempla dabimus: Quo ad tyronis inſtitutionem, inprimis vult eum ſtudere in libris veridicis ad hanc artem pertinentibus: *Nam ſtudium*, inquit, *amouet ignorantiam & reducit humanum intellectum ad veram cognitionem & ad cuiuslibet rei ſcientiam &c. Qui autem ſtudere abhorruerint, & tamen laborare voluerint; videant an ars ipſius naturæ ſit imitatio, quam ars ipſius emendare debet: Quoniam impoſſibile eſt ei ſecreta philoſophorum ad perfectum finem præparare. De his ſapientes dicūt, quod ij tranſeunt ad practicam ſicut aſinus ad cœnam, neſcientes, ad quid roſtrum porrigant, niſi in quantum ſenſus exteriores ſine intellectu per viſum & guſtum ad pabulum adducit. Sic ipſi aſini, ſine bonis veris principiis & fructuoſis ſtudiis ac ſine naturarum cogniti-*

Tyro chymicus quod ſtudere inprimis debeat.

Ars imitatio naturæ.

cognitione, quærunt perficere opera naturæ & ſecretũ totius philoſophiæ ac opus optimũ quod hominẽ ornat moribus, ditat beneficiis, auxiliatur pauperibus & corpus humanum incolume conſeruat, præbens ei ſanitatem &c. Et ideo omnes artis huius apicem diligentes, ſtudiis conentur inſiſtere & ex libris haurire veritatem, & non ex mendoſis, neque fabulis fictis: Quia hæc ars, non inuenitur niſi per continuum ſtudium & philoſophorum dictorum cognitionem, aut per fidelem ſcientem informationem. Nam qui in legendis libris deſes extiterit, in præparandis rebus promptus eſſe non poterit, Item, non poteſt de facili practicæ aſſueſcere, cuius mens ſtudiis theoricis renuit inſudare. Idem capite vndecimo, *Aliqui*, inquit, *ſcribunt in libris ſuis mendoſis & altercatis, Caue tibi ab odore eius, ne te interficiat: Ecce qualis medicina & contrarietas, quæ cum ſanare debet, inducit mortem: Non eſt mirum, quod res intoxatiua ex venenis compoſitæ hæc facere poſſunt: Videte fatui quomodo veſtra opera differunt ab opere naturæ: Quare fatigamini in huiuſmodi rebus altis, ad quas venire non poteſtis taliter laborando, niſi miraculosè eueniat, vt accidit Beato Iohanni qui de virgultis fecit aurum: Dico vobis qualis eſt medicina, tale fit & aurum. Cum res fœtidas ſeminatis, merdam metetis, Reuertimini ad viam veritatis propter voſmet ipſos: Conſulo vobis ſtudere, dicta ſapientum reuoluere, ex quibus veritatem elicite, non caſualiter ad opus accedite: Non aduertatis Recipe, Recipe, hoc & hoc, neſcio quid, & fac talitor, neſcio qualiter. Inſtrue me hoc & ego docebo te illud: ſic deceptus alium decipit, & ſic totus mundus per tales eſt defraudatus: Cæcus enim ſi cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt: Vbi enim videris, recipe, cogita, quod ſignificet, decipe, mutato r, in d. Quo ad artis* declarationem Richardus planiſſime abſque figura loquitur: *In prologo, quoniam*, inquit, *natura*

Opus chymiæ quid conferat.

Ex libris hauriẽda veritas.

Medicina ſi venenoſa ſit, non eſt medicina.

Beatus Iohãnes miraculoſe fecit e virgultis aurum.

Deceptus alium decipit.

 perfi-

Ars naturam non tranſcendit.

perficit ſuum gradum, quem naturaliter perficere poteſt, & illum præterire nequit, niſi per contrarium fuerit impedita; quamuis bene ars naturam non tranſcendit faciendo nouam naturam per ſimplicem laborem: Et ideò dicitur, quod ars imitatur naturam, non quod nouam ædificet; ſed quod illius naturæ virtutem ſubtiliet:

Ars incipit, vbi natura deſinit.

Propter quod incipit ars perficere, vbi natura deficit, ſubtilem ſcilicet naturam in re incluſam detegere & ipſam manifeſtare: Ex quo minera generat metalla, tincturam tamen generare nequit, quamvis bene tincturam plenam in ſe occulte continet, ſicut ait philoſophus: Natura continet in ſe, quibus indiget, & quibus perficitur, niſi quod moueatur arte & operatione. Cap: 6. ſulfur vulgi ab arte reiicit & philoſophorum ſic deſcribit;

Natura continet in ſe quibus indiget.

quod ſit ſimplex ignis viuus, alia corpora mortua viuificans & ea maturans, ita quod naturæ defectum ſupplet, cum ipſum ſit ſuperfluæ maturitatis. ſecũdum quod in natura ſua ſit perfectum ac per artificium magis ac magis depuratum: Vnde Auicenna: Tale ſulfur non reperitur ſuper terram, niſi in quantum extat in iſtis corporibus, Sole & Luna, & in alio quod eſt illud, quod nulli dicitur, niſi ex parte Dei ſibi reueletur: In Sole autẽ perfectius, quia magis eſt digeſtum & decoctum. Hęc ille: Sulfur vero philoſophorum eſſe ex præcipuis arcanis artis manifeſtúm eſt, quo inquirendo innumeri & fere omnes defatigantur; Hoc, ait, latere in auro & argẽto, nec non alio corpore, quod corpus valde abſconditur, ſed à philoſophis ſatis innuitur: De eodem ſulfure cap. 8. *Philoſophi*, inquit, *ſubtiliter ſunt imaginati; quomodo in iſtis corporibus perfectioribus ſulfura illa elicere poſſent, & ipſorum qualitates per artem purgare, ut hoc haberent in arte, mediante natura, quod in ipſis antea non apparuit, quamuis plenariè & occultè prius habuerunt, Et hoc nequaquam fieri concedunt ſine corporis ſolutione & in primam materiam reductione, quod eſt argentum viuum, ex quo facta ſunt ab initio, & hoc abſq; vlla permixtione rerum extranearum*

Sulfur philoſophorum qualis ſit.

Sulfur philoſophorum vbi ſit in terra.

Plurimi defatigati in ſulfure inueſtigando.

Sulfura ex perfectis elicienda ſubtiliter.

corporũ ſolutione ſulfur elici.

Extraneæ res lapidem non emendant.

rum quæ extranea natura lapidem noſtrum non emendant, quoniam nihil conuenit rei, niſi quod propinquius eſt ei, cum ſit medicina ſimplicis ac virtualis virtutis, ex aqua mercuriali producta, in qua aurum & argentum prius ſunt ſoluta: Exempli gratia: Si glacies ponitur in aquam ſimplicem, ſoluitur in ea per calorem, & redit in primam ſubſtantiam aqueam, & ſic aqua tingitur ex virtute etiam occulta, quæ fuit in glacie: Si autem glacies non reſoluitur per calorem in aquam, non coniungitur aquæ, in qua iacet, nec illam aquam tingit ſua virtute, quæ in ea antea coagulata fuit ex parte ſpecierum: Sic eodem modo ſi corpus non reſolueris in Mercurium cum Mercurio, occultam virtutem ex eo habere non potes, ſcilicet ſulfur digeſtum & decoctum per opus naturæ in minera: Sic enim lapis eſt vnus, vna medicina, quæ ſecundum philoſophos dicitur Rebis ex bina re, ſcilicet ex corpore & ſpiritu albo vel rubeo, in quo multi fatui errauerunt: Idem cap. 9. *Quamobrem in eo eſt ſulfur rubeum, id eſt, ignis ſubſtantia, qui hoc album plus digeſſit: Et ſic ſulfur album & rubeum ex vtraque parte exiſtit in ſole: Quare ignis eſt perfectio eius, & in igne generatum eſt: Et ideo amicabiliter gaudet natura ſua igneæ naturæ: Vnde aliqua res extranea hoc in corporibus cauſari non poſſunt, cum ars non ſit aliud mediante natura, niſi decoctio & digeſtio illius naturæ per ſimplicem laborem: Exempli gratia: Mane cum ſurgo & video vrinam meam albam, iudico me parum dormiuiſſe, tunc repono me iterum ad dormiendum & accepto ſomno vrina citrinatur: Et hoc propter maiorem digeſtionem caloris naturalis in me exiſtentem: Sic ſequere naturam per artem, ſimiliter decoquere, digerere, maturare, ſubſtantialiter, cum iam in actu natura contineat in ſe ignem naturalem, quo maturatur. Hoc aliæ res non habent, ideo dare non poſſunt: In Luna non eſt, niſi ſulfur album ſimplex, non tamen digeſtum ſicut rubeum; nec ſic à nigredine priuatum per actionem caloris, quem in ſe naturaliter continet:*

Solutio corporis eſt vt glacies in aquam.

Corpus cũ Mercurio in Mercurium reſoluendũ.

Rebis quid.

Sulfur rubeum & album in ſole.

Vrina indigeſta ſomno digeritur.

Sed

Sed ignis ſpecies eſt obtecta & occultata, agens in ea plus per artem, quam per naturam: Et ideo non eſt impoſſibile, quod ars mediante natura hoc plus digerat & perficiat, cum naturaliter intendat perfici, ſed per ſe non poteſt, niſi moueatur arte & operatione. Sed iſti labores, vt credo, non perueniunt ad hominem dura ceruicis: Et ideo non fit verum aurum, niſi fiat ita digeſtum & decoctum, vt melius melioret peius: Quia omnium philoſophorum intentio eſt, cum meliore peius perficere: quod fatui contrarie intelligunt, quia cum peiore melius perficere nituntur, & hoc quærunt in re, quod nunquam fuit in illa, ſcilicet aurum & argentum in rebus aduſtibilibus &c. Et capite decimo. *Quæri non immerito poteſt, vtrum ex alijs ægris corporibus hoc ſulfur album & rubeum ad tingendum Mercurium elici poſſit? Dico, quod non, quia prius dictum eſt, quod non aliqua res maioris temperantiæ, quam in iſtis duobus corporibus reperitur, quibus inſunt radij tingentes, cum prius dictum eſt, quod ægra corpora in ſe contineant ſulfur fœtidum & aduſtibile, & non virtualis naturæ, ſicut in iſtis &c. Cum omnis ars non valeat, niſi præhabita natura, quam ſequatur: Poſſes tamen cum minoribus mineralibus purgare metalla, quibus purgatis, tamen adhuc non habent auream & argenteam naturam in ſe; quia digeſtio & decoctio aurea non fuit in illis, ſicut in alijs, nec ſulfur ita maturum: Et ideo ipſis immaturis ſuccurrendum eſt cum maturis, vt maturentur: Igitur non tingunt, ſed tinguntur; quia tinctura auri & argenti proportionabilem naturam habet cum ipſis, ſcilicet immaturis vel imperfectis, quia originem ex Mercurio traxerunt: Ex his manifeſtum patet, quod minora mineralia tingere non poſſunt, quia corpora metallica imperfecta, quæ non conueniunt cum auro & argento ex parte Mercurij maturi, tingere non poſſunt nec naturam auri vel argenti infundere: Et ideo non eſt tingendum niſi cum illis, quibus ineſt virtus tingendi: Tinge ergo cum auro & argento*

Melius peius perficere debet.

An ſulfur ex ægris corporibus haberi poſſit.

Ægra corpora continere ſulfur fœtidum & aduſtibile.

Matura ſuccurrere debent immaturis.

Ægra corpora non tingunt, ſed tinguntur.

gento, quia aurum aureum tribuit colorem & naturam. Quare omnia alia deſpicias; quibus non ineſt virtualiter ſeu naturaliter virtus tingendi, cum in ipſis non ſit fructus, ſed ſolum perditio rerum & ſtridor dentium. Hactenus ex Richardo deprompta magnam artis partem abſoluunt; quæ tamen ad literam neutiquam accipienda veniunt: *Scias enim*, inquit, *Roſarius philoſophorum, quod talis per Deum conſuevit eſſe modus philoſophorum ſemper ſcilicet, quod in paſſu certiſſimo claudicare, & rem quaſi dictam quandoque per typos & figuram & quandoque per verba metaphorica & quandoque per falſam & alienam practicam occultare, & vbi ſe verum dixiſſe ſentiebant, ſe tunc ſimilitudinarie locutos fuiſſe dicebant: Vnde Geber dicit: Vbicunque aperte locuti ſumus, ibi nihil diximus, ſed vbi ſub ænigmate aliquid poſuimus & figuris, ibi veritatem occultauimus. Et cætera.* *Tingendi cum auro & argento.* *Conſuetudo philoſophorum.* *Philoſophi tegunt artē vbi aperte loqui videntur.*

Non autem ſine cauſa omnia iſta ex ipſo authore, tanquam nucleum totius eius tractatus, in medium protulimus; nempe vt diſcretus lector hæc conferat cum iſtis, quando philoſophi vnanimiter quaſi clamant, rem eſſe vilem ad opus ſumendam; aurum commune non eſſe philoſophorum, ſed compactum, perfectum & ſeratum; cum quo nihil fermentari poſſit, vt nec cum pane & cæt. Non immerito autem hic author ſtultorum Corrector dicitur, cum interdum acriter in illos inuehatur, ſed doctrinam tamen veritatis pro correctione relinquat, quod in eo inprimis laudandum eſt. *Rem eſſe vilem ad opus ſumendam.* *Corrector ſtultorum cur dicatur.*

GEORGIVS RIPLEVS, qui ſe Britlintonenſem Canonicum Regularem vocat, philoſophorum Anglorū nō eſt minim9, at cum ſummis de prioritate, vt ita loquar, merito cōcēdit: Scripſit libros in *Chemia* abſolutiſſimos partim *An-* *Georgius Riplæus Canonicus.*

glicano

Sed ignis ſpecies eſt obtecta & occultata, agens in ea plus per artem, quam per naturam: Et ideo non eſt impoſſibile, quod ars mediante natura hoc plus digerat & perficiat, cum naturaliter intendat perfici, ſed per ſe non poteſt, niſi moueatur arte & operatione. Sed iſti labores, vt credo, non perueniunt ad hominem duræ ceruicis: Et ideo non fit verum aurum, niſi fiat ita digeſtum & decoctum, vt melius melioret peius: Quia omnium philoſophorum intentio eſt, cum meliore peius perficere: quod fatui contrarie intelligunt, quia cum peiore melius perficere nituntur, & hoc quærunt in re, quod nunquam fuit in illa, ſcilicet aurum & argentum in rebus aduſtibilibus &c. Et capite decimo. *Quæri non immerito poteſt, vtrum ex alijs ægris corporibus hoc ſulfur album & rubeum ad tingendum Mercurium elici poſſit? Dico, quod non, quia prius dictum eſt, quod non aliqua res maioris temperantiæ, quam in iſtis duobus corporibus reperitur, quibus inſunt radij tingentes, cum prius dictum eſt, quod ægra corpora in ſe contineant ſulfur fœtidum & aduſtibile, & non virtualis naturæ, ſicut in iſtis &c. Cum omnis ars non valeat, niſi præhabita natura, quam ſequatur: Poſſes tamen cum minoribus mineralibus purgare metalla, quibus purgatis, tamen adhuc non habent auream & argenteam naturam in ſe; quia digeſtio & decoctio aurea non fuit in illis, ſicut in alijs, nec ſulfur ita maturum: Et ideo ipſis immaturis ſuccurrendum eſt cum maturis, vt maturentur: Igitur non tingunt, ſed tinguntur; quia tinctura auri & argenti proportionabilem naturam habet cum ipſis, ſcilicet immaturis vel imperfectis, quia originem ex Mercurio traxerunt: Ex his manifeſtum patet, quod minora mineralia tingere non poſſunt, quia corpora metallica imperfecta, quæ non conueniunt cum auro & argento ex parte Mercurij maturi, tingere non poſſunt nec naturam auri vel argenti infundere: Et ideo non eſt tingendum niſi cum illis, quibus ineſt virtus tingendi: Tinge ergo cum auro & argento*

Melius peius perficere debet.

An ſulfur ex ægris corporibus haberi poſſit.

Ægra corpora continere ſulfur fœtidum & aduſtibile.

Matura ſuccurrere debent immaturis.

Ægra corpora non tingunt, ſed tinguntur.

gento, quia aurum aureum tribuit colorem & naturam. Quare omnia alia deſpicias; quibus non ineſt virtualiter ſeu naturaliter virtus tingendi, cum in ipſis non ſit fructus, ſed ſolum perditio rerum & ſtridor dentium. Hactenus ex Richardo deprompta magnam artis partem abſoluunt; quæ tamen ad literam neutiquam accipienda veniunt: *Scias enim*, inquit, *Roſarius philoſophorum, quod talis per Deum conſueuit eſſe modus philoſophorum ſemper ſcilicet, quod in paſſu certiſſimo claudicare, & rem quaſi dictam quandoque per typos & figuram & quandoque per verba metaphorica & quandoque per falſam & alienam practicam occultare, & vbi ſe verum dixiſſe ſentiebant, ſe tunc ſimilitudinarie locutos fuiſſe dicebant. Vnde Geber dicit: Vbicunque aperte locuti ſumus, ibi nihil diximus, ſed vbi ſub ænigmate aliquid poſuimus & figuris, ibi veritatem occultauimus. Et cætera.*

Tingendi cum auro & argento.

Conſuetud. philoſophorum.

Philoſophi tegunt artẽ vbi aperte loqui videntur.

Non autem ſine cauſa omnia iſta ex ipſo authore, tanquam nucleum totius eius tractatus, in medium protulimus; nempe vt diſcretus lector hæc conferat cum iſtis, quando philoſophi vnanimiter quaſi clamant, rem eſſe vilem ad opus ſumendam; aurum commune non eſſe philoſophorum, ſed compactum, perfectum & feratum; cum quo nihil fermentari poſſit, vt nec cum pane & cæt. Non immerito autem hic author ſtultorum Corrector dicitur, cum interdum acriter in illos inuehatur, ſed doctrinam tamen veritatis pro correctione relinquat, quod in eo inprimis laudandum eſt.

Rem eſſe vilem ad opus ſumendam.

Corrector ſtultorum cur dicatur.

GEORGIVS RIPLEVS, qui ſe Britlintonenſem Canonicum Regularem vocat, philoſophorum Anglorũ nõ eſt minimꝰ, at cum ſummis de prioritate, vt ita loquar, merito cõcẽdit. Scripſit libros in *Chemia* abſolutiſſimos partim *Anglicano*

Georgius Riplaus Canonicus.

Riplei libri qui.

glicano , partim latino ſermone , *nempe duodecim portarum tractatum , Medullam Chymicam , de Mercurio & lapide philoſophorum & Cantilenam :* Si quæ alia ſint eius manuſcripta , nobis non innotuerunt : Cantilena latino eſt idiomate , reliqua vernaculo & rythmico ſcripta : Accurate

Ripleus in 12. portis artem abſolute tradidit.

& diligenter videtur omnia ad artem neceſſaria in 12. illis portis deſcribere , quarum ſingularum claues ſuperius tradidimus : Verum ipſe portas quidem monſtrauit , intret , qui poteſt : Quid ? ſi ſint ſeratæ & peſſulo firmatæ ? Sane ingreſſus nulli concedetur , niſi ſit ex familiaribus : At non omni ex parte eo vſque adductum dereliquit , ſed dat plurima vbique monita ad clauium acquiſitionem ſpectantia :

Porta Riplei ſerata.

Ripleus dat monita ad clauium portarum acquirendas.

Tres Mercurii claues artis.

Quocirca in principio , ego profecto te docebo , inquit , *vt intelligas , Mercurios eſſe tres , qui ſunt* CLAVES *ſcientiæ , quos Raymundus ſua menſtrua vocat , ſine quibus nihil rectè fit ; Sed duo iſtorum ſunt ſuperficiales , tertius eſſentialis ſolis & lunæ &c.*

Primus Mercurius Leo viridis , medium cõiungendi Solem & Lunam.

Corpora perfecta cum primo naturaliter calcinantur ; ſed nullum corpus immundum ingreditur , excepto uno , quod uulgariter uocatur à philoſophis , Leo viridis , quod *eſt medium conjungendi tincturas inter ſolem & lunam cum perfectione , quemadmodum Geber ipſe teſtatur. Cum ſecundo , quod eſt humiditas vegetabilis , reuiuificans , quod prius erat mortuum ambo principia materialia debent ſolui & formalia , alioqui parui eſſent momenti :*

Secundus Mercurius Lunaris.

Tertius Mercurius ſulfureus & ſolaris.

Lapis eleuatus cum vento.

Cum tertio , quod eſt humiditas maximè permanens , incombuſtibilis & unctuoſa in ſua natura , Hermetis arbor in cineres comburitur : Hic eſt noſter naturalis ignis certiſſimus , noſter Mercurius ſulfur , noſtra tinctura munda , noſtra anima , noſter lapis eleuatus cum vento , in terra generatus : Hac animo reconde tuo : Hic lapis , audeo tibi dicere , eſt vapor potentialis metalli , hunc quo pacto acquiras , oportet te eſſe cautum ; nam inuiſibile profecto eſt hoc menſtruum , quanquam cum ſecunda

aqua

aqua philoſophica per ſeparationem elementorum poteſt apparere ad viſum in forma aquæ claræ : *Ex hoc menſtruo labore exuberato atque cum eo poteſt fieri ſulfur naturæ &c.* Et paulo poſt : *Augeas, nec diminuas humidum radicale, donec tua maſſa frequenti ſublimatione leuiter fluat, vt cera ſuper metallum; tum ſolue illam cum tuo vegetabili menſtruo, donec habeas oleum inde coloris lucidi, tum eſt illud menſtruum conſpicuum viſui: Oleum extrahitur inde coloris aurei, aut huic ſimile ex noſtro ſubtili rubro plumbo, quod Raymundus dicebat cum eſſet ſenex, multò magis, quam aurum eſſe in precio: Nam cum propter ſenectutem vicinus eſſet morti, ex eo confecit aurum potabile, quod illum reuiuificauit : nam ſic ſimul poſſunt circulari, hoc eſt illud oleum & vegetabile menſtruum, & ſic arte & labore exuberari & fieri per artem lapidis cæleſtis, tam igneæ naturæ, vt inde illum vocemus noſtrum Baſiliſcum, magnumque magni Elixir pretij : quia quemadmodum viſus Baſiliſci ſuum obiectum necat, ſic occidit iſte Mercurium crudum, quando ſuper ipſum proijcitur in nictu oculi ita, vt citiſſime ille Mercurius tingat, ſtabili tinctura omnia corpora in Solem & Lunam perfecte* : Hæc ille.

Sulfur naturæ ex quo fiat.

Lullius vnde fecit aurum potabile.

Oleum & menſtruum vegetabile ſimul elaborari debent.

Tinctura occidit Mercurium, vt Baſiliſcus animalia.

In dictis menſtruis fundamentum artis conſiſtit; Quocirca illa adduximus ex hoc authore; Vt enim ſunt tres ignes, ſic totidem ſunt aquæ ſeu menſtrua; Igni enim contra naturam primum, innaturali ſecundum, naturali tertium menſtruum correſpondet : *Lullius* in libro de *Quinta eſſent.* facit duplex menſtruum, vnum vegetabile & reſoluens, alterum minerale ſeu ex metallis & reſoluendum : Menſtruum enim dicitur reſpectu fœtus, qui alitur eo; at hic improprie pro tertio habetur menſtruo : Ex ſecundo & tertio dicit *Ripleus* fieri oleum, quod reducatur in Baſiliſci naturam: idque

Tres ignes & tres aquæ in arte.

Quæ menſtrua quibus ignibus correſpondeant.

Lullii duplex menſtruum.

Digitized by Google

Baſiliſcus vt ex ouo ſic tinctura.

verum eſt: Vt enim ex ouo *Baſiliſcus* prodire traditur viuus, qui viuentia radijs ex oculis emiſſis venenoſis inficit & necat, ſic ex ouo philoſophico tinctura producitur, quæ leuiſſimo tactu metalla, quæ Mercurij quid in ſe habent, coagulat, ſtupida reddit, & ſulfure ſuo ſpoliat: Alias *Draco* dicitur eadem ratione, aut quia Sol & Luna cœleſtis ſemper cum coniunguntur, id in capite vel cauda draconis fieri neceſſum ſit; In hoc facta eſt Solis & Lunæ coniunctio & vnitio, accidente Ecclypſi:

Tinctura Draco cur dicatur.

Spiritus quomodo figatur. Aues à ſimilibus illiciuntur. Natura Hippocentaurum nō componit. Heterogenea & à metallis diuerſa ad artem non ſumenda. Soror & frater, patiens & agens, Mercurius & ſulfur.

Porta 1. *Omnis ſpiritus*, inquit, *figitur cum calcibus ſui generis; hoc bene animaduerſo fructum referes:* Vt enim aues congregantur ſui ſimilibus, & ab ijſdem illicibus capiuntur, ſic fit in hac philoſophia: Natura namque agit ſimilitudine rerum quo ad genus & ſpeciem & hippocentaurum nunquam procreat, at phantaſia artificis non raro componit diuerſiſſima, & ex ijs vnionem ſperat, quæ nunquam ſequetur ante vltimum ignem: Propterea poſt adijcit: *Si tu itaque ſtudes conficere Solem & Lunam arte philoſophica, ad id nec oua, nec ſanguinem accipias, ſed Solem & Lunam, quæ naturaliter & prudenter calcinata, & non manualiter, nouam generationem foras producunt, augentia ſuum genus & omnes res naturales:* In porta 2. *Nihil hic eſt præter ſororem & fratrem, hoc eſt, ſi interpreteris, agens & patiens, ſulfur & Mercurium, coeſſentialia noſtro propoſito; Inter hæc in duo qualitate contraria generatur medium maxime admirandum, quod eſt noſter Mercurius & menſtruum vnctuoſum, noſtrum ſecretum ſulfur, operans inuiſibiliter, violentius igne exurens corpora, quouſque in aquam diſſoluantur mineralem, id quod noctem, propter tenebras & ſeptentrionem vocamus.* Et mox: *Animaduerte, vt glacies in aquam reſoluitur, & recte quidem: Nam aqua erat prius: Eodem modo rurſus noſtra terra in aquam*

Septentrio quid.

quam reducitur , & aqua per hanc congelatur in perpetuum. Et deinde : Nam ſcriptura teſtatur , quod cum terra turbabitur , in maris profundum conijcientur montes : Sic quoque noſtra corpora tandem in aquam conuertentur : Corpora enim noſtra , quæ à planetis nomen ſumpſerunt , comparantur non ineptè montibus : In profundum itaque Mercury hæc proijce , ne damnum incurras : Tum pulchrum videbis ſpectaculum : totum enim conuertetur in puluerem impalpabilem , quemadmodum coagulum noſtrum naturaliter lac coagulat. Hactenus ille; qui in multis valde perſpicuus eſt , quæ magna ex parte protulimus , lilia ex ſpinis euellentes : Hic author , ne reliquos eius libros tangamus , in prologo portarum , deuotionem vna cum profeſſione ſua manifeſtat ; de *quo narrant , quod tandem vitæ huius* & vanitatis mundanæ pertæſus volens ſe incluſerit cuidam clauſtro ſeu ſacello *Eccleſiæ* adiuncto , ex quo nunquam exierit , ſed ibi , tanquam ſupra ſepulchrum proprium , reliquum vitæ (per aliquot annos) exegerit , donec ; tenui victu per diem refectus , mortem obierit , cœliſque animam , vt terræ corpus , immiſerit. Eiuſmodi vota & facta an ſint Deo grata , non eſt hic contrauertendi locus : Ex mente optima , & deſiderio potius cœleſtium , quam terreſtrium bonorum occupata profecta fuiſſe , non eſt dubium.

Metalla montes cõparantur.

Ripleus deuotus in præfatione portarum.

Ripleus clauſtro incluſus tanquam viuus ſepulchro.

THOMAS NORTONVS , *Briſtouienſis , in arte perfectus magiſter , (vt habent initiales ſyllabæ illius libri capitum , quem de hac arte condidit) agnoſcitur ; Scripſit rythmis Anglicanis* , valde acutis , nondum editis , at DEO dante , breui edendis à nobis : Huius authoris non iniucunda eſt lectio , propter varias , quas adducit ; in quo potiora perluſtrabimus & ad noſtrum

Thomas Nortonus Chymicus perfectus.

 vſum

Digitized by Google

Nortonus quo tempore vixerit. vſum conuertemus: Quo tempore vixerit & librum ſuum finierit, ipſe in calce eius adijci, nempe regnante in *Anglia Eduardo Quarto.* Anno 1477. abhinc centeſimo quadrageſimo. In præfatione eius libri, quam ipſe Latinam fecit, nonnulla notatu digna de regibus tradit in hunc modum:

Nortoni prima præfatio.

Iſtam ad ſcientiam multi ſunt vocati,
Nobiles & pauperes, inſcij, literati,
Qui nolunt labores, neque tempus pati;
Ideo non perficient, quia ſunt ingrati.

Liber artis filios docet iſte ſatis,
Quibus hac percipere Deus dedit gratis,
Verſiculis propheticis quatuor his credatis,
Omnia dat gratis diuinæ fons pietatis.

Hæc nobilis ſcientia eſt tantum illis data,
Qui diligunt iuſtitiam mente cum beata,
Doloſis & raptoribus ſed eſt denegata,
Propter peccata tardantur munera grata.

Angliæ reges artis participes futuros ſi emendent omnia.

Sæpe reges Angliæ decoraſſet hæc res,
Firma ſi in Domino fuiſſet eorum ſpes,
Ille ſed qui capiet per hanc rem honores,
Antiquos mores mutabit in meliores.

Iſte cumque venerit, regnum reformabit,
Virtutibus & moribus & exemplum dabit,
Sempiternum regibus, plebs tunc iubilabit,
Et mutuo ſe diligens laudes Deo dabit.

O Rex hæc facturus, Deum Regem ora,
Et eius auxilium pro re hac implora,
Tunc Regi iuſto fulgenti mente decora,
Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur hora.

Dein-

Deinde capite ſecundo exempla duorum, qui de arte triumphabant phantaſtice, antequam inueniſſent, proponit, non iniucunda lectus, quæ ad cautionem aliorum, ne nimis citò confidant ſuis imaginationibus & lectionibus vnius aut alterius libri, adferemus: *In Normandia*, inquit, *vixit nuperrime monachus quidam, qui decepit quamplurimos cuiuſcunque ſtatus: Hic poſtquam in phantaſia præconceperat, ſe hanc artem perfecte ſcire, tanta lætitia perfuſus eſt, vt furere pene inciperet, de cuius præpoſtero gaudio (licet non diu durarit) exempli gratia hunc Apologum narrabo: Monachus iſte Franciam peruagatus erat, vt apoſtata; deſideriis ſuis indulgendo: Et poſt in hoc regnum venit, cupiens cuique perſuadere ſe totius Alchymiæ fundamentum plenariè callere; quod in libro quodam Receptarum repererat: Idcirco animum omnino induxit ſuum, præclarà quædam facta ac nobiles actus poſt ſe relinquere, vnde ſemper honos, nomenque ſuum laudeſque manerent: Atque hinc ſæpe ſpeculabatur, quomodo tantas diuitias abſumeret, aut in quas res collocaret, quas mox habiturus eſſet ſecumque cogitabat, En, hoc ego ſcio, vbi inueniam quoſdam futuros mihi fideles? Qui ad complendam meam voluntatem mihi conſilio adeſſent; Tum in planitie Saliſburienſi magnificentiſſimè extruerem quindecim Abbatias breuiſſimo temporis ſpacio, ita vt ſingulæ ſingulis milliaribus à ſe inuicem diſtarent: Hac de cauſa ad me accedens, dixit, quod de fide mea certior factus foret ab aliis, ideoque mentis ſuæ conceptum mihi ſe narraturum: petiitque, vt ſibi conſilio adeſſem: Ego ad imaginem ſancti Iacobi promiſi, me nomen eius non patefacturum: At nihilominus licet mihi ſcribere abſque vitio de eius deſiderio adeo inani: Cum ſcientiam ſuam aperuiſſet mihi, addidit, ſibi nil deeſſe, niſi occaſionem & modum laborandi ad regis commodum; vt licentiam ab eo, totoque ſtatu impetraret, ad coëmendum agros & terras pro dictis Abbatiis: Nam pro expenſis ſe ſatisfacturum: Verum multum*

Exempla notatu digna duorum, qui pellem vendebant vrſi nondum capti.

Somnia monachi vigilantis.

Digitized by Google

adhuc dubitauit, quomodo à quibus & vbi emendæ eſſent terræ: Cum de tam magno eius opere audiſſem, explorare volui quam peritus eſſet in literis, ſed in his fatuus inuentus eſt: Nihilominus ſuſtuli & ſecretè me tenui; dicens, rem eſſe adeò leuem, vt Regi aperiri non debeat: Nam ſi proba ſit non conueniens, ipſe pro ſiultà fabulâ acciperet: Ad hæc monachus reſpondit, quod in igne teneret eam rem quæ eius voluntatem complere poſſet, de hac veritatem intra quadraginta dies me cogniturum certiſſime: Tum retuli, me hoc non vrgere amplius, at facile quadraginta dies expectaturum: Quod tempus vbi abactum eſt, monachi ſcientia de nihilo fuit: Tum omnes Abbatiæ eiuſque phantaſiæ conciderunt; vtque venerat, ſic abiit cum pudore animi: Poſt breue tempus multos incepit decipere, inque Franciam ſe iterum recepit: En quam miſerabilis, quod 15. Abbatiæ hoc modo confundi & deſtrui debeant: &c. Et mox. *Aliud exemplum quoque memorandum eſt, de quodam, qui imaginabatur tam breue eam præſtare rem,* quam Raymundus Lullius, *aut* Frater Bacon, *vnde ſe ipſum* S. Petrum *vocitauit; Fuit miniſter oppidi exigui, non procul à* Londinio, *qui tamen prædicandi peritiam non habuit, niſi valde paruam: Ille putauit ſecurè hanc artem indagare, vt nomen ſuum in perpetua eſſet hominum memoria, propter pontem quendam animo eius præconceptum ſupra* Tameſin *faciendum pro commoditate euntium & redeuntium in vrbem ad rem gratiſſimam præſtandam toti regioni circum circa: Verum ad opus eiuſmodi perficiendum nihil eius voluntati ſufficere potuit: Quocirca pontem eum adeo ſublimem erigere ſtatuit, vt omnibus admirationi eſſet, cum turribus de auratis quæ res magnifica videretur ſpectatoribus: Tum ſæpe commemorabat, quanta hinc fama eſſet ſequutura, ſi illuminatum noctu redderet ita vt continuè ſic duraret, nec deſtrueretur; Hinc enim per totam regionem ſuum nomen celebratum iri: At dubia varia mentem eius agitarunt, qua ratione id in actum duceret, lampades quidem hoc præſtituras exiſtimans: Quocirca has ſufficientes ſe ordinaturum: Verum*

Monachus indoctus quid ſperat?

Monachus in Chymicis deſperatus incepit decipere multos.

Pons enim modernus ab Henrico 7. al quot annis poſt extructus narratur.

rum hinc ſcrupulum ſibi iniecit, quod poſt mortem ſuam hæc incendere lumina alij eſſent recuſaturi, ac reditus hoſti ad alios vſus adhibituri, fœlicem eum ſtatuens, qui ſciat, cui confideret: Tandem occurrit, facere illud lumen ex Carbunculis cum duplici reflectione ſuperna & inferna ad omnium admirationem; At hinc aliæ cogitationes ipſum vexabant, quomodo carbunculi inueniri poſſent, & vbi viri prudentes conueniendi, qui pro hac ſua intentione totum terrarum orbem perluſtrarent ad copiam carbunculorum congerendam: Ob hoc adeò ſe macerauit, vt ex pingui macrior redderetur: Cumq; confideret ſeſe hanc ſcientiam poſſeſſurum, anno peracto, omnes impenſas perdiderat: Nam vitrum cum depromeret, nulla ibi neq; auri neq; æris materia apparuit. Tum præ ira ferè inſaniuit, quia omnes ſuas facultates exhauſerat.

Carbunculi præ lumine in ponte imaginario fatui.

Paulo pòſt.

Confiteor Altiſſime, nullus iſta capit,
Licet prius didicit, abſque te nil ſapit,
Nam tanta ſtat gratia te Deum ſemper apud,
Perficere ſicut capere, nam finis es & caput.

Deinde eodem capite recenſet hiſtoriam de quodā Tincturæ veriſſimę poſſeſſore, quomodo defraudatus eâ fuerit & miſerè tractatus ab alio, his verbis: *Thomas* Daultonus *vir bonus, Deo nocte dieq; inſeruiens de Rubea Medicina magnam habuit copiam, quo vix alius ex Anglis vnquam plus obtinuit: Satelles quidam* Regi Eduardo *à ſeruitijs exiſtens, nomine* Thomas Harbard, *hunc* Daultonum *ex* Abbatia Comitatus Gloceſtriæ *vi extraxit, & coram* Rege *conſtituit, vbi* Deluis *præſens fuit: Nam* Williami Deluis *ipſe* Daultonus *ſcriba aliquando fuerat, qui* Deluis *itidem Regis Eduardi ſeruus erat ſæpe in eius præſentia, dictitans, quod* Daultonus *intra exiguæ horæ ſpacium ſibi confecerat mille libras Starling: in auro optimi valoris inſtar* Regalium *nummorum: Ad quod*

A Deo eſt perficere & intelligere.

Hiſtoria de periculis alicuitinsturæ poſſeſſori intentatis.

Daultonus cuidam Deluis nomine fecit aurum quater mille Regalium talerorum ſeu mille libras Starling.

quod comprobandum Deluis *iuramentum depoſuit ſupra ſacra Biblia: Tum* Daultonus *ad eum reſpiciens dixit* : Deluis, *iam ante es iuratus; vnde merito te pœniteat: Nullam ob rem*, *inquit* Deluis, *quam iam recenſui; quod* Dominus *nouit*, *quem Iudas vendidit*; Saltem ſemel, *ait*, iuraui tibi, quod non à me manifeſtareris; *à quo quidem (vt intelligo) ſum ſolutus*, *cum cedat in bonum Regis & reipublicæ. Tum* Daultonus *reſpondit prudenter; Hæc reſponſio non excludit periurium*; *Quomodo Rex tibi confideret, qui infidelitatem tuam confeſſus es ipſe in eius præſentia*: At, *inquit* Daultonus ad Regiam Maieſtatem, *ſæpe ob hanc medicinam in animo meo vexatus ſum, & iam cogitaui, quod mihi non amplius moleſtiam creare deberet*; *Quocirca in* Abbatia, *vbi comprehenſus ſum proieci eam in lacum communem, qui decurrit ad fluuium fluxu & refluxu maris mobilem* : *Vbi tantum diuitiarum iam eſt amiſſum*; *quantum exercitui viginti millium virorum pro recuperanda terra Sancta ſuffeciſſet: Diu pro Diuini nominis honore id tenui*, *ad ſuppetias ferendum regi*, *qui eò proficiſci conſtitueret*: Hei mihi Daultone, *rex inquit*, Stultè à te factum eſt tantam rem diſperdidiſſe, & voluit vt de Daultonus *de nouo conficeret*: Daulton *ait*, *Hoc fieri à ſe non poſſe*: *Quid cauſa eſt*; Rex ait, *& quomodo id es nactus*?

Canonicus Lichfeldenſis verus Chymicus.

Qui reſpondit, *quod à* Canonico quodam Lichfeldenſi *habuerit*, *cuius ignem multos per annos diligentiſſimè ſeruauerat, donec ipſe* Canonicus *diem ſuum obiret*; *tum pro fideli ſeruitio ſuo omne quod poſſedit de eo*, *ſibi dono liberaliter datum*: Rex Daultono *quatuor marcas dedit & liberum eſſe iuſſit*, *vt iret quo vellet*: *Tum* Rex *ex animo triſtabatur*, *quod* Daultonum *antè non cognouiſſet* : *Et ſæpe accidit*, *quod tyranni ſint regi proximi*: *Nam*

Tyranni regi ſæpe proximi.

Harbardus Daultonum *obſeruans deduxit eum in* Stepnei, *vbi ſerui* Harbardi *pecuniam ipſi abſtulerunt*, *quam Rex ei dederat*: *Poſt* Harbardus Daultonum *inde procul in* Caſtellum

Homo homini diabolus.

Glo-

Gloceſtriæ *portari curauit, vbi incarceratus* Daultonus *diu remanſit: & multas contumelias ab* Harbardo *paſſus eſt: Hinc in alium carcerem Troiam illum miſit, vbi quatuor annos iacuit; Ac tandem eum ad mortem condemnauit, ad quod Daultonus ſe præparauit voluntarie & dixit*, O Domine IESV benedicte, mihi viſum eſt diu à te abſuiſſe; ſcientiam mihi dediſti magni precij, quam ego tenui abſque ſuperbia: Ad quam neminem inueni habilem, vt mihi eſſet hæres poſt meum obitum, Quare ſuauiſſime Domine, iam lætor ex animo, & tuum tibi donum iterum obfero: *Deinde preces effudit deuotiſſimas ſubridendo* inquit, Nunc ſatis fac tuo deſiderio: *Cum* Harbardus *videret eum adeò lætum & paratum ad mortem, lachrymas effundere non intermiſit: Nam nec carcer, nec mors tantum præſtare potuerunt, vt hanc artem obtineret; in hoc aſtutiâ ſuâ deceptus eſt*: Tum Harbardus inquit, *ſine, vt abeat, nam nec vlli nocebit aut prodcrit in poſterum: At cum* Daultonus *de loco ſurgeret miſerabili modo ſe circumſpexit, & ſic abiit curarum plenus, non deſiderans annum ſuper viuere: Hæc fuit, vt narratum eſt, eius pœna à viris non timentibus internum, ipſi inflicta:* Harbardus paulo poſt *in lecto obiit:* Et Deluis Teukesburiæ *decapitatus eſt: Hoc modo, magna cura, prout videtis, huic arti adiuncta eſt in omni ſtatu: Hic* Rex fruſtratur ſua *intentione; ſiquidem* Harbardus *crudelis & ſuperbus eſſet, Virum adeo virtuoſum vt opprimeret, & inſtar malefici tractaret; quod ſi humanitate & patientiâ vſus fuiſſet, inde multum ſolatij tam* Regi, quam toti huic regioni & reipublicæ contigiſſet: *Verum non eſt mirandum, quod hac gratia non concedatur, Nam peccata in hoc regno præualent: En hic iam parata erat res ipſa & ad manum:, quâ ceſſaſſent taxæ & datiæ totius regionis:* &c. Hactenus Nortonus: Quâ hiſtoriâ oſtendit, quod hæc ars multis obiecta ſit difficulta-

Chriſtus præſeruat nos à violentia humana.

Daultoni morituri preces & reſignatio ad Chriſtum.

Proditores puniti.

Res præmanibus exiſtens amittitur propter peccata hominum.

Quod artifex opus habeat, vt ſit cautus.

 tibus

tibus & periculis, niſi artifex ſe cautum & prudentem præbuerit. Nunc eiuſdem *Authoris* feſtiuum colloquium cum quodam experimentatore, quod capite tertio habet, proponemus: *Tonſilus*, inquit, *Chymiſta, ignibus vſus fuerat ſexaginta annos ad complendum ſuum deſiderium*: Bryanus *alter fuit, vt &* Houltonus *in occidentali parte qui ſemper his laboribus praeoccupabantur: At nobilem hanc ſcientiam inuenire non valuerunt; Nam neque materiam neque radicem artis nouerant: Hinc varia miſcentes, quo magis artem quaererent, eò magis res & aetatem conſumpſerunt: Multum ſumptus, damni & curae intercurrit ipſorum receptis, quas operati ſunt: Tum* Tonſilus *ad me conquerens & collachrymans venit, dicens, ſe mente grauatum, quia optimam iuuentutis partem impenderat in falſos proceſſus herbarum, gummatum, radicum & graminum, qui variis modis ab eo probati eſſent, vt ſunt* Coronopus, Selandina, & Mezerium, ſemper viuum, Lunaria & Mortagon, capilli, oua, ſtercora & vrinæ, Antimonium, arſenicum, mel, cera & vinum, calx viua, ſandiues & vitriolum, marchaſita, tutia & quæcunque mineralia. Amalgamata, albificationes, citrinationes, *at omnia in nihilum redigebantur in operationibus: Nam non conſiderabat, quid ageret, ac in proportiones non intendebat. Poſt hæc ſingula, nil prætulit humano ſanguini: Ad quem dixi, quod ſanguis in igne vehementi facile conſumeretur & in fumum abiret: Tum per amorem Chriſti*; inquit, *doce me, quæ ſit noſtri lapidis ſubſtantia: Tonſile, reſpondi, quid tibi conferret in tanta ætate, ideoque ceſſa à tuo propoſito & ad preces te compone, tempore ſic flagitante: Si enim ſcires materialia noſtri lapidis, antequam conficeres, morte præoccupareris*: Ne cures hoc, *inquit*, optime magiſter, *ſatis mihi foret ſolatij, cognoſcere ſaltem veram materiam*

Quod artifex eſſe debeat, ut ſit cautus.

Tonſilus Alchymiſta.

Bryanus & Houltonus Alchymiſta.

Tonſilus falſis receptis occupatus.

Humanus ſanguis æſtimatus materia lapidis.

Digitized by Google

ſteriam illius lapidis à me tamdiu quæſiti : Tonſile , *reſpondi*, non eſt res parui momenti , *quam ſcire deſideras* ; *Nam multi authores eâ de re ſcribunt , at nullus clare mentionem facit. Qui enim tractarunt de hac arte , orarunt Deum (* teſte Democrito *)* vt ſubito ex hoc mundo *transferret eum , qui hac de re libros edere conſtitueret : Nam ſinguli verebantur, ne de hac ſcientia nimium patefacerent : Ex iis quilibet ſaltem vnum aut duo expoſuit puncta , vnde poſſet agnoſci à cæteris, ſe eſſe ipſorum ſocium. Vnus enim alium facilè intelligit : Hinc ſcribebant non vt inſtruerent omnes , at vt ſe patefacerent ex ſecreto ſermone. Ne igitur confidas lectioni vnius libri , at oportet te ad plurimorum opera reſpicere* ; Liber librum aperit , inquit Arnoldus vir doctiſſimus , idem Anaxagoras dicit de hoc opere : Qui enim in legendis libris deſes extiterit , in præparandis rebus promptus eſſe non poterit : *Verum* , Tonſile , *non vt eleemoſinam hanc rem manifeſtare poſſum , (quod nunquam factum eſt) at pro tui recreatione in modum dialogi , ſi modo prudenter interrogare poſſis* : Optime magiſter , *inquit ille* , ergo me veraciter inſtruas , an materia noſtra ſit Sol & Mercurius ? aut Sol & Luna ; *aut an omnia hæc tria mihi ſint ſumenda* ; *An vero Sol ſit ſolus , aut Mercurius ? Num ſulfur vna cum iis ſit materia lapidis ? An verò ſal armoniacum , aliudvè minerale ſit , ad producendum lapidem* : Variæ , *inquam* , Tonſile, hic ſunt quæſtiones *ſapienter & aſtutè productæ* ; *verum nondum nominaſti rem , niſi in genere : Nam quædam ex his tibi ſunt vſurpanda , quædam ex aliis , ad miniſtrandum huic arti: Multæ res ſunt , quæ adiuuent lapidem , at duæ ſaltem materiæ , & nihilominus lapis eſt res vna ; Inter quas hæc eſt affinitas , quæ inter filium & matrem cernitur: Alia quoq; propinquitas eſt in his,*

Tonſili quæſtiones Nortono propoſita.

Duæ materia lapidis, multa adiuuantes. Filius & mater. Mas & fœmina.

nempe qualis inter marem & fœmiram: Hæc duo genera, omne, cuius indiges, præſtabunt; uti etiam pro albo opere, ſi ſapis, inſeruiet: Vnum ex his lapidem experieris, quia ignem ſuſtineat, inſtar lapidum. At nō eſt lapis in tactu aut viſu, verum terra ſubtilis, purpurea, rubea & nō perſpicua; Et quando eſt ſeparata; & præparata nominamus eā Lithargyriū: Primò eſt purpurea, rubra & aliquantulum alba, tumq; vocata eſt noſtra marcaſita: Vna vncia præualet quinquaginta libris Starlin. nec in Chriſtiano orbe vendibilis proſtat. Qui verò id habere velit, vt conficiat, neceſſum eſt: At in hoc opere hæc gratia occurrit, vt ſi ſemel bene facias, non opus habeas reiterare: Antiqui appellarunt rem vilis precij; Nullius enim valoris eſt in venditione: Quicunque inueniet, vix attollet, vtpote indignam operæ precio: Homines perſuaderi nolunt, quod ſit magni precij; Inde nemo agnoſcit, niſi qui præ reliquis ſapit: Hic aperui maximum ſecretum, à nemine hactenus reuelatum: Ad hæc alium lapidem, Tonſile, requiris, niſi velis perdere præcipuum materiale; qui eſt ſplendidus valde & pulcher, lapis in emptione & lapis in viſione, lapis perſpicuus, per lucens & miræ diaphaneitatis; Precium vnciæ vnius eſt communiter viginti ſolidorum; aut paulò minus: cuius nomen eſt magneſia, quam pauci ex vulgo agnoſcunt: Inuenitur in imis ſummiſque locis. Plato eius proprietatem non ignorans proprio eam vocat nomine, quod recenſetur eſſe Dytanos inter regulas, vbi dicitur, quod ſit expoſitum nil niſi quid ignotum per magis ignotius. &c.

Lythargyrium philoſophorum.

Marcaſita philoſ. quanti valeat.

Res vilis precii.

Res magni precii non agnoſcitur.

Magneſia.

Dytanos.

De

DE ARTIFICIBVS ALIIS LONdini vno tempore congregatis per decem dierum ſpacium, ex eodem Authore, capite 5.

Tres artifices veri Chymiæ vno tempore Londini cōgregati.

EO, inquit, tempore (Briſco quodam monetas in ſua poteſtate habente) res mira contigit; quæ hanc ſcientiam concernat; Quod nempe terni huius artis magiſtri in vno decumberent lecto non procul ab aula plumbo tecta (id eſt Leadenhal,) qui haberent Elixir album & rubeum: Mirum eiuſmodi tres vno quieuiſſe cubili, idque per decem dierum ſpacium; Cum inter decies centena virorum millia vix vnus inueniatur:

Lotharingus artifex.

Ex ducatu Lotharingiæ vnus oriundus erat, ſecundus prope Angliæ medium, ſub Cruce in fine comitatuum trium tertius natus fuit; ætate reliquis minor, qui à doctis natiuitatis figura erecta prædictus eſt, quod omnem terram Anglicanam decorare deberet: Poſſet quis vel totum perambulare mundum, & vix tot tantoſque in hac arte magiſtros conuenire: Duo ex illis abituriunt, ætate minor hic manebit, & huic regioni multum vtilitatis conferet; niſi principum peccata impediant ea bona, quæ ipſe olim præſtiturus eſſet:

Artifex quidā Londini quæ vaticinatus.

Senior magiſtrorum cantico quodam prædixit, quod multum iniuriæ ille paſſurus ſit ab amicis: Et multas res alias narrauit, quæ ab eo tempore euenerunt, & quædam euentura ſunt, Ex quibus vnum erit veriſſimum, dicebat, quod poſt magnas moleſtias magna lætitia futura ſit in omni huius regni tetrarchia:

Cum crux honorabitur, ars regi communicabitur.

Minor ætate quæſiuit, quando hoc accidet, Tum ille, cum viderint homines ſacroſanctam Crucem honorari nocte dieque in regione Dei, & lucis; Quod cito contingere poterit, at ſi deferatur, non erit conueniens: Hoc cum vſu ipſo verum comprobabitur, hac ſcientia regi communicabitur: Et plures gratiæ ipſi obuenient,

Digitized by Google

uenient, quam nunc à nobis narrari queant: Illum regem gratia amplectetur, qui antiquos mores emendabit in meliores; Ipſe in ſecreto hanc artem quæret in ſapientum ſermonibus, Et inter ſolitarios monachos habebit certum nuncium: Hucuſque Nortonus: Hoc vltimum quod dicitur, reipſa quoque factum, mihi à viro fide digno, (quem Knight vocant *in Anglia*) relatum eſt, nempe *VVeſtmonaſterÿ*, vbi fuit monachorum *S. Benedicti ordinis conuentus*, adhuc reſeruari indices quoſdam, in quibus notatum ſit, quantum Rex in annuis reditibus à ſecretis illis artificibus habuerit; qui ſeſe non regi, ſed vni ex monachis, forte iuratis ad hoc, aperuerunt.

Index numerum regi datorum ab artificibus.

Reſtat nunc modum, quo *Nortonus* ab alio artifice (an ille *Ripleus* fuerit, nec ne, ignoratur) artem per manus quaſi traditam acceperit, adijcere: Eodem capite 5. circa finem, *Poſt omnia hæc*, ait, *quodam die magiſtrum meum audiui dicere, quod multi patientes & docti album reperirent lapidem multis laboribus & exercitiis; At perpauci, dicebat, & vix unus in* 15. *regnis, habet rubeum lapidem: Et his dictis in me coniecit oculos, conſtanterq́ reſpexit, quem anxium ideo animaduertit:* Dixi *ei*, Hei mihi, quid agam? *Supra omnes res humanas amo ſcientiam; & rubeam medicinam, vitæ meæ præſeruatiuum optimum:* Ruber, *inquam*, lapis precioſior mihi videtur, *quam totius mundi aurum: Ad hæc reſpondit, me eſſe nimis* ætate iuuenem, *corpore decentem & ad exceſſum prono; vix* 28. *annorum, quales philoſophos non habere compares.*

Hæc reſponſio *mœroris plena mihi ab eo data eſt, priusquam prouectior ætate fueris, aiebat, eſſe hoc non poterit: Heu, reſpondi, optime magiſter, quamuis ſim corpore talis, proba me & inuenies ſat ætatis in mente mea: Inde ſilens longò ſubſtitit tempore, quo*

Philoſophi compares habent ætate prouectiores.

Digitized by Google

re, quo miris modis me tentauit aſtu philoſophico : quod longius eſſet enarrare, &c. At in ſecundo cap. *At qui*, inquit, *eiuſmodi magiſtrum reperiet, qualis meus fuit, ille ne dubitet de aliquo : qui vere erat nobilis & laude digniſſimus, ſecretus, cum alij vocales, nolens agnoſci, quod de hac quicquam ſciret; Cum alij diſputarent de colore roſæ, nihil ipſe addidit, taciturnus omnino remanens : Huic ego diu me adiunxi, vt aucuparer eius gratiam : Verum ille ſeuerior mihi viſus eſt, vt omnibus modis me probaret; Quo inueſtigaret & agnoſceret meam diſpoſitionem conditionemque animi : Et poſtquam fidelitatem meam experiretur cum magna mea in ipſum fiducia, tandem amorem eius in me ex diuina gratia obtinui : Quocirca cogitauit poſt certo tempore, non diutius mihi expectandum fore : Variæ meæ literæ, & affectus triſtiores eius permouerunt animum; Vnde arrepto calamo in hunc, qui ſequitur, ad me reſcripſit, modum :* Fideliſſime & amantiſſime mi frater, *pro reſponſo habeas, quod præter te alius eſſe non poterit : Tempus adeſt, quo hanc recipias à me gratiam, pro ſolatio mentis tuæ : Tua perſona magna cum confidentia, tua virtus probata, cum ſapientia, Tua veritas amor & perſeuerantia, tuus conſtans animus deſiderio ſuo fruetur : Ideoque neceſſum eſt, quod intra paucos dies conueniamus ſimul, Quod ſi ſcribere deberem, promiſſam fidem refringerem, ore tenus igitur colloquamur; Cumque veneris hæredem artis te faciam & hac ex terra diſcedam : Tu eris & frater mihi & hæres huius tam magni ſecreti, de quo etiam docti deſperant : Hinc Deo des gratiam, qui magnalia hæc donat, quæ meliora ſunt aliquot diadematibus : Proxime poſt ſanctos ſuos Deus hos collocat, qui hanc ſunt artem ad eius honorem adepti : Nil amplius nunc, ſed cito ad me equo tranſcurras : His acceptis literis, properaui, quantum potui ad magiſtrum meum per centum miliaria & eo amplius; Apud quem quadraginta diebus continue didici omnia ſecreta Alchymiæ, quamuis à me philoſophia adeo*

Scriptio ad Nortonum à magiſtro artis.

Nortonus hæres artis factus ab alio.

Artifices, quibus à Deo hoc donum datur, proxime poſt ſanctos habentur.

ante

ante cognita fuerat, quam ab alio quocunque huius regni: Nihilominus fatui, qui hanc inquirunt artem, putant quod quadraginta diebus opus abſolui poterit: Magna autem differentia eſt inter doctrinam quadraginta dierum & operationem quadraginta dierum: Tum obſcura dubia mihi apparuerunt clara, vbi vidi naturæ vincula diſligata: Cauſæ huius admirabilis operis adeo pulchræ viſæ mihi ſunt, & reiconuenientes, vt de eo deſperare non potuerim.

Cremerus Abbas VVeſtmonaſterienſis.

ABBAS *Weſtmonaſterienſis*, CREMERVS, *Ordinis Benedictini*, tractatum, abſque tamen nomine ſuo aſſcripto obteſtationibus & execrationibus ſatis inſtructum reliquit, qui num quid philoſophici operis habeat, quilibet per ſe iudicet. Fuere, etiam in Chymia quid ſapere præ ſe ferentes, qui literalem eius intellectum amplecterentur, at ego non credulus illis; Experiatur, qui velit: Eſt quidem abſque labore & ſumptu, ſi ſemel opus inſtitutum ſit, at vtinam cum fructu & emolumento ſperato. Hic eſt ille, qui ſe *Lullium* deduxiſſe in Angliam refert, à quo artem obtinuerit.

Monachus tinctura poſſeſſor.

De Monacho narrant, qui initio regni *Eliſabethæ*, cum religione mutata eſſet monachis libera poteſtas facta ex monaſterijs ſuis ſe alio conferre, in quodam publico hoſpitio per dies aliquot moratus ſit, donec occaſionem haberet naue traijciendi maris anguſtiam, quod cum aurifabro quodam, ibi forte fortuna tum præſente, colloquium habuerit (ſiquidem eum hominem prudentem & iocabundum audiuiſſet) anne ſibi aliquot magnas cathenas aureas facere vellet, apudque ſe manere & in aliam regionem ſecum migrare, Cum vero cauſa quæreretur, aperuit ſe quid habere medicinæ aurificæ, quam rem cum aurifaber in dubium vocaret, *Quid* inquit,

Digitized by Google

inquit, *tu hæc negabis, Da mihi cultrum tuum quem bene agnoſcis, eoque in ignem ignitionis poſitæ, aliquantulum pulueris in ignitam partem proiecit, quæ mox in aurum mutata probatiſſimum*; Poſt ita ſemiaureum cultellum aurifabro reddidit, quo viſo Aurifaber dixit ſe ad omnia paratum, at quomodo cum vxore & liberis ſuis agi deberet; Quod cum audiret monachus, putans eum cælibem, nihil amplius hac de re dixit & mox diſparuit, ſecrete ſe alio conferens: *Tales quamplures viſos & auditos eſſe hic, vt etiam alibi, certiſſimum eſt, de quibus non eſt noſtrum hic multis differere*; Nam & multi inter illos, extiterunt qui ipſi ne literam ſciuerunt artis, conficiendi eam Tincturam, quam ita vulgo admirandam proponunt, quales fuere

Culter dimidia ſui parte mutatus in aurũ à monacho.

Multi inter Tincturam habentes falſarii.

Eduardus Kelleus, cuius hiſtoria & miſerabilis exitus cuilibet eſt in recenti memoria.

Item Scotus ille, qui proiectionibus ſuis *Italiam*, *Galliam* & *Germaniam* in admirationem rapuit, cuius nomen ſæpe mutatum *Willebij* eſſe dicunt.

Sed his præteritis, vtpote ad aliam ſectam pertinentibus, ſequentes licet non Anglos, nec forte præfectos Chymicos, hoc loco numerabimus:

Ægidius de Vadis, qui ſcripſit Dialogum inter naturam & artificem doctiſſimum. *Ægidius de Vadis.*

Iohannes Duns Scotus, à multis pro Chymico habetur & citatur, alias vir ſubtiliſſimi ingenij, vnde ſubtilis Doctor quoque appellatur. *Ioh. Duns Scotus.*

Michael Scotus in hoc quoque artificio in ſua patria celebrari dicitur. *Michael Scotus.*

Digitized by Google

Xenium Angliæ relictum.

XENIVM ANGLIÆ GRATITVdinis ergo relictum.

Fertur apud populos lex non ſolennior vlla
Obſeruata ſacris quam fuit hoſpitibus.
Hæc ſale libato ſemel integra ta remanſit,
Et tenuit firmam mutua dextra fidem.
Hoſpitales qui. *Hypſiphile Æſonides, Ariadna contigit hoſpes*
Theſeus, Æneæ præſtat Euander opem.
Æterna reſonant celebres hinc laude poetis,
Sacra quod hoſpitij iura habuere ſacri.
Crudeles in hoſpites qui. *Buſiris ſed enim ſæuis immanior vrſis*
Dicitur, humana carne nutriſſe boues.
Horribileſque Schytæ, Thracumque immitia corda
Nomina digna ſua pro feritate gerunt.
ANGLIA *pro meritis ſupereſt tibi gratia maior,*
Cui venit in gratos aduena quiſquis agros.
Tuta quod hoſpitio tot me ſuſceperis annos,
Cauſa mihi laudes eſt celebrare tuas.
Pulchra quidem Nympha es, nec pulchrior altera magno
(Teſte vel inuidia) eſt conſpicienda ſalo.
At plures bona forma Deas beat, omnibus vna
Non data dos, quod adeſt huic, tibi forſan abeſt.
Omnia non vni conceſſit munera terra
Arbiter, eſt multis ſors tua læta modis:
Gaude pinguis humo, tibi nauibus India mittit,
Antipodes gremio munera dantq́; tuo.
Angli Saxones origine. ANGLAS *Saxonico migrantes limite gentes*
Vbere complexa es, Terra Britanna, ſinu?
Inde manet populis & adhuc cognatio linguæ

Digitized by Google

Teutonicæ, concors pectore mens & amor.
Cur pateris tantos Mimorum phaſmate nexus
Vellere, per falſos & temerare iocos?
Germanos Itali quondam dixere bibaces,
Id damus: aſt Italis eſt maleſana Venus:
Adde, quod eſt illis quoque ſæpe ſicarius oris:
Teutonicum minus eſt his vitijs vitium.
Criminis (ah) tanti culpa non libera gens eſt
Anglica, Dana, Liuo, Sueca, Polona, Geta:
Omnes hi potant per longas pocula noctes,
Et rebibunt eadem pocla ſequente die.
Ergo quis ex his ſi Philotheſia Teutona damnet,
Ille prius genti conſulat, oro ſuæ.
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus,
Si Coclitem cæcus luſerit, eſt fatuus.

Hiſtriones Angli eo omnes populos vexant in ſuis comœdiis. *Germani poſſent cunctos tolerare labores ò vnam poſſint tam bene ferre ſitim. Reſp. Vt nos ebrietas, ſic vos Venus improbaverat, Lex lata eſt Veneri Iulia, nulla mero.* *Gentes ſeptentrionales omnes bibaces.*

Hæc non abſque cauſa dici, patet illi, qui aliquamdiu in *Anglia* vixerit; Vbi *Mimi, Comœdi & hiſtriones* in ſuis publicis ſpectaculis, quæ ſingulis diebus habent, in 4. vel 5. locis, omnes gentes præ ſe contemnunt & in ludibrium trahunt; Germanos introducunt ebrioſos & balbutientes vnam aut alteram voculam Teutonicam intermiſcentes, fœminas ferinas quaſi, *Imperatorem velut regulum*, interdum etiam à fera nutritum & quaſi mutum. His mendaciſſimis nugis vulgo attollunt animos & falſas illas res geſtas pro veris nimis credulo inſtillant: *O corruptores morum populi, pernicies iuuentutis*, & cauſa tot ſuſpendiorũ vos adhuc toleramini in regno Chriſtiano, adeo reformato? qui plus veſtris nugaciſſimis gerris pietatẽ, modeſtiam & bonos mores ex adoleſcentum, virginum, mulierum & omnis ſtatus animis & factis deletis quotidiano illo nouitatis falſæ in mendaciorum campo (nõ *Martio*) quam miniſtri verbi diuinis ſuis con-

Apologia calumniatoribus quibuſdam Angliæ à Germania oppoſita. *1. Calũnia hiſtrionum.* *In circo Fortunæ.* *Mimi plus maculant vitiis vulgum, quam concionatoris arcent ab iis.*

concionibus inſtillant; ſi poetæ, ſi oratores, ſi medici olim propter certas cauſas ex ciuitatibus eiecti ſunt, an vos his vtiliores aut honeſtiores? Vos eſtis comparandi ad hos, vt mus ad leonem, aut paſſer ad aquilam: *Poetas* non intelligo

Poeta viri docti, non Mimi, vt ibi.

veſtros vernaculos rythmo-graphos, ſed viros doctos; omni genere literaturæ imbutos, quales fuere antiqui, & ad illorum imitationem moderni: Inter illos quendam nomine

Calumniator inſignis Matthæ. Gvvin.

Matthæ. *Gvvin* referendum exiſtimo, hominem plus linguæ habentem quam ingenij, plus dentis, quam iudicij: Hic in ſuis centonibus maledicis, quibus inuehitur in res, artes, ſcientias, perſonas, nationes & omnia grammaticaſtes, inter cætera narrat duces *Saxoniæ* pauperes factos di-

2. Calũnia. *3. Calũnia.*

ſtillationibus Chymicis; Et in diuerſis locis hauſtum *Germanicum*, poculum Germanicum & eiuſmodi contumelioſa verba iacit in nationem hactenus armis præualentem cæteris (cum ne pagus à Germanis vi ab alia gente vnquam occupatus, at econtra *Germani* antiquam *Germaniam*, vicinis gentibus victis, & ſibi incorporatis, duplo fere maiorem fecerint, finibus expenſis & colonijs emiſſis in circum vicina regna potiora, vt hiſtoriæ teſtantur) & nulli cedentem.

Reſponſio ad calumnias Gvvin.

At heus tu maledice, abalienator animorum, reſpice in te ipſum, an non potius in *Tabaccarijs* tabernis, vinarijſque frequens es, quam officinis medicis, quarum, ſi dijs placet, Cenſor es, & Cenſorem *Romanum* pulchre ſomnias;

Saxonia quanta ſit.

Proba quod dixiſti de *Saxoniæ* principibus; at non potes: *Saxonia* eſt fere dimidia *Germaniæ* pars & multas gentes & principes hoc tempore complectitur: Ab vna parte (incipiendo vbi loquuntur Saxonicè) *Haderslebio in Chymbrica Cherſoneſo* ſito, verſus Pomeraniæ terminum *Leoburgum*, ſunt circiter 96. mill. Germ. quæ faciunt 384. mill. Angl. Ab eodem oppido verſus *Witebergam* ſunt 69. mill. Germ. Dein-

Digitized by Google

Deinde ab eodem loco verſus *Emdam* ſunt 57. In quo tractu multæ *Saxonicæ* gentes continentur & plures forte, quã 20. principes numerantur cum pluribus *Epiſcopis*, qui ſinguli ſuam iuriſdictionem, oppida & ſubditos habent, vt principes: Non nominabis vnum ex illis omnibus, qui pauperior factus ſit ob Chemiam: Calumnia eſt igitur mendaciſſima, qua delectaris, vt hirudo ſanguine, bos Cyprius & Scarabæus, oleto: Bibacitas *Germanorum*, ab *Italis*, iis inculcatur, at ab *Anglis* non deberet, ne *Tireſius* monoculum increpet: Non ſunt repletæ vrbes *Germaniæ* vinariis aut cereuiſiariis tabernis, nec pudendus mictus in publicis viis, abſque verecundia ſexus fœminei ibi cernitur, nec ſunt loca pro ebrioſis incarcerandis: Ex effectu de cauſa, & ex ſigno deſignato iudicandum erit: Scio populoſas & magnas ciuitates, vbi ſaltem in duobus aut tribus locis vinum publicè venditur: Interim *Germani* non ſunt liberi ab hoc vitio; Excuſent ſe aliæ gentes, ſi poſſuut. Sed hoc lurcone omiſſo ad alia transeamus: In magno illo volumine (quod in *Regali* charta recens editum eſt) hiſtoriarum, quemadmodum magna animi elatione ab *Anglis* inculcatur *Germanis*, ſcriptum eſt *maximum illum Imperatorem Maximilianum primum militaſſe Regi Angliæ pro ſtipendio, inq́, dies ſingulos pro ſua perſona Roſatum nummum aureum meruiſſe*: Sane hæc putidiſſima mendacia ex eo falſarum relationum libro expungi deberent, ne *imperio Romano*, quod omnibus regnis longè maius & dignius eſt in Chriſtiano orbe, ſint iniurioſa & calumnioſa. Habuit hic *Imperator* totum *Imperium*, inque eo ſubditos, *Regem Bohemiæ*, non minorem quocunque alio rege, *principes Electores*, nulli regi cedentes, *principes reliquos* ditiones latiſſimas poſſidentes, *Archiepiſcopos* & *Epiſcopos*, principibus non abſimiles, *ciuitates liberas* ſupra 60. ciuitates alias ſupra 600. *Botterus* ſcribit *Imperium Germanicum* poſ-

Saxoniæ multi principes Epiſcopi German. iuriſdictionem habent vt principes.

Angli ſint magis ſobrii ſi alios bibaces proclamare velint.

Nota ſigna Ebrioſorum

4. Calumnia.

Mendacia putida ex illo volumine expungenda.

Diuitiæ & potentia Imperatoris Germanici Maximiliani primi.

Prouentus Germaniæ ex Botero.

poſſidere ſeptem milliones *Domum Auſtriacam* duos milliones & quinquaginta millia, ſed ſecundum Viginarium, *Germania* quæ cis *Rhenum* eſt, duos tantum ſoluit milliones: *Rheni tractus* à *Baſilea* vſque pendit ſuis principibus octies centena millia coronatorum, ſed hi ſunt ſaltem limites Germaniæ: Nec *Botterus* nec *Viginarius*, homines *Itali* & *Germaniæ* potentiam & diuitias omnino ignorantes, quicquam de reditibus eius certi quid ſtatuere potuerunt; Si ſingulorum principum & comitum, nec non ciuitatum prouentus numerari deberent, ad incredibilem ſummam aſcenderent: De *Anglia* ſcribunt iidem authores, vt *Viginarius*, quod vnum millionem & dimidium poſſideat: *Bodinus* ait tredecies centena millia librarum; & ante mutationem Religionis pendiſſe tantum, quingenta millia ducatorum nunc verò vnum millionem: Quæ ſi vera ſunt, vt *Boiſſardus enarrat* ex dictis authoribus, *Germania* ſepties ditior eſt quam *Anglia*: Poſſedit præterea *Maximilianus* totum *Belgium*, quod hoc tempore, ſi 17. prouincias numeres, *Angliam* in diuitiis ſi non ſuperat, æquat tamen: Id *Viginarius* tradit tum ſoluiſſe millionem vnum, & ſexcenta millia coronatorum: *Bodinus* ait, quod Caroli 5. tempore ſoluerit 13. centena millia librarum. Poſſedit quoque *Cæſar Ducatum Mediolanenſem*, qui ſecundum *Viginarium* pendit duodecies centena millia: Tantus itaque *Imperator*, qui *Regem Angliæ regnis & diuitiis* aliquoties *ſuperauit*, an ille opus habuit, vt illi inſeruiret in dies pro vno Roſato nummo? O putidiſſimi mendaces, quid captatis honorem ex aliorum detrectatione? Quid vulgo veſtro perſuadetis? Quaſi vos ſoli totum terrarum orbem antecellatis & omnia imperia & regna in eo? Non eſt ita, fallimini: Veſtrum regnum, regnum eſt, quod Scotico præualet diuitiis,

Italorum Germanicarum imperiti.

Prouentus Angliæ.

Belgii prouentus.

Mediolani ducat. reditus.

Reſponſio æque ad calumnias inſulſas hominum mendacium, abſque detractatione alterius.

tiis,at vix aliis: Cum Imperio *Germanico*, quod iam vltra 800. durauit, ne in minimis comparandum: Si verbis & Mimis res gerenda ſit, vos omnibus imperatis; at ſi factis & armis, non item: Quod ſi dicatis, id factum eſſe antequam *Maximilianus Imperator* ſit factus: Reſpondeo, hoc fieri poteſt, quod adoleſcens 18. annorum primum tyrocinium militiæ exercere voluerit ſub rege *Anglico* contra *Gallos*, ſed hoc nihil ad Imperatorem aut Imperium. Cur ergo ſcribunt iſti falſari, quod *Imperator* hoc fecerit? Similiter nugatorius ſcriptor monachus, *Guilielmus Nouobrigenſis* dictus, inuenitur in *Anglia*, qui vt *Richardi illius* in *terra Sancta* factum excuſet, miras fabulas comminiſcitur, quas vel cœcus in pariete palparet: Deinde cum hic ipſe Rex *Viennæ* ſub alio habitu deliteſcens, agnitus caperetur ab *Auſtriæ* duce, eius inimico, & *Imperatori* traderetur, hic nugigerulus ſcriptor in auaritiam *Cæſaris* mirum in modum inuehitur: ſed monachus fuit in monaſterio educatus, qui nihil ſciuit, niſi quod à ſuis audiuerat falſiſſimè relatum; Idem de viridibus pueris ex terra prodeuntibus, de canibus duobus ex lapicidina & bufone cum aurea cathena ex eâdem prodeunte miras fabulas narrat, dignus potius, qui inter fabulatores, quàm hiſtoricos numeretur: Eſt adhuc in viuis hiſtoricus *Cambdenus*, vir doctiſſimus & aliàs circumſpectus, qui Angliæ hiſtoriam optimo ſtylo & magna iudicii dexteritate contexuit: Hic ex falſa relatione aliorum ſcribit eo loco, vbi de comitibus *Angliæ* agit, *quod Comites & Barones in Anglia non ſint tales, quales in Francia & Germania, ſed ſint pares*: Quæ verba ex ignorantia potius tanti viri, quam malitia prolata ſunt: Sunt enim aperte falſa: *Comes* aut *Baro Angliæ* ſaltem agros aliquot habet & titulum, nihil præterea

Maior calumnia in Imperatorē ſcribi non poteſt at tamen quotidiè legitur.

5. Calumnia.

Fabulæ miræ de viridibus pueris & aliis.

6. Calumnia.

Ignorantia excuſat, ſi non ſit calumnioſa.

Comes

Digitized by Google

In Er'e Angliæ & Comis Germaniæ ut differant:

Comes Germaniæ Regi par eſt iuriſdictione, authoritate & dignitate: Habet enim ampliſſimam regionem, in qua ſint ciuitates, & pagi quam plurimi, item nobiles, ciues & ruſtici, his imperat, vt rex, habet ſuum cancellarium, mareſcallum ſecretarium, theſaurarium & omnes officiarios, ſicut rex: Habet iuriſdictionem necis & vitæ in omnes ſuos ſubditos & præterea alia Regalia, quæ longè ſunt ampliſſima: Eſt-

Comes Germaniæ Regi par eſt in omnibus, excepta amplitudine regionis.

que regi tam ſimilis, vt nihil illi ſimilius eſſe poſſit: Apellatio iudiciorum nobilium & ciuitatum ad illum pertingit: Sub noſtris comitibus, paulò inferiori ordine ſunt *Barones*, qui idem obtinent, ſed in minori forma. Deinde ſunt *Nobiles* dicti, qui idem habent adhuc in minori modo; Poſt ſunt

Barones Germaniæ. *Nobiles Germaniæ.*

Feudales, in ciuitatibus, qui idem obtinent, at longè minori modo: Poſt ſunt *ciues* mercatores & mechanici: Deinde ſunt *ruſtici liberi*, qui in Marſis viuentes ſunt ditiſſimi & ha-

Feudales. *Ciues.* *Ruſtici liberi.*

bent quidam tantum agrorum, quantum interdum quis ex Magnatibus Angliæ, ſed titulus ipſis deeſt; quem ſi haberent (vt facile illis dari poſſet à Cæſare) eſſent Barones titulo tenus abſque ſubditis & iuriſdictione propria: Denique ſunt ruſtici mercenarii, qui ſunt omnino ſerui nobilium & agros colunt, quos tamen hæreditario iure poſſident: Ex his, quibus ſimilior baro *Angliæ*? Certe illis, qui a-

Barones titulo tenus.

gros habent abſque iuriſdictione: *Feudales* multi iuriſdictionem & ius vitæ & necis habent in ſubditos: Sic multo amplius Nobiles, qui reuera ſunt nobiles ab omni cogna-

Hæc eſſe vera nemo negabit: Hinc Angli queruntur de cognominib. principum & comitum Germaniæ.

tione & affinitate & non ſolum ex veſtibus: *In Anglia* (licet verum dicere) nullus eſt *Comes*, *Baro*, *aut Knecht ſeu ſeruus* qui non cognatione ſua & affinitate attingat mechanichos, & infimi ordinis homines; Noſtri nobiles ſunt tales ab 8. proauis: Et diuitiæ hic non nobilitant, ſed virtus militaris aut literata: Fallitur itaque *Cambdenus* in his non, vt opinor, qui detrectare Conetur aliis meritos honores, at qui ex de-

fectu

defectu peregrinationis non aliter ſciat. In *Anglia Comitis* filij diſtinguūtur gradibus, maior natu, patris titulum obtinet & plæraque bona; ſecundus inferioris eſt ordinis, tertius adhuc inferioris, quartus ſaltem gentelmānus, hoc eſt aliquos habens reditus, aut ex bonâ proſapiâ natus, quintus forte erit operarius mechanicus aut mercator: *In Germania ſi ſit Comes*, qui habeat 5. filios, primus ſuccedit in comitatu; cæteri quatuor ſunt æquè Comites, vt ille, habent enim eundem titulum, licet non ditionem; idque ideo, vt primo mortuo abſque maſculis hæredibus alter ſuccedat, & ſic de reliquis: Titulus itaque ille ſpectat ad hæreditatem & non ſemper ad ditionem: ſed hi 4. filii reliqui ad diuerſas dignitates vocantur; Vnus fit militiæ magnus præfectus: alter in magnis illis metropolitanis eccleſiis fit canonicus, præpoſitus, tertius fortè epiſcopus; Et ſic de aliis cēſendū: Vnde omnes manent in dignitate & diuitiis: Quod hic dictum eſt de comitibus, idem intelligendum de ſuperioribus, vtpote principibus, ſiue, *Palzgrauiis*, *Marckgrauiis & Landgrauiis Germaniæ*: nec non de *Baronibus*, & nobilibus: Principes autem in *Germania*, qui aliquam iuriſdictionem habent, ſunt vltra 50. Comites fere 120 Barones, duplo plures, nobiles, qui iuriſdictionem habent & Germanica vtuntur lingua ſupra 20000. Vidit fortè *Cambdenus* quēdam *Comitem* aut *Baronem* non magno comitatu incedentem, vnde eius iudicium falſum ſit; at diſcretione hac vti debuiſſet, quod peregrinantes non gaudeant magno Comitatu, aut quod illi potius reſpiciant ad æquandam filiorum hæreditatem, quam Pompam externam oſtentandam: Noui locum ſeu regionem in *Germania*, vbi ſi nobiles (ne loquar de Baronibus aut Comitibus) vellent reditus ſuos in ſingulos annos abſumere, (vt in Anglia) & ſaltem maiori natu patrimonium præcipuum re-

Magnatum filii in Anglia inæquales.

In Germania æqualitas maior in hæreditatibus.

Magnates in Germania multis modis promouentur.

Principum Germaniæ magnus eſt numerus.

Reditus annui non vētri & pompa dicantur omnes in Germania, ſed magna eorum pars filiis reſeruatur.

Inæqualitas hæreditatũ cur in Anglia. linquere, longè ſuperarent *Comites Angliæ* luxu veſtium & famulatu: Sed ratio ſuadet, quod hoc non ita agendum: Si in *Anglia* idem mos eſſet, vt liberi ex æquo diuiderent patrimonium, nullus ibi foret, qui ſplendidis veſtibus incederet, aut qui agros haberet plures, quam alius; Inde illa iniuſticia, vt ita loquar, in liberos exercetur vnius patris & matris, quaſi eſſet in Iudaico regno, in quo cauſa erat, quod Meſſias Chriſtus primogenitus futurus eſſet, hic autem non alia, niſi externa pompa, vt oculis ſatisfiat in veſtibus, & auribus in titulis, abſque iuriſdictione datis: *Hæc reſpondere apologetice ad Cambdeni inſcitas calumnias, datâ occaſione, me oportuit:* Non ſatis eſt illis calumniatoribus in nationem, Imperatorem & dignitates Germaniæ inuehi, ſed etiam in religionem id ſibi præ-

7. Calumnia. ſumunt: Quidam Idiota, qui ex aliis collectum tractatum edidit, Quod Meſſias Iudæorum venerit, in præfatione ad *Mauritium Naſſouienſem* hæc verba effundit, *ſe mirari, quod quidam inter Chriſtianos aliis nominibus ſe vocent, nempe Arrianos, Armenios, Lutheranos & eius Farinæ.* [Hic puer in orbe Chriſtiano viuit & neſcit, à quo religio mutata & quis ſolus omnes impetus papales & cæſareas ſuſtinuit.] At huic fatuo reſpondeo, quod in naue ſeducatus ſit, nec ſciat, quid contigerit extra eam: Quæro, quo nomine ipſi vocentur? Reſpondet, Proteſtantium: Dico hoc eſſe veritati contrarium: Si vlla ratione

Nomen proteſtantium vnde. hoc probare poterit, videbo: Ante octoginta annos, cum Cæſar in *Germania* religionem à *Luthero* contra papiſtas purgatam conciliare vellet, editus eſt liber *Interim* dictus, cui ſubſcribere deberent *principes Germaniæ & ciuitates*, eò vſque donec *Conſilium* promiſſum in Germania fieret: Hic liber, *Interim*, à Papiſtis & reformatis *Euangelicis* (quos

(quos alij *Lutheranos* à Luthero vocant) æquè obſeruari debuit. Habuit autem plæraque dogmata papiſtarum & ceremonias: Quapropter videntes *principes & ciuitates Germaniæ* ſe circumueniri hoc libro, proteſtati ſunt de iure, ſe propter ſuam conſcientiam non poſſe ſubſcribere huic libro papiſtico: Inde illi *principes & ciuitates* à papiſtis & aliis dicti ſunt *Proteſtantes*, hoc eſt, qui proteſtati erant contra eum librum; Hoc nomen obtinuerunt longo tempore in hunc vſque diem; Inde *Proteſtantes*, *Euangelici*, *Lutherani & Reformati*, vnum & idem ſunt: *Hi principes & ciuitates* poſtea fœdus fecerunt, quod durauit amplius quam viginti annos, idque vocabatur *Smalcadicum*, quia in oppido Haſſiæ Smalcadia pactum erat: *Poſt Lutherum Zuuinglius* nouam reformationem inſtituit in ſacramento & imaginibus deturbandis, Huius doctrinam ſecutus eſt *Caluinus* cum itaque *Anglia* ſub *Eduardo* quinto mutationem religionis appeteret, miſſum eſt in Germaniam & duo docti viri inde in *Angliam* deducti, qui religionem papiſticam & ceremonias mutarent; Hi autem erant *Zuuingliani* ſeu Caluiniani, quod idem eſt: Inde hæc religio *Caluiniana* ſeu *Zuuingliana* manſit in hoc Regno: Ne autem viderentur ſectarii, à perſona aliqua nominari noluerunt; Hinc nomen illud *Proteſtantium* acquiſiuerunt, at perperam & falsò; Nec enim Angli proteſtati ſunt contra Cæſarem eo tempore, ſed libros ediderunt pro Papiſtis contra *Lutherum* (primum & vnum reformatorem religionis) in academiis *Oxfurdienſi* & *Cantabrigienſi*, *Lutherique* tanquam hæretici libros publicè combuſſerunt, Authore *Henrico* VIII. qui ipſe pro papiſtis contra *Lutherum* ſcripſit: Sunt igitur *Caluiniani* & non *proteſtantes Angli*, quod ſi ille puer i-

Contra librum Interim principes & ciuitates Germaniæ proteſtati ſunt, ſe illi ſubſcribere ſalua conſcientia non poſſe.

Zuuinglius poſt Lutherum. & Caluinus poſt Zuuinglium.

Bucerus & alius.

Caluiniani Germani reformarunt religionem Angliæ.

Proteſtari in iure eſt ius ſuum integrum prænunciare, non vt apud Anglos, i. Proteſt, hoc eſt, iuro.

Digitized by Google

gnoret, nec ſcire poſſit in *Anglia*, quærat ſaltem vicinas
gentes circum circa: quod ſi legerit *Sleidanum*, ex hac opi-
nione puerili facilè liberabitur: Cur igitur *Lutheranos*
Arrianis & *Armeniis* accenſet? Si *Lutherani ſeu Proteſtantes*
non fuiſſent, vnde *Zvuingliani* aut *Caluiniani* produiſſent?
Certe papatus *Angliam* & *Germaniam*, vt prius, detine-
ret: Eiuſmodi pueri diſcere prius rerum veritatem debe-
rent, quam de ea ſcribere, & falſas opiniones in vulgi ani-
mum implantare: Si ipſi velint quædam dubia audire,
eſſent innumera, quorum pauciſſima recenſebo: Cur in ſa-
cris literis *Diues* vocatur *Anglicè* ille qui deberet, *tue Rich
man*, dici: Vbi vulgus putant, *Diues*, eſſe eius nomen
1. proprium, cum ſit latinum, & ſignificet Anglis *à Rich
man*: Ille autem, qui hoc tranſtulit in ſacris bibliis, blan-
ditus eſt diuitibus, & noluit nomen *of à Rich man* ponere;
ideo, vice huius, nomen non intellectum *Anglis*, *Di-
ues*, poſuit: Hæc eſt aſtutia obeliſcis notanda: & mi-
rum eſt, quod tot docti in Anglia hoc non animad-
2. uertant, aut ſi animaduertant, quod excuſare conen-
tur: Secundo cur *Caluiniani Anglici* feſtum *Georgij*
celebrent cum tanta exteriori pompa, eumque pa-
tronum *Angliæ* conſtituant, cum conſtet, nullum
vnquam fuiſſe *Georgium*, qui *draconem*, deuorantem virgi-
nes & oues, occiderit, multo minus, quod in Anglia na-
tus, aut educatus fuerit: Hoc enim *Hieroglyphicum* fuit tem-
pore *Diocletiani* & aliorum tyrannorum parietibus appi-
ctum: in quo *Draco* tyrannum, *virgo & ouis* eccleſiam,
Georgius Chriſtum ſignificauit: *Patronus* itaque *An-
gliæ* nullus eſt, & feſtum *Georgij* mundana pom-
3. pa: Mirum inſuper, quod faſciola tibialis mulieris tantas
ceremonias efficere potuit, authore & inuentore *Eduardo*
3. qui quoq; regulum *Monæ* fecit, & curationem ſtrumarū,
vna

Multi in Anglia proteſtantes dici, à iurando, quod Anglicè ſonat, putant: cum verum nominis originem ignorent.

Dubia oppoſita illis calumniatoribus.

Si aurum ſit deus & diues, diuinus, tum fortè ita fas eſſet dicere.

In hoc diſſimiles ab aliis Caluinianis.

Georgius nullus ſanctus, qualis deſcribitur, niſi allegoricè.

Tolle Georgium & nullus erit patronus Angliæ.

Inuenta Eduardi 3 prima.

vna cum titulo *Franciæ*; ſibi primus tribuit, tria facta Rege tanto non indigna: Quæ cauſa, cur in templis *Chriſti homi-* 4.
nis imago, aut in cruce pendentis, aut recens nati, aut in cœlum aſcendentis, ferri non poſſit, cum horribiles diabolorum & draconum capita multis in locis conſpiciantur, imo & *Leonis* & *Vnicornis*? Illa reſponſio, *Non facias tibi ſculptile* &c. hic locum non habet; Additur enim, ad adorandum illud: Hæc ſane eſt peruerſitas alijs quoque communis, & quæ ab alijs primo originem ducat: Audiui in *Belgio* gloriantes quoſdam, quod cum *Turca* initum eſſet fœdus, & *Belgæ* apud *Turcas* eſſent adeo liberi, vt *Amſterodami*; idq; fore magnum ſubſidium contra *Papiſtas*: At hoc gaudium eſt diabolicum & Chriſtiano homine indignum; An eo vſque procedere cogitant, vt vnanimes fiant cum *Turcis*? An exiſtimant, quo longius abſunt à Papiſtis, eò ſe beatiores futuros? In hoc falluntur: In *Heluetia* templa omnia dealbata ſunt, ne linea nigra ibi picta; *Neomagi* in inferiori parte *Germaniæ* templa referta ſunt tabulis adornatis cum ſcripturæ dictis: In Reliqua *Germania* reformatæ religionis, vbi Caluiniſmus non ſit, templa ſunt depicta imaginibus *Apoſtolorum*, ipſiuſque *Chriſti*, aut hiſtorijs biblicis veteris & noui teſtamenti; nec vllus eſt vnquam, qui eà adoret, vt idola, ſed quilibet cernens, reuocat ſibi in memoriam, quid actum ſit, & quid fieri debeat à bono Chriſtiano: Vidi *Arnheimij*, & alibi, quod mulierculæ papiſticæ poſt altare conceſſerint, ibique *Mariam alioſue ſanctos*, (vbi videri non potuerint) in feneſtris depictos adorarint: Ita occaſio illis nũquam deeſſe poteſt, vbi ſit animus: Mirum quoque quod *Londini, in Aurea Cruce*, vt vocant, tot imagines auratas patiantur & non deijciant: Quæ hic excuſatio; Nemo has adorat, & ſunt ad ornatum vrbis: At regula illa, *non facias tibi ſculptile* &c. non patitur has exceptiones: Si in his, cur non in

Si nulla debent fieri imagines, vt pictoribus, ſculptoribus, aurifabris & plaſticis alijs, cur hi tolerantur. Peruerſitas Chriſtiano indigna.

Templorũ ornatus non nocet.

5. templis, cum ſint æque ad ornatum vrbis, & nemo eas adoret? Cur *Muſica figurata* ad *Dei* laudem & hominum de-
6. uotionem in templis vſitata, hic exulet? Cur *organa* muſica? Quæ ſi mala ſunt, cur vtraque in regijs *Capellis* vſur-
7. pantur? Si bona, cur non in alijs templis? Vbi quoque *lineis* ſubuculis vicarij cantantes videntur; alibi non item; Si id ibi bonum, cur non alibi; Si malum, cur ibi? *Strumas curandi*
8. ratio fuit apud *Reges Franciæ*, ſed iam deſijt; Quæ ex ſacro
Remis in Galliæ. oleo cœlitus miſſo, quo inaugurantur & inunguntur reges *Franciæ* fieri credita eſt, aut vt alij, ſi quis ſeptimus ſit vnius patris & matris in ordine filius, nulla filia intercedente, quod ille hoc habeat naturæ priuilegium: Quomodocunque ſit, ſi alius *Rex* quam *Franciæ* hoc attentet, mirabile erit, ſi effectus reſpondeat: Scimus quod eiuſmodi ſtrumæ ex confluxu humorum in guttur contingant, qui non raro fit ex aquis in plumbeis vaſis reſeruata, aut cum argento viuo commixta: Cum itaque argentum viuum ab auro attrahatur, inde rationabiliter aureus nummus illis, qui patiuntur ſtrumas, appendetur: Si bona imaginatio huic aureo nummo accedat, non dubium eſt, quin breui curetur malum, cum angelus ſit in vna parte illius nummi: Si calumniatores illi plura ſcire velint, dico, quod eorum

Quis habeat priuilegium naturæ curandi ſtrumas.

Struma vnde.

Struma vnde curetur.

Leges hei mihi quales
9. *leges politicæ* ſint omni rationi, æquitati & naturæ contrariæ, quod quis debeat ad arbitrium cuiuſcunque capi & incarcerari, facta executione, non audita cauſa Quod om-
10. nes *honores militares*, *politici* & alij à ſolis diuitijs proficiſcantur, quibus & leges antedictæ parent: Quod non verbis i-
11. bi, ſed pedibus ſolis ligentur homines: Noui in *Germania* ampliſſimum principatum, vbi, ſi quis debeat centum millia florenorum alteri, ab eo ſolo verbo honeſtatis ducitur in ciuis alicuius ædes, ex quibus egredi non debet, antequam creditori ſatisfactum ſit: In his ædibus liberrime viuit,

Honores à diuitiis.

Verba ligãt homines, ſaurorum cornua ſunes.

uit, ſed non egreditur, & ijs, niſi ſatisfacere poſſit, immoritur: Ibi adhuc *verba ligant homines*: In *Anglia* nil inhoneſtum ducitur, vnde cadauera equorum & boum à pueris adiuuantur educi, quod nullibi licitum eſt, & carnifex ibi eligitur, interdùm etiam eius officium emitur, cui in ſuſpenſis adſunt alij ex plebe, qui operam ipſi præſtent in detrahendis pedibus, & percutiendis pectoribus; qui veſtes detractas illis coemant, quod nullibi licet, extra Angliam; *Reſpiciant* quoque calumniatores ad ſuas literas & pronunciationem, in qua ſunt adeo vitioſi, vt ſi latine loquantur, ab alijs nationibus circum circa vix intelligantur, Exempli gratia, dicere cupientes, propino tibi, dicunt propeino teibei: Imo nulla eſt vocalis, aut conſonans, quæ non ſit corrupta & deprauata, cum alij populi v pronunciant, illi oo. cum alij i, illi ee, cum alij dicunt charitas, illi *Tiaritas* triſyllabum, cum alij *Abimelech*, illi *Abimeleez*, & ſic de alijs: In hac deprauatione literarum, multa millia ſunt vocabula, quæ ab alijs gentibus pronunciata, illi ſcribere nequeant, vt poſtea eodem modo pronuncient: *Church*, hoc verbum pronunciant illi *Tziurtz*, monoſyllabum, ut noſtrum Church, illi ſcribere non poſſunt: Et ſic de alijs. Hæc ideo recenſeo, quod ipſi in ſua terra barbaros putent, qui non vt ipſi pronuncient, exiſtimentque ſe eſſe in poſſeſſione vera pronunciationis latinæ linguæ, in quo falluntur: Qui vero ſemel patriam ſuam egreſſi ſunt ad *Gallos* aut *Germanos*, pronunciationem in latinis mox emendant: Quæ huc vſque ſufficiant pro breui apologia aduerſus calumniatores *Anglos*, quibus tamen *Magnates* aut nobiles viros, qui in his longe aliter ſapiunt, tangere non volui, ſed fœcem vulgi, qui ex ſupina ignorantia, in alias nationes iniurioſus exiſtit.

Antiquæ ſidei reliquiæ.

12. *Honeſtas quid eſt.*

13. *Pronunciatio Anglorum vitioſiſſima quod illi ignorant.*

Multas voces Angli nec ſcribere nec pronunciare poſſunt, E.G. *Chamech. Illi dicunt Tiameetz.*

Angli egreſſi patriam aliam pronunciationē addiſcunt.

Nec

Qui vult dicere ea quæ vult, ea quæ non vult, audit.

Nec enim hoc loco, non tam pro amore patriæ, quam *veritatis*, id omittere potui: *Taceant itaque hiſtriones illi* maledici, & ijs ſilentium indicatur; Taceant reliqui calumniatores & *Magnam Germaniam* cum vicina *Anglia* hactenus obſeruatam vnionem colere impoſterum ſinant, nec pomum Eridos ita libere proijciant.

Aduerſarius interim, animo recollecto, Baconi in hunc modum ſe oppoſuit.

Argum. 28. negatiuum.

28. *Argumentum negatiuum Pyrgopolynicis aduerſus Chemiam & Rocherium Baconem.*

Si metalla imperfecta in perfecta à natura tranſmutentur, inque eo imitetur ars naturam, tum artifex eodem tempore, quo natura, vtetur, quod eſt ſupra mille annos.

At artifex tanto tempore vti non poteſt, qui vix omni vita 100. annos attingat.

Ergo non poteſt imitari naturam in tranſmutando imperfecta in perfecta.

Reſponſio Baconis ad 28. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 28. Argumentum negatiuum.

R*Eſpondeo ad maiorem*; quod ſi ars in omnibus naturam poſſet imitari, tum eam valere: At non debet, nec poteſt

teſt in omnibus naturæ veſtigia ſequi, cum breuiorem viã intermediam eligat, ab ijſdem principijs, à natura mutuatis, ad eundem finem: Vnde nec tanto tempore, vt natura opus habebit, ſed longe breuiori: Naturæ tempus valde prolixum eſt, & coctionis modus vniformis, ignisque lentiſſimus: Artis econtra breuis; & coctio ingenio artificis moderanda, vt & ignis intendendus vel minuendus: Adhæc ars miſcet duo vel plura manibus artificis inter ſe, quæ natura in diuerſis locis produxit, & nunquam coniunxiſſet in vnum, cum vi locomotiua, ſeparatiua & diiudicatiua deſtituatur; quæ omnia cadunt in artificem, qui adfert ex mineris diuerſis quædam in vnum, miſcet homogenea, ſeparat heterogenea, diiudicat de ignibus, vaſis, coloribus, tempore, maturitate & omnibus alijs circumſtantiis, donec ad optatum finem perueniat. Hinc eſt, quod natura in abſtracto perfectas tincturas non producat, ſed ſaltem in concreto: quemadmodum nec ſpiritum vini in abſtracto puriſſimum producit, ſed in concreto, in vino, à quo per artem ſeparatur.

Ad minorem dico, quod artifex non opus habeat 100. annos ad artis perfectionem, multo minus mille, cum aliquot dies, qui nec annum integrum conficiant, ipſi ſufficere poſſint, ſemel arte perfecte cognita & inuenta: Ad inuentionem autem, niſi quis ab alio habeat, multi requiruntur anni, & in plurimis nec tota vita ſufficiens fuit ad eius perfectionem: Vlyſſes 10. annos conſumpſit per maria diuerſa domum rediturus à Troia, ad quam intra 20 dies, ſi fatis placuiſſet, perueniſſet: ſic aliqui circum nauigarunt totum orbem terrarum, paucis annis, quem centum ab hinc annis ante Magellanum nullus hominum per totam vitam permeaſſet: Cauſa eſt, quod viam inuentam facilius ſit ſequi, quam non inuentam inuenire: ſic in arte. Vlyſſes eſt

Digitized by Google

artifex,qui errat diuerſis modis, antequam ad optatum finem perueniat; quo ſemel inuento, non eſt difficile, tantum opus paucis diebus abſoluere.

29. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argum 19. negatiuum. Si metalla ſunt compoſita ex fumis, tanquam conſtituentibus principijs, & illi fumi indigent temperata decoctione, cum ſint ſubtiliſſimi, ne ab igne aufugiant calore fortiori, & vt inſpiſſentur in ſe & ad æqualitatem perueniant, tum ars, quæ illa præſertim perfecta, componere intendit, indiget temperata decoctione, quæ ad centenos aliquot annos ſe extendit.

Sed primum verum.

Ergo & ſecundum.

Et per conſequens cum artifex in opere non tanto tempore perdurare poſſit, aut ſi ignem intendat, eos fumos priuet humiditate ſua, vel in fugam vertat, hinc artis eius conatus vanus eſt & fruſtraneus.

Probatur antecedens: Nam ſi per artificium tuum volueris tempus decoctionis naturæ in mineralibus & metallicis corporibus abbreuiare, oportebit per exceſſum caloris hoc facere, qui non adæquabit, ſed potius humiditatem diſſol-

Digitized by Google

diſſoluendo ex eorum corporibus diſſipabit & deſtruet: Solus enim temperatus calor humiditatis eſt ſpiſſatiuus & mixtionis perfectiuus, non ignis excedens.

Reſponſio ad 29. Argumentum negatiuum.

QVæ differentia ſit inter naturam, metalla ex ſuis principijs educentem, & artem, ea imperfecta relicta, perficientem per Medicinam ex argento viuo originem ducentem, ſatis abunde ſupra demonſtratum eſt. Ars itaque aſſumit non principia, ſed compoſita ex principijs, atque inde materiam & formam auri componit, & hinc deinceps aurum: Concedimus itaque naturam, vti longa digeſtione ad fumos illos coagulandos & æquandos; at habet natura & aliam viam, qua vtitur ad metalla perfecta generanda, quæ eſt celerior, quam prior: Iuxta hanc ars ſuas operationes dirigit & ad finem intentum longe citius, quam natura peruenit. *Reſponſio ad 29. Argumentum negatiuum.*

Maior itaque in ſuis membris non cohæret, nec minor aliquid infert veritatis: Vnde nec concluſio ſequentis ſyllogiſmi verax eſt; vtpote cum ars diuerſa ſit in multis à natura, quæ tamen diuerſitatem finis ſeu effectus inducere non poſſint: Longius itaque tempus eſt apud naturam; fumi quoque coagulandi & æquandi per ſe abſque adminiculo coagulati, & ſimplex digeſtionis modus eſt. Apud artem tempus breuius, & fumi partim coagulati, partim purificati æquantur mutuo auxilio; quia fixum volatili fixitatem, & volatile fixo volatilitatem præſtat: atque tunc eſt operationis modus diuerſus.

Digitized by Google

30. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Baconem & Chemiam.*

Argum 30. negatiuum.

Si ars Chymica eſſet vera, tum artifex ſtellarum omnium poteſtatem, quibus fit infuſio in res naſcendas, apud ſe haberet, vt metallum perfectum fieret.

Sed vltimum abſurdum eſt, & inconueniens.

Ergo & primum, & ars non eſt vera.

Maior probatur, quia eſſe & perfectio dantur à ſtellis, tanquam à primis perficientibus & mouentibus naturam generationis & corruptionis ad eſſe & non eſſe ſpecierum: Hoc autem fit ſubito & in inſtanti, cum peruenit vna ſtella aut plures ex motibus ad ſitum determinatum in firmamento, à quo datur perfectionis eſſe; quia vnaquæque res ex certo ſitu ſtellarum acquirit ſibi eſſe in momento: Et non eſt ſolum vnus ſitus, imo plures & ſibi inuicem diuerſi; quemadmodum ipſorum effectus ſunt diuerſi. Et horum diuerſitatem & diſtinctionem ab inuicem pernotare non poſſumus, cum nobis ſint incogniti & infiniti. Quomodo ergo ſupplebis defectum in opere tuo ex ignorantia diuerſitatum ſituum ſtellarum ex motu earum?

Reſponſio ad 30. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 30. Argumentum negatiuum.

RESpondeo, hunc ſitum nos ſcire non oportere, quia non eſt ſpecies generabilium & corruptibiliũ, quin ex indi-

indiuiduis eius alicuius fiat generatio & corruptio omni die; per quod vtique ſitum ſtellarum eſſe omni die perfe-ctiuum cuiuslibet ſpeciei indiuiduorum & corrupti-uum. Non igitur neceſſarium eſt, ſtellarum ſitum expe-ctare.

Propoſitionis connexio itaque nulla eſt. Nec neceſſum eſt aliis in artibus effectiuis ſitum ſtellarum conſiderare: quia ſtellæ nimis generaliter in hæc arti ſubiacentia, & quæ animam nec vegetabilem, nec ſenſitiuam habent, operantur: in alia abſque dubio animam ſuis influentiis in ſemina ſeu materiam diſpoſitam ad vegetabile aut animal certum, immittunt, quorum animas ex meris elementis eſſe, ſunt qui negant ; idque rationi eſt conſentaneum: Qui faciant Sal ex muria naturali omni die & nocte per to-tum annum operantur, interim fit opus naturale, nempe ſal, abſque ſitu & influentia ſtellarum determinata. Qui vegetabilia & animalia propagare volunt, non ſingulis di-ebus hoc perficere poſſunt ; etiam habilis materiis ſeu ſe-minibus in ſuis vaſis reſeruatis , ſed ad naturæ appetitum reſpiciendum eſt, hoc eſt, ad Solis & Lunæ vices, & ad in-diuiduorum animalium aptitudinem Sic in Chymia om-ni die mutatio fieri poteſt vnius metalli in aliud , habitâ tincturâ : Tinctura quoque elaborari ex ſuis materiis po-teſt quocunque tempore.

Rationes affirmatiuæ Rocherii Baconis Angli pro Chemiæ veritate.

28. *Ratio affirmatiua.* *Ratio 25. affirmatiua pro Chim.*

Quicquid ſpoliat materiam argenti viui, quæ

 eſt

Digitized by Google

eſt in metallis, a ſulfure corruptibili, eáq; æquat in qualitatibus, id ex omni genere metallorum aurum perfectum efficit.

Hoc autem præſtat argentum viuum fixum, tinctum & ingrediens, quod eſt tinctura philoſophica, & ab arte perficitur.

Ergo hæc tinctura arte perfecta facit ex omni genere metallorum aurum perfectum.

P*ropoſitio maior ſic patet*: Quia quicquid omnes partes coniungit vel componit, id & totum efficit: Omnes autem partes auri auri & totum ipſum conſtat ex argento viuo abſque ſulfure corruptibili, eoque ęquato in qualitatibus: Hinc aurum mercurio vulgi facilime coniungitur; quia aurum totum ſit Mercurius, quod apparet ex pondere, ſplendore & omnibus aliis accidentibus.

Minor eſt ex axiomatibus artis & definitione tincturæ, quæ nihil aliud eſt, quam tale argentum viuum; quod ſi quis habere poſſit, vtatur eo, & aurum efficiet ex quolibet metallo, ſeparato eius ſulfure combuſtibili: Si verò non habeat, poſſibile tamen æſtimabit, illud haberi poſſe, cum non ſit ex impoſſibilibus ſimpliciter, ſed quia non ſunt contrariæ rationi, nec naturæ argenti viui, hæ proprietates ſimul in vno ſubiecto haberi poterunt, & per conſequens tinctura ipſa: Colorem ex cœlo detrahere non poſſumus; quia eſt ex ſimpliciter impoſſibilibus naturæ & arti non tentandis: Eadem ratione nec vnâ die homini poſſibile eſt circumire terrenum globum: Ex auro autem ſunt, qui extraxerunt colorem; & qui nauibus ſpacio duorum annorum & paulò amplius circulum terreni

Impoſſibilia ſimpliciter.

Auro color extractus à quibuſdam

ni globi magnum confecerunt; tendendo in orientem & ab occidente redeundo: ſic ſunt, qui argentum viuum fixum, tinctum & ingrediens fecerint, licet non omnes, imò vix milleſimi, qui tentarint, id perfecerint.

Orbis terrarum à quibuſdam circumnauigatus.

29. *Ratio affirmatiua Rocherii Baconis Angli pro Chemia.*

Ratio 29. affirmatiua pro Chem.

Si illi, qui negant Chemiæ veritatem contra tot affirmantes, non ſunt omniſcii, ſed in multis artibus & ſcientiis, etiam quas vulgus nouit, ignorantes, hinc Chemia poteſt eſſe vera, etiam illis ignorantibus, inſciis & nihil in ea videntibus.

At primum verum.

Ergo & ſecundum.

AD *propoſitionem* confirmandam reſpiciendum eſt quod ille, qui negat aliquam rem vel propoſitionem, omnia optime perſpecta habere debeat, quæ eam affirmare poſſint: quod vulgari exemplo fit euidens, ſi quis in ſtabulum mittatur, vt videat, an ibi ſit equus, rediens negatiue & vere reſpondere poteſt, non eſſe; nam ſi fuiſſet, vidiſſet, at ſi quæratur, an ibi ſit mus aliquis, etiamſi reſpondeat negatiue non eſſe, poteſt tamen latere, eo non vidente: Sic omnes, qui diſputant contra Chemiam, quod non ſit, ſe omnino *Lynceos* ſimulant, quaſi ipſi poſſent videre & penetrare omnes receſſus & antra, vbi lateat tam paruus

muſ: Verum nos non credimus illis, etiam de mure eiuſmodi latente (quem aliquis noſtrum viderit) negantibus; etiamſi tales negantes mille numero, eſſent & ſaltem vnus ex affirmantibus. Aut ſanè nobis ſe adeò *Lynceos* probent, quod omnia minutiſſima & latentia æque, quàm magna & patentia perſpecta habeant: Taceant itaque aut potius ſuſpendant ſuam virgulam cenſoriam docti illi viri *Eraſ. Scalig. Lipſ. Eraſt. Guiber.* & alii his ſimiles. Ne audiant à Chymicis, *ne ſutor vltra crepidam*, & quod ſint ridendi etiam à pueris, cum quæ ipſi non intelligunt, pro ſua perſpicacia exiſtiment, nec alios intellexiſſe, intelligere aut intellecturos eſſe.

Aduerſarii Chymiæ ex dictis qui.

Ad minorem aſſerendam, conſiderandum eſt, nec *Hippiam* illum *Socraticum* diſcipulum, qui omniſcius haberi voluit, cum omnia, quæ in corpore geſtabat, ſe ſua manu feciſſe gloriabatur, pannos, veſtes, calceos, annulos & reliqua, reuera omniſcium fuiſſe, ſed illum infinitas res, quarum multæ nunc nobis notæ ſunt, ignoraſſe, & inter eas, aurificium ipſum. Ita de aliis etiam doctiſſimis noſtri æui dicendum, quod primùm diſcant artes ab *Hippia* illo cognitas, deinde etiam non cognitas & probent ſe eſſe omniſcios, vt vere credamus, alias dicemus, illos potius ignaros eſſe, qui magiſterium negent; à tot ſapientibus aſſertum, propterea quod illud non intelligunt, quomodo ſit aut nō ſit: Hinc à philoſophis, *Gebro*, *Auicenna*, *Bono* & aliis illi ipſi aſſimilantur pueris, qui à principio natiuitatis ſuæ in domo quadam incluſi, non putent mundi latitudinem extendi vltra domum, in qua concluſi ſunt, vel ultrà, quàm oculis ſuis poſſint conſpicere: Cumque illi ſupercilio elati & pallio tenus ſapientes ſe iactent, ab ipſis Philoſophis pro ſtultis habentur, affirmante *Auicenna*, *Nullum unquam ſapientem negaſſe magiſterium*: Quod ſi illos ſub iuramento inter-

Hippias omniſcius haberi volens plurima ignorauit.

Negantes magiſterium pueris quibus ſimiles.

Sapiens non eſt qui negat magiſterium.

interrogarem de dicto equo an ibi eſſet, necne, poſſent negare ſub iuramento; At ſi ſub iuramento negarent, ibi murem eſſe homines leues & periuros dicerem: Eodem modo de Chemiæ veritate dicendum, quæ ſi publicè nota eſſe deberet rationibus & experimentis, illi viderent; at cum id non ſit, nec illi videant, & ſi propterea negant & perſuadere cupiant aliis iureiurando, quod non ſit, hoc non facient, ſed ſe falſos & periuros potius oſtendent, quã Chemiam fallacem omnino: *Vbi oculato teſti*, inquit *Comicus, plus fidei adhibendum eſt, quam decem auritis: Nam qui viderunt, teſtimonium rei præſentis perhibere poſſunt*; qui non viderunt non item: quia eſſe poteſt res etiam multis non videntibus: ſed abeſſe non poteſt vel vno vidente eam. *Plautus.*

30. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Si ars Chymica non eſſet vera, ſed ſaltem fictitia, non haberet certa præcepta rationi conſentanea & ipſi naturæ metallicæ conformia, nec inueniretur aurum vegetabile ſeu creſcens in colore, fixitate & ingreſſu. *Ratio 30. affirmatiua*

At hoc vltimum indubitatum eſt, quod habeat præcepta rationi ipſi & naturæ conſentanea, nec non materiam, quæ poſſit in colore, fixitate & ingreſſu augeri.

Ergo & primum.

P*ropoſitionis connexio* patet; quia quod ars non eſt, nec ſibi in mediis, nec principiis nec fine conuenit, nec habet

Digitized by Google

præcepta his conſentanea: Auſpicum ars non eſt ars, quod conuincitur, quia præcepta habet nec naturæ, nec rationi conuenientia: Ars caſeos formandi & butyrum ſeparandi ex lacte poſſibilis eſt; quia natura dedit materiam, in qua ſit butyroſa & caſeoſa ſubſtantia abſcondita: Sic vt tinctura fiat: natura dedit materiam, quæ figi poſſit, colorari & ingredi: Ergo ars ila non eſt fictitia: Si hanc materiam tàm benè noſſes, quàm lac aut modum eius tractationis, quàm lactis, nullus eſſet diſputationi locus, ſed ſaltem actioni: interim, qui agnoſcunt vtrumque, id atteſtantur: Non ex quolibet ligno fit: Mercurius ſeu ſtatua triuialis, attamen ex ligno; qui aptum nouerit, non dubitabit de poſſibilitate eius artificij: Quot ſunt artes, quæ quotidie fiunt & extant in oculis omnium, at ex tali materia, quâ cognitâ, eæ peragi poſſunt, ignorata ignorantur: Quidam facit aurum potabile aquâ menſtruali ſola occultata, reliquis vulgo patefactis: Alius dat metallis fuſis, cupro præſertim, eam viſcoſitatem quadam adiecta materia exiguâ vt in minori quantitate perdurare poſſint in tormentis bellicis: Sunt mille alia inuenta, quæ fiunt ratione materiæ habilis, quam celant illi artifices: An ergo illi, qui ignorant hanc materiam, artem negabunt? An non potius qui nouerunt, poſſibilitatem eius videbunt? Materia itaque cum ſit nota ita diſpoſita, vt proprietates tincturæ veræ aſſumere poſſit, hinc poſſibilitas tincturæ philoſophicæ pateſcit.

Inuenta quorŭdam.

XI. MEL-

Digitized by Google

XI. MELCHIORIS CIBINENSIS VNGARI SYMBOLVM.

LIBER VNDECIMVS.

PENVLTIMVM locum occupauerat *Vngarus* MELCHIOR CIBINENSIS, ab Hermete ordine reuertente, tertius procedente autem vndecimus qui ſe ſolitarius comparauit, congentilibus nempe præoccupatis bello aduerſus Turcam, hoſtem atrociſſimum & potentiſſimum continuò gerendo: Mirum eſt hunc quoque Muſis quam Marti potius litaſſe, nec magis caſtris incubuiſſe, quam literis ſic flagitante Reipublicę neceſſitate. Communi enim hoſti patriæ omnibus viribus & conatu reſiſtendum eſt à ſingulis & pugnandum pro aris & focis, quoad vita ſuppetit & libertas poſtulat: Verum quia ſacerdos ipſe ſit, Deiq; dicatus miniſterio, ab hoc ciuili onere excuſatur: Moſis e-

Digitized by Google

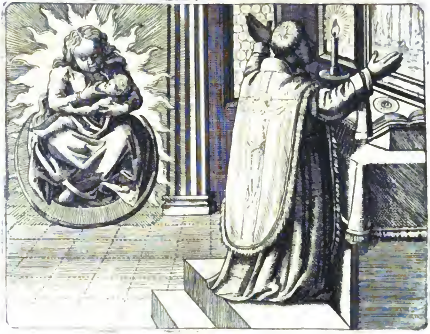
nim vt fuit pugnare contra hoſtes, ſic Aaronis manus eleuare ad Deum & orare: quorum hoc preſbytero, illud eius conterraneis conuenit.

Aduerſarius ad hunc quoque propius accedens, prælium inſtaurare non deſtitit, ſed in hoc aliquantulum retardandus & cohibendus erit, vt & Vngarorum commoditates vitæ & aduerſitates, ex quibus ipſius Melchioris Cibinenſis ſtatus colligitur, conſiderentur.

LAPIS

Digitized by Google

LAPIS, VT INFANS, LACTE NVTRIENDVS eſt virginali.

MElchior Cibinenſis Vngarus, ſi populi tribum ſpectemus in genere, alias Transſylvanus habetur, vir Religioſus & Sacerdotali ordini initiatus, vt verus artifex arcana huius ſcientiæ abditiſſimæ ſub forma ſacra, nempe Miſſę, cõprehendit & adumbrauit. Vidit enim hic vir doctus, quod Lapidi philoſophico attribueretur quaſi Natiuitas, vita, ſublimatio ſeu in igne paſſio, atque hinc mors in nigro & tenebroſo colore; Denique reſurrectio & vita in rubeo & perfectiſſimo co-

lore, Hinc comparationem eius inſtituit cum opere Saluationis hominum, nempe Chriſti Natiuitate, vita, paſſione, morte & reſurrectione, quæ omnia in Miſſa commemorantur: Nihil enim ex terreſtribus ſimilius magno illi cœleſti operi, (ſi aliquo modo hæc ima cum ſummis, & caduca cum æternis comparare fas ſit) quam Tincturæ elaboratio, quæ in rebus humanis maxima & precioſiſſima ſtatuitur, vt illud in diuinis: Verum cum ſciamus, fuiſſe quoſdam, qui hac comparatione (alias licita) abuſi fuerint & Lapidi terreſtri ſeu aurifico (cuius ne minimam cognitionem habuerunt) omnia Chriſtianæ Fidei axiomata, diabolico prorſus inſtinctu, applicauerint & noſtræ Saluationis myſterium tenebris inuoluerint, hinc Forma Miſſæ relicta, eiuſue allegoria lapidi adaptanda, natiuitati humanæ, actioni, vitæ, morti & reſurrectioni, nulla in hac re Chriſti mentione facta, Tincturæ productionem non inepte aſſimilabimus, quod abſque ſcandalo quocunque præſtari poteſt & licet. LAPIS itaque vt homo, ex duorum ſeminum, maſculini & fœminini, miſtione concipitur, per imprægnationem in embryonem conuertitur, in lucem naſcitur, lacte nutritur, augmentatur, ad acmen peruenit, matrimonio (licet alio reſpectu) copulatur, generat ex coniuge, cruce ſeu æſtu tribulationis affligitur, moritur, ſepelitur, in ſepulchro manet aliquandiu, hinc reſurgit & vita noua incorruptibili fruitur, nec amplius mori poteſt: Hæc omnia ſuo ordine demonſtrabimus, ac deinde ad commoda & incommoda huius nationis, quantum ad inſtituti noſtri rationem ſpectat, declaranda accedemus: Pauca autem philoſophorum hac de re teſtimonia proferemus, quia ſingula per ſe conſtent & notoria ſint: Roſarius philo-

Hominum vita lapis aſſimilandus non Chriſti.

Lapis vt homo ſe habet.

philoſophorum; Morienes, inquit, *Lapis noſter eſt confectio ipſius magiſterij & aſſimilatur in ordine creationi hominis : Nam primum eſt coitus, ſecundum conceptio, tertium prægnatio, quartum ortus, quintum ſequitur nutrimentum : O chariſſime, hæc verba Morienis intellige & non errabis in veritate : Aperi ergo oculos tuos & vide, quod Sperma philoſophorum eſt aqua viua : Terra autem eſt corpus imperfectum, quæ terra merito dicitur mater, quia eſt mater omnium elementorum. Ideo quando ſperma coniungitur cum terra corporis imperfecti, tunc coitus appellatur; Tunc enim terra corporis diſſoluitur in aquam ſpermatis & fit aqua ſine diuiſione vna.* Et mox : *Secundum eſt conceptio, cum terra in nigrum ſoluitur in pulverem & incipit aliquantulum de Mercurio ſecum retinere : Tunc enim agit maſculus in fœminam, id eſt, azoth in terram : Ideo dicit Ariſleus : Maſculi ad inuicem non gignunt, nec mulieres concipiunt: Generatio enim eſt ex maribus & fœminis & maxime & compoſito : Maribus namque ducentibus fœminas natura gaudet & fit generatio vera: natura autem alienæ natura ineptæ coniuncta, nullam veritatem gignit ſpermatis.* Ibidem : *Conceptio & deſponſatio fit in putredine in fundo vaſis & generatio genitorum fiet in aere, ſcilicet in capite vaſis, id eſt, alembici : Roſinus* ad Sarratantam (aut potius Arnoldus:) *Et dicit Morienus, quod ſcientia noſtri magiſterij aſſimilatur ordini creationis hominis. Nam primo ibi eſt coitus. Secundo conceptus. Tertio prægnatio. Quarto ortus. Quinto nutricatio : Hoc vnum faciam te intelligere : quoniam ſperma noſtrum eſt argentum viuum, cum terra coniungitur corpori imperfecto, quæ terra noſtra dicitur: quia terra eſt mater omnium elementorum, quem coitum appellant, dum terra incipit aliquantulum retinere de arſenico ſecum, tunc ditur conceptio, cum maſculus agit in fœminam : Et hoc eſt, quod philoſopi dixerunt : Quoniam magiſterium noſtrum non eſt niſi maſculus & fœmina ac ipſorum coniunctio,*

Lapidem aſſimilari creationi hominis.

Terram eſſe matrem omnium elementorum.

Lapidis conceptio quando.

Lapidis coitus quando.

Lapidis conceptio quando.

adue-

Lapidis prægnatio quando. *adueniente aqua, id eſt arſenicum in terra creſcit multum & augmentatur & euenit, quando terra eſt dealbata, tunc prægnatio appellatur; quia iam eſt prægnans: Deinde fermentum iungitur cum* *Lapidis ortus quando* *corpore imperfecto præparato; vt dictum eſt, quouſque fiant vnum corpore, ſpecie & aſpectu, & tunc dicitur ortus; quia tunc natus eſt lapis noſter, qui vocatus eſt Rex à philoſophis, vt in turba dicitur: Honorate regem noſtrum ab igne venientem, diademate coronatum, & educate vſque ad perfectam ætatem, cuius pater eſt Sol, mater vero* *Lapidis nutritio quando.* *Luna, pro corpore imperfecto: Solem vero pro corpore perfecto; Et ſequitur nutrimentum, vt magis augmentetur, quanto plus nutrietur in lacte ſuo & ſpermate, ex quo fiunt abunde: Imbibetur vero arſeni-* *Morienis aſſimilatio lapidis cum hominis ortu.* *co ſæpe ac ſæpius, vtque bibat duas partes, & hoc ſufficiat.* Morienus vero ex quo hactenus dicta tranſlata ſunt, ſic habet: *Prima earum* (partium diſpoſitionis) *eſt coitus; ſecunda eſt conceptio: tertia prægnatio: quarta ortus; quinta nutrimentum: Si non fuerit igitur coitus, non erit conceptio; & ſi non fuerit conceptio, non erit prægnatio: Et ſi non fuerit prægnatio, ortus vllo modo non ſequetur: Hæc eſt enim huius diſpoſitionis directio, quæ ſcilicet hominis creationi aſſimilatur.* Hæc ille: At quæri poteſt, ſi eſt coitus, *Sol & Luna coeunt.* quorum is ſit? Reſpondendum; Solis & Lunæ; In hoc enim matrimonio hi coniuges habentur Soli, qui in lecto ſeu thalamo coniugali copulantur: Ex horum ſeminibus coniunctis naſcitur ille, qui quæritur à millies millibus & rariſſime inuenitur: In cauſa eſt, quod parentes eius ignorent, *Sol & Luna vnde coniungantur.* nec modum illos in thoro ſuo legitimo coniungendi. At vnde illi haberi poterunt? Vnus eorum venit ab oriente & alter ab occidente in vnam terram varijs floribus ornatam & conſpicuam, quæ campo elyſio non eſt abſimilis. Quicquid enim humanus appetitus deſiderare poſſit, hic non deeſt: Si quis forte fortuna in hanc venerit, duos hoſce, velut ſponſum & ſponſam hic ambulare cernet. Ex quibus tamen nihil naſcitur, niſi rite coniugio colligentur. Coniu-

ges

Digitized by Google

ges iam facti ſimul concumbunt in loco, vbi *Etheſiæ, Zephyri* vel auſtrini flatus in æſtu ſentiri poſſint: Vnde refrigerationis nonnihil illis contingat: Niſi enim temperatus eſſet locus concubitus, aut nimio calore exiccarentur ſemina, aut frigore impedirentur: Cubile itaque ſub Dio ceſpes eſt gramineus qui multum ad delectationem nouorum coniugum facit: Hinc exacto tempore geſtationis eius, naſcitur philoſophorum gaudium & deſiderium, filius legitimus, ſucciplenus & pulcherrimus, cui hic Genethliacum adiungemus non immerito.

Concubitus Solis & Lunæ in temperato loco fit.

Philoſophorum filius natus.

GENETHLIACVM NATIVITATI filioli Philoſophici accantatum.

Filio philoſophorum natiuitatis gratulatio.

PVſio parue, tuæ matris fœliciter aluum
Linque, velis ortu noſque beare tuo.
Naſcere & ætherias capta ſubito editus auras,
Vt ſis Philoſopho curaque ſpeſque choro.
Illi filiolum ſibi te (ceu moris) adoptant,
In te ius etenim pro vice patris habent.
Sol tibi namque parens eſt naturalis, at abſque
Conſilio Artificis vix bene natus eras.
Ille tuæ poſuit matri patrique Diætam,
Naſcendæ ſoboli quæ foret apta tibi.
Mulciber & præſens tepido tunc adfuit igne,
Cui matris gremium cura fouere fuit.
Noſter es hinc meritis in te pro talibus, ante
Quam poteras, vitæ munere, luce frui.
Fertilis aureolos creſcente ætate propages
Fœtus, atque tibi ſint rata vota Midæ.
Vt, quæcunque tuo dignaberis, Auree, tactu

Midæ vota tinctura conueniunt.

Aurea mox fieri impura metallá queant.
Parue puer, magnam vegetando acquire figuram,
Viribus & ſumptis nobile robur habe:
Vt Baſiliſci inſtar, quæ ſint aduerſa, necando
Sic virtute potens aſſimilare tibi.

Tinctura, vt Baſiliſcus, ſe habet.

De matrimonio filii philoſophici

De matrimonio ſimiliter philoſophi meminerunt locis innumeris, vt non opus ſit ideo teſtimonia eorum adducere: Si enim naſci debet proles, niſi ſpuria eſſe debeat (quæ non accepta) neceſſe eſt, quod ex matrimonio duorum coniunctorum naſcatur, vt iam ante quoque innuimus: Adhæc filius ipſe coniugium appetit quamuis inceſtuoſum, tamen ipſi ex Naturæ priuilegio licitum, dum propriȩ matri, vt ſuperius diuerſis vberius tractauimus, coniungitur, exque ea ſibi liberos gignit: Horum nuptiæ cum celebratæ fuere, omnes *Muſæ* & *Charites*, vna cum *Apolline* & *Diana*, cæteriſque dijs magnarum gentium aduenerunt, & nouis ſponſis ſua quique munera donarunt: *Muſæ* 9. coronam ex totidem floribus purpureis; *Charites* pulchritudinem & hinc prouenientem gratiam; *Apollo* ſonitum muſicalem; *Diana*, roſas albas: *Saturnus* ſtolam nigram, *Iupiter* interulam ſubalbam, *Mercurius* peplum, *Mars* patagium hoc eſt auream Chlamydem; *Venus* Regillam, ſeu veſtem regiam auro purpuraque inſignem: His donis à ſingulis deorum acceptis, Nuptiæ magna lætitia omnium ſolenniter ſunt habitæ; His, ne & nos Aſymboli videamur, munuſculum noſtrum apponemus, nempe Epithalamium pro gratulatione matris cum filio coniugatæ, boni ominis ergo.

Filius philoſophicus propria matri fit coniunx.

Nuptiis filii philoſophici omnes Muſæ & Charites cum diis adfuere & ſua dona ipſi dedere.

Nuptiis filii & matris, coniugum Epithalamium accantatum.

EPI-

EPITHALAMIVM HONORI NVptiarum Matris Beiæ & filij Gabrici, coniugio copulandorum bonis auſpicijs dicatum.

IPſa maritali dum nato fœdere mater
Iungitur, inceſtum ne videatur opus.
Sic etenim Natura iubet, ſic alma requirit
Lex Fati, nec ea eſt res male grata Deo:
Semen enim toto ſi ſolum extaret in orbe,
Mandari propriæ fas foret illud humo.
Sic quoque ſi nullus vir ſit, niſi filius vnus,
Vnaq́; mater, & hos præſtat amore frui;
Humana quam ſit poſt abſq́; propagine mundus,
Quiq́; regat vacuum cum ratione ſolum.
Copula coniugibus fœlix ea credat, vt inde
Fructu progenies exeat aucta bono:
Ille erit ex vobis qui mox naſcendus, amorem
Cunctorum meritis muneribuſq́; trahet.
Ille coronatus rubro diademate Regis
Incedens varias ſuppeditabit opes.
O felix mater, quæ tanto pignore gaudes,
O fœlix coniunx coniuge tam ſimili.
Tuq́; marite nuces ſpargas, tibi nectitur vxor
Nunc Cypriæ vinclis, moribus æqua tuis.
Quæ conſanguinea tibi ſponſa cupidine talem,
Qualis es, ex gremio, tu, ſobolem pariet.

Hanc matrem *Beiam* eſſe quoque ſororem *Gabrici* ſuperius demonſtrauimus, quod licet naturæ videatur aduerſum, in philoſophia tamen occulta verum eſt: Hinc philoſophi toties admonent, ſeruum noſtrũ rubeum eſſe coniun- *Mater ſoror & vxor ſui filii.*

Digitized by Google

Seruus rubeus cum ſorore ſua iungendus.

gendum cum ſorore ſua odorifera; qui duo coniuncti filium generabunt longe potentiorem ſuis parentibus: Sic Roſarius ex Ariſlei viſione: *Coniuge ergo filium tuum Gabricum dilectiorem tibi in omnibus filijs tuis cum ſua ſorore Beia, quæ eſt puella fulgida, ſuauis & tenera. Gabricus eſt maſculus & Beia fæmina, quæ ipſi dat omne, quod ex ipſa eſt.* Et mox: *Coniunge ergo ſeruum noſtrum ſorori ſuæ odoriferæ & inter ſe filium gignent, qui non aſſimilabitur parentibus, & quamuis Gabricus ſit charior Beia, tamen non fit generatio ſine Gabrico: Gabrici enim cùm Beia concubium protinus mortuum eſt: Nam Beia aſcendit ſuper Gabricum & includit eum in ſuo vtero, quod nil penitus videri poteſt de eo; tantoque amore amplexata eſt Gabricum, quod ipſum totum in ſui naturam concepit & in partes indiuiſibiles diuiſit.* Et paulo poſt: *Senior: Seruus rubicundus candidam duxit vxorem & in iſtorum coniunctione vxore grauida remanente, peperit filium, qui in omnibus ſuos genitores ſeruauit; & eſt ſplendidior & lucidior. Hermes quoque matrimonij huius meminit, cum inquit tractatu ſecundo: Hoc, fili, noſcas, quod niſi quis ſciat ducere & pragnantem facere & generare ſpecies, nil fit, nec aliquid peragitur. Si autem hoc fecerit, maxima dignitatis erit: Eodem modo Maria: Matrimonifica, inquit, gummi cum gummi vero matrimonio, & fac illa ſicut aquam currentem.* At hoc coniugium magnæ lætitiæ geſtu inceptum, triſtitiæ amaritudinem adiunctam habet, vt vere dici de eo poſſit,

Filius nobilior erit ſuis parentibus.

Beia includit Gabricũ in ſuo vtero.

Coniugii philoſophici meminit Hermes & Maria.

Coniugium matris & filii terminatur in mortẽ filii.

Eſt, quod in ipſis floribus angat,
Et, vbi mel, ibi fel, vbi vber, ibi tuber.

Quamprimũ enim filius cũ matre concumbit, illa viperino conatu eũ occidit: Hinc ante dicebatur concubium *Gabrici* eſſe mortuũ, & quod eũ in partes indiuiſibiles diuidat: De hac mortificatione philoſophi paſſim meminerunt; Roſarius; *Mortificatio*, inquit, *eſt duritiei à corpore ſeparatio, quia anima tunc*

Mortificatio filii.

tunc eſt mortua, corpus autē viuū rationis caliditatis & ſiccitatis. Omne enim habens calorē, habet vitam: Et propter hoc calx Alchymica dicitur habere vitam: quia illorum vitam imperfectam philoſophi ſtuduerunt occidere & vitam perpetuam reddere. De eadem Aurora conſurgens, cap. vltimo; *Calid minor: Nos oportet,* inquit, *eum ſapienter occidere, hoc eſt, comburere; quia mors eam reuelabit:* Et Auicenna: *Conteramus ipſum poſt mortificationem ſui primam cum eo quo mortificatus de rebus adurentibus, vel peruiis facientibus peruium & exiccantibus & exiccantibus, ſicut eſt Sal alumen, atramentum, calx & aliæ res, quas habet ſimiles ignis: Faciamus ergo illud multoties, donec moriatur & mollificetur.* Qualis autem ſit hæc mortificatio & quomodo contingat Roſarius explicat, cum inquit; *Argentum viuum per ſe nil valet, cum verò mortificatur cum corpore ſuo occulto, tunc valet & viuit vitâ incorruptibili; & hoc corpus eſt de natura ſolis, ideò neceſſe eſt, quod totum argentum viuum conuertat in naturam ſolis, ſicut fermentum totam paſtam conuertit in naturam fermenti, non autem è converſo quia ſemper dominatum transfertur ad dominās. Mortificatur* autem tum cum à *Saturno* ſtola nigra donatur, qui, vtpote tenebroſus color, videtur morientibus appropriari: At conſiderandum eſt, matrem, vtpote *Iſidem*, non eſſe primariam cauſam mortis Oſiridis, ſed *Typhonem*, qui vt furioſus turbo, eum occidat & in varias partes diuidat; Huius mortem *Aegyptij* vt *Syrij Adonidis*, fletu & planctu proſecuti ſunt, vt ſuperius ſuis locis retulimus; Vnus enim & idem eſt *Oſiris & Adonis*, nempe Sol, non cœleſtis, vt ignari ex Ethicis opinati ſunt, ſed philoſophicus; In mortem vnius pro lachrymis gaudia, & pro planctu lætitiæ geſtus celebrabimus, non diffidentes, eum vitæ reſtitutum iri; *Epicedion* itaque illi pro monumento ſtatuemus non mœroris, ſed ſpei de futurâ vitâ præconceptæ.

Comburere eſt occidere.

Mortificatio quomodo fiat.

Iſis non fuit cauſa mortis Oſiridis, ſed Typhon.

Oſiris & Adonis Sol philoſophicus.

Epicedion Gabrico mortuo dicatũ.

EPICEDION GABRICO POST recens celebratas nuptias mortuo, pro monumento rediuiui mox futuri cantatum.

Ergo ſic moreris, quo poſſis viuere, vita
Introitus, non mors, ille vocandus erit.
Quæ vita tibi cauſa fuit, fuit ipſaque mortis,
At mors nil in te iuris habere poteſt.
Nil damni poteris letho, tibi commoda præſtat,
Alterius vita queis fruerere noua.
Tres ſunt, qui poſſunt tibi funeris eſſe videri
Cauſa, Typhon, *mater,* Mulciberiſque *focus.*
Ille tui cunctos diſpergit corporis artus,
Sit liceat fratris, mater & vna, vice.
Mater at inſontem ſe præbet, Lemnius *vrgens*
Interitum properat feruidus igne tuum.
Si modo contingat rediuiuo viſere lucem,
Morte abeunte tibi vita perennis erit.
Tunc omnes læto ducent noua gaudia vultu,
Qui nôrunt cauſam, quæ data mortis erat.
Spes animum firmat quod multos edere fructus
Poſt tenebras diri funeris ipſe queas.
Saturnus, *lethi qui dicitur eſſe planeta,*
Præſcius hinc nigram contulit, ecce, ſtolam.
Hac toto maneas indutus tempore, donec
Candidus attulerit Iupiter *interulam.*

Reuiuiſicatio quæ.

De *Saturno* Roſarius: *Plato,* inquit, *Primum regimen Saturni eſt putrefacere & ſoli imponere: Compoſitio verò fit ex quatuor nocti-*

noctibus: Quæ vero ſit reuiuificatio, tradunt philoſophi: Idem Roſarius, *Reuiuificatio, ait, & ratione nutrimenti, ſcilicet ſui humoris perfecti & humiditatis rectificantis reſtauratio expeditione humoris ipſius imperfecti.* Et *Hermes*: *Mortuum vult viuificari & ægrotum curari.* Sic *Aurora* capit. vltim. *Dicitur etiam viuificatio, ratione nutrimenti, ſeu ratione humoris metallici. Nam omne, quod nutritur, diminuti ratione nutritur: Et illud, quod viuificatur cauſa duorum viuificatur: Philoſophi autem volunt nutrire granum eorum humori connaturale, donec vegetetur & fructum adferat talem, qualem ipſum intrinſecus habet, & volunt viuificare illud, quod mortuum eſt à forma metallica, quouſque præſtat fuſionem metallicam perfectam; Et talem viuificationem ſiue nutrimentum, aliqui philoſophi vocant ingreſſum: Hermes* tractatu 3. hanc reſurrectionem & reuiuificationem omnium optime deſcribit, cum inquit; *Venite filij ſapientum ex nunc gaudebimus & delectabimur ſimul; quia mors conſumpta eſt, ac filius noſter iam regnat ac noſtro argumento & carne indutus: Iam filius noſter genitus Rex ſumit tincturam ab igne: Illum vero mors, mare & tenebræ fugiunt, & ſolis radios Draco fogit, qui foramina obſeruabat, filiuſque noſter mortuus viui, & rex ab igne venit ac coniugio gaudebit, & occulta apparebunt, filiuſque noſter iam viuificatus ſit igne bellator & tincturis ſupereminens.* Hæc ille: Ex quibus conſtat, quod à *Venere* donatus *Regilla* rediuiuus appareat, quæ ornamentum rubeum ſignificat: Quod *Vulcanus* illi pater quoque ſit, hic clariſſime demonſtratur, vbi dicitur, quod genitus *Rex* ſumit tincturam ab igne: *Vulcanus* enim, vt apud *Ægyptios* traditur, *Mercurij* magiſter, cumque eo legum author, ſic huius *filij Regij* educator & tutor exiſtit; qui igne nutritur: Sic enim Arnoldus Roſar. libro ſecundo capite ſeptimo. *Oportet autem ipſam* inquit

Reuiuificatio ſeu nutrimentum ingreſſus dicitur.

Rex ſumit tincturam ab igne.

Vulcanus pater regis.

Sulfur cum incipit agere, vita reſumitur.

Mare quid.

Draco quid.

inquit *Medicinam diutius aſſari ſuper ignem & nutriri, vt puer in vberibus.* Mors verò fugit vna cum tenebris, hoc eſt nigredo, quæ in ſolutione corporis apparet, aliis coloribus lætioribus, vtpote albedine & rubedine, ſuccedentibus, euaneſcit, & ſulfur quod primum trahebatur & patiebatur ab argento viuo, incipit reagere & vires ſuas præualentes demonſtrare; Mare quoque fugit, hoc eſt, ſuperflua humiditas, quæ exiccatur, cum antea, vt mare abundabat in compoſito: Ad hæc draco fugit, qui eſt *Typhon* horribilis, & diuiſit membra Oſiridis in minutiſſimas partes, inde dicitur foramina obſeruare, quaſi in tenebris deliteſcens; Hic radios ſolares, hoc eſt ignem feruentem ſolis, exiſtentis in *Leone*, tolerare nequit, vtpote naturâ frigidus: Rex ab igne venit, aureo ſcilicet diademate coronatus; quia filius noſter mortuus viuit; hic demum coniugio gaudebit, nempe in augmentatione aut proiectione: Et occulta apparebunt, ſcilicet eius robora, vires & potentia, quātum valeat in metallorum tranſmutatione; fit igne bellator; Vt enim miles deiicit & deprædatur hoſtem, ſic ille metalla imperfecta interimit, eaque ſpoliat ſulfure corruptibili: Ignis autem eſt ipſi gladius: Nam ſine igne nihil operatur, vt nec bellator abſque armis: Tincturis ſupereminens, hoc eſt, omnibus aliis, vndecunque petitis, quæ veræ non ſunt, aut ſi veræ, non tamen vniuerſales. Verum ad imitationem Hermetis gratulabimur quoque illi in vitam reduci, & gaudebimus, quod mortem vicerit Triumphator & à tenebris in lucem redierit.

Ignis eſt gladius noſtro bellatori.

GRA-

GRATVLATORIVM HEROI Philoſophico, qui poſt mortem nigram vita purpurea donatus eſt, lætitiæ cauſa dicatum.

Gratulatio redituus facta.

ECce vices gratas, iacuit qui morte ſubactus,
Nunc poſtliminio ſuperas euaſit ad auras,
Et vita exuuias iterum repetiuit amicas
Heros magnanimus, primo qui mirus in ortu
Coniugioq́; ſibi pater eſt & filius idem
Ille necis victor victricis primitus, vnde
Nobile purpureo produxit Marte *Trophæum;*
Nunc bona ſecurâ celebremus gaudia mente,
Et manibus reſonos edamus ad æthera plauſus.
Nam Phœnix Arabum *rediit iam miſſus ab oris,*
Frigidaq́; ex mediis ſaliit Salamandra *caminis,*
Incombuſtibilis quæ dicitur arte, nec vlla
Flammarum (quæ cuncta domant) virtute domari:
En chlamyde aureolâ micat e minus omnis & auro
Splendidus apparet, Sol qui terreſtris habetur.
Exoptate venis pulcherrime magna ſophorum
Spes, deſiderio cuius flagrat integer orbis:
Spargemus Veneris *tinctos cum ſanguine flores,*
Et dabimus calathos amaranthi germine plenos,
Ne tibi deſit honos, ne deſit gloria factis,
Carmina carminibus cumulabimus altera noſtris,
Perpetuoq́; tuas laudes cantabimus hymno.

Atque ſic *Cibinenſis* intentioni ſatis feciſſe videbimur, dum, cuius ille meminit in *Miſſa* formalibus, ſingulos

vitę mortiſque actus ordine recenſuimus, noſtraque *Thalia* decorauimus: nunc ad *Congentiles* eius tranſeundum eſſet, at cum, vt dictum, nulli nobis innotuerint, aut quod illa natio potius bellis ſeſe exerceat, quam pennis aut calamis, haſtis, quam chartis, nos extra tribum conſtitutos, nomine licet cognitos, huic, quotquot ſunt, adiungemus.

ADIVNCTI MELCHIORI Cibinenſi Vngaro.

B*Auran*, philoſophus cuius meminit *Calid* lib. de ſecret. cap. 14.

Frat. Albertus Brierus, ord. carmelit. monach. ex coniuratione ſpiritus teſtatur ſe lapidis conficiendi modum habuiſſe Anno 1560. qui profugus ex monaſterio ſuo Sanctę Mariæ Magdalenæ della ſtella noua, finito opere, Anno 1571. venit in Germaniam, mutato habitu vbi à duobus L. T. & M. W. peſſime circumuentus dicitur.

Rhodianus philoſophus author libri tertii verborum.

Rachaidibi.

Ariſtoteles Chemiſta.

Arda diſcipulus Ariſtotelis.

Alexandri epiſtola.

Serapio.

Saturni liber.

Dumbeleius.

Bernhardus de grauia.

Melchior Cardinal. & Epiſc. Brixienſ. ſcripſit tractat. de flauo & rubeo viro.

Malchamech, cuius meminit *Roſarius philoſ.*

Theo-

Theodorus.
Pontius.
Sorin artificium *Roſ. phil.*
Aranus Medianus.
Zucrat.
Bucas.
Flaton.
Claron.
Pliuus.
Zaib.
Zubaibar.

Horum meminit *Auicenna*, vt gentilium. qui & *Adamum, Noen, Iariz, Aranum*, vult fuiſſe Chymicos aut potius naturæ metallicæ non ignaros.

Palmarius, author *Palmarij Theoſophiæ.*

Non eſt dubium, quin in Vngaria antiquitus quam plures artifices vixerint, quorum memoria vna cum libris interciderit in illa miſerabili Turcarum vaſtatione, qui omnia in barbariem ac ſolitudinem redigunt ac ſolo æquant: Huius rei indicium quoddam apparuiſſe non multis ab hinc annis narrat *Matheſius in Sarepta*; quod nempe colonus quidam forte fortuna aperuerit fornicem ſub terræ ruderibus contectum, ibique inuenit incredibilem copiam ducatorum aureorum, in quorum vna parte hæc inſcriptio fuit, THEODORON id eſt, Dei donum, ab altera, *Phœnix* auis ſeſe comburens ex cuius cinere pullus ſit natus: Nullius regis aut principis hoc genus numiſmatis fuiſſe, ſed artificis Chymici, facile coniici poteſt: Adhæc ſuperſunt in hunc diem. In BOHEMIA BARONES, qui pro certo dicuntur diuitias ſuas ex arte Chymica habere, nempe eorum Proauos fuiſſe VNGAROS, qui ita diuites facti, migrarint in BOHEMIAM,

In Vngaria fuiſſe plures olim artifices.

Ducati inuenti in Vngaria magna copia.

Numiſmata Chymica.

Commoda & incommoda Vngariæ.

ne bellorum motibus fortè ſe inuoluerent: Sed nunc de commodis & incommodis huius gentis nonnulla adiiciemus: Vngariam fuiſſe & partim adhuc eſſe auro vberem, eiuſque fertiles venas ſeu mineras habuiſſe, nomen id, aurum Vngaricum, facilè demonſtrat: Hoc enim pro auro ducatorum vngaricorum, quoad valorem & æſtimationis gradum, habetur: Tale autem naturale ibi aliquando inueniri certiſſimum eſt, vt *Rhenanum* apud *Rhenum*, longè minoris valoris: Ante vſum enim & inuentionem aquarum fortium aut antimonii, omne aurum, vt inuentum fuit, cum argento mixtum, manere oportuit, quia nihil erat, quo vnum ab altero ſeparari potuit: Ignis autem cineritium nullam eorum ſeparationem fecit: Hinc vid／emus in quadam *Saxoniæ* vrbe tabulam auream de auro Vngarico naturali factam; ex qua vnâ parte detractâ, aliud aurum ſubſtitutum ſit, quod eſt pallidi coloris, inſtar Rhenani: Quod ſi tum habuiſſent artem ſeparandi argentum ab auro, tota tabula eſſet vel eſſe poſſet ex auro obrizo, optimo, fino, ſummi valoris, & non opus fuiſſet eam conſarcinaſſe ex diuerſi coloris partibus: Vt autem hoc melius intelligatur & auri natura perfectius perſpiciatur, præter tractatum, quem de eius eſſentia interiori; hoc eſt de circulo phyſico quadrato edidimus, hic exteriora quædam accidentia auri, quibus purificatur, ſummique & æqualis gradus efficitur, ſi quando ex mineris rude proferatur, quaſi obiter perluſtremus, ne fruſtrà Vngaros ad hanc menſam auream inuitaſſe videamur, qui fodinis aureis olim & adhuc celebrantur; quas vt in Tranſyluania præſentes videremus, iter in Vngariam vſque inſtituimus, ſed propter bellum quod tum vigebat

Vngariam fertilem minerarum auri fuiſſe.

Auri diuerſa genera, quia ſeparari non potuit olim ab argento.

Lunab.

Auri exteriora accidentia purificationis perluſtrata.

vigebat, inter *Rudol. D. Memoriæ Cæſarem & Tur-*
cam montana loca tranſire non licuit, prædonibus in om-
nes obuios ſæuientibus: Eſt in *Zepuſienſi* tractu *Schemnitium* *Schemnitiũ in Vngaria auriferas fodinas habet*
nominatiſſimum, propterea quod eius fodinæ ſint aurige-
ræ, denique cuprum, antimonium & vitriolum, nec non a-
lia metalla & mineralia: Hic ferrum tranſmutatur reuera *Schemnitii ferrum mutatur in cuprum.*
in cuprum per aquas vitriolatas naturales in cauitatibus
montium collectas; Hæ ſtiuas ſeu baculos ferreos ſat craſ-
ſos paucis diebus, (forte tribus, vt Goſlariæ in Saxonia) in
limum ſub rubrum conuertunt, qui vehementibus igni-
bus liquefactus cuprum optimum oſtendit, idque in certa
proportione, quo ad quantitatem ferri immiſſi: Hic aurum *Aurum quot modis creſcat.*
quoque effoditur & varijs laboribus purificatur: Creſcit
vero aurum, quo ad matricem, diuerſimode; primo finum, 1.
vel fino proximum ex lapide duriſſimo, pyrite, granatis lap.
Lazuli & eiuſmodi alijs: Secundo ita finum in granis inue- 2.
nitur in riuis quibuſdam decurrentibus magno impetu ex
auriferis montibus: Tertio reperitur in limo & ipſa aqua 3.
riuorum inuiſibiliter & captatur cum ſua matre; Argento
viuo vulgi: quamuis hi duo modi vix ad generationem auri
ſpectent, cum ad ea loca potius aliunde deuoluatur, quam
quod ibi generetur: Quarto aurum productum inuenitur 4.
in terra lutoſa, non ita dura, vt lapides, ſed friabili mani-
bus: Quinto inuenitur mixtum cum venenoſis fumis Cad- 5.
miæ, arſenici & alijs, qui, niſi arte tractetur, illud ſecum au-
ferunt in fumum & volatile reddunt. Sexto, cum metallis 6.
imperfectis nonnunquam mixtum, vt cupro præſertim, vi-
detur: Septimo cum argento; quod propria eius mater eſt, 7.
& frequentius ei adhæret: Si cum primo, nempe duro lapi- *Modus ſeparandi aurũ à duris lapidibus.*
de, naſcitur, inde ſeparatur varijs laboribus; vtpote igne &
ferro; igne ad montis la tera appoſito ex lignis inflammabi-
libus, quo lapis in vulnerabilis ſit tractabilior; Deinde fer-

 ro

ro acuto,quo exſcinditur;Poſt ignis repetitur , quoties o-
pus,ad igniendum fruſta, vt teri poſſint : Ab hinc molis fit cõtritio ad hoc ordinatis:Puluis ſeu limus abluitur , vt mera terra defluat,& metallicum ſubſidat; Habent autẽ lintea craſſioris fili , in quibus inæqualitas ſit inter ſubtegmina & ſtamina (vocant figurata) Hæc ſubſternunt in pauimentum ex aſſeribus inclinatis,deinde aqua immittitur in impoſitum limum , quæ lauat & eluit ſeu ſecum auehit leuiores terræ partes , & metallicæ adhærent linteis in poris ſeu aſperis filis:Hinc lintea ab adhærente metallica ſubſtãtia purgantur aquis , in quibus metallicus limus remanet; qui ita collectus à pueris & puellis 8.aut 9. annorum,aut ſupra,ad liquefactionem reſeruatur : Hic eſt modus,quo vtuntur in Germania ad eliciendum argentum commixtum lapidibus & terræ , qui auro hac in parte communis cenſetur : Lapis Lazuli ignitionem patitur,attamen igne

Aurum in granatis latens vix ſeparabile.

tandem vincitur:In granatis illis gemmis , quæ in Germania non procul à Mariæberga inueniuntur , aurum inſenſibiliter latere referunt , at propter duritiem illorum inde non educendum : Præterea tam exiguum eſt , & granato-

Aurum finum ſic inuentum per ſe liqueſcit & fit purũ.

rum ea caritas , vt non ſit operæ preciuum eos lapillos ideo deſtruere:Finum aurum,quod in fruſtis aut granis inuenitur , per ſe agnoſcitur , & facile per liquefactionem fit tractabile & malleabile , ſeparatis quibuſdam heterogeneis partibus vaporum & aliarum ſubſtantiarum , quæ impercibiliter illi adhuc adhærebant: Multi bonam ſibi ſpem fa-

Aurum naturale ſi it, quod ignem non ſenſit, multum magnam ſpem facit ad auriſicium.

ciunt de hoc auro,quod ignem nunquam ſenſit, quaſi ſpiritum aurificum & vegetabilem adhuc apud ſe contineat, qui ab auro vulgi per ignis combuſtionem & liquefactionẽ ſit ſeparatꝰ,& multum,imo totũ in opere præſtare debeat: Omnibus rebus ineſt ſuus innatus ſpiritus , quo vegetatur & creſcit,an ita ſit in auro,inquirant naturarum indagatores:

res: Ego in his experientiam cõtrariam noui: Tertio quando auri atomi diſperguntur per aquam aut limum riuorũ, hic aut illa collecta in magnam cupam argento viuo inde elicitur, quicquid ibi continetur auri: Hoc enim aliquot librarum pondere immittitur in hunc limum, qui ſubſedit, atque inde vt magnes ferrum, ad ſe allicit atomos auri tanquam in ſinum, ex quo per alutam argento viuo expreſſo aurum remanet in ea, colliquefaciendum debita ignis expreſſione: In hunc modum in *Vngaria*, *Sclauonia*, alijſq; *Germania & Bohemia* locis quidam harum rerum cognitionem habentes ad riuos auriferos ſe diſponunt ſecrete, aut dato precio fundi domino, & in diem tantum lucrantur vel aucupantur auri, vnde bene viuere ipſis liceat: In *Sclauonia*, inquit *Matheſius*, vel ruſticus hac via ducatum vnum aut plures indies lucrari potuit: Idem vſu venit ad montes *Bohemicos* verſus Sileſiam, & in Bohemia non procul ab *Eila*, oppidulo; vbi ante aliquot annos ex hac lotione multi diuites euaſerunt: Hic *Rodlevvius ſiue Ruber Leo*, metallarius homo, tantas diuitias *Caroli Quarti* tempore acquiſiuit, vt aliquot centena millia ducatorum *Regi Bohemiæ* iam dicto mutuatus ſit & poſt donarit: Ex paupere & plebeio factus ditiſſimus vna cum vxore, eo dementiæ venit, vti dicantur effutiſſe, impoſſibile eſſe Deo facere ſeſe iterum pauperes; Verum aliter contigit: Ipſe enim carceri incluſus fame fere mortuus narratur atque hæc miſerrime in ſumma paupertate obijſſe, confiſcatis omnibus eorum bonis: *Simile* huic quid accidit in *Boruſſia*, vbi ruſticus, habitans in *Neringa* inſula, tantum pecuniæ ex pecudum paſtura collegit, vt vndecim tinnas & dimidiam plenas habuerit, (quales butyro aut haleci aſſeruando in *Germania* appropriantur) Qua de re cum *Magiſter ordinis* ad principes externos verba faceret, prandio peracto, animi

Auri congregatio diſperſi per aquas.

Rodlevvius diues metallarius in Bohemia.

Ex ditiſſimo pauperrimus factus.

Hiſtoria alia de ruſtico ditiſſimo pauperrimo facto.

animi gratia ad hunc ruſticum inuiſendum, ex habitu & victu pauperculum viſum, (qui in tabernis ne obulum expenderit; ſed ſemper caſeolis paruis cuicunq; ſatisfecerit) contendunt; cui indictum vt prandium inſtrueret, interim dum illi ex venatione redirent. Ruſticus igitur præſentiens ſuæ pecuniæ intendi inſidias, omnes tinnas pecuniæ plenas in locum ſpacioſum Cameræ produxit & ordine diſpoſuit, ſupra autem aſſerem longũ vice menſæ collocauit & cœnam, prout ipſi mos, præparauit, opiparam: Tum rediens *Magiſter ordinis* cum peregrinis principibus, menſæ accubuit & præparatis cibis ſe ſatiauit: Cœna peracta ad ruſticum inquit, Heus tu, mihi nunciatum eſt, te eſſe adeo diuitem, vt vndecim tinnas pecuniarum plenas habeas, & amplius? Ruſticus caute reſpondit, *Domine*, ſcio quod bona abnegata ad ſuperiorem Dominum tranſeant, hinc libere fateor, me tantum habere pecuniæ: Vbi ſunt, inquit, *Magiſter Teutonicus*? Hi coram vobis, reſpondet ruſticus, Remota itaque menſa tinnæ omnes repertæ ſunt & apertæ, tantumque pecuniæ, quantum dictum, inuentum: Tum *Magiſter* videns duodecimum vas eſſe ſaltem dimidio repletum miſit mox, pro tanto ære, quod hoc repleret, vt dicere poſſet, ſe ruſticum habere tam diuitem, qui poſſideat 12. tinnas pecuniarum, Verum pecunia allata naturam columbarum cicurum habuit, quæ alias columbas ſua cicuritate circumueniunt, alliciunt, & ſecum domum ducunt, vbi capiuntur ſæpe & necantur. Sic enim accidit huic ruſtico, Nam princeps ille, qui vocatus fuit *Magiſter Teutonicus*, primo vnam aut alteram tinnam à ruſtico mutuatus eſt, deinde plures, eo vſque donec duodenarium illum numerum ad ſe tranſtuliſſet tinnarum: Nec enim hoc ipſi abſque periculo capitis denegari potuit: Hinc adeo pauper redditus eſt hic diues ruſticus, vt fame in fimo mortuus dicatur.

Digitized by Google

catur: Hæc ſunt diuina iudicia, quę vel ob ingratitudinem vel ob alia vitia aliquando exerceri animaduertimus, notatu cuicunque digniſſima. *Quarto*, quando aurum in terra friabili generatum inuenitur, ſaltem lotione opus eſt & reductione in limum metallicum, ſeparato luto. *Quinto* venenoſis ſi ſit admixtum, ibi ingenio artificum draconi illi auriuoro proijcitur ferrum in fruſtis paruis, quo deuorato, aurum dimittit, idq; concorporari & in ſubſtantiam ſolidã redigi ſinit. Hoc equidem *Iaſonis* labori, *Cadmi* & *Herculis* perſimile eſt, qui ſopitis draconibus, primus ad vellus aureum peruigili, alter ad fontem Bœotiæ, tertius in hortis Heſperidũ ad aurea mala cuſtodiẽda votis ſuis potiti ſunt; Hæc venenoſa Cadmia vel arſenicalis effumatio draconis veneno aſſimilari poteſt; Æque enim interficit, vt illud: ideoque, vt draco, cauenda & remedio accommodo è medio tollenda eſt: Hoc remedium eſſe ferrũ ipſo vſu cognitũ eſt: Vt enim ferrum acutum dictorum heroum manu directum draconem occidit, ſic hic ferro res peragitur: Habet enim ferrum in ſe ſulfur vrens & valde calidum, quo incenſo per ignem irretitur & necatur iſte draco; dumq; illa duo mutuis connexibus tenentur, aurum ſaluatur fuga ſeu liquefactione, ne hoc cogatur, vt ante, vna cum dracone alato auolare: Sunt & alia media, quibus hic fœtus ſeu potius embryo ab abortu præſeruatur, ne pereat & in nihilum redeat, quemadmodum varij artifices varias inuenerunt vias & ingenia: Vbi notandum, quod plus auri vel argenti in minima proba ſeu cupella relinqui ſolet ex hoc genere, quam in cineritio magno, propter diuerſitatem nempe ignium & appoſitionis (vt vocant) fluxuum metallicorum: Ignis enim in parua cupella non eſt tam fortis, ergo nec tãtum ſpoliat, & fluxus eſt precioſior & vtilior; Ergo hic plus ſeruabitur, quam ibi: Ad hoc damnum, præſertim argenti,

Quomodo aurum ſeparetur à venenoſis fumis, qui illud ſecum auehunt in auras.

Arſenicum draco, & fumus eius venenum:

Cur ferrũ venenum metallicum abſumat.

Plus auri & argenti in minima proba quã magna reſeruari & cur.

Modus argentum à volatilitate preſeruandi in Saxonia.

præueniendum, in *Saxonia Goslariæ* & alibi laborant per the rohe ſchicht; hoc eſt, quod in liquefactione metallorum his ſpiritibus venenoſis plenorum, (vt ſunt cuprum, plumbum & argentum) foramen fiat in furni fundo, vnde liquefactum mox ſaluetur & exeat ad ſui refrigerationem, ne quid perdatur de argento, quod alias fieri conſueuit:

Modus ſeparandi aurũ ab imperfectis, nempe cupro.

Sexto aurum cum imperfectis mixtum eodem modo, vt primo dictum, à terris & heterogeneis alijs, nempe per ignem, trituram, lotionem, & huiuſmodi operationes reducitur in limum metallicum, qui ſit habilis ad liquefactionem: Intelligitur autem hic inprimis cuprum, nam ferrum, ſtannum & plumbum vix vnquam aliquid auri ſenſibiliter abſcondunt: Dicunt cuprum *Mansfeldicum* ſæpe aurum continuiſſe; quod educitur ex lapide ſciſſili, quo

Aurum regulariter in argento cõtinetur.

fiunt menſæ, & ſternuntur tecta ædium: Alias regulariter aurum in argento remanet, tanquam in matris vtero; Ex quo, cum argentum illud adhuc ipſum matrem ſuam apud ſe habeat, necdum emancipatum ſit ab ea, eodem modo, vt ex imperfectis educitur, vel ad limum vſque tractatur: Aut enim hoc argentum multum cupri aut plumbi, aut vtriuſque ſimul apud ſe habet, à quibus tamen denominationem non accipit, vt dicatur minera plumbi, vel cupri,

Minera plũbi quando dicatur argentea.

ſed potius argenti; etiamſi illa in pondere longe præualeant huic; tamen cum hoc illis in valore præcellat, à potiori fit denominatio: *Exempli gratia*; centenarius mineræ plũbi habens in ſe vnciam vnam aut duas argenti, vocatur de plumbo præualente; ſi vero habeat 12. 16. vel plures vncias argenti, de argento: Septem itaque his generibus minerarum auri reductis in limum liquabilem & reducibilem in

Modus liquefaciendi limos metallicos.

metallum, addemus modum eius liquefaciendi, ſeparandi & probandi: Limus hic metallicus nunquam eſt adeo purus, vt non aliquid alterius metalli ac ſubſtantiæ terreæ & alie-

alienæ illi ſit admixtum : Faciemus igitur eius triplicem differentiam, ita vt primus plurimum auri obtineat & parũ alterius metalli aut ſubſtantiæ ; Secundus plus de admixtis: Tertius adhuc amplius: Primum itaque dicimus ſola ignis liquefactione poſſe in aurum redire ; Secundum non ea ſola, ſed addito fluxu metallico : Tertium, præterea additione plumbi ad fluxum: Fluxus enim adiuuat colliquefactionem, eamque facilem reddit, qualis fit ex ſale petræ & vitrido ad æquas partes, incenſis carbone, in vaſe amplo & poſtea reſeruatis ad vſum ; accipiendo dimidium huius fluxus & integrum limi liquefaciendi : Deinde plumbum in igne vehementi vice argenti viui (quod extra ignem aurum colligit) limi omne metallicum in ſe congregat; vtpote Saturnus pater omnium: Hinc Vulcano vrgente, exprimitur omne metallicum vna cum plumbo in regulum ad fundum vaſis, aut per ſe, vel cum ſolo fluxu: Hic *Regulus* adhuc impurus eſt ; Habet enim auro admixta metalla alia, quæ ſeparanda ſunt.

Fluxus metallicus quia metallo præſtet & unde fiat.

Saturnus pater omnia metalla in ſe congregat.

Et ſeparatio inſtituenda per cineritium in magno vel cupellam in paruo opere : Hæc ſaltem differt à ſe inuicem per maius & minus, quantitate materiæ, non qualitate formæ : De cineritio *Geber* late tractauit; quem quilibet ipſe videre poteſt libro examinum capite 22. & 33. At nos, quæ ipſi vidimus & fecimus ſæpenumero, prout nunc in vſu eſt, vna cum cauſis dicti examinis ſeu ſeparationis per cineritium, paucis enucleabimus : Apud philoſophos *Ariſtotelicos* cinis demonſtratur corpus rarum; quia non detur penetratio corporum, vt nec vacuum, vaſe autem repleto cinere ad ſummum, multum aquæ & dimidium aut plus pro capacitate vaſis, illi infunditur; Sunt ergo pori in cinere, qui replentur aqua ; idem dicendum de oſſibus combuſtis in friabilem puluerem: His

Separatio perfecti ab imperfecto per cineritium.

Cineritium & cupella differunt ſecundum magis & minus.

Cinis corpus rarum.

Vnde fit cineritium & quomodo.

conſideratis, Docimaſtæ cinerem lignorum, ſale ſeparato, per lotionem, ſubtiliſſimum & diſcretum accipiunt, cumq; dimidia parte oſſium combuſtorum tenuiſſime pulueriſatorum miſcent, & exiccant: Huic ſiccatæ mixturæ inſpergunt guttatim aliquid cereuiſiæ pinguis, vnde ſaltem vda fiat, quo in manu compreſſa figuram retineat: Tum in teſtis magnis vel paruis imprimunt, non vitreatis, in igne perdurantibus, & accepto globo marmoreo polito cauitatem mediocrem ſuperius hinc inde voluendo faciunt, primo tamen tenuiſſimis pulueribus combuſtis & diu in lapide (vt coloris pictorum) tritis oſſium caluariç vituli, aut piſcium quorumcunque, iiſque ſuperficie conſperſa: Deinde cineritia vel teſtæ exiccantur: Cum vero fit magnum

Cineritium in foco vel furno.

cineritium in foco vel furno, non tam operoſe omnia præparant, vt in teſta & cupella; Quo minus enim opus, eo maior diligentia requiritur, vnde hoc certius eſt quoque in

Cupellæ vnde & quomodo fiant.

probatione, quam maius: Exiccata cineritia, ad vſum adhibentur: Cupellarum eadem materia eſt, ac purgatio, ſed illæ cum piſtillo & monacha vt vocant, ex latone polito

Cẽtenarius docimaſticus plerum eſt dr agma vna vulgari ponderu.

fiunt: In his rite præparatis & exiccatis centenarius docimaſticus, parte poſt partem, imponitur, & in ſeparationis furnello, igne ſuperius incenſo, cupellaque per tegulam camuratam, perforatam tecta, probatio inſtituitur, donec granum fixum conſtans ex auro & argento fulguret & ſtet in ſuperficie cupellæ, ignitum, tum cum cupella extra-

Cineritium teſtarum vbi fiat.

ctum conſpergitur guttatim à qua vt extinguatur: Cineritium in teſtis fit in alio furno: nempe maiore: Focus adhuc in maiore; In foco enim aliquot centenarij imponuntur

Ignis qualis in ſeparando metalla per cineritium.

vna vice, in cineritio aliquot libræ; Oportet autem vt ignis ſit flammalis, qui reuerberetur in metallum fuſum, vt circumagi & moueri poſſit: Hinc in magnis illis furnis vidi arborem ingentem, piceam, rectam & à ramis

à ramis nudatam hanc flammam ſupernè cauſari & totam operationem perficere, abſque alio igne carbonum: Quæ de ſeparatione per cineritium hic ſufficiant. In maſſa ita relicta in ſuperficie ſunt metalla bina perfecta mixta ſecundum plus aut minus; quod color maſſæ indicat: Hinc ad quartationem inſtituendam accedendum eſt; quæ eſt ſeparatio argenti ab auro per aquæ fortis corroſionem. Argentum enim vt minus compactum & rarius corpus ab eâ aquâ penetratur & in aqueam quaſi conſiſtẽtiam reſoluitur, auro puluerulento remanẽte in fundo.

Quartatio ſeu ſeparatio ſeu quartatio ſeu ſemi inſtitui tur ad aurũ ab argento diſcernendum.

Quartatio dicitur, quia ad minimum oportet eſſe tres partes argenti, & vnam auri, ſi aqua operari debeat: Quod ſi plus auri & minus argenti ſit, tum neceſſum eſt, quod de argento fino plus adiiciatur, donec eâ proportione aut maiori ſuperet aurum in maſſa contentum: Fit autem hæc operatio in vaſe vitreo, in arenis tepidis collocato per paucas horas: ſolutione factâ, argentum cœrulei coloris cum *aqua* effunditur in vas lapideum denſum, in cuius fundo ſit lamina cuprea, & affunditur aliquantulum aquę fontanæ, tum argentum fundum petit & in illa lamina congregatur, iterum corpulentum factum; Hinc eluitur aliquoties & liquefit, habeturque pro argento fino: Sic auri ſubſtantia flaua quæ manſit in vitro, eluitur & liqueſcit, atque illa pro auro fino agnoſcitur: Verum cum ſemper auro aliquid remaneat argenti, tanquam matris, à qua per aquam non ſatis ſeparari poſſit, cum ſit naturæ vinculum, quo magis perfectum cum minus perfecto indiuiſibiliter colligatum ſit; nec non ianua, per quam vna natura in aliam tranſeat; Hinc duas adhuc vias inuenerũt artifices ad magis purgandum aurum; quibus quoque vtur, ſi alias parua quantitas auri ab argento ſit ſeparanda, etiam non præcedente quartatione, vt pote ducatus vnus

Quartatio vnde dicatur.

Quartatio quomodo fiat.

Argentum finum quod.

Aurum finum quod.

Cementatio quid, cur & quomodo fiat. aut plures, ad inaurandum vel foliationem; Atque hæ ſunt Cementatio & per antimonium fuſio : Cementatio fit varijs modis, communior eſt, cum tegulis puluerifatis, vrinâ hominis madefactis, ita vt in vaſe terreo ponatur laminatum aurum, & ſuperius inferiuſq; pulueres illi collocẽtur, igneq; incẽſo aliquot horis vratur. Hinc argentũ ſeparatur ab auro, ſeq; abſcõdit in pulueres lateritios, vnde per aliud artificium reducitur: Quod ſi ſua cementatio nõ ſufficiat, altera vel 3. repetitur : Alij addunt ſales, ſcoriã ferri & huiuſmodi plura laterũ puluerib. ſed ad aliã intentionẽ:

Fuſio per antimoniũ quid & quomodo fiat. Fuſio per antimoniũ, vt & cemẽtatio, ſunt propria auri examina, itẽ ab aqua forti nõ ſolui, à ſulfure incenſo non mutari, nec aduri, ab aceti halitu ſeu vapore calido, nõ aliter colorari. Omniũ aũt fortiſſima & exquiſitiſſima dicitur eſ-

Auri multæ probationes. ſe illa, quæ fit per antimoniũ, hoc modo: Antimonij 6. partes, aut circiter ponuntur in tigillo aut vaſe forti, nõ vitre-

Fuſio per antimonium quomodo fiat. ato, in igne perdurãte, inferius ſeſim anguſtiori, ſuperius capaciori, & liquefiunt, tũ vna pars auri immititur liquefacti, & vaſe ab igne remoto circum circa in loco, vbi ſtat, fit percuſſio vnde magis aurum graue fundum petat. Refrigerato vaſe, hoc frãgitur, & in fundo ſeu apice antimonii inuenitur regulus aureus, albi tamen coloris, qui deinde in vaſe aperto poſitus ad ignẽ ſeu flãmã follium purgatur ab antimonio & fit puriſſimum, ruberrimum aurum, omnibus numeris abſolutum. Verum hactenus dicta ſeparationum & examinationum ſeu purificationum auri genera vulgarib. quoq; artificib. metallicis, fuſorib. & aurifabris nota

Vulgaria auri purgandi opera Chymicis ſunt ſcitu digna. ſunt, ſuntq; magna pars eorum operum, quæ vt philoſ. & Chemiæ inquiſitorib. ſi nõ manuali tractatione, tñ mẽtali cõſideratiõe quoq; cognita ſint, nõ videtur alienum ab illorum propoſito, imò maximè neceſſarium: Quocirca nos hæc quaſi obiter hoc loco inſeruimus eã obcauſã, vt his per

ſpe-

Digitized by Google

ſpectis ad maiora huiuſmodi authorũ, vtpote *Erkeri*, *Fachſij*, aliorumve, opera legenda incitentur, & ſi fieri poſſit ipſam viſiuã aut manualẽ experientiã hauriant: Ne tamen in hiſce vulgatis hæreamꝰ abſq; cauſarũ meditatione, haſce, ꝙ eſt philoſophi, perpendemus & examinabimꝰ, è quibus vulgꝰ opificũ nihil aut parum intelligit, dum ſaltẽ ſecundũ vſum & morẽ, ꝑut didicit ab aliis, quæ tractat, peragit: Fit itaque ſeparatio per cineritium vel cupellã 5. de cauſis: primo qa calor eſt cõgregator homogeneorum & diſſipator heterogeneorum: Hinc ille ſubſtantiam puram argẽti viui, quæ eſt in auro & argẽto cõgregat, & ſubſtantiam impuram & heterogeneam, quæ eſt in cæteris metallis ratione magnæ copiæ ſulfuris cõbuſtibilis & terreſtris, ſeparat: Hic calor intra terræ viſcera in mineris imperfectis eodẽ modo operatur, nempe concoquens immaturum longo tempore, coagulans liquidum argentum viuum, & ſegregans inde combuſtibile & comburens ſulfur, à quo ſulfure idea quædam imprimitur argento viuo ſulfurea, hoc eſt, calida & ſicca, quo facto aliqua eius particula expirat, derelinquens ſuam habitationem, in qua ſaltem hoſpes fuit, non autem dominus: Secundo hic idem calor superne adueniens, cum longe maior ſit, quam in fundo, ad quem ignis peruenire nequeat, repellit & repercutit à ſeſe hoc, quod ſeparauit tanquam heterogeneum ab homogeneo: Vnde duplex cauſſa caloris ordinati ita concurrens faciliorem reddit ſeparationem unius ab alio, imperfecti à perfecto: Cauſa verò, cur imperfectum fugiat & perfectum conſtet, eſt duplex: Vna ſulfur, ut dictum, combuſtibile & heterogeneum: Altera, quia illud eſt immaturum & ignis calori minus aſſuetum: Hinc fugit ignẽ tanquã ſuum cõtrarium ex naturæ inſtinctu, quẽadmodum videmꝰ omnia aquea facere & humida ac fri-

Quæ ſint cauſæ ſeparationum metallorum ab inuicem incineritio.

Separatio per cineritium fit quinque de cauſis.

1\. *Calor congregat homogenea.*

A ſulfure combuſtibili idea imprimitur argento viuo ſulfurea.

2\. *Calor repellit heterogeneum à ſe.*

3\. 4.

ac frigida, quale eſt argentum viuum imperfectorum: Sint exempli gratia, duo perfecta, aurum & argentum, & totidem imperfecta cuprum & plumbum in cineritio; o-

Plumbi quantitas in probatione.

portet itaque vt plumbi quantitas ſit triplo maior, quam omnium reliquorum, nempe ſi auri ſit vnica, & argenti, nec non cupri, tum vncias nouem aut paulo plus plumbi neceſſarium eſt adiicere: Alias cuprum non omni ex parte ſeparabitur à perfectis: In hac itaque proportione facilis fit liquefactio horum omnium, Ex quibus primū quod abitum molitur in cineritii fundum ab ignis vehementia, eſt plumbum, vt aqueum & citiſſimæ liquefactionis; Hoc nonnihil de ſibi affini, ratione ſulfuris terreſtris & fœdi, ac argenti viui non ſatis cupro maturi, ſe-

Plumbum auriga cupri in probatione.

cum rapit, velutque *auriga*, deducit ad fundum Cineritii, idque tamdiu, donec totum auexerit; argentum verò & aurum relinquit, cum quo nihil commune habet. Quin-

5. to cineritium eo modo, vt dictum ſupra, formatum, aptum eſt ad recipienda metalla imperfecta ab igne afflicta & cruciata, ne hæc comburantur in cineres, propter eius raritatem; quæ tamen non tanta eſt, vt ratione ponderis, quod maius in auro, quam reliquis eſt, perfecta vna

Perfecta metalla vim non ſentiūt ab igne.

deſcendant aut imbibantur: Vim enim hæc ab igne non ſentiunt; Ergo nec fugam appetunt, ſed quia in calore nata & æquata ſint, hinc in eo gaudent: Deinde illorum viſcoſitas tanta eſt, vt non ſegregentur tam facile ab inui-

Cineritium eſt hoſpitale ægrorum metallorū.

Cineritium campus Martius perfectorū.

cem in partes, quæ deſcendant: Cineritium itaque *aſylum* aut *hoſpitale* eſt ægrorum metallorum, non ſanorum, ſi interiorem eius fundum ac capacitatem conſideremus, ſi ſuperiorem ſuperficiem verò, veluti campus Martius aut gymnaſium, in quo perfecti athletæ probantur & imperfecti ab iis diſcernuntur & profligantur.

Separatio argenti ab auro per aquam fortem fit hac de cau-

cauſa quia aqua fortis ex ſalibus, vt petræ & vitriolo, aut aliis, facta eſt penetrantiſſimæ potentiæ, vt in intimos poros cuiuſcunque metalli ſeſe inſinuet; Inſuper habet acredinē corrodentē & igneā: Hac ratione, calore externo agēte, in argentum agit, quod eſt rationis & magis poroſi corporis, quam aurum, idque corrodit & ſibi aſſimilat in liquorem fuſibilem, vt veluc aqua appareat: Eſt autem in vitriolo vis aperiens non ſolum, ſed quoque aſtringens: Vnde continetur, ne grauitate ſuâ in aquam deſcendat, & maneat apud aurum: Hoc vt pote ponderoſiſſimum, valdè compactum, ſolidum abſque poris hanc aquam aſtringentem ob vitriolum aut alumen in ſe non admittit, ſed prorſus excludit; vnde remanet integrum, vt eſt ſeparatum ab argento, nempe in tenuiſſimis particulis: Quod ſi vero ex aqua forti Regiam dictam efficias, ad libram eius vnciam vnam ſalis ammoniaci addendo, tum maior eſt penetrantia ab hoc ſale; & vitrioli vis aſtrictoria obtunditur, vnde aurum ſimiliter corroditur & in aquam reducitur: Repercuſſio argenti fit, aquâ communi affuſâ, quia fortis liquoris vis & potētia debilitatur; hinc dimittit argentum, quem admodum per rediſtillationem aqua communi ſeparata, aqua fortis iterum fit efficax, vt prius: Receptio à cupro fit ob naturarū affinitatem: Propter ſulfur enim in cupro exiſtens, aqua iam debilitata ad illud deſcendit, propter argentum viuum cupri, argentum: Eſſe enim multas fœces aquę fortis in argento patet ex viſu & experientia, quæ ſeparandæ ſunt per liquefactionem. Cementationis cauſa eſt fere eadem, at in hac non fit corroſio; Compactio tamen auri & in calore aſſuefactio maior, faciunt quod maneat aurum, & raritas ſubſtantiæ, minorq; maturitas argenti, quod abeat: *Geber* lib. exam. c. 34. hanc reddit cauſam vbi inquit: *Diximus autem, quod corpora quædam magis, quædam vero minus per*

Argentum poroſius quam aurum.

Aurum cur non ſoluatur ab aqua forti.

Regia aqua quid & vnde fiat: & cur aurum ſoluat.

Cur cupri faciat deſcendere argentum.

Cementationis cauſa quæ.

ignis comburuntur calcinationis modum, ut quæ pluris ſunt ſulfuris quantitatem combuſtibilis continentia, magis, quæ verò minus, minus: Quia igitur ſol inter cætera corpora minoris eſt ſulfuris quãtitatis, ideò inter cætera omnium mineralium corporum minimè per ignis inflammationem comburitur: Luna verò poſt Solem inter omnia corpora reliqua minus eſt ſulfuris quantitatis participans, pluris autem, quam Sol. Et paulo poſt. *Cum igitur ex rebus conſtituatur inflammabilibus cementum, patet cauſa illius inuentionis neceſſaria & fuit, vt omnia combuſtibilia comburerentur: Cum igitur vnum ſolum ſit corpus incombuſtibile ſolum illud, aut ad naturam illius præparatum in cemento ſaluatur: Durant tamen quædam magis, quædam vero minus in cemento: Quæ vero magis & quæ minus nota ſunt cum cauſis dictis: Durant igitur plus Luna, minus verò Mars, adhuc verò & minus Iupiter, minus vero & adhuc Venus, minime verò Saturnus:* Cauſas ſeparationis cuiuſcunq; metallorum ſic cap. 35. exprimit: *Et neq; ſeparatio corporum fit ab inuicem in his duobus examinis (vtpote cineritij & cementi generibus), niſi propter diuerſitatem compoſitionis ſubſtantiarum eorum; quia ex eo reſultat fuſionis diuerſitas & ſpiſſitudo & raritas, quæ quidem ſeparationis ſunt cauſæ quia propter illorum fortem compoſitionem non corrumpitur illorum ſubſtantia à ſubſtantia corporis extranei, cum non fiat illorum per minima mixtio: Et ideo neceſſe eſt illa de commixto à ſe inuicem ſeparari ſine corruptione totali illorum eſſentia.* Hæc Geber: Fuſio per antimonium (cuius Geber nullam mentionem facit, vt nec quartationis) auri ſeparationem facit ab argento, ex iam ſæpe dictis cauſis, quæ ſunt eius ſpiſſitudo, maturitas & ſulfuris minima quantitas: Ad has accedit pondus auri grauiſſimum, quod facile fundum petit, interim dum argentum in via detinetur & de maturitate examinetur: Conſtat enim antimonium copioſo ſulfure combuſtibili & arſenico, & argento viuo pauciore ſubtiliſſimæ & volatilis naturæ; Vnde ſi aurum liqui-

Sol cur non comburatur cemento.

Cementum vnde fiat.

Quæ corpora magis ac minus durant in cemento.

Cauſa ſeparationis corporum per cementum & alia examina.

Fuſionis per antimonii factæ cauſa.

liquidum ipſi immittatur,hoc tranſiens per illud ſulfur,ab eo,tanquam ſpongia abſtergitur & purgatur,quod nihilo minus retineri nequit,cum ſit corpus rotundum abſq; angulis,ſolidum abſq; poris,purum per ſe conſiderando abſque fæcibus;Hinc deſcendit ad fundũ vaſis celerrimè,Argentum ecõtra,cum ſit auro duplo leuius,immaturi⁹, poroſi⁹& alicuius ſulfuris,diſſipatur per totã ſubſtantiã antimonii:Vbi cõſiderandũ,quod tamen oĩa metallica, vt cuprum,plumbum,ferrum,ſtãnum &argentum per antimonium fuſa,dent regulum ſeu fundum petãt,ſed nõ tã celeriter,nec cum tota ſui ſubſtantiã:Quapropter oportet,vt in hac operatiõe expedit⁹ ſit artifex,ne & argẽtũ deſcẽdat cũ auro,quod fieri poſſet,ſi maior eſſet argenti quantitas,& operatio diu protraheretur : Ex antimonio poſt argentum elicitur per magnam ignis fuſionem cum fluxu addito cõueniente:Combuſtio auri per ſulfur,& expoſitio ſupra vaporẽ aceti,& huiuſmodi alia videantur apud *Gebrum* dicto loco:Enarratis modis purificandi auri, prout fit Schemnitij in Vngaria ſeu *Zepuſio*,alibique in vſu eſt. Cum maxima pars *Vngariæ*,vbi ditiſſimæ ſunt fodinæ,nec non *Sclauoniæ* & *Tranſyluania* cum *Zepuſienſi* ditione iam ſint in *Turcici tyranni* poteſtate,corollarij vice huius prouentus annuos hoc loco adijciemus,quemadmodum in plæriſque alijs nationibus & regnis antehac fecimus ; non quidem eam ob cauſam, quaſi Vngaria ad Turcam de iure ſpectet , cum domui Auſtriacæ proprioque regi , quantum eius ſupereſt, pareat , ſed quia de poſſeſſione violenta & tyrannica eam maxima ex parte teneat & vſurpet: *Prouentus autẽ Turcici Imperatoris* à diuerſis auctorib. diuerſo modo traditur:neq; in vno cõſentiunt omnes,cũ tẽpora mutẽtur pro diuerſitate principũ,quorũ auaritia expleri nõ põt;ideo alij alijs duplo exigũt.*Theod.Spanduginus Patricius Conſtantinopol.*ait,*Solymani*

Omnia metalla faciũt regulum in antimonio.

Argentum ſeparandũ ex antimonio.

Turca prouentus pro corollario.

Prouentus Turcici diuerſi traduntur.

Reditus Turcici ex Spandugino.

tempore totum illius imperium ſoluiſſe quotannis decem millionem, nonaginta, quadraginta octo millia ducatorum & quingentos: Et hæc particulatim explicat hoc modo:

Ex tributo *Carazzi*, quod à Chriſtianis penditur quotānis, recipit milionem vnum 50. millia Seraphorum.

Ex mineris metallicis, ſalis, aluminis, colorum, boli Armeni, terræ ſigillatæ & eiuſmodi 900. millia.

Ex datiis & gabellis, vt vulgo loquuntur, 700. millia.

Ex priuilegiis & diplomatibus, 100. millia.

Ex bonis caducis, 500. millia.

Ex ſalinis 500. millia.

Ex bonis defunctorum ſine hærede vel patrono, 100. m.

Ex naulis, quæ penduntur pro egreſſu regnorum, 50. m.

Ex monetariis officinis, 100. millia.

Ex piſcatoribus, 50. millia.

Ex muneribus gratuitis 300. millia.

Ex reditibus mortuorum *Baſſarum* & aliorum, quib. ſtipendia quotannis ab imperatore ſoluuntur, poſt quorum mortem redeunt ad ærarium quotannis, pluſquā 600. m.

Cyprus hodie pendit 8. millia.

Moldauia 6. millia. *Valachia* 12. millia.

Raguſium 12. millia, 500. *Chios* 10. millia.

Chairus, quæ eſt Mēphis & tota Ægyptus decies 100. m. Sultaninorum.

Ex decimis omnium vrbium ſui imperii legit 4. million.

Ex decimis aliorum regnorum, 7. milliones, 3948. 5.

Reditus Turcici ex Bottero. *Summa totius* 10. milliones, 90. 48. millia & 5 o. ducati.

Iohannes Botterus Turcico Imperatori tantum tribuit 8. auri milliones, præter *Timariolos*; dicitque Ægyptum olim ſoluiſſe 7. milliones.

Reditus Turcici ex Sanſouino. *Franciſc. Sāſouinus* in ſuis relatiōib. dicit illū poſſidere annuatim 15. milliones auri, ex quibus quinq; tantum recondun-

duntur in ærario, quod *Chaſna* vocatur, decem reliqui milliones impenduntur ad ſtipendia militum, qui aluntur per totum Imperium.

Paulus Iouius in vita *Solymani* ait, connumeratis cum prioribus ſuis etiam Sultanici regni reditibus, ſexagies centena millia aureorum ſingulis annis habet; Ex quibus quinquies & quadragies centena millia expendit. *Reditus Turc. ex Iouio.*

Bernhardus Nauagerius Legatus Venetorum apud *Conſtantinopolitanum Imperatorem* Anno Domini 1549. in ſuis relationibus in hęc verba ſcribit: Difficilimum eſt ſcire, quantum redituum *Turcicus Imperator* annuatim recipit ex omnibus prouincijs ſuo dominatui ſubditis, cum diuerſæ ſint multorum hac de re opiniones. Quidam illi tribuunt quindecim milliones auri: Alij triginta millia Sultanicorum quotidie illum recipere affirmant, quę efficiunt quotannis tantum decem milliones, nonaginta quinque millia ducatorum: At ego dico, me animaduertiſſe ex rationibus ærarij, quod Chaſna dicitur, recipi annuatim 8. milliones, 272000. ducatorum, quæ ſumma ex his particularibus colligitur. *Reditus Turc. ex Nauagerio.*

Tributum illud *Carazzi* dictum, quod exigitur à Chriſtianis, *Gracis & Anatolia*, (hoc eſt, Aſiæ minoris) ſuperat decies centena millia ducatorum.

Ex dacijs, diplomatibus & priuilegijs colliguntur quotannis centum millia ducatorum.

Ex bonis defunctorum ſine hærede trecenta millia.

Incolæ ducatus *Arrago* (qui à tributo Carazzi immunes ſunt) ſoluunt annuatim per ſingulas domos ducatum vnum, quod efficit ſummam ducentorum millium. *Quot familiæ ſeu domus Arragoſint.*

Ægyptus, Memphis & Arabia ſoluunt vnum millionem & octingenta Seraphorum aureorum millia ex quibus in ærarium Principis importantur nongenta millia.

Syria tota expendit ſexcenta millia, ex quibus ad ærarium redeunt trecenta millia, reliquum ad tuitionem prouinciarum impenditur.

Meſopotamia ducenta millia, ex quibus ad ærarium redeunt centum & quinquaginta millia.

Ex fodinis metallicis, ſalis & aluminis, quindecies centena millia.

Ex dacijs & commercijs, duodecies centena millia.

Ex decimis frumenti & aliorum fructuum, octingenta millia.

Ex tributo *Moldauiæ*, ſedecim millia.

Ex *Valachia* 12. millia.

Ex *Tranſyluania* 10. millia.

Ex *Raguſino* tributo 10. millia.

Ex inſulis *Archipelagi 6*. millia.

Ex *Chio*, 10. millia.

Ex Cypro 8. millia.

Hæc omnia efficiunt 8. milliones, 272000. ducatorum.

Reditus Turc. ex Viginario.

Viginarius ita *Turcicum* reditum annuum deſcribit: Sub *Solymanno Othomanno* Turcarum imperatore eius prouentus, annuus æſtimabatur: Tributum illud annuum, quod vocatur, Carazzi, penditurque quotannis à Chriſtianis Orientalis Græciæ & Aſiæ, nempe ducatus cum dimidio pro ſingulis capitibus, efficit quindecies centena millia Seraphorum.

Tributa ex portorijs, naulis, diplomatibus, priuilegijs & reliquis expeditionibus curiæ, accedunt ad centum millia.

Ex bonis caducis, quæ ἀκιόφυτα dicuntur, trecenta millia.

Ducatus *Arrego*, qui immunis eſt à tributo *Carazzi*, ſoluit ducenta millia.

Ægyptus & Arabia octies decies centena millia.

Syria,

Syria, ſexies centena millia.

Meſopotamia ducenta millia.

Ex fodinis auri, argenti, æris, ſtanni, plumbi, ſalis, aluminis, ſulfuris, Terræ ſigillatæ, Boli Armeni, colorum & aliarum foſſilium materiarum, quindecies centena millia.

Ex tributis rerum venalium, quę importantur & exportantur, duodecies centena millia.

Ex decimis frumentorum & aliorum fructuum, octies centena millia.

Moldauiæ Deſpota pendit annuatim ſedecim millia.

Rhodos, Chios & reliquæ inſulæ Archipelagi 50. millia.

Cyprus recenter Chriſtianis adempta, ſexies centena millia.

Turcicus hic prouentus æſtimatur hodie ad 12. *milliones auri*, qui quotannis ingrediuntur ærarium *Sulthani*, quod *Chaſna* dicitur: Præter hæc accedunt & alij reditus, qui *Thymar* dicũtur, ex agris, ſyluis, fluuijs, hortis & paſcuis totius Imperij Turcici, qui ad maximam ſummam redeunt: Ex ijs impenſæ ſuppeditantur ad alenda trecenta millia equorum militarium; quos Imperator ſuis equitibus diſtribuit, quoties expeditio ſuſcipienda eſt in hoſtem: Ad bellum enim omnes coguntur, quotieſcunque principi libet, ſtipendijs, armis, equiſque & annona ex ærario acceptis. *Prouentus Turcicus quotannis.*

Quantis vero bellorum incurſionibus & vaſtationibus Vngaria centenis his vltimis annis à Turcis *vexata & fere ad barbariem redacta ſit, teſtantur hiſtoriæ: Vnde cum* Turcæ *ab omni humaniore diſciplina, artibus & ſcientijs abhorreat, non mirum eſt, quod potius colligendis tributis & cædibus hominum, quam indagandis arcanis philoſophicis & medicamentis hominum, gaudeant.* *Vngaria bellatum Turcis.*

Aduer-

Aduerſarius ad arma iam paratus hoc produxit Argumentum.

31. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam & Melchiorem Cibinenſem, Vngarum.*

Argum. 31. negatiuum.

Si perfectio omnis, formæque introductio fiat in inſtanti, tum Chemiæ operatio & præparatio, quæ non fit in inſtanti, eſt fruſtranea, ipſaque ars vana.

At primum verum.
Ergo & ſecundum.

Propoſitio patet: Quia forma eſt, quæ dat eſſe rei: Eſſentia autem rei non recipit magis nec minus, ſed in momento fit id, quod ante non fuit, vt patet in phyſicis; Alias vel duæ formę eſſent ſimul & ſemel in vna materia, vel formę haberent dilatationem & diminutionem, quod non conceditur; Nam infans vnius horę non minus homo eſt, quam vir quinquaginta annorum, quoad formã hominis: Ad hunc vero modum Chymicus non introducit formam metallis, ſed ea præparat longo tempore.

Reſponſio Cibinenſis ad 31. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 31 Argumentum negatiuum.

VErum eſt, quod formæ introductio fiat in momento, tum quod Chemiæ operatio & præparatio non fiat in inſtan-

inſtanti; at proinde non ſequitur artem eſſe vanam: Nam differunt formæ introductio & præparatio, tam ſecundum naturam, quam artem: Exempli gratia, Scriniarius, qui facit menſam, dum polit aſſeres, nondum formã menſæ impoſuit, cum aſſeres coniungit glutine, nec dum, cum pedes addidit, tum forma perfecta impoſita eſt: Ita dicendum de domo, dum fundamenta iaciuntur, dum parietes educuntur, nondum formam domus habet, cum tectum fit, nondum forma adeſt, cum factum eſt, perfecta domus eſt: Sic ſecundum naturam homo nondum eſt, dum ſemina maris & fœminæ ſeparata habentur, nec tum, cum iuncta ſunt: Et ſic embryo creſcit ſub vtero anima vegetatiua & ſenſitiua, donec *Creatori* placeat in momento animam rationalẽ illi immittere, in eo momento fit homo. Hęc transferantur ad opus, quod naturale & artificiale ſimul eſt, nempe Chymicum: In hoc fit præparatio eo vſque, donec forma auri perfecta ſit, iam mittenda in materiam ſuam; cum vero per proiectionem nunc immittitur, in eo momento fit generatio auri per ſpoliationem ſulfuris combuſtibilis à materia argenti viui ex metallis imperfectis: Illud argumentũm igitur nihil concludit contra Chemiam, at magis ab eius parte eſt: *Geber* nimis acriter ita ratiocinantibus reſpondet in hunc modum: *Et ſi dicant, perfectionem in inſtanti dari, & præparationem noſtram non in inſtanti fieri, & concludunt ex hoc, non perficietur per artificiũ: Ergo nec ars: Dicimus, capita illorum ſatua, vacuaq; eſſe ratione humana; eóſq; magis beſtijs quam hominibus aſſimilari: Concludunt enim ex præmiſſis, nulla ſe habentibus habitudine ad id, quod illatum eſt: Tantũ ergo tenet hæc argumentatio, Aſinus currit, Ergo tu es capra, quantum & ipſorũ: Et hoc ideo, Quia etſi non fiat præparatio in inſtanti, non prohibetur tamẽ hoc quod forma vel perfectio non poſſit præparato dari in inſtanti: Non enim præparatio eſt perfectio, ſed habilitatio ad ſuſcipiendam formam.*

Gebri acuta reſponſio ad 31. Arg. negatiuum.

Zzz 32. *Ar-*

32. *Argumentum negatiuum contra Chemiam.*

Argum. 32. negatiuum.

Si ars Chemica non poſſit aurum deſtruere, multo minus conſtruere poterit.
At non poteſt primum:
Ergo nec ſecundum.

Ratio propoſitionis patet : Nam omnis res facilius deſtruitur, quam conſtruitur, vt patet in ædibus, quas vel vno die deſtruere poſſumus & vix centum extruere : Sic omnia quæ natura fecit, ipſa natura iterum corrumpit & deſtruit, excepto auro, quod à natura ad tantam firmitatem & connexionem omnium quatuor elementorum adducitur, vt ita permaneat abſque reſolutione eorundem.

Reſponſio ad 32. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 32. Argumentum negatiuum.

Communiter verum eſt, deſtructionem eſſe faciliorem conſtructione illarum rerum ſimpliciter, quæ ab arte fiunt abſque naturæ opera, vt in domo, menſa, lecto, veſte & ſimilibus patet: At quædam fiunt ab arte & natura, quæ non facile deſtruuntur, nihilominus tandem corrumpi poſſe credibile eſt, talia ſunt aurum & vitrum : Quis deſtruet vitrum in igne natum ex cineribus & arenis? Quis deſtruet aurum? *Moſes* hoc deſtruxit, & multi artifices id combuſſerunt, alij ſoluerunt poſt calcinationem cum ſale & deſtruxerunt ſeu in aurum potabile reduxerunt: Vnde

Aurum deſtructum à Moſe.

minor

minor non eſt ſimpliciter vera: Nam omnia ex elementis compoſita tandem reſoluuntur in ſua principia & corrumpuntur, alia citius, alia tardius: Aurum maxime perdurat ex terreſtribus abſque reuertendo in vitrum, in quod omnia alia facile migrant: ſic ipſum vitrum dicitur poſt longas combuſtiones in maſſam quandam informem redire, quæ non amplius fit vitrum.

33. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam.*

Si natura non produxit tincturas aurificas, quæcunque tincturæ fiunt per artem, ipſi naturæ ſunt peregrinæ & non acceptæ, ideoque nec aurificæ. *33. Argum. negatiuum.*

At natura nullibi tales produxit tincturas aurificas.

Ergo quæ ab arte fiunt, ipſi naturæ ſunt peregrinæ & non acceptæ.

Propoſitionis connexio patet: Quia ars non eſt magiſtra, quæ naturæ per violentiam aliquid introducere poſſit & imperare, at ſaltem miniſtra & imitatrix: Quod igitur opus non eſt in natura, neque imitabile eſt arti.

Minor patet: Si produxiſſet natura tincturas, intra terræ viſcera abſque dubio metallici operarij eſſent eius participes, qui rimantur mineras: At hoc nunquam contigit.

Reſponſio ad 33. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 33. Argumentum negatiuum.

TIncturas eſſe in natura & à natura factas omnes philoſophi affirmant: *Raymundus*, vt citatur à *Roſario*, *Quamuis hic lapis Tincturam naturaliter contineat; nam in corpus magneſiæ eſt creatus perfecte, per ſe tamen motum non habet, niſi perficiatur arte & operatione.* Dicunt philoſophi eſſe tincturæ potentiã ſeu ſulfur in natura, quod nulli dicitur, niſi cui à Deo reueletur: *Sic Alphidius, teſte Roſario, Scito, inquit, quod hunc lapidem, de quo hoc arcanum agitur, Deus nõ poſuit magno precio emendum; quoniam in via eiectus inuenitur; quatenus tam à paupere, quam à diuite haberi poſſit, vt ratione & ſcientia ad eam quiſq; poſſit leuiter peruenire.* Sunt præterea multa, quæ natura incepit, nec ad finem perduxit, vt patet in illis, quibus artus quidam deficiunt ex natura propter caloris aut materiæ defectum; quę etiamſi non ſint ex ordinarijs naturæ operibus, ſunt tamen eiuſdem opera ęque, vt alia, in quibus niſi impedita fuiſſet, ea abſoluta produxiſſet: Eodem modo illa materia, quæ ita à philoſophis abſconditur, habet potentiam eam, vt fiat tinctura & vocatur aurum philoſophorum, ſed defectum patitur caloris & mixtionis cum ſuo ſimili: Satis igitur fuit, quod natura primam virtutem & potentiam illi introduxerit, etiamſi non perfecerit.

Rationes Melchioris Cibinenſis Vngari pro Chemia.

31. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Ratio 31. affirmatiua pro Chemia

Si ars Chymica non eſſet vera, tum antiqui illi ſapientes viri, qui eius veritatẽ ſcriptis, iuramentis & dete-

de teſtationibus arcana aperientium, atteſtati ſunt, infamiam pro honore & blaſphemias pro benedictione meriti eſſent, nempe non ex certo ſtabiliq; fundamento innixis rebus, ſed nugis & inanibus mendaciis nomen aucupantes.

At vltimum illis viris imputari non debet, quod honorem ex nugis & gloriam ex fallaciis aucupati ſint, cum licuerit ipſis ex aliis veris rebus & artibus idem & longe honorabilius nomen obtinuiſſe. *Hoc eſt argumentum Bernhardi Com.*

Ergo ars Chymica eſt vera.

A*D maioris connexionem ſtabiliendam*, Dicimus ſapientiſſimos quoſque veri ſtudioſiſſimos quoque fuiſſe, cum ſapientia de vero, tanquam fine, ſit ſollicita, vt probitas de bono: Si itaque ſapientes & probi illi ſimul fuerint, hinc & veri & boni appetentes: Non eſt autem nec veritatis nec bonitatis, falſa docere & deceptoria aliis ingerere pro veris: Vnde conſtat illos, tanquam contraria virtuti & veritati, mendacia & fraudes fugiſſe, nec ſibi nomen inde ſperaſſe: Hinc *Geber*, ipſe ſibi blaſphemias in æternum optaſſet niſi vera dixiſſet, cum ita in ſumma ſua capit. 12. ſcribit: *Blaſphemati ſint ergo in æternum, quia blaſphemias & maledictionem poſteris reliquerunt, & ex errore ſuo ſuper philoſophantes perfuderunt, non veritatem ſed diabolicam inſtigationem potius poſt mortem ſuam dimiſerunt: Et ego blaſphemandus ſim, niſi errores illorum corrigam, & veritatem tradam in hac ſcientia, prout melius exigit hæc ars vera. Et alius ex recentioribus: Abſit,* inquit, *vt ex-* *Gebri blaſphematur deceptores. & ſe ipſum ſi talis ſit.*

iſtimemus antiquos illos venerandæ antiquitatis philoſophos conſulto aliquid falſitatis memoriæ commendare voluiſſe, qui ſummam operam veritati inquirendæ ſemper nauarunt, famamq́ in poſteros non ex nugis & inanibus, ſed arduis & ſublimibus & vero ſtabiliq́ fundamento innixis quæſiuerunt. Hæc ille. Etſi vero aliquando quidam fuerint, qui gloriam ex falſis reportarint, tamen dies poſterior aperuit eorum falſitatem & dolos refutauit, præſertim in mundanis illis, vbi libere cuique ſentire liceat, quid verum videatur.

32. *Ratio affirmatiua pro Chemia.*

Ratio 33. affirmatiua

Si antiquiſſima illa figmenta *de aureo vellere*, pomis aureis *Heſperidum & Atalantæ* proiectis, cerua aureis cornibus & æreis pedibus, curſu defatiganda & captanda, conueniant omnino cum arte Chymica, eiuſq; doctrina, hæc quippe tantæ antiquitatis huc vſque deriuatæ, erit & veritatis infallibilis.

Sed primum haud dubium,
Ergo nec ſecundum.

M*Aioris connexio patet*: quia veritas eſt harmonia rerum & falſitas diſſenſio: Res autem, præſertim ſubſtantiæ, vt ſunt antiquiſſimæ, ſic & earum harmonia, quæ eſt veritas: Econtra diſſenſio non diu conſiſtit, nec ab antiquo originem duxiſſe potuit: Cum itaque hæ lepidiſſimę allegoriæ in eo conueniant, quod aurificium ſit verum & adeò naturale, quam eſt poma naſci in arboribus, aut arietem ge-

geſtare lanas, hunc id adumbrare voluerunt, cum aureitatem vtriſque aſſcripſerint. Si quis verò dubitet de his loquentibus picturis ac potius ad res alieniſſimas, vtpote mores aut eiuſmodi interpretari voluerit; ille ſuo genio morem gerat: Interim ſcienti id nunquam perſuadebit, vt patet ex diuerſis rationibus in Hieroglyphicis noſtris productis, quas vt refutet neceſſum habet validioribus rationibus, aut ſe ab ipſis refutatum agnoſcat.

33. *Ratio affirmatiua pro Chemiæ veritate.*

A quibus aurum poteſt deſtrui, ab iiſdem præſumitur poſſe confici. **Ratio 33. affirmatiua pro Chem.**

At à Chymicis aurum ſolum deſtruitur.

Ergo ab iiſdem conficitur.

MAior *huius ſyllogiſmi eſt philoſophorum communis ſententia* & opinio vulgi eidem aſſentitur: Sic enim *Roſarius* citans alios authores, vt *Ioh. de Aquin: Qui auri deſtructionẽ ignorat, cõſtructionẽ eius ex curſu naturæ neceſſario habet ignorare: Facilius itaq; eſt aurum cõſtruere, q̃ deſtruere. Et paulò poſt: Philoſ. Qui aurũ ſcit deſtruere, ꝙ per amplius nõ erit aurũ, ille ad maximũ arcanũ ꝑuenit: Alius dicit philoſ. Difficile eſt aurũ deſtrui, difficilimè conſtrui; Facilius eſt deſtruere accidẽtale, q̃ eſſẽtiale:* Omnis n. qui aurum illud cõpoſitum naturæ arctiſſimum & ſolidiſſimum aperire potuerit, idem partes eius coniungere poſſe exiſtimatur: quamuis philoſophi dicant, nihil componi ex ſui deſtructione: Duæ alias ſunt methodi ſpecies, vna vocatur *Analytica*, altera *Synthetica*: *Analytica* à poſteriori natura incipit & progreditur verſus priora naturâ: E contra *Synthetica*: ſic eadem via eſt *Româ Neapolim*, quæ eſt *Neapoli Romam*: Vnde multi putant ex auri reſolutione

ſeu

Digitized by Google

ſeu corruptione ad eius compoſitionem perueniri poſſe: Si qui hoc negent, illi demonſtrent rationem, cur vnum fieri poſſit, & alterum non: Si reſponderint, aſinum nos poſſe deſtruere, ſed non conſtruere, ad id iam antè reſponſum eſt, quod alia ſit ratio in conſtruendo vel deſtruendo aſino, qui conſtat animâ ſenſitiua, alia in auro, quod non habet eiuſmodi animam, ſed ſaltem mixtionem elementorum benè proportionatam & æquatam.

XII.

Digitized by Google

XII. ANONYMI SARMATÆ SYMBOLVM.

LIBER DVODECIMVS.

VLTIMVS in ſerie ſuccedente, Hermeti autem ab altero latere proximus, Sarmata fuit, hoc eſt, ex Sarmatia oriundus, quæ complectitur in ſe diuerſos, attamen vnius linguæ, nempe Sclauonicæ populos, quales ſunt Poloni, Caſſubii, Bohemi, Moraui, Ruſſi, Moſchi & quamplures alii : Etſi vero Sarmata antedictus ipſe Anonymum ſe fecerit, tamen ex dicterio ipſius facile nomen occurreret, ſi cui operæ precium videretur: At ſatius eſt, vt maneat ſub ſilentio, donec ipſe ſui dicterii ſenſum magis expoſuerit: Ad hunc, tanquam conceſſus poſtremum, Aduerſarius ſeſe contulit, languidus & flacci-

Sclauonica lingua diuerſi populi.

D.L.G.A.

flaccidus tot illi reſiſtentium & ſe opponentium telis (quorum quædam ictus ei, licet non ſanguine ſtillantes, tamen immedicabiles inflixiſſe non eſt dubium) inter ſpem & metum hærens de victoriæ, qua iampridem deiectus erat, euentu: At nos prius Anonymos reliquos huic adiungemus, ne ſolus perſonatus hoc in conuentu compareat, & poſt Menſas ſecundas adornabimus.

Digitized by Google

SATVRNVS HVMECTAT TERRAM *portantem Solis flores & Lunæ.*

A*Nonymi Sarmatæ*, (cui quidam hoc teſtimonium perhibet, quod ſit *Heliocãtharus Borealis*, cuius tincturæ admirabilem potentiam in diuerſa metalla proiectæ ipſe viderit ſuis oculis, eorumq; in aurum optimũ cõuerſionẽ) aut vitam & mores, aut ſcripta velle euoluere, cum & ipſe & eius tractatus habeantur & tam mente quam oculis à plurimis obſeruentur, nobis hic non fore neceſſarium arbitramur: De iis, qui in locum, omni-

M. S. Of. Cr. Heliocantharus Borealis à Crollio dictus.

flaccidus tot illi reſiſtentium & ſe opponentium telis (quorum quædam ictus ei, licet non ſanguine ſtillantes, tamen immedicabiles inflixiſſe non eſt dubium) inter ſpem & metum hærens de victoriæ, qua iampridem deiectus erat, euentu: At nos prius Anonymos reliquos huic adiungemus, ne ſolus perſonatus hoc in conuentu compareat, & poſt Menſas ſecundas adornabimus.

SATYR-

Digitized by Google

SATVRNVS HVMECTAT TERRAM portantem Solis flores & Lunæ.

A*Nonymi Sarmata*, (cui quidam hoc teſtimonium perhibet, quod ſit *Heliocantharus Borealis*, cuius tincturæ admirabilem potentiam in diuerſa metalla proiectæ ipſe viderit ſuis oculis, eorumq; in aurum optimũ cõuerſionẽ) aut vitam & mores, aut ſcripta velle euoluere, cum & ipſe & eius tractatus habeantur & tam mente quam oculis à plurimis obſeruentur, nobis hic non fore neceſſarium arbitramur: De iis, qui in locum, omni-

M. S. Of. Cr. Heliocantharus Borealis à Crollio dictus.

bus mortalibus communem, hinc deceſſerint, alia eſt noſtra opinio, vtpote quorum vltimæ lineæ rerum nihil addi aut detrahi, ſalua veritate, poſſit, quod in viuentibus ſecus ſe habere ſæpenumero animaduertitur: Anonymos igitur illi adiungemus, licet non congentiles, tamen nominis non contemnendi artifices & authores quorundam librorum, quos, vt orphanos, Chymici amplectuntur & in honore habent.

ANONYMI AVTHORES LIbrorum Sarmatis adſcripti.

Anonymi authores Sarmatis adiuncti:

AVthor *Cymbali aurei*, quod incipit, Artis noſtræ vna tantum extat res: *Nicol. Barnaud.* meminit in ſuis comment. Chymicis, quod ſenex medic⁹ *Anſhelmus de Bood*, qui tractatum de gemmis eruditiſſimum edidit, cum ante aliquot annos *ex Belgio, Brugis*, ſupellectilem ſuam *Pragam* adferri curaſſet, inuenerit inter patris ſui libellos hui⁹ authoris tractatulum rudi modo compactum & inueteratum, cuius tegumentum cum rimaretur, dicitur incidiſſe in cauitatem quandam, cui particula pergameni incluſa eſſet, cum deſcriptione exigui proceſſus Chymici non abſimilis *Ferneliani*, in vltima parte eius librorum de abditis rerum cauſis contenti: Hæc inuenta Tincturæ deſcriptio in fine habuit verba huiuſmodi: *Hæc vera eſſe, probauit puluiſculus hic incluſus vnius grani quantitate, cuius dimidia pars proiiciatur in* ℥. *ij Mercurij & mutab:tur in aurum*: Poſtquam dictus *de Bood.* hęc vidit & legit, qui alias à Chemia abhorreret, iuit ad aurifabrum, vbi experimentaretur antea relata; quod cum feciſſet, optimum aurum inuenit; Vnde aurifaber ſtupefactus non aliter ſibi perſuadere potuit, quin ſubfuiſſe dolum aut impoſitionem: Petiit igitur puluerem

Tinctura puluiſculus adiunctus proceſſui.

vt ipſe-

vt ipſemet omnia imponeret ad ignẽ & puluiſculum proij- ceret, quod cum ab eo denuo repetitum eſſet, rem veriſſi- mam & abſque fraude exiſtere pro certo reperijt. Quicunque author fuit illius breuis proceſſus, eumque in membrana deſcripſerat & cum grano tincturæ huius tractatuli tegumento excauato impoſuerat, idem & author huius cymbali aurei manuſcripti & antea nunquam impreſſi, abſque dubio extitit, quidque de eo ediderit, de hoc intelligi voluerit; Cum nimirum breuis ille proceſſus multis ſuperfluis & ſophiſticis abundet, hic vero aliquanto longior ſaltem neceſſaria complectatur: In fine primæ partis hæc habentur: *Viſa albedine, infrigida opus tuum, infrigidando enim Lunam, inuenies calorem ſolis. Morare prope vas & intuere mira, quoniam albeſcit & citrineſcit citius, quam in tribus horis diei: Huius tamen rei germinatio eſt viridis: Hoc ſubito ſi videris, admiratio, timor & terror tibi euenient; nam apparebit tandem in albedine, qua omnes albedines mundi vincit.*

Tinctura proiectio facta.

Anonymus quidam (cuius ſectæ tamen is fuerit, iam ſatis innotuit) ante paucos annos venit in ciuitatem ſatis celebrem, quam propter certas cauſas non nominabo, ibique apud pharmacopœum, Chemiæ valde amantem I. M. diuertit. Fuit ille peregrinus non admodum ſenex, veſtitu & habitu non precioſo, ſed vulgari, in ſermone valde parcus, & ſi interrogaretur, in Chymicis alijſque rebus ſatis expertus viſus; ſingulis diebus exiuit & in templis ſæpiſſime verſatus eſt, pius in geſtu, actu & colloquio; Manſit apud eum ſupra duas ſeptimanas: Cum vero hyems eſſet duriſſima, atque hic vir bonus eius vehementiam timeret, cum non eſſet contra eam prouiſus veſtibus pelliceis & idoneis ad iter eius temporis, abiturus orauit hoſpitem ſuum vt togam pelliciam ſibi accommodaret, quam cum vulgarem (forte 10. florenorum) illi mutuo dediſſet, iam currui, quem pro-

Hiſtoria alia proiectionis tincturæ.

Digitized by Google

ſe conduxerat, inſeſſurus, gratias egit hoſpiti pharmacopœo, (qui liberalis alias nihil pecuniæ pro hoſpitio cõmunicato recipere voluit) eique parum pulueris rubei dedit in remunerationem dicens, vt hoc non ſperneret, ſed acciperet libram j. plumbi, cui ad ignem poſitæ hunc puluiſculum iniJceret, vnde multi colores & poſt vnus color, nempe aureus exoriturus eſſet: Hoc dicto abijt & quidem eo, quo noſtra ænigmata ſpectant ſuperius propoſita; Pharmacopœus autem narrat ſe togam pelliceam ab auriga nõ recepiſſe: Paulo poſt voluit ludibundus quaſi experimentari hunc puluerem, & poſuit ſecundum dictum modum & quantitatem plumbum ad ignem, cui liquefacto puluerẽ iniecit, & poſt multos colores viſos & pereuntes, dimidiæ horæ ſpacio, color aureus, apparuit, quo viſo, admiratione & timore perculſus optimum aurum, cum effunderetur, inuenit: Ex hoc auro centum ducatos à monetario ſibi cudi curauit; tantum enim fuit, nec plus, nec minus: Hoc vir fide dignus abſq; iuramento, iurauit verum eſſe & monetarium, adhuc viuum, in teſtem vocauit: Hic peregrinus qui pro hoſpitio paucorum dierum tantum precij ſoluit, nempe circiter 130. thaleros, potuiſſet ſibi emere 10. florenis tunicam pelliceam, ne opus ipſe haberet alienam ſibi addicare & retinere: ſed aurigam, qui reportare debuit, in hoc caſu excuſatum habere nequeo.

Lib. 6 propoſita.

Tinctura experimentatio alia.

Author Roſarii minoris.

Author Roſarij minoris: Vbicunque inueneris, inquit, Mercurium purum & fixum habe pro magno lapide: Aquam quoq; ſolutiuam omnium metallorum ex varijs ſalibus factam, proponit, quam dicit eſſe clauem, qua portæ metallicæ reſerentur, vt vna in aliam tranſire poſſit: At quilibet hic cautus ſit & à ſalibus, niſi forte in præparatione, abſtineat.

Pandecta.
Codex veritatis. } Horum meminit *Bernhardus Comes.*
Veridicus.

Summa

Digitized by Google

Summa textualis:

Clangor buccinæ: }
Scala philoſophorum: } Hi tractatus ſunt ſatis cogniti ex libris publicatis:
Ludus puerorum. }
Aurora conſurgens: } (Com.

Teſtamentum Pythagoræ: Huius quoq; facit mentionẽ Bernh.
Turba philoſophorum; eſt aliquot formarum ſeu exemplariũ:.

Author ignotus: } hi habentur in volum. Chymicis.
Author incertus: }

Author roſarij alterius abbreuiati.

Author tractatus, Mercurius dum bibi, fugit.

Auctor ſpeculi Chymiæ: quem dicunt eſſe Vlricum Poyſelium, qui obijt A. 1471.

Author viæ vniuerſalis.

Auctor tract. de Quinta eſſentia vini.

Auct. Lucis lucentis in tenebris.

Auct. Horti diuitiarum.

Auct. Proceſſus pro tinctura.

Auct. tract. de lap. phil. 12. cap.

Auctor anonymus, qui collegit concordantias ex 8. aut pluribus authorib. Chemiæ claſſicis de ſubiecto artis vero.

Author, qui de Aurelia variorum colorum tractatũ edidit.

Author ſplendoris ſolis.

Author antiquior, qui ſenioris tabulam explicauit.

Allegoria, quæ aſſcribitur Merlino.

Allegoria, quæ aſſcribitur Arisleo.

Author ænigmatum Chymiæ.

Authores in tot tomis Aurei Velleris Germanice editis contenti: & his innumeri alij accenſendi, qui memoriam noſtrã (& forte lectionẽ) fugiunt; cum in hac peregrinatione omnino libris Chymicis & aliis excepto vno vel altero, deſtituamur ac potiꝰ fidç rememorationi & experiẽtiæ cũ ratione *Excuſatio Authoris, ſi qui authores omiſſi.*

tione

tione coniunctæ inniti opus habuerimus: Nec vero reſcribere licuit in tanta celeritate, qua vti cogimur.

Hactenus Artifices in hoc opere Chymicos, quotquot occurrerunt, nominatim expreſſimus, tum ad Chemiæ defenſionem, tum ad eius antiquitatem declarandam: Cum vero Anonymi hi noſtri nullam nobis reliquerint occaſionem de ſeſe ſcribendi aut vitá & ſcripta eorum penitius perluſtrandi & exponendi, hinc hoc loco Colophonem huic operi poſt argumenta & rationes adiectas, imponere deberemur, niſi nobis viſum fuiſſet, huic Comœdiæ quaſi lætam Cataſtrophen, & Aureæ Menſæ iucunda bellaria ſeu lauticias pro ſecundis menſis addere, quibus nauſeabundus lectoris ſtomachus refici & ad nucleum rerum hactenus propoſitarum guſtandum incitari poſſit; Hoc eſt, Allegoriam quandam longo inueſtigationis Veritatis Chemicæ vſu, nec non peregrinationis, operationis, ſcriptionis, ſumptus, laboris, vigiliæ, meditationis, collationis concordantiarum, experimentationis, erroris, reiterationis, incredibilium continuatione probatam, ſummariæ concluſionis ſeu generalis capitulationis vice hic in medium producam.

MEN-

MENSÆ SECVNDÆ SEV BELLARIA,

HOC EST,

ALLEGORIA BELLA, VICE RECAPITVlationis aut concluſionis ſummariæ totius operis poſita, plurimum & perſpicuæ vtilitatis & iucundæ meditationis lectoris menti exhibens.

CVm iam potiorem vitæ meæ partem in literarum humaniorum, artiumque liberalium ſtudijs, ac cum doctioribus quibuſcunque, qui ſapere quid præ vulgo viderentur, conuerſationibus tranſegiſſem, ita vt quid firmioris iudicij partim aſſidua lectione, partim ipſo rerum vſu acquiſiuiſſe mihi viderer, cepi mecum conſiderare acutius varias hominum actiones, plærumq; vel ad pompam & libidinem alijs prædominandi & in honoribus anteferri, aut gulam & luxuriem corporis promouendam, aliaue eiuſmodi enormia vitia ſpectantes, & quod plærique per fas & nefas ſolis fere diuitijs cumulandis, omni conſcientiæ reſpectu; pietatis aut virtutis zelo poſthabito, præoccupati eſſent; Vnde diu anceps & incertus hæſitaui, an *Democritico cachinno*, an *Heracletio fletui* *Democritus & Heraclitus diuerſo effectu indulſerunt.*

ean-

Omnia vanitates vanitatum.

eandem ob cauſam ſubſcriberem; an vero cum Eccleſiaſtico, *Omnia vanitates vanitatum* pronunciarem. Verum penſiculatis ſingulis tandem ad me reuerſus, poſt *Dei Opt. Max.* agnitionem, ex *Fontibus Iſraelis ſeu ſacris Biblijs* hauſtam, nihil melius, prius aut antiquius inueni, quam rerum abditarum in natura exiſtentium, hominique maxime vtilium, inueſtigationem, qualicunque modo inſtitutam, ſiue domi per libros ab alijs relictos, meditatione præuia & experientia manuali pediſſequa, ſiue foris *magnum illum Mundi codicem* peruoluendo; A nullo horum inquirendæ ſcientiæ modo abſtinui, ſed nunc huic, nunc alteri indulgendo, quo plus hauſi, eo magis, *Tantali* inſtar, ſitij:

Inueſtigatione rerum abditarum nihil melius.

Auis Phœnix celeberrima ſemper fuit in ſcriptis ſapientum. Remedium Iræ & doloris.

Audiueram vero inter cætera eſſe auem quandam in toto terrarum orbe ſaltem vnicam, PHOENICEM dictam, cuius corporis exuuiæ, hoc eſt plumæ ſeu carnes haberentur *Medicina omnium Medicinarum præſtantiſſima*, vtpote quæ foret Remedium IRAE & DOLORIS ſeu NEPENTHES, de quo legitur in antiquorum ſcriptis, quod *Helena, à Paride Troiano* rapta, id præbuerit *Telemacho*, quo ille omnes præteritos labores, curas & dolores oblitus lætitia ſingulari exhilaratus eſt: Ad hanc itaque auem indagandam, vbicunque lateret, impetu quodam naturæ meæ mentiſque raptus & quaſi volens coactus ſum, non quod ſperarem potiri hac volucri integra (id enim mihi impoſſibile præuidi) ſed ſaltem vt vel plumam exiguam eius, quocunque labore, ſumptu & peregrinatione adipiſcerer;

Phœnix an ſit.

De *Phœnice*, an ſit alicubi, permulti dubitant, at longe plures de Medicina iam dicta: Qui de illa ſibi dubium faciunt, illos ad *Tacitum*, *Plinium* & alios rerum mundanarum ſcriptores ablegatos velim, qui de hac, his hoc loco ſatisfiet;

An ſit Medicina Iræ & doloris.

Inter quos ego ipſe diutius exiti, qui non potui animum inducere meum; vt eiuſmodi Medicinam ſimpliciter poſſibilem crederem, quam-

quamuis à nonnullis fide digniſſimis viris eius mentionem fieri perceperam, ſed eam vel ſuppoſititiam aut fabuloſam omnino; quemadmodũ eiuſmodi ab antiquis aut longinquis præter communem naturæ aut conſuetudinis ordinẽ deducta plærumq; videri ſolent, præpoſtera mentis obſtinacia putaui. Quis enim vnquam, dixi, medelam iræ profeſſus eſt, niſi verbo tenus, nõ autem remedijs naturalibus? Quis dolorem mitigantibus, Narcoticis, Opiatis & Laudanis, niſi in medicina parum expertus, tollere non nouit? Primum itaque vt non neceſſarium medico, ſic alterum non inſolitum, ſed ipſa praxi frequentiſſimum accidit, vti non opus ſit nouam de vtroque Medicinam deſiderare aut expetere; multo minus aliquid laboris aut ſumptus illi inquirendo impendere. Adhæc legimus in antiquorum cõmentarijs, quomodo philoſophus quidam præcipitem *Augusti Caſaris* iram corrigere conatus eſt, nempe ne quid faceret ira præpeditus, antequam viginti quatuor literarum elementa tacite ſecum percurriſſet, quæ ſi vera ſunt auxilia, cuilibet in promptu habentur nec indigent expenſis aut doctrinis aliis. Ne quid addam de moralium ſententijs, tam dolore animi, quam iræ remedia pollicentibus, quibus ita proprium videtur, moderari mentem & affectus temperare; vti medico corpus à morbis liberare, eiuſq; temperamentum optimum conſeruare. Verum omnib. his, quæ nullam eiuſmodi dari Medicinam inueſtigatione dignam innuunt, conſideratis, vice verſa, & illa, quæ affirmando eam ſtatuant, produxi in hunc modum: *Fruſtra Ethicus* vel etiam *Theologus* præſcribit alicui præcepta moderandæ iræ, ſi temperies corporis reclamet, vtpote calida & ſicca, humorib. birioſis & retorridis exæſtuans, vt patet in paraphreniticis, phreniticis, Maniacis & à diabolo obſeſſis, in quib. bilis flaua vel atra cauſa eſt pcipua aut ſine qua non:

Diodorus Siculus facit eius Medicina mentionem.

Contra iræ auxilium morale.

Franciſci Petrarchæ de remediis vtriuſque fortunæ.

Eſſe iræ remedia vitalia.

Bbbb 2 Me-

Ira ex humore calido abundante.

Medicus itaq; in eiuſmodi caſibus temperet vel expurget humores immoderatos & ceſſabit iræ rabies, non aliter, quam igne per aquam extincto ceſſat omnis combuſtio: Vnde medicorum anteſignanus ille *Galenus* non inconcinne libro ſingulari teſtatum reliquit, *Quod mores animi ſequãtur temperamentum corporis:* Vt enim alias fortiſſimus & inuictus miles diutino & ſqualido carcere eneruari & conteri poteſt adeò, vt ęgre ſeipſum ſuſtineat, ita & mens hominis, alias nec iræ nec furioſis affectibus mancipata; vitio ſolius corporis bilioſi vel ab humoribus alijs contaminati, ſæpiſſime inficitur & vincitur. Quod ſi authoritate grauiſſimi medici & philoſophi ad hanc rem probandam opus ſit, ex multis vnius *Arnoldi Villanouani* teſtimonium adducam; qui libro de ſimplicibus, vbi portam ſecretorum omnium medicinarum ex tabulis qualitatum primarum, ſecundarum, tertiarum & quartarum, aperit, in hunc modum ſcribit: *Et ſi tu vis etiam facere tabulam eorum, quæ operantur per accidens, aut aliquo tali modo occulto, ex dictis potes habere; verbi gratia, ſi vis ſcire, quæ faciant bonam memoriam, bonum intellectum, bonum viſum, & quæ faciunt amorem ſecundum viam naturalem, aut via occulta. Ad omnia enim ars medicinæ habet ingenium: Nam bonitas intellectus ad bonitatem ſenſitiuæ eſt virtutis: Igitur bonum intellectum ſunt facientia bonam digeſtionem & confortantia cerebrum, & membra principalia, expurgantia ſuperfluitates, prohibentia vapores aſcendere, ſanguinem clarificantia, & quæ reſpiciunt caput & cerebrum, & habent proprietatem ad bonitatem intellectus: Hæc autem omnia intellectis ſupra dictis, inuenies, vnde facies tibi tabulam ad omnem operationem, ſi vis: Et ſecundum hoc inuenies multos authores dicere de ſuis receptionibus, quod faciant bonum intellectum, quia large prohibent multiplicari ſuperfluitates, aut reprimunt vapores, aut confortant cerebrum generaliter, rectificant*

Mens patitur à corpore.

Arnoldi ſententia de morbis animi.

Intellectum bonum facientia quæ.

Digitized by Google

cant ſanguinem & ſpiritum & alleuiant ſenſitiuam, ex qua prouenit omnis bonitas intellectus: Audiuiſtis etiam, quòd quædam medicina vocatur lætificatiua, quia aggregat omnia confortantia mēbra principalia & ſanguinem clarificantia & generantia bonum ſāguinem & ſpiritum: ſecundùm hoc etiam potes dicere, quòd quædā medicina ducit ad paradiſum, quia eſt compoſita ex diſponentibus ſanguinem ad miſericordiam & pietatem & manſuetudinē & benignitatem, quibus mediantibus ſequitur bonus appetitus ad bona opera: Et quædam incitat amorem, quia auget ſanguinem laudabilem clarum in quanto & in quali, & priuat ipſum à melancholia & phlegmate; quæ ſunt cauſæ ſollicitudinis, quæ prohibet conuerſatiuam & curabilitatem & amorem: Sanguis verò multus clarus facit omnia contraria, incitat Venereum appetitum, unde de neceſſitate diligunt & faciunt ciuiles conuerſationes, gaudia, liberalitatem, ex quo ſequitur ipſum diligere & diligi & deſiderari ab omnibus: Et quædam facit caſtum, religioſum; quia inclinat ſanguinem ad frigiditatem & paucitatem, quo facto non appetit coitum; nec mulieres, nec ludum, nec cantus, nec ſimilia: Et vt generaliter dicatur, potes cum medicinis ſcire diſpoſitionem ſanguinis ad quamcunq; qualitatē & tota differentia morum hominis fit ex ſanguine calido, frigido, humido & ſicco, & cum medicinis prædictis ſcis etiam facere circa hominem, quod vis: Tu audiuiſti etiam ab authoribus, quòd quædam medicina facit fatuum, quædam dæmoniacum, & ſi tu vis facere de iſtis ſecretis & firmari, reſpice in nobis familiaribus, nec multi homines ſunt recti ſenſus nec boni ingenii, & ſi potauerunt multum vinum, quod non eſt medicina extranea, efficiuntur ſtolidi aut furioſi, aut habentes mores diuerſos valde à ſeipſis non ebriis: Et omnia mutantia ſanguinem ad exceſſum calidi aut frigidi, permutant mores & intellectum à ratione: Vidiſti, quòd multoties comedit homo vnum cibum & poſt comeſtionem redditur alacer & iocoſus, cantans & valde diuerſus à ſeipſo antequam comederet: Aliquando contrarium eſt, quia ſanguis & ſpiritus & complexio ex primo re-

Medicina quædam lætificatiua

Medicina ducens ad Paradiſum

Medicina incitans ad amorem.

Medicina faciens caſtum & religioſum.

Medicina quædam facit fatuum.

Ex multi vini potu ſtolidi fiunt

Cibus & potus alterant affectus interdum.

Digitized by Google

ctificatur & bonificatur ex alio vero corrumpebatur: Facit igitur medicus de auaro prodigum, de caſto luxurioſum, de timido audacem: & generaliter ſicut mutat complexionem ſanguinis, neceſſe eſt mutare ſequentes inclinationes & complexiones ipſius: Et hæc ſunt ſecreta ipſius vltima artis medicinæ: Quandoque verò ipſa non facit ea niſi ex conſequenti valde: Inſipientes cum legerint in libris prudentum medicorum & ſenum, qui ſciuerunt iam eſſe ſecretum medicinæ, cum vident eos facere bonum intellectum & facere fidelem, fortunatum, valdè derident eos, & deriſi valdè elongati ſunt à ſecretis medicinæ & non volunt audire, nec credunt, quod ad medicinam ſpectet, niſi curare dolorem capitis aut apoſtema aut febrem, & ipſi deberent curare ſeipſos de groſſitie intellectus, donec poſſent intelligere ea, quæ propter tales, qui vituperant ſecretorum inuentores, tu audiuiſti, quod Hippocrates præcepit phyſicis, quos docebat, Quod ſecreta non pandant; Quia redundat in vituperium ſapientum & in infamiam: quia ſi homo ſit ſapiens & inueſtigans, bene veniet ad ipſa & participabit Nobiſcum Donum Philoſophiæ. Et paulo poſt: *Et tu vidiſti in libro experimentorum philoſophorum, quod circa animæ paſſiones poſuerunt pulcherrima, & mirabilia: Quæ enim Medicina eſt magis calefaciens, quam* IRA*? Et magis priuans amorem & generans diſcordiam, & quæ magis infrigidat, quam timor: & quæ magis confortat, quam gaudium? Et quæ magis cibat & nutrit, quam bona ſpes? Et quæ magis interficit, quam deſperatio? Cum ipſis enim philoſophi fecerunt res valdè pulchras.* Hæc ille: Ex quibus patet, quod Medicinæ vis animo quoque ſuccurrat eiuſque affectibus, ipſi à corpore, aut vice verſâ communicatis, & per conſequens iræ quoque medelam profiteatur. At demus, iram expurgata bilioſi humoris copia leniri, aut potius iracundiam refrenari poſſe, cum tamen vix

Medicus fuit ex auaro prodigus.

Vltima ſecreta medicinæ quæ.

Deridentes ſecreta ab illis elongantur.

Secreta non pandenda.

Donum philoſophiæ Chemia eius.

Ira medicina calefaciens.

Timor quid præſtet.

gaudium.

bona ſpes.

deſperatio.

vllus

vllus eiuſmodi Remedium expetat, inutile omnino videtur & ſuperuacaneum: Ad hoc reſponderi poteſt; ſufficit medicinam in natura extare, quæ priuatos affectus temperet, etiamſi ab aliis aut non agnoſcatur aut æſtimetur: Id enim eius vtilitati aut neceſſitati nihil detrahit: Nam etiamſi hoc tempore non ſit in cenſu aliquo, tamen alicubi, vt olim fuit, ſic poſt eſſe poteſt in maiori precio: Ita ſuo tempore antedictus *Galenus Germanos* ab omni medicina alienos, quibus vtpote ferocioribus gentibus Medicinæ præcepta non editurus erat, pronunciauit, qui nunc medicinam & amplectantur & excolunt, Græcis econtra in barbariem quandam iterum redactis & ab omni fere humanitatis literatura ſub *Turcico iugo* valde remotis. Verùm cum contrarium doctrina ſe maximè illuſtret, ſi dubium ſit, an eiuſmodi Medicina cum aliqua utilitate ſit coniuncta, conſiderentur, ſaltem, quæ mala ex immodica irâ aut iracundia contigerunt tam in principibus, quam priuatis hominibus, quæ cum ſint abſque numero, teſtibus hiſtoriarum omnium temporum monumentis, Inde & Medicina, quæ illam aufert vel auertit, eſt vtilitatis immenſæ.

Remedium iræ non expetitum inutile viſum

Omnium rerum viciſſitudo.

Mala ex ira innumera.

Quæ de ira dicta ſunt, eadem quoque de dolore intelligi debent: Vt enim ira videtur ex affectibus animi maximè euidens & enormis, ita ex ſymptomatibus corporis dolor maxime eſt ſenſibilis & inſignis, adeo vt ad ſe Medici curam non raro, ante euictum morbum ſeu expulſam cauſam, neceſſitate quadam ineuitabili trahat. Non inconſultum itaque viſum eſt, talem *Medicinam* amplecti, quæ dolorem ſimul è corpore

Dolor ſymptomatum acerrimus.

Medicina auro præualens.

&

& iram ex animo eiiciat. Hæc, inquam, Medicina eſt, quæ auro longè prævalet, dum modo Phœnix, vnde petitur, inueniri poſſit: Vbi quæram? Vbi inueſtigem? quem percontér? Qui nouit, vix patefaciet, qui non nouit, nec narrare poterit: Interim iacienda eſt alea & tentanda via; cum domi deſides vix quicquam diſcant arcani, audaces verò fortuna adiuuet.

Peregrinatione medicina indaganda eſt.

Vnde apud me certiſſimâ mentis reſolutione conſtitutum eſt, patriam, quæ mihi cara, relinquere, & ad exteros proficiſci, vt vel vitam in peregrinatione abſumerem, vel cum læticia medicinam optatam mecum domum tandem reportarem.

Obiectio contra peregrinationem.

Graue eſt, fateor, mutare ſolum & cœlum, à notis ad ignotos, ab inquilinis ad barbaros, à cognatis ad Antipodas, migrare propter ſpem dubiam medicinæ animo præconceptæ, quæ num ſit in rerum natura, adhuc ſub iudice lis eſt, dicent, quamplurimi: At hiſce quod reſpondeam, non habeo, niſi quod Tullius olim ſuo Trebatio extra Romam agenti; Multi ſuam rem benè geſſere & publicam patriâ procul. Omne initium difficile, & qui nunquam triſtatus eſt, nec lætabitur, qui nunquam errauit, nec in veram viam reducetur:

Roſar. phil.

Vt enim Chymici dicunt, Eſſe in Chemia nobile aliquod corpus, quod de domino ad dominum mouetur, in cuius initio ſit miſeria cum aceto, in fine verò gaudium cum læticia, ita & mihi euenturum præſuppoſui, vt primò multa aſpera, amara, triſtia, tædioſa guſtarem, perferrem & experirer, tandem omnia lætiora & faciliora viſurus eſſem:

Phœnicem eſſe non eſt dubium.

De Medicina ea, aut Phœnice, an ſit, non dubitaui; nam ſi dubitaſſem, quomodo quæſiſſem? Si non quæſiſſem, quomodo ſpem inueniendi eam habuiſſem? Sufficiat mihi vmbram vidiſſe ſolis aut eius radios, etiamſi ipſum ſolem digitis non tetigerim: Fortè inutile foret nobis tam nobili & claro corpori cœleſti, hac terreſtri fæce circumſeptis coniungi & immediatè tangi

Digitized by Google

tange: Quid auguſtum in rebus humanis, quod non in initiis ſuis anguſtum fuerit? Annon ipſe homo ex humo? Quomodo itaque, inquam, Medicinæ, quam inquiro, perfectam noticiam haberem, antequam viderim aut tetigerim? Quomodo magiſter euaderem, antequã diſcipulus extiterim? Eundum igitur eſt per mundi regiones diuerſas Non enim omnis fert omnia tellus: Forte in vno loco id viſurus, quod per ſomnium non cogitaram in alio. An peregrinatio mihi obeſſe poterit? Neutiquam opinor. Peregrini enim nos omnes ſumus in hoc mundo, etiam in propria, nempe terreſtri patria. Vnde ad æthereas illas clariſſimas domus, quo Saluator noſter, qui præceſſit, nos vocat & attrahit, migraturi tandem ſumus. Reſpiciam hirundinem veris nunciam, gruem, ciconiam, multaſq; alias aues, quomodo annuatim ſtatis temporibus peregrinentur per aera in ignotas regiones naturæ inſtinctu & documento; vt homini ſpecimẽ & exemplar edant peregrinationis per mundi partes inſtituendæ, ne ſemper fumo & fimo larium inſeneſceret: Auibus aer ſublunaris vniuerſus patet, & homini globus terreſtris: Reſpiciam cœlum ipſum, ipſiuſque magnum viatorem, Solem, quomodo motu continuo gaudeat & omnia ſoli & poli creaturas illuſtret & illuminet, calefaciat & gubernet: Imò in proprium ſinum pectoris, ad cor ipſum, mentem dirigam, quomodo hoc motu agatur perpetuo, dum vita manet, quod vitam vt metitur motione illæſâ, ſic ſublatâ, læſa, vel impeditâ, finit. Naturale itaq; homini eſt, moueri de loco ad locum, de regione in regionem, dum in ſe, ſupra ſe & circum ſe reſpiciat: At cum omnis motus fiat ad metam, præſertim ſenſibilium & rationalium, appetitu ſeu voluntate à phantaſia vel intellectu directâ ad certum finem, hinc lucri ſui gratiâ, per mare, per terras currit mercator ad Indos, pauperiem fugiens; Et alij

Auguſtum ſuis anguſtum.

Peregrinatio nulli obeſſe poteſt.

Aues peregrinationẽ docentes.

Sol magnus cœli viator motu gaudet.

Cor hominis vitam motu continuat.

Homini naturale eſt peregrinari.

Vtilitas peregrinationis.

Digitized by Google

Propter merces animi peregrinandum.

aliis cauſis impelluntur; Sic & nos propter merces animi, naturæ arcana, Dei dona, & ſcientias arteſque conquirendas & inueſtigandas quidni remotiora adiremus loca? Qui domi enim ſuæ conſenuit, domi ſuam ſapientiam quoque ſepeliet, nec quid eorum, quæ in mundo ſunt, agnoſcet, nec ab aliis agnoſcetur; niſi bis puer: Iucundum quoque & admirabile eſt, cernere tot & tam varias gentes, ab omnium noſtrum proauo maximo paterno maternoque, Adamo, propagatas, quæ relictum ab eo ſibi patrimonium valde inæqualibus partibus ſubdiuiſum poſſident: *Quid honeſtius*, quam anteuertiſſe Solem cœleſtem curriculo vnius die, h. e. totum terrarum orbem ab ortu in occaſum perluſtrando atq; hinc in patriam circulo abſoluto redeundo, anticipaſſe vel itineris ſolit i eius ſe comitem exhibuiſſe? Dies n. omnibus, qui circumnauigant terrenum globum ab ortu in occaſum deeſt, ab occaſu in ortum, ſuperfluit; cuius rei cauſa primitus obſcura, at nũc ſat cognita eſt: Imo quo quid, ad ſpiritualem eſſentiam propius accedit, à terreſtri pondere purgatum & defœcatum, eo ad motum fit celerius & habilius: Terra ignaua quieſcit, & merito, quia centrum eſt mundi immobile; At aqua mouetur & totus Oceanus fluit & refluit idque quater, 24. horarum ſpacio; ſic fontes, & fluuij veluti parentes magnæ eius ſobolis ſtato mouentur ordine, & Oceano ſuas aduehunt currendo quaſi dulces delitias ad ſalum tẽperandum: Aer quãto impetu cietur, demõſtrãt vẽti, turbines & nubes eis circũductæ, nec nõ nauiũ vaſtæ moles, & ipſæ molę: Ignis noſter abit continuo motu, vt retineri non poſſit, niſi ſemper nouus generetur ex inflammabilibus materiis: Cœlum ipſum quanta itinera conficit cum ſuis ſtellis tam grandibus corporibus? Imo ſtellarum & cœli raptus tantus eſt, vt homo eam celeritatem ne imaginari quidem poſſit;

Iucunditas peregrinationis.

Honeſtas peregrinationis.

Dies deeſt vel abundat orbem terrarum circumnauigantibus.

Spirituale magis, magis mobile.

Elementa tria mouentur.

Glo-

Cæli raptus incomprehenſibilis imaginatione.

Globus ferreus ex tormento vi pulueris Pyrij, ſi manente eadem ſemper celeritate terram totam ambire deberet, forte octiduum integrum requireret, antequam 5400. milliaria Germanica (hoc eſt, circulum terræ magnum) abſolueret redeundo ad punctum vnde emiſſus foret; at Sol in tanta diſtantia à ſuperficie terræ, vna hora plus ſpacij conficit, quam tot milliaria; Imo forte in quadrante horæ, quam celeritatem nemo hominum metiri cogitatione poteſt, ne loquar de ſuperiori cœlo Saturni aut primo mobili, quæ longe altius ſole poſita ſunt: Quid hominum cogitationibus celerius? Nihil in humanis; At his intellectuales ſubſtantiæ traduntur celeritate eſſe æquales, & moueri in ipſo Nunc ſeu momento; vtpote indiuiſibiles in indiuiſibili, puncto, non in tempore: *Deus* vero, qui omnis motus expers vbique eſt, nec indiget eo moueri, vbi ante eſt: In multis itaque locis eſſe, cum homini impoſſibile ſit, ſimul & ſemel (quod ſolius Dei proprium) diuinitati proximum eſt, diuerſo tempore illis adeſſe, prout licet: Non ergo mihi ſit tædioſum, ſed longe iucundiſſimum, non inhoneſtum, ſed multis modis honeſtiſſimum, non inutile, ſed ſumma cum vtilitate coniunctum, multas mundi huius regiones perluſtraſſe, non vt videam ſaxa & ſyluas, apud exteros, ſed vt inquiram *Phœniceam Medicinam* in mundo apud homines ſapientiſſimos conſulendo, cumque illis conferendo de rebus, quas ignarum vulgus non tam ſuſpicit, quam contemnit. Ad iter itaque longinquum me accinxi, omnibus, quæ videntur neceſſaria, comparatis, non hic recenſendis: Primo *Europæ regna & fines* perluſtrare conſtitui, deinde ſi opus ſit, in *Americam*, hinc in *Aſiam* & denique in *Africam* tranſire, mecum deliberaui: Nam volucrem illam medicinalem in aliqua harum prægrandium terreni orbis par-

Cogitationes hominũ celerrima.

Angeli dicũtur moueri in nunc.

Deus non mouetur, quia vbiq; eſt.

Cur peregrinandum ſit

Quæ ſit intentio & ordo peregrinationis.

Digitized by Google

partium deliteſcere, non dubitaui, cuius ſi ſaltem vel exiguam famæ auram perſentiſcerem, confidi, me ad eius perfectiorem noticiam ſucceſſu temporis deuenturum: Quod ſi peragratis his omnibus Terræ continentibus nihil de tanto Dei Dono inaudirem, me omni ſpe adipiſcendi eius priuatum iri: Cur verò hunc ordinem ſuſcipiendi itineris de vna parte in aliam tranſeundi, animo præconceperim, hæc cauſa ſufficiens mihi viſa eſt, quod naturalem elementorum ſeriem, qua illa ex craſſis in ſubtilia, ex ponderoſis in leuia migrant, imitari debeam: Sic enim EVROPA terræ, AMERICA aquæ; ASIA aeris, & AFRICA ignis imaginem & vires optimè repræſentat: Ex terra autem non fit aer, niſi intermedio aquæ, & ex aqua non fit ignis, niſi intermedio aeris: Hæc autem terræ partes dictis elementis appropriari ſub ſingulis manifeſtius declarabimus: Hic ſatis ſit, qualemcunque ordinis rationem inculcaſſe; cum ipſa res pro ſe loquetur vberius & intelligenti hæc breuitas ſat verboſa videri poſſit.

Ordo itineris cur talis.

Orbis terreni 4. partes elementis mundi appropriari.

EVROPA: TERRA.

EGRESSVS itaque ſolo patrio ipſo ÆQVINOCTII Vernalis die LVNA, cum Sole in ARIETIS ſigno circa caput Draconis, vt vocant Aſtronomi conſtituta, EVROPAM peragrare primò conſtitui, vt aliquid certi cognoſcerem, an ibi ipſa auis Phœnix, an verò fama alicubi de ea animaduertenda foret: Eſt autem EVROPA Terra conſtans tanquam baſis & fun-

Europa terra aſſimilatur.

Europa terra conſtans & baſis orbis cur.

Digitized by Google

fundamentum totius orbis inhabitati propter cauſas ſequentes: Terra, vt in globo terreſtri videre licet, longe ſuperatur ab aquis circa ſuperficiem, quamuis aquam ſuſtineat & ipſa à nullo alio ſuſtineatur elemento, niſi à ſeipſa ſeu manu præpotente Numinis: Hinc *Europa* cæteris terræ partibus longe minor eſt, at viribus, populis, fortitudine & animoſitate eaſdem longe antecedit. Sunt, qui cathenam naturæ elementorum mutabilium hanc ſeriem obſeruare dicant, quod vnus pugillus terrę det denos pugillos aquę, centum aeris & mille ignis: Quæ ſi vera ſunt; *Terræ* excellentiam, compactionem, grauitatem & ſtabilitatem, præ reliquis elementis, facile innuunt: Eodem modo *Europa* (pace aliarum partium orbis id dixero) omnium eſt fortiſſima, armis maxime ſtrenua & ad reſiſtendū magis prompta: Imo cum matrem ſua ſequatur ſoboles in moribus, hinc *Europai* bellatores, gentium aliarum dominatores & ſubiugatores ſemper fuerunt, ipſi alijs inuicti: Quod vt ab experientia demonſtretur, reſpiciamus quatuor maxima mundi imperia, quorum in ſacris Danielis prophetæ vaticiniis fit mentio: Aſia primam monarchiam obtinuit, vt pote à conditione prima felix, nec non ſecundam, at vix quicquam dominii in *Europam* extulit; niſi forte pauxillulum. Verum *Europa*, *Macedonico* illo iuuene, *Alexandro Magno*, immenſum ſpacium ad Indias vſque in cæteris partibus ſibi ſubiecit; Sic & *Iulio Cæſare Romano Imperatore* dominatrix fuit Aſiæ Africæque magna ex parte: Hæc duo Europæ lumina vires & potentiam ſui ſoli & populi circumiacentibus gentibus ſatis teſtatam reliquerunt, vt non ſit opus plura in medium adducere. Hinc *Europa* in forma corporis Virginem refert, at animoſitate cordis Leonem reuera exprimit: Hic itaque *Virginius Leo* eſt initium noſtræ perluſtrationis, in quo deſcribendo, vt agnoſcatur, prima labo-

Europa cæteras partes antecellit multũ modo.

Cathena elementorũ qua proportione cohæreat.

Europa fortiſſima armis.

Europai bellatores.

Imperia 4. mundi magna.

Europa duo lumina Alex. Magn. & Iul. Cæſ.

Europa virgo forma, Leo corde.

Europa cur virgo dicatur. ris ineundi meta proponitur: Virgo eſt, non ſolum facie externa & lineamentis corporis, ſed & moribus, inſtituto & rebus.

Europa cur Leo dicatur. Vim enim nullam *Europa* paſſa eſt ab alijs, quamuis procos innumeros habuerit: Leo eſt, quia dominatur multis ſubiectis & nulli ſubijcitur; Quotq; Reges nutrit, tot Leonina corda oſtendit, quemadmodum in clypeis eorũ paſſim occurrit: Inter planetas cœleſtes *Sol Europæ* congruit, inter metalla *Aurum*, hoc eſt, in quolibet ſuo genere perfectiſſimum; Etſi enim Sol in Europæis Terris raro *Leonem* producit, nec aurum ita copioſe, vt in reliquis ardentioribus partibus, tamen nouimus, quod neutris careat, licet aliunde adductis: Scimus quoque noſtra ætate in *Albia Leones*, & alibi innumeris in locis aurum vberrime prouenisse, ne Europa his donis infœlicior æſtimetur cæteris. Hæc eſt terra illa, quam veneror; Hæc eſt ea mater, quæ virgo ſemper agnoſcitur: Hæc eſt nutrix populorum ingenioſiſſima, quæ multa dona artificio ſubtiliſſimo à ſe inuenta ſuppeditauit: In hac *Vmbilicus Germanicus*, veluti centrum immobile, conſiſtit, à quo vt *Axioma Imperialis Dignitatis* dependet, ita multæ artes, tanquam ex vberrimo Amaltheæ cornu profluxerunt: In *Europa* variæ ſunt dotes miraculoſæ, quas recenſere non eſt huius loci, niſi, quoad Terræ elemento, quod tractamus, conueniant.

Sol Europæ & aurum conuenit.

In Anglia duo Leones nati nuper Iac. & Hir.

Terra veneranda Mater virgo.

Germania venter pinguis Europa.

Europa mirabilia. In quibuſdam *Pannoniæ* locis homines ſub aquis habitare ſcribunt, quia ex aquis induratis tophacei lapides concreuerint: In montanis *Carolinis* aquæ feruentes lapideſcunt ſimiliter: Alibi intra ignem viuos degere mortales aſſerunt, ſi ſilices ignem actu continent, vt Caſtilia.

Madrutii muri.

Quis

Quis non miretur ſuccinnm, lapidem pellucidum & odoriferum ex ſuccis ſubterraneis gigni & per maris fluctus littoribus appelli, vt in *Sudauia*, maritima Boruſſiæ ora? Ne quid dicam de Corallis Siculi maris, ex vegetabili ſeu frutice indureſcente extra aquam in lapideum rubrum vel album virgultum: Vt taceam terram ſigillatam *Germanicam ſeu Sileſiacam* & innumeras foſſilium erutorum ibidem formas; ſufficiat nobis *Leoninam terram* indicaſſe. & intelligentibus; qui mente, non auribus ſolum noſtra dicta capiunt, innuiſſe: Terra inſuper vt in igne perdurat, nec reſoluitur in aerem, licet flamma ſit fortiſſima, ſed *Auri* inſtar pretioſi, quibuslibet iniurijs reſiſtit, ſic & *Europa* noſtra ſuis potentijs æquata & ſerata, veluti *Terminus Deorum* antiquiſſimus, nulli cedit; cuius encomium ſi non pro dignitate ſatis diximus, tamen pro veritate propoſiti, quòd tractamus, vt potuimus, illuſtrauimus: Multis perreptatis celebrioribus locis in nullum incidere potui, qui de *Phœnice* eiuſque Medicina me certiorem faceret, Verum quamplurimos offendi, qui me veluti ludentem operam & oleum luſerint potius, quam iuuerint verbis, multo minus rebus: Quod quæris, dicebant, nuſquam inuenies, ac quod inuenies, non eſt, quod quæris: Deceptus es ab alijs, qui te, quod non eſt, indagare impulerunt; Parce labori, ſumptui & inquiſitioni vocalis ſine pondere bombi, qui velut *Echo* te *Narciſſum* proprij ingenij admiratorem ſequitur & ad omnia vocata, prout videntur, apta reſpondet, ad rem verò, quam inquiris, ineptiſſima: Nonnulli eorum, hæc eſt res abſtruſior & intricatior, aiebant, quã vt tibi, tuiſque ſtudijs cõueniat: Demus enim, eſſe eiuſmodi Medicinam ex Phœnice petendã, at hominis vita per ſe admodum breuis perit, antequã indagetur: Interim multa alia cõmoda vocationes & pro-

Succinum Boruſſia.

Corallus lapis ex frutice.

Leonina Terra indicata.

Auro ſimilis Europa. cur.

Verba & rationes illorum qui abſterrere voluerunt quærentem medicinam

Chymica dicta ad omnes animi conceptus ſe applicant.

Quæ negligenda dum Medicina hæc inquiritur.

& profeſſiones negliguntur, ſumptus atteruntur, tempus preterit & tandem nihil in manibus inuenitur: In res incertas certas pecunias, precioſum tempus vitæ impendere eſt hominis incerti & vani: Nihil ego, ſuggerebat alius, huic medicinæ impertiri vellem, niſi obiter eam quęrendo, alia, vnde lucrum mihi proueniret, opere veraciſſimo tractarem; quod ſi eodem modo feceris abſque damno ſemper manebis. Ad primorum duriora monita occluſis auribus, alijs ita reſpondi; Medicinam hanc inquirere eſt hominis maxime induſtrij & laborioſi, ingenio & rerum cognitione valentis: qui ſi obiter ſaltem in hanc incumbat, idem eſt, tanquam nihil agat: Nam ne ad primum corticem vnquam perueniet: Cauſa patet, quia res eſt occultiſſima, quæ profunda ſpeculatione & multarum rerum huic non diſſimilium vſu, præcedentibus circa idem ſubiectum varijs erroribus, tandem animaduertitur, nec vnquam fortuito caſu ab indoctis Emphyricis inuenitur: Vnde neceſſarium eſt, vt quis huic totum ſe dedat, aut totus ab ea abſtineat: Etſi vero ego talia & tanta dona in me non agnoſcam, tamen neſcio quo ductu aut nutu (credo, certe diuino) in has difficultates nolens volens rapior, ſpe indubitata præcōcepta, me Medicamentum quæſitū tandem, ex Dei gratia inuenturum eſſe: Cuilibet Regi vt ſua Regina, aut ſponſo ſponſa pulchra videtur, ſic mihi hæc Medicina præ omnibus mundi bonis arridet & magnetica quadam virtute mentem meam ſibi faſcinat & aſtringit, vt vita & amicis cognatiſque carere velim, ſi illa debeam. Quod Hippocrates de Medicina alias pronunciauit, Artem eſſe longam vitam breuem, iudicium difficile, experimentum fallax, id veriſſime de hac intelligi poteſt, Ad illam quamplurimi tamen, ad hanc pauciſſimi proueniunt: Ratio eſt, quia pulchra difficilia, & ſudor ante virtutem & gloriam poſitus ſit:

Reſponſio ad obiectiones.

Chemia requirit totū hominem.

Medicina Chymica aliis bonis anteferēda.

ſit: Per terram enim laboris tenditur ad quietem: Hęc meę reſponſionis ſumma fuit: Iamque magnam *Europæ* partem peragrauerã, cum occurrit, *Heſperiæ ac Iberiæ* ſæpiſſime mentionem fieri apud antiquos, vbi de arcanis agitur: Quocirca ad hanc me conferre non deſtiti; vbi, cum poſt multorum dierum iter adeſſem, hic Arabum familias quaſdam eiuſdem medicinæ ante multos annos participes vixiſſe cognoui. De Geryone tricorpore inſuper, Hercule, qui eius boues puniceos, illo trucidato, abegit, Hortis Heſperidum aurea mala in arboribus geſtantibus, quæ idem Hercules abſtulit, hic percontari doctiores non intermiſi; Ex quibus percepi, *Geryonem Chryſaorus filium*, tribus corporib. conſtantem, eſſe eum, de quo ſcribitur à philoſophis: Vidi tres facies in vno parente; Et boues eiuſdem intentionis eſſe: Herculem ipſum eſſe laborioſum artificẽ, vel huius medicinæ indagatorem, qui ad boues iturus, radijs ſolaribus nimium calefactus ira incanduit, arcumque in ipſum ſolẽ intendit, ob quam animi magnitudinem à ſole *Aureo poculo* donatus legitur, quo ille vice nauigij vſus per oceanum ad boues traiecit; In quo poculo huiuſmodi medicamenti genus ad moderandam Herculis iram abſq; dubio contentũ fuit, ſi non quo ad formam: tamen materiam: A ſole itaque *Hercules* Medicinam Irę & doloris accepit, quam ille ſecum deportauit: Nam de Phœnicis pennis exiguum quia fuiſſe in illo poculo omnes prudentes ſtatuerunt: Cum vero *Hiſpaniæ regnis* multæ inſulæ annumerentur ac inter reliquas Fortunatæ dictæ ſeu Canariæ, ex Europa diſcedere nolui, antequam & illas perluſtraſſem: Sunt hæ numero ſeptem, vtpote *Lancerotta, Bonauentura, Canaria maior, Tenariſſa, Gomera, Ferro & Palma*: quarum tres, nempe *Lancerotta, Gomera* & *Ferro* ſuis ſingulis regibus parent; De hac vltima, *Ferro*, in quam appuli, mirabilem hanc proprietatem & naturæ priuile-

Peregrinatio in Heſperiam.

Geber, Auicenna & alij.

Geryon Chryſaoris filium quis.

Hercules quis.

Hercules aureo poculo à ſole donatus vice nauigij.

Poculum Herculis quod Medicinam iræ & doloris continuerit

Fortunatæ Inſulæ quo nũc ſpectẽt.

Canariæ 7. quæ.

uilegium narrant, quod aquam habeat in arboribus prouenientem; Nam cum deſtituatur aqua dulci omnino hęc inſula, hinc homines & animalia hic degere non poſſent, niſi hæc importaretur aliunde: Verum natura huic defectui prouidit arboribus quibuſdam lata folia habentibus, ex quibus certo tempore deſtillat aqua dulcis in tanta copia, vt toti inſulæ ſufficiat: Quod cum aduenæ vel pyratæ in inſulam aduenientes ignorent, ibi diu morari nequeunt ob penuriam aquæ potabilis: Hæc ex hiſtoriarum relatione vera eſſe, quilibet obſeruabit: Accidit eodem tempore, quod *Gomera Regulus* abſque hærede maſculo obijſſet, relicta vnica filia pulcherrima, *Blanca* dicta, quæ licet in paterno regno legitimum ſuccedendi ius haberet, nihilominus ſubditi eius fœmineo imperio immorigeros ſeſe declararunt, niſi Regi alicui nuberet: Præterquam enim dicebant, quod contra naturæ ordinem eſſet, fœmineo ſexui mares ſubijci, effœminationem quandam marium, inq; hos fœminarum dominationem hinc introduci, veluti conſtat ab experientia illorum populorum, quibus fœminę aliquamdiu dominatæ fuerunt; Ibi enim mulieres fere viros & hi illas repræſentant; & adulteria ſunt adeo frequentia, maritarumq; fœminarum, in ſecretis lupanaribus ſe alijs, ex lænarum nutu, proſtituentium tanta multitudo impunita, vt incredibile ſit auditu: In quibus ciuitatib. liberi aut potius ſpurij habentur communes, tanquam in Republ. quadam *Platonica*, cum fere & vxores communes habeantur: Adhęc indecorum putabant, vt ille ſexus, qui propter ingenij imbecillitatem animiq; inconſtantiam ad patiendum ſit natus, omnium actiones regeret & gubernaret: Perſuaſum itaq; eſt Regiæ virgini vt de cōiuge eligendo cogitaret: Fuit autem in *Inſula Ferro* regius iuuenis, nomine Brumazar, ad quem ipſa adiecit animum, Interim ille viciſſim *Blancam* re-iam

Allegoria. Virgo hæc Alphidio dicitur puella habens pulchram faciem, cuius oculi nigri ſunt & ſupercilia iuncta, prægnans, tenens vnum vber.

Mulierum imperium quid ſecum ferat.

Reſpub. Platonica.

Hic iuuenis Aphidio dicitur pulcher, nigri capitis, habens pulchrum veſtimentum, quia aureū eſt.

giam virginē flagranti deperibat amore, adeo vt intermittere non potuerit, quin primo quoq; die legatos ad illam mitteret coniugij inter ipſos celebrandi gratia: Cōſenſum eſt à virginis parte, & nuptiæ mox celebratæ ſub his conditionibus, vtrinq; confirmatis, primo quod ipſa pro dote ſecum adferret *Adamantem* immenſi precij & magnitudinis, ac ille viciſſim pro dono huic *Rubinum*, carbunculum à radiante ſplendore dictum, longe maioris valoris & æſtimationis daret, quæ mutua munera millionem vnum & amplius valuerunt; hoc eſt decies centena millia ducatorum aureorum: Secundo, quod ipſe vt maritus & rex eam, alias ſua natura imbecillem, defenderet, tutaretur & regia ſua potentia protegeret, ne à prædonibus, qui ibi frequentes, damnū pateretur: Viciſſim illa promiſit, quod ſemper ſub eius dominio & imperio abſque fuga aut tergiuerſatione manſura ſit. Quibus pactis & concluſis, nuptijs rite præcedentibus, matrimoniū indiſſolubile, quale ſperabatur, ſubſecutum eſt, in quo hi duo coniuges pacifice vixerunt & adhuc viuunt: Prædictum vero eſt illis, quod potentiſſimū monarcham inſularum ex ſeſe genitum viſuri ſint, qui ex omnibus hoſtibus eorum victoriam reportaturus, Trophæum, ad *Dionyſi columnas* vſque in *Indiæ* extremas oras transferet, ibiq; ſtatuet in monumentum perpetuum. Hęc commemoraui, vt quantum hic indagare licuerit, conſtaret, nempe me nihil de *Phœnice* aut eius *Medicina* in tota *Europa*, aut illi adiunctis inſulis Fortunatis; alijſve, reſciuiſſe: Ab hinc in *Americam* vento ſecundo nauigare conſtitui, vt & ibi inter barbaros, ſi forte *Phœnix* eo turbine tenebroſo delatus eſſet, Medicina tam precioſa quęreretur, iuxta poetæ monitum, qui ſic inquit.

Nuptiæ celebratæ quibus conditionibus.

Adamas & Rubinus arrabones & dotes ſibi inuicē dantur à ſpōſis.

Mutua promiſſa ſponſorum.

Ex ſponſis monarcha inſularum oriturus.

Caſus vbiq; valet, ſemper tibi pendeat hamus,
Quo minime credis gurgite, piſcis erit.

America, aqua.

AMERICA, AQVA.

IN *Americam*, nouum terrarum orbem dictum, ſeu Indiam Occidentalem iam præcognitam, nauibus cõtendere, non videtur res magnę difficultatis, cum conſuetudo & vſus aſſiduus quaſi viam Regiam per Oceanum inuenerit, magnetis indicio. Verum illam primitus indagaſſe & in aliorum notitiam deduxiſſe, hoc opus hic labor fuit. Eam *Inſulis Fortunatis* relictis vt adirem, nauem conſcendi, in cuius puppi *Aquila nigra* erat. Fluctibus Oceani de nocte horribiliter nigricantibus emenſis, multiſque periculis à monſtris marinis & aduerſis turbinib. ac procellis inflictis, exantlatis; tandem ad *Braſiliæ* littora læti appulimus, quæ magna *Prouincia eſt Americæ* nemoribus continuis repleta: Mapalia colonorũ rara, rariſſima oppida, & homines à doctrinis liberalium artium alieniſſimi ſunt: Quos hic, inquam, de arcanis naturæ occultiſſimis conſulam, vbi incolæ pro miraculo non ita pridem habuerunt lectionem Epiſtolæ ab Hiſpanis inuicem ſcriptæ & tranſmiſſæ, putaruntque chartã loquacem & proditoriã factorum? Quem percõter de *Phœnice* auium omniũ rariſſima? Hoc quidem indubitatum eſt, volucres diuerſorum generum & colorum ibi reperiri, quales non in his locis aut terræ partib. viſantur, verũ cũ *Phœnix* ſit longe alterius naturæ & proprietatis, nõ eſt ꝙ illũ inter vulgares aues quæramus: Nemora hic ex odoratis & varie coloratis arborib. ſunt frequentia; in quæ dũ meditationibus occupatus aliquando deambularẽ; partim vt lætiori arborũ florumq; aſpectu oculos reficerẽ, partim vt naturali auium cantillantium muſica mentem à curis rela-

Aquila nigra in puppi nauis, qua America petita eſt.

Braſilia quæ.

Americani literarum aut ſcriptionis rudes fuere.

Allegoria.

relaxarem, fortè fortuna incidi in pomum inuſitatæ & mirabilis elegantiæ, quod dum omni à parte contemplarer, inueni inſcriptionem huiuſmodi: *Pomi inuentio.*

Ænigma pomo inſcriptum.

Intus adeſt auia, quod tradas, inde reſurgens
Filius; amplexus matris inire poteſt.
Inde renaſcetur paulò poſt nobilis arbor,
Agricolæ fœtus quæ dabit auricomos.

His multum diuq; conſideratis, tandem intellexi, quod granum intus latens auiæ, ſcilicet terræ, mandandum ſit, cum mater eius pomi viſa ſit arbor, arboris verò terra: Aſſumpſi itaque hoc, veluti à *Numine diuino* oblatum donum donec occaſionem haberem illud in experimentum ducere, ac probare, quemadmodum inſcriptio docet: Modum vero procedendi talem exiſtimo; Quod ſemina huius pomi, fortè ex horto Heſperidum eo delati, ſumere debeam, inque terram ponere; Tum breui tempore excreſcent virgulta eiuſdem arboris, cuius eſt ponmum: Poſt inquirenda erit alia arbor eiuſdem generis, aut quæ proximè ad priorem accedat, eaque trunco tenus decapitanda aut abſcindenda, & trunco dictum virgultum abſciſſum, veluti ſurculus, inſerendum erit: Hæc duo cum coaluerint in vnam arborem, truncus ille longe nobilior euadet, quã prius erat, propter inſitionem ſurculi; Quia omnino ad ſurculi inſiti naturam conuertetur; Et fructus, qui inde orietur, naturam ſurculi aut pomi, prius inuenti, referet. Hoc eſſe naturale artificium; quod tam naturæ quàm artis beneficio perficitur, nemo eſt, qui inficias ire poſſit: In eâdem regione ante aduentum Hiſpanorum conſtat nullos fuiſſe equos, & equitem illis hominibus mirabile quoddam animal primitus viſum; poſtea vero cum hi adducti eſſent vnà cum aſinis, horumque iumentorum opera ditiores vſi, audiuerunt eſſe & animal tertium ab vtriſque productum, at

Ænigmatis pomi expoſitio.

Proceſſus in ciſionis arborum.

Allegoria alia.

Proceſſus mulos educandi ex diuerſa ſpeciei animalib.

diuerſum, mulum dictum. Ideirco ad hunc producendum omnes vires intenderunt. Fuit inprimis quidam principe loco natus, qui huius rei curam habuit & equos iam ſibi generoſiſſimos procurarat: Aſinos quoque laboribus addictos molarum aluit non paucos: Equorum gignendorum ex equabus ratio notiſſima fuit, vt & aſinorum ex ſuo genere; mulorum non item: Vnde hæc res experienda fuit: Omnis autem experientia periculoſa aut errorum plena, quæ fit abſque rei cognitæ præhabito exemplo aut per rationem veriſſima indagatione: Equo pabulum eſt præbitum magna cura & copia, ex cuius inſultu in aſinam nihil generatum eſt, abſque dubio, qua vtrorum que ſeminum nulla fuit proportio: Cumque id tentatum ſæpius eſſet fruſtra, omnis ſpes generandi muli ſuccubuit: Tandem cum quidam ex illis qui naturam rerum & animalium ſcrutantur acrius, quam iſti vulgares, eò loci aduentaſſet, ac dicto domino ea de re iteratam querelam animaduertiſſet, ipſe, inquit, etſi non ſim mulo medicus aut veterinarius, ſed philoſophus, tamen noſcere mihi videor, quæ ſit cauſa fruſtratæ conceptionis muli: Cumque à domino eam edicere oraretur, dicam, inquit, vt accepi & poſſum, & ſic incepit.

Experientia pericu loſa.

Philoſophus naturas rerum ſcrutatur acrius, quam vulgus.

Ænigma de muli conceptione.

Mulus vt edatur, patri ſimilandus aſello
Auribus & tardis paſſibus, hæc facito:
Detur vtriq; ſuus naturæ pondere paſtus,
Qui, ſi fortè velis quærere, quantus erit?
Dimidia, quod agentis, & illius adiice duplo,
Ex aſino mulum tum generabit equa.

Quibus verbis parum obſcuritatis habentibus ille fidem adhibens, experimentatione multiplici facta tãdem mulum, animal patri magis ſimile, quam matri, ab vtroq; tamen

tamen diuerſum obtinuit: Hæc eſſe naturæ priuilegia, quis non videt, quod ex duobus generetur tertium, quod ſpecie non conueniat cum vtroque, ſed formam habeat ab illis diſcretam; In quibus ſi quis naturam imitetur, abſq; dubio multa alia animalium, vegetabilium & metallorum genera producet, id quod iampridem multos naturæ acerrimos ſcrutatores ipſo vſu probaſſe, pro certo affirmatur: Sũt n. qui dicant ex *Pardo & Leana* ſic generatum *Leopardum*, ex lupo & cane fœmina, *lyciſcam*, ex equo & aſina hinnum ſeu mulam diuerſam à mulo; Ex ſurculo ſeu ramulo vnius arboris & trunco alterius illi, non huic ſimilem arborem, ex floribus certis coloribus miſtis, alios flores coloratos, ex Tinctura ſeu puluere metallico ruberrimo cum argento viuo in igne mixto, aurum, q nec huic, nec illi per oĩa eſt ſimile, & ſic de aliis cenſendum: In metallicis quoq; præſertim in auro, hos *Americanos* populos ſingulare artificium pr̨ reliquis callere narrant, nempe quomodo aurum per aquam quandam adeò mollificari poſſit, vt inſtar ceræ digitis tractari, & ei lacunæ imprimi, gemmæque inſeri, vndiquaque firmatis labris & oris, poſſint: quod ſane artificium in Peru magis vſitatum, non contemnendum in natura & arte arcanum eſt; Non equidem ex corroſiuis ea aqua videtur eſſe, alias digitis tractari non poſſet, aut ſi ſit, ſtylo aliquo vitreo aurum formandum foret. Quomodocunq; ſit, Chemiæ id eſſe inuentum, nemo dubitabit, cum tales aquæ vix à natura, ſed ab arte diſtillatoria proficiſcantur. Omnibus his perſpectis, cum ſpes nulla medicinæ quæſitæ hic ſupereſſet, quamprimum has partes relinquere ac in *Aſiam* traiicere data occaſiõe cogitaui: Precioſiſſimum, quod hic in *Braſilia* vidi, lignum fuit *Hebeni* inſtar nigerrimum (vt rubrum illud Braſiliarum dictum præteream) magni ponderis & æſtimationis, cuius

Mulus diuerſus à patre & matre.

Leopardus, Lyciſca, hinnus, mixtæ ſpecies.

Americanorum artificium circa aurum emolliendũ.

Aqua Americana molliendi auri Chymica.

cuius nonnihil, in *America* memoriam, mecum reportaui, propter nigrum colorem, quem inprimis admiratus ſum & in precio habui. Videtur enim hic *America* proprius propter populos nigricantes & terram variis coloribus imbutam; De qua *Monardes* doctiſſ. *Siuilia* medicus ita ſcribit in libro de medicinis ex India occidentali allatis: *Eſt res mirabilis & conſideratione digna, varietas colorum terræ Peruanæ. Nam ſi eminus quis obſeruet, videbit multas ſoli partes diuerſis coloribus tinctas, vt videantur panni varie colorati ad ſolem, vt exiccentur, expoſiti; Vna enim pars terræ viridis, altera cærulea, alia alio, colore, vt flauo, albo, nigro & rubro aut adhuc aliis, qui omnes ſunt diuerſæ mineræ terræ: De nigro, cuius partem mihi miſerunt, affirmare poſſum, quod ex eo optimum atramentum, ſi cum aqua vel vino miſtum foret, fecerim, adſcribendum valde conueniens, habet autem parum cærulei, vnde melius apparet: Rubram terram dicit eſſe mineram argenti viui, qua Indiani illi ſe pinxerunt.* Naue oblata, cuius ſignum vnicornis albi coloris erat, *Americam* reliqui & ad *Aſiam* contendi, caput Bonæ Spei ad ſiniſtrum latus proſpectans; Vnde in ſinum Perſicum adueni.

Niger color Americæ proprius.

Varii & mirabiles colores terrarũ Americæ.

Aſia aer.

ASIA, AER.

Quatuor terræ partes vnde dictæ.

Aſiam ab *Aſio Manai Lidi* filio dictam volunt, *vt Europam ab Agenoris Phœnicum* regis filia *Europa, à Ioue* rapta & *in Cretam* abducta, *Americam* vero ab *Americo Veſputio* eiuſdem inuentore, *& Africam*(quam Græci *Lybiam* appellarũt ab *Afro vno ex poſteris Abrahæ de Cethura*, qui in *Lybiam duxiſſe* exercitum, ibique conſediſſe traditur: Vndecunque ſit nominum ratio, hæc nihil ad rem ſpectat: Eſt autem *Aſia*

Aſia terra aeria.

Digitized by Google

ſia tertium mundi continens, ſeu *terra aeria* & magis temperatæ naturæ, quam reliquæ partes: Vt enim *Europa* in quibuſdam oris frigore, ita Africa calore moleſtatur, Aſia vero nec frigoris, nec caloris intenſiſſimi particeps eſt, vnde aeris elementum optime nobis repræſentat, quod calet & humet, caliditate frigus & humiditate ſiccitatem temperante:. Regiones enim in mari ſitæ, etiamſi calidæ ſint ſatis, tamen ab aquarum humiditate æſtus, ſi ſint frigidæ, & frigus ab eadem mitigatur. Nam ſi naturam aeris calidi & humidi bene conſideremus eiuſque genealogiam ex cauſis ſcrutemur, inueniemus calorem igneum ipſi patrem, humiditatem verò aqueam matrem exiſtere, quorum parentum ſuorum qualitates magis actiuas Aer, quaſi filius retinet, nempe caliditatem & humiditatem ſimul. Hinc mediator eſt inter contraria elementa iam dicta, eaque, vtpote vtrique conſanguinitate iunctus, in omni corporum miſtione amica reddit & coniungit. Tali modo *Aſia* præpotens *Orbis* terreni pars colligat *Africam* & *Europam* intermedio quodam vinculo; ſiue ignem & terram, groſſiſſimum & tenuiſſimum elementum: Alias enim nulla eſſet cohœrentia vtriuſque, nec vnum abſque altero virtutes ſuas naturales in mixtione præſtare poſſet. Ignis quidem terræ tanquam fomiti & foco libenter adhæret, at tolle aerem, vnde reſpiret, & mox diſparebit. Aſiæ igitur prærogatiua cenſetur, eſſe in medio orbis terreni, temperiem aeris ſentire atque aerios fructus, quales ſunt dactyli, balſamum, aromata omnis generis & ipſum aurum, nobis miniſtrare. In *Aſia* vt primæ *Monarchiæ* hinc inde à *Nimrodo*, *venatore coram Domino*, ceperunt, ita primus homo conditus eſt, & quod omnium rerum præſtantiſſimum, *Saluator* noſter, vt homo, primam lucem hauſit, vitam humanam egit, mortem ſub-

Aſia terra aeria.

Aſia cur aeris elementum referat

Inſula cur minus calida & frigida ſint.

Genealogia aeris calidi & humidi.

Aer, quorũ filius.

Aer mediator inter contraria cur.

Aſia colligat Africã cum Europa.

Aſia prærogatiua qua.

Digitized by Google

eundo ſuſtulit, noſque omnes in eum credentes fide ſaluos fecit, à morte reſurgens reſuſcitauit, in cœlum aſcendens eodem viam præparauit. A ſinu *Perſico* initio itaque itineris ſumpto immenſas regiones peragraui, donec in eam Aſiæ minoris partem deuenerim, vbi *Iaſonem* olim fuiſſe ac *Aureum vellus* obtinuiſſe in libris antiquorum legeram & ab incolis audiueram: Quocirca cum antiquitatis cognoſcendæ percupidus eſſem, præſertim eius hiſtoriæ, die quodam egreſſus in campum, eò vbi *Martis* lucus, & *Aetæ* regis, *Solis* filij, aula fuiſſe perhibetur, ſenem quendam obuium habui, venerandi vultus & authoritatis, qui in me, vtpote peregrinum, ex habitu forte cognitum, oculos coniiciens, ſalue, inquit, hoſpes: *Cui cum gratias egiſſem* pro tam amica ſalutatione, O inquam, amantiſſime ſenex, niſi moleſtum ſit, doce me, quæ ignoro, Potes enim, quia experientia ſenili ſeu ætate edoctus ea calles: nec denegabis, quia ſingulari humanitate præditus videris: Qui cum amice reſponderet, quid eſt, bone vir, quod à me requiris? De voluntate tibi benefaciendi ne dubites, ſi modo poteſtas ea apud me fuerit: Vtrumque, retuli ego, eſt in te haud dubium: Vellem autem lubens cognoſcere, num illa, quæ de *Iaſone*, eiuſque vellere *Aureo* à tot *Poeſis* & hiſtoriis tradita, reuera ita ſe habeant, an vero ſint vana & falſa, ſolummodo ad delectandos homines introducta & huc vſque ad nos propagata? Multi enim his, ceu factis, fidem detrahunt, ſed ſaltem vt fictis moralem expoſitionem inducunt. Ad quę ille renidens paululum, en ego, inquit, ſum ipſe *Iaſon*, de quo quæris, qui tibi de me roganti omnium optime reſponſum dare vt poſſum, ſic polliceor: Quo dicto, cum aliquantulum exhorreſcerem, non eſt, ait ille, cur timeas;

Ad Colchos metallarios colonos Æ gyptiorum.

Allegoria de aureo vellere indagata.

Iaſon in ſenis forma.

Iaſon interrogatus de aureo vellere quid reſponderit.

Ego

Ego enim vt viuus nulli nocui, ſed veluti *Medicus bonus* omnibus profui, ſic nec vita defunctus, quamuis reuera mortuus non ſim, ſed fama, vt ſemper, vegetus & ſuperſtes: Hic ſoceri mei *Æetæ* regia ſedes fuit, illi Sol pater, non ille cœleſtis, quod abſonum eſſet à ratione credere, ſed longe alius, illi tamen nomine, facie & dignitate proximè compar. Hic in *Martis* nemore pellem Arietis à Mercurio deauratam ſuſpendit, quam non abſque magnis periculis obtinere mihi licuit, quemadmodum tu forte nouiſti. Cui reſpondi, quantum lectione ſcire poſſum, non me fugit, at narra tute, quibus mediis ad eam rem veneris: Faciam, inquit ille, vt poſſum & promiſi, ſed ita, vt mentem potius intendas, quam aures, ſenſum potius, quam verba reſpicias, quo rerum cognitione magis, quàm mole traditionum à me diſcedas: *Medea* mihi vt conſiliatrix adfuit, ſic ego tibi non deero. Illa miniſtrauit modum vſurpandi ſtrategemata in obtinendo victoriam contra tot beluas veneno, flammis, dentibus nocentiſſimas: Eadem tibi quaſi per manus relinquam, ſi dictis meis morigerus fueris: Draco peruigil ſopitus mihi eſt maſſa narcotica in eius fauces iniecta; Vnde mox torpidus ſenſim caput in fundum dimiſit ſemi mortuus. Cui ita iacenti exanimi abſque morâ dentes extrahendi fuerunt. Hi mox in humum propriam bobus igniuomis prius exaratam ſepeliendi erant: Verum boues indomiti, prius ſub iugum mittendi; quod magnæ induſtriæ & laboris fuit: Quocirca ad eos domandos aquam ſtillatitiam lympidiſſimam dedit, in fauces illorum ad flammas reſtinguendas, inſpergendam; Præterea *Lunæ Soliſque* imagines conceſſit, abſque quibus nihil me efficere poſſe ait: At ego, vnde hæc omnia haberem, quæſiui? Satis tibi

Iaſon Medicus.

Sol Æeta pater, non cœleſtis.

Iaſon quibus mediis ad vellus aureum occupandum inſtructus fuerit.

dixi, reſpondit; Apud me enim non inuenies, qui eas *Medea* vt accepi, ſic ipſa has ſecum abſtulit: Vbi igitur inueſtigem *Medeam*; refero? Hoc incertum mihi, reſpondit. Poſtquam furibunda à me aufugit, nupta eſt Ægeo ſeni, ex quo *Medum* filium peperit, cumque eo in Aſiæ regionem, ab eo Mediam vocatam, abiit. His auditis plura alia ab eo percontari volui, ſed ille, defeſſus ſum, inquit, interim hæc in mei memoriam ſerues; quibus dictis euanuit. Ego verò cogitabundus ſuper hàc re diu manens, quid ſignificaret hæc relatio, apud me meditatus ſum, & poſt collationem omnium reperi, nil niſi *Medicinam* à me quæſitam ſubintelligi; quæ ex *Phœnice* reuera petitur, at per vellus aureum adumbratur. Pili enim animalis aurei & pennæ volucris Phœnicis eodem ſpectant. Doctos viros præterea, quos quærerem eadem de re hic paucos inueni, quod tamen me parum mouit, cum ſatis mihi fuerit, illam beatam terram aeriam agnouiſſe: In hac enim mundi parte, inquam, *Syria eſt & Terra Sancta*, quarum hæc *Iordanem* amnem, illa Adonim, fluuium, habet notiſſimum: In Iordane Naaman Syrus ſepties lotus à lepra puriſſimus euaſit, Diuino nutu: Per hunc quoque *Moſes Iſraeliticum* deduxit populum: *In Syria Adonis* ab apro, *Martis* inſtinctu, interemptus legitur *Adonis* qualis fuerit, ſupra libro ſecundo ſatis dictum fuit: Hic prouenit *Balſamum* illud laudatiſſimum, quod à putredine corpora humana præſeruat & longiſſimæ durationi conſecrat. Hic fuit illud *Sanctum Sanctorum*, in quod ſummus ille *Sacerdos Sanctiſſimus* tum ingreſſus eſt, cum ſanguinem & vitam ſuam inter cœlum & terram pro peccatoribus nobis Deo patri, offerret, tanquam ſufficiens lytron & holocauſtum; ad

Medea ab Iaſone frigens cui nupſerit.

Medicinam Chymicam ſub Iaſonis vellere aureo ſubintelligi.

In Aſia eſt Terra ſancta.

Vide clangorem buccinæ.

Adonis vbi fingitur fuiſſe.

Balſamum.

Sanctum Sanctorum.

ad quem, vt ſemper, ſic nunc vota noſtri cordis ardentiſſima dirigemus in hunc modum:

Vota & preces ad S. ſaluatorem mundi.

O ſumme & miſericors Saluator mundi, IESV Chriſte, qui Deus ab æterno; homo factus es in tempore, vt Deum & homines Mediator coniungens, hoc eſt, vt æternæ infinitæque Diuinæ potentiæ ab homine ad iram perpetuę damnationis prouocatæ, adeoque tibi ipſi, Patri & Spiritui Sancto, Creatori, tu ipſe factus creatura humana, vtpote ex puriſſima Virgine abſque vllo peccato natus, merito tuo ſatisfaceres, ideoque hanc terram tua natiuitate, vitæ cõuerſatione, miraculis, paſſione, morte, reſurrectione & in cœlos aſcenſione, ſanctam reddidiſti, Ego ex ima mentis meæ ſubmiſſione, precibus, quas vnquam lingua & pectore ſuſcipere poſſum, te, qui & Medicinam, humano generi vtilem per media ordinaria inſtituiſti & dediſti, dumque ipſe incurabiles morbos Diuina virtute tua in hac terra agens ſuſtuliſti & curaſti, Medicam facultatem eo nomine ſuper omnes alias artes & ſcientias, veluti Benedictam, eleuaſti, oro & obteſtor, vt tua gratia mihi adeſſe nunquam non digneris, quo Medicinam dictam, cuius cauſa tantum laboris, operæ, ſumptus & periculi in peregrinando & inueſtigando, vt tu noſti, ſubij & hucuſque pertuli,

Digitized by Google

poſſim inquirere, inquiſitam obtinere, obtentam ad nominis tui gloriam, multorumq; ea indigentium releuationem vſurpare: Tu ſiquidem, vt es ſcrutator cordium, nouiſti meum propoſitum, cogitationes & vitę ſtudium, quod nimirum mundana hæc vana & ſomniis ſimilima æſtimē, meq; tibi conſecratum mente exoptem, ſi tu modo & Velle & Poſſe, hoc eſt, omnia concedas: Largire, quæſo, vt charitatis opera, quibus vnice mancipari velim, abſque numero exercere, hoc eſt, medicina illa multorum dolores tam animi quam corporis tollere & affectiones, ſiue iræ & impatientiæ ſiue alterius commotionis, quoad licet humanitus, moderari valeam: Benedic Medicinæ præclariſſimo tuo dono, quod proxime poſt conſcientiæ tranquillitatem vitæque cœleſtis per te ſolum nobis impetratæ beatitudinem præ humanis omnibus numerandum venit, vt vires à te ipſi inditas in morbis alijſque duris affectibus exerat & propaget, quo *Nomen tuum, Dei Patris & Spiritus Sancti*, hac quoque parte celebretur in hoc mundo & poſt per omnem æternitatem. Amen.

His effuſis precibus ad illum, qui omnis boni & doni author eſt, animo ſuccurrit, fuiſſe quoque in Aſia, præter

ter terram hanc ſanctam (quæ antiquitus dicebatur melle & lacte abundare, nunc autem barbariei *Turcicæ* ſubiecta valde ſterilis eſt) *Paradiſum* primæ creationis hominis in perfectione ſua, eiuſdemque lapſus; Quocirca eo me conferre propius intermittere non potui: Conſtat autem eum fuiſſe locum non procul à *Babylone*, quo continuato itinere, nihil præter concurſum quorundam fluuiorum ibidem reliquum animaduerti: Abhinc ad Indiæ maritima me contuli, vbi in florentiſſimam *Ciuitatem*, *Ormum* dictam incidi, de qua incolæ hoc prouerbium iactant, Quod ſi totus Mundus foret annulus, *Ormum* eius gemmam videri; In hac vrbe aliquamdiu moratus, animaduerti quamplurimos indies ex diuerſis portis magna feſtinatione animique cupiditate excurrere, quorum cum vnum forte interrogarem, quo deſtinaſſet iter, adeo properans? reſpondit, Ad *Paradiſum* terreſtrem; Quid, inquam, an hic eſt adhuc *Paradiſus* aliquis cum ego antiqui illius vix veſtigium aliquod reperire potuerim? At ille me relinquens cucurrit, quo ad potuit: Ego vero in vrbem reuerſus apud me deliberaui, quid agendum eſſet, an eundem *Paradiſum* vellem indagare, & ſi ſic, qua via, an eadem porta iam dictum ſequerer, aut alios ex alijs portis eodem inſtituentes viam: Verum ne quid niſi maturo conſilio inciperem, incidit, me eodem ſtrategemate vti debere, quo *Columbus* ille primus *Americani* orbis detector & inuentor vſus dicitur: Circumiui itaque totam Vrbem & in ſingulis portis aliquamdiu ſtans exploraui auras, ſi quæ flarent, naribus, quales eſſent, an lepidæ, dulces & aromaticæ, an alterius aut nullius odoris, & hac ratione tandem aduerſus vnam portarum *Ethesias* placidas & odoratas ſpirare

Terra ſancta nunc barbariei Turcicæ ſubiecta, quaſi deſerta iſt. Paradiſus in Aſia.

Ormus quaſi gemma orbis annuli.

Allegoria.

Paradiſus terreſtris.

Stratagema Columbi imitandũ.

Ethesia vnde ſpirarint.

ſpirare ſenſi, quas ex illo *Paradiſo* terreſtri prouenire potius, quam aliunde cogitaui: Ex hac itaque porta iter meum vrgere incepi recta via, quam pauciſſimi ingrederentur: Progreſſus hac, mare quoddam traijciendum erat (ſiquidem *Ormus* in *Inſula* ſitum habeat) in quo *Margaritarum* albiſſimarum & optimarum piſcationem annotaui, Harum impetratis nonnullis prece & precio non exiguum me naturę donum ad Medicinam ſpectans accepiſſe non dubitaui: *Albedo* enim vnionum maxime eſt ſpecioſa & pulchra, ſine qua omnis commendatio eorum perit: Continens terræ proximum contingens longo terrarum interuallo proceſſi per diuerticulum valde anguſtum, donec ad triuium quoddam acceſſerim, vbi Mercurialis ſtatua viſebatur tota in argentata, excepto capite, quod deauratum erat: Hæc Indice manus dextræ rectam quandam lineam demonſtrauit, qua ad *Paradiſum terreſtrem* eundem ſit; quam cum ſequerer, poſt aliquod temporis & loci ſpacium ad flumen deueni valde latum & profundum, quod abſque naue tranſire erat omnino impoſſibile; Nulla autem nauis in toto illo littore inuenienda erat: Ex quo proſpicere potui aduerſi littoris oras *Paradiſo terreſtri* ſimilimas; imo illũ ipſum eſſe, quem quęſiueram, cuius fructibus ob defectum nauis tamen hoc tempore frui non poſſem: Quantum ex littori proximo colle animaduertere licuit, referam: Arbores diuerſorum florum aureorum, arantiorum, citriorum, purpureorum & ruberrimorum ibi viſæ ſunt. Nec defuerunt ſemper virides lauri, buxi, iuniperi & aliæ eiuſmodi: Flores omnium colorum & ſuaueolentium ibi copia magna fuerunt, nempe flores ſolis, amaranthi, lilia, roſæ, bellides, hiacynthi, narciſſi & alii: Aures auium concentu omniſono nempe philomelæ, cuculi, pſittaci, alaudæ, carduelis & innumerarum aliarum partim cognitarum, partim non, oblecta-

Albiſſima Margarita prope Ormũ accepta.

Mercurialis ſtatua in triuio qualis.

Viſui obuia.

Auditui obuia.

Digitized by Google

lectabantur; Nec defuit *Muſica* arte inſtrumentalis, quæ facta erat cum rota ſuis clauis deprimente clauiculas Organorum Muſicorum, atque ſic varias melodias 4. 5. vel 6. vocum, veluti digitis humanis, cauſante; follibus ventum afflantibus, dictaque rota à riuo quodam aquæ perenni, motis & circumductis; quemadmodum prope *Florentiam Italiæ in Pratolino* olim vidimus & audiuimus: *Guſtatus* quoque hic habuit, quo maxime caperetur; omne genus deliciarum ex fructibus arborum, alijſque, tantæ varietatis, vt cuiuſque appetitui ſatisfacerent & arriderent: *Odores* tantæ virtutis & ſuauitatis vndiquaque ſpargebantur, vt allicerent merito omnes circum circa degentes populos ventis ſuis emiſſitijs, qui tamen horum cauſæ ignari obduruerunt naribus in diſcernendis tot odoribus, quemadmodum & illi, qui ad *Nili cataractas ſeu Catadupa* habitant, ob perpetuum auribus captatum fragorem & maximum ſonitum, obſurduiſſe feruntur: Verum nil profuit hactenus tanta & talia eminus luſtraſſe, cum donis, quæ ibi abſcondita latuerunt, nec ſenſu notari potuerunt, carere neceſſum fuerit ob vnius, vt dictum, nauiculæ abſentiam: Quocirca locum hunc relinquens ea fiducia, quod quamprimum poſſem inſtructior aut fortunatior redirem illius fluminis tranſitum tentare vellem, ad intentionem mei itineris redii, nempe ad inueſtigationem *Phœnicis* & ex eo dependentis *Medicinæ*; cumque *Aſiam Aeriam* ſatis meo iudicio vidiſſe exiſtimarer, recta quaſi via ad *Africam*, vltimam orbis partem, anhelaui, in qua ſi deſiderium animi mei non explerem, me eo fruſtratum iri, omnino præſenſi: Ad ſinum itaque ſeu oram extremam rubri maris iter direxi, vt inde naue in Africæ continentem tranſmitterer.

Guſtatui obuia.

Odoratui obuia.

Ad Nili Catadupa ſurdaſtri ſunt accolæ.

Digitized by Google

AFRICA, IGNEA.

CVm in *Africam* appuliſſem, integro exacto anno & eo amplius, iam *Sol* iterum *Leonem* ingreſſus fuerat, *Luna* tenente *Cancrum* ſui domicilij faſtigium, quod magnam mihi ſpem optimi augurij fecit: Protenditur autem *Africa* verſus Meridianum ſolem ipſi *Aſiæ*; vnde longe calidiora ſunt ibi anni tempora, quam alibi, præſertim æſtas, quæ calidiſſima ibi ſentitur: Atque hæc eſt præcipua cauſa, cur ſit in maxima ſui parte inculta, torrida, ſitibunda, ſterilis & vacua: In hac, vt fluuij ſunt rariores, ita feræ frequentiores, ad aquas dulces, vbicunque eæ ſint, concurrunt, ſibique inuicem etiam diuerſarum ſpecierum miſcentur, vnde noui fœtus, nouique oris animalia naſcuntur & non ſine cauſa *Africa* ſemper aliquid noui apportare dicitur: Ibi *Panes*, *Satyri*, *Cynocephali* & ſemihomines degere feruntur, præter innumerabiles beluarum ſpecies: Ibi *Oryx* in ſummo æſtu ſitibunda lachrymis quaſi effuſis & gemitibus iteratis ardorem ſolis deteſtari traditur: Ibi *Lunæ* montes & *Atlas*, qui cœlum humeris ſuſtinet, vt mineris, ſic ſerpentibus abundant: Ibidem ſanguis draconis colligitur, quem draco ex *Elephante* exuxit, quo examini concidente, ille contunditur & reddere, quem bibit cruorem, cogitur. Ibidem iuxta Erythræum mare fera quædam viſa eſt, ORTVS nomine, cuius caput rubeum lineis aureis ad ceruicem vſque pertinentibus, oculi nigri & pedes, præſertim priores, albi, poſteriores nigriores, os vſque ad genas candidum, fuere: Cuius exterioris formæ conſideratione dum detineor, occurrit philoſophi Auicennæ

Africa ſemper aliquid noui adfert.

Africa montes ſerpentibus & mineris abundant.

Ortus animal, cuius caput eſt rubeum, oculi nigri, pedes albi.

cennæ

Digitized by Google

cennæ dictum, quod de conſimili animali videtur intelligi; nempe, Res, cuius caput rubeum eſt, & pedes albi & oculi nigri, quid eſt? Hoc eſt magiſterium: Per quod cum ipſe eandem Medicinam, quam ego inquiro, interpretetur, in eo aliquid myſterij latere non dubitaui; omnia tamen ad *Phœnicem* referri debere pro certo ſciens: Interim fama populari percepi, non procul abhinc fatidicam fœminam, *Sibyllam Erythræam* dictam, cuius extant tot vaticinia de venturo Meſſia alijſque maximi momenti rebus, in caua rupe habitare, ideoque eam imprimis adeundam putaui, vt aliquid certi de Phœnice cognoſcerem: Hæc de *Chriſto* carmen edidiſſe, *Spiritus Sancti* afflatu, traditur, cuius initiales literæ ſunt huiuſmodi: *Ieſous Chriſtos Theov vios ſoter ſtauros*, In quibus deſcribit aduentum *Chriſti in carnem*, qui *Deus*, futurus ſit homo, ac aduentum eiuſdem ad iudicium & multa alia: *Euſebius* de *Sibylla* in ſua narratione hiſtor. ita ſcribit: *Et hæc virgo perſpicue vaticinari potuit: Hanc ego quidem beatam iudico, quam Seruator prouidentiæ ſuæ erga nos vatem elegit: Verum multi ſunt, qui hanc iſta vaticinatam non credunt. Quamuis Sibyllam Erythræam vatem fuiſſe confiteantur; ſed ſuſpicantur aliquem noſtræ religionis, Poeticæ Muſæ non expertem, hæc condidiſſe carmina, eſſeque adulterina, & falſo Sibyllæ vaticinia dici, cum vtiles ſententias habeant multam voluptatum licentiam amputantes & ad temperatam & honeſtam vitæ conſeruationem ducentes: Eſt autem veritas in propatulo*: eo quod noſtræ religionis viri tempora diligenter & exacte collegerunt, non poſſe coniectari, quod poema hoc à quopiam ſit poſt *Chriſti* factum deſcenſum, & iudiciū. Eſt enim in confeſſo *Ciceronem* poema hoc legiſſe, illudq; & in *Romanam* dialectum tranſtuliſſe & commentarijs ſuis inſeruiſſe: Deniq; hunc imperante *Antonio* interemptum: *Antonium* vero ab *Auguſto* ſuperatū,

Ad Phœnicem omnia obſcure dicta referri.

Sibyllæ Erythrææ de Chriſto vaticinium.

Ἰησοῦς Χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ σταυρός.

Sibyllæ carmina non eſſe efficta à Chriſtianis.

Ciceronem legiſſe Sibyllæ Erythrææ carmina de Chriſto.

qui 56. annos imperauit, & huic *Tiberium* ſucceſſiſſe, cuius tempore *Christi* aduentus illuxit, ac noui populi ſucceſſio conſtitit: de quo eminentiſſimum Italiæ poetarum loqui puto, vbi ait:

Prodijt in lucem hominum genus inde nouorum:

Et iterum in alio quodam Bucolicorum loco, vbi adijcit:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas &c.

Cicero dimentionem facit a Sybilla de Christo vaticinantis. Hæc *Euſebius*. *Ciceronis* locus, quem *Euſebius* citat, eſt libr. 2. de diuinatione: *Sybillæ verſus obſeruamus, quos illa furens fudiſſe dicitur: Quorum interpres nuper falſa quadam hominum fama dicturus in ſenatu putabatur, eum, quem reuera regem habeamus, appellandum quoque eſſe regem ſi ſalui eſſe vellemus: Hic ſi eſt in libris in quem hominem, aut in quod tempus eſt? Callide enim, qui illa compoſuit, perfecit, vt quodcunque accidiſſet, prædictum videretur, hominum & temporum definitione ſublata: Adhibuit etiam latebram obſcuritatis: vt ijdem verſus alias in aliam rem poſſe accommodari viderentur. Non eſſe autem illud carmen furentis, cum ipſum poema declarat; (eſt enim magis artis & diligentiæ, quam incitationis & motus) cum vera ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cum deinceps ex primis verſus literis aliquid connectitur; vt in quibuſdam Ennianis, quæ Ennius fecit: Id certe magis eſt attenti animi, quam furentis. Atque in Sibyllinis ex primo verſu cuiuſque ſententiæ, primis literis illius ſententiæ carmen omne prætexitur: hoc ſcriptoris eſt non furentis, adhibentis diligentiam, non inſani:* Hæc *Cicero*: verum axioma, quo Cicero vtitur hoc carmen ſcilicet non eſſe Sibyllæ, quia non ſit furentis; *Sibylla* autẽ furiens carmina ſua dixerit, falſum & ſuo omnino indignum eſt. Concedimus, tum *Sibyllam* furore non fuiſſe percitam, cum illud carmen ediderit, quid hoc rei veritati detrahet? Dicimus enim Spiritus Sancti afflatu, non diaboli Enthuſiaſmo ſeu furore eam motam fuiſſe. Ad hanc poſtquam acceſſi, ſedentem

Cicero interpretatur Sibyllæ verba, è Christo dicta, quod per ea ſalus futuri ſit, de rege temporali.

Cicero per primum vult refutare verſus Sybillæ, propter initiales literas aliquid ſignificantes, quia ea ſint furentis: at nos dicimus, quod non ſint furentis, interim Sibyllæ, & vera.

in

in antro, arborum ramis viridique ceſpite præcincto, ſalutaui officioſiſſime. Quæ licet primo aſpectu paululum perterrita gradum ad interiora retulit, tamen precibus meis locum præbens, Quem tu hic quæris, inquit, peregrine? Ad virginem non licitum eſt viro appropinquare: Nulla, reſpondi temeritate præceps, at matura deliberatione prę habita certus ad te contendi, vt quædam dubia menti meæ inhærentia dilueres, meque gratioſiſſimis tuæ directionis documentis inſtrueres; pro quibus, ſi te votis meis non auerſam intellexero, viciſſim omnia humanitatis & officij debita ſeruitia tibi polliceor & adſtringo: Ad hæc dicta clemẽtior mitiori vultu apparens, quid eſt, inquit, quod me rogas? Non tibi tuiſque ſimilibus, diſcendi percupidis, quicquam denegare potero: Duo ſunt, retuli, virgo diuina quæ me ingenue abſque vlla tergiuerſatione aut periphraſi docere digneris, nempe, an hic in *Ægypti Arabiæue* finib. olim & adhuc auis illa totius mundi vnica, *Phœnix* dicta inuenta & inuenienda ſit (vt fama ſpargitur) & an *Medicina* quædam *Iræ & doloris* ex ea vnquã petita & petenda; Quod ſi ſic, vbi vtraque inueſtiganda & volucris & medicina? Bene, inquit illa, dubitas non de rebus nihili aut nauci, ſed magni precij; dubitatio enim eſt primus gradus ſcientiæ; qua te beare, quoad potero, polliceor: Multi eadem quæſiuerunt per media nihil ad rem facientia; Tu verò, nec in loco, nec perſona aberraſti: Regio enim, in qua nunc moraris, Arabia fœlix eſt Ægypto contermina, quæ patria *Phœnicis* vnica habetur: Perſonam, quam percontaris, nec huius rei ignaram ſcias; cui vtrique cum tuam fortunam credideris, hinc vtraque tibi rei quæſitæ veritatem non denegabit: Ego te doctrina, hæc vero regio ſeu Ægyptus oculari demonſtratione beatum reddet: Quocirca aures meis monitis & mentem rebus adhibe: Quæſtio-

Colloquiũ cum Sibylla Erythræa

Quæſtio an & vbi ſit Phœnix & Medicina inuenienda.

Dubitatio primus gradus ſcientiæ

Phœnicis patria quæ.

Phœnix & Medicina non differunt.

Organga medicina iræ & doloris.

ſtionem videris duplicem mouere, quam contemplatione diligenti adhibita, ſimplicem & vnicam experieris. *Phœnix* enim ſi affirmetur in rerum natura exiſtere, Medicina illa (quæ alias *Organga* dicitur) negari non poterit, & vice verſa, hac affirmata, illa quoque aſſeritur: *Phœnicem* vt melius perſpicias, tibi ex ſuis coloribus depingam: *Arabia* felix, eique adiacens *Aegyptus* antiquitus hac gaudebat volucri,

Phœnicis deſcriptio.

cuius collum aureus fulgor, reliquum corpus purpureus color in pennis cinxit: In capit. criſta, coronæ inſtar, viſa eſt: Soli ſacra auis viuit annos 660 ad quam ætatem cum peruenerit ſeneſcens, caſia thuriſquë ſurculis conſtruit nidum, quem odoribus replet: conquaſſatiſq; ad ſolis radios alis flammam excitat, qua cõburitur in cinerem:

Phœnix nouus ex cinere prioris combuſti.

Phœnix quo migrat.

Ex hoc deinde prodit vermiculus & inde pullus, qui priori ceu patri funera iuſta reddens, totum nidum defert in vrbem Aegypti Heliopolim Soli ſacram, alias Thebas dictam, ibiq; in ara deponit. Hoc, qui pro fabula omnino habent, pueri & iniqui rerum æſtimatores videntur, qui pro hiſtoria, vt verba ſonant, facta, & illi falluntur ſuo iudicio:

De Phœnice dicta eſſe hieroglyphica.

Hieroglyphica enim ſunt hæc & menti potius dictantur, quam auribus, inſcribunturque potius, quam oculis per certas figuras & picturas, quaſi literas, quas ſacras vocant: Qua de re ſi mihi fidem ſoli non adhibes, conſule inter cæteros *Orum Apollinem Aegyptium ſcriptorem,*

Phœnicem curari myſtice ab Aegyptiis.

qui in Hieroglyphicorum ſuorum expoſitione narrat, vt ipſe à vulgo accepit, Phœnicem poſt quingenteſimum annum, cum iam eſt morti propinqua, in Aegyptum remeare, ac ſi præueniat ante obitum curari myſtice ab Aegyptiis, & quæcunq; alijs ſacris animalibus tribuunt, hæc & Phœnici omnia deberi:

Phœnix ſole gaudet.

Gaudet enim ſole maxime Phœnix in Aegypto præcipuè, vtpote illic vehementi: Hæc *Ori* verba te ſatis erudiunt, quod myſtice accipiatur *Phœnix* ab *Aegyptiis*, prout *myſtice* curatur:

In myſticis non eſſe meram hiſtoriam nec fabulam quærendam

Non opus igitur erit, in myſticis hiſtoriam aut fabulam ſupponere diſcrete cum neutri ſimpliciter conueniat, at ſi pro fabuloſa hiſtoria, ſeu fa-

bula

bula hiſtorica, quę allegoria eſt, coniunctim habueris, non aberrabis à ſcopo: Hæc eſt, inquit, *Phœnix* illa vnica totius mundi auis, ex cuius pennis circa collum aureolis, nec non aliis totius corporis, Medicina ad omnes affectiones humanæ naturæ contrarias in temperiem ſanitatis optatam reducendas vtiliſſima, quæ antiquis Ægyptiis à quibus in *Heliopoli* (prout in *Diodoro Siculo* legere poteris) omnium primò inuenta & vſurpata eſt, *Iræ* & *Doloris* remedium habebatur: Quibus auditis ſupra modum lætatus ſum & mox quæſiui, Anne viam aut occaſionem vllam monſtrare poſſet ad auem dictam ac *Medicinam* perueniendi? Hæc enim, dixi, omnis meæ peregrinationis cauſa eſt, in qua ſi mihi ſubueneris, rem omnium gratiſſimam præſtiteris: Non te deſeram, illa reſpondit, in tuis neceſſitatibus, quantum in me erit, at oportet te labore tuo vtramque indagare: Locum tibi certum, vbi inuenias, indicare nequeo, ac nihilominus non omnino vacuum, conſilio ſpeue omni deſtitutum dimittam ſed omnem rem, vbi illa ſit indaganda, aperiam: *Ægyptus*, vt vides, omnem ſuæ annonæ fertilitatem *Nilo* fluuiorum celeberrimo acceptatam refert, cuius fontes licet ſint incogniti & imperſcrutabiles, (incertum enim permanet, an ſint in montibus *Lunæ*, necne) tamen *Oſtia*, quibus ſe exonerat in mare, mundo ſatis innotuerunt. Hic (ſi *Tullio* fides habenda) *Mercurium*, quartum eius nominis genuit, quod te ſcire oportet: Pater enim filio dedit poteſtatem monſtrandi tibi *Phœnicem* & ex ea petendam *Medicinam*: Quocirca *Mercurium* primo conſulas, quem vt inuenias, abhinc ad ſeptem *Oſtia Nili* te conferas, non quod opus habeas ad ſingula migrare, ſed quia incertum tibi ſit, vbi

Medicina ex pennis Phœnicis.

Medicina Iræ & Doloris in Heliopoli inuenta.

Ægypti vbertas omnis ex Nilo.

Nili fontes non noti, ſed oſtia.

Nilus Mercurii pater.

Mercurius monſtraturus Phœnicem, vbi quærendus.

Digitized by Google

vbi offendas. Non enim certam ſedem alicubi habet, ſed nunc in primo, nunc ſecundo aut tertio aut alio moratur. Hic te docebit illa, quæ maxime deſideras, & modo non nimis infelix fueris, ſpectatorem te *Magnalium Dei,* naturęque arcanorum faciet. His perceptis pro tanta humanitate & inſtitutione *Virgini* dictæ gratias agens immenſas, valedixi, neque nunc tandem in rectam rediturum viam ſperaui, iter meum ad *Nili Oſtia* accelerando, quæ ſeptem numerantur hoc modo: *Canopicum*, *Bolbiticum*, *Sebenniticum*, *Peluſiacum*, *Teniticum*, *Phaniticum* & *Mendeſicum*. Ad *Canopicum* primo me contuli, in qua viâ per collem ſepulturæ Chriſtianorum à barbaris ibi quondam occiſorum inſignem profectus ſum, cuius loci annua miracula, relatu digniſſima, hic præterire nequeo: Nam certo quodam die Menſis *Maii* cadauera ſeu oſſa ſepultorum ab oriente ſole vſque in meridiem ſenſim ad ſuperficiem vſque tumbæ eleuantur ex ſeſe, donec in conſpectum eò concurrentium hominum deuenerint, alicubi magis, alibi minus, tum à meridie verſus occaſum ſolis eodem modo deprimuntur, donec omnia ad priſtinum ſtatum redierint. Quæ ſi quis non diuina virtute, ſed diabolica prorſus fieri affirmet, videat ne à ſuperſtitione nimium diſcedendo ad incredulitatem ſeu impietatem inclinet, *Deique omnipotentiæ* & liberrimæ voluntati hæc aut his ſimilia miraculoſa facta denegetac ſubtrahat. Hæc ſi vera ſunt, vt teſtantur multi, qui viderunt, ſuis ſcriptis publicatis; Reſurrectionis corporum humanorum euidentiſſimum exemplar exhibent, quemadmodum quoque Phœnicis noui ex cinere mortui reſuſcitatio. Ad *Canopum* inſulam deueniens, *Niliqúe oſtium* illi aduerſum, de *Mercurio* quæſiui, annon ibi ſedem haberet: Verum populi iſtius regiunculæ, quod reſponderent, vix inuenerunt: Eruditiores ex illis, Ægyptus, dicebant, Her-

Nili oſtia ſeptem quæ.

1 Canopicū Nili oſtium.

Miraculum non procul à Memphi Ægypti annuo tempore contingens in oſſium ex terra eleuatione.

Reſurrectionis corporum Exemplar.

Ægyptus cœli imago eſt, Hermete teſte.

Hermete, teſte, cælum nobis refert, & ſeptem Nili oſtia eius totidem planetas, ex quibus Canopicum ſupremum eſt, *cælique filio* iuniori ſubiicitur. Rector nauis *Menelai Canobus* hic ſepultus, inſulæ & portui nomen vt dedit; ſic *Planetarum* ſummus quaſi inſpector ſenex propitius eſt, qui cum *Mercurÿ* à te quæſiti auus ſit, non mirum, ſi ad auitam domum aliquando tranſeat: At iam non hic inueniri *Mercurium*, referebãt, ſed in alio Nili eiuſdem Oſtio perennem reſidere. Attonitus ex hoc reſponſo, poſt multum temporis & erroris commiſſi, animaduerti, ad alium locum, Mercurio magis familiarem, accedendum eſſe. *Saturnus Mercurii auus.*

Ad ſecundum itaque recta contẽdere non dubitaui, Bolbiticum dictum. Verum cum nonnullos inde obuiam mihi factos percontatus eſſem, an non Mercurium Nili filium ibi vidiſſent mihi conueniendum, illique de Mercurio illius loci ſe nihil ſcire reſpondiſſent, vlterius procedere nolui, ne fruſtra & tempus & ſumptus tererem. *2. Bolbiticũ Nili oſtium*

De duobus *Nili oſtÿs* itaque certior factus ad tertium feſtino pede cucurri: Huic vrbs *Sebenniitos*, vnde *Sebenniiticum* dicitur, propinqua eſt, incolis non admodum frequentib. habitata, quorum mores cum adeò barbaros & rigidos experirer, vt ab omni humanitate alienos cenſerem, nolui ibi diutius moram trahere, nec quicquam de *Mercurÿ* ſede amplius inquirere. Quomodo n. inquam, *Mercurius* omnis humanioris literaturæ & doctrinæ auctor apud tam feros populos maneret: Nam vel hi illum ferocem & barbarum, ſuique ſimilem, aut hic illos mites & humanos diuturniore mora & vicinitate redderet: Oppidum itaque relinquens poſtquam egreſſus eram, interrogaui quendam eius loci agricolam, An non hic *Mercurius* aulam haberet? Qui reſpondit, aulam quidem hic habet munitiſſimam, ſed nunquam eam inhabitat. *3. Sebenniticum Nili oſtium.*

Gggg Ad

Digitized by Google

Ad *Phæniticum* ergo ſextum *Nili oſtium*, quod ratione cœli *Mercurio* deberi exiſtimaui, profectus ſum, firma animi ſpe ductus, nunc tandem tot laboribus finem futurum: Sed & illa fiducia feſellit, vt antehac ſæpius. Reſponſum enim ab eius loci incolis accepi, hic quidem habitaſſe Mercurium, ſed iam pridem mutaſſe ſedem, alioque migraſſe: ſæpenumero de eo hic inquiſitionem à multis inſtitui, at nunquam inuentum domi. *6. Phænit. ticum Nili oſtium.*

Poſtremum ab hinc iter ſuſcepi ad *Mendeſium* vſq; quo cum perueniſſem, quæſiui de *Mercurio*, qui nec hic repertus: Nec verò ſe noſſe *Mercurium* permulti reſponderunt. *7. Mendeſium Nili oſtiũ.*

Atq; ſic ſeptem ex ordine *Nili oſtiis* perluſtratis, quem quæſiui, cum non offenderim, deceptum me à *Sibylla* arbitratus ſum, quæ ſaltem in hoſce labyrinthos iniecerit, vt animum falſa ſpe lactatum circumduceret, fortè ex inuidia aut odio erga alienos præconcepto. Verum cum ſingula, quæ contigerant in itinere, reuoluerem, me forte ab inquilinis quorumcunque locorum peſſime deceptoria reſponſione circumuentum coniectaui, ea ratione quod innata quadam ferociã omnes peregrinos faſtidirent ac odiſſent: Ideoque quid circa primum, ſecundum ac tertium, aliaque oſtia, ab illis reſponſum fuerit, bene conſideraui, ex quibus quam plurima occurrerunt, quæ dubium ante conceptum augerent potius, quam eximerent: Vnde retorſum veſtigia relegendo ab vltimo verſus primũ regreſſus ſum, ac tandem antequã ad primum redierim *Mercuriũ* inueni, in aliquo oſtiorũ, vbi incolæ viſi eſſẽt antea negaſſe: Ad hunc accedẽs poſt multos ſermones inuicẽ habitos, ab eo dici, quæ ignorauerã; *Phænicẽ* inprimis demõſtrauit, vbi cõueniri deberet, quem in loco, de quo ne cogitaſſẽ antea latere apertiſſimè narrauit, quo cum perueniſſem, meo infortunio, exierat foras, (fortè tũ *Arbiter* conſtitutus inter *Mercurius inuentus vbi. A Mercurio multa percepta. Phœnix volitat. Phœnix domi non inuentus.*

4. Peluſiacum Nili oſtium.

Ad quartum itaque *Oſtium* perrexi *Peluſiacum*, vocatum, omnium famoſiſſimum, ob ciuitatem eiuſdem nominis ipſi adiacentem, cuius conditor, vt fama eſt, Peleus Achillis pater extitit: Hoc Aſiam & Arabiam ab Ægypto diuidit, diuitiis olim abundantiſſimum: De eo poſtquam audiueram, eiuſque dotes & conditiones perceperam, non dubitaui: Mercurialem ſedem me ibi reperturum: Vt enim, inquit, abſque *Pelide ſeu Achille Troia* oppugnari non potuit ita nec *Mercurius* abſque *Peluſio* obtineri: Hoc eſt emporium *Aegypti* nobiliſſimum, quod auro *Arabico* imprimis abundat: Quò cum accederem, *Mercurius* vbi reſideret, rogaui: At ex incolis quidam reſpondit, non ſemper huic loco adeſſe Mercurium, quamuis acceptiſſimus hoſpes ſit, cum adeſt: Ægrè ferens tot itinera fruſtra huc ſuſcepta, nolui pedem figere, antequam quæ reſtarent oſtia, viſitaſſem, non diffidens me tandem exoptatum Mercurium in ſubſequentibus coram conuenturum.

5. Teniticum Nili oſtium.

Quintum in ordine Teniticum fuit oſtium, cuius nomen etſi obſcurius extiterit, tamen id adire quoque volui, ne vllam ego cauſam eius ſubterfugio præbuiſſe viderer: at tantundem inde reportaui, quantum ex prioribus, nempe omnino nihil, niſi quod didicerim ibi Mercurium, quem quærebam, neutiquam habitare: O me infelicem, inquam, adeòne inſequi oportet eum, qui vel nuſquam eſt, vel me inſectantem, vt formoſus ille Alexis Corydonem, fugit? An non ſatius fuiſſet, à poſterioribus ad priora cancrum imitando, progreſſum? An fugax & petaſatus ille iuuenis meum aſpectum præſagiens faſtidit, ideoque fugam arripit, antequam accedam? Sed non tandem euaſurus eſt, nec diu celari poteſt, vbi vbi ſit: Duo mihi reſtant ex omnibus Nili oſtiis, quæ quoque fauente Deo, luſtrabo ac deinde toti Aegypto valedicam.

Ad

Digitized by Google

Ad *Phãniticum* ergo ſextum *Nili oſtium*, quod ratione cœli *Mercurio* deberi exiſtimaui, profectus ſum, firma animi ſpe ductus, nunc tandem tot laboribus finem futurum: Sed & illa fiducia fefellit, vt antehac ſæpius. Reſponſum enim ab eius loci incolis accepi, hic quidem habitaſſe Mercurium, ſed iam pridem mutaſſe ſedem, alioque migraſſe: ſæpenumero de eo hic inquiſitionem à multis inſtitui, at nunquam inuentum domi.

6. Phanniticum Nili oſtium.

Poſtremum ab hinc iter ſuſcepti ad *Mendeſium* vſq; quo cum perueniſſem, quæſiui de *Mercurio*; qui nec hic repertus: Nec verò ſe noſſe *Mercurium* permulti reſponderunt.

7. Mendeſium Nili oſtiũm.

Atq; ſic ſeptem ex ordine *Nili oſtiis* perluſtratis, quem quæſiui, cum non offenderim, deceptum me à *Sibylla* arbitratus ſum, quæ ſaltem in hoſce labyrinthos iniecerit, vt animum falſa ſpe lactatum circumduceret, fortè ex inuidia aut odio erga alienos præconcepto. Verum cum ſingula, quæ contigerant in itinere, reuoluerem, me forte ab inquilinis quorumcunque locorum peſſime deceptoria reſponſione circumuentum coniectaui, ea ratione quod innata quadam ferociã omnes peregrinos faſtidirent ac odiſſent: Ideoque quid circa primum, ſecundum ac tertium, aliaque oſtia, ab illis reſponſum fuerit, bene conſideraui, ex quibus quamplurima occurrerunt, quæ dubium ante conceptum augerent potius, quam eximerent: Vnde retorſum veſtigia relegendo ab vltimo verſus primũ regreſſus ſum, ac tandem antequã ad primum redierim *Mercuriũ* inueni, in aliquo oſtiorũ, vbi incolæ viſi eſſẽt antea negaſſe: Ad hunc accedẽs poſt multos ſermones inuicẽ habitos, ab eo dici, quæ ignorauerã, *Phænicẽ* inprimis demõſtrauit, vbi cõueniri deberet, quem in loco, de quo ne cogitaſſẽ antea latere apertiſſimè narrauit, quo cum perueniſſem, meo infortunio, exierat foras, (fortè tũ *Arbiter* conſtitutus inter

Mercurius inuentus vbi.

A Mercurio multa percepta.

Phænix vbi latcat.

Phœnix domi non inuentus.

Gggg 2 No-

Noctuam & volucres alias eam inſectantes, de quo prælio alibi tradidimus) at poſt aliquot dies, paucaſve ſeptimanas rediturus: Verum cùm diu expectare mihi in alienis terris non conſultum foret; præſertim quia reditus Phœnicis valdè incertus foret, conſtitui domum quamprimum adornare iter; ſatis exiſtimans mihi eſſe pro tempore, cognouiſſe Mercurium, vbi ille reſideret, nec non *Phœnicem Medicinæ* quæſitæ patrem & cauſam efficientem, ad quos prima occaſione oblata redire penitus apud me concluſi. Naue itaque conſcenſa ex *Pelusiaco* oſtio in *Europam* iterum contendi, tranſnauigatis tot inſulis & regnis circumcirca, donec pedem *Germanico* inferrem ſolo, vnde primum egreſſus eram: Verum ne ingratus videar erga vllum, à quo quicquam beneficij in hoc itinere, in me collati, ſenſi, primò Sibyllæ, deinde *Mercurio*, ac demum *Phœnici* ac *Medicinæ* ipſi ſuos debitos honores ac Encomia epigrammatibus cuique dicatis retribuam.

Phœnix Medicinæ quæſitæ pater.

Reditus in Germaniã.

EPIGRAMMA IN HONOREM
Sibyllæ Erythrææ, Herophyles dictæ.

Herophyle Sibylla Erithræa dicta celebrata carmine.

A*D te magna* Deo *(non dæmone) mota Sacerdos*
Abinis Charitum *gratia iuſta redit:*
Illa terga tibi non vertunt, grata ſed ora,
Larga promittunt & ſua dona manu:
Ad Nilo *genitum quod tu me miſeris æquo*
Tramite; Phœniceam qui mihi monſtret auem.
Flamine *plena ſacro vates oracla dediſti,*
Venturum humano, dum canis, ore Deum*:*
Iudicii qui iuſta ferens Examina ſummi
Arbiter omnipotens totius orbis erit.

Ille

Ille tibi cordi, quamuis ſis Ethnica Virgo,
Dicariſq́; Dei nil ſapuiſſe, fuit.
Non Erythrææ tui ſunt antra capacia, Chriſto
Vt tua ſpes, & eris tute repoſta polo.

EPIGRAMMA MERCVRIO PHILOSOPHICO dicatum.

Mercurius philoſophicus carmine laudatus.

MErcurium vocitant apta te voce Latini,
Quod medius currens inter es ipſe Deos.
Interpres Graijs & haberis maximus Hermes,
Teuthius AEgypti diceris eſſe ſolo.
Eſt genitor tibi Nilus, agros prædiues aqua vi
Lætificans, magnas qui tibi liquit opes.
Tu populis leges AEgypti rite tuliſti,
Quas tibi Vulcanus conſcius arte dedit.
Omnibus in toto tu gentibus orbe videris
Gratus, at à paucis cognitus eſſe cupis.
O quam multa tibi naturæ munera clauſa
Credita, theſauris ſunt & aperta ſuis.
Rubra tibi facies eſt propria, flauaq́; ceruix,
Pectus at ex albo forte colore nitet.
Aptanturq́; tuis pedibus talaria nigra,
Virgaq́; cum gemino nil grauat angue manum.
Hic tuus eſt habitus, quo noſceris omnibus Hermes,
Conueniens quadruplex eſt color ille tibi.
Tu mihi Phœnicem monſtraſti interpretis ore,
Debitor hinc gratas, quas queo, reddo vices.
Interea chartæ munuſcula ſcripta loquaci
Accipe, ſi maius quid dabis, ipſe feres.

Phœnix & Medicina non differunt.

Organga medicina ira & doloris.

ſtionem videris duplicem mouere, quam contemplatione diligenti adhibita, ſimplicem & vnicam experieris. *Phœnix* enim ſi affirmetur in rerum natura exiſtere, Medicina illa (quæ alias *Organga* dicitur) negari non poterit, & vice verſa, hac affirmata, illa quoque aſſeritur: *Phœnicem* vt melius perſpicias, tibi ex ſuis coloribus depingam: *Arabia* felix, eique adiacens *Aegyptus* antiquitus hac gaudebat volucri,

Phœnicis deſcriptio.

cuius collum aureus fulgor, reliquum corpus purpureus color in pennis cinxit: In capit. criſta, coronæ inſtar, viſa eſt: Soli ſacra auis viuit annos 660 ad quam ætatem cum peruenerit ſeneſcens, caſia thuriſque ſurculis conſtruit nidum, quem odoribus replet, conquaſſatiſq; ad ſolis radios alis flammam excitat, qua cõburitur in cinerem: Ex hoc deinde prodit vermiculus & inde pullus, qui priori ceu patri funera iuſta reddens, totum nidum defert in vrbem Aegypti Heliopolim Soli ſacram alias Thebas dictam, ibiq; in ara deponit.

Phœnix nouus ex cinere prioris combuſti.

Phœnix quo migrat.

Hoc, qui pro fabula omnino habent, pueri & iniqui rerum æſtimatores videntur, qui pro hiſtoria, vt verba ſonant, facta, & illi falluntur ſuo iudicio: Hieroglyphica enim ſunt hæc & menti potius dictantur, quam auribus, inſcribunturque potius, quam oculis per certas figuras & picturas, quaſi literas, quas ſacras vocant: Qua de re ſi mihi fidem ſoli non adhibes, conſule inter cæteros *Orum Apollinem Aegyptium ſcriptorem, qui in Hieroglyphicorum ſuorum expoſitione narrat, vt ipſe à vulgo accepit, Phœnicem poſt quingenteſimum annum, cum iam eſt morti propinqua, in Aegyptum remeare, ac ſi præueniat ante obitum curari myſtice ab Aegyptiis, & quæcunq; alius ſacris animalibus tribuunt, hæc & Phœnici omnia deberi: Gaudet enim ſole maxime Phœnix in Aegypto præcipuè, vtpote illic vehementi:* Hæc *Ori* verba te ſatis erudiunt, quod myſtice accipiatur *Phœnix* ab *Aegyptiis*, prout *myſtice* curatur: Non opus igitur erit, in myſticis hiſtoriam aut fabulam ſupponere diſcrete cum neutri ſimpliciter conueniat, at ſi pro fabuloſa hiſtoria, ſeu fabula

De Phœnice dicta eſſe hieroglyphica.

Phœnicem curari myſtice ab Aegyptiis.

Phœnix ſole gaudet.

In myſticis non eſſe meram hiſtoriam nec fabulam quærendam

bula hiſtorica, quę allegoria eſt, coniunctim habueris, non aberrabis à ſcopo: Hæc eſt, inquit, *Phœnix* illa vnica totius mundi auis, ex cuius pennis circa collum aureolis, nec non aliis totius corporis, Medicina ad omnes affectiones humanæ naturæ contrarias in temperiem ſanitatis optatam reducendas vtiliſſima, quæ antiquis Ægyptiis à quibus in *Heliopoli* (prout in *Diodoro Siculo* legere poteris) omnium primò inuenta & vſurpata eſt, *Iræ* & *Doloris* remedium habebatur: Quibus auditis ſupra modum lætatus ſum & mox quæſiui, Anne viam aut occaſionem vllam monſtrare poſſet ad auem dictam ac *Medicinam* perueniendi? Hæc enim, dixi, omnis meæ peregrinationis cauſa eſt, in qua ſi mihi ſubueneris, rem omnium gratiſſimam præſtiteris: Non te deſeram, illa reſpondit, in tuis neceſſitatibus, quantum in me erit, at oportet te labore tuo vtramque indagare: Locum tibi certum, vbi inuenias, indicare nequeo, ac nihilominus non omnino vacuum, conſilio ſpeue omni deſtitutum dimittam ſed omnem rem, vbi illa ſit indaganda, aperiam: *Aegyptus*, vt vides, omnem ſuæ annonæ fertilitatem *Nilo* fluuiorum celeberrimo acceptatam refert, cuius fontes licet ſint incogniti & imperſcrutabiles, (incertum enim permanet, an ſint in montibus *Lunæ*, necne) tamen *Oſtia*, quibus ſe exonerat in mare, mundo ſatis innotuerunt. Hic (ſi *Tullio* fides habenda) *Mercurium*, quartum eius nominis genuit, quod teſcire oportet: Pater enim filio dedit poteſtatem monſtrandi tibi *Phœnicem* & ex ea petendam *Medicinam*: Quocirca *Mercurium* primo conſulas, quem vt inuenias, abhinc ad ſeptem *Oſtia Nili* te conferas, non quod opus habeas ad ſingula migrare, ſed quia incertum tibi ſit, vbi

Medicina ex pennis Phœnicis.

Medicina Iræ & Doloris in Heliopoli inuenta.

Ægypti vbertas omnis ex Nilo.

Nili fontes non noti, ſed oſtia.

Nilus Mercurii pater.

Mercurius monſtraturus Phœnicem, vbi quærendus,

Digitized by Google

vbi offendas. Non enim certam ſedem alicubi habet, ſed nunc in primo, nunc ſecundo aut tertio aut alio moratur: Hic te docebit illa, quæ maxime deſideras, & modo non nimis infelix fueris, ſpect atorem te *Magnalium Dei*, naturęque arcanorum faciet. His perceptis pro tanta humanitate & inſtitutione *Virgini* dictæ gratias agens immenſas, valedixi, neque nunc tandem in rectam rediturum viam ſperaui, inter meum ad *Nili Oſtia* accelerando; quæ ſeptem numerantur hoc modo: *Canopicum, Bolbiticum, Sebenniticum, Peluſiacum, Teniticum, Phaniticum & Mendeſicum.* Ad *Canopicum* primo me contuli, in qua viâ per collem ſepulturæ Christianorum à barbaris ibi quondam occiſorum inſignem profectus ſum, cuius loci annua miracula, relatu digniſſima, hic præterire nequeo: Nam certo quodam die Menſis *Maii* cadauera ſeu oſſa ſepultorum ab oriente ſole vſque in meridiem ſenſim ad ſuperficiem vſque tumbæ eleuantur ex ſeſe, donec in conſpectum eò concurrentium hominum deuenerint, alicubi magis, alibi minus, tum à meridie verſus occaſum ſolis eodem modo deprimuntur, donec omnia ad priſtinum ſtatum redierint: Quæ ſi quis non diuina virtute, ſed diabolica prorſus fieri affirmet, videat ne à ſuperſtitione nimium diſcedendo ad incredulitatem ſeu impietatem inclinet, *Deique omnipotentiæ* & liberrimæ voluntati hæc aut his ſimilia miraculoſa facta denegetac ſubtrahat: Hæc ſi vera ſunt, vt teſtantur multi, qui viderunt, ſuis ſcriptis publicatis; Reſurrectionis corporum humanorum euidentiſſimum exemplar exhibent, quemadmodum quoque Phœnicis noui ex cinere mortui reſuſcitatio: Ad *Canopum* inſulam deueniens, *Niliquè oſtium* illi aduerſum, de *Mercurio* quæſiui, annon ibi ſedem haberet: Verum populi iſtius regiunculæ, quod reſponderent, vix inuenerunt: Eruditiores ex illis, Ægyptus, dicebant, Her-

Nili oſtia ſeptem quæ.

1 Canopicũ Nili oſtium.

Miraculum non procul à Memphi Ægypti annuo tempore contingens in oſſium ex terra eleuatione.

Reſurrectionis corporum Exemplar.

Ægyptus cœli imago eſt, Hermete teſte.

Hermete,teſte,cœlum nobis refert,& ſeptem Nili oſtia eius totidem planetas,ex quibus Canopicum ſupremum eſt,*cœliqueſilio* iuniori ſubiicitur. Rector nauis *Menelai Canobus* hic ſepultus,inſulæ & portui nomen vt dedit; ſic *Planetarum* ſummus quaſi inſpector ſenex propitius eſt,qui cum *Mercurij* à te quæſiti auus ſit,non mirum,ſi ad auitam domum aliquando tranſeat: At iam non hic inueniri *Mercurium*,referebãt, ſed in alio Nili eiuſdem Oſtio perennem reſidere. Attonitus ex hoc reſponſo,poſt multum temporis & erroris commiſſi,animaduerti,ad alium locum,Mercurio magis familiarem,accedendum eſſe.

Saturnus Mercurii auus.

Ad ſecundum itaque recta contẽdere non dubitaui, Bolbiticum dictum. Verum cum nonnullos inde obuiam mihi factos percontatus eſſem,an non Mercurium Nili filium ibi vidiſſent mihi conueniendum, illique de Mercurio illius loci ſe nihil ſcire reſpondiſſent,vlterius procedere nolui,ne fruſtra & tempus & ſumptus tererem.

2. Bolbiticũ Nili oſtium

De duobus *Nili oſtijs* itaque certior factus ad tertium feſtino pede cucurri: Huic vrbs *Sebenniitos*,vnde *Sebenniiticum* dicitur,propinqua eſt, incolis non admodum frequentib. habitata,quorum mores cum adeò barbaros & rigidos experirer,vt ab omni humanitate alienos cenſerem,nolui ibi diutius moram trahere,nec quicquam de *Mercurij* ſede amplius inquirere. Quomodo n. inquam, *Mercurius* omnis humanioris literaturæ & doctrinæ auctor apud tam feros populos maneret:Nam vel hi illum ferocem & barbarum,ſuique ſimilem, aut hic illos mites & humanos diuturniore mora & vicinitate redderet: Oppidum itaque relinquens poſtquam egreſſus eram, interrogaui quendam eius loci agricolam, An non hic *Mercurius* aulam haberet? Qui reſpondit,aulam quidem hic habet munitiſſimam, ſed nunquam eam inhabitat.

3. Sebenniticum Nili oſtium.

Ad *Phœniticum* ergo ſextum *Nili oſtium*, quod ratione cœli *Mercurio* deberi exiſtimaui, profectus ſum, firma animi ſpe ductus, nunc tandem tot laboribus finem futurum: Sed & illa fiducia fefellit, vt antehac ſæpius. Reſponſum enim ab eius loci incolis accepi, hic quidem habitaſſe Mercurium, ſed iam pridem mutaſſe ſedem, alioque migraſſe: ſæpenumero de eo hic inquiſitionem à multis inſtitui, at nunquam inuentum domi.

6. Phœniticum Nili oſtium.

Poſtremum ab hinc iter ſuſcepi ad *Mendeſium* vſq; quo cum perueniſſem, quæſiui de *Mercurio*, qui nec hic repertus: Nec verò ſe noſſe *Mercurium* permulti reſponderunt.

7. Mendeſium Nili oſtium.

Atq; ſic ſeptem ex ordine *Nili oſtiis* perluſtratis, quem quæſiui, cum non offenderim, deceptum me à *Sibylla* arbitratus ſum, quæ ſaltem in hoſce labyrinthos iniecerit, vt animum falſa ſpe lactatum circumduceret, fortè ex inuidia aut odio erga alienos præconcepto. Verum cum ſingula, quæ contigerant in itinere, reuoluerem, me forte ab inquilinis quorumcunque locorum peſſime deceptoria reſponſione circumuentum coniectaui, ea ratione quod innata quadam ferociā omnes peregrinos faſtidirent ac odiſſent: Ideoque quid circa primum, ſecundum ac tertium, aliaque oſtia, ab illis reſponſum fuerit, bene conſideraui, ex quibus quam plurima occurrerunt, quæ dubium ante conceptum augerent potius, quam eximerent: Vnde retorſum veſtigia relegendo ab vltimo verſus primū regreſſus ſum, ac tandem antequā ad primum redierim *Mercuriū* inueni, in aliquo oſtiorū, vbi incolæ viſi eſſēt antea negaſſe: Ad hunc accedēs poſt multos ſermones inuicē habitos, ab eo dici, quæ ignorauerā; *Phœnicē* inprimis demōſtrauit, vbi cōueniri deberet, quem in loco, de quo ne cogitaſſē antea latere apertiſſimè narrauit, quo cum perueniſſem, meo infortunio, exierat foras, (fortè tū *Arbiter* conſtitutus inter

Mercurius inuentus vbi.

A Mercurio multa percepta.

Phœnix vbi latitat.

Phœnix domi non inuentus.

 No-

Ille tibi cordi, quamuis ſis Ethnica Virgo,
Dicariſq; Dei nil ſapuiſſe, fuit.
Non Erythraea tui ſunt antra capacia, Chriſto
Vt tua ſpes, & eris tute repoſta polo.

EPIGRAMMA MERCVRIO PHIloſophico dicatum.

Mercurius philoſophicus carmine laudatus.

MErcurium vocitant apta te voce Latini,
Quod medius currens inter es ipſe Deos.
Interpres Graijs & haberis maximus Hermes,
Teuthius AEgypti diceris eſſe ſolo.
Eſt genitor tibi Nilus, agros prædiues aqua vi
Lætificans, magnas qui tibi liquit opes.
Tu populis leges AEgypti rite tuliſti,
Quas tibi Vulcanus conſcius arte dedit.
Omnibus in toto tu gentibus orbe videris
Gratus, at à paucis cognitus eſſe cupis.
O quam multa tibi naturæ munera clauſa
Credita, theſauris ſunt & aperta ſuis.
Rubra tibi facies eſt propria, flauaq; ceruix,
Pectus at ex albo forte colore nitet.
Aptanturq; tuis pedibus talaria nigra,
Virgaq; cum gemino nil grauat angue manum.
Hic tuus eſt habitus, quo noſceris omnibus Hermes,
Conueniens quadruplex eſt color ille tibi.
Tu mihi Phœnicem monſtraſti interpretis ore,
Debitor hinc gratas, quas queo, reddo vices.
Interea chartæ munuſcula ſcripta loquaci
Accipe, ſi maius quid dabis, ipſe feres.

Digitized by Google

Phœnicis Encomium.

AD PHOENICEM ENCOMIVM Epigrammate expreſſum.

O Miraclum Orbis, Monſtrum vitio ſine, Phœnix
Vnice, qui magnis appropriare ſophis:
Purpureas indute comas atq; aurea colla,
Excellis cunctas inter aues & opes:
Namq; tibi nidus caſia atq; è thure ſabæo
Extruitur, quauis ditior hinc es aue.
Conſcius appares aliquot poſt ſecula fati,
Quod natura dedit, quo renouandus eris.
Inde lubens Thebæ effætum te ſiſtis in ara,
Vulcanus faciem donet vt arte nouam.
Pennarum decus auratum Medicina ſalutis
Fertur & humanis commoda ferre malis.
Vnica ſpes reſidet morbi incurabilis in te,
Tuq; fucis iuuenum incedere more ſenes.
Cætera ne referam tua diuiniſſima dona,
Vix par eſt opibus perſica Gaza tuis.
Diuitijs ego te cunctis, benedicta volucris,
Præfero, quod validæ des medicamen opis,
Has mihi delitias optaui pluribus annis,
Mundanæ ſine te non mihi cura rei eſt.
Abditus arcanis, ne ſis cui præda, latebris
Conderis atq; ſoles, teſte ſine, ire foras.
Plinius antiquo viſum te tempore Romæ
Scribit, at (heu) miris fallitur ille modis.
Extraheret quis te ex nidis audaculus, aut quis
Detegeret, fatua ſit niſi mente puer?
Tutus eris poſthac, huc tutus vt vſq; fuiſti,
Sit ſapiens, pennas cui dabis, oro, tuas.

MEDI-

MEDICINÆ PHOENICIÆ, SEV Hermeticæ Laus. *Medicina Phœnicia laus.*

SI varijs montes opibus cumulentur & auro,
Quid proſunt homini, qui modo mortis erit?
Auxilium præſtet niſi quis diuinius illi,
Quo redeat fauſto Numine grata ſalus.
Ergo nihil toto Medicina carius orbe
Eſſe poteſt, hominum quæ leuet arte malum.
Diuitiæ cedant & opes, huic cedat & aurum,
Cui mens non eadem, non homo, ſed pecus eſt.

Aduerſarius, cum vires ſibi omnino deiectas ſentiret, non confidit amplius proprij ingenij armis, quibus hactenus vſus fuerat, quid obtinere, quocirca ad aliorum authoritates confugit, à quibus argumenta nunc vltimo ſequentia deduxit.

34. *Argumentum Pyrgopolynicis Aduerſus Chemiam & Sarmatam Anonymum.* *Argum. 34. negatiuum.*

Iulius Cæſar Scaliger vir tantus in philoſophia Ariſtotelica, cuius iudicio nihil limatius vel ſyncerius, Chemiam damnat verſibus quibuſdam Hendecaſyllabis, quorum hic ſenſus, quod Chymiſtæ cupientes mutare metalla in aurum, ſe mutent potius, quam illa, atque vtantur furnis ſuis pro Noctuis *Scaliger Chemiæ aduerſarius.*

Digitized by Google

ctuis ad captandum aliorum, nempe ditiorum hominum aurum, ipſique ſint veluti aucupes, quorum fiſtula dulce canit, volucrem vt decipiant:

Hinc tale conficio Argumentum:

Si Alchymiſtæ ſuis furnis vtuntur pro noctuis, quibus aliorum ditiorum captent aurum, ars ipſa deceptoria eſt & damnanda.

Sed primum verum.

Ergo & ſecundum.

Minor authoritate iam dicta *Scaligeri* & experientia ipſa probatur, nec eget longa demonſtratione: Videmus enim quomodo illi, qui titulum & nomen *Alchymiſtarum* ſibi proprie vendicant, adornent ſua, vt vocant, laboratoria, quam variarum formarum furnos, inſtrumenta, vitra & alia ibi ad conſpectum omnium ponant, quæ nullam aliam ob cauſam faciunt, quam vt ineſcent ignaros, qui hiſce externis capiuntur, putantes aliquid magni & veri latere ſub hoc ornatu: At illi neſciunt, hæc ſaltem eſſe retia, noctuas & auiculas captas ad ſeſe allicientes alias ſuæ ſpeciei.

Reſponſio ad 34. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 34. *Argumentum negatiuum.*

SI authoritate aliorum argumentandum ſit, nil vnicus Scaliger contra duos veros philoſophos, Chemiæ veritatem atteſtantes, nedum contra centum aut plures, quos hucuſque citauimus & produximus: Cadit ergo vnius authoritas contra tot illi contradicentes: Verum, vt *Scaligerum* virum

virum præſtantem ſingulari eruditione in intentione ſua ſaluemus, dicimus eum loqui de quodam carboniperda, deceptore Alchymiſta, cuius farinæ ſunt innumeri omnibus fere in locis, atque ideo eum veriſſime loquutum eſſe: Hoc enim genus hominum omnia ſua dicta & facta componit ad decipiendum alios; quod cum eorum proprium ſit, nunquam ab ijs abeſſe poterit: Hi reuera habent furnos pro noctuis & linguam pro fiſtula, ſua nugatoria opera ex auro, alijs ve arcanis, ſi dijs placet, deſtillata, pro auiculis, laboratoria ſplendide exornata pro retibus: Et *Scaliger* non tantum de illis dixit, quam dici debeat: Hos nos in ſingulari tractatu, qui vocatur *Examen fucorum ſeu Pſeudochymicorũ*, ſuis coloribus, vt potuimus, depinximus, quem legere poteris. Verum hi ipſi *Pſeudochymici* tam longe abſunt à veritate Chemiæ, quam à cœlo terra, niſi quod vt muſcæ ad illam inquinandam ſuis fæcibus aduolent: At quis poteſt animalculo tam exiguo, muſcæ inquam reſiſtere & contrauenire, ne ſplendidis & politis ex ſtanno vel latone, imo ex argento & auro factis vaſis inſideat, illaque ſua ſpurcitie contaminet? Multo minus quis his hominibus à ſuis functionibus aut opificijs profugis reſiſtet, ne ad Chemiam, pollicentem ſui inuentoribus diuitias, opes, honores & ſanitatem, tanquam rem omnium precioſiſſimam & ſplendidiſſimam, conuolent, illam conſpurcent, inficiant & male audire cogant. Hi ſibi vendicant nomen, cum rei ne minimum poſſideant, quod illis condonandum venit; at non his, qui nomina & res confundunt, veros artifices & falſos, Alchymiſticam deceptoriam & Chemiam veram nulli nocentem aut damna inferentem, niſi quod longo tempore, magno labore & ſumptu inquiratur & vix à milleſimo obtineatur, quod propter eius excellentiam contingit.

Proprium Alchymiſtarum deceptorum.

Pſeudochymici vt muſcæ ad volant ad ſplendida.

Argum. 35. negatiuum.

35. *Argumentum negatiuum Aduerſarij contra Chemiam.*

Iuris Canonici tanta eſt authoritas, vt merito, quod condemnet, condemnandum ſit, quod extenuet, extenuandum:

Hoc autem de Alchymiſtis vt falſarijs, mendacibus iudicat: dum in C. ſpondent, Extrauagante, hæc verba poſuit: Spondent, quas non exhibent opes, pauperes Alchymiſtæ.

Ergo Alchymiſtæ condemnandi & vt mendaces habendi.

Reſponſio ad 35. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 35. Argumentum negatiuum.

IVris Canonici authoritatem non infringimus, quouſque ſe intra terminos ſuos contineat: ſi vero de temporalibus & naturæ arcanis, alijſque huiuſmodi ſuam authoritatem interponere velit, eam vt dubiam, ſi admittimus, tamen non credere tenemur: Quocirca maiorem ad eccleſiaſtica ſaltem alligamus, & non ad alia.

Ad Minorem dico; quod *Extrauagantia* illa capitula ſint extra *ius Canonicum*, à quodam interprete eius, appendicis loco, adiecta; ideo aut recipienda aut non: Adhæc loquitur de *Alchymiſtis* falſis, deceptoribus, mendacibus, qui ab alijs pecuniam accipientes illis promittunt aureos montes, quorum ne minimum præſtare poſſunt, cum ipſi interim ſint pauperes, vagabundi & omnium rerum egeni: De his vere-

Digitized by Google

vere dixit interpres;at non de Artificibus veris, qui vt illi non cogniti fuerunt,ſic nec quicquam ab alio mutuantur, quid pro quo pollicentes, vtpote alieni non inopes, nec pauperes,ſed viuunt ſua ſorte & donis contenti.

36. *Argumentum negatiuum contra Chemiam & Sarmatam Anonymum.*

Argum. 36. negatiuum.

Natalis Comes Mythiologiæ author ſuo quoq; iudicio artem Chymicam vanam ſtatuit his verbis: Quod autem vanam eſſe artem Chemicam putemus, & quid de arte illa ſentiamus, ita in Epiſtola quadam aliquando expreſſimus, quam aduerſus fuliginoſas Chemicorum fallacias ſcripſimus, è qua nonnulla hic aſſcribenda putauimus.

Ars fallax, inuiſa bonis, dulcedine captos
Iucunde vt perimis? dementibus improba Siren,
Naturam ſuperare putas te poſſe per ignem?
Stulta quid inſanis? te longis paſſibus illa
Deſerit, ac tandem nil perficis: illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus in multas vertere formas,
Cum fieret ſerpens dirus, cumq; vnda vel ignis:
Vris opes properans, quas fumus portat in auras.
Inde ardens miſeris torquet præcordia virus,
Exitialis amorq; auri, ſæuiq; dolores,
Quos ſemel inſana fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli miſero veſania mentem,
Ni pro peccatis hominum ſator atq; deorum

Supplicia ingenteſque paret mox ſumere pœnas:
Mendici fiunt, ſemper caligine barba
Squallet & immodico turpantur pallia fumo:
Et noua quærentes ſemper mendacia iactant,
Defeciſſe ſibi vires, vbi nulla reperta eſt
Mercurium ratio, qua poſſint ſiſtere in aurum,
Ad notos homines inde hæc contagia ſerpunt,
Si quenquam arripiant qui ſtultis præbeat aures,
Non prius effugiet, quam ſit perpeſſus eandem
Fortunam, ſcopuloque ratem confregerit vno.

Quæ Natalis verba vnius argumenti inſtar mihi fuerint: quamuis quamplura inde conformari poſſint.

Reſponſio ad 36. Argumentum negatiuum.

Reſponſio ad 36. *Argumentum ſeu carmen inuectiuum in Chemiam, carmine apologetico facta.*

CHemia ſi vera eſt & certo fine potitur,
Dic mihi num fallax, hac an diuinius arte
Extet in humanis, magis aut mirabile quicquam?
Vera ſed eſt, quis enim neget hoc, niſi opinio mentem
Cui mala detorſit, qui ſcilicet omnia ſeſe
Poſſe videre putet naturæ arcana ſed ille
Decipitur, ceu talpa, nihil dum lumine captus
In tenebris animi degens intelligit amens:
Quis non inquirat ſumptu, ratione, labore
Tam præclara Dei Magnalia, quæ licet omni
Cognita non fiant ex vulgo (qui ruit, inſtar,
Ad ſua pabla, aſini, dum neſcit, porrigat ad quid
Os rude) vera tamen ſunt, experientia quorum
Certa fidem fecit, non ergo eſt improba Siren,
Nec ſuperare putat Naturam, at ducere in actum
Id, quod erat poſitum naturæ ſorte latebris.

Inde

Digitized by Google

Inde nec hæc ſtulta eſt, ſapiens veſtigia ſed quæ
Naturæ obſeruet, quin ſi res ipſa fatenda.
Naturale opus eſt totum, nilq; artis habetur:
Si quis in aduerſuis vero tentare laboret,
Mille coloratas ac ſentiat inde figuras
Mendaces, nihil hoc veræ præiudicet arti:
Eſt duplex hominum genus, huic quod ſe dedit, vnum
Naturæ gaudet myſteria condita miris
Indagare modis & nulli vim facit æquum
Inſidiaſve ſtruit, qui ſunt plærumque periti
Artibus artifices: aliud nil ſperat in illis
Poſſe tenebroſis veri ſe cernere libris,
Hinc animum confert lucro, quo viuat, iniquo,
Decipiendo alios periuria nulla recuſans:
Hi lolium, tribuli ac ſteriles dicuntur auenæ
Immixtæ tritico, Chymiæ lucroſus abuſus
Queis magis eſt curæ quam inueſtigatio veri;
Omnia quæ poſſunt dici contraria rebus
Alchymicis de deceptoribus eſſe fatemur
Vera ſed artificum puram non tangere famam:
Nil ergo inducunt Natalis ſcommata, cum ſint
De Pſeudo Chymicis tantum capienda doloſis.

Rationes pro Chemia affirmatiuæ Sarmatæ Anonymi.

34. *Ratio ab authoritate aliorum deducta ac primum ab Experientia.* *Ratio 35. affirmatiua pro Chim.*

Quicquid Experientia mille exemplorum te-

ſtatur, verum eſt abſque omni dubio, & non neceſſum eſt amplius probari:

Sed experientia teſtatur, verum aurum factum à quam plurimis.

Ergo eſt verum abſque omni dubio, nec neceſſum eſt amplius probari.

M*Aior* per ſe vera eſt, quę niſi eſſet, nulla veritas ab experientia pateret.

Minor probatur mille in diuerſis locis editis proiectionis experimentis, quæ partim ex ſuperius ſparſim dictis, partim ex aliorum hac de re publicatis libris, vt epiſtola *Theobald. ab Hohenland.* ad fratrem ſuum, aliiſque petantur. Eſſe autem id aurum, ſic proiectione tincturæ veræ & legitimę factum, verum ac naturali in omnibus ſimile, ita demonſtratur: *Ariſtotelis* ſententia eſt lib. 4. meteor: *Quod omne id, quod cum aliquo compoſito operationem eandem efficit, eſt idem per omnia illi ſimile, vt omne, quod operationem habet oculi, eſt oculus*: Haud ſecus, inquit *Zacharius, cum aurum noſtrum arte noſtra* compoſitum per omnia ſimile ſit minerali (in quo verſatur omnis controuerſia diſceptationis, vtrum aurum à nobis compoſitum verum ſit aurum) ſatis docuiſſe videmur ex philoſophi ſententia noſtram artem eſſe veram & certiſſimam, ſatis fatebuntur ipſis probatum, qui viderunt eius experientiam, aliis verò non.

35. *Ratio*

Digitized by Google

35. *Ratio affirmatiua pro Chemia eiuſque veritate.*

Ratio 35. affirmatiua pro Chem.

IOhannes Andreas Canonici iuris interpres, qui omni exceptione magis eſt, authoritate & fide valens, omniũ hominum præſtantiſſimus à Ludoico Romano appellatur. Item Thomas Aquinas, philoſophus & Theologus abſolutiſſimus, pro Chemia ſenſerunt & ſententiam ſuam affirmatiuam eius veritatis pronunciarunt, vt ſuperius ſub Arnoldo libro ſeptimo & Thoma libro octauo demõſtrauimus: Præter hos ſunt innumeri alii præclari viri, in aliis ſcientiis verſatiſſimi, Philoſophi, medici, Theologi & Iuriſconſulti, qui eandem approbarunt ſuis teſtimoniis & rationibus Iuriſconſul. arti fauentium maior eſt numerus, quam vt hic eorum ſententiæ produci poſſint: ſaltem vnius mentionem faciemus: Oldradus iuriſperitus libro conſili: quæſtione ſeptuageſima quarta vbi de Chemia affirmando loquitur; Nam videmus, inquit, quod quandoque ex re mortua producitur viua, vt videmus ex vermibus, ex quibus producitur ſericum & aliis pluribus, & ex herba producitur vitrum: Multò magis ex metallis, in quibus maior eſt conuenientia & ſimilitudo. Nam (vt ipſi tradunt, & habetur libro de proprietatibus rerum in cap. de Alchemia) omnia metalla procedunt ex eodem principio, ſcilicet ex ſulfure & argento viuo: Cum ergo ars imitetur naturam ff. de adopt. l. ſi adoptio, non videntur iſti alchemiſtæ peccare. Nam cum ſint quaſi ex eodem principio in ſimilia, in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. Inſũt enim, vt dicit Auguſtinus lib. de ciuit. Dei, rebus cor-

Digitized by Google

corporeis per omnia elementa quædam occultæ ſeminariç rationes, quibus cum data fuit oportunitas temporalis & caſualis prorumpant in ſpecies ſuis modis & finibus. Hæc Oldradus & Ioh. Andræas.

36. *Ratio affirmatiua pro Chemia & artificibus Chemicis.*

Ratio 33. affirmatiua

Omnibus Authoritatibus Chemiæ aduerſantibus vnius viri genere, doctrina, iudicii acumine & experientia præſtantiſſimi Iohannis Franciſci Mirandulani Comitis Authoritatem non ſine ratione opponimus, quæ ſic habet:

Franciſci Pici Mirandulani authoritas pro Chemia.

LIB. 3. cap. 2. de auri artificibus, qui artem Chymicam magnifecerunt, *Nôrant*, inquit, *Deum & naturam nihil feciſſe fruſtra: Compertum habebant, hominem naturæ inferioris principem conſtitutum, cuius ingenio fieri per naturam poſſet, quod nunquam fieret ſponte naturæ, ſi ea eſſet hominis ingenio deſtituta; hoc in inſitionibus arborum, in pictura, in medicina, in omni ferè vitæ munere ſi conſpicuum erat, cur eſſe deberet obſcurum in metallis, adeò magna vinctis ſocietate, vt aliud ſæpenumero deliteſcat in alio: ſpectare huc ſolertem naturam ingeniorum debere nôrant, vt contenta non ſit generatim ſolum & in communi res naturæ cognouiſſe, ſed aſpirare ſuapte ſponte ad noticiam, quæ per partes inſinuetur, ſenſuiq́ſ ſubiiciatur: Diſputationes Cyclicas in incerto vagari & qui eis nimio plus ſeſe dedunt, ſuas imaginationes pro veritate colere ſolere, at ſenſui patere & hominum publica conſenſione firmari, ex arte Chemices prouenire poſſe apud humanam ſocietatem magnum & præcellẽs emolumentum, quo mortalium multifariam ſuccurratur egeſtati, quando-*

Diſputationes logicas pro & cõtra eſſe vanas.

quandoque inuenta eſſe plurima remedia vulnerum & morborum ex olei diuerſis generibus confectis arte, vt loquitur vulgus Alchemiſtarum. Et paulo poſt cap. 3. ſeq. *Cur philoſophi nomen adſcribam ei, qui philoſophicæ auſcultationis quoſdam libros viderit, ſed herbarum, fructuum metallorum, lapidum illorumque poteſtatis & commiſtionis & conuerſionis fuerit prorſus ignarus? Iuſtius ei competet appellatio philoſophi, qui res primum naturæ generatim nouerit, deinde per partes ſublunarium ſubterrenorumq; germinum vires percalluerit, vt hinc rerum inferiorum concordiam & litem, ſubindeq; generationem interitumq; mente percipiat, conſcendatq; in admirationem Diuinæ Maieſtatis, quæ homini non ſolum donarit, vt res abditas & in viſceribus terræ concluſas agnoſcat, ſed eas etiam domi conſtruere queat eius ipſius munere & adiumento naturæ, proindeq; multis nominibus iuuare mortales & in corporis bonis & in externis facile poſſit. Num qui hac tenuerit tanto garrulis anteſtabit diſputatoribus, quantum corpus vmbræ corporis? quantum veritas mutabundis & deſultoriis operationibus? Nam ſi verbis antecellunt facta, ſi præſtat facere grandia, quam loqui, competet verius eiuſmodi viro philoſophi nomen atque præſtantius: An prætulerit æquus rerum æſtimator eum, qui rem demonſtrat ponitq; ſub oculos, illi, qui tantummodo ſuis imaginationibus fretus, vel per communes Dialecticæ facultatis locos, vel per metaphyſicas conceptiones ſibi quicquam ſapere videatur, nunquam certus, ſemper anceps, ſemper in argumentis tranſlatitijs occupatus? Huic certè ſophiſtæ nomen, illi Sapientis antiquitas tribuiſſet, non reclamantibus peripatheticis, quorum dogmata recidunt ad ſenſum, ex quo ſuas promere ſatagunt probationes, quo ſenſu Chemicæ facultatis periti ſpernentes eundem promunt in repugnantem aduerſarium, ſibiq; parant ex illo victoriam.* Hinc eodem libro cap. 4. *Certe, inquit, quod multis hominum millibus Germani Pannoniique principes multis menſibus eruũt è montib. ſpeluncis profundiſſimis, qudoq; etiã vix triẽnio magna*

Chymicum vere eſſe philoſophum non alium.

Chymicus ſapiens, diſputator logicus ſophiſta eſt.

Diuitiæ ex Chymia, quæ alias magnis laboribus acquiruntur.

magna claſſe ſibi parant Hiſpaniarum reges cum è Bethicis & Luſitanis portubus oram ſoluentes Atlanticos & Indicos fluctus metiuntur, vt ignotas inuiſant regiones auriferaces, id artis aureæ compos & minori impendio parat & maiori cum lucro, paucisque diebus vel domi vel in hoſpitio conſidens paruo, etiam ſæpius miniſtrorum famulitio quam rem occuli in eis, quæ antè citauimus, aureis, argenteiſque ænigmatibus carmine placuit ſignificari.

Ænigma aureum Pici Comitis de dignitate Chemiæ.

Diues agri, diues pictai veſtis & aulæ
Præcelſæ & regni nunquam eſt, me iudice, diues
Nunquam etiam diues puppi ſi fretus Hibera
Per mare Atlantiacum Boreæ contemptor & Auſtri
Vſque coloratis gazas conuectet ab Indis:
Ille autem diues, celſo cui mittit Olympo
Æternus genitor, votis optare ſecundis
Quicquid mortales poſſunt, cum lumine recta
Imbutus fidei:

Huc vſque dictis *Hermes* ſilentium & finem huic diſputationi impoſuit in hunc modum.

HERMETIS ORATIO GRATIArum actoria.

Hermetis gratiarum actio.

NOn vos fugit, viri excellentes, quo conſilio ac intentione conuocati fuerimus, nempe vt Mercurialia hæc feſta ad Auream conſidendo Menſam celebrantes, Pyrgopolynicem Chemiæ aduerſarium noſtris armis rationalibus conuinceremus; quod cum plus ſatisfactum ſit ab vno quoque veſtrum; ipſeq́; aduerſarius prorſus elumbis, excors & deſperabundus incedat, quamuis foret de animi pertina-

pertinacia parum amiſerit, nunc ſupereſt vt huic conuentui, prout Sol diei, finem imponamus: Neminem autem pœnitere debet huius tantæ moræ, qua detenti fuimus, cum melius ſit ſemel hoſtem pro virili aggredi & expugnare, quam innumeris incurſionibus irritare potius, quam ſuperare: Domum itaque veſtram cuiuſque patrię vt, quam primum preces à me recitatæ fuerint, vos conferatis, veſtræ erit diſcretionis & voluntatis: Regia virgo Chemia vobis omnibus & ſingulis ſe propitiam ac clementem veſtriſque votis obſequentem impoſterum fore, vt hactenus, pollicetur, Gratiaſque immenſas, quantas vnquam poteſt, ſuo nomine me agere voluit.

Hermetis Regenerationis Hymnus ex Primandro Cap. 13.

Hermetis hymnus regenerationis.

VNiuerſa mundi natura hunc audiat hymnum.

Audi terra, audite turbines imbrium, ô ſyluæ ſilete, cantaturus ſum creatorem omnium, totum & vnum.

Audite cæli, quieſcite venti, circulus immortalis Dei *orationem iſtam exaudiat.*

Cano iam Creatorem omnium, terrarum diſtributorem, cælum æquilibrantem, iubentem ex Oceano aquam vndique fluere dulcem ad hominum alimentum, iubentem ignem fulgere ſuperne ad actiones hominum atque deorum,

Agamus illi omnes vna voce gratias, tranantí cœlos, naturamque creanti.

Hic mentis eſt oculus, hic potentiarum benedictionem libenter accipiet.

O meæ vires laudate ipſum vnum & omne.

Conſonate voluptati meæ omnes animi vires.

Cognitio ſancta, quæ tuo lumine fulget, per ſe lumen intelligibile cantans, gaudio mentis exulto.

Omnes potentiæ mecum vna concinite.

Conſtantia canta mecum.

Iuſtitia mea per me iuſtum canat.

Communio mea totum ipſum laudet, per me canat veritas veritatem.

Bonum noſtrum bonum deniq; canat.

O vita, ô lux, ô vobis in nos benedictio curris.

Gratias habeo tibi pater, actus omnium poteſtatum.

Gratias ago tibi Deus omnium poteſtas actuum.

Verbum tuum per me te laudat, per me mundus verborum recipit ſacrificium hoc, meæ vires clamant, totum cantant, voluntatem tuam perficiunt.

Tua voluntas abs te in totum ſacrificium verborum ab omnibus excipe.

O vita totum quod eſt in me, ſalua.

O lux, totum illumina ſpiritus Deus.

Verbum tuum me regit Spiritifer Opifex.

Tu ſolus es Deus.

Homo tuus hæc clamat per ignem, perque aerem, per aquam, perq; terram per ſpiritum, perq; creata.

Ab æternitate benedictionem inueni, quà deſiderio in voluntate tua quieſcam.

Et

Digitized by Google

Et circa finem Aſclepij:

Sacrilegijs ſimile eſt, cum Deum roges thus atq; cætera incedere: Nihil enim deeſt ei qui ipſe eſt omnia, aut in quo ſunt omnia: Sed nos agentes gratias adoremus.

Hæ enim ſunt ſummæ incenſiones Dei, cum aguntur gratiæ à mortalibus.

Gratias tibi agimus ô Summe & Exuperantiſſime:

Tua enim gratia tantum ſumus cognationis tuæ Lumen conſecuti nomen ſanctum & honorandum, quo ſolus Deus eſt benedicendus religione paterna. Quoniam omnibus paternam pietatem & religionem & amorem, & quæcunq; eſt dulcior efficacia, præbere dignaris, cum donas nos ſenſu, ratione & intelligentia: Senſu, vt te cognoſcamus, ratione, vt te ſuſpicionibus indagemus: Intelligentia, vt te cognitione cognoſcentes gaudeamus, ac Numine ſaluati tuo gaudeamus, quo nobis te oſtenderis totum: gaudeamus, quod nos in corporibus ſitos æternitati fueris conſecrare dignatus.

Hæc enim eſt ſola humana gratulatio, cognitio Maieſtatis tuæ:

Cognouimus te & Lumen maximum ſolo intellectu ſenſibile intelleximus te.

O vita vera via: O naturarum omnium fœcunda prægnatio, cognouimus te, totius naturæ tuæ conceptu pleniſſime, cognouimus te æterna perſeueratio.

In omni enim iſta oratione adorantes bonum bonitatis tuæ hoc tantum deprecamur, vt nos velis ſeruare perſeuerantes in amore cognationis tuæ, & nunquam ab hoc vitæ ſeparare genere.

Digitized by Google

INDEX AVTHORVM CHYMICORVM, QVI HOC OPERE CONTINENTVR.

BIBLIOT. ROM. VITTORIO E.

A.

Abimezer 217
Abraham patr. Iſrael: de quo dubium 62
Abugazal 129
Abul 217
Abumazar 217
Abuzalem 218
Abrachali 217
Abubacher 217
Adarath 215
Ademarus 215
Adfar Alexandrinus 32
Adros 217
Ægidius Magiſter hoſpitalis Ceroſol 429
Ægidius de Vadis 487
Africanus 214
Alanus de Inſulis 259
Alaua 217
Albertus Magnus Germanus 236
Albertus Brierus frater 522
Alexandri Epiſtola 522
Albateli 217
Albertus Magnus Germanus 236
Allegoria quæ aſcribitur Merlino 559
Allegoria quæ aſcribitur Ariſleo 559
Alfarabi 216
Aloyſius Marlianus 389
Alphidius 209
Allmazarus 218
Amaſis, rex Aegypti 32
Anaxagoras Græc. 119
Anonymus Sarmata 553
Antroicus Epiſcopus 429
Apollonius 120
Apuleius Madaur. de quo dubium 177
Archelaus 390
Arda diſcipulus Ariſtotelis 522
Aranus Medianus 513
Ariſtoteles Chemiſta 522
Arnoldus Villenouanus Gallus 318
Artifices tres Londini congregati 477
Ariſleus 219
Artus rex 217
Aſſesphiloſ. 217
Auguſtinus Pantheus 388
Auicenna Arabum princ. 191

Aulpha-

Digitized by Google

Aulphanes in pandectis 348
Aurora conſurgens 559
Author Roſarij Magni Philoſophorum 273
Author dialogi Germanici inter aurum & lapidem 275
Author Rithmorum Germanicorum cum figura leonis aquilæ & ſtellæ 277
Author coniugij Maſſæ ſolis 389
Author lilij 389
Author ſtudij florentini 382
Author Roſarij abbreuiati Toletanus 429
Author Cymbali aurei 556
Author Roſarij minoris 558
Author ignotus 559
Author incertus 552
Author roſarii alterius abbreuiati 552
Author tractatus, Mercurius, dum hibi, fugit 559
Author ſpeculi Chymiæ 559
Author viæ vniuerſalis 559
Author tract de Quinta eſſentia 559
Auct. lucis lucentis in tenebris 559
Auct. horti diuitiarum 559
Auct processus pro tinctura 559
Auct. tract. de lap. phil. 12. cap. 559
Auctor anonymus 559
Author, qui de Aurelia variorum colorum tractatum edidit 559
Author ſplendoris ſolis 552
Author antiquior 559
Author ænigmatum Chemiæ 559
Azinabam 215

B.

Baſilius Valentinus 257
Batlanunr. 217
Bauran 522
Bebazuria 217
Belus Aegyptius 36
Bendegid 216
Berenbardus Comes Treuiſ 253
Berenbardus de Grauia 522
Blemidar Græc. 129
Bolzain 216
Bucas 532
Buſiris rex Aegypti 31

C.

Cadmus conditor Thebarum 33
Calid rex Aegypti 32
Calu fil: Iazichi 71
Caradiſſe 217
Carab 218
Chemnis rex Aegypti 32
Chriſtophorus Paraſienſis 343
Chora 217
Chronica metanoſtrica 430
Clangor buccinæ 559
Claron 523
Clemens de ſecretis 389
Codex veritatis 558
Collegium Philoſophornm Germanorum de R.C. 290
Conſtantinus 342
Coſta ben Luca 217
Cota hiua 217
Cremerus Abbas VVeſtmonaſterienſis 480

D.

Danaus Aegyptius 36
Daniel in retractionibus 348
Dantius 214
Datin 215
Dardanus 129

Delphinus Anonymus ſecreti maximi Author 345
Demetrius 129
Democritus Græcus 91
Demoſchielis Iud. Epiſtola 430
Dionyſius Zacharius 334
Dipetes Aegyptius 36
Dominicus 429
Dominicus Apoſtolicus 430
Dominus Epiſcopus de ponderibus 429
Dumbeleius 522
Durandus Monachus 429

E.

Eduardus Kelleus 481
Efferarius Monachus 389
Ephiſtus 349
Erichtheus Aegyptius 36
Eſtul 217
Euclides 129
Eumolpides 36
Euthicia 215
Euthices 215
Evraralii Epiſtola 348

F.

Flaton 523
Florus 349

G.

Galienus 214
Galud 219
Gallinarius 390
Garſia Cardinalis 429
Geber 217
Geber Abenhaen 201
Georgius Ripleus 463
Gilgil Maurus 209
Gilbertus cardinalis 390
Gratianus 347
Guilielmus Pariſienſis 343
Guido de Montanon 347
Gymnoſophiſtæ apud Aethiopas 38

H.

Habebacar 217
Haly Chaldæus 74
Haly 216
Hamech 72
Hamuel Arabs 210
Heliodorus Græc. quid ad Theodoſ. Imperatorem de Chymicis ſcripſit 129
Hemus 219
Hermes Triſmegiſtus omnium Chymicorum anteſignanus 5
Heracletus Græc. 119
Hercules rex 214
Herizartes 217
Herodi 217
Higer 217
Homerus Græcus 119
Holcot 219
Hortulanus, qui & Garlandus 456
Hugo Apoſtolicus 429

I.

Iacob Albartarne 72
Iacob Almonum 217
Iannitius 349
Ianus Lacinius 389
Iahie Abendinon 217

Iar-

Iarchas præſes Brachmanum apud Indos 24
Ieſid Conſtantinopol. 218
Idrid 217
Iohannes Euangeliſta, de quo dubium 72
Iohannes Pontanus 264
Iohannes de Padua 267
Iohannes Fernelius 339
Iodocus Creuerus 208
Iohannes de Megu 343
Iohannes Auſtri 348
Iohannes de ſacro Boſo 348
Iohannes Aurelius Augurellus 384
Iohannes de Rupeſciſſa 388
Iohannes Cryſippus 389
Iohannes Thebinus 389
Iohannes de Aquino 390
Iohannes Diaſtinus 458
Iohannes Dunſcotus 481
Iſaac Iudæus de Moiros 72
Iſaac Monach. Græc. 129
Iſaac Hollandus pater & filius 263

K.

Kaliſtis 217
Keſu 217

L.

Lambſpringius 272
Leuf 219
Liber de artibus Romanorum 389
Linus Græcus 104
Ludouicus Lazarellus 389
Ludus puerorum 559

M.

Magiſter Daulin 348
Malchamech, cuius meminit Roſarius philoſ. 522
Mahomet 214
Malus phil. 214
Marcellus Palingenius 386
Marthonius 348
Marbs 217
Markos 217
Maria Hebræa 56
Maſſarai 215
Maximus Olybius 173
Melchior Cibinenſis 577
Melchior Cardinal & Epiſc. 522
Mena Rex Aegypti 31
Mercurinus 349
Mezeleme 217
Michael Pſellus Græc. 127
Michael Scotus 481
Miris rex Aegypti 32
Mirtiganus 217
Mirneris 219
Mirneris 348
Miſerula 349
Mitigo 213
Morienus Romanus 339
Mouarchus quidem Anglus 480
Moſes, Iſrael: dux, de quo dubium 59
Muſa Calidis diſcip. 71
Muſæus Græc. 104

N.

Nicolaus Flamellus 333
Nilus Gymnoſophiſta 38
Nitafors 317

O.

Olympiodorus Alexandrin. 129
Ombre Abelhata 217

Oſthanes Perſa 39
Orpheus Græcus primus 99

P.

Palmarius author Palmarij Theoſophiæ 523
Pandectæ 558
Pelops & Pelopidæ, 111
Pelagius 129
Petrus de Villanoua Arnoldi frater 332
Petrus Bonus Ferrar 386
Petrus Monachus 429
Philippus de Rouelaſco 347
Philippus Theophraſtus Paracelſus 277
Pizagros 217
Plato iunior 129
Plato Chymicus 218
Plinius 523
Pontinus 523
Prior de Alexandria 429
Ptolomæus 129
Pythagoras Græc. 113

R.

Raſis in Maldea 217
Rachaidibi 522
Raymundus Maſſilienſis 248
Raymundus Lullius 403
Regor 219
Rhaſis Arabs 211
Richardus Anglicus 458
Rocherius Bacon 448
Rhodianus Phil. 522
Rozinus 212

S.

Salomon rex Iſr. de quo dubium 67
Sarnililium 390
Saturni liber 522
Semliarupir 218
Seneca 129
Senior 210
Sedacerius 219
Seneca ad Adros regem Arabiæ 219
Serapio 522
Seſoſtris rex Ægypti 31
Sethon rex Ægypti, Vulcani Sacerdos 32
Scala Philoſophorum 559
Simandius rex Ægypti 31
Soryn artificium Roſ. Phil. 523
Stephanus Philoſophus 348
Stephanus Græc. ad Heraclium 129
Summa textualis 539

T.

Tantalus 45
Teſtamentum Pythagoræ 559
Thebit 74
Theophilus 129
Theodorus 523
Thomas Aquinas 163
Thomas Northonus 467
Thomas Daultonus 471
Turba philoſophorum 559

V.

Valerandus de Boſa 348
Veridicus 558

Vin.

Vincentius Monachus 332
Virgil Almordius 429
VVillebi Scotus 481

X.

Xanulxis Pythag.diſcip. 218
Xebilogar 217

Z.

Zaib 523
Zeber 217
Zoſinus Græc. 129
Zucrat 523
Zubaibar 523

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Abbatis VVeſtmonaſterienſis de Lullio teſtimonium. 413
Abeli falſo aſcripta. 20
Abel Patriarcha quibus occupatus. 20
Abel an ſcribere potuerit, ignotum 20
Aces peregrinationem docentes.
Adamum ſciuiſſe multas artes 22
Adamas & Rubinus arrabones & dotes ſibi inuicem dantur à ſponſis. 579
Adamum non eguiſſe Chemia. 22
Adarmath. 215
Ademarus. 215
Adonis apud Syros cultus. 74
Adonis ſol Philoſophicus. 74
Adonis cuius filius. 76
Adonidis fabulæ explicatio aliorum. 77
Adonis non fingitur fuiſſe. 588
Adriani liberalitas in donando. 166
Aduerſariorum ratiocinatio puerilis. 388
Aegyptiorum duplex modus artem Chymicam tegendi. 17
Aegyptiorum fabulæ de diis fictis. 17
Aegypti hiſtoria de veriſſimo artificio 27
Aegyptios per Phœnicem intellexiſſe Tincturam auream. 30
Aegyptum qua cauſa moti peregrini adierunt. 30
Aegypti regina Cleopatra, Taphuntia, Maria, Medera 4. Familia Chymica habita. 64
Aegyptiorum dii 12. 154
Aegyptiorum & Romanorum comparatio. 167
Aegypti leges & omnia conſilia à Vulcano. 189
Aegyptiis duo genera litterarum. 202
Aegypti vulgus qua occaſione ad brutorum cultum acceſſit. 303
Aegypti vbertas omnis ex Nilo. 599
Aegypto cœli imago eſt, Hermete teſte. 600
Aegypti Harpocrates. 133
Aegidius de Vadis. 481
Aelia Lalia non vir. 169
Aelia non mulier nec Androgyna. 170
Aelia nec puella. 170
Aelia nec iuuenis. 170
Aelia nec anus. 170
Aelia nec meretrix. 170
Aelia nec pudica. 170

Aelia

Alia omnia fuit. 170
Aequatio reuera eſt in auro. 455
Aequatio qualitatum tinctura velum veritatis. 455
Aer quorum filius. 585
Aer mediis cur inter contraria 585
Aerarij auctio ex teſtamentis 151
Aetas notanda cuiuſq; 297
Aeta pater Sol, non cæleſtis 587
Africa ſemper aliquid noui adfert 594
Africa montes ſerpentibus & mineris abundant 594
Alanus de inſulis Chymicus 259
Alanus doctiſſimus in omni doctrina 260
Alanus quantus exiſtimatus 260
Alanus quæ ſcripſit 260
Alani epitaphium Ciſtertiis 261
Alani dicta 261
Alano duplex ignis. 261
Albertus Magnus poſt Arabes primus Chemiæ ignarus & Chriſtianus 236
Albertus non à ſe ipſo Magnus vocatus 238
Alberti Magni cognomen commune ſaltem cum duobus. 238
Albertus quando natus 239
Albertus Magnus cum ſummis Philoſophis comparandus. 239
Albertus Magnus de quibus ſcripſit 239
Alberti Magni commentaria in quos. ibid.
Albertus Magnus Pariſiis honoratus. ibid.
Albertus in Phyſica profeſſor Pariſiis. ibid.
Albertus Magnus à ſtultis pro mago habitus. ibid.
Albertus Magnus Epiſcopus ſtudiis occupatiſſimus. 240
Albertus Magnus liberauit Epiſcopatum à magno ære alieno. ibid.
Albertus Magnus Epiſcopus humilis. ibid
Albertus Magnus Epiſcopatu ſe abdicauit, volens. 240
Albertus Magnus deditus Chemiæ. 241
Alberti Magni libri Chymici 241
Albertus Magnus Chymicus perfectus. ibid.
Alberti Magni peregrinationes propter Chemiæ cognitionem. 241
Alberti Magni labores in Chemia. 242
Albertum Chymicum quæ indicia demonſtrēt 244.
Alberto libros aſſcriptos eſſe eius reuera 244
Albertus Magnus teſtibus Chymicis, Chymicus eſt. 245
Albertus in aliis ſuis libris Chemiam quoque aſſeruit. 246
Alberto Magno quid prima metallorum materia. 246
Albertus Magnus diligentiſſimus naturæ metallicæ indagator. 246
Albertus Chymicus non ſolum ex libro ſuo ſeu operibus Chymicis. 245
Albertus Magnus Epiſcopus quomodo ſoluit æs alienum ſemper ſtudens. 248
Albertus Magnus magnum æs alienum ſoluit paruo tempore. ibid.
Albertus Magnus doctrina factus eſt Magnus & ex monacho Epiſcopus. ibid.
Albertus Magnus Phœnicem produxit. ibid.
Albertus Magnus ſenex & Epiſcopus artem reſciuit. 249
Alberti Magni præceptum in obſeruando ſilentio. ibid.
Albertus Magnus primus de concordantia Philoſ. ſcripſit. ibid.
Albertus Magnus cur Epiſcopatum reliquit. 250

Albertus Magnus eruditiſſimus Europæ ſui aui. 250
Albertus Magn. ab Epiſcopatu recedens maiores labores ſubiit. 250
Albertus cur Magnus dici mereatur. ibidem
Albertus renunciauit ſponte Epiſcopatui, quia donum magna eleemoſina à Deo acceperat. 251
Albertum aduerſarij à Chemia ſaluare conantur. ibid.
Albertus Magn. vocitatus magus ab inurdis. 252
Albert. Magn. ſenex non Chemiæ, ſed hac habita Epiſcopatui valedixit. ibidem.
Albertus Magnus quo ætatis anno mortuus. 240
Alchymia deceptoria & illicita. 388
Alchymiſtarum deceptorum proprium 609
Albugazali. 216
Allegoriis ſub antiquis non ſunt recondita vulgaria. 77
Alfarabi. 216
Aloyſius Marlianus. 389
Alpes verſus Germaniam habent fodinas metallicas. 436
Alphidius. 229
Alphonſi regis dictum præclarum. 430.
Alphonſinæ tabulæ. ibid.
America aqua. 580
Americani ſimplices, ab Hiſpanis edocti. 434
Americani literarum aut ſcriptiones rudes fuere. 580
Americanorum artificium circa aurum emolliendum 583
Americæ niger color proprius 584
Americæ terrarum varij & mirabiles colores. 584
Anaxagoras Ægyptum quoque adiit. 119
Anaxagoras primus ecclypſium cauſas docuit. ibid.
Anaxagoras quid prædixerit. ibid.
Anaxagoras Chymicus citatur. ibid.
Andreas Solea de metallis eruditas ſcripſit ſepturias. 51
Angli Kellei factum dum 17. libras auri in Mercurium reſoluit. 187
Angliæ reges artis participes futuros ſi emendent omnia 468
Angli Saxones origine. 482
Anglici Hiſtriones omnes populos vexant in ſuis comœdiis. 483
Angliæ prouentus. 486
Angliæ Erle & Comes Germaniæ vt differant. 488
Anglia tota muro cingenda à Bacone. 453
Angliæ rex ſe contra Turcas ire velle, promiſit Lullio. 413
Angliæ rex vt promiſerat, non contra Turcas, ſed Gallos bellum incepit. 414
Angliæ rex cum iuramento pollicitus eſt contra infideles pugnare. 415
Angli multas voces nec ſcribere nec pronunciare poſſunt. 495
Angli egreſſi extra patriam aliam pronunciationem addiſcunt. ibid.
Angli dicuntur moueri in Nunc. 571
Anima ſpiritualis cum ſpirituali coniun-

Digitized by Google

iunctio eſt totius artis intentio. 108
Anonymus Delphinas. 343
Anonymus Delphinas quando vixit. 344
Anonymi authores Sarmatis adiuncti. 556
Animal peſſimum quod. 451
Animal pigritiæ quid agat. 455
Animus propter merces peregrinandum. 520
Antonij auaritia. 162
Antimonij varia loca natalitia. 379
antimonij Plinius meminit. ibid.
antimonium in auri fodinis Vngariæ inuenitur. ibid.
antimonium Philoſophicum conuenit. ibidem.
antimonium multorum opes attriuit. 380
antimonium magnis ſumptibus à multis tractatum ibid.
antimonium Philoſophicum immari profundo iacet. ibid.
antimoniophyſico vtendum. 382
apis cultus apud Ægyptios. 74
apis ſubiectum Philoſophicum. ibid
apollo ſuperauit Mercurium curſu. 109
apollonius Tyanæus vbi natus. 120
apollonium fuiſſe Chymicum, quæ atteſtentur. ibid.
apollonius de quibus Chymicis rebus apud Brachmanes diſſeruerit. ibid
apollonius ex tantali phiala bibit. ibid.
apollonis liberalitas. ibid.
apollonii quæ admiranda perfecit. 121
apollonius peſtem ab Epheſis auertit. ibidem.
apollonius, vt incantator prohibitus à ſacris Epidaurijs. ibid.
apollonius dæmonem eiecit ab adoleſcente ibid.
apollonius ab Empuſa alium liberauit ibid.
apollonius puellam mortuam reſuſcitauit. ibid.
apollonius Satyrum vinxit. ibid.
apollonius Romæ accuſatus & in carcerem coniectus. ibid.
apollonius obiecta crimina diluit. 122
apollonius ex oculis diſtantium diſparuit. ibid.
apollonius ferocitatem equorum compeſcuit. ibid.
apollonius Conſtantinopoli Stichioſes erexit. ibid.
apollonij ſtatua contra peſtem. ibid.
apollonij ſtatua contra ſerpentes. ibid.
apollonius contra culices quid fecerit. 123
apollonius aduerſus crocodilos erexit Stichioſes ibid.
apollonij prædictiones certæ. ibid.
apollonius Domitiani mortem præuidit & momentum Epheſi iudicauit. ibidem.
apollonius diſparuit ex templo & poſtea nuſquam viſus. 124
apollonius data opera mortem ſuam celauit. 124
apollonius poſt mortem, vt Deus cultus Tyaneus. ibid.
apollonij de miraculis iudicia aliorum. ibid.
apollonium irriſit Maneton Magus. ibid.
apollonij opera cur Deus non euertit. 125

Digitized by Google

apollonij facta pleraq; ex cognitione rerum naturalium. 125
apollonius fuit inſignis Phyſicus & aſtronomus, eiuſq; libri. 126
apollonius ſcripſit de aſtrologia. 126
apollonius in minimis Chriſto comparandus. 126
apollonius puellam ſuffocatam ex vtero pro mortua vitæ reſtituit. 127
apollonium magiæ diabolicæ deditum fuiſſe vix eſt credibile ibid.
apuleius philoſophus Platonicus. ibid.
apuleius triſmegiſti librum in latinum tranſtulit. 178
aqua per ſe collecta in ampullis. 176
aqua miraculoſa in fortunata inſula. 271
aqua americana molliendi auri Chymica. 583.
aquila quid in Chemia. 199
aquila mater Solis vel bufonis. ibid.
aquila & bufo vt aer & terra contrariantur inter ſe. 200
aquilæ lapis. 212
aquilæ lapis. 270
aquilæ duæ. 275
aquila nigra, in puppi nauis qua America petita eſt. 590
argentum finum quod. 533
argentum Poroſius quam aurum. 537
argentum ſeparandum ex antimonio. 539
argentum viuum perficitur per ſulfur. 427
argenti viui nomina philoſophica. 426
argenti viui corruptio quæ & eius generatio. 425
argentum viuum quo purius, eo ſplendidius. 424
arboris quid quæq; litera ſignificent. ibid.
archiepiſcopatus in Gallia quot. 350
archiepiſcopatus in Gallia qui. 352
arragoniæ reditus. 437
arbores ſe inclinantes. 39
arabes quas ſcientias cognouerunt. 194
arabei medici excellentiſſimi 194
arabicum aurum. 197
arabiæ regina Saba. 197
arabum rex Geber vocitatus à quibuſdam. 201.
arabici alii. 217
arnoldus Villanouanus quo tempore floruit. 319
arnoldus in quibus artibus excelluit. 319
arnoldi medica opera præclariſſima. 319
arnoldi commentaria. 320
arnoldus in Chemia perfectiſſimus artifex. 320
arnoldi vtraque medicina inſtructiſſimus. ibid
arnoldi Chymici libri. 320.
arnoldus papam & Frid. Neap. curauit à morbis. 321
arnoldo honos conciliauit inuidiam. 322
arnoldus curans agros in variis locis taxatur ab inuidis. ibid.
arnoldus an mercedem acceperit pro curandis agris. ibid.
arnoldum argui, quod fuerit auarus, pauper &c. 323
arnoldi auentinus meminit. ibid.
arnoldus vates fuit, quod patet à poſteriori. ibid.
arnoldum qui perfectum Chymicum negat, ignarus eſt rerum. ibid.
arnoldi gloria nubecula obiecta. 324.
arnoldi crimina nondum innotuêre, quia nulla

nulla. 324

arnoldus in quibus vates fuerit verus. 325

arnoldus probus in omnibus. ibid.

arnoldus maior calumniatoribus ſuis. 328

arnoldi in mortem calumnia. 329

arnoldi frater. 330

arnoldi patria. ibid.

arnoldi epitaphium. 331

arnoldi magiſter in arte ignoratur. ibid.

arnoldus primo fuit clericus. ibid.

arnoldus non artem inuenit, ſed accepit ab alio. 332

arnoldus reprehenſus & excuſatus iterum à Bernhardo Com. ibid

arnoldi congentiles. ibid.

arnoldus non Theoricus ſed practicus in Chemia. 407

arnoldus in præſentia Lullij aurum fecit. ibid.

arnoldi ſententia de morbis animi. 564

arnoldus obiit in via ad papam miſſus ex Sicilia. 323

arnoldus obiit antequam in manus incideret inimici potentiſſimi. 330

ars Chymica etiam in Ægypto. 203

arſicanus. 214

ariſtotelis freno indigere dixit Theophraſtum 272

ars cui operationi natura inſiſtat. 309

ars in quibus non exiſtat doctrina Chymicis vtilis. 338

ars à Dominico ad Albertum peruenit & ſic ad Thomam Dominicanos. 370

ars Chymica per ſe optima, cur male audiat. 373

ars ſine auro & argento abſolui nequit. 423.

ars in aqua & terra fundata eſt. 427

artis pondera occultata à Philoſophis. 384

artis præcepta eſſe media. 230

artium in ſingulis ſpeciebus poſſunt eſſe monarcha. 280

artem cur celauerint eius periti. 37

arſenicum draco & fumus venenum. 529

artephius. 207

artephij liber Chymicus omnino. 208

artifices veri Chemiæ non curant popularem auram. 257

artifices de artis propagatione quidam ſolliciti 289

artifex Chymicus non eſt auarus. 324

artifex verus cur interdum peregrinetur. ibid.

artifex non indulget otio. 324

artis cognitione indigni laborare nolentes 455

ars imitatio naturæ. 458

ars naturam non tranſcendit. 460

ars incipit vbi natura deſinit. ibid.

artifex quo opus habeat, vt ſit cautus. 473

artifices tres veri Chemiæ vno tempore Londini congregati. 472.

artifex quidam Londini quæ vaticinatus. ibi.

artifices, quibus à Deo hoc donum datur, proxime poſt ſanctos habentur. 478

artifices plures olim in Vngaria fuiſſe. 513

artifex depictus 385

aſia aer. 584

aſia terra aeria. ibid.

aſia cur aeris elementum referat. 585

aſia colligat africam cum Europa. ibid.

aſiæ prærogatiua quæ. ibid.

aſſatio & elixatio diuerſæ intentionis cum voluntate fiunt. 209

aulphanes. 348

auium qui voces intellexiſſe dicantur. 24

auaritia & crudelitas deſtruunt. 433
augurellus loculo donatus à Papa dictus. 385
aurellus vltimis verſiculis ſui libri ſibi cani. ibid.
augurelli Hyperbole. 310
Auguſtum fuit Anguſtum. 569
Auguſti Cæſaris liberalitas. ibid.
Auguſtinus Pantheus. 388
Auicenna ſcripta medica qualia. 194
Auicenna Princeps. ibid.
Auicenna opera qualia. 198
Auicennæ opera Chymica quæ. ibid.
Auicenna porta elementorum. ibid.
Auicennæ triplex argumentorum genus ibid.
Auicenna argumentum viſionis quale ibid.
Auicenna ſymbola emblematica. ibid.
Auicennam Arabem in Hiſpania vixiſſe. 192
Aureus ramus decerptus recreſcit. 180
aureus ramus non vi, ſed fato acquiritur. ibid.
aurei rami multiplicatio. ibid.
aurcolus cur dictus ſit Paracelſus. ibid.
aurelij donatiua. &c. veni. 166
aurum pro terreno Deo habetur mundanis. 18
auri aqua quid ſit. 44
aurum non facile comburitur in puluerem. 60
auri copia & argenti in Ieruſalem ex Chemia 67
aurum quomodo fiat. 131
auri & papilionis generationes mirabiles 135
auri forma producenda in Chemia. 188
aurum licet arte productum naturale eſt. 225
auri forma. 230
aurum purum & homogeneum. 233
auri æqualitas in qualitatibus. ibid.
auri incorruptibilitas vnde, ibid.
auri naturalis magnum granum. 247
aurum montanum Germaniæ. ibid.
aurum inuentum in capite humano. 247
aurum ex ſola ſibi proxima materia generatur. 247
aurum ex lapidibus duriſſimis. 270
auri aqua. 271
auri aqua vbi inuenitur. ibid.
auri aqua habens 30 fluuiorum vires. ibid.
auri aqua in metallico vaſe cuſtodienda. ibid.
aurum commune non eſſe aurum philoſophicum. 275
aurum Philoſophicum non eſſe aurum vulgi. 176
aurum Philoſophicum non lætificat cor hominis. ibid.
auro puro nihil fermentari poſſe. 277
auri potio eſt verum aurum potabile hoc eſt tinctura ſoluta in liquore. 326
auri ſegregatio per aquas fortes ab argento non diu cognita. 335
aurum non naſci proprie 339
auri Pater inquiritur à Philoſophis, matre nota. 337
aurum fit ex ſulfure & argento viuo breui temporis ſpacio in igne. 372
auri forma deſcendit ex aſtris. 377
aurum volatile in Antimonio. 379
aurum deſtructum à Moſe. 546
auri color extractus à quibuſdam. 502
auri diuerſa genera, quia ſeparari non potuit olim ab argento. 524
auri exteriora accidentia purificationis perluſtrata. ibid.

aurum quot modis creſcat. 525

aurum in granatis latens vix ſeparabile. 526

aurum finum fit inuentum per ſe liqueſcit & fit purum. 526

auri & Tinctura Genealogia. 258

aurum naturale finum, quod ignem non ſenſit, multis magnum ſpem facit adaurificium. 526

auri diſperſi congregatio per aquas. ibid.

aurum quomodo ſeparetur à venenoſis fumis, qui illud ſecum auehunt in auras. 529

Auri & argenti plus in minima proba quam magna reſeruari & cur. ibidem.

aurum regulariter in argento continetur 530

aurum finum quod. 533

auri multa probationes. 534

aurum cur non ſoluatur ab aqua forti. 537

auſtri regina ad Salomonem venit. 70

author Roſarij abbreuiati Toletanus. 429

author Roſarij minoris. 558

authoris excuſatio, ſi qui authores omiſſi. 552.

B.

BAcchi Orpheus ſacra inſtituit Thebis. 101

Bacon ob eruditionem in Magia ſuſpicionem incurrit apud vulgum. 450

Bacon quando vixit 451

Baconis libri ibid.

Bacon à magia prorſus abhorret. ibid.

Baconis admiranda opera. 451

Bacon Magia diabolica contra dixit. 453

Bacon vt Magus in Anglia habetur. ibid.

Bacō dicitur à vulgo in Anglia 7 laboraſſe annos, vt caput aliquod metallicum loqui adduceret. 453

Bacon ſeptem annos laborauit in Chemia. ibid.

Baconis effectus laboris 7. annorum vulgo non innotuerunt. ibid.

Bacon varia ſcripſit. 454

Bacon ex libris editis artificem perfectum ſe declarauit ibid.

Barbari colloquium cum noſtrate. 435

Barbari hominis verba non imprudentia ibid.

Barbari ſpernunt diuitias ſuperfluas naturæ donis contenti ibid.

Barbaria propheticus aut certe magius rex: multa admiranda fecit 290

Barones titulo tenus. 488

Baſilius Valentinus. 257

Baſilius Valentinus vbi natus ibid.

Baſilius Valentinus vbi vixit. ibid.

Baſilius Valentinus quando vixit. ibid.

Baſilij Valentini ſcripta quæ extant. 247

Baſilius eſt Germanus Rhetor aut poeta 258

Baſilius claues 12. reliquit ad arcem philoſophicam aperiendam 259

Baſilij ſumma Theorica 258

Baſilia practica ibid.

Baſiliſcus vt ex ouo ſic tinctura. 466

Beia includit Gabricum in ſuo vtero 516

Belus 36

Belua menticoſa quid. 43

Belinus 216

Belgici prouentus. 436

Belgij prouentus 486

Bendegid 216

Bernhardus Comes Germanus 253

Bernhardus Comes non eſt Italus ibid.

auaritia & crudelitas deſtruunt. 433
augurellus loculo donatus à Papa dictus. 385
aurellus vltimis verſiculis ſui libri ſibi cani. ibid.
augurelli Hyperbole. 310
Auguſtum fuit Auguſtum. 569
Auguſti Cæſaris liberalitas. ibid.
Auguſtinus Panthæus. 388
Auicennæ ſcripta medica qualia. 194
Auicenna Princeps. ibid.
Auicennæ opera qualia. 198
Auicennæ opera Chymica quæ. ibid.
Auicenna porta elementorum. ibid.
Auicennæ triplex argumentorum genus ibid.
Auicennæ argumentum viſionis quale ibid.
Auicennæ ſymbola emblematica. ibid.
Auicennam Arabem in Hiſpania vixiſſe. 192
Aureus ramus decerptus recreſcit. 180
aureus ramus non vi, ſed fato acquiritur. ibid.
aurei rami multiplicatio. ibid.
aurcolus cur dictus ſit Paracelſus. ibid.
aurelij donatiua. &c. veni. 166
aurum pro terreno Deo habetur mundanis. 18
auri aqua quid ſit. 44
aurum non facile comburitur in pulueren. 60
auri copia & argenti in Ieruſalem ex Chemia 67
aurum quomodo fiat. 131
auri & papilionis generationes mirabiles 135
auri forma producenda in Chemia. 188
aurum licet arte productum naturale eſt. 225
auri forma. 230
aurum purum & homogeneum. 233
auri æqualitas in qualitatibus. ibid.
auri incorruptibilitas vnde, ibid.
auri naturalis magnum granum. 247
aurum montanum Germaniæ. ibid.
aurum inuentum in capite humano. 247
aurum ex ſola ſibi proxima materia generatur. 247
aurum ex lapidibus duriſſimis. 270
auri aqua. 271
auri aqua vbi inuenitur. ibid.
auri aqua habens 30 fluuiorum vires. ibid.
auri aqua in metallico vaſe cuſtodienda. ibid.
aurum commune non eſſe aurum philoſophicum. 275
aurum Philoſophicum non eſſe aurum vulgi. 176
aurum Philoſophicum non lætificat cor hominis. ibid.
auro puro nihil fermentari poſſe. 277
auri potio eſt verum aurum potabile hoc eſt tinctura ſoluta in liquore. 326
auri ſegregatio per aquas fortes ab argento non diu cognita. 335
aurum non naſci proprie 339
auri Pater inquiritur à Philoſophis, matre nota. 337
aurum fit ex ſulfure & argento viuo breui temporis ſpacio in igne. 372
auri forma deſcendit ex aſtris. 377
aurum volatile in Antimonio. 379
aurum deſtructum à Moſe. 546
auri color extractus à quibuſdam. 502
auri diuerſa genera, quia ſeparari non potuit olim ab argento. 524
auri exteriora accidentia purificationis perluſtrata. ibid.

aurum quot modis creſcat. 525
aurum in granatis latens vix ſeparabile. 526
aurum finum ſit inuentum per ſe liqueſcit & fit purum. 526
auri & Tinctura Genealogia. 258
aurum naturale finum, quod ignem non ſenſit, multis magnum ſpem facit ad aurificium. 526
auri diſperſi congregatio per aquas. ibid.
aurum quomodo ſeparetur à venenoſis fumis, qui illud ſecum auehunt in auras. 529
Auri & argenti plus in minima proba quam magna reſeruari & cur. ibidem.
aurum regulariter in argento continetur 530
aurum finum quod. 533
auri multa probationes. 534
aurum cur non ſoluatur ab aqua fortis. 537
auſtri regina ad Salomonem venit. 70
author Roſarij abbreuiati Toletanus. 429
author Roſarij minoris. 558
authoris excuſatio, ſi qui authores omiſſi. 552

B.

Bacchi Orpheus ſacra inſtituit Thebis. 101
Bacon ob eruditionem in Magia ſuſpicionem incurrit apud vulgum. 450
Bacon quando vixit 451
Baconis libri ibid.
Bacon à magia prorſus abhorret. ibid.
Baconis admiranda opera. 451
Bacon Magia diabolica contra dixit. 453
Bacon vt Magus in Anglia habetur. ibid.
Bacō dicitur à vulgo in Anglia 7 laboraſſe annos, vt caput aliquod metallicum loqui adduceret. 453
Bacon ſeptem annos laborauit in Chemia. ibid.
Baconis effectus laboris 7. annorum vulgo non innotuerunt. ibid.
Bacon varia ſcripſit. 454
Bacon ex libris editis artificem perfectum ſe declarauit ibid.
Barbari colloquium cum noſtrate. 435
Barbari hominis verba non imprudentia ibid.
Barbari ſpernunt diuitias ſuperfluas naturæ donis contenti ibid.
Barbaria propheticus aut certe magius rex: multa admiranda fecit 290
Barones titulo tenus. 488
Baſilius Valentinus. 257
Baſilius Valentinus vbi natus ibid.
Baſilius Valentinus vbi vixit. ibid.
Baſilius Valentinus quando vixit. ibid.
Baſilij Valentini ſcripta quæ extant. 247
Baſilius eſt Germanus Rhetor aut poeta 258
Baſilius claues 12. reliquit ad arcem philoſophicam aperiendam 259
Baſilij ſumma Theorica 258
Baſilii practica ibid.
Baſiliſcus vt ex ouo ſic tinctura. 466
Beia includit Gabricum in ſuo vtero 516
Belus 36
Belua menticoſa quid. 43
Belinus 216
Belgici prouentus. 436
Belgij prouentus 486
Bendegid 216
Bernhardus Comes Germanus 253
Bernhardus Comes non eſt Italus ibid.

Bernhardus Comes non Com.Pal.Rheni. 254
Bernhardus Comes Treuiſanus ſuo tempore fuit ſub imperio. 254
Bernhardus Comes non Gallus. 244
Bernhardi Comitis errores & labores. ibid.
Bernhardus Comes quando vixit. ibid.
Bernhardus humaniter tractat Medicum de Bonon. 255
Bernhard.Com. Chemia vera tandem periti ſsimus. 255
Bernhard. in Chemia Solem mercurio coniungit. 255
Bernhard in Chymicis profundus. ibi.
Bernhardi liber potius ad Theoriam ſpectare debet, quam praxin. 256
Bernhardus inuidiam cum ſenio acquiſiuit. 256
Bernhardi Penotiſenis iudicium de Paracelſi libris. 281
Blanca vitis originis per ſe conſiderata. 383
Blemidas. 129
Bononia Epitaphium. 168
Bononia in Epitaphium qui commentati ſint. 169
Bononienſe Epitaphium cur poſitum. ibid
Bolzain. 216
Bolbiticum Nili oſtium. 601
Bonus vbi vixit. 381
Boni Margarita nouella, tractatus eruditiſſimus. 381
Bonus Philoſophicum ſulfur optime depinxit. 382
Boruſſa ſuccinum 575
Brachmanum crater igne plenus. 42
Brachmanes quæ miracula ediderint. 43
Brachmanum arcana fuiſſe Chymica. 43
Brachmanes philoſophi non inuidi. 44
Brachmani & Gymnoſophiſtæ cum Pythagoricis conueniunt. 114
Brachmanarum modernorum vſus. ibid.
Brachmanarum modernorum doctrina. ibid.
Brachmana cur ex Tantali phiala biberint 113
Braſilia quæ 580
Britannia ſtanni mineras iampridem habuit. 436
Brumazar quid. 383
Brumazar eſt fermentum operis. 383
Bryanus & Houltonus alchymiſtæ. 474
Bufo terram Philoſophicam deſignat 200
Bufones in puteis. 201

C.

Cabera quæ. 107
Cadmi allegoria quæ ſignificet. 34
Cadmi nuptiæ cum Harmonia memorabiles. ibid.
Caduca cur bona non Chriſtianis vberiora, quam Chriſtianis. 195
Calid. 71
Calidis Muſa diſcipulus. 72
Caligula conuiuium ſumptuoſum. 165
Caliphæ Saraceni A.C. 703. in Aegypto dominantur. 193
Calumniatoris natura 328
Calumniator tres vulnerat vno ictu. 328
Calumniator quas perſonas aggrediatur. ibid.
Calumniatores quæ deceant 328
Calumniator peſtis. 329
Calumnia ſuccum famæ alterius exugit 451
Caluiniani Germani reformarunt religionem Angliæ. 491
Calor congregat homogenea. 535

Calor repellit heterogeneum à ſe. 535
Canaria Inſula 7. qua. 577
Canonicus Lichfeldenſis verus Chymicus. 472
Caput rubeum quid ſit. 199
Carbunculi pro lumine in ponte imaginario fatuit. 471
Carmina aurea Pythagoræ. 117
Cathena elementorum qua proportione cohæreat. 573
Cauſa quæ ad aurificium concurrant. 187
Cauſa cur ex omnibus metallis fieri poſſit argentum & aurum. 308
Cauſa quæ ſint ſeparationum metallorum ab inuicem in cineritio. 535
Cauſa ſeparationis corporum per cementum & alia examina. 538
Cæcilij ſumma facultatum. 163
Cœli raptus incomprehenſibilis imaginatione. 571
Cementatio quid, cur & quomodo fiat. 534
Cementationis cauſa quæ. 537
Cementum vnde fiat. 538
Centenarius doclimaſticus plurum eſt dragma vna vulgaris ponderis. 532
Cenſores de Fernelio falſi. 340
Chemia initium vane ad Adamum eiusve filios referri. 21
Chemia primus vſus cui aſſcribi poſſit. 22
Chemia donum ſaltem Deo volente alicui conceditur. 37
Chemia lapis Pantaurea. 44
Chemia proprius Phœnix. 44
Chemia ars precioſiſſima. 59
Chemia Moſen rudem non fuiſſe ex coniecturis quidam eliciunt. 59
Chemia Ioſephus ignarus. 62
Chemia an Abraham gnarus. 61
Chemiæ cognitionem an Salomon habuerit annon. 64
Chemia in memoriam Olympica instituta. 109
Chemia per donum quomodo homo abſtrahatur ab huius mundi miſeria & reducatur ad cœleſtia. 143
Chemia ad meditationem cœleſtium bonorũ accendit artificem. 144
Chemiæ authores non ignoti. 185
Chemia cogitur terminos & loquendi formas ex omnibus artibus & rebus mutuari 204
Chemia errores ex amphibologia & ſynonima. 204
Chemia ſi eſſet plane ſcripta quæ enormitates ſecutura. 205
Chemia quia allegorica, non præſtigiatrix, at precioſior inde æſtimanda. 221
Chemia vera nulli dolum facit. 223
Chemia aurum eſſe vniuocum cum naturali in omnibus proprietatibus. 224
Chemia finis. 229
Chemia exoſa ignorantibus. 241
Chemia in fine differt ab alijs ſcientijs. 241
Chemia terræ nepotes contradicant aſtute. 242
Chemia aduerſarij quomodo diſtinguant inter Chymicos. 242
Chemia aduerſarij nugatores. 243
Chemia deditos Minoritas contemnunt aduerſarij. 245
Chemia præſupponit varias artes. 248
Chemia vaſa quæ propria. 257
Chemia ignis inſtrumentum. 267
Chemiam ex mille exercentibus vix vnus eius vero fine gaudet. 335

Chemia veritatem cur magnates raro attingant. 336
Chemia donum in manu Dei. 337
Chemiam præſupponentes non eſſe veram omnia pro libitu ſtatuunt. 369
Chemiæ clauis quæ. 456
Chemia opus quod conferat. 459
Chemiæ aduerſarii ex doctis qui. 504
Chemia requirit totum hominem. 576
Chironis diſcipuli, Hercules, Iaſon. 110
Chriſtianorum quorundam falſa opiniones de Chymicis. 24
Chriſti miracula. 126
Chriſtiani quando cœperunt à Natiuit. Chriſti annos numerare. 148
Chriſtiani quidam Chymici ab Auicenna cõmemorati, plerique Hiſpani. 429
Chriſtianis in China non licet degere in terris. 430
Chriſtiani boni ex factis & virtutibus. 431
Chriſtophorus Pariſienſis. 343
Chryſorrhois. 266
Chymicos quoſdam collegia feciſſe. 38
Chymicorum ſcriptorum duo genera. 49
Chymica quæ in Euleuſiniis contenta. 106
Chymicas res denotare imagines in Eleuſiniis. 107
Chymica duo monumenta in Italia inuenta. 168
Chymicum opus an flamma perpetua. 174
Chymicorum librorum vnde obſcuritas. 204
Chymicorum concordia in omnibus. 229
Chymicæ artis porta ad quas 12. claues ſpectãt, quomodo vocentur. 259
Chymica pondera, duo & ſeptem. 261
Chymici excuſandi obſcuranda arte. 264
Chymiæ aduerſarii quem ſequuntur. 327
Chymici artificis magna difficultates & moleſtia. 334
Chymicus non philoſophus fatuus. 335
Chymicos multos alios eſſe aut fuiſſe veros in Italia. 346
Chymicorum vomicas eſſe vagos Alchymiſtas. 370
Chymicorum opus ex ſulfure & argento viuo fieri. 371
Chymicis ſulfur commune inutile eſt. 372
Chymici veri cur agnoſci nolint. 373
Chymici libri abſque hæreſi. 431
Chymicus artifex tantum fidei qu am notarius habet.
Chymica numiſmata. 525
Chymica dicta ad omnes animi conceptus ſe applicant. 575
Cimmericus vertagus Papæ. 325
Cimmericus ignem & ferrum ſpirat. 327
Cineritium differunt ſecundum magis & minus. 531
Cineritium vnde ſit & quomodo. 532
Cineritium in foco vel furno. 532
Cineritium teſtarum vbi fiat. 532
Cineritium eſt hoſpitale agrorum metallorum. 536
Cineritium campus Martius perfectorum. 536
Cinis corpus rarum. 531
Circulus æqualis ſibi in omnibus. 232
Claudii ſumptus facti in aquæductus & mõtem effodiendum. 160
Cleopatræ vniones, quo precio æſtimati. 166
Cleopatra vnio relictus, diſſectus Veneris auribus Roma *in* Pantheo *applicatus.* 166
Clodii Aeſopi Hiſtrionis filii patina ſumptuoſa. 165

Clodii

Clodii Aeſopi filius adeo diues vt vniones in cõuiuio deuorarit precioſos. 166
Cogitationes hominum celerrime, 571
Colchi. 35
Colocaſia quid. 118
Colores quaſi mercuriales ſtatua in viis. 423
Colloquium cum Sibylla Erythrea. 597
Collegia Chymica in diuerſis gentibus. 288
Collegii initium primum. 303
Comitis mirandi de Alberto Magno pro Chemia teſtimonium. 245
Comitatus Treuiſanus nunc eſſe deſiit. 254
Compoſiti Chymici punctum eſt à cœlo, circumferentia ab igne noſtrate. 377
Compoſiti Chymici forma corporea. 382
Concordantiarum conſideratio in libris maxime expetitur. 249
Continens continentum in ſe conuertens. 173
Conſtantinus. 349
Conclaue regis Franciæ, liber deſcribit totam Galliam. 351
Conuerſio in primam materiam eſt veluti priuatio principium. 426
Coniugium matris & filii terminatur in mortem filii. 516
Corona aurea Pythagoræ. 117
Corpus indiget ope animæ, & hæc illius. 382
Corpus & anima in lapide non ſunt, niſi ſimilitudinarie. 382
Corpora ſunt reducenda in primam materiã. 425
Corpora ſolida ſoluenda in argentum viuum. 426
Corporis ſolutione ſulfur elici. 460
Corporis ſolutio eſt, vt glacies in aquam. 461
Corpus cum Mercurio in Mercurium reſoluendum. 461
Corpora ægra non tingunt, ſed tinguntur. 462
Corpora quæ magis ac minus durant in cemento. 538
Cor hominis vitam motu continuat. 569
Corallus lapis ex frutice. 575
Craſſus opulentiſſimus Quiritum. 163
Crates abiecit aurum in mare. 435
Cremerus Abbas VVeſtmonaſterienſis. 480
Crudeles in hoſpites qui. 482
Crux cum honorabitur, ars regi communicabitur. 477
Culter dimidia ſui parte mutatus in aurum à monacho. 481
Cupellæ vnde & quomodo fiant. 532
Cuprum cur faciat deſcendere argentum. 537
Curius & Fabritius aurum ſpreuerunt. 435
Cura ſit in ſelectione feminum, quibus natura gaudet. 425
Cupido auolauit à Pſyche. 178
Cupido cur nolit conſpici. 178
Curationis modus obſeſſorum à dæmone. 68
Cypri aſtelebra, quod eſt Venus. 76

D.

DÆdalus. 405
Dalmatia reditus ex vrbibus. 393
Damcar, in Arabia ſapientum ciuitas. 294
Damaſci collegium ſapientum. 197
Danaus. 36
Dantius. 214
Daniel. 348
Dardani Democritus librum ex ſepulchro accepit. 92

Datin

Datin. 215
Daultonus quod cuidam Delphis nomine fecerit aurum quater mille, Regalium talerorum ſeu mille libras Starling. 472
Daultoni morituri preces & reſignatio artis ad Chriſtum. 473
Deceptus alium decipit. 459
Dei dona perfecta & non particularia. 61
Dei hoc dono ornatus ſi abutatur iram Dei in ſe concitat. 413
Dei dona duplicia, æterna & caduca. 195
Dei donum lapis. 341
Delphis duæ aquilæ emiſſæ. 272
Democriti peregrinatio in Aegyptum & Indiam. 91
Democriti authoritas. 92
Democritus diues ex patrimonio. 92
Democritum Chymica ſcripſiſſe. 92
Democritia ſecta. 93
Democritus cur obſcurus. 93
Democritus varias artes didicit. 95
Democriti riſus cauſa. 96
Democriti ætas. 97
Democriti opinio de atomis. 97
Democritus plures mundos ſtatuit. 97
Democritus dicitur ſe occæcaſſe. 97
Democritus inedia, vita ſatur, mundo valedixit. 98
Democrito herba magica nominata. 116
Democriti ſapientia Chymica à Pſello prædicatur. 128
Democriti & Mercurii Triſmegiſti Chymica cœleſtis aqua. 174
Democritus agros ſuos fecit communes. 435
Democritus & Heraclitus diuerſo affectui indulſerunt. 561
Deorum ſecreta Tantalus ad inferos detruſus ante Chymica mortalibus ſeu filiis reuelauit. 45
Deorum nomina, quos nominare nefas eſſet. 107
Deo ſe gratum ſecundus & Chymicus præſtare conatur. 144
Deorum euocatio apud Romanos. 153
Deorum trium locus. 297
Deridentes ſecreta ab illis elongantur. 566
Deſcenſus ad inferos apud Poetas quid. 180
Deum Terrenum conſtare herbis & lapidibus. 14
Deus donum Chemia pro dilectis reſeruauit. 143
Deus Aegyptius an Percicus potentior. 266
Deum habere multa media ad conuertendum Turcas vſque reſiſtendum. 343
Deus non mouetur, quia vbique eſt. 571
Diapaſon regula in muſicis. 232
Dialogi author inter aurum. 275
Diabolus & calumniator nec nomine nec re differunt. 338
Dies critici. 341
Dies deeſt vel abundat orbem terrarum circumnauigantibus. 570
Differentia inter Chymica tractantes. 444
Dii Aegyptiorum Chymici fuerunt illis in vſu, vt literaria elementa. 25
Dii, deæ & heroes, ad Chymiam ſpectant. 75
Dii maiorum gentium. 154
Dii illi tres vbi conueniendi. 569
Dionyſiaca ſacra eſſe Chymica. 101
Dionyſius in Arabia deus Chymicus nutritus dicitur. 197
Diodorus Siculus facit eius medicinæ mentionem. 563
Dionyſius Zacharius. 53

Diony-

Digitized by Google

Dionyſius Zacharius quando ſcripſit. 334
Dipetes. 36
Diſputationes Logicas pro & contrà eſſe vanas. 616
Diuini quid lapis phil: vere habet. 341
Diuinum in morbis quid communiter. 341
Doctrina Phyſica Brachmanum. 43
Dolor ſymptomatum acerrimus. 567
Domus ſumptuoſa. 165
Dominicus Chymicus ſtatuitur ab Auicenna. 370
Dominicus multa monaſteria fundauit Chemiæ beneficio. 370
Dominicus Apoſtolicus. 430
Donum philoſophiæ Chemia opus. 566
Draco tinctura cur dicatur. 466
Draco quid. 520
Dubia cur moueantur. 291
Ducati inuenti in Vngaria magna copia. 513

E.

Ebrioſitas Germanis non pallienda ſed deteſtanda. 285
Eccleſia Gallicana quid poſſideat. 352
Eccleſia Gallicana quantum in bonis ſingulis poſſideat. 352
Eduardi 3. Reg. Angl. in Galliam quando fuit expeditio. 414
Elbo interfector. 215
Eleuſinia ſacra. 105
Eleuſiniorum de inſtitutione diuerſæ opiniones 105
Elementorum æquatio à Bacone prætenditur. 454
Elementorum æquatio rationi conuenit. 454
Elementorum qualitates primarias & ſecundarias æquari difficile eſt. 455
Elementa tria mouentur. 570
Elixir & lapis cur dicatur. 333
Ephiſtus. 349
Epitaphium Bonon. cur non deiiciendū. 169
Epiſcoporum conditio qualis. 251
Encomium Villæ nouæ. 330
Epicedion Gabrico mortuo dicatum. 518
Equi fines varii. 226
Eridos pomum in Paracelſi libris. 287
Erichtheus. 36
Errores ex allegoriis non intellectis. 223
Errores tentantium non aſcribendi artificibus. 320
Ethnicorum allegoriis Maria non vſa eſt. 63
Etheſiæ vnde ſpirarint. 591
Eumolpides. 36
Eumolpidæ ſacerdotes perpetui Eleuſiniorum ſacrorum. 106
Eumolpidæ cum Aurea claue in lingua. 106
Europa terræ aſſimilatur. 572
Europa terra conſtans & baſis orbis cur. 572
Europa cæteras partes antecellit multis modis. 573
Europa fortiſſima armis. 573
Europæi bellatores. 573
Europa duo lumina Alex. Magn. & Iul. Caſ. 573
Europa virgo forma Leo corde. 573
Europa, cur virgo dicatur. 574
Europa, cur leo dicatur. 574
Europa Sol & aurum conuenit. 574
Europa venter pinguis Germania. 574
Europa mirabilia. 574
Europa cur ſimilis auro. 575
Eutbicie fœmina philoſopha. 213
Eutbicia & Roſini colloquium. 213

Eurhices. 215
Excuſatio cur Paracelſus calumnietur alios medicos ſeque monarcham vocet. 280
Exempla notatu digna duorum qui pellē vendebant urſi nondum capti. 469

F.

FAba Pythagorica. 118
Fabula mira de viridibus pueris & aliis. 487
Facultates à Paracelſo relicta. 285
Falſarius regis filius repudiatus. 380
Falſitas eſt in figuris & tropis ad literam intellectis, 456
Fama ex libro quidam captant dubia, 291
Fama de Fr.R.C. ad exteros tranſiit. 290
Familiæ quot ſeu domus Arrago ſint. 541
Fernelii ſcripta media in quo cenſu. 339
Fernelii tractatus de abd.rer.cauſ. 339
Fernelius ſibi labore gloriam hac inuidia comparauit. 339
Fernelium tantum virum non deſtitutum fuiſſe iudicio. 340
Fernelium cur docti quidam nullius iudicij cenſeantur. 340
Fernelius quid vocet diuinum in iſtis libris. 341
Fernelio forma ex cœlo. 341
Fernelio morbus forma dictus. 342
Fernelius intellexit morbos metallorum, non hominum in lib.de abd.rer.cauſ. 342
Fernelius in fine libro de abd.rer. cauſ.oſtendit qua de re loquatur. 342
Fernelii reſponſio contra aduerſarios. 342
Fernelii pro libro reſponſio. 342
Ferrum cur venenum metallicū abſumat 529
Feſſanæ ſchola doctrina. 197
Fides politica non violanda. 433
Filii Philoſophici de matrimonio. 514
Filius Philoſophicus propria matri fit coniunx 514
Filii Philoſophici nuptiis omnes Muſæ & Charites cum diis adfuere & ſua dona ipſis dedere. 514
Filii & matris nuptiis, Epithalamium accantatum. 514
Filius nobilior ſuis parentibus. 516
Fimus equinus eiuſque vtilitas in Chemia. 261
Fimi caloris vis. 261
Fimorum in medicina vſus. 262
Fines varii rerum. 225
Flamelli ſcripta. 133
Flamma ſulphurea apparens vbi ſint Theſauri abſconditi. 176
Flamelli ſigna hieroglyphica. 333
Flamelli monumenta. 334
Flamellus quis fuerit. 334
Florus. 349
Fluxus metallicus quia metallo præſtet & vnde fiat. 531
Fodinæ auri in Hiſpania quantum dederint Romanis. 162
Fonticulus ex terra. 275
Forma corrupta qualis. 426
Fr.C R.quales in profeſſione. 288
Franciſcus Petrarcha de remediis vtriuſq; fortunæ. 563
Franciſci Pici Mirandulani authoritas pro Chemia. 616
Fuſio per antimonium quid & quomodo fiat. 534
Fuſio per antimonium quomodo fiat. 534

Gabi-

G.

Gabinii auaritia. 162
Galliæ encomium. 349
Galli Germanicæ originis. 349
Galliæ prouentus. 349
Galliæ Epiſcop. quot. 350
Galliæ reditus ſub Carolo 6. 350
Galliæ cenſus ſub Auguſto. 350
Galliæ reditus ſub Henrico 3. 350
Galliæ tres ordines Politici. 351
Galliæ ordinis eccleſiaſtici prouentus ad uictũ. 353
Galliæ cur prouentus narrati. 354
Galliæ reges locupletarunt Eccleſiaſticum ordinem. 354
Galliæ inter Reges & Epiſcopos contentio pia olim circa alendos pauperes. 354
Galienus. 214
Gebri volumina. 201
Gebri ſtylus. 201
Geber in aperta perſpicuitate obſcuriſsimus omnium. 202
Gebri proteſtatio. 202
Gebri volumina multi legentes ob perſpicuitatem in labyrinthos incidunt. 202
Gebri clariora verba eſſe deceptoria, ab erroribus patet. 202
Geber tetricoſus Bernhardo dictus. 202
Geber religioſus in ſcriptis ſuis. 205
Gebri ſcripta. 206
Gebri ſcripta ad cuiuſque mentem accommodata. 206
Gebri coqui multi. 206
Gebri ex operibus quid expectandum. 206
Gebri ſtrategema in tradenda arte. 206
Geber artem breuem extendit immenſum vt circumueniret lectorem. 206
Gebro adhibendum cribrum rationis. 207
Geber ſibi ſuum artificem depingit. 207
Geber blaſphematur deceptores & ſeipſum ſi talis ſit. 549
Geber Auicenna & alij. 577
Genealogia aeris calidi & humidi. 585
Gentes ſeptentrionales omnes bibaces. 483
Gentes aliæ quoq; præter Chriſtianos Dei fruuntur donis vberrimis. 195
Gentes ſingulæ habent ſua vitia & virtutes. 286
Georgius Ripleus Canonicus. 463
Germania quot populos olim complexa. 253
Germani authores Chymici, & Philoſophi, incogniti & anonymi, latentes ſub Symbolo R.C. inuitantur ad hanc menſam auream ſymbolicam. 289
Germania magnam argenti copiam dedit. 436
Germaniæ prouentus ex Botero. 485
Germaniæ Comes Regi par eſt in omnibus, excepta amplitudine regionis. 488
Germaniæ Barones. 488
Germaniæ principum magnus eſt numerus. 469
Geryon Chryſaoris filius quis. 577
Gigis annulus. 310
Gilgil. 209
Gilgilis opinio à Gebro tradita. 209
Gilgilis ſententia ex hypotheſi poſita. 209
Gloriæ inuidia comes. 322
Gratianus. 347
Græci qui in Aegyptum doctrinæ gratia migrarint. 100

Græci alii Chymici. 129
Greueri requiſita. 267
Greueri arbor philoſophica. 269
Greueri duo ſecreta non reuelanda. 270
Gulielmus Pariſienſis. 343
Guido de Montanor. 347
Gymnoſophiſtarum collegium, quo tempore floruerit apud Aethiopas. 38
Gymnoſophiſtarum Theſpion præſes. 38

H.

Haly. 217
Hamuel. 210
Hamonis fons eiuſq; mira natura. 267
Heliodorus. 129
Heliogabali cœna ſumptuoſa. 167
Hermetem non eſſe perſonam fictitiam. 6
Hermes quando vixiſſe creditur. 6
Hermetis pater. 7
Hermes vnde artes primitus acceperit. 7
Hermes quod longe ante ætatem Moſis vixerit. 8
Hermetis libri. 10
Hermetis ex libris qui extent. 10
Hermes cur dictus Triſmegiſtus. 10
Hermes myſterium Trinitatis tradidit. 11
Hermetis ſapientia vnde. 12
Hermetem fuiſſe Chymiæ artificem & inſtauratorem. 12
Hermes ſecundum Chemiam Aegypti leges inſtituit. 12
Hermeti qui dii terreni. 13
Hermetem de diuinitate multa pie tradidiſſe. 15
Hermes quid per ſtatuas intellexerit. 16
Hermetis opus non magicum. 16
Hermes cultus poſt mortem ab Aegyptiis. 19
Hermeti ſtatua dicata poſt mortem. 19
Hermetis in honorem ſuperſtitio orta. 19
Hermetis tabula Smaragdina. 24
Hermetis ſepulchrum Alexander Magnus inuenit. 24
Hermetis tractatum 7. capitulorum eſſe. 26
Hermetis ſequaces. 26
Hermetis præoccupatio cur inter epulandum pugna fiat. 46
Hermetis vas quale. 63
Hermes non fuit Moſes. 186
Hermetis forma ſolis non fit abſque vaſe. 188
Hermes inuentor terra ſulfurea. 427
Hermes & Maria coniugii philoſophici meminerunt. 516
Hercules quis. 110
Herculis 8. præceptores. 110
Hercules rex & philoſophus. 214
Hercules boues ex Hiſpania abegit. 434
Herculei quis. 577
Hercules aureo poculo à ſole donatus vice nauigii. 577
Herculis poculum quod Medicinam iræ & doloris continuerit. 577
Heraclitus obſcurus in ſcriptis. 119
Heracliti quæ dogmata. 119
Herophyle Sibylla Erythræa dicta celebrata carmine. 604
Heriſantes. 217
Heterogenea & à metallis diuerſa ad artem non ſumenda. 466

Hiar-

Hiarchas Brachmana vates. 42
Hieroglyphicum genus literarum quale. 203.
Hippocrates quid vocet diuinum. 341
Hippocentaurum natura non componit. 466
Hippias omniſcius haberi volens plurima ignorauit 504
Hiſtoria ridicula de muliere 207
Hiſtoria de Mauro 219
Hiſtoria alia de Saraceno Philoſopho. 219
Hiſtoria ridicula 380
Hiſtoria de iniuſto & iuſto iudice 432
Hiſtoria de periculis alicui tinctura poſſeſſori intentatis 471
Hiſtoria alia de ruſtico ditiſſimo pauperrimo facto 527
Hiſtoria alia proiectionis tincturæ 557
Hiſpani quid Gothicæ proprietatis adhuc habent 430
Hiſpani magis bellis, quam literis dediti ibid.
Hiſpani armis fidem Chriſtianam propagare inſtituerunt 431
Hiſpani præfecti & centuriones ſæuitiam exercuerunt, factum inhumanum Hiſpanorũ. ibid.
Hiſpanorum crudelitas homine indigniſſima 432
Hiſpani factum immane & perfidum. ibid.
Hiſpanus æquus iudex contra iniquum. ibid.
Hiſpania olim auri & argenti mineris ditiſſima 433
Hiſpanos auri vſum Phœnices docuerunt 434
Hiſpanis Phœnicum vitia communicata. ibid.
Hiſpania primas auri fodinas habuit in Europa 436
Hiſpania prouentus. ibid.
Hiſpaniæ 9. regnorum prouentus. ibid.
Hiſpania quot Archiepiſcopatus habet & qui eorum prouentus ibid.
Homerus 105
Homogeneum diuerſa non admittit 232
Homo qui patriæ fines non exceſſit omnium imperitiſſimus. 338
Homo homini diabolus 472
Hominum vita lapis aſſimulandus non Chriſti 510
Homini naturale eſt peregrinari 569
Hortulanus quando vixit & ex Anglia abiit. 456
Hortulanus quando rediit in Angliam. 457
Hortulanus quæ ſcripſit. ibid.
Hortulani interpretatio in tabulam Hermetis ibid.
Hortulanus primus poſt Arabes Chemiam indagauit 456
Humidum viſcoſum quid 227
Hydropicus fimo & ſole curatur 261
Hyena calumniatores ſimiles 327
Hyena natura 327

I.

Iarchas Brachmanum præſes 42
Iaſoni templum dicatur apud Abderitas. 99
Ianua aſcriptum epigramma. 331

Digitized by Google

Ianus Lacinius 389
Iaſon in ſenis forma 586
Iaſon interrogatus de aureo vellere quid reſponderit ibid
Iaſon Med icus 587
Iaſon quibus mediis ad vellus aureum occupādum inſtructus fuerit 587
Idiotarum rationes dehortantes à Chemia. 334
Idiotarum rationum refutatio contra Chymicos 335
Ignis eget aere & terra alias extinguitur. 175
Ignis in cuniculis ſub terreneis profundis extinguitur 175
Ignium quatuor genera neceſſaria in Chemia totidem qua vaſa 256
Ignis philoſ. à Pontano deſcriptus 265
Ignis philoſ. nota & ſigna ibid.
Ignis philo quis poetis & Ægyptiis 266
Ignis ſecuris & malleus philoſ. 267
Ignis ex radiis ſolaribus deductus, idem cum elementum 377
Ignes tres & aqua tres in arte 465
Ignis eſt gladius noſtro bellatori 520
Ignis qualis in ſeparando metalla per cineritium 532
Imago cœleſtium in tinctura 144
Imperia empta apud Romanos 168
Impurum per purum purificandum 424
Imperatoris diuitiæ & potentia 485
Imperia 4. mundi magna. 573
Indorum Brachmanum collegium 42
Inæqualitas quomodo qualitatum elementorum ſit æquanda 454
Inæqualitas in auro poteſt eſſe qualitatum 455
Inæqualitas hæreditatum cur in Anglia 490
Index munerum regi datorum ab artificibus. 478
Inſecta quæ tranſmutantur 135
Inſcriptio Ianua aperta inpari &c. quamdiu ianua clauſa eſſe debeat 304
Inſcriptio in fine libri manualis velut epitaphium Fr. C. R. ibid.
Inſula fortunata ad quem nunc ſpectent 577
Inſulæ cur minus calidæ & frigidæ ſint. 585
Intentio quæ ſit & ordo peregrinationu. 571
Intellecta non contempta 340
Inſtrumentum optica à Bacone inſinuata. 452
Inueſtigatione rerum abditarum nihil melius 562
Iohannitius 349
Iodocus Greuerus presbyter Chymicus. 268
Iohannes de Padua Chymicus 267
Iohannes Fernelius medicus abſolutus. 339
Iohannes de Mehu 348
Ioannes Auſtri 348
Ioannes de ſacro Boſco, ibid.
Iohannes Aurelius Augurellus poeta & Chymicus 384
Iohannes Aurelius Augurellus vbi vixerit & quando 385
Ioannes de Rupeſciſſa 388
Iohannes Chryſippus Fanianus 389
Ioannes Thebanus ibid.
Ioannes de Aquino 390
Ioannes Daſtinus 458
Ioannes miraculoſe fecit de virgulis aurum

rum 432
Ioannes Duns Scotus 482
Ioannis Andreæ teſtimonium de Arnoldo. 321
Ioannes Pontanus Germanus habetur. 264
Ira ex humore calido abundante 564
Ira medicina calefaciens 566
Ioannes Euangeliſta inter Chymicos numeratus 72
Ioannes Euangeliſta potius miraculosè quam per artem ea fecit 73
Iouis certamen cum Titanibus quid 109
Iſaac 129
Iſaac Hollandus pater Chymicus 263
Iſaac Hollandus filius ibid.
Iſaac plurima deſcribit opera ibid.
Iſin & Oſirim eſſe Deos Terrenos 13
Iſin & Oſirim non eſſe Diis cœleſtibus. 18
Iſis non fuit cauſa mortis Oſyridis, ſed Typhon 517
Itali Idiota Idioticum iudicium de Virgilio. 179
Italiæ prouentus 390
Italiæ laus ibid.
Italiæ ducatus. 391
Italiæ totius diuitiæ ibid.
Italicum dicterium 433
Itali rerum Germanicarum imperiti 486
Italiæ alterum monumentum 173
Iudæorum Rabbini teſtantur principes Tyri fuiſſe Chymicos 35
Iudicia multorum de Fernelio circa lib. de abditis rerum cauſis 340
Iulij Cæſaris liberalitas mira 152
Iulius Cæſar ex ære alieno ad diuitias ſummas peruenit 165
Iulij Cæſaris vnio ibid.
Iuſtini iudicium de Apollonio 325
Iuſtum iudicium 433
Iuſtus & iniuſtus iudex in eadem gente. ibid.
Iuuentuti qui cocti reſtitui fingantur. 112

L.

Labore acquiritur præclarum opus 263
Lampa dophoria 108
Lambſpringius 272
Lamſpringij Emblemata ibid
Lapidis colores 147
Lapidis pondus ibid.
Lapidis guſtus ibid.
Lapidis odor ibid.
Lapis buſonius à multis fruſtra quæſitus. 201
Lapis vbiq; inuenitur 213
Lapis eſt in vallibus, montibus aere & flumine ibid.
Lapis in ſterquilino calcatus ibid.
Lapides duo albus & rubeus 272
Lapides duo gratis à Deo dati ibid.
Lapis qualis ante præparationem & poſt. 276
Lapis primo ſenex poſtea iuuenis 378
Lapidis vires ſunt 3. ignes 424
Lapidis virtus eſt in tota terra 427
Lapis eleuatus cum vento 464
Lapidis materia duæ 476
Lapis vt homo ſe habet 510

Lapi-

Digitized by Google

Lapidem aſſimulari creationi hominis 511
Lapidis conceptio quando ibid.
Lapidis coitus quando ibid.
Lapidis prægnatio quando 512
Lapidis ortus quando ibid.
Lapidis nutritio quando ibid.
Lapilli puteorum precioſi apud Philoſophos. 200
Lentuli opes. 164
Leones duo in Anglia nati 574
Leonina Ferra indicata. 575
Leopardus, Lyciſca, hinnus, mixtæ ſpecies 583
Libros qui legunt, abſque intellectu ſe ipſo decipiunt 285
Libri peregrini in Hiſpania non admittuntur. 470
Linus 104
Lini ſcripta ibid.
Liuor vt hedera aſcendit aliorum ope. 450
Lingua libera in Saturnalibus 156
Lolliæ Paulinæ ornatus ſumptuoſus. 164
Lolium Chemiam tegit 244
Longæuitatis patrum ante diluuium cauſa naturalis 21
Lothi vxor ipſa ſibi ſepulchrum 173
Lotharingus artifex 477
Luculli facultates 164
Luculli cœna. ibid.
Luculli veſtimenta pro comedio ibid.
Lucius eſt herba alba creſcens in monticulis. 172
Lullij Sophiſma ſapientes multos vexabit 263
Lullius fuit protheus 405
Lullij occaſio qua ſe Chymicis dedidit 406
Lullius ob mulieris ſanitatem recuperandam ſollicitus ibid.
Lullius percupidus artium diſcendarum. ibid.
Lullius peregrinatus ob ſcientiam acquirendam ibid.
Lullius incidit in Arnoldum ibid.
Lullius ab Arnoldo arti contradicendo radicē artis expiſcatus eſt 407
Lullius Mediolanum conceßit vbi Chemiam exercere cepit 408
Lullij opus quando abſolutum fuit. ibid.
Lullius vina non diſtillauit Mediolani ſed longè alia 409
Lullij experimenta, quæ fecit Mediolani. ibid.
Lullius per 3 annos nihil perfecit, hinc ad Arnoldum ſe contulit ibid.
Lullius lethaliter vulneratus dum ignoraret pondera 410
Lullius fatetur ſe ab Arnoldo arcanum artis reſciuiſſe 411
Lullius per 3. annos fuit in ſocietate aliorum trium Mediolani ibid
Lullius quo anno reuera opus compleuerit ibid.
Lullius quid fecerit & ſocij eius completo opere ibid.
Lullij oratio ad ſocios diſceſſuros 412
Lullius cum ſociis iuramento adſtrictus diſceſſurus ibid.
Lullius cui rei conſecrandus ibid.
Lullius in Angliam profectus 413
Lullius qua occaſione in Angliam migrarit ibid.
Lullius meminit ſui itineris in Angliam 414

Lullius

Digitized by Google

Lullius regi Angliæ Eduardo 3. dedicauit aliquot libros 414
Lullius in multis libris ſuis teſtatur quod rex promiſerit contra Turcam pugnare. 415
Lullius vbi & quando fecerit ſuum teſtamentum nouiſſimum ibid.
Lullij qui libri citantur in teſtamento nouiſſimo 416
Lullium apud Anglos præſtitiſſe reuera illa quæ prædicantur de eo 418
Lullij calumniatores nõ animaduertunt quid dicant 419
Lullius non impoſtor etiam ſi artem ingenioſam Lullianam ſcripſerit ibid.
Lullius à calumniis defenditur ibid.
Lullius non fuit monachus ſed politicus. 420
Lullius etiam ſi in vernacula lingua tamen docte ſcripſit ibid.
Lullij teſtimonium aliud de inſtituto. 421
Lully obitus ibid.
Lullij ætas ibid.
Lullij martyrium à calumniatoribus, vt alia male accipitur ibid.
Lullij mores Chriſtiano digna ibid.
Lullius cur Mauris Chriſtum prædicarit. ibid.
Lullius cœlebs videtur fuiſſe 422
Lullij libri Chimici ibid.
Lullius in Chymicis valde diffuſus ibid.
Lullij modus ſcribendi occultè per membranas perforatas ibid.
Lullius in ſcriptis ſuis per excerpta intelligendus ibid.
Lullius quid per quatuor ignes intelligat 423
Lullij in memoriam epigramma contra calumniatores 428
Lullius vnde fecit aurum potabile 465
Lully duplex menſtruum 465
Lullius incarceratus à rege contra fidem. 414
Lullij aurificij in Cathalonia Teſtimonium. 420
Lumen in vaſe vitreo 208
Luna lachrymans quid 258
Lyſander quæ ſpreuit 435
Lythargyrium philoſophorum. 476

M.

Madrutij muri 574
Magorum colloquium apud Perſas 39
Magia quid nunc & olim ſignificet. ibid
Magia gratia ad exteros philoſophi Græci profecti nempe naturalis ibid.
Magica naturalis quid & à quibus tractata. 40
Magia naturalis ſpecies ibid.
Magia deprauata quid efficiat ibid.
Magiam latere medicinæ ſub ſpecie quoque malam nec non ſub religione & aſtrologia 41
Magiam illicitam extreme diſtare à Chemia. 68
Magia naturalis approbata à Diuo. Thoma. 375
Magia naturalis magnis viris probata. 40
Magici libri falſi 432

magici libri diſcernendi ab aliis 452
magici multi libri abſque caracteribus: 452
magiſterium vna re incipi & finiri 146
magiſterij huius vnum eſſe nomen & diſpoſitionem licet plura nomina & plures confectiones tradiderint 147
magiſter Daulin 348
magiſterium negantes pueris quibus ſimiles. 504
magiſterium qui negat non eſt ſapiens. 404
magus non ſtatim, qui ſupra vulgum ſapit. 252
magnus eſt qui magna contemnit 253
mahometani aliquid Arianiſmum retinent. 196
mahometani barbari & crudeles qui modo literarum imperiti 193
mahometani indigni Dei donis à Chriſtianis æſtimantur 194
mahometanorum quale genus doctrinæ. 196
mahometus an Chemiam exercuerit ibid.
mahometus inſtructus literis ibid.
mahometus audacia dux, direptionibus oppidorum rex factus Arabibus 197
mahomet 214
malus ibid.
mala ex ira innumera 567
mariam hanc non eſſe fictitiam 557
maria ſymbola 63
maria gentis Iudaica fœmina vere Chymica. 62
mars & Venus, à Vulcano colligati 152
mars & Venus fauent Romanis & hi illis litant 153
martis & artis differentia 168
marthonus 348
marcellus Palingenius Poeta & Sacerdos. 368
marcaſita philoſ. quanti valeat 476
margarita novella honore digna 382
mare quid 520
maſſarai 213
materia philoſophica vbique inuenitur id eſt in omnibus elementis 171
materia philoſophica vilis precij 200
mater appetit filium 274
mater quod cum filio matrimonio coniungenda ſit 344
materia Blanca 383
materia primo agit, poſt patitur ibid.
materia non ſine forma 426
materia ſuccurrere debet immaturis. 462
materia vera deſcriptio apud Iſaacum. 264
mauri cur Arabes dicti 192
maximus Olibyus Plutoni quid dicauit. 174
medicina ex bufone philoſophico 201
medicina Chymica leproſi mundaridi 230
media Chemiæ cur obſcurata ibid.
medici macri dua herba procuranda Chemia. 244
medicina philoſophica, vt homo naſcitur, tribus continentibus circundata 257
medicina vires 274
medicamenta diuerſa non faciunt diuerſam artem medicam 288
medicina Hermetica efficacia 325
medicina Hermetica quos morbos curet. 325

medicina

Digitized by Google

medicinæ Hermeticæ vires 326
medicina Chymica impoſſibilia non aſcribenda ibid.
medicina noſtra ex Sole & Luna conficitur. 424
medicina ſi venenoſa ſit, non eſt medicina. 452
medicina quædam lætificatiua 565
medicina ducens ad paradiſum ibid.
medicina incitans ad amorem ibid
medicina faciens caſtum & religioſum. ibid.
medicina quædam facit fatuum ibid.
medicina facit ex auaro prodigum 566
medicinæ vltimæ ſecreta quæ ibid.
medicina auro præualens 567
medicina indaganda peregrinatione 568
medicina dum inquiritur quæ negligenda 586
medicina Chymica aliis bonis anteferenda. ibid.
medicinam Chymicam ſub Iaſonis vellere aureo ſub intelligi. 588
medicinæ phœniciæ laus 607
melius peius perficere debet 462
medicina iræ & doloris in Heliopoli inuenta. 599
mendeſium Nili oſtium 603
menſtrua quæ quibus ignibus correſpondeant. 465
mendacia ſe ipſa refutant 228
mepempſychoſin Brachmanæ dunt 43
mercurius à Vulcano eruditus 17
mercurij ad Antrum homines adhortatur Orpheus 104
mercurio deditis in martiales an ſint. 168
mercurius in aurum reduci poteſt, alia aqua neutiquam 125
mercurius & ignis præcepta dederunt Chymicis 266
mercurij caduceus qualis 273
mercurius facit concordiam inter inimicos. 279
mercurii tres claues artis 464
mercurius primus Leo viridis, medium coniungendi Solem & Lunam ibid.
mercurius ſecundus Lunaris ibid.
mercurius tertius ſulfureus & ſolaris. ibid.
mercurium tinctura occidit, vt Baſilicus animalia 465
mercurius monſtraturus phœnicem, vbi quærendus 592
mercurius inuenitus vbi 603
mercurius philoſophicus carmine laudatus. 605
mercuralis ſtatua intriuio qualis 592
merlino vaticinia ſuppoſita à monachis Anglis 261
merces duplex in dedocendo 281
merculinus 349
meſſis aurea 117
metalla imperfecta imperfectius nobilitari. 53
metalla perfecta conſumi poſſe ibid.
metalla vertenda in aurum 220
metallorum fines non certi 226
metallorum finis ſub ordinatus conuerti in aurum 227
metallorum reliquorum aurum cur finis dicitur 234
metalla omnia tendunt ad aurum niſi impediantur 235

Digitized by Google

Metallorum materia infra & ſupra terram mere eſt paſſiua 308
Metallorum arbor ſeu genealogia 344
Metallorum de affinitate Ænigma 345
Metallorum generatio 383
Metallorum ſemina in profundo 425
Metalla montibus comparantur 467
Metalla perfecta vim non ſentiunt ab igne. 536
Metalla omnia faciunt regulum in antimonio 532
Metelli Scipionis triclinaria Babylonica periſtromata 166
Michael Pſellus Chymicus praeclarus 127
Michael Scotus 481
Mida tinctura aſſimilatur 513
Minera ſub terra inſtar arborum ſuper terram 280
Mineralia in ſe inuicem mutantur 183
Mirandula de Arnoldo ex aliis teſtimonia 321
Mirneris 348
Mirandulanus D. Thoma interpretes quo ad Chemiam conciliat 375
Miraculum non procul à Memphis 600
Miſerula 349
Mitigo 213
Modus ſeparandi auri à duris lapidibus, 525
Modus argentum à volatilitate praeſeruandi in Saxonia 530
Modus ſeparandi aurum ab imperfecto nempe cupro 530
Modus liquefaciendi limos metallicos 530
Monumentum vbi hoc inuentum 174
Monachi vigilantis ſumma 469
Monachus indoctus quid ſperat 470
Monachus in Chymicis deſperatus incepit decipere multos ibid.
Monachus tincturae poſſeſſor 480
Monarcha inſularum orituris ex ſponſis. 579
Morienus vere Chriſtianus philoſophus 141
Morienus ſe mundo abdicat 142
Morienus vixit in ſancta terra Eremita. ibid.
Morieni pia inſtructiones in libro Chymico. ibid.
Morieni doctrina qualis 145
Morieni virtutes & mores ibid.
Morienus cur eremita ibid.
Morieni conſtantia & ſeueritas ibid.
Morieni ingenuitas in tradenda arte 146
Morieni æuum, vel tempus quo vixerit, incertum 148
Morienus auidus doctrinae 149
Morienus non inuidus ob artem ibid
morieni Patria Roma 149
morienis aſſimulatio lapidis cur hominis ortu 512
mortificatio quomodo fiat 517
Moſen quid hauſiſſe ex ſcriptis Triſmegiſti opinio falſa; Ficini refutata 22
Moſis ſoror an Maria haec ſit incertum an vates. 58
Moſis artificium fabrile quid demonſtret 60
Moſis ſcientia mirifica non in comburendo auro 61
Moſes ſi à Deo non habuiſſet Chemiam tamen alio modo habuiſſe potuit ibid.
Moſis tempore & longe ante Chemiam fuiſſe in Aegypto 189
Moſis Chymicum opus in combuſtione auri 190

Moſes etiamſi non Chymicus nihil inde incō-modi. 190
Multa fiunt per artem, quæ non per naturam. 78
Mulus diuerſus à patre & matre 583
Mulier vnde Chemiam habeat cognitam quæſtio. 59
Mundus in tres partes diuiſus. 172
Muſarum metra. 296
Muſæus. 104

N.

Natura de quibus Arcanis & veris Chymicis Brachmana diſſeruerint. 43
Natura humana nouitatis amans, in vetita declinat. 207
Naturæ operationis rarus & ſecretus modus. 309
Natura ignis philoſophici vili papulo nutritur. 378
Natura continet in ſe quibus indiget. 460
Nauarræ reditus. 437
Neapolin prope facta à Virgilio balnea naturalia. 181
Nemo felix ante obitum cenſendus. 330
Neroni bellaria appoſita quo precio. 165
Nicolaus Flamellus. 333
Nigredo prima paucis cognita. 410
Nigredo quomodo fiat. 410
Nilus Gymnoſophiſta. 38
Nilus Mercurii pater. 599
Nili oſtia ſeptem quæ. 600
Nili fontes non noti ſed oſtia. 559
Nil à Deo per vim extorquetur. 337
Nobile Raymundi. 418
Nobiles nummi vnde dicti in Anglia. 419
Nomina cur variata, in arte. 146
Nomen proteſtantium vnde. 490
Nortonus quo tempore vixerit. 468
Nortoni prima præfatio. 468
Nortonus hæres artis factus ab alio. 479

O.

Obiecta tria in Eleuſiniis præter Creatoris Solis Lunæ, & Mercurii imagines. 268
Oculi nigri quid. 192
Oculorum ſubiectum ſeu viſionis color. 423
Odia cur inter medicos. 287
Olympica certamina. 109
Olympiodorus. 129
Oleum & menſtruum vegetabile ſimul elaborari debent. 465
Omnia noſtra nobiſcum portamus, hoc eſt animi & corporis bona. 329
Omnia eſſe vnum licet plura videantur. 147
Operis prima pars in duabus auibus. 210
Operis magni eſſe vnam operationem. 264
Operis magna pars in electione ſpecierum exiſtit. 381
Operis fermentum quale, non aurum commune. 383
Opus quando incipiendum, quid velit. 256
Opus ex ſolo argento viuo non elicitur. 427
Orbis terrenus à quibuſdam circumnauigatus. 503
Orbis terreni 4. partes elementis mundi appropriari. 572
Ordinis eccleſiaſtici in Gallia reditus. 351
Ordo itineris cur talis. 572
Organa medicinæ iræ & doloris. 598

Orpheus primus Chymiam cum religione ex Aegypto in Graeciam attulit. 99
Orphei parentes. 101
Orpheus de vellere aureo ſcripſit. 101
Orphei medicina. 102
Orphei libri de rebus naturalibus. 102
Orpheus hoc loco omnes ſuas allegorias explicat. 103
Orphei obitus & ſepultura, in Olympo. 103
Oſiris & Adonis Sol philoſophicus. 517
Oſthanes Perſa magus. 39
Oſthenes Chymicus. 40
Oua comeſta ſine vltimo non fruſtrantur at ſubordinato. 227
Ouidius parum guſtauit de arcanis philoſophicis. 181

P.

Palingenij morale opus. 386
Palingenius lapidem deſcripſit vt viaticũ viris doctis. 386
Palingenius Chemiæ magiſter. 387
Palingenio etiam mortuo inuidi infeſti. 387
Palingenii de obitu Hiſtoria. 387
Palingenii libri clauis. 387
Palingenii cadauer effoſſum & combuſtum ob inuidiam. 388
Palingenii obitus. 387
Pantaura lapis. 270
Pantaura ſol philoſophicus. 270
Papæ aſtutia. 280
Papilio inſectum ſpecioſum at valde noxium homini quia flores & fructus crucu repleat & abſumat. 299
Paracelſi Heluetici nominis ratio. 279
Paracelſus cur Germanice ſcripſerit. 279
Paracelſi criminatio quid. 281
Paracelſo plagium aſſcribitur. 281
Paracelſi plagii excuſatio. 282
Paracelſo cur quidam in Chemia nihil tribuant. 273
Paracelſi diſcipuli duo. 283
Paracelſicus quidam aurificio aduerſarius ex ſuo fruſtram opere. 283
Paracelſus aliquando proiectionem fecit famulo præſente. 284
Paracelſi regulus. 284
Paracelſi libri de Chemia. 284
Paracelſus non adſtrictus fuit quid aperire. 284
Paracelſi qualis regulus. 285
Parcelſi vita. 285
Paracelſus liberius viuens tamen curauit morbos incurabiles. 286
Paracelſi ſequacium nullus, quos ille curauit morbos. 286
Paracelſi libri ſi à calumniis purgarentur, non eſſent lectu indigni. 286
Paracelſici quidam fingunt multa ad ſe euehendos. 287
Paracelſi interpretes, multum ſibi ſumunt in Paracelſi opera. 287
Paracelſo teſtimonium perhibetur ab incognitis fratribus Germanis. 288
Parallela. 134
Pardus allicit ad ſe feras ſuauitate odoris. 433
Paradiſus in Aſia. 591
Paradiſus terreſtris. 591
Patrimonii magnam partem ſuis ciuibus dat Democritus. 95
Patauini monumenti quæ ſcriptores meminerint. 174

Patauini monumenti dubia circa flammam perpetuam. 176
Patauinum monumenttum videtur Plautinæ ætatis. 177
Paupertas ſtudioſa. 388
Pauperrimus ex ditiſſimo factus. 577
Pedes albi quid. 199
Pelopidæ. 111
Perſæ & Aegyptij inter ſe reconciliandi ſunt. 266
Peregrinatio Medico non inhoneſta. 322
Peregrinatio nulli obeſſe poteſt. 566
Peregrinationis vtilitas. 569
Peregrinationis iucunditas. 570
Peregrinandum cur ſit. 561
Peregrinatio in Heſperiam. 576
Peregrinatio ad quid conducat. 339
Perticis donatiuum. 167
Perſona vitia ne imputentur artis. 336
percepta multa à Mercurio. 603
petrus Villanouanus. 332
petrus Bonus Ferrarienſis. 381
petrus de Zalento. 382
peluſiacrum Nili oſtium. 602
phanniticum Nili oſtium. 603
præbuit anſam præbuit idololatriæ. 15
philoſophorum cauſa obſcuritatis. 202
philoſophi ſcribunt vt palma maneat in medio. 205
philoſophi Arabes alii quam plurimi. 217
philoſophorum ignis cui non diſsimilis. 266
philoſophorum aqua quid dicatur. 384
philoſophorum argentum viuum non vulgi. 427
phiſophorum ſulfur quale ſit. 460
philoſophorum ſulfur vbi ſit in terra. 460
philoſophorum conſuetudo. 463
philoſophi tegunt artem vbi aperte loqui videntur. 463
philoſophi compares habent ætate prouectiores. 478
philoſophorum alius natus. 513
philoſophorum filii natiuitati gratulatio. 513
philoſophus naturas rerum ſcrutatur acrius quam vulgus. 382
philippi Beroaldi de Apollonio Iudicium. 125
philippus Paracelſus. 277
philippus de Rouillaſco. 347
phœnix auis in Aegypto. 29
phœnicem credidere veteres reuera eſſe auem. 30
phœnices. 33
phœnix celebratus à ſcriptoribus admirabilis è Romanis. 151
phœnicu eſſe ortum allegoriam non hiſtoria. 152
phœnix auis Arabica dicta licet Chymica ſit. 197
phœnices & Hiſpania aurũ congeſſerunt. 434
phœnices multi in Hiſpaniam migrarunt. 434
phœnix auis ſapientum ſemper fuit in ſcriptis celebratiſsima. 562
phœnix auis an ſit. 562
phœnix an ſit Medicina Iræ & doloris. 562
phœnicem eſſe non eſt dubium. 568
phœnicis patria qua. 597
phœnix & Medicina non differunt. 598
phœnicis deſcriptio. 598
phœnix nouus ex cinere prioris combuſti, 598
phœnix quo migret. 598
phœnicem curari myſtice ab Aegyptijs. 598

phœ-

Digitized by Google

Phœnix ſole gaudet. 598
Phœnicis medicina ex pennis. 599
Phœnix vbi lateat. 603
Phœnix domi non inuentus. 603
Phœnix medicinæ quæſitæ pater. 604
Phœnicis Encomium. 606
Phryges. 35
Plato vnde diuina ſua habeat. 24
Platonicum Aenigma. 171
Plato Chymicus. 218
Plumbi laminati æſtimatio in India. 226
Plumbum ſupra tectum in argentum viuum. 235
Plumbi quantitas in probatione. 536
Plumbum auriga cupri in probatione. 536
Plumbi minera quando dicatur argentea. 530
Polycletus. 405
Pontanus non eſt Italus. 265
Pontani errores circa materiam. 265
Polypus ſe corrodit in fame. 230
Pontifex Romanus quantum ex Gallia habeat. 354
Poetæ deſcribentes falſa & ficta in fine tamen id non fatentur. 386
Pontificis Romani reditus. 390
Portugalliæ reditus. 437
Portæ 6. operatiuæ & 6. inſtrumentales. 259
Portæ quo ordine neceſſariæ ſint. 259
Principes Tyrii. 34
Principum tot quæ cauſa necis. 168
Protonotarius Imperatoris à Saracenis captus & ab artifice Chymico dimiſſus. 220
Productionis imperfectorum cauſæ difficultates præ auro. 232
Protheus quæritur. 297
Prothei reſponſum. 297
Protheus dimiſſus. 297
Principata hoc eſt elementata & non ipſi vapores ad artem ſumuntur. 372
Proditores puniti. 473
Prometheus quis. 108
Pſelli colloquium cum Xiphilino. 128
Pſeudochymici quidam ad malas artes deſciunt. 22-
Pſyche Draconi nupta. 177
Pſyche non Draconem, ſed Cupidinem ſibi inuenit maritum. 178
Pſyche Cupidini iterum coniuncta. 178
Pſyche & Cupido quid in Chymicis. 178
Pugnæ lex ab Hermete propoſita. 45
Pulli arte excluſi non artificiales. 215
Puteus Brachmanum. 42
Pyronæi Hiſpaniæ metalliferi. 436
Pyrgopolynicis iactantia. 46
Pythia. 111
Pythagoras primus Philoſophorum in Aegyptium contendit. 113
Pythagoras animæ migrationis auctor. 114
Pythagoras quando floruerit. 115
Pythagoræ diſcipuli qui. 115
Pythagoræ ſchola quamdiu durauit. 115
Pythagoricorum facultates communes. 115
Pythagoricorum ſilentium. 115
Pythagoræ libri quos Plato emit magno pretio. 115
Pythagoras an magus. 115
Pythagoras an Chymicus. 115
Pythagoras quæ miranda fecerit. 115
Pythagoræ ludicrum. 116
Pythagoras vera prædixit. 116
Pythagoræ herba magica nominata. 116

pytha

Digitized by Google

Pythagoræ coniurationes an magicæ. 117
Pythagoras morbos curauit. 117
Pythagoræ aureum femur. 117
Pythagorica Synodus. 117
Pythagoras magiſter Chymicorum declaratus. 118

Q.

Quartatio ſeu ſuperatio per aquam fortē inſtituitur ad aurum ab argento diſcernendum. 533
Quartatio vnde dicatur. 533
Quartatio quomodo fiat. 533
Qui à Chymicis dehortandi. 337
Quid ex Antimonio factum ſit. 378

R.

Rarum & mirum quod in probatione per cupellam contingit. 314
Rationes arti contradicentium ſunt extra ipſam artem. 407
Raymundus Lullius Maioricanus. 403
Raymundus Maſsilienſis. 348
Rebis quid. 461
Reditus annui non ventri & pompæ dicantur omnes in Germania, ſed magna eorum pars filiis reſeruatur. 489
Reditus in Germaniam. 604
Reditus ex Iſtria. 393
Regula incerti, certum. 232
Regina Gall. Margarita Iud. vxor quid de Alano dixerit. 260
Regis membra contabeſcunt balneo. 267
Regula optima, & rationi conuenientes obſeruanda Fratribus imitatu. 5?
Regis clamor ex profundo maris. 380
Regius filius non agnoſcitur à mundo. 380
Regni Neapolitani prouentus. 399
Regia aqua quid & vnde fiat & cur aurum ſoluat. 537
Religionis mutatio vere prædicta ab Arnoldo 325
Relatio fama noua. 197
Relatio prima incerta. 290
Rem eſſe vilem ad opus ſumendam. 463
Remedium Iræ & doloris. 562
Remedium Iræ non expetitum inutile viſum. 567
Reſurrectionis à mortuis ac translationis in cœlum abſque morte exempla. 24
Reſponſio pro Paracelſo. 283
Res extraneæ lapidem non emendant. 460
Res præmanibus exiſtens amittitur propter peccata hominum. 473
Res vilis precii. 476
Res magni precii non agnoſcitur. 476
Reuiuificatio ſe nutrimentū ingreſſus dicitur. 519
Rex in fonte. 256
Rex Chymicus balneo lauandus & in ſoporem ipſamq́; necem reducendus. 267
Rex ſumit Tincturam ab igne. 519
Rhaſis. 211
Rhaſis epiſtola optima. 211
Rhodus Ophiuſa dicta propter ſerpentum multitudinem. 34
Richardus Angelicus. 458
Riplei libri qui. 464

Ripleus in 12. portis artem abſolutam tradidit. 464
Ripleus dat monita ad claues portarum acquirendas. 464
Ripleus deuotus in præfatione portarum. 467
Ripleus clauſtro incluſus tanquam viuus ſepulchro. 467
Riui in contrarium currentes. 275
Rodleuitus diues metallarius in Bohemia. 527
Romani vnice in hoc incubuerunt vt imperiū extenderent. 150
Romanorum florentium potentia. 150
Romanorum opes & vires. 150
Romam à pueris Marti dediti. 151
Romani ſtudiorum gratia Athenas vix alio conceſſerunt. 151
Romani ne cogitarunt de artificio Chemiæ. 151
Romuli parentes Mars & Sylvia Veneris abneptis. 153
Romanorum innominandus Deus tutelaris. 153
Romaneſſus Deus Romanorum. 153
Romana ſacra fere innumera à ſuperſtitione orta. 157
Romana ſacra Ægyptia recepiſſe. 157
Romanorum reditus ac magnificentia. 157
Romanorum magnitudo exercitus, 158
Romanorum reditus ex Africa. 158
Romanorum reditus ex Aegypto. 158
Romani imperij redituum ſumma ex prouinciis noſtro æuo. 158
Romani quot modis corraſerint pecunias. 159
Romanorum reditus diuerſo tempore. 159
Romanorum ciuium numerus ingens. 159
Romanorum quæſtus ex qualibet re. 161
Romani auri ſitientiſſimi. 163
Romani nihil in literatos contulerunt. 168
Romani morituro obuloni in os in ſere pronauto. 247
Roſinus. 212
Roſini libri. 212
Roſarii author phil. Germanus. 273
Roſarius biceps figura artis ſummam continet. 274
Ruſtici liberi. 488
Rythmorum author Germ. cum figura. 277

S.

Saba dona Salomoni oblata. 71
Saba Regina quæſtiones ad Salomonem. 70
Saba Regina fuit Sibylla. 71
Salomonis diuitiæ vnde. 65
Salomonis diuitiarum quæ cauſa reddantur. 66
Salomonis ſapientia alia quam vulgi. 67
Salomonis ænigmata de natura arcanis non reuelandis. 68
Salomon Botanicus optimus. 68
Salomon in magia naturali perfectus. 68
Salomon exorciſmo vſus contra Dæmones. 69
Salomonis clauicula, liber negromanticus. 69
Salomonis vita. 69
Salomonis ſapientia in natura arcanis. 70
Salomonem non compoſuiſſe magica. 451

Digitized by Google

Saladinus Chriſtianos ex terra ſancta expulit. 220

Salmacis. 268

Samothracia ſolennia. 107

Sanguis humanus æſtimatus materia lapidis. 474

Sapientum Brachmanum vrbs. 42

Sapientia deſcriptio. 67

Sapientes tres qui. 156

Saraceni in Ægypto ſe literis tradiderint. 193

Saraceni Africa maritima omnia occuparunt 194

Saraceni Philoſophi humanitas. 220

Sardiniæ reditus. 437

Saturnalia vnde apud Romanos. 155

Saturnus quid denotet. 258

Saturnus pater, omnia metalla in ſe congregat. 531

Saturnus Mercurii auus. 601

Saturnalium mos. 291

Scaliger Chemiæ aduerſarius. 607

Shemnitium in Vngaria auriferas fodinas habet. 525

Schemnitium ferrum mutatur in cuprum. 525

Scientiæ ceteræ ad Chemiam collatæ ſunt veluti ancillæ ad Dominam. 371

Scripta Chymica non varia apud Hebræos modernos. 58

Scriptura ſacra quoque allegorica. 221

Scriptio ad Nortonum à magiſtro artis. 479

Scrutale Laconica. 428

Sebenniticum Nili oſtium. 801

Secretum primum non reuelandum. 270

Secretum primum non reuelandum. 271

Secretum retinendum. 408

Secreta non pandenda. 566

Senioris tabulæ explicatio breuis. 210

Senior. 210

Senioris parabola. 211

Senes quales iuuentuti medicina reſtituat Chymica. 348

Septimii ſeueri donatiua ingentia. 167

Septentrio quid. 466

Separatio perfecti ab imperfecto per cineritium. 531

Separatio per cineritium fit quinque de cauſis. 535

Seruitus nulla ſub Saturno in aurea ætate. 156

Serui cur dominentur dominis Chymicæ eſſe proprietatis. 156

Sibylla Erythrea de Chriſto vaticinium. 595

Sibyllæ carmina non eſſe efficta à Chriſtianis. 595

Sibyllæ carmina à Cicerone eſſe lecta de Chriſto. 595

Sibyllæ de Chriſto vaticinantis vbi Cicero mentionem faciat. 596

Sibylla verba de Chriſto dicta, vbi Cicero interpretetur, quod per eum ſalui futuri ſumus de rege temporali. 596

Sibyllæ verſus. Cicero perperam vult refutare propter initiales literas aliquid ſignificantes, quia ea non ſint furentis. 596

Siciliæ prouentus. 390

Silentium omnium philoſophis impoſitum apud omnes gentes. 249

Simulatio non eſt doli expers. 418

Slauonica lingua diuerſi populi. 553

Smaragdina ex tabula multi Chymicum artificium cognouerunt. 25

Digitized by Google

Smaragdinæ tabulæ interpretationes variæ. 26
Smaragdina tabula omnibus ætatibus admirabilis. 26
Socratis eadem de iiſdem ſemper docuit. 282
Socrates cur cicutam bibit. 16
Socrates ipſe pergræcatus legitur. 285
Soluens & ſolutum in ſolutione vera vniuntur abſq; ſeparatione vlla. 255
Sol & Luna cœleſtes cum terreſtribus comparantur. 269
Solem Lunam & Mercurium non eſſe vulgares. 424
Sol & Luna vnde coniungantur. 512
Solis & Lunæ concubitus intemperato loco fit. 513
Sol cur non comburatur cemento. 538
Sol magnus cœli viator motu gaudet. 569
Soror & Frater, patiens & agens, Mercurius & ſulfur. 466
Speciem futuram vnam, ſi ad perfectiorē ſpeciem contenderent metalla. 82
Species non diuerſa ex diuerſis naſcuntur. 212
Spiritus quomodo figatur. 466
Spiritus non cognitus humana voluntate. 451
Spirituale magis mobile. 570
Sphinges obſcuritatem non inquirendam denotarunt. 38
Statuta ex herbis & lapidibus Chymica. 18
Statuta prima, Fr. C. R. ſunt æqua & mirabilia. 290
Stephanus. 129
Struma vnde curentur quibuſdam. 499
Stultorum corrector, cur dicatur Richardus Angl. 465
Subtilitas in ſcribendo quæ. 428
Sulfur & argentum viuum connaturalia. 424
Sulfuris & argenti miſtio. 425
Sulfuris nomina. 427
Sulfura ex perfectis elicienda ſubtiliter. 460
Sulfur an ex ægris corporibus haberi poſſit. 461
Sulfur fœtidum & aduſtibile ægra corpora cōtinere. 462
Sulfur natura ex quo fiat. 465
Sulfur cum incipit agere, vita reſumitur. 510

T.

Tantali ſtatua. 44
Tantali phiala cum humore incorruptibili. 44
Tantali ſub pœna Philotheſion, propinatum in ſilentii ſymbolum. 44
Tantalus Chymicus. 45
Tantali allegoria. 45
Tantali phiala. 112
Tantali diuitiæ ex Chemia. 112
Tantalus punitus quod deorum arcana aliis aperuerit. 113
Tatij Ruffi diuitiæ. 165
Templorum ornatus non nocet. 493
Tenticum Nili oſtium. 602
Terra veneranda Mater virgo. 574
Terra partes quatuor vnde dictæ. 584
Terram eſſe matrem omnium elementorum 511

Digitized by Google

Terra ſancta nunc ſterilis, olim fœcunda 193
Terra philoſophica non pura terra 200
Terra baſis in opere ibid.
Thebarum Bœotiæ Cadmus conditor 33
Thermæ in Vngaria ad Strigonii Oppidi inferioris muros 268
Theophraſtus Ariſtotelicus naturam accuſauit moriturus 134
Theophraſto Ariſtotelico mel ingeſtum in os ab apibus 278
Theophraſti reſponſio pro eloquentia 279
Thomas Angelicus doctor 365
Thomas ad aduerſariis nil pro Chemia ſenſiſſe præſumitur 366
Thomam Chymicum fuiſſe, patet ex eius Chymicis libris 367
Thomæ cur Chymici libri eius ſint & non alterius 367
Thomæ de libris mirand. 368
Thomam ex fama conſtat fuiſſe Chymicum 368
Thomas fuit Chymicus ex Chymicorum conſenſu 369
Thomæ deſcriptio lapidis per ſua elementa viſibilia 369
Thomas quando vixit 370
Thomæ præceptor Albert. Magn. 370
Thomæ teſtimonia ex aliis libris petita, quæ ipſum Chymicum declarant. 371
Thomas prudenter deſcripſit & tractauit Chymica ibi.
Thomæ lib. Chymici cur aliis non ſint aggregati 373
Thomæ arguta ſententia de aurificio 373
Thomas teſte aſſeuerat aurum fieri poſſe per artem 374
Thomæ interpres Syluester pro Chemia loquitur 375
Thomæ interpres Iobar Lygur contra Chemiam 375
Thomas Dei magna dona Chymica non neglexit qui cætera minora curauit 376
Thomæ materia terra nigra, ſeu antimonium 378
Thomas Nortonus Chymicus perfectus 467
Tiberius quantum reliquerit 167
Timidos quales Medicina faciat audaces 326
Timor quid præſtet gaudium. 566
Tinctura philoſophica mentio in Apocalypſi. 73
Tinctura in proiectione ſeu auri anima eſſe magica tranſmigrationis anima 117
Tinctura quid ſit 131
Tinctura proiectio vulgata 219
Tincturæ proiectiones circumcurrendo facientes deceptores 219
Tincturæ proiectionum exempla 231
Tinctura lætificat cor hominis 277
Tincturæ ſubiecta mundana opes 342
Tinctura ſe habet vt Baſiliſcus 514
Tinctura puluiſculus adiunctus proceſſui 556
Tinctura proiectio facta 557
Tinctura experimentatio alia 558
Tingendum cum auro & argento 463
Tonſilus Alchymiſta 474
Tonſilus falſis receptis occupatus ibid.
Tonſili quæſtiones Nortono propoſita 475
Treuirenſis ditio non comitatus nec Bernhardo paruit 267
Tripater in arte neceſſarius 372
Tria pracienda ad aureum vellus impetrandum 35

Tubalcain inuentor fabrilium artium 22
Turca prouentus pro corollario 539
Turcici prouentus diuerſi traduntur ibid.
Turcici reditus ex Spandagino ibid.
Turcici reditus ex Botero 540
Turcici reditus ex Sanſouino ibid.
Turcici reditus ex Louio 541
Turcici reditus ex Nauagerio ibid.
Turcici reditus ex Viginario ibid.
Turcicus prouentus quotidiè quantus 543
Typhonis draconis & Echidnæ filius à Cadmo interemptus, Chymiæ ſubiectum 33
Tyrij Rex Hiramus in negotiatione Indica Salomonis ſodalis 66
Tyriorum commoditas ad nauigandum ibid.
Tyro Chymicus quid ſtudere inprimis debeat. 458
Tyranni regi ſæpe proximi 472

V.

VAlerandus de Boſco 348
Vegetabiliū migratio vnius in aliud 182
Velleris aurei allegoria vnde 35
Vanitates vanitatum omnia 562
Venus roſas albas rubeas tinxit 74
Venus rubea quid 258
Venetorum prouentus annuus 391
Veneti ex quibus rebus lucrum capiant ibi.
Venetorum ciuitatum ſubſidia 392
Venetorum particularis enumeratio tributorum ex oppidis ibid
Veneta Reip. prouentuum omnia ſumma 394
Verba non delenda ab aduerſariis 28
Verris auaritia 162
Verba in aurem Chymicis dicenda 260
Veri ſimi philoſophici Nota ibid.
Veritas ſemper eadem 282
Veritas ſupprimitur 418
Verba ſeu viua vox quam vim habeat naturalem 452
Veritas in profundo ſcriptorum Chymicorum falſitas in aperto 456
Veritas haurienda ex libris 459
Verba & rationes illorum qui abſterrere voluerunt quærentem medicinam 575
Veſta dedit leges Xamolxidi 118
Veſta primo mundi curis vacua 144
Veſta Romanis culta 154
Veſta & Vulcanus dij Ægyptij ibid.
Veſtalium virginum ritus & vita ibid.
Veſtalium virginum pœna ibid.
Veſtæ ſacra cur inſtituta, ignotum 155
Veſta ignis eſt ibid.
Veſtam eſſe deam Aegyptiam Hieroglyphicam ibid.
Vini ignius ſpiritus ſub aquæ forma 175
Vincentius monachus 332
Vincentij monumenta 333
Vincentius fatetur ſe artem noſcere ibid.
Virgilius & Homerus non mendici 129
Virgilius Auguſto Cæſari familiaris 179
Virgilij aureus Ramus ibid.
Virgilius Nigromanticus à quibuſdam ſtatuitur 181
Virgo caſta non deboneſtanda cum meretricibus. 224
Virgo manes ibid.
Vita humana cui rei ſimilis 98
Vita primo mundi curis vacua 144
Vulcano Aegypti maxima templa dicata 18
Vulcanus mundum incendit ſuis flammis 75
Vulcanus honoratus in filiis 108
Vulcanus quis ibid.

Vulcanus

Vulcanus moderatè ſtruat ignem 256
Vulcanus cogit diſsidentes ad concordiam 273
Vulcanus pater regis 519
Vulgus in Aegypto neſciuit qua de re illa animalium Hieroglyphica eſſent 203
Vulgus vnde pro ſacris coluit animalia ibid.
Vulgus delectatur nouitate rerum. 454
Vlmus arbor vocem edens 58
Vmbra eſt remouenda à Radico 377
Vocarhadumia, quid ſonet 388
Vngaria commoda & incommoda 524
Vngariam fertilem minerarum auri fuiſſe ibi.
Vngaria bella cum Turcis 243
Vrina indigeſta ſomno digeritur 161

X.

Xamolxis Pythagoræ comes itineris 118

Z.

Zachariſ liber qualis. 337
Zacharius patriam reliquit 338
Zacharius in Germaniam conceſsit ibid.
Zoſimus. 129

Digitized by Google

E R R A T A.

PAg.3.l.10.pro hemicyclii,lege hemicyclii partibus:p.14.l.16.idolorum:p.15.l.9.omnipotente:p.15 l.15.relinquant:p 19.l.18.o.eum:p.20.l.11 ſuum vſum:p.25.l.2.Semi.p 25.l 20.potueris p.21 l.21.philoſophico p 28.l.10. extenuent & flocciſaciant. l.21 futurorum.p.29.l.15.Seſoſtride p.38.l.3.abſtruſarum.p.39.deſeiuit.p.39.l.24 alterum.p.43.l.3.1.Metempſychoſin. p.44. l.vlt.conſyderant p.47.l antepenult.illud.p 53.l.27.dele punctum.p. 60. l. vlt. vehementem.p 61.l 25.tum.p. 68.l penult. innumera alia.ib.l.vlt inſeruierunt.p.67.l.14 l.ea.p 69 l.10.Comucnum.p.73.l.14 numiſma p 76 l.19. Cyprium p.76 l. 28. Quid ſi ſit.p.81.l 1 iuglandibus l 2 corroboratiuum p 84.l.1.deeſt,dum.p.91.l.3.quontus p.69.l.5.inſanos.p.97.l.8.ibi.p.101. l.11.Tanara p.103.l.27.contentione.p 104 l 15.è Phœnicia.p.105.l.28 regnante.ib.l.30.interdiu.p.106 l 6.Danai.p.106 l.6.quæritum.p 106.l.14.Eumelpidarum.p.106.l.16.Diodorus.p.106.l.18 προπόλων.p.106.l 24.Amythaeun.p.107.l.26.Cabera. p.108 l 4 illas.p.108.l.6.ſeruari.p.109.l.7.Philoſophu.p,111.l.19.hic.p.112.l.16.inquit.p 114 l.19.potiri.g.p.116.l.7.exaratas. p.116.l.26.Hippophonada p 116 l.27.vellent.p.117.l.2.inſcriptu.p.117.l.21.Ægypto.p.119.l.7.& ſolu.p.121.l.5. aureorum.p. 122.l 31.ſint.p.136.l.3.ſuo.p 138.l.9.ipſe p 142.l.13.luxuria.p 148.l.1.atat p.149.l.2.Copronymo.p.149.l.5.abditioris.p 150. l.29 quinqueremes.p.152.l.9.vlteriores.p.153.l 6.Anchiſa p.153.l.9.ſuo.p.155.l.15.reſpondeant.p.157.l.30.Caſca.p.162 l.ex rebellibus p.164.l.31 auita.p.165.l 22.emit.p.165.l.32.cui.ib l.30 contulerat.ib.l.31.Paulo poſt.p.167.l 2.Marci.p.167.l.26, quantum hi.p.169.l.30 opera.p.170.l.1 geſtat.p 170.l.20.nouiſſet p.171.l.6.aut luſcus.p.172.l.18.flens p.174.l.5 in criptionum.ibi.l.6.Cælius p.175.l 7.diſtillata.ibi l.32.occluſis p 176.l.8.frigiditate.ib.l.28.ad eam.ib.l.31.Democriti.p.185.l.1.inſcitia p 187.l.3.fidere p 197 l.31.coniunctione.p.200.l 8 vilitate.p 202.l 18 fine.p.206.l.39.Lynians p.207.l.6.cribratione.p 207 l.26.tergum.p.208.l.27.Arteſium ib.l 17.vide te.p.216.l.25.citandu p.217.l.32 Raſis.p 228 l.32.Eleuſinia.p 230.l 7. ſita p 232 l 31 fundamentum p 233 l.14 terra apparet.p.239 l.14 à Trithemio.p 243.l.21:aliq. ib.l 22 abdicabunt,ib.l 31. peſſumdanda.p.245.l 11 futuru.ib.l 14.Soleſis ib.l.24.Charontis.p 248.l 14.poſt acquiſitionem Apudiati ſint p.251 l.13. noſtratibus.p 252 l.1.recenſent ib.l.5.dele diutius p.254 l.18 a quodam.p 255.l.21.ex vtroque p 256 l.14 placitu p.258.l. 11.metallicas.p.260 l.23.reueretur,p 262.l 8 calcu.ib.l.30.montanorum.p 264 l.16.ſulphur p.266 l 4 eſſe p 268 l.17.veſtium.p 272 l.22.mirabiliu.p.274.l 18.comparui p 275.l.2 perfecto p.278.l.24.e Paraphrenſis.p 279.l.30.the auroi.p 280. l.23 aliu.p.283.l.3.fruſtratim.ib l.5.Theophraſto.ib.l.14. dele magis non. & pone,nobu.ib.283.l.28.ſcriptam.p.285.l.27.ipſe. p.287.l.7 altercationes.p.288.l.31.huc vſque.p.293.l.19.maximum.ib.l.21.morte.p.294 l 16 Damaſius.p.296 l.4.vt nec.ib. l.17.equidem.ib.l.3 parua p.258 l.9.mettor.ib.l 12.remoti.p.099.l.23. redarguar.p.303.l,16.nullus.ib.l.20.declarare.p.307. l.7.illorum.p.310.l.4.reliquum.ib.l.28.purpurea veſte induant.ib.l.29 bucul.o.p.312.l 20 intemperie.ib.l.22.impuritate.p. 313.l.17.quam ante.ib.l.24.dele drach.pone vncias,p 315.l 14 parte ſit.p.316.l.1 quod tutia.ib.l.30.illu.p.321 l.27.affectibus. p.322 l.15.omnia ſunt,ib.l 23.manſit?p.323 l 13 Bauarus p.327.l.3.tangent ib l.5.debacchamini,quem p 329.l.13.Seculo.p. 332.l 4.vti Bernhardus.p.341.l 7.ſuo ſenſu.ib.l.17.pro 22.pone 20.p 346 l.31.remaneant.p 352.l.10.Parothias.p 359.l.18 firmioris nodi.ib.l.10.animaduerteret ,p.366 l.9.terra.p 376.l 2 demirantur.ib l.6.ſupra hominem.ib.l.16.ignorant ib.l.32 abſtruſiſſima.p.379.l.4 argenteum.p.380.l.23.exanima ipſo philoſophorum.p.381.l 10.debet.p.386.l. 31. occidite, p,392,l,31,S. Pietro.p.396,l,7,calore.ib,l,12,vnam,p.397.l.11,à regibus.p 400,l.18 proceſſerunt,p,401,l,24.ſub ambigue p,408,l,4,ad artem,ib,l,11,remaneant,ib,l,16,ſtudeat integrum,ib,l,30,ſe abiiciat p,413,l,22,aliquam,p,420,l,22,dele.ea,p,421,l,20, immarceſſibili,p,423.l.31,depurationem,p,425.l,12.perfectiorum,p,427,l,21, depopulata,p,432,l,2,recepturos.p.435,l,7,aiu,p, 438,l,7 ſe ſoles,p,439.l 9,certe precium,p,440 l.31,effluxit,p,341,l,32,habeant,p,450,l.3,monachum,p,455,l,8.ſeu ſedecim gradus ,ib,l,4,tantundem,ib,l,19,reperturi,ib,l,3.qui adfirmat,ib,l,20,dele,rionum,p,459.l,15,intoxicatiua,ib.l.24.taliter, p,464, l,18,calcinamus,p,465.l,14,lapu,p,466,l,24,duo in qualitate,p,468.l,2,adiiciti.p.469,l,3,lectu,p,470,l,5,ſiulta, ib,l,13,miſerabile,ib,l,15.tam bene,p,473,l,4,ad quam,ib,l,11,& ſubridendo, ib,l,18,ſuper viuere, ib, l, 19,timentibus infirmum,p,476,l,17,perlucens,p,477,l,13,minor,cui,ib,l,32,hac ſcientia,p,481,l,3,poſito.ibid, l, 20,forte perfectos:p,484,l,21. grammaticaſter,ib.l,19,finibus extenſis,ib.l,17,ſi poſſunt,p.487,l,1.vltra 800,ann.ib,l,9,falſarii,p.488,l,9, pertingit, ib, l, 31,Concilium,ib,l,12,vulgus putat,p,493,l,4, cum horribilium,p,495,l,12.gratia,p,497,l,27,ſi fatu,p,501,l,18, etiam habilibus,p,502,l,11,dele,auri.p.505.l.6,negent,p,507,l,9.comparuit,p,511.l,16,ex compoſito,p.515.l,15, ea cedat,p,516,l,27,viperino,p,517,l,1,ratione caliditatis,ib,l,7,enim,ib,l,28.mortem huius,p,518,l,9,damus pateru,p,519.l,9,humore connaturali,ib. l.17,noſtræ augmento.ib,l,21,mortuus viuit,p 521 l 19.micat eminus,p,523,l,20,innouerit,p.531.l.9 & vitriolo,ib.l.23.& 24. p. 532.l,11,colores pictorum,ib,l,26,guttatim aqua,p,533,l,30,quęq; viuuntur,p,536,l,13, maturi cupro,p,537,l,30. moneat aurum,ib,l,5,ratione & magu.p.538.l.19.reſultat fuſionu,p 545,l,25,illorum fatua,p.553 l.8.oriundus,qui,ib.l.17.confeſſus,p. 556.l.23.probatis,p.560.l.11.deberemus,p.563.l.14 inquirenda,ib.l.21 tum doloru,ib l.vlt.ſine qua non,p 567.l.11.amplectuntur,ib.l.24 cum contrariorum,p.569.l.1.tangi,p.570,l,10,inaqualibus:p,572,l,5, mandirem:p,576,l,2, in manibus p,577, 24. exiguum quid.p.581.l.17.eſt pomum,ib.l.19.priorem accedat.p 582.l.12.quia vtrorumque,ibid.l.17.ea dicta. p.587.l.1 inſtructus à me, p. 592.l.14.inargentata,ib.l.26.eundum ſit,p 594 l.21.exſuxit:p.600.l 7.meque nunc ib.l.8. iter meum. 602.l.8.inquam, abſque. p 603.l.9.iter ſuſcepi:ib.l.29.ab eo didici.p.604.l.11. contendat.ib.l.16.Tuque facis:p.608 l.12.probatur, recip.611.l.20.ſe in multas:p.612 l.23.ſumptu,ratione:p.613.l.4.in aduerſis:p 614 l 7.qua niſi: p.615.l 4.maiores ib.l.penultima: principio ſimilia.p.616.l.2.vt contenta.p.617.l.31.quandoque.ib.l.28.quamuis forte.p.621.l.2,incendere:ib l.16.intelleximus

F I N I S.

Digitized by Google